

INHOUDSOPGAVE

Algemene inleiding

Deel 1: Emancipatiebeleid

Hoofdstuk 1: Emancipatiebeleid naar allochtonen en erkende vluchtelingen

• Onderwijs	11
• Werkgelegenheid	39
• Welzijn	81
• Kind en Gezin	99
• Preventieve gezondheidszorg	109
• Jeugd	113
• Cultuur	129
• Sport	130
• Mediabeleid	133
• Het beleid van de VGC	137

Hoofdstuk 2: Emancipatiebeleid naar trekkende bevolkingsgroepen

• Woonwagengewoners	143
• Trekkende beroepsgroepen	157

Deel 2: Onthaalbeleid voor nieuwkomers

• Het inburgeringsbeleid	163
• Onthaalonderwijs voor minderjarige nieuwkomers	175
• Opvang van slachtoffers mensenhandel	178
• Structurering van het sociaal toelkenlandschap	179

Deel 3: Opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijfsstatuut

• Overzicht van de verschillende initiatieven	190
• Niet begeleide minderjarigen	197
• Bijlage 1: Kerntakennota van de werkgroep Opvangbeleid	201
• Bijlage 2: Advies over de uitwijspolitiek t.a.v. niet begeleide minderjarigen	219

Deel 4: Versterken van het draagvlak voor het minderhedenbeleid

- Minderhedensector 227
- Lokaal beleid 239
- Verhogen van het maatschappelijk draagvlak 246

Deel 5: Betrekken van de doelgroepen bij het beleid

- Het allochtoon verenigingsleven 255
- Ondersteuningsstructuren 257
- Het belang van een sterk allochtoon middenveld 260
- Bijlage: De Vlaamse overheid en het allochtoon middenveld - advies 264

ALGEMENE INLEIDING

Het minderhedenbeleid kreeg vorm via het strategisch plan minderhedenbeleid van 24 juli 1996 en het minderhedendecreet van 28 april 1998. Hiermee werd het minderhedenbeleid vertaald in een 3-sporenbeleid: een emancipatiebeleid voor de gevestigde groepen, een onthaalbeleid voor vreemdelingen die hier nieuw toekomen en een opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijfsstatuut. Om de slaagkansen van dit 3-sporenbeleid te vergroten, werd het bevorderen van het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak voor het voeren van dit beleid als bijkomende strategische doelstelling naar voor geschoven. Bovendien werd resoluut gekozen voor een integrale aanpak via de sectoren. Om overlappingen en contradicties tussen de verschillende sectorale initiatieven te voorkomen, werden twee instrumenten voorzien: een coördinerende minister en een coördinerende commissie (ICEM).

Via haar jaarrapporten brengt ICEM verslag uit over de maatregelen die de sectoren genomen hebben in uitvoering van het strategisch plan en het minderhedendecreet. Dit geldt ook voor voorliggend rapport. Het overspant twee jaar en blikt terug op de jaren 2002 en 2003.

Het eerste deel van het rapport geeft een overzicht van de inspanningen die de sectoren in 2002 en 2003 geleverd hebben om de maatschappelijke positie van de gevestigde minderheidsgroepen te versterken. Met 'gevestigde' groepen worden zowel de allochtonen en erkende vluchtelingen als de trekkende bevolkingsgroepen bedoeld. Uit de bijdragen komt naar voor dat de sectoren, in hun zoektocht naar instrumenten om etnisch-culturele minderheden beter te bereiken, meer en meer opteren voor een of andere vorm van interculturaliserings- of diversiteitsbeleid. Dit bevestigt de tendens die we al in ons jaarrapport 2001 konden vaststellen.

In het tweede deel staan we eerst stil bij de ontwikkelingen op het vlak van inburgering. Gelanceerd door de Vlaamse regering in 2000, waren 2002 en 2003 de 'bloei-jaren' van de experimentele periode. 2002 was ook het jaar waarin het inburgeringsdecreet werd voorbereid en 2003 het jaar waarin het in het Vlaams Parlement werd gestemd en de uitvoering ervan werd voorbereid. Op 1 april 2004 gaat het inburgeringsdecreet in uitvoering. Op dat ogenblik eindigt het experimenteel inburgeringsbeleid.

Minderjarige nieuwkomers behoren ook tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid. Het belangrijkste instrument voor een vlotte integratie van deze kinderen en jongeren in onze samenleving blijft ongetwijfeld het onthaalonderwijs. In het tweede deel vindt u bijgevolg ook een overzicht van de inspanningen die op dit vlak in 2002 en 2003 geleverd werden. We staan ook stil bij de initiatieven die genomen werden om de slachtoffers mensenhandel een begeleide opstap te geven. We ronden dit tweede deel af met een overzicht van de positieve ontwikkelingen op het vlak van het sociaal tolken.

Het derde deel belicht de problematiek van mensen die hier zonder wettig verblijfsstatuut zijn. Onder impuls van de werkgroep Opvangbeleid werd dit derde spoor van het minderhedenbeleid inhoudelijk verder verdiept wat zich vertaalde in een advies over de kerntaken voor het opvangbeleid. Inspelend op de actualiteit in de zomer 2002 formuleerde de werkgroep ook een advies over de uitwijspolitiek t.a.v. niet-begeleide minderjarigen. Beide adviezen zijn als bijlage bij dit derde deel opgenomen. Daarnaast geven we ook een overzicht van concrete sectorale initiatieven om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijfsstatuut te effectueren.

De mate waarin er, zowel politiek als maatschappelijk, een draagvlak is voor het beleid heeft een grote impact op de doeltreffendheid van dit beleid. Dit geldt ook voor het minderhedenbeleid. In het vierde deel gaan we in op de instrumenten en initiatieven om dit draagvlak te vergroten.

Het vijfde en laatste deel tenslotte behandelt de samenspraak met de doelgroepen van het minderhedenbeleid. We staan stil bij de ondersteuning van het allochtoon verenigingsleven en de rol van het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen en het Minderhedenforum. In 2003 heeft ICEM, via een expertengroep, een advies geformuleerd over de plaats, rol en opdrachten van het allochtoon middenveld binnen het minderhedenbeleid. Gezien de betekenis van dit thema voor het toekomstig minderhedenbeleid, is de volledige tekst als afsluiter van het rapport opgenomen.

Met dit jaarrapport krijgt u niet het volledige beeld van de ontwikkelingen binnen het minderhedenbeleid in 2002 en 2003.

Geconfronteerd met nieuwe vragen, ontwikkelingen en uitdagingen voor het minderhedenbeleid, besliste de Vlaamse regering immers op 25 oktober 2002 om het minderhedenbeleid te actualiseren via de opmaak van een geactualiseerd strategisch plan. De opdracht werd toevertrouwd aan een plangroep, samengesteld uit de leden van ICEM aangevuld met een aantal externe vertegenwoordigers. Op 19 september 2003 keurde de Vlaamse regering het beleidskader voor het nieuwe minderhedenbeleid goed. De plangroep kreeg de opdracht om dit beleidskader te vertalen in een operationeel programma voor het vernieuwd minderhedenbeleid. De plangroep heeft zijn werkzaamheden ondertussen afgerond. Het voorstel van vernieuwd strategisch plan is in maart 2004 aan de Vlaamse regering overgemaakt.

Eveneens in het najaar 2002 lanceerde het FMDO (Federatie van Marokkaanse Democratische Organisaties) de oproep tot oprichting van een onafhankelijke onderzoeks- en evaluatiecommissie m.b.t. het integratie- en antiracismebeleid in België. Inspelend op deze oproep en om het strategisch planningsproces te voeden, kreeg prof. Em. Albert Martens de opdracht om - aanvullend bij en synchroon met het strategisch planningsproces - een evaluatie door te voeren van het gevoerde minderhedenbeleid sinds 1996. Het evaluatieonderzoek startte in december 2002 en de onderzoekers rapporteerden tussentijds aan de plangroep. Het onderzoek werd medio 2003 afgerond¹ en de resultaten werden door de plangroep meegenomen in de tweede fase van het planningsproces.

Over deze nieuwe ontwikkelingen die het minderhedenbeleid in de loop van 2004 ongetwijfeld op nieuwe sporen zullen zetten, zal u meer kunnen lezen in ons volgend rapport.

Het minderhedenthema is en blijft een actueel thema waarover de visies, meningen en standpunten sterk uiteenlopen. Het minderhedendebat is bovendien geen vrijblijvend debat maar een debat over wederzijds respect voor de ander en verdraagzaamheid, over respect voor de menselijke waardigheid en het realiseren van grondrechten, over samenleven in diversiteit op basis van gedeeld burgerschap in een wereld van toenemende globalisering en mondialisering en over gelijke kansen voor iedereen. Met onze jaarrapporten willen we hier ons steentje toe bijdragen.

Marc Morris
Voorzitter ICEM
23 maart 2004

¹ Verhoeven, H., Anthierens, J., Neudt D., Martens, A., Het Vlaams minderhedenbeleid gewikt en gewogen. Evaluatie van het Vlaams minderhedenbeleid (1996-2002); KULeuven, Departement Sociologie, 2003.

DEEL 1

EMANCIPATIEBELEID

DEEL 1 – HOOFDSTUK 1

Emancipatiebeleid naar allochtonen en erkende vluchtelingen

Stand van zaken en resultaten

ONDERWIJS

LEERPLICHTONDERWIJS

Gelijke onderwijskansenbeleid in het leerplichtonderwijs

Op 1 september 2002 is het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen-I in werking getreden. Het decreet moet gelezen worden in het licht van het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie. Het decreet is opgebouwd rond drie krachtlijnen: een principieel recht op inschrijving in de school van eigen keuze, de lokale responsabilisering wat betreft inschrijvingsrecht en achterstandenbestrijding door de oprichting van lokale overlegplatforms en een bijkomende ondersteuning voor scholen met veel leerlingen in achtergestelde situaties.

Inschrijvingsrecht

Elke leerling heeft principieel het recht zich in te schrijven in de school van zijn/haar (ouders) keuze. De betrokken decreetsbepalingen willen binnen de sector "onderwijs" uitvoering geven aan de "richtlijn 2000/43/EG van de Raad van de Europese Unie van 29 juni 2000 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van personen ongeacht ras of etnische afstamming" en vormen een volgende stap in de uitvoering van artikel 5 en 6 van de "International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination".

Slechts in een zeer beperkt aantal gevallen kan een school een inschrijving weigeren of overgaan tot een doorverwijzing van een nieuw ingeschreven leerling naar een andere school. Een weigering kan plaats vinden indien de onderwijszoekende niet voldoet aan de toelatingsvoorwaarden, indien de materiële omstandigheden van de school de veiligheid van de leerlingen in het gedrag brengen of indien de leerling het voorafgaande of daaraan voorafgaande schooljaar definitief is uitgesloten. Een doorverwijzing kan gebeuren om een vooropgestelde verhouding tussen leerlingengroepen waarvan de thuistaal wél en níét het Nederlands is te waarborgen als aan een aantal randvoorwaarden is voldaan. Een school voor gewoon onderwijs kan een kind ook doorverwijzen als de school kan aantonen dat de leerling een oriënteringsattest naar het buitengewoon onderwijs heeft en zoveel extra zorg (specifiek onderwijs, verzorging of therapie) nodig heeft, dat dit de draagkracht van de school overstijgt. De inrichtende macht moet de weigering of doorverwijzing schriftelijk motiveren. Deze motivering dient zowel de feitelijke als de juridische grond van de beslissing te vatten. De bewijslast is bijgevolg bij de verweerder gelegd. Daarnaast controleert de overheid het verloop van in- en uitschrijvingen en responsabiliseert zij het lokale niveau door de installatie van lokale overlegplatforms met bemiddelingsbevoegdheid.

Leerlingen of ouders die van mening zijn dat zij onterecht worden geweigerd of doorverwezen, kunnen een klacht indienen bij de "Commissie Leerlingenrechten". Deze commissie bestaat uit een voorzitter (jurist), twee leden die vertrouwd zijn met de onderwijsregelgeving en het ruime onderwijsveld, twee leden met een bijzondere kennis of verdienste op het vlak van de kinderrechtenbescherming en twee leden die vertrouwd zijn met het grondwettelijk en administratief recht. Eveneens is een sanctieregeling uitgewerkt in geval van onterechte weigering of doorverwijzing.

De Commissie kan aan de minister voorstellen een deel van de werkingsmiddelen in te houden waarop de school recht heeft in geval van onterechte weigering. Als de Commissie oordeelt dat het een onterechte doorverwijzing betreft, blijft de leerling gewoon ingeschreven in de school.

Rechtsbescherming van ouders en leerlingen en lokaal overleg

Een tweede luik is de installatie van lokale overlegplatforms (LOP). Deze platforms hebben een driedelige opdracht: ze waken over het inschrijvingsrecht, bemiddelen bij conflicten en werken mee aan de realisatie van een lokaal gelijke onderwijskansenbeleid.

Het werkingsgebied van een lokaal overlegplatform is in beginsel de gemeente. De Vlaamse regering kan echter beslissen tot een uitbreiding of opsplitsing van het werkingsgebied van bepaalde overlegplatforms.

Het lokaal overlegplatform brengt de verschillende actoren, betrokken bij het realiseren van meer gelijke onderwijskansen, op lokaal vlak samen. In de overlegplatforms zetelen de directies en inrichtende machten van de betrokken scholen en vertegenwoordigers van representatieve vakorganisaties, ouderverenigingen, leerlingenraden, socio-culturele en/of –economische partners, organisaties van etnisch-culturele minderheden, verenigingen waar armen het woord nemen, de integratiesector, de onthaalbureaus, het schoolopbouwwerk. Elk lokaal overlegplatform wordt voorgezeten door een persoon die vertrouwd is met het ruime onderwijsveld en die wordt bijgestaan door een deskundige, aangesteld door het departement Onderwijs. Door een open samenstelling kan het lokaal overleg verbanden leggen met andere beleidsterreinen zoals huisvesting, mobiliteit, welzijn.

De centrale vertegenwoordigers van de organisaties die deelnemen aan de lokale overlegplatforms hebben met de minister voor onderwijs een engagementsverklaring afgesloten om een goede werking in de lokale overlegplatforms te realiseren. Hiertoe stelt de minister aan deze organisaties detacheringen en werkingsmiddelen ter beschikking. Deze personen (gedetacheerde leerkrachten) hebben als taak de eigen deelnemers aan het lokaal overleg te ondersteunen en hun deskundigheid te verhogen.

De lokale overlegplatforms hebben ten minste tot opdracht:

- het opstellen van een omgevingsanalyse op het gebied van ongelijke onderwijskansen binnen het werkingsgebied;
- het maken van afspraken betreffende het nastreven van de doelstellingen van het gelijke onderwijskansenbeleid, zijnde het realiseren van optimale leer- en ontwikkelingskansen voor alle leerlingen, het vermijden van uitsluiting, segregatie en discriminatie en het bevorderen van sociale cohesie
- het maken van afspraken betreffende de opvang, het aanbod en de toeleiding van leerlingen naar het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers;
- het berekenen van de relatieve aanwezigheid van onderwijskansarme leerlingen in het werkingsgebied;
- het maken van afspraken op het gebied van de uitoefening van de bemiddelingsbevoegdheid en de opvang van leerlingen na weigering of doorverwijzing;
- het bemiddelen betreffende het recht op toegang tot onderwijs.

Hiermee is het vroegere non-discriminatie-overleg vervangen door een overlegforum met ruimere bevoegdheden.

Alle scholen en centra voor leerlingenbegeleiding in het werkingsgebied van een lokaal overlegplatform zijn verplicht een constructieve medewerking aan de werking van het overleg te leveren. Deelnemen aan en samenwerken binnen een overlegplatform is immers opgenomen als financierings- en subsidiëeringsvoorwaarde.

Ondersteuningsaanbod

* Bijkomende lestijden of uren-leraar

Scholen kunnen voor een periode van drie opeenvolgende schooljaren bijkomende ondersteuning krijgen, indien de school in haar leerlingenpopulatie relatief veel leerlingen telt die beantwoorden aan een aantal indicatoren.

In het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs zijn de gekozen indicatoren: leven van een vervangingsinkomen, thuisloos zijn, behoren tot trekkende bevolkingsgroepen, een moeder met een laag opleidingsniveau of het spreken van een andere thuistaal dan het Nederlands. In de tweede en derde graad van het secundair onderwijs zijn de gekozen indicatoren: een schoolse achterstand van tenminste twee jaar hebben, een neveninstromer zijn of het voorafgaande jaar onthaalonderwijs gevolgd hebben. Deze indicatoren zijn geselecteerd omwille van hun voorspellende waarde. De kans dat het schoollopen voor leerlingen, die aan deze indicatoren beantwoorden, ook effectief problematisch wordt, is relatief groot.

De bijkomende ondersteuning bestaat uit extra lestijden of extra uren-leraar. Het is de bedoeling dat de school deze bijkomende lestijden of uren-leraar inzet in het kader van een geëxpliciteerde school-eigen visie rond gelijke onderwijskansen. De uitbouw van een gelijke onderwijskansenbeleid heeft betrekking op een aantal thema's.

Voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs zijn de thema's:

- preventie en remediëring van ontwikkelings- en leerachterstanden;
- taalvaardigheidsonderwijs;
- intercultureel onderwijs;
- socio-emotionele ontwikkeling;
- leerlingen- en ouderparticipatie;
- doorstroming en oriëntering.

Voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs zijn de thema's:

- preventie en remediëring van studie- en gedragsproblemen;
- taalvaardigheidsonderwijs;
- intercultureel onderwijs;
- oriëntering bij instroom en uitstroom;
- leerlingen- en ouderparticipatie.

De school kiest de doelstellingen waaraan zij wil werken op basis van een beginsituatie-analyse, legt vast op welke wijze zij die doelstellingen wenst te bereiken en op welke wijze zij zichzelf in de loop van het tweede schooljaar zal evalueren. Voor de keuze van de doelstellingen kan een school zich baseren op een cluster van gelijke kanseninstrumenten die bij besluit zijn vastgelegd, of zelf een samenhangend geheel van doelstellingen formuleren.

Tijdens het derde schooljaar van de looptijd van de toegekende middelen, zal de inspectie de besteding van de middelen controleren. Naast de al geldende indicatoren, zal ook een gunstig oordeel van de inspectie een voorwaarde zijn om na de eerste looptijd opnieuw middelen te kunnen krijgen.

Voor het buitengewoon onderwijs is beslist de uren "onderwijsvoorrang" te verlengen voor de schooljaren 2002-2003 en 2003-2004.

* Andere ondersteuning

De overheid voorziet in bijkomende personeelsleden bij de pedagogische begeleidingsdiensten van de onderwijsnetten. Deze pedagogische begeleiders ondersteunen scholen bij de uitwerking van het gelijke onderwijskansenbeleid.

Ook worden drie organisaties gesubsidieerd die professionaliseringsinitiatieven verzorgen. Het Steunpunt NT2, het Steunpunt Intercultureel Onderwijs en het Expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs ontwikkelen, elk vanuit hun eigen expertise maar in samenwerking met elkaar, materialen en vormingsprojecten die de handelingsbekwaamheid van personeelsleden in de scholen verder verhoogt.

* **Projecten kunstinitiatie**

Eveneens in het kader van het decreet betreffende gelijke onderwijskansen krijgen academies voor deeltijds kunstonderwijs, basis- en secundaire scholen en erkende professionele culturele organisaties de mogelijkheid om tijdelijke projecten kunstinitiatie in te richten. De hoofddoelstelling van deze projecten is de toeleiding van kansarme en/of allochtone minderjarigen naar het deeltijds kunstonderwijs. Binnen de klijntijnen van een gesloten budget verleent de minister van Onderwijs jaarlijks extra lestijden, uren-leraar en/of middelen aan de tijdelijke projecten.

De projecten kunnen werken via drie strategieën:

- een individuele begeleiding van de betrokken minderjarigen door kunstenaars;
- de professionalisering van leerkrachten van een school voor basisonderwijs of secundair onderwijs op het gebied van de integratie van muzische vorming in een interculturele schoolomgeving;
- de organisatie van een kunstinitiatie die nauw aansluit bij de leefwereld van de betrokken minderjarigen.

De implementatie van het gelijke onderwijskansenbeleid

Inschrijvingsrecht

Het decreet betreffende gelijke onderwijskansen stelt het inschrijvingsrecht en de vrije schoolkeuze centraal. Hiermee gaat het decreet dus niet uit van een spreidingsbeleid, maar van een toelatingsbeleid. Selectieve of malafide inschrijvingspraktijken die vroeger verborgen bleven, blijken door het gelijke onderwijskansendecreet wel degelijk aan het licht te komen.

Het principieel inschrijvingsrecht zorgt ervoor dat scholen geen bijkomende toelatingsvoorwaarden meer kunnen opleggen aan leerlingen. Een leerling die voldoet aan de toelatingsvoorwaarden kan (behoudens hoger beschreven uitzonderingen) niet worden geweigerd bij inschrijving, zelfs niet indien de inschrijving plaats vindt na de eerste schooldag. Evenmin kunnen scholen voorafgaand aan de inschrijving, beperkend optreden ten aanzien van anderstaligen. Bijkomende inschrijvingsvoorwaarden, zoals de eis dat één van beide ouders Nederlands moet spreken, dat de ouders zich moeten engageren om Nederlands te leren of dat ze thuis met hun kind Nederlands moeten praten, ... kunnen niet meer.

Voor het eerst hebben ook de leerlingen van het vrij gesubsidieerd onderwijs een echt inschrijvingsrecht in de school van hun keuze. Voor het basisonderwijs werd met het decreet van 25 februari 1997 betreffende het basisonderwijs reeds een eerste stap gezet, door de invoering van een motiveringsplicht voor scholen bij weigering.

Het gelijke onderwijskansendecreet zorgt echter voor een reëel inschrijvingsrecht en een geëigende rechtsbescherming.

In het Vlaams parlement liggen momenteel twee voorstellen van decreet tot wijziging van het gelijke onderwijskansendecreet. Het eerste voorstel handelt over een beperkte voorrangsregeling voor Nederlandstalige leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Gewest. Het tweede voorstel handelt over een voorrangsregeling voor broertjes en zusjes (Vlaanderen en Brussels Gewest).

Sinds de inwerkingtreding van het gelijke onderwijskansendecreet, behandelde de Commissie Leerlingenrechten 23 zaken betreffende doorverwijzingen en 24 zaken betreffende weigeringen. Drie zaken zijn op het ogenblik van de samenstelling van dit rapport nog in behandeling. Drie zaken bleken onontvankelijk, 19 zaken bleken zonder voorwerp. Van de overgebleven 15 klachten over weigering achtte de Commissie er 12 gegrond en 3 ongegrond. Van de overgebleven 7 zaken betreffende doorverwijzing achtte de Commissie 5 doorverwijzingen gegrond en 2 doorverwijzingen ongegrond.

Wat betreft de 19 klachten zonder voorwerp, bleken er 17 afkomstig van doorverwijzingen vanuit twee scholen in dezelfde gemeente. Deze zaken werden echter door het betrokken lokaal overlegplatform ten onrechte aanhangig gemaakt bij de Commissie. De mogelijkheden tot bemiddeling waren in die gevallen immers niet uitgeput.

Alle beslissingen van de Commissie worden in geanonimiseerde vorm online geplaatst op de onderwijswebsite (www.ond.vlaanderen.be-rubriek gelijke onderwijskansen, rubriek commissie leerlingenrechten).

De lokale overlegplatforms

In uitvoering van het gelijke onderwijskansendecreet zijn 27 lokale overlegplatforms opgestart. In gemeenten waar, voorafgaandelijk aan het decreet, reeds een non-discriminatie-overleg bestond, verliep de opstartfase in het algemeen iets sneller dan in gemeenten waar een dergelijke overlegtraditie niet aanwezig was. In een aantal gevallen is het moeilijk gebleken een voorzitter aan te duiden die voor alle deelnemers aanvaardbaar was.

Ondanks die aanvankelijke aarzeling, kan worden vastgesteld dat de lokale overlegplatforms erin geslaagd zijn snel een geëigende plaats binnen de lokale overlegstructuren te vinden. Dit komt onder meer tot uiting in de belangstelling voor en de actieve samenwerking met de overlegplatforms vanwege verschillende gemeentebesturen en vanuit de al geïnstalleerde plaatselijke overlegorganen inzake welzijn en kansarmoede.

Wat betreft de samenstelling van de lokale overlegplatforms blijkt de vertegenwoordiging van bepaalde niet-onderwijsparticipanten nog ontoereikend. Om onder andere de afwezigheid van verenigingen waar armen het woord nemen, op te vangen, is in een aantal overlegplatforms het OCMW aangeduid als gecoöpteerde partner teneinde de kansarmoedeproblematiek voldoende aan bod te kunnen laten komen. In positieve zin kan worden vastgesteld dat de "doelgroepen" (via de verenigingen waar armen het woord nemen en de organisaties van etnisch-culturele minderheden) hun rol in het dagelijks bestuur opnemen, eens ze tot het lokaal overlegplatform zijn toegetreden. Maar in het algemeen blijft ook in het dagelijks bestuur de vertegenwoordiging van niet-onderwijspartners minder sterk dan die van de onderwijspartners (voor wie deelname trouwens verplicht is).

Naast de algemene vergadering en het verplichte dagelijks bestuur tellen de meeste overlegplatforms minstens twee deelorganen: een bemiddelingscel en een werkgroep "omgevingsanalyse". Beide zijn een logisch uitvloeisel van de decretale opdrachten van de overlegplatforms. Ook in de bemiddelingscellen is de vertegenwoordiging van niet-onderwijspartners eerder occasioneel.

Naast het bekijken van de "formele" vertegenwoordiging, hebben de deskundigen, die de overlegplatforms begeleiden, de aanwezigheid tijdens en betrokkenheid bij de verschillende vergaderingen van de overlegplatforms in kaart gebracht.

Betrokkenheid is gedefinieerd en gescoord aan de hand van de volgende onderwerpen:

- nemen actief deel aan het overleg en de besluitvorming;
- beperken zich tot het uitwisselen van informatie met andere leden;
- aanwezig, maar nemen niet deel aan het overleg;
- nooit aanwezig.

Ondanks de verplichte deelname en medewerking, blijken de onderwijsparticipanten in de realiteit niet allemaal op te dagen voor de algemene vergaderingen. Vooral de inrichtende machten van Centra voor Leerlingenbegeleiding vallen op door hun afwezigheid. Tegelijkertijd kan men echter ook op andere overlegfora vaststellen dat inrichtende machten zich vaak laten vertegenwoordigen door directies.

De gemiddelde aanwezigheid van de organisaties van etnisch-culturele minderheden ligt niet erg hoog in de algemene vergadering. Ze zijn echter wel behoorlijk vertegenwoordigd in de dagelijkse besturen van de lokale overlegplatforms, waar ze een gemandateerde hebben.

Een aantal vaststellingen betreffende de aanwezigheid en betrokkenheid bij het dagelijks bestuur, tonen dat het dagelijks bestuur de echte motor van het lokaal overlegplatform is. Wie zich hiertoe engageerde, neemt over het algemeen de taken ook op.

De installatie van een overleg dat structureel plaats vindt met andere dan onderwijspartners, wordt zonder meer als een winstpunt beschouwd. Het verhoogt en verheldert de bredere samenwerkingsmogelijkheden aanzienlijk.

Inhoudelijk stellen de deskundigen een grote vooruitgang vast, zowel in de thema's die besproken worden als in de wijze waarop dat gebeurt. Wantrouwen ruime plaats voor wederzijdse erkenning en voor het besef dat men op elkaar is aangewezen om gezamenlijke en onderling verweven knelpunten op te lossen. Naast de technisch-administratieve uitvoering van het decreet, evolueren de meeste overlegplatforms naar een lokale overlegstructuur waarin alle relevante onderwijsthema's een plaats kunnen vinden. Het overlegplatform wordt stilaan gezien als het aangewezen forum om onderwijsmateries te bespreken en eventueel lokaal adviserend op te treden.

Minder dan oorspronkelijk verwacht, moeten de overlegplatforms een bemiddelingsfunctie opnemen bij weigeringen en/of doorverwijzingen. In de periode tot eind augustus 2003 kan het volgende beeld worden geschetst:

		aantal zaken	aantal scholen
Basisonderwijs	doorverwijzing	57	12
	weigering	296	37
Buitengewoon basisonderwijs	weigering	2	1
Secundair onderwijs	doorverwijzing	4	3
	weigering	532	53
Buitengewoon secundair onderwijs	weigering	2	2

Als negatieve ervaringen en/of knelpunten wordt gewezen op een beperkt aantal gevallen waarin het overlegplatform, zij het door een weinig actieve voorzitter, zij het door misverstanden en vooroordelen die blijven terugkeren, zij het door (relatief) actieve tegenwerking van een aantal leden, niet kan komen tot een goede taakinvulling. Daarnaast blijkt het werkingsgebied van sommige overlegplatforms niet ideaal te zijn samengesteld. Ook is er een behoefte tot het installeren van een overlegplatform in bepaalde regio's waar er nu nog geen bestaat.

De overlegplatforms zelf betekenen voor de overheid een investering van € 2.072.000 in 2002 en in 2003. Het grootste deel van deze middelen dient om de lonen van 27 voltijdse deskundigen te betalen. Binnen het departement Onderwijs is een coördinerende cel voorzien. Voorgaand bedrag omvat ook de vergoedingen voor de voorzitters en werkingsmiddelen voor de overlegplatforms.

Sinds het schooljaar 2003-2004 voorziet de overheid, in het kader van een engagementsverklaring die door haar en door de centrale organisaties met vertegenwoordigers in de lokale overlegplatforms werd ondertekend, via 27 detacheringen in bijkomende ondersteuning. Deze gedetacheerden hebben tot doel de mensen die op lokaal vlak de vertegenwoordiging opnemen, te vormen en te ondersteunen.

Een kleine minderheid van deze detacheringen is al aangesteld voor de ondertekening van de engagementsverklaring (sinds de invoering van het decreet). De detacheringen vertegenwoordigen een investering van € 209.00 in 2002 (enkel lonen) en € 828.428 in 2003 (lonen en werkingsmiddelen).

Ondersteuningsaanbod

* Extra lestijden of uren-leraar in het basisonderwijs

In juni 2002 werden de lestijden toegekend voor drie schooljaren (2002-2003, 2003-2004 en 2004-2005). Omwille van een aantal overgangsmaatregelen kan het aantal toegekende lestijden tijdens deze periode licht wijzigen.

In het gewoon basisonderwijs beantwoordden in totaal 123.978 leerlingen aan de gelijke kansenindicatoren. Voor het gewoon basisonderwijs geeft onderstaande tabel op schooljaarbasis de verdeling per provincie weer van het aantal deelnemende scholen en het aantal toegekende lestijden:

Provincie	Gewoon basisonderwijs – aantal			
	2002-2003		2003-2004	
	scholen	lestijden	scholen	lestijden
Antwerpen	506	11.504	472	11.460
Brussels HG	103	3.728	103	4.433
Henegouwen	1		1	12
Limburg	280	5.980	266	5.720
Oost-Vlaanderen	432	7.780	409	7.743
Vlaams-Brabant	252	4.879	201	2.796
West-Vlaanderen	367	3.778	351	5.238
Totaal	1.941	37.655	1.803	37.402

Het buitengewoon basisonderwijs valt niet onder het toepassingsgebied van het gelijke onderwijskansendecreet voor wat betreft het ondersteuningsaanbod (wel voor het inschrijvingsrecht). Het project "onderwijsvoorrang" is voortgezet op basis van de oude leerlingentellingen. Voor het basisonderwijs is dat de telling van 1 februari 2000. In het buitengewoon basisonderwijs onderwijs is de verdeling (voor beide schooljaren) als volgt:

Provincie	Buitengewoon basisonderwijs - aantal	
	scholen	Lestijden
Antwerpen	12	296
Brussels HG	1	15
Limburg	13	321
Oost-Vlaanderen	10	146
Vlaams-Brabant	3	22
West-Vlaanderen	3	24
Totaal	42	824

Tijdens het schooljaar 2002-2003 vertegenwoordigen de extra lestijden voor het gewoon basisonderwijs 903,72 voltijdse ambten en voor het buitengewoon basisonderwijs 34,33 voltijdse ambten. Tijdens het schooljaar 2003-2004 gaat het om respectievelijk 897,65 en 34,33 voltijdse ambten. De investering van de overheid bedroeg €48.200.597 in 2002 en € 52.007.597 in 2003, en dit voor het gewoon en het buitengewoon onderwijs samen.

*** Extra lestijden of uren-leraar in het secundair onderwijs**

In het secundair onderwijs bedraagt het totale budget dat wordt besteed aan het ondersteuningsaanbod € 11.897.000 in het jaar 2002 en € 12.984.000 in het jaar 2003.

In de eerste graad van het secundair onderwijs genereerden 25.299 doelgroepleerlingen extra uren-leraar. Voor het gewoon secundair onderwijs geeft onderstaande tabel op schooljaarbasis de verdeling weer van het aantal deelnemende scholen en het aantal toegekende lestijden per provincie:

Provincie	1 ^e graad gewoon secundair onderwijs – aantal			
	2002-2003		2003-2004	
	scholen	uren-leraar	scholen	uren-leraar
Antwerpen	121	1.872	121	1.956
Brussels HG	19	375	19	405
Limburg	56	1.008	56	971
Oost-Vlaanderen	88	56	86	1.118
Vlaams-Brabant	32	306	32	341
West-Vlaanderen	63	624	63	717
Totaal	379	5.235	377	5.508

In de tweede en de derde graad van het secundair onderwijs genereerden 14.696 leerlingen extra uren-leraar. Voor het gewoon secundair onderwijs geeft onderstaande tabel op schooljaarbasis de verdeling weer van het aantal deelnemende scholen en het aantal toegekende lestijden per provincie:

Provincie	2 ^e en 3 ^e graad gewoon secundair onderwijs – aantal			
	2002-2003		2003-2004	
	scholen	uren-leraar	scholen	uren-leraar
Antwerpen	54	1.188	49	1.301
Brussels HG	13	140	10	177
Limburg	27	326	14	223
Oost-Vlaanderen	35	479	24	452
Vlaams-Brabant	17	273	15	280
West-Vlaanderen	9	170	8	149
Totaal	155	2.576	120	2.582

Tijdens het schooljaar 2002-2003 komen deze urenpakketten overeen met 232 voltijdse ambten in de 1^e graad en 114 voltijdse ambten in de 2^e en 3^e graad. Tijdens het schooljaar 2003-2004 vertegenwoordigen de urenpakketten resp. 244 (1^e graad) en 114,5 (2^e en 3^e graad) voltijdse ambten.

Het buitengewoon secundair onderwijs valt niet onder het toepassingsgebied van het gelijke onderwijskansendecreet voor wat betreft het ondersteuningsaanbod (wel voor het inschrijvingsrecht). Het project "onderwijsvoorrang" is voortgezet op basis van de oude leerlingentellingen. Voor het secundair onderwijs is dat de telling van 1 februari 1999.

De verdeling van de lestijden voor onderwijsvoorrang in het buitengewoon secundair onderwijs kan afgelezen uit onderstaande tabel:

Provincie	Buitengewoon secundair onderwijs – aantal					
	2002-2003			2003-2004		
	scholen	leerlingen	lestijden	scholen	leerlingen	lestijden
Antwerpen	12	755	291	12	778	293
Brussels HG	0	26	0	0	34	0
Limburg	9	437	185	9	430	178
Oost-Vlaanderen	7	358	90	8	359	103
Vlaams-Brabant	2	58	18	2	56	18
West-Vlaanderen	3	109	45	3	114	44
Totaal	33	1.717	629	34	1.771	636

Voor het schooljaar 2002-2003 komt dit overeen met 28,5 voltijdse ambten, voor het schooljaar 2003-2004 betreft het 29 voltijdse ambten. Het totale budget OVB in het BuSO bedraagt € 997.000 in 2002 en € 1.027.000 in 2003.

In vergelijking met de vroegere tijdelijke projecten is het ondersteuningsaanbod gelijke onderwijskansen veel ruimer. Het aantal uren dat ter beschikking gesteld wordt, is met een derde toegenomen in het basisonderwijs en praktisch verdubbeld in het secundair onderwijs (van 29.254 lestijden "onderwijsvoorrang" en "zorgverbreding" samen naar 37.402 lestijden gelijke onderwijskansen in het basisonderwijs; van 4.218 uren-leraar "onderwijsvoorrang" en "project bijzondere noden" samen naar 8.090 uren-leraar gelijke onderwijskansen in het secundair onderwijs). Ook het draagvlak is breder. De focus ligt niet exclusief op etniciteit of allochtone herkomst, maar op kansarmoede in het algemeen. Hierdoor komen nu scholen en regio's aan bod, die vroeger wel geconfronteerd werden met ernstige problemen, maar daarvoor geen beroep konden doen op bijkomende middelen.

Het "Cijferboek sociale ongelijkheid in het Vlaams Onderwijs"² bevestigt dat de huidige indicatoren in het gelijke onderwijskansenbeleid goed gekozen zijn: het onderwijsniveau van de moeder is bijvoorbeeld (net zoals dat van de vader) een zeer sterke voorspeller van de onderwijskansen van kinderen. Hetzelfde geldt voor de economische inactiviteit van beide ouders. Het feit dat de thuistaal alleen in cumulatie met andere achterstellingscriteria gehanteerd wordt, blijkt eveneens een juiste optie te zijn. Immers, de breuklijn inzake onderwijskansen loopt niet tussen Vlaamse en andere kinderen, maar tussen "westerse" en "Maghrebijnse" kinderen. Deze laatste groep wordt gekenmerkt door een cumulatie van etnisch-culturele achterstelling met laaggeschooldheid en een hoge inactiviteitsgraad van de ouders. Dat is veel minder het geval voor bijvoorbeeld Franstalige leerlingen, of niet-Nederlandstalige leerlingen van Europese of Amerikaanse afkomst (die dan ook niet onder de criteria van het gelijke onderwijskansenbeleid vallen).

* Extra pedagogische begeleiding

22,5 voltijdse equivalenten aan detacheringen, toegekend aan de koepelorganisaties (met een coördinatie hiervan binnen de Vlaamse Onderwijsraad) begeleiden de scholen in het werken aan een gelijke onderwijskansenbeleid. Voor de overheid betekent dit een investering van € 843.000 in 2002 en € 865.753 in 2003. Beide bedragen vertegenwoordigen zowel lonen als werkingsmiddelen.

² Steven Groenez, Inge Van Den Brande en Ides Nicaise, Hoger Instituut voor de Arbeid, 2003.

* **Projecten kunstinitiatie**

Op projectmatige basis kunnen scholen, in samenwerking met instellingen voor deeltijds kunstonderwijs en/of erkende professionele culturele organisaties werken aan:

- een individuele begeleiding van minderjarigen door kunstenaars;
- de professionalisering van leerkrachten in een school voor basisonderwijs of secundair onderwijs op het gebied van de integratie van muzische vorming in een interculturele schoolomgeving;
- de organisatie van een kunstinitiatie die nauw aansluit bij de leefwereld van de betrokken minderjarigen.

Een beoordelingscommissie adviseert de minister over de toekenning van de projecten. Deze toekenning gebeurt op individuele basis en voor één schooljaar en kan zowel extra lestijden (basisonderwijs) of uren-leraar (secundair onderwijs) als werkingsmiddelen bevatten.

Tijdens het jaar 2002 (periode september – december) investeerde de overheid € 377.000 in 29 projecten. Tijdens het jaar 2003 is € 487.000 geïnvesteerd in de verderzetting van de 29 projecten. Op advies van de onderwijsinspectie heeft de minister beslist geen bijkomende projecten op te starten en alle lopende projecten te verlengen.

Een eerste groep projecten (8) zijn kleinschalig. Een groep jongeren creëert samen met een kunstenaar (leerkracht van het deeltijds kunstonderwijs) een kunstwerk. De projecten vinden plaats in de vrije tijd. Buurthuizen, lokale integratiesteunpunten en cultuurcentra vervullen daarbij een belangrijke brugfunctie. Deze projecten sluiten vooral aan bij de eerste strategie.

Een tweede groep van 18 projecten creëert muzische samenwerkingsfora van academies met één of meerdere basisscholen, vaak ook aangevuld met een culturele of kunsteducatieve organisatie. Leerkrachten van het deeltijds kunstonderwijs begeleiden de leerlingen in de basisschool in de verschillende muzische domeinen, wat voor de schoolleerkrachten interessante praktijkvoorbeelden oplevert. Deze projecten sluiten aan bij de tweede strategie.

In 3 projecten ging een kunstacademie over tot de uitbreiding van haar instrumentenaanbod met Turkse en Arabische instrumenten (derde strategie).

Uit een zelfevaluatie, die de initiatiefnemers na het eerste schooljaar hebben ingediend, blijkt dat jongeren en vooral leerlingen van het basisonderwijs zeker openstaan voor muzische ervaringen. Dit blijkt ook uit de enthousiaste getuigenissen van leerkrachten, leerlingen en directies. De overgang van muzische vormingsactiviteiten tijdens de schooltijd naar een kunstopleiding in de vrije tijd, blijkt echter voor de doelgroepjongeren een moeilijke stap. Volgens heel wat initiatiefnemers is het van groot belang om ouders bij het project te betrekken. Ook de samenwerking met buurtorganisaties en allochtonenverenigingen blijkt een doorslaggevende succesfactor.

In het schooljaar 2002-2003 namen er in totaal 13.367 jongeren deel aan de 29 kunstinitiatieprojecten. Gemiddeld is dat 461 jongeren per project. Het aantal deelnemers geeft een indicatie van de draagwijdte van het project. Toch kan men niet eenvoudigweg stellen dat het resultaat van een project samenvalt met het deelnemersaantal. Een aantal projecten werd immers bewust kleinschalig gehouden.

Andere initiatieven in het leerplichtonderwijs

Materiaalontwikkeling en vorming

De steunpunten Nederlands Tweede Taal (NT2) en Intercultureel Onderwijs (ICO) en het expertisecentrum Ervaringsgericht Onderwijs situeren zich buiten het kader van het gelijke onderwijskansendecreet, maar zijn inhoudelijk met het voeren van een gelijke onderwijskansenbeleid verbonden.

Deze steunpunten doen aan onderzoek, vorming en materiaalontwikkeling in opdracht van de onderwijsoverheid. Hun inhoudelijke expertise situeert zich op het vlak van de grote thema's bij de uitbouw van een gelijke onderwijskansenbeleid. Niet alleen kunnen scholen op hun expertise een beroep doen, de organisaties trachten ook hun verdere expertise-ontwikkeling in zeer nauwe en rechtstreekse samenwerking met scholen te ontplooien. De overheid besteedde hieraan € 1.565.000 in 2002 en € 1.587.000 in 2003.

Bicultureel Onderwijs

De vzw Werkgroep Immigratie kon voor haar ondersteuning van het bicultureel model van Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur (ETC) te Brussel in 2002 een beroep doen op een subsidie van € 478.000. In 2003 werd € 484.000 ter beschikking gesteld. Hiermee stelt de vzw ETC-leerkrachten te werk in 7 scholen, voorziet ze in de begeleiding van die leerkrachten en de betrokken scholen en organiseert ze een vormingsaanbod voor Brusselse scholen met veel allochtone leerlingen.

Voorrangsbeleid Brussel

Eveneens in Brussel loopt het project van de vzw "Voorrangsbeleid Brussel" (VBB), een project dat via intensieve begeleiding de professionaliteit van leerkrachten en de schoolwerking op het vlak van verkleinen van leer- en ontwikkelingsachterstanden bij leerlingen wil verhogen, de samenwerking en coördinatie tussen de verschillende onderwijsparticipanten wil optimaliseren en het coördinerend vermogen van de scholen wil verhogen. In elke school wordt geïnvesteerd op 4 werkdomeinen: taalvaardigheidsonderwijs, omgaan met diversiteit (intercultureel onderwijs) en differentiatie, samenwerking met ouders en samenwerking en coördinatie met andere onderwijsparticipanten. De vzw VBB gebruikt hiertoe middelen en methodieken ten behoeve van en afgestemd op de schoolspecifieke situatie van directie, leerkrachten en team.

Het project startte in het schooljaar 2000-2001 met 37 scholen. Het huidige aantal betrokken scholen is als volgt samengevat:

	Voorrangsbeleid Brussel – aantal			
	scholen	leraren	kleuters	kinderen
2000-2001	37	684	3.193	3.551
2001-2002	52	887	3.986	5.374
2002-2003	72	1.167	5.699	7.117
2003-2004	90	1.393	7.004	8.619

De scholen liggen verspreid over de 19 gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Na een eerste contactname met de betrokken scholen gebeurt een probleemanalyse per school. Op basis van de probleemanalyse stelt de vzw een stappenplan op. Tussen de school en de vzw VBB wordt een engagementsverklaring afgesloten. Daarna start de intensieve begeleiding op maat van de school conform het stappenplan.

Er is een wetenschappelijke evaluatie van het geheel voorzien die loopt over de verschillende werkjaren. Hiertoe wordt samengewerkt met drie universiteiten: KULeuven (Centrum Taal en Migratie), UG (Steunpunt ICO) en VUB (Centrum voor Logica en Wetenschapsfilosofie). De evaluatie van VBB bestaat uit een proces- en productevaluatie. Hieraan ging een onderzoek vooraf om de beginsituatie van scholen te bepalen, 'nulmeting' genaamd. Een beschrijving van het fasegewijze onderzoek, alsook de wetenschappelijke rapportering betreffende de VBB-werking en -resultaten zijn opgenomen in 'evaluatierapporten'.

In 2003 zijn de resultaten van de procesmeting gerapporteerd aan het Vlaams en Brussels Parlement (28 april 2003). Tijdens de procesevaluatie werd onderzocht wat de VBB-interventies teweeg brengen op het vlak van percepties (en acties) van betrokken leerkrachten, kleuterleidsters, leerkrachtenteams en directies met betrekking tot de vier werkdomeinen.

De resultaten kunnen als volgt worden samengevat:

- bij leerkrachten en directies is er een grote openheid ten aanzien van VBB;
- bij de grote meerderheid van de leerkrachten is er beweging op het vlak van percepties (en acties) i.v.m. kwalitatief goed (taalvaardigheid)onderwijs;
- er is beweging bij leerkrachten en directies in de richting van kwalitatief beter onderwijs in de volgende zin:
 - meer dan de helft van de leerkrachten denken anders over hun (taal)onderwijs;
 - aanpassingen werden gemaakt in (taal)didactiek;
 - zitten in de richting van kwalitatief goed onderwijs;
 - een deel van deze leerkrachten kent een vrij grote ommezwaai;
 - een deel van deze leerkrachten kent minieme wijzigingen.

Resultaten op leerkrachten- en leerlingenniveau worden gemeten via de productevaluatie die momenteel nog loopt, en waarvan geen definitieve evaluatiegegevens gekend zijn.

De overheid subsidieerde de vzw in 2002 voor een bedrag van € 1.487.465,32 en in 2003 voor € 1.738.000. De Vlaamse Gemeenschapscommissie draagt financieel bij tot de werking van de vzw voor een constant jaarlijks bedrag van € 223.000.

Twinningprojecten Vlaanderen-Marokko

Omwille van historische en culturele banden is Marokko een belangrijk partnerland voor de internationale onderwijssamenwerking met Vlaanderen. Daarom ondertekende Vlaams minister voor Onderwijs Marleen Vanderpoorten een samenwerkingsakkoord met haar toenmalige Marokkaanse collega dhr. Saaf voor de jaren 2001-2004.

Binnen het luik 'interculturele samenwerking' van dit akkoord werd de mogelijkheid voorzien om schoolpartnerschappen of twinnings tussen Vlaamse en Marokkaanse basis- en secundaire scholen op te richten. Na een opstartfase stapten in 2002 negentien Vlaamse scholen, verspreid over verschillende provincies en van verschillende netten, mee in het project en vonden een Marokkaanse partnerschool. Tijdens het schooljaar 2003-2004 zetten 13 gemotiveerde scholen het project verder.

De onderwijsoverheid investeerde in 2002 een bedrag van € 171.500 euro en € 131.400 in 2003.

Een twinning is een samenwerkingsverband tussen ten minste één Vlaamse en ten minste één Marokkaanse school dat gedurende tenminste één schooljaar loopt. Binnen dit samenwerkingsverband kunnen allerhande activiteiten en uitwisselingen plaatsvinden. De samenwerking wordt telkens gedragen door de directies, door een team van leerkrachten en door de leerlingen. De bedoeling is te komen tot een gelijkwaardige uitwisseling tussen de Vlaamse en de Marokkaanse scholen en de communicatie tussen beiden te bevorderen, dit zowel op cultureel als op schoolorganisatorisch vlak als met betrekking tot bijvoorbeeld onderwijsactiviteiten, het ontwikkelen van lesmaterialen, ... De thema's waarrond de scholen hebben gewerkt, zijn heel divers: van jongerencultuur tot milieu-educatie, van feesten tot gezondheidseducatie.

Uit tussentijdse zelfevaluaties van de scholen blijkt dat de twinnings een positief effect hebben op de kennis en het inzicht van de leerkrachten over de achtergrond van hun Marokkaanse leerlingen. Bovendien leidden de twinnings tot verbeterde contacten met de buurt én met de ouders van kinderen van Marokkaanse afkomst. Ten slotte is gebleken dat de keuze voor een aansprekend thema de slaagkans van de twinnings aanzienlijk verhoogd. Om bekendheid te geven aan de twinnings is op www.schoolzonderracisme.be een sub-website gecreëerd.

Initiatieven van de CANON-cultuurcel

Algemeen coördineert CANON allerlei initiatieven die tot doel hebben kunst in het onderwijs een plaats te geven. Verschillende deelnemende scholen vullen een dergelijk project op eigen initiatief in vanuit een multicultureel en/of antiracistisch perspectief. Daarnaast hadden twee CANON-initiatieven een directe focus op etnisch-culturele minderheden en/of diversiteit.

*** Vingeroefeningen – schrijftraining voor allochtone en autochtone jongeren: cursus en handboek**

Via dit project organiseerde de CANON-cultuurcel drie cursussen creatief schrijven voor jongeren van 15 tot 20 jaar. Zes zaterdagen - vijf werkuren per dag - kregen 20 jongeren per cursus volop trainingskansen en meteen commentaar op de resultaten van hun schrijfoefeningen door de begeleidende schrijvers Marita de Sterck, Abdeslam El Ajjouri, Kolet Janssen, Soaade Messoudi, André Sollie en Mustafa Stitou.

De jongeren konden kiezen uit "verhalen schrijven", "gedichten schrijven" of "journalistiek schrijven". 'Vingeroefeningen' werd afgesloten met een groot slotfeest op zondag 11 mei 2002 in het Cultuurcentrum Berchem, waar de jongeren hun teksten aan een ruim publiek voorstelden. De resultaten van 'Vingeroefeningen' werden tevens tijdens de Boekenbeurs op een originele wijze gepresenteerd.

Aan het project namen 60 jongeren deel, waarvan 35% jongeren van allochtone afkomst. Deelname aan het project was voor de jongeren gratis. Wie inschreef moest wel het hele traject volgen en ook wat tijd in de krokusvakantie en paasvakantie vrijmaken voor een schrijfoefening.

De overheid investeerde € 15.702 in 2002. Het Vlaams Fonds voor de Letteren participeerde eveneens voor een bedrag van € 8.000.

Naar aanleiding van de cursus werd in samenwerking met uitgeverij Afijn een "doe-boek" gerealiseerd voor jongeren. In dit boek leren jongeren stapsgewijs hoe een verhaal te schrijven. De diverse hoofdstukken worden afgewisseld met kortverhalen van allochtone en autochtone jongeren, die eerder geschreven werden tijdens de cursus in 2002.

Het boek werd gerealiseerd in samenwerking met uitgeverij Afijn, Biblion (Nederlandse verspreiding), Koning Boudewijnstichting en CANON. De cultuurcel van het departement Onderwijs investeerde € 3.483 in de publicatie. Het boek werd op 5.000 exemplaren verspreid en gaat weldra in herdruk.

*** Studiedag multiculturaliteit**

Interculturaliteit, mondiale vorming, sociaal-culturele projecten... Hoe kan je dit op school realiseren? Wat is de functie van mondiale vorming en hoe intercultureel is uw school? Hoe gaat een leerkracht om met verschillen? Welke mogelijkheden zijn er naast de 'klassiek' Afrikaanse dans of djembe?

CANON organiseerde rond deze en andere prangende vragen in samenwerking met Kleur Bekennen een studiedag voor leerkrachten uit het basis, secundair en hoger onderwijs. Talrijke gastsprekers, schrijvers, kunstenaars, vormingsmedewerkers en collega's gaven hun concrete visie en projectvoorbeelden mee.

De studiedag vond plaats op woensdag 19 februari 2003 in het Consciencegebouw. Aan de studiedag namen 248 leerkrachten deel. Geïnteresseerden konden gratis deelnemen. De onderwijsoverheid en Kleur Bekennen investeerden elk € 2.373 in het project.

Van rechtswege gewettigde afwezigheden

De leerplichtwet bepaalt dat alle kinderen en jongeren moeten leren, hetzij via huisonderwijs, hetzij via onderwijs in een school. De overheid heeft als plicht erover te waken dat het recht op onderwijs - hoewel in veel gevallen een evidentie - voor alle kinderen gegarandeerd wordt.

Ouders die kiezen voor onderwijs in een school zetten met de inschrijving van hun kind een eerste stap in het voldoen aan de leerplicht. Een ingeschreven leerling moet echter ook regelmatig aanwezig zijn. De regelgeving over afwezigheden, opgesteld in 1997³, streefde ernaar enerzijds het leerrecht van jongeren maximaal te garanderen en anderzijds scholen die inspanningen leveren bij de begeleiding van problematische afwezigheden niet langer te bestraffen.

In 2003 is deze regelgeving, wat betreft het aspect "van rechtswege gewettigde afwezigheden" uitgebreid met afwezigheden van school omwille van "het beleven van feestdagen die inherent zijn aan de door de grondwet erkende levensbeschouwelijke overtuiging van een leerling" (anglicaanse, islamitische, joodse, katholieke, orthodoxe, protestantse godsdienst).

Concreet gaat het over:

- het Suiker- en Offerfeest (telkens 1 dag) in de islam;
- het Joods nieuwjaar (2 dagen), de Grote Verzoendag (1 dag), het Loofhuttenfeest (2 dagen), het Slotfeest (2 laatste dagen), de Kleine Verzoendag (1 dag), het feest van Esther (1 dag), het Paasfeest (4 dagen) en het Wekenfeest (2 dagen) in de joodse godsdienst;
- Paasmaandag, Hemelvaart en Pinksteren in de orthodoxe godsdienst, voor de jaren waarin het orthodox Paasfeest niet samenvalt met het katholieke Paasfeest.

De katholieke feestdagen zijn al vervat in de wettelijk vastgelegde vakanties. De protestantse en anglicaanse godsdienst hebben geen feestdagen die hiervan afwijken.

De ouders zijn gehouden deze afwezigheid voorafgaandelijk te melden en te staven met een verklaring of een officieel document.

Meer talen in het basisonderwijs

Om de doelstelling van levenslang leren van talen te realiseren, stelt men hoge verwachtingen in het basisonderwijs. Het is immers op dat niveau dat een positieve houding tegenover andere talen en andere culturen zich kan ontwikkelen en de basis zal vormen voor het latere leren van talen. Meer en meer scholen nemen zelf initiatieven of vragen om te mogen experimenteren met deze vroege vreemdetaalverwerving.

Scholen in Vlaanderen zijn in vele gevallen meertalige leefgemeenschappen. De inspanningen die worden geleverd om anderstaligen te ondersteunen in het snel verwerven van het Nederlands om hun kansen op succes in hun professioneel en maatschappelijk leven te verbeteren, zijn groot. Al te vaak echter vergeet men dat het anderstalig-zijn een rijkdom is en geen hinderpaal.

Talenonderwijs opent, naast het aanleren van een functionele vaardigheid (spreken, lezen, luisteren en schrijven) de belevingswereld van jongeren, biedt kansen om hun eigen taal en cultuur intenser te beleven en tegelijkertijd te ontdekken hoe de andere leeft en denkt.

Op 11 februari 2004 is door de meerderheidspartijen een voorstel van decreet ingediend dat:

- het aanleren van de Franse taal in het vijfde en zesde leerjaar van het gewoon lager onderwijs verplicht maakt;
- de mogelijkheid biedt om op vrijwillige basis vanaf de kleuterklas met een initiatie Frans te starten. Ook een initiatie in een andere vreemde taal, naast het Frans, op vrijwillige basis, is mogelijk na overleg tussen het schoolbestuur, leerkrachten, directie en ouders.

Wat timing betreft is een inwerkingtreding vanaf 1 september 2004 vooropgesteld.

³ Het besluit van de Vlaamse regering van 12 november 1997 betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het basisonderwijs, zoals gewijzigd door het besluit van 21 maart 2003 en het Besluit van de Vlaamse regering van 16 september 1997 betreffende de controle op de inschrijvingen van leerlingen in het secundair onderwijs, zoals gewijzigd door het besluit van 21 maart 2003.

Gids voor ouders met kinderen in het basisonderwijs

Deze brochure is geschreven voor ouders met kinderen in het basisonderwijs. De klemtoon van de gids ligt op de rechten en plichten van kinderen en ouders in het basisonderwijs en is opgesteld via een systeem van vragen en antwoorden.

Sinds 2003 is deze gids ook in vertaalde versie (Arabisch, Turks en Engels) verkrijgbaar bij de Cel Publicaties van het departement Onderwijs.

JO-JO: scholen voor jongeren, jongeren voor scholen

Via een startbanenproject dat kadert binnen het Rosetta-plan van de federale regering, richt de Vlaamse Gemeenschap zich tot jongeren die niet in het bezit zijn van een diploma hoger secundair onderwijs. Jongeren van allochtone afkomst en jongeren uit kansarme gezinnen worden in het bijzonder aangemoedigd om zich in te schrijven voor deze startbanen.

De doelstelling van het project is tweërlei:

- de jongeren laten proeven van een job in het onderwijs, om hen aldus de smaak te pakken te laten krijgen voor eventuele verdere opleiding en tewerkstelling;
- scholen met een publiek van jongeren met schoolse problemen een bijkomende werkracht bieden om te werken aan een positief schoolklimaat en een beter contact tussen de leraren en de allochtone of kansarme gezinnen.

Op het departement Onderwijs zijn twee coördinatoren aangesteld. Ze verzorgen de administratieve kant van het proces en begeleiden het project. De coördinatoren functioneren hierbij als "help desk", zowel voor de coaches als voor de jongeren zelf en coördineren schooloverstijgende initiatieven voor vorming (op gemeentelijk vlak). Dankzij dit centrale aanspreekpunt is de "meer-last" voor de scholen binnen dit project tot een uiterste minimum gereduceerd. De coördinatoren werken nauw samen met de VDAB, die zorgt voor informatieverspreiding, rekrutering en verwijzing van de jongeren naar de geselecteerde scholen (de scholen zijn autonoom in hun keuze uit één van de kandidaten).

In totaal zijn voor de sector Onderwijs 315 startbanen voorzien. 150 startbaners werken aan de "preventie van antisociaal gedrag op school" en 165 jongeren kunnen aan de slag rond "verkeersveiligheid". De startbaanovereenkomst houdt voor de jongere een voltijdse arbeidsovereenkomst van 1 jaar in.

De mogelijke opdrachten voor de jongere zijn:

- samen met jongeren, leerkrachten, leerlingbegeleiding en leerlingencoach werken aan een aangename leer- en werkomgeving;
- preventie van vandalisme door sensibilisering;
- met leraren of individueel initiatieven nemen om de "vrije tijd" in de school op een actieve en creatieve manier in te vullen
- leraren helpen bij het organiseren en begeleiden van extra activiteiten, projectwerk, uitstappen, ...;
- een aanspreekpunt zijn voor de jongeren van de school;
- tussenkomen in ruzies onder leerlingen en samen met hen de situatie trachten te ontcijferen;
- advies bij leerlingenbegeleiding, opvolging van probleemjongeren, hulp voor studieleraars of in moeilijke klassen, administratieve bijstand, contacten tussen ouders en school versoepelen, controleren en opvolgen van afwezigheden.

Het is de bedoeling dat de scholen zelf uit deze lijst taken kiezen en concreet invullen, vertrekkende van de eigen situatie en het profiel van de kandidaat-jongere. De school zorgt er ook voor dat de jongere terecht kan bij een vertrouwenspersoon (coach). De jongere kan met behoud van loon van de startbaan afwezig blijven om zich aan te bieden op een sollicitatie.

Het project ging in 2001 van start in vijf steden (Antwerpen, Genk, Gent, Hasselt en Mechelen).

Omwille van positieve tussentijdse evaluaties en vragen vanuit scholen uit andere gemeenten, is beslist het project uit te breiden tot alle gemeenten waar de "gemiddelde leerachterstand van de jongeren die school lopen in de gemeente" hoger ligt dan het Vlaamse gemiddelde. Binnen deze gemeenten (Aalst, Antwerpen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Beveren, Boom, Brugge, Dendermonde, Diest, Duffel, Edegem, Evergem, Genk, Gent, Halle, Hasselt, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, Kortrijk, Liedekerke, Leuven, Lier, Lokeren, Maaseik, Maasmechelen, Mechelen, Melle, Mol, Mortsel, Ninove, Oostende, Roeselare, Ronse, Temse, Tienen, Turnhout, Vilvoorde, Wetteren, Willebroek, Zaventem) worden vervolgens de scholen geselecteerd die het grootste aantal leerlingen met schoolse achterstand opvangen.

De Vlaamse Gemeenschap prefinanciert de lonen van de betrokken jongeren en coördinatoren en kan de bedragen daarna terugvorderen van het federale niveau. Bijkomend investeert de Vlaamse onderwijsoverheid in een vormingspakket voor de startbaners van minstens 10 werkdagen per jongere. Het totale budget hiervoor bedroeg € 32.000 in 2002 en € 44.000 in 2003.

Integratie diversiteitsdenken in de werking van de dienst voor Beroepsopleiding

*** VIVES**

Binnen het Europese programma Equal is het project VIVES opgestart. AGORA is de eindverantwoordelijke voor het project, dat een transnationaal samenwerkingsverband inhoudt met 2 netwerken in Duitsland. Via de Dienst voor Beroepsopleiding (DBO) is het departement Onderwijs meewerkende partner in dit project.

VIVES bevat een module "interculturele communicatie", een training die zich richt tot bedrijfsverantwoordelijken en begeleiders uit onderwijs. Voor personen uit kansengroepen is het vaak een probleem om een stage of de stap naar een tewerkstelling succesvol te laten verlopen, o.m. door een gebrek aan voldoende vaardigheden in het omgaan met verschillen. Ook begeleiders op de werkplek of in de school zijn zich niet altijd bewust van deze verschillen en de implicaties ervan voor het functioneren binnen een werkomgeving.

Centraal in de module staan de knelpunten en behoeften zoals die ervaren worden door de verantwoordelijken voor werknemers of stagiairs uit de kansengroepen. Ervaringen en inzichten worden gedeeld en gespiegeld. Deelnemers krijgen de kans om hun communicatieve vaardigheden te verfijnen. Uiteindelijk dient het project aanleiding te geven tot een handboek voor actoren in het brede opleidingsveld, een "bege-leidraad" voor stagementoren en een multipliceerbare trainingsmodule "interculturele communicatie". De producten zullen ter beschikking worden gesteld van scholen, opleidingsdiensten, werkgevers, sociale diensten, ...

Via de inzet van mankracht uit de DBO is ervoor gezorgd dat een aantal scholen aan het project konden deelnemen. De DBO integreert verworven inzichten uit het project in haar algemene modulariserings-activiteiten.

*** ICO in gemodulariseerd onderwijs**

Samen met het steunpunt ICO heeft de DBO een drietal scholen intensief begeleid bij een experiment met betrekking tot diversiteit in werkvormen. De scholen en de medewerkers van beide diensten gingen aan de slag met de vraag hoe diversifiëring in werkvormen kan leiden tot het beter kunnen omgaan met diversiteit in de school. De betrokken studierichtingen waren divers: voeding, lichaamsverzorging en mechanica-elektriciteit.

Via een twintigtal bijeenkomsten, konden de scholen rekenen op begeleiding en kon de DBO werken aan de integratie van de verworven inzichten uit het project in haar algemene activiteiten.

Week van de diversiteit

Om het omgaan met diversiteit in de onderwijswereld in een positief daglicht te stellen, om scholen te stimuleren zelf verdere stappen te zetten en om goede praktijkvoorbeelden ruim te kunnen verspreiden, organiseerde de onderwijsoverheid reeds twee maal een "week van de diversiteit".

Concreet werkt "week van de diversiteit" met een wedstrijd om goede praktijkvoorbeelden te verzamelen, zorgt de website voor toegang tot een materialendatabank en worden in de week rond 14 februari een reeks activiteiten (vooral workshops en vormingen) georganiseerd. Etnisch-culturele diversiteit is daarbij een mogelijke, maar zeker niet de enige invalshoek.

In 2002-2003 werden de doelgroepen/ thema's holebi's, gender, etniciteit, mensen met een handicap naar voren geschoven. Tijdens het schooljaar 2003-2004 kwam daar nog het thema "ouderen" bij.

Bij de oproep tot het indienen van goede praktijkvoorbeelden stond tijdens het schooljaar 2003-2004 het thema "samenwerken over de grenzen van de schoolcontext heen" centraal. Er ging ook veel meer aandacht naar het uitwerken van continue projecten. Hoewel onderwijs immers een sleutelrol te vervullen heeft op het vlak van stimuleren van vaardig omgaan met diversiteit, hoeft ze hier niet alleen in te staan. Integratiecentra, Centra voor Algemeen Welzijnswerk, jeugdverenigingen, bibliotheken, buurtcentra of musea kunnen allen mee invulling geven aan de specifieke behoeften die in een bepaalde school kunnen bestaan. Door intensieve samenwerking met externen, kan de school bijdragen aan de samenlevingskwaliteit van de hele buurt.

De onderwijsoverheid investeerde een bedrag van € 125.000 in 2002 en van € 84.000 in 2003. De beschikbare middelen werden gebruikt voor het aanstellen van een coördinator, het organiseren van de activiteiten, het ontwerpen en operationeel houden van een website en de kosten van de wedstrijd over goede praktijkvoorbeelden. De winnaars van de wedstrijd kregen een prijs van € 2.400 (20 winnaars in 2003 en 10 winnaars in 2004) die ze konden gebruiken om hun project verder vorm te geven. Ook de prijzen werden via deze middelen betaald.

Vrouwenstem vzw – Naar gelijke kansen voor allochtone leerlingen in het onderwijs

In 2002 ondersteunde Gelijke Kansen in Vlaanderen de organisatie van het colloquium 'Naar gelijke kansen voor allochtone leerlingen in het Vlaamse onderwijs' van de vzw Vrouwenstem (€ 5.000). Van dit colloquium wordt een verslagboek opgemaakt om enerzijds de vragen, noden en behoeften van de Maghrebijnse ouders en hun kinderen in kaart te brengen en anderzijds de aanbevelingen, aangereikt in de werkgroepen voor te stellen aan de bevoegde instanties en alle betrokken partners.

HOGER ONDERWIJS

Maatregelen binnen de herstructurering van het hoger onderwijs

Erkenning verworven competenties

Artikel 65 van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen regelt de toegang tot een bachelor-opleiding principieel op basis van een diploma hoger secundair onderwijs, een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of van een als gelijkwaardig erkend diploma.

Het instellingsbestuur kan – via een reglement – van deze algemene toelatingsvoorwaarden afwijken. De afwijkende toelatingsvoorwaarden kunnen rekening houden met:

- humanitaire redenen;
- medische, psychische of sociale redenen;
- het algemeen kwalificatieniveau, de verdiensten of competenties van de kandidaat

Bovendien kan het instellingsbestuur iedere kandidaat-student die reeds in het bezit is van een graad van bachelor studieduurverkorting of vermindering van de voorgeschreven studieomvang verlenen.

De toegang tot een masteropleiding is geregeld via artikel 66 van hetzelfde decreet. De algemene toelatingsvoorwaarde is het bezit van een diploma van een bacheloropleiding. Tenminste één bachelordiploma dient onbeperkte toegang tot de masteropleiding te geven. Bij andere bachelordiploma's kan het instellingsbestuur geïndividualiseerde opleidingsprogramma's opstellen om eventuele deficiënties in de vooropleiding op te vangen. Houders van een ander masterdiploma, kunnen studieduurverkorting of vermindering van de voorgeschreven studieomvang verkrijgen bij inschrijving.

De instellingenbesturen kunnen ook masteropleidingen aanbieden die openstaan voor houders van een bachelordiploma die met succes een schakelprogramma doorliepen. Dit schakelprogramma heeft tot doel kandidaat-studenten op het vlak van voorkennis betreffende de beheersing van algemeen-wetenschappelijke competenties en het begrip van de wetenschappelijk-disciplinaire kennis op het instapniveau van een masteropleiding te brengen. Het instellingsbestuur kan de studieomvang van het schakelprogramma differentiëren op basis van elders verworven competenties en eerder verworven kwalificaties.

Tot slot beschikt het instellingsbestuur (artikel 69 van hetzelfde decreet) over de bevoegdheid bepaalde studenten vrij te stellen van de beschreven toelatingseisen indien volgens het instellingsbestuur het diploma waarover de kandidaat-student beschikt gelijkwaardig is met de toelatingseisen. Indien dat niet het geval is, kan het instellingsbestuur de toelating tot inschrijving afhankelijk maken van de succesvolle voltooiing van een specifiek daartoe ontworpen voorbereidingsprogramma.

Met deze beleidsopties heeft de onderwijsoverheid de toegangsmogelijkheden tot het hoger onderwijs verder verruimd en tegelijkertijd de autonomie en eerste verantwoordelijkheid van de onderwijsinstellingen gerespecteerd. Het voorontwerp van decreet over de flexibilisering van het hoger onderwijs bouwt de (h)erkenning en de validering van elders verworven competenties verder uit.

Verhogen van de instroom van allochtonen in het hoger onderwijs

Op 10 februari 2004 is in de onderwijscommissie een "ontwerp van decreet betreffende de rechtspositieregeling van de student, de participatie in het hoger onderwijs, de integratie van bepaalde afdelingen van het hoger onderwijs voor sociale promotie in de hogescholen en de begeleiding van de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen" aangenomen.

Dit decreet geeft de besturen van hoger onderwijsinstellingen via art. II.6 de opdracht om de toegankelijkheid van het hoger onderwijs van "studenten uit objectief af te bakenen bevolkingsgroepen waarvan de deelname aan het hoger onderwijs beduidend lager is dan deze van andere bevolkingsgroepen" te waarborgen en dit zowel in materiële als in immateriële zin. De besturen beschikken daarbij over de mogelijkheid om maatregelen van "corrigerende ongelijkheid" te nemen.

Erkenning buitenlandse diploma's

NARIC-Vlaanderen verschaft informatie over:

- de toegang tot het hoger onderwijs in Vlaanderen en in het buitenland;
- de Vlaamse en buitenlandse onderwijsstelsels en diploma's;
- de erkenningprocedures in Vlaanderen en het buitenland;

en bereidt de beslissingen voor van:

- de academische erkenning van buitenlandse hoger onderwijsdiploma's;
- de professionele erkenning van Europese onderwijsberoepen.

De academische erkenningprocedure behelst een programmavergelijking tussen een buitenlandse opleiding en een Vlaamse hoger onderwijsopleiding. NARIC-Vlaanderen vraagt het advies van ten minste twee instellingen voor hoger onderwijs in de Vlaamse Gemeenschap over de academische waarde van het buitenlandse diploma.

De criteria die hierbij van toepassing zijn, staan vermeld in het besluit van de Vlaamse regering van 14 oktober 1992 en het besluit van de Vlaamse regering van 10 juni 1997.

Indien de adviezen overwegend positief zijn en het afdelingshoofd (die in naam van de minister bevoegd voor Onderwijs de toestemming verleent) dezelfde mening is toegedaan, wordt de volledige erkenning verleend onder de vorm van een ministerieel gelijkwaardigheidsbesluit. Indien de adviezen overwegend negatief zijn en het afdelingshoofd dezelfde mening is toegedaan, wordt de aanvrager officieel op de hoogte gebracht waarom de erkenning niet verleend wordt.

De aanvrager kan dan op eigen initiatief één van de hoger onderwijsinstellingen in de Vlaamse Gemeenschap raadplegen om de gedeeltelijke gelijkwaardigheid aan te vragen, wat feitelijk neerkomt op het verlenen van vrijstellingen en studieduurverkortung om het beoogde Vlaamse diploma te verwerven.

De academische erkenningprocedure kent een bijzonder wettelijk instrument, het precedentenstelsel. Deze procedureverkortende maatregel laat toe dat NARIC-Vlaanderen een derde aanvraag, in geval er reeds twee soortgelijke aanvragen zijn onderzocht, afhandelt in overeenstemming met de vorige aanvragen, zonder voorafgaandelijk extern advies in te winnen.

NARIC-Vlaanderen tracht binnen de 4 maand na de ontvangst van een volledig dossier een erkenningsbeslissing op te sturen en slaagt daar ook in meer dan 80% van de gevallen in. Van de adviesverleners wordt gevraagd dat zij binnen de 40 dagen hun beoordeling kenbaar maken aan NARIC-Vlaanderen. Internationaal wordt deze termijn van 4 maanden als redelijk beschouwd.

Aangezien heel wat erkenningsdossiers onvolledig worden ingediend en de lange afhandelingstermijn voor wrevel zorgt, zowel bij de aanvragers als bij NARIC-Vlaanderen, organiseerde NARIC-Vlaanderen in 2002 een bevraging naar de mogelijke oorzaken van de initiële onvolledigheid van ingediende dossiers. Ook de adviesverleners werden bevraagd in verband met de noodzakelijkheid van elk gevraagd document.

De aanvragers melden als grootste probleem, zowel voor zij die een volledig als zij die een onvolledig dossier indienen, het tijdrovende en financiële aspect van het samenstellen van een dossier (dus niet de erkenningprocedure zelf) en het feit dat heel wat documenten in het buitenland niet standaard ter beschikking zijn. Mensen die aanvankelijk een onvolledig dossier indienen, onderscheiden zich van hen die meteen een volledig dossier aanboden wat betreft nauwkeurigheid, motivatie of geduld. Het aantal vluchtelingen, dat om evidente redenen onmogelijk alle nodige documenten kunnen verzamelen, blijken slechts een kleine minderheid te vormen van de aanvragers die aanvankelijk een onvolledig dossier indienden.

De adviesverleners benadrukken het belang van de huidige samenstelling van de aanvragen en van een goed documenterende aanvraag. Deze bieden immers de beste beoordelingsmogelijkheid en bijgevolg het meeste kansen op een academische erkenning.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal aanvragen en het aantal dossiers dat bij indiening onvolledig is:

	universiteiten	waarvan onvolledig	Hogescholen	waarvan onvolledig	totaal
2001	353	262	453	169	806
2002	442	272	469	170	911
2003	522	369	597	248	1.119

De professionele erkenning machtigt de houder van een buitenlands diploma het ermee verbonden gereguleerd beroep uit te oefenen in een gastlidstaat van de Europese Economische Ruimte. De beroepsmachtiging is een federale materie, met uitzondering van de onderwijsberoepen, waarvoor de Vlaamse Gemeenschap zelf bevoegd is. NARIC-Vlaanderen treedt in dat geval op als informatie- en contactpunt. Afhankelijk van de duur van de opleiding is ofwel de administratie Secundair Onderwijs, ofwel de administratie Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek bevoegd. Voor de onderwijsberoepen aan Vlaamse Hoger Onderwijsinstellingen zijn deze zelf bevoegd voor de toepassing van de Europese erkenningsrichtlijn.

Voor het opstellen van conformiteitsattesten worden geen opleidingsprogramma's vergeleken. Zoals gevraagd door de Europese Commissie past NARIC-Vlaanderen het principe van "onderling vertrouwen" toe. Ook gebruikt NARIC-Vlaanderen relevante beroepservaring als compensatie voor een eventuele kortere studieduur van een buitenlandse vooropleiding. De wettelijke afhandelingstermijn is 4 maanden. De gemiddelde afhandelingstermijn binnen NARIC-Vlaanderen bedraagt 4 weken.

Tot slot bestaat het systeem van niveaubepalingen. Een niveaubepaling is een bevestiging van NARIC-Vlaanderen dat een bepaald buitenlands hoger onderwijsdiploma wel degelijk door een erkende hoger onderwijsinstelling is uitgereikt. Verscheidene instanties en werkgevers in België aanvaarden een niveaubepaling in plaats van een academische erkenning van een diploma. Hiertoe vraagt NARIC-Vlaanderen een eensluidend verklaard afschrift van het diploma met een beëdigde vertaling ervan. Een niveaubepaling wordt gegarandeerd binnen de 4 weken.

Onderstaande tabel geeft het overzicht van het aantal aanvragen tot professionele erkenning en tot niveaubepaling:

	Aantal aanvragen	
	professionele erkenning	niveaubepaling
2001	66	578
2002	62	721
2003	50	849

Voor elk van de procedures is het aantal klachten uiterst gering (minder dan 0,5 % van de behandelde dossiers).

Art. 87 uit het decreet van 2 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen voorziet de mogelijkheid om een algemene gelijkwaardigheid van diploma's vast te leggen voor diploma's, afgegeven in die landen waar de "Conventie van 11 april 1997 betreffende de erkenning van diploma's van hoger onderwijs in de Europese Regio" van toepassing is.

De vernieuwing van de besluiten rond de procedures voor erkenning van gelijkwaardigheid van diploma's uit andere landen is aangekondigd in art. 88 van hetzelfde decreet en is in voorbereiding. Art. 89 van hetzelfde decreet geeft aan de instellingenbesturen van hoger onderwijsinstellingen ruime bevoegdheden om zelf gedeeltelijke gelijkwaardigheid van diploma's of getuigschriften te erkennen.

Studietoelagen in het hoger onderwijs

In het kader van de democratisering van het onderwijs, i.c. het aan alle jongeren geven van volledige kansen tot vorming en intellectuele ontplooiing, ongeacht hun afkomst, financiële mogelijkheden of sociaal-cultureel milieu, bestaan er twee complementaire systemen: het systeem van de studiefinanciering (rechtstreeks) en het systeem van sociale voorzieningen voor studenten (via de hoger onderwijsinstellingen).

Het stelsel van studietoelagen heeft zijn relevantie in het kader van de democratisering van het hoger onderwijs bewezen. Verschillende studies illustreren dat het studietoelagestelsel een belangrijke selectieve tegemoetkoming is voor personen die het financieel minder gemakkelijk hebben en waarvoor de extra kost die studeren meebrengt een te zware belasting is voor het gezinsbudget.

Naast de voornoemde stelsels worden de ouders van studenten ook gesteund in hun kosten door de kinderbijslag en de fiscale aftrek voor studerende kinderen. Studenten zelf worden financieel gesteund door bijvoorbeeld de toekenning van het leefloon en de vrijstelling van stempelcontrole.

Naar aanleiding van de recente wijzigingen in het hoger onderwijslandschap en de maatschappelijke evoluties, dienen de studiefinanciering en de studentenvoorzieningen aangepast te worden. Tijdens de voorbije periode is daarom gewerkt aan een nieuw ontwerp van decreet ter zake. Het is de bedoeling dat het vanaf het volgende academiejaar in werking kan treden.

In uitvoering van art. 13 van het ontwerp van decreet zullen via uitvoeringsbesluit "de criteria inzake nationaliteit en hoofdverblijfplaats waaraan studenten moeten voldoen om in aanmerking te komen voor studiefinanciering" worden vastgelegd.

Het ontwerp van besluit ter zake zorgt ervoor dat zowel legaal in Vlaanderen verblijvende personen als kandidaat-vluchtelingen en hun kinderen in aanmerking kunnen komen voor studiefinanciering.

De nieuwe bepaling vervangt de voorwaarde van "twee jaar op het Belgische grondgebied verblijven" en betekent de facto een uitbreiding van de rechthebbende doelgroep.

Opleiding leraar islamitische godsdienst

Sinds enkele jaren bestaat aan de Erasmushogeschool te Brussel een lerarenopleiding waarin het vak "Islamitische godsdienst" is opgenomen. Deze opleiding is geïntegreerd in de lerarenopleiding groep 1 van het secundair onderwijs (algemene vakken). Ten behoeve van de studenten binnen de opleiding, die meestal van allochtone afkomst zijn, kan de Erasmushogeschool beschikken over een bijkomende coördinator.

De bijkomende coördinator werkt aan:

- het verhogen van de instroom van studenten in de opleiding;
- het verhogen van de doorstroom van de studenten doorheen de opleiding;
- de interculturalisering van de lerarenopleiding.

De hogeschool ontving hiervoor een subsidie van € 64.000 in 2002 en van € 65.000 in 2003.

Project AMDLer

Tijdens het academiejaar 2002-2003 heeft de minister een bijkomend projectjaar voor het project "Aansluiting en Maatschappelijke Differentiatie van de Lerarenopleiding" voorzien.

Na de drie oorspronkelijk voorziene werkingsjaren kon worden geconcludeerd dat de doelstelling "verhogen van de in- en doorstroom van studenten van allochtone afkomst in de lerarenopleiding" niet echt werd bereikt. Dit geldt ook met betrekking tot de "interne professionalisering op het vlak van het gelijke onderwijskansenbeleid en de interculturalisering van de opleidingen".

Het bijkomende projectjaar is gebruikt om, met de vier hogescholen die het meeste vooruitgang hadden geboekt op het vlak van de tweede doelstelling, een handboek samen te stellen met goede praktijkvoorbeelden op het vlak van interculturalisering. In de loop van 2004 worden nog enkele disseminatie-initiatieven voorzien.

De onderwijsoverheid investeerde € 495.786,99 in dit project in het begrotingsjaar 2002.

Projecten onder impuls van Gelijke Kansen in Vlaanderen

Via het toekennen van subsidies aan het middenveld wil Gelijke Kansen in Vlaanderen de gelijkheid in kansen mee bevorderen. Wat specifiek de toegang tot onderwijs betreft, subsidieerden zijn in 2002 en 2003 enkele projecten. Deze projecten hebben tot doel de instroom en doorstroom van allochtone studenten in het hoger onderwijs te bevorderen.

Gelijke kansen voor allochtone studenten in hogescholen

Dit project, uitgevoerd door de Arteveldehogeschool, ontving in 2002 een subsidie van € 40.000 voor het derde deel van dit project. Specifieke doelstellingen tijdens dit 3^e werkjaar zijn:

- verder implementeren en structureel inbedden van de diverse opgestarte projecten zodat ze na het academiejaar 2002-2003 zonder extra ondersteuning als verworvenheden en evidenties in het opleidingsbeleid worden ervaren;
- naast het verder informeren van allochtone kandidaat-studenten en hun ouders het uitbouwen van de opleiding deeltijds werken– deeltijds leren mee ondersteunen.
- implementatie van de opgestarte projecten ‘Stimulans’ en ‘Screening van promotiemateriaal’;
- binnen het overleg met drie andere hogescholen een kennismaking met het initiatief op de agenda plaatsen.

Allochtone sociaal werkers in beeld

Dit project van de Karel de Grote Hogeschool startte in 2000 en werd in 2002 voor de derde maal verlengd. Specifieke doelstellingen tijdens het derde projectjaar zijn:

- 1% van het totaal aantal inschrijvingen komt van allochtone studenten;
- er is een intercultureel communicatiebeleid en PR-beleid voor het departement en een aanzet op hogeschoolniveau;
- er is een systeem van werken met voorbeeldfiguren, eventueel een promotieteam, liefst op hogeschoolniveau;
- voor de deeltijdse opleiding sociaal werk is het aspect intake en coaching van studenten uitgewerkt;
- de beroepen opvoeder-begeleider en maatschappelijk assistent zijn in de allochtone gemeenschap op een realistische wijze gekend;
- lectoren kunnen allochtone studenten ondersteunen in hun studieloopbaan;
- de dienst studentenzaken is een draaischijf voor tijdige detectie van problemen;
- er is een beleidsplan voor het departement met concrete acties voor instroom en doorstroom; er zijn aanzetten tot verbreding naar de volledige hogeschool;
- er is een programmaopbouw waarin interculturele eindtermen hun plaats hebben; in de programmaherziening is interculturalisering een aandachtspunt;
- stageplaatsen engageren zich voor allochtone studenten;
- in het personeelsbeleid van het departement is er actieve aandacht voor de werving van allochtone lectoren;
- er is een aandachtspersoon in het departement die de thematiek blijvend opvolgt;
- er is synergie met aanverwante initiatieven in het departement;
- er is een werkboek, bruikbaar voor andere hogescholen die een interculturaliseringsproces willen opstarten.

Dit project ontving in 2002 een subsidie van € 40.000 van Gelijke Kansen in Vlaanderen.

Aansluiting Allochtone Studenten in het Sociaal-Agogisch Werk

Dit driejarig project wordt uitgevoerd door de Katholieke Hogeschool Limburg. In 2003 kende Gelijke Kansen in Vlaanderen een subsidie van € 32.900 toe aan dit project.

Specifieke doelstellingen voor dit derde projectjaar zijn:

- inschrijving van minstens 3% allochtone studenten en hen maximaal ondersteunen zodat hun slaagkansen verhogen; nadruk op werving en instroom van allochtone studenten;
- coachen van de aanwezige allochtone studenten;
- nadenken over de invoering van een deeltijdse opleiding;
- werkgevers uit de instellingensector overtuigen om meer gekwalificeerde allochtone studenten in dienst te nemen;
- streven naar een multiculturele houding bij het personeel van het departement SAW in het bijzonder en de ganse hogeschool op lange termijn;
- ontwikkelen van initiatieven om de status van het beroep bij de allochtone bevolking te verhogen;
- samenwerking met de twee andere hogescholen om een draaiboek op te stellen;
- verder interculturaliseren van de opleiding.

GELIJKE KANS EN LEVENSLANG EN LEVENSBREED LEREN

In het niet-leerplichtonderwijs werden in 2002 en 2003 ook specifieke initiatieven genomen op het vlak van gelijke kansen en levenslang en levensbreed leren.

Nederlands als Tweede / Vreemde Taal

Terwijl er via het inburgeringsbeleid door de onthaalbureaus in 2003 ongeveer 3.200 trajecten zijn gerealiseerd, volgen op dit ogenblik jaarlijks ongeveer 50.000 cursisten een cursus NT2 via een Centrum voor Volwassenenonderwijs of een Centrum voor Basiseducatie.

Het niet-leerplichtonderwijs staat –waar het NT2 betreft– open voor iedereen die Nederlandse taalvaardigheid wil verwerven. De maatregelen die in het kader van NT2 genomen worden, dienen daarom hoofdzakelijk te worden beschouwd als behorend tot het emancipatiebeleid – reden waarom ze in dit hoofdstuk worden beschreven.

Rondetafelconferentie NT2

In 2002 organiseerde minister Vanderpoorten een rondetafelconferentie NT2. De conferentie had tot doel beleidsaanbevelingen samen te stellen over NT2 voor anderstalige volwassenen en kinderen/jongeren. De conferentie werd voorbereid door 7 thematische werkgroepen:

- Onthaal van anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs;
- Onthaal van anderstalige nieuwkomers in het secundair onderwijs;
- Inburgering van anderstalige nieuwkomers (volwassenen) en Onderwijs;
- Actualisering van de afspraken van de RTC NT2 '93 – afstemming van het aanbod NT2;
- Wetenschappelijke stand van zaken NT2;
- Deskundigheidsbevordering van leerkrachten NT2;
- NT2 in Brussel.

Het NT2-beleid dat aansluitend door de Vlaamse overheid werd uitgetekend, situeert zich op drie niveaus:

- de organisatie van een bijkomend aanbod NT2;
- de kwaliteitsbevordering van het aanbod NT2;
- het project "huis van het Nederlands".

Uitbreiding van het aanbod NT2

Sinds 2001 worden er elk jaar extra middelen ter beschikking gesteld voor de organisatie van bijkomende opleidingen NT2. Deze middelen worden verdeeld onder de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs en dit op basis van ingediende projectaanvragen.

In 2001 investeerde de overheid bijna € 785.000 extra. Dit bedrag vertegenwoordigt 90.450 bijkomende deelnemersuren en is, gezien het relatief beperkte bedrag en de grote behoefte aan bijkomende opleidingen voor laaggeschoolde anderstaligen exclusief verdeeld onder de Centra voor Basiseducatie.

In 2002 bedroeg de extra investering € 2.228.800 (of 147.310 bijkomende deelnemersuren) voor de Centra voor Basiseducatie en bijna € 711.000 (of 11.016 extra cursistenuren) voor de Centra voor Volwassenenonderwijs. In 2003 bedroeg de extra investering bijna € 2.538.000 (of 164.664 bijkomende deelnemersuren voor de basiseducatie en bijna € 408.000 (of 6.180 extra cursistenuren) voor het volwassenenonderwijs.

Ook aan de inhoudelijke uitbreiding (differentiatie) van het NT2-aanbod wordt gewerkt. In het Onderwijs voor Sociale Promotie is er door de Dienst voor Onderwijsontwikkeling, samen met de Centra voor Volwassenenonderwijs, gewerkt aan een traject "professioneel en bedrijfsgericht Nederlands". Dit traject kreeg ondertussen een positief advies van de Vlaamse Onderwijsraad. Ook een traject "juridische taalvaardigheid" en een "voortraject alfabetisering voor andersgealfabetiseerden" zijn in ontwikkeling. Trajecten rond "medische taalvaardigheid" en "technische taalvaardigheid" zijn in voorbereiding.

Nog voor het Onderwijs voor Sociale Promotie is de opleiding "Socio-Culturele Integratie" uitgewerkt. Deze opleiding wordt vaak samen met de NT2-opleiding aangeboden (bijvoorbeeld: een eerste module van 60 uur Socio-Culturele Integratie naast het basisoniveau NT2, richtgraad 1.1, een module van 120 uur). In de module Socio-Culturele Integratie worden de contexten die aan bod komen in de opleiding NT2 geëxpliciteerd.

In de Basiseducatie is sinds 1 september 2003 gestart met de invoering van een modulaire structuur. Zo wordt het NT2 (richtgraad 1, niveau 1 en niveau 2) reeds op modulaire wijze georganiseerd. In samenwerking met de Centra voor Basiseducatie is ook hier een traject "alfabetisering anderstaligen" in ontwikkeling.

De overheidsinvestering is niet in budgettaire middelen uit te drukken. Enkele medewerkers van de Dienst voor Onderwijsontwikkeling werken intensief mee aan de ontwikkelfase van deze opleidingen en trajecten.

Begeleid Individueel Studeren: cursus NT2

De cursus NT2 van het Begeleid Individueel Studeren (BIS) is gebaseerd op het boek "Vanzelfsprekend" een methodiek Nederlands voor anderstaligen ontwikkeld door het Centrum Levende Talen (KULeuven). De cursus laat toe om vanuit het Engels, het Frans of het Duits via een schriftelijke methode Nederlands te leren onder begeleiding van een mentor (de auteurs van de cursus zijn trouwens zelf ook mentoren). Bij elke les hoort een taak, die na indiening door een mentor verbeterd en van commentaar voorzien teruggestuurd wordt, samen met een volgende les. De vier vaardigheden luisteren, lezen, schrijven en spreken komen in het pakket aan bod. Het studeren op eigen tempo staat hierbij centraal. De cursisten oefenen hun spreekvaardigheden via een pendelcassette. Eind 2003 is aan de cursus een derde niveau ("tresh-hold" binnen het Europees Raamwerk voor Talen) toegevoegd. Van het vierde en vijfde niveau wordt de ontwikkeling in 2004 afgerond.

Hoewel oorspronkelijk bedoeld voor hoogopgeleide anderstaligen, blijken in de praktijk ook de integratiecentra de pakketten aan te kopen.

De integratiecentra bieden dan aan de cursisten, naast de feedback van de BIS-mentoren, nog eens extra begeleiding aan. Op deze wijze blijken ook al een aantal mensen met een minder hoge (taal)opleidingsachtergrond met de cursus aan de slag te kunnen.

In 2002 en 2003 schreven respectievelijk 1.078 en 1.173 cursisten zich in voor de opleiding. De overheid investeerde bijna € 25.000 in 2002 en iets meer dan € 21.000 in 2003 in hun begeleiding. In 2002 investeerde de overheid € 60.000 in de ontwikkeling van de nieuwe niveaus.

Eind 2003 werd ook een eerste deel van de BIS Online-cursus NT2 gelanceerd. Er bestaat nog geen vergelijkbaar online-materiaal. De cursus is nieuw voor BIS Online ontwikkeld. De interactieve cursus staat volledig op het internet. Cursisten kunnen zich inschrijven per periode van 3 maanden. Tijdens die periode hebben ze volledige toegang tot alle lessen, kunnen ze een beroep doen op mentorbegeleiding, deelnemen aan online-discussies en chatsessies, ... Op dit ogenblik zijn de niveaus 9 en 10 beschikbaar. Dit zijn de twee hoogste niveaus ("effectiveness") binnen het Europees Raamwerk voor Talen. De niveaus 7 en 8 ("vantage") worden midden 2004 verwacht. In de ontwikkeling van de online-cursus investeerde de overheid bijna € 143.000 in 2001, bijna € 149.000 in 2002 en nog eens iets meer dan € 21.000 in 2003. Deze bedragen houden geen rekening met de kostprijs van de lay-out van de cursus en de inbreng ervan in een elektronische leeromgeving. De exacte kostprijs voor de cursus is moeilijk te becijferen omdat het budget verschillende cursussen bestrijkt. In grootteorde gaat het echter om een bedrag dat vergelijkbaar is met de ontwikkelkosten zelf.

Kwaliteitsbevordering van het aanbod NT2

Om de aanbieders van NT2-cursussen beter te ondersteunen, investeerde de overheid in het ontwikkelen van test- en lesmateriaal NT2. Het ontwikkelde materiaal wordt vervolgens ter beschikking gesteld van de Centra voor Basiseducatie, de Centra voor Volwassenenonderwijs en de Huizen van het Nederlands (zie verder).

De volgende initiatieven werden door de onderwijsoverheid tijdens 2002 en/of 2003 gefinancierd:

- ontwikkeling van test- en lesmateriaal niveau 1.1 (Breakthrough) NT2 en evaluatie, aanvulling en verbetering van de COVAAR-test (studievaardigheidstest) (€ 217.553);
- vormingsaanbod voor lesgevers NT2 uit de Centra voor Basiseducatie en de Centra voor Volwassenenonderwijs met betrekking tot de implementatie van de voorbeeldtoetsen en het correcte gebruik van het lesmateriaal (€ 28.350);
- normering van de nieuw ontwikkelde COVAAR-test en opstelling van de definitieve gebruikershandleiding (€ 64.904);
- de ontwikkeling van test- en lesmateriaal niveau 1.2 (Waystage) NT2. Dit pakket zal afgerond zijn in maart 2004 (€ 147.114);
- bijkomende middelen voor navorming van lesgevers NT2 uit de Centra voor Volwassenenonderwijs (€ 125.000);
- implementatie van de multimediale basiscursus NT2 voor volwassen anderstaligen 'Bonte Was' (€ 123.921);
- ontwikkeling van een alfabetiseringstraject voor anderstalige nieuwkomers (€ 25.250).

Huizen van het Nederlands

Tijdens de rondetafelconferentie werd het uitbouwen van een lokaal NT2-loket door verschillende werkgroep als beleidsaanbeveling geformuleerd. Deze aanbeveling leidde ertoe dat in december 2002 in 7 regio's in Vlaanderen (Aalst, Antwerpen, Brussel, Gent, De Kempen, Mechelen en Sint-Niklaas) een project "Huis van het Nederlands" werd opgestart. Bij elk Huis van het Nederlands zijn tenminste volgende partners betrokken: de aanbieders NT2, de onthaalbureaus, de VDAB en de gemeenten waar het Huis is gevestigd.

De Huizen van het Nederlands hebben als doelstelling het optimaliseren van de dienstverlening ten aanzien van anderstaligen die aan de voltijdse leerplicht voldaan hebben en die Nederlands willen leren gericht op sociale, professionele of educatieve redzaamheid. De Huizen van het Nederlands oriënteren deze anderstaligen op een deskundige en neutrale wijze naar het meest gepaste aanbod Nederlands als tweede taal en dragen zo bij tot de integratie van anderstalige volwassenen in de Vlaamse samenleving.

De zeven experimentele Huizen van het Nederlands kregen de volgende opdrachten:

- verzamelen en verstrekken van informatie over het NT2-aanbod;
- deskundigheidsbevordering op het vlak van intake en testing;
- organisatie van een gecoördineerde intake en testing;
- registratie en administratieve opvolging van NT2-cursisten;
- signaalfunctie ten aanzien van en rapportering aan de overheid in het kader van beleidsvoering.

Ook dienen de Huizen van het Nederlands bij hun taakuitvoering rekening te houden met het op 18 juli 2003 door de Vlaamse regering goedgekeurde "Afsprakenkader NT2 2003". Het betreft hier een taakafpraak tussen de ministers van Onderwijs en Vorming, Werkgelegenheid, Economie en Welzijn over de organisatie van NT2. Het afsprakenkader voorziet in een evaluatie- en opvolgingssysteem van de implementatie van deze taakafspraken. Er zal worden gerapporteerd aan de Dienst Informatie Vorming en Afstemming (DIVA) zodat de implementatie, indien nodig, kan worden bijgestuurd. Voor het realiseren van hun opdracht hebben de Huizen van het Nederlands een geautomatiseerd systeem van cursistenregistratie en –opvolging nodig. Een dergelijk systeem is door de Vlaamse overheid ontwikkeld en ter beschikking van de Huizen gesteld.

Eind november 2003 is het eerste projectjaar van de Huizen van het Nederlands afgelopen. Het projectjaar zal worden geëvalueerd op basis van de rapporteringen die de Huizen op 15 oktober 03 en 1 december '03 indienden. De overheid investeerde € 800.000 in 2002 en € 850.000 in 2003. De periode 1 december 2003 – 31 augustus 2004 is een overgangsfase waarin de werking in de 7 projectregio's wordt verder gezet.

Intussen werkt de overheid aan een decretale basis voor de Huizen van het Nederlands, waarbij hun werking heel Vlaanderen bestrijkt. Een voorontwerp van decreet ter zake ligt reeds voor bij en is goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Bij de redactie van dit rapport werden de adviezen van de SERV en de Raad van State ingewacht. De bedoeling is de spreiding van de Huizen van het Nederlands te spiegelen aan de nieuwe organisatiestructuur van de onthaalbureaus, hoewel zoals reeds in de inleiding vermeld, de nieuwkomers niet de enige doelgroep van de Huizen zijn. Dit betekent dat er gewerkt zal worden met acht administratieve eenheden, met name één per provincie en één voor Antwerpen, Brussel en Gent. In deze nieuwe organisatiestructuur zullen de onthaalbureaus geïntegreerd samenwerken met de Huizen van het Nederlands en de VDAB.

Een groep van Provinciale Medewerkers Afstemming (DIVA) kreeg in 2003 de opdracht de inplanting van de Huizen van het Nederlands concreet uit te werken. Meer bepaald richten zij zich op:

- het bepalen van de verschillende vestigingsplaatsen in de provincie;
- het opstellen van een plan in verband met de werking, de organisatie en de bereikbaarheid van het Huis van het Nederlands en de verschillende vestigingsplaatsen;
- het betrekken van de verschillende partners op regionaal en lokaal niveau.

De specifieke rol van deze medewerkers is afhankelijk van de provinciale situatie en valt terug weg eens de Huizen van het Nederlands operationeel zullen zijn.

Via een Interdepartementaal projectteam Inburgering (opgericht binnen ICEM) is Onderwijs ook betrokken bij de implementatie van het inburgeringsbeleid.

Buurtweb

In 2003 liep het project "Virtuele Drempel – Buurtweb", een opbouwwerkproject van RISO Oost-Vlaanderen. Het betreft een laagdrempelig computeratelier voor (kansarme) bewoners in een aandachtsbuurt te Aalst.

Het project wil inspelen op de noden en behoeften van de bewoners in de betreffende wijk en een tegengewicht bieden voor de steeds toenemende digitale kloof. Specifieke doelgroepen van het project zijn kinderen/jeugd, laaggeschoolden, vrouwen, allochtonen en ICT-analfabeten.

Via een "open atelier" (eventueel gericht op bepaalde doelgroepen) kon elke geïnteresseerde vrij gebruik maken van het aanwezige ICT-materiaal. Daarnaast had het project een gericht aanbod van cursussen waarin een waaier aan ICT-vaardigheden aan bod kon komen.

Door te werken met vrijwilligers draagt het project ook bij aan de reïntegratie van langdurig werkloze buurtbewoners via tewerkstelling/opleiding in het project.

In de loop van 2003 werden 121 leden geregistreerd als lid van Buurtweb, waarvan meer dan 25% allochtonen, een verhouding die ongeveer overeenkomt met de demografische samenstelling van de buurt. Uit een interne evaluatie (gebruikersbevraging) blijkt dat 80% van de ondervraagden het aanbod van Buurtweb als "goed" tot "zeer goed" beoordeelden. Wel was er een vraag naar meer openingsuren, een vraag waarop het project positief heeft ingespeeld.

De onderwijsoverheid investeerde (begrotingsjaar 2002) bijna € 44.000 in dit project. Het project kon rekenen op een cofinanciering door de stad Aalst, de vzw PWA Aalst en de Koning Boudewijnstichting.

WERKGELEGENHEID

ZELFSTANDIG ONDERNEMEN

Omkaderde cursus bedrijfsbeheer

Reeds in de vorige jaarverslagen werd de achtergrond van de vorming ‘Omkaderde cursus bedrijfsbeheer’ geschetst. De omkaderde cursussen bedrijfsbeheer werden ook verder gezet in 2002 en liepen ten einde in november 2003. De ‘omkadering’ omvat aangepast lesmateriaal, de les met simultane vertaling, begeleiding op niveau van de kennisinhouden, de adaptatielessen en de intensieve begeleiding door de lesgever-tolk buiten de cursus.

De opleiding werd georganiseerd te Syntra Gent, Syntra Antwerpen, Syntra Brussel en Syntra Genk.

In de periode 2001-2002 en 2002-2003 namen in totaal 434 deelnemers deel aan deze cursussen.

Europese structuurfondsen: VIZO - project etnisch ondernemen

In het kader van Doelstelling 3, zwaartepunt 3 - maatregel 1 “stimuleren en ondersteunen van potentiële starters en verantwoord ondernemerschap” van het Europees Sociaal Fonds, werkte het VIZO in samenwerking met het Centrum Taal en Migratie, Steunpunt Nederlands als Tweede Taal (KULeuven) een projectvoorstel uit onder de titel “Etnisch Ondernemen: bedrijfsbeheer voor allochtonen in een gestructureerde omgeving”.

Doelstelling is de ontwikkeling van een taaltraject gericht op educatieve redzaamheid van anderstaligen in een ondernemersopleiding. Het taaltraject dat het VIZO hiervoor liet ontwikkelen ligt op het schakelniveau: het slaat een brug tussen het basisniveau taalvaardigheid en de opleiding bedrijfsbeheer.

In de loop van 2002 en 2003 werd het materiaal gefinaliseerd. Het eerste onderdeel is een instroomtoets (de TOOL-toets) die de taalvaardigheid van aspirant-cursisten in functie van de opleiding test. Kandidaten die niet slagen kunnen zo gemotiveerd doorverwezen worden naar een schakelcursus.

Deze schakelcursus, het tweede onderdeel van het traject en de eigenlijke taalcursus “De Nieuwe Markt”, bereidt de cursisten voor op de talige eisen van de opleiding bedrijfsbeheer.

Het derde onderdeel is de aanpassing van het cursusmateriaal om de opleiding toegankelijker te maken voor mensen die taalvaardig zijn. Dit gebeurde in de vorm van een handleiding voor de lesgevers Bedrijfsbeheer. Aanvullende activiteiten zijn het ontwikkelen van een training voor docenten en taalbegeleiding van cursisten.

Drie Syntra (Kortrijk, Mechelen en Sint-Niklaas) waren kandidaat voor het opstarten van een experimenteel schakeltraject. Omdat de toeleiding van de potentiële cursisten echter niet optimaal verliep, werd nog niet gestart met dit experiment in 2003.

Het gehele traject omvat 100 uren waarvan 60 contacturen en 40u in de vorm van zelfstudie (huistaken en opdrachten).

WERKGELEGENHEIDSBELEID

Tijdens de periode waarop dit ICEM-rapport betrekking heeft, heeft het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden een belangrijke evolutie doorgemaakt. De overgang van een versnipperd doelgroepenbeleid naar een geïntegreerd beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit werd in deze periode voltooid. De nadruk komt te liggen op inclusie, mainstreaming en het opsporen en verwijderen van de verschillende obstakels voor gelijke kansen en de volwaardige deelname op alle terreinen van het maatschappelijke leven voor meerdere kansengroepen. Werkgelegenheid en economische onafhankelijkheid worden daarbij aanzien als centrale voorwaarden om vele andere rechten te kunnen uitoefenen en om actief te kunnen deelnemen aan de samenleving. Om die evolutie goed te kunnen schetsen en de maatregelen ten aanzien van allochtonen goed te begrijpen binnen het bredere kader, ziet de structuur van het luik werkgelegenheid van het rapport er als volgt uit:

- Eerst wordt kort de algemene evolutie van het beleid geschetst, waarbij aandacht wordt besteed aan de versterkte juridische onderbouw ervan.
- Vervolgens komen de centrale maatregelen op macroniveau aan bod: de structurele projecten van de sociale partners en de eigen organisaties van kansengroepen, en de structurele betrokkenheid van de kansengroepen bij het werkgelegenheidsbeleid via de Commissie Diversiteit van de SERV. Eerst staan we echter stil bij de gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002, waarmee de basis werd gelegd voor dit beleid op macroniveau. Tenslotte wordt aandacht besteed aan het inwerkingsbeleid voor nieuw- en oudkomers.
- Op mesoniveau zorgt het diversiteitsluik binnen de sectorconvenants voor een breder draagvlak, waarbij sectorspecifieke accenten kunnen gelegd worden.
- Daarna komen de resultaten aan bod van de diversiteitsplannen en beste praktijken, die het centrale beleidsinstrument zijn op het microniveau van de ondernemingen, (openbare) instellingen en lokale besturen.
- Kort wordt even stil gestaan bij een aantal flankerende of ondersteunende maatregelen.
- De voorbeeldfunctie van de Vlaamse overheid bespreken we in een aparte paragraaf.
- Dit luik wordt afgerond met een aantal besluiten en een blik op de toekomst.

Voor een goed begrip moet nog het volgende vermeld worden:

- Dit luik focust enkel op het impulsbeleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden en – omwille van het specifieke karakter ervan – op één onderdeel van het reguliere werkgelegenheidsbeleid, namelijk het inwerkingsbeleid. Een analyse van de effecten voor kansengroepen, en met name voor allochtonen, van het reguliere werkgelegenheids- en arbeidsmarktbeleid overstijgt de reikwijdte van een ICEM-rapport. Daardoor blijven belangrijke inspanningen binnen het reguliere beleid onderbelicht. Denken we maar aan de resultaten voor etnisch-culturele minderheden binnen de trajectwerking van de VDAB, de inspanningen van de tewerkstellings- en opleidingsinitiatieven, de impact van de tewerkstellingsmaatregelen.

Wie meer wil weten over de effecten voor kansengroepen binnen het Vlaamse werkgelegenheidsbeleid, verwijzen we graag door naar de publicatie ‘Strategisch Plan Werkgelegenheid: monitoring van de beoogde beleidseffecten. Stand van zaken oktober 2003’. Deze publicatie is te raadplegen en af te halen op www.vlaanderen.be/werk onder de rubriek ‘Beleidsondersteuning– Europees beleid en monitoring’.

- Er wordt evenmin ingegaan op een aantal lopende projecten (diversiteitsprojecten of ESF-projecten) waarin gewerkt wordt aan verdere methodiekontwikkeling of –verfijning. Informatie hierover kan verkregen worden bij de administratie Werkgelegenheid, afdeling Migratie en Arbeidsmarktbeleid, STC-coördinatieteam.

De evolutie van het beleid

De voorbije jaren is het werkgelegenheidsbeleid geëvolueerd van een beleid van positieve actie voor allochtonen naar een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit voor kansengroepen.

Het juridische kader

Behandeling als gelijke en bestrijding van discriminatie worden gegarandeerd door art. 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie en door art. 13 van het Verdrag. Deze artikelen, aangevuld met specifieke artikelen zoals art. 136 en 137 over de bestrijding van uitsluiting en art. 141 over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen, vormen de basis voor verschillende Europese non-discriminatie-richtlijnen (onder andere richtlijn 2000/43 en 2000/78) die voorzien in een behandeling als gelijke, ongeacht geslacht, ras of etnische afstamming. Ze dienen door de lidstaten omgezet te worden in interne wet- en regelgeving.

De Europese Unie volgt in haar sociaal en werkgelegenheidsbeleid verschillende sporen om sociale exclusie te bestrijden. Dit uit zich vanaf 2002 o.a. in de Europese Werkgelegenheidsrichtsnoeren waar in de horizontale doelstelling B diversiteit en non-discriminatie als essentiële elementen van kwaliteit van de werkgelegenheid worden vermeld.

Ook in België wil de federale overheid aan elke persoon dezelfde kansen toekennen in alle levensomstandigheden en worden de Europese richtlijnen in wetgeving omgezet. Elk slachtoffer van discriminatie krijgt de wettelijke mogelijkheden aangereikt om zijn/haar fundamentele rechten te laten herstellen en van een versterkte bescherming te genieten. De algemene rechten die zijn gegarandeerd door de Grondwet worden o.a. aangevuld met de wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1993 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding.

Sinds 8 mei 2002 is er op Vlaams niveau een krachtig instrument bijgekomen: het decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt. Dit decreet zet de Europese non-discriminatie-richtlijnen om in Vlaamse regelgeving, en wil de behandeling als gelijke waarborgen waarbij iedere vorm van discriminatie op gronden van geslacht, zogenaamd ras, etniciteit, nationaliteit e.d. wordt voorkomen op de terreinen beroepskeuzevoorlichting, beroepsopleiding, loopbaanbegeleiding en arbeidsbemiddeling, evenals op het terrein van de arbeidsvoorwaarden voor het overheids- en onderwijspersoneel.

Daarnaast bevestigt het decreet het doel van evenredige participatie op de Vlaamse arbeidsmarkt (waarmee verder wordt gegaan dan wat de Europese richtlijnen vragen), moedigt het ondernemingen aan om tot een beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit over te gaan, voorziet het in opvolging en onafhankelijke toetsing van het decreet, in klachtenbehandeling en de mogelijkheid tot sancties. Dit decreet versterkt de proactieve aanpak die met de VESOC-actieplannen nu reeds enkele jaren werd gevoerd. Tevens wordt er een duidelijk juridisch kader mee geschapen.

Het decreet kent de Vlaamse diensten en de intermediairs op de arbeidsmarkt een actieve rol toe in de realisatie van de evenredige participatie en de gelijke behandeling.

In dat kader zijn ze verplicht om een jaarlijks actieplan op te stellen (met doelstellingen, procedures, evaluatiemethodes en een stappenplan), en daarover jaarlijks een voortgangsrapport aan het Vlaamse Parlement over te maken. Begin 2004 werden de ontwerpuitvoeringsbesluiten voor advies aan de Raad van State voorgelegd.

De beleidsevolutie

Het decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt van 8 mei 2002 creëerde een nieuwe dynamiek voor de consolidatie, de verdieping en de verbreding van de aanpak die binnen het impulsbeleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit de voorbije jaren werd ontwikkeld. Daarbij werd de overgang gemaakt van een louter doelgroepenbeleid naar een **structureel en inclusief beleid**. Dat blijkt vooral uit volgende evoluties.

- ✓ Voor het bereiken van doelstellingen 3 en 5 van het pact van Vilvoorde wordt gewerkt met duidelijke groeiscenario's voor de kansengroepen allochtonen en personen met een arbeidshandicap. Deze groeiscenario's zijn vastgelegd in de gemeenschappelijke platformteksten van 3/12/02 en 2/12/03, zodat daar meteen concrete engagementen van alle betrokken partijen aan zijn gekoppeld. In de paragraaf over het beleid op macroniveau gaan we hierop dieper in.
- ✓ Het gaat om een geïntegreerd beleid met samenhangende maatregelen op alle niveaus. Op macroniveau met de structurele projecten van de sociale partners en eigen organisaties van kansengroepen, op mesoniveau met het diversiteitsluik binnen de sectorconvenants, en op microniveau met de diversiteitsplannen en beste praktijken in ondernemingen, (openbare) instellingen en lokale besturen.
- ✓ Vertegenwoordigers van de georganiseerde kansengroepen (allochtonen en personen met een handicap) worden structureel betrokken bij het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit via de Commissie Diversiteit van de SERV (Sociaal-Economische Raad voor Vlaanderen). In de paragraaf over het beleid op macroniveau gaan we hierop dieper in.
- ✓ Er zijn meer dwarsverbanden ontstaan tussen het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit enerzijds en het opleidingsbeleid, levenslang leren, competentie management, loopbaandienstverlening en kwaliteit van de arbeid anderzijds. Daarmee wordt stap voor stap vorm gegeven aan de mainstreaming van het diversiteitsbeleid. In de paragrafen over het beleid op meso- en microniveau wordt dit duidelijk geïllustreerd.
- ✓ Binnen het inclusieve beleid blijft de nodige specifieke, categoriale aandacht gaan naar de verschillende kansengroepen en de categorieën daarbinnen. De gemeenschappelijke platformteksten van 3/12/02 en 2/12/03 zijn daar een duidelijk voorbeeld van, evenals het inwerkingsbeleid.
- ✓ Het beleid schenkt zowel aandacht aan de vraag- als aan de aanbodzijde van de arbeidsmarkt. Er worden immers acties op drie domeinen ondernomen: het verbeteren van de tewerkstellingskansen van personen uit de kansengroepen, (indirecte) discriminatie tegengaan en achterstanden of beperkingen helpen wegwerken. Daardoor ligt de nadruk zowel bij ondernemingen en instellingen (de ondersteuning van een HRM-beleid voor kansengroepen) als bij de kansengroepen zelf (empowerment en ondersteuning van de trajectwerking, opleiding en levenslang leren).

Kortom, het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit heeft een stevige juridische basis, een breed draagvlak (Vlaamse regering, Vlaamse sociale partners en vertegenwoordigers van de kansengroepen), een duidelijke doelstelling (evenredige participatie tegen 2010), een helder groeiscenario om die doelstelling te bereiken (wat tevens een adequate monitoring toelaat), een evenwichtige mix van instrumenten op de verschillende niveaus om een actief impulsbeleid te voeren, en veel aandacht voor mainstreaming en verankering.

De uitdaging voor dergelijk geïntegreerd beleid bestaat erin om de verschillende kansengroepen, hier de etnisch-culturele minderheden, de nodige categoriale aandacht te schenken opdat er geen verdringing optreedt. Uit wat volgt zal blijken dat we daar in de periode 2002-2003 in geslaagd zijn.

Het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit op macroniveau

De gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002

Op initiatief van Vlaams minister Renaat Landuyt, bevoegd voor werkgelegenheid, werd in 2002 een Rondetafelconferentie ‘Evenredige participatie op de arbeidsmarkt’ belegd, waar de Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en vertegenwoordigers van de georganiseerde allochtone gemeenschappen samen onderzochten hoe doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde *‘In 2010 is de achterstand van vrouwen enerzijds en van kansengroepen (ondermeer allochtonen, arbeidsgehandicapten, laaggeschoolden) anderzijds inzake deelname aan het arbeidsproces in belangrijke mate weggewerkt. Dit blijkt ondermeer uit het feit dat zij niet langer oververtegenwoordigd zijn in de werkloosheid’* gerealiseerd kon worden voor de kansengroep allochtonen.

Na een eerste brede consultatie op 15 oktober 2003 en verder overleg op de VESOC-werkgroep, mondden de besprekingen uit in de gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002 afgesloten tussen de Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en de allochtone gemeenschappen met betrekking tot ‘Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010’. De platformtekst ([zie bijlage 1](#)) concretiseert voor de doelgroep allochtonen de doelstellingen 3 en 5 van het Pact van Vilvoorde. Er wordt in de platformtekst een concreet groeiscenario vastgelegd om de ‘nationaliteitskloof’ op de arbeidsmarkt tegen 2010 drastisch te verkleinen; dit groeiscenario wordt jaarlijks opgevolgd binnen VESOC. Alle ondertekenende partijen hebben zich verbonden tot concrete engagementen, die in de loop van 2003 werden opgestart. In de paragraaf ‘structurele projecten van de sociale partners en de eigen organisaties van kansengroepen’ worden de concrete projecten voorgesteld.

In het Vlaams werkgelegenheidsakkoord 2003-2004 werden de engagementen van de sociale partners verder ingevuld. Tegelijk werden er bijkomende middelen (€ 1.500.000) voorzien voor het impulsbeleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit om de nieuwe maatregelen te kunnen doorvoeren.

In de VDAB zijn een 25-tal jobcoaches aan het werk gezet om kansengroepen, en in de eerste plaats allochtonen, aan het werk te krijgen en vooral te houden via begeleiding op de werkvloer. Deze maatregel kadert in de optimalisering van de individuele trajectbegeleiding, zoals voorgesteld in de platformtekst.

Deels vooruitlopend op en deels in uitvoering van een verdere concretisering van de gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002, werd zowel in 2002 als in 2003 binnen het VESOC een actieplan ‘Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit’ goedgekeurd.

Telkens bevatte dit actieplan kwantitatieve en kwalitatieve objectieven betreffende diversiteitsplannen en beste praktijken in ondernemingen, (openbare) instellingen en – sinds 2003 – lokale besturen (zie verder: beleid op microniveau). Daarnaast werd de mogelijkheid voorzien om op een aantal prioritaire actieterreinen diversiteitsprojecten in te dienen, en sinds begin 2003 werden de reeds vernoemde structurele projecten opgestart door de sociale partners en door eigen organisaties van de kansengroepen. Voor de uitvoering van deze VESOC-actieplannen werd voor de jaren 2002 – 2003 in totaal € 13.632.000 voorzien. In deze periode werden meer dan 550 diversiteitsplannen en beste praktijken opgestart.

Structurele projecten van sociale partners en eigen organisaties van de kansengroepen

☛ *Jobkanaal van het VOKA*

In het project Jobkanaal van het VOKA (VEV en de Vlaamse Kamers van Koophandel) bevorderen jobconsulenten de aanwerving van kansengroepen door bedrijven. Jobkanaal is een extra kanaal waarlangs ondernemingen hun vacatures bekend maken.

De consulenten pakken vanuit hun functie van prospector (als frontoffice, zeg maar) de mismatch in de toegang tot een baan aan. Ze verzamelen de vacatures van de bedrijven waarvoor kandidaten uit de kansengroepen in aanmerking komen en geven deze door aan relevante derden (VDAB, uitzendbureaus, lokale derden, allochtonenorganisaties, OCMW's,... - de backoffices) waar personen uit de kansengroepen die op zoek zijn naar een job, begeleid worden.

Tegen eind februari 2006 wil Jobkanaal 13.700 vacatures verkregen hebben, en 5.500 personen uit de kansengroepen allochtonen, personen met een handicap en ouder wordende werkzoekenden aan een baan helpen. In het opstartjaar 2003 werden de geplande resultaten behaald. Meer dan 40 % van de geplaatste werkzoekenden waren allochtonen.

☛ *KMO-Servicepunt Diversiteit van UNIZO*

UNIZO heeft een KMO-Servicepunt Diversiteit opgezet. Diversiteitsconsulenten filteren en verwerken de stroom aan informatie en instrumenten op maat van de KMO-ondernemer en van de beroeps- en regionale organisaties van UNIZO.

Het servicepunt sensibiliseert, verstrekt eerstelijnsinformatie, biedt ondersteuning bij diversiteitsplannen en organiseert specifieke opleidingen; telkens wordt hierbij maatwerk voor de (kleinere) KMO geleverd. Daarnaast wordt een experiment Nederlands op de Werkvloer uitgetest met een aantal kleine pilootbedrijven. In dit project wordt gewerkt met een 'vliegende taalinstructeur' die twee keer per week een intensieve taalsessie op de werkvloer organiseert met een (of een paar) allochtone medewerker(s) van de KMO, waarna de betrokkene en zijn directe collega's een aantal opdrachten krijgen rond verwerking en verdieping. Het Servicepunt besteedt ook aandacht aan de problematiek van discriminerende klanten. Er wordt bovendien maximale aansluiting gezocht met de UNIZO-acties naar allochtone ondernemers toe.

☛ *Projecten van de werknemersorganisaties*

De projecten van de werknemersorganisaties ABVV, ACLVB en ACV hebben een gemeenschappelijke inhoud, die in elk van de betrokken organisaties in een eigen actieplan wordt vertaald.

In de drie vakbonden worden diversiteitsconsulenten ingezet om beroepssecretarissen en afgevaardigden in de ondernemingen te sensibiliseren rond de evenredige participatie van allochtonen (en andere kansengroepen) aan de arbeidsmarkt.

Ze begeleiden en ondersteunen afgevaardigden en secretarissen bij het creëren van een draagvlak bij de werknemers, bij het wegwerken van weerstanden en bij het ontwikkelen van diversiteitsplannen. Uit ervaring blijkt dat de meest succesvolle diversiteitsplannen die zijn waar de werknemers en hun afgevaardigden actief participeren. Die actieve participatie wordt makkelijker wanneer de afgevaardigden beroep kunnen doen op aangepaste instrumenten, folders, brochures e.d., en met hun vragen terecht kunnen bij een deskundige 'coach'. De diversiteitsconsulenten hebben dus een brede opdracht.

☛ *Project van het Forum van Etnisch-culturele Minderheden*

Het project van het Forum van Etnisch-culturele Minderheden streeft een dubbel doel na: toeleiding en brugfunctie.

Eenzijds beoogt het project de uitbouw van één centrale ondersteuningsstructuur voor alle acties rond toeleiding (zowel door 'professionals' als vrijwilligers binnen de allochtone verenigingen), wat een betere coördinatie van de inspanningen op dit terrein zal bewerkstelligen, verdere methodiekontwikkeling en -verspreiding toelaat, en een betere afstemming met de andere structurele projecten (zeker met Jobkanaal) mogelijk maakt.

Daarnaast voorziet het project in een brugfunctie waardoor allochtone verenigingen geactiveerd en ondersteund worden bij het ontwikkelen van een grotere betrokkenheid bij het beleid van evenredige arbeidsdeelname.

Alle erkende federaties van allochtone verenigingen (ook diegenen die niet bij het Forum zijn aangesloten) worden bij het project betrokken en kunnen verder professionaliseren op het terrein werkgelegenheid en arbeidsmarktbeleid, waardoor ze een volwaardige partner worden in de advies- en opvolgingsorganen waarin ze vertegenwoordigd zijn.

De Commissie Diversiteit van de SERV

In uitvoering van de gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002 werd, na voorbereidende werkzaamheden en overleg, de Commissie Diversiteit van de SERV formeel opgericht op 16 december 2003. Deze Commissie wordt het centrale instrument waarlangs de kansengroepen permanent betrokken worden bij de vormgeving en de opvolging van het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit. Aangezien de SERV de strategische adviesraad wordt voor het beleidsdomein Economie, Werkgelegenheid en Toerisme, zal de band van de allochtone gemeenschappen met het werkgelegenheidsbeleid versterkt en verder uitgebouwd worden.

Om te waarborgen dat de specifieke problemen van de verschillende kansengroepen de nodige aandacht krijgen, heeft de Commissie Diversiteit beslist om werkgroepen op te richten, waaronder de werkgroep allochtonen. Naast de sociale partners en de vertegenwoordigers van de georganiseerde allochtone gemeenschappen, heeft ook de administratie Werkgelegenheid een raadgevende stem in de werkgroep allochtonen, en kunnen ad hoc externe experts een bijdrage leveren. De werkgroep is begin 2004 van start gegaan.

Het inwerkingsbeleid voor nieuwkomers en oudkomers

De VDAB voorziet in het kader van het inburgeringsbeleid in een gespecialiseerde begeleiding van nieuwkomers, die van het primair inburgeringstraject (in het onthaalbureau), na keuze voor een arbeidsmarktgericht vervolgentraject, via een warme overdracht (participatie van de VDAB aan het primaire traject en overleg tussen trajectbegeleider en consulent bij de overgang) doorstromen naar de VDAB. Ook oudkomers die zich voor de eerste maal aanbieden op de arbeidsmarkt komen in aanmerking voor deze begeleiding.

De begeleiding verloopt volgens een specifieke methodiek bestaande uit loopbaanoriëntering met portfolio en valorisatie van eerder verworven competenties (EVC), geïntegreerd NT2 en collectieve en individuele begeleidingsmomenten.

Eigen aan een geïntegreerd NT2-traject is dat taaldoelen en technische inhouden aan elkaar worden gekoppeld. In één traject bereikt de anderstalige cursist niet alleen een hoger taalvaardigheidsniveau, maar hij behaalt tevens binnen een zo kort mogelijke tijd een beroepskwalificatie die moet leiden tot een duurzame tewerkstelling.

Daartoe wordt gebruik gemaakt van een waaier van vernieuwende methodieken:

- ✓ Binnen '*Nederlands op de Opleidingsvloer*' (*NODO*) bieden taalinstructeurs taalondersteuning aan anderstalige cursisten tijdens de vakopleiding. Bij een verder doorgedreven vorm hiervan zijn de vakinstructeur en de taalinstructeur gelijktijdig aanwezig op de opleidingsvloer; met deze (dure) werkvorm worden bijzondere resultaten geboekt, zowel op het vlak van taalverwerving, motivatie als het versneld behalen van een beroepskwalificatie.
- ✓ Tijdens *werkstages met taalondersteuning* kunnen cursisten met een voldoende taalniveau en/of relevante werkervaring in het land van herkomst kennismaken met de realiteit van de Vlaamse arbeidsmarkt. Deze stages monden uit in tewerkstelling of in een vervolgtraject waarbij aan de resterende knelpunten (taal, kwalificatie) gericht kan gewerkt worden. In het verlengde daarvan liggen *individuele beroepsopleidingen (IBO's) met taalondersteuning* (via een wekelijkse terugkomdag), maar dit is geen organisatorische evidentie omdat de cursisten uit verschillende ondernemingen komen.
- ✓ Om aan verschillende leerstijlen tegemoet te komen en om de opleidingstijd optimaal te gebruiken, schakelt de VDAB *open leercentra* in. De multimediale cursus 'Bonte was' kan worden ingezet in het kader van blended learning.
- ✓ *Nederlands op de Werkvloer (NODW)* is een krachtig instrument dat via maatwerk een positieve invloed heeft op zowel het rendement van de nieuwkomer als op de kwaliteit van de algemene communicatie binnen het bedrijf. Dit instrument dient verder ontwikkeld te worden, ook omdat werknemers van KMO's te weinig kunnen deelnemen aan NODW. Het tot op heden ontwikkelde model is immers vooral bruikbaar in grotere organisaties.
- ✓ De *aangepaste begeleidingsmethodiek* werd in 2002 verder ontwikkeld. Uit de experimenten in 2001 bleek bijvoorbeeld dat de loopbaanoriëntatie onvoldoende was aangepast aan de behoeften en het taalniveau van de doelgroep. Ook het luik portfolio met EVC (kennen/kunnen/attitudes) diende methodisch verder uitgewerkt te worden. Hieruit groeide het project SAIDA (Succesvol Anderstaligen Integreren via Duurzame Arbeid), en - in het verlengde daarvan - het project EVC Nieuwkomers Elektriciteit. In het kader van deze projecten werd een aangepast Loopbaan-Oriënteringsprogramma (LO) uitgewerkt en (taalneutrale) competentiemeetinstrumenten ontwikkeld.

Wat de kwantitatieve aspecten van het 'inwerkingsbeleid' betreft, zien we een stevige groei in 2002¹. Waar in 2001 € 2.727.000 aan bijkomende middelen aan de VDAB werd toegekend voor de uitvoering van inwerkingstrajecten, was dit in 2002 gestegen tot € 5.702.000 waartegenover het engagement stond om 1.959 bijkomende inwerkingstrajecten te realiseren, bovenop de 2.677 trajecten die binnen de gewone dotatie worden uitgevoerd.

Voor de uitwerking van het inwerkingsbeleid werd binnen de VDAB een projectstructuur opgezet, waarin eind 2002 dankzij de bijkomende middelen 28 consultants, 5 coördinatoren en 48,5 FTE instructeurs werken.

Wat het aantal deelnemers en trajecten betreft, zijn in 2002 1.314 nieuwkomers vanuit de onthaalbureaus doorgestroomd, en werden in totaal 4.806 inwerkingstrajecten voor de ruime doelgroep georganiseerd.

¹ Bij de redactie van dit rapport waren de cijfers voor 2003 nog niet voorhanden.

Het inwerkingstraject zelf omvat naast de trajectbepaling en de trajectbegeleiding en combinatie van verschillende modules, naargelang de behoefte van de nieuwkomer. Het gaat dan om sollicitatietraining (module 3), technische opleiding (module 4), persoonsgerichte vorming, in dit geval bijna uitsluitend NT2 (module 5) en opleiding/begeleiding op de werkvloer (module 6). In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van het aantal nieuwkomers per module.

Inwerkingsbeleid – aantal nieuwkomers per module			
	2000	2001	2002
Module 3	93	268	469
Module 4	493	1.378	2.041
Module 5	1.119	3.289	4.312
Module 6	346	849	1.269

Bron: VDAB, mei 2003

Uit deze gegevens valt de stijgende deelname van de doelgroep op, maar ook de in verhouding nog beperkte deelname aan module 6, die nochtans zeker voor deze doelgroep een sterk instrument is op weg naar duurzaam werk. Dit hangt uiteraard samen met hun taalniveau: nieuwkomers hebben zeer vaak nog behoefte aan taalondersteuning op de werkvloer bij stages en IBO. Zoals reeds gezegd vergt dit een creatieve, flexibele en arbeidsintensieve aanpak die ook de nodige middelen vergt.

Met het decreet van 4 juni 2003 betreffende het inwerkingsbeleid werd een stevige juridische basis gelegd onder dit onderdeel van het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit. Bij besluit van de Vlaamse regering van 5 september 2003 werd de inwerkingtreding van het decreet vastgelegd op 1 september 2003.

Het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit op mesoniveau: het diversiteitsluik binnen de sectorconvenants

In het Vlaamse werkgelegenheidsakkoord 2001 - 2002 werden de sectoren opgeroepen om sectorale actieplannen op te maken, met het oog op het wegwerken van de knelpunten op de arbeidsmarkt. De actieplannen vormden de basis voor convenants tussen de sectoren en de overheid. De convenants bevatten een diversiteitsluik, waarvoor sectoren een aantal diversiteitsconsulenten worden toegekend voor de uitvoering van sectorale diversiteitsplannen. Ondertussen werden met 24 sectoren dergelijke convenants afgesloten. In een aantal sectoren wordt eerstdaags over de verlenging van het convenant onderhandeld.

De sectoren kunnen, afhankelijk van hun mogelijkheden, een waaier van acties ontwikkelen. De bedoeling daarbij is om complementair te werken met de andere 'veldwerkers' die rond evenredige arbeidsdeelname en diversiteit aan de slag zijn. Hieronder volgt een niet limitatieve opsomming van acties die door de sectoren ondernomen worden.

- Uitwerken of laten uitwerken van sectorspecifieke (voor)opleidingen op maat van de verschillende kansengroepen. Daarbij kan bijzondere aandacht gaan naar roldeurbrekkende opleidingen, Nederlands op de Werkvloer voor allochtone medewerkers, redelijke aanpassingen (aan opleidingen en screeningsinstrumenten) voor personen met een handicap, aanpassingen van trainingen aan de leerbehoeften van ouderen.
- Organiseren van of uitwerken van een sectorspecifiek aanbod trainingen rond (onderdelen van) HRM voor kansengroepen. Sectorspecifieke knelpunten kunnen bijvoorbeeld zijn: de omgang met discriminerende klanten, de organisatie van jobrotatie of projecten rond taaksplitsing, de ontwikkeling van een competentiegericht personeelsbeleid e.d.

- (Ondersteuning van) sectorspecifieke toeleidingsacties. Mogelijke acties zijn: het ontwikkelen van een sensibilisatiecampagne, afsluiten van een samenwerkingsprotocol met eigen organisaties van kansengroepen, de samenwerking stimuleren van de aangesloten ondernemingen met de consultants van Jobkanaal e.d.
- Ondernemingen sensibiliseren om stageplaatsen open te stellen voor jongeren uit de kansengroepen.
- Opstellen van een non-discriminatiecode voor de sector, de sensibilisatie en de verspreiding ervan (via website, affiche, mini-brochure, sectorpublicatie e.d.).
- Een streefcijfer (per jaar) over het aantal nieuwe diversiteitsplannen en beste praktijken binnen de sector.
- De uitgave en verspreiding van een sectorale sensibilisatiefolder of e-zine e.d., met voorbeelden van goede praktijken rond diversiteitsbeleid.
- Organisatie of ondersteuning van sectorale ervaringsuitwisseling tussen ondernemingen met een diversiteitsplan of een beste praktijk. Een paar bijeenkomsten (soms volstaat één bijeenkomst zelfs) volstaan om van elkaar te leren, werkbare methodieken uit te wisselen, elkaar attent te maken op trainingen die een meerwaarde betekenen. Georganiseerde ervaringsuitwisseling stimuleert het ontstaan van (duurzame) netwerken, en van peterschapsformules tussen ondernemingen.
- Een meer actieve vorm van ervaringsuitwisseling bestaat uit de clustering van sectorale diversiteitsplannen / beste praktijken met aangepaste sectorale ondersteuning. De sector kan daarbij een inhoudelijke inbreng leveren (bijvoorbeeld de coördinatie openmen van een bedrijfsoverschrijdende actie of acties) en/of administratieve of logistieke ondersteuning bieden.
- Opstellen van een sectoraal draaiboekje voor het uitvoeren van diversiteitsplannen (welke ondersteuning kan de sector bieden, welke peterbedrijven kunnen ingeschakeld e.d.)
- De sector kan infomateriaal ter beschikking stellen en/of infomomenten beleggen voor ondernemingen rond diversiteitsbeleid: decreet 8/5/02, de gemeenschappelijke platformteksten, de TRIVISI-producten, het VESOC-actieplan, de structurele projecten van de sociale partners e.d
- Directe begeleiding bij de uitvoering van diversiteitsplannen door de sectorconsultanten.
- De sector kan taken vervullen bij de nazorg aan ondernemingen na het afronden van hun diversiteitsplan of beste praktijk. Op basis van een behoefteonderzoek (een beknopte vragenlijst over verdere noden aan ondersteuning) kan de sector bekijken wat binnen haar mogelijkheden ligt of welk aanbod zij kan ontwikkelen.
- Via brochure, website of enige andere sectorpublicatie voorbeelden van goede praktijken rond instroom en onthaal verspreiden
- Een sectorale vorming, training of studiemoment voor peters/coaches (laten) organiseren.
- Netwerken uitbouwen en ondersteunen tussen peters van verschillende ondernemingen binnen de sector.

Niet alle sectoren hebben dezelfde mogelijkheden. In sommige sectoren blijven de diversiteitsacties nog beperkt. Ondertussen kunnen zij wel ervaring en kennis opdoen, wat bij de verlenging van de convenants zal resulteren in een concreet sectoraal diversiteitswerkplan met duidelijke objectieven. In de onderhandelingen in 2004 rond de verlenging van de convenants is dit een concreet aandachtspunt dat vanuit het beleid wordt opgevolgd.

Het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit op microniveau: diversiteitsplannen en beste praktijken

Het sluitstuk van het impulsbeleid rond evenredige arbeidsdeelname en diversiteit situeert zich op het niveau waar daadwerkelijk nieuwe banen worden geschapen: in ondernemingen, (openbare) instellingen en lokale besturen. Daar wordt het instrument van de diversiteitsplannen (en beste praktijken) voor gebruikt.

Organisaties kunnen onder bepaalde voorwaarden een subsidie verkrijgen voor maximum 2/3 van de gemaakte kosten van het diversiteitsplan, zij het dat de subsidie geplafonneerd wordt op € 10.000. De subsidie is bovendien eenmalig. Eén uitzondering hierop: organisaties die worden voorgedragen door de regionale of sectorale sociale partners of door de administratie werkgelegenheid kunnen (eveneens eenmalig) een subsidie verkrijgen voor het uitvoeren van een beste praktijk. De subsidievoorwaarden zijn ongeveer dezelfde als voor een diversiteitsplan hetgeen ook logisch is daar een beste praktijk nog het best kan omschreven worden als een 'Diversiteitsplan +', waarbij aan de organisatie een aantal bijkomende voorwaarden worden gevraagd.

De maatregel bestaat in gewijzigde vorm al sinds 1999. Hieronder worden kort de resultaten van 2002 en 2003 besproken, waarbij iets langer wordt stilgestaan bij de evolutie in 2003, aangezien daaruit de consequenties voor de toekomst dienen getrokken te worden.

Diversiteitsplannen en beste praktijken 2002

In het VESOC-actieplan 2002 'Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit' werd een geïntegreerde aanpak over de kansengroepen heen beoogd. Het centrale objectief werd vastgelegd op 225 diversiteitsplannen (met aandacht voor minstens één van de kansengroepen allochtonen, ouderen of personen met een handicap, en daar doorheen aandacht voor de gelijke kansen mannen-vrouwen) en op 25 beste praktijken, die zich op een geïntegreerde wijze naar meerdere kansengroepen richten. Deze objectieven werden grotendeels bereikt:

Aantal organisaties met actieplannen 'Diversiteit en evenredige arbeidsdeelname'		
	2001	2002
Gesubsidieerde diversiteitsplannen	149	205
Niet-gesubsidieerde diversiteitsplannen	15	8
Beste praktijken	10	27
Totaal	174	240

Bron: STC-coördinatieteam, Administratie Werkgelegenheid, september 2003.

In vele diversiteitsplannen en beste praktijken werd bijzondere aandacht besteed aan ouderen en aan de genderthematiek. Het bleek nodig om de aandacht voor de kansengroep allochtonen binnen de actieplannen streng te bewaken. De bereidheid van vele organisaties om specifieke acties voor personen met een handicap in het diversiteitsplan op te nemen kreeg in de praktijk af te rekenen met een duidelijk gebrek aan ervaring op dit terrein. Verspreid over alle diversiteitsplannen en beste praktijken, vinden we volgende cijfers over de aandacht voor de verschillende kansengroepen:

- allochtonen: in 204 actieplannen
- ouder wordende werknemers en werkzoekenden: in 123 actieplannen
- personen met een handicap: in 72 actieplannen
- specifieke aandacht voor de genderthematiek: in 139 actieplannen.

Deze totalen liggen (veel) hoger dan het aantal opgestarte actieplannen, omdat in alle beste praktijken en in zeer vele van de diversiteitsplannen aandacht werd besteed aan meer dan één kansengroep. De doelstelling om via het instrument van de diversiteitsplannen een meer geïntegreerd diversiteitsbeleid binnen de organisaties op te starten, werd daarmee (zeker in aanzet) gerealiseerd.

Algemeen kan gesteld worden dat de diversiteitsplannen en beste praktijken getuigden van veel kwaliteit en creativiteit: we mogen stellen dat er in de meeste actieplannen sprake is van een reële aandacht voor een HRM-beleid voor kansengroepen.

Bovendien was 2002 het jaar waarin voor het eerst gewerkt werd met de verplichting om in het actieplan streefcijfers op te nemen betreffende de instroom en/of doorstroom en/of opleiding van personen uit de kansengroepen. Dit impliceerde tevens dat een nulmeting diende doorgevoerd te worden betreffende de vertegenwoordiging van kansengroepen binnen het personeelsbestand. Hoewel dit door de ondernemingen, instellingen en lokale besturen niet als een eenvoudige opdracht werd ervaren, was er toch geen sprake van principiële weerstand. Het werken met streefcijfers werd integendeel algemeen ervaren als een sterk element voor de uitvoering van het diversiteitsplan.

Het belangrijkste obstakel bij de nulmeting bleek de telling van het aantal allochtone medewerkers te zijn: hier was geen eenduidige registratiemethode voor beschikbaar. Later werd door het VESOC wel een registratiemethode goedgekeurd, in overleg met vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschappen. Wat de streefcijfers per kansengroep betreft over het totaal van de diversiteitsplannen en beste praktijken, volgend overzicht:

Streefcijfers per kansengroep over totaal aantal diversiteitsplannen en best praktijken			
	Instroom	Doorstroom	Opleiding
Allochtonen	860	47	1373
Ouderen	204	269	1219
Personen met een handicap	100	25	446
Vrouwen	528	166	2862
Anderen (ex gedetineerden, laaggeschoolden e.d.)	10	145	1516
Totaal	1.702	652	7.416

Bron: STC-coördinatieteam, Administratie Werkgelegenheid, september 2003.

Aangezien vele van deze diversiteitsplannen en beste praktijken nog in uitvoering zijn, kan nog niet gemeld worden in welke mate deze objectieven daadwerkelijk bereikt worden. Om het groeiscenario 2010 te realiseren, dienen er minstens 2000 nieuwe jobs voor allochtonen per jaar bij te komen.

Uiteraard zijn de diversiteitsplannen en beste praktijken slechts één instroomkanaal en zelfs niet het belangrijkste, maar de uitvoering van een diversiteitsplan biedt wel veel garantie op een goede integratie op de werkvloer en op het vermijden van een draaideureffect. Het tempo waarmee diversiteitsplannen worden afgesloten en de streefcijfers die daarin worden naar voor geschoven blijven dan ook nog te laag om met vertrouwen de blijvende realisatie van het groeiscenario tegemoet te zien.

Toch is op basis van de gegevens over 2002 die ondertussen bekend zijn, een positieve evolutie waar te nemen: de beroepsbevolking met een niet-EU-nationaliteit is erin geslaagd een gedeelte van de kloof in werkzaamheidsgraad te dichten. Er is een belangrijke toename van de werkzaamheid met 3,5% (tot 37,5%), gerealiseerd in een periode van laagconjunctuur. De positieve evolutie is ongeveer even groot voor mannen als voor vrouwen. De kloof met de werkzaamheidsgraad van Belgen en EU-bevolking vertoont dus een gunstige evolutie maar blijft groot: 26 pp in 2002, tegenover 31,6 pp in 2001. Dat de arbeidsmarktsituatie van allochtonen nog steeds zeer zorgwekkend is, blijkt ook uit de werkloosheidscijfers van de VDAB (zie verder).

Diversiteitsplannen en beste praktijken 2003

Einde 2003 zijn meer dan 300 diversiteitsplannen ingediend vanuit de Subregionale Tewerkstellingscomités en goedgekeurd door de minister van Werkgelegenheid en Toerisme. Dit brengt de totaliteit van de opgestarte diversiteitsplannen tussen 1999 en 2003 in Vlaanderen op 884. Het Vlaamse objectief voor 2003 bedroeg 270 diversiteitsplannen en 30 beste praktijken.

Dit objectief werd meer dan gehaald: uiteindelijk werden 310 ontvangelijke aanvraagdossiers ingediend, waarvan 288 diversiteitsplannen en 22 beste praktijken. Met deze diversiteitsplannen wordt de evenredige arbeidsdeelname van de diverse kansengroepen beoogd, door te focussen op het HRM-beleid in bedrijven en organisaties.

De totale kostprijs van deze diversiteitsplannen bedraagt ruim € 9.000.000. Vanuit het budget werkgelegenheid wordt hier tegenover een subsidiebedrag van € 2.921.000 gezet.

De objectieven naar de verschillende kansengroepen toe zijn gemeten op het vlak van instroom, doorstroom en opleiding. Een overzicht:

Diversiteitsplannen 2003 – objectieven naar de kansengroepen			
	ALLOCHTONEN		Gender
Instroom	1.109 (860)	Instroom	861 (528)
Doorstroom	642 (47)	Doorstroom	889 (166)
Opleiding	2.092 (1.373)	Opleiding	3.354 (2.862)
	Gehandicapten		Ouderen
Instroom	225 (100)	Instroom	473 (204)
Doorstroom	150 (25)	Doorstroom	689 (269)
Opleiding	900 (446)	Opleiding	2.673 (1.219)

Bron: STC-coördinatieteam, Administratie Werkgelegenheid, december 2003.

De gegevens tussen haakjes geven het objectief aan van vorig jaar. Tegenover het voorgaande jaar betekent dit vooral een sterke toename op vlak van ouderen en arbeidsgehandicapten. Op vlak van nieuwe instroom scoort de groep allochtonen het best.

In de meeste diversiteitplannen en in alle beste praktijken wordt gewerkt naar meerdere doelgroepen. Hieronder een verdeling naar aandacht voor kansengroepen in de diversiteitplannen en beste praktijken:

- Allochtonen 252
- Oudere werknemers 139
- Arbeidsgehandicapten 106
- Vrouwen 146

Bron: STC-coördinatieteam, Administratie Werkgelegenheid, december 2003.

Hoewel ze niet tot de prioritaire doelgroepen van het VESOC-actieplan behoren, werden in tal van diversiteitplannen aanvullende acties voorzien voor andere kansengroepen (laaggeschoolden, jongeren en ex-gedetineerden), uiteraard steeds in combinatie met aandacht voor één of meer van de prioritaire kansengroepen.

Welke bedrijven engageren zich nu in Vlaanderen tot het voeren van een diversiteitsbeleid? Uit de analyse van de gegevens blijkt dat diversiteitplannen het vooral goed doen in kleinere ondernemingen: 191 van de aanvragende bedrijven en organisaties hebben een personeelsbestand van minder dan 100 werknemers. Er een sector opkleven is niet zo eenvoudig. Immers, diversiteitplannen en beste praktijken zijn opgenomen in een brede waaier van sectoren.

Een overzicht van de meest voorkomende sectoren:

- Social profit 100
- Transport, distributie, logistiek 28
- Lokale besturen 27
- Metaalsector 25
- Voedingssector 21
- Bouwsector 20

Bron: STC-coördinatieteam, Administratie Werkgelegenheid, december 2003.

Enkele opvallende vaststellingen in 2003:

- In heel wat dossiers blijkt dat extra zorg besteed wordt aan een versterkte betrokkenheid van het personeel en de personeelsafgevaardigden. Dit blijkt onder andere uit het feit dat meer en meer organisaties ervoor kiezen om hun diversiteitsbeleid te laten ‘trekken’ en opvolgen door een gemengd samengestelde projectgroep.
- Er treedt een zichtbare en zeer positieve verschuiving op naar een meer geïntegreerde aanpak van een HRM-beleid voor kansengroepen. Dat blijkt uit volgende tendensen:
 - Er is globaal meer aandacht voor de combinatie van acties;
 - in tal van actieplannen is er aandacht voor het ontwikkelen van competentieprofielen en een competentiebeleid; in vele diversiteitplannen wordt gewerkt aan de verfijning van functieprofielen en taakomschrijvingen;
 - meer aandacht voor loopbaanplanning en –begeleiding, met aandacht voor persoonlijke ontwikkelplannen gekoppeld aan functioneringsgesprekken;
 - een groeiende aandacht voor het welbevinden van werknemers en de kwaliteit van arbeid
 - een groeiende betrokkenheid van zelforganisaties bij de uitvoering van de diversiteitsplannen.
- Op vlak van inhoud komen ook in 2003 een aantal klassiekers terug zoals het optimaliseren van het wervings-, selectie- en onthaalbeleid, trainingen interculturele communicatie en leiding geven aan multiculturele teams, en trainingen rond het verbeteren van coachingsvaardigheden.
- Voor de kansengroep allochtonen zijn de meest voorkomende acties o.m.
 - Nederlands op de werkvloer
 - aangepaste opleidingen om (veiligheids)attesten te verwerven
 - samenwerking met scholen of sectorfondsen en met eigen organisaties van allochtonen.

Flankerende maatregelen

Trivisi

In juni 2000 werd ‘TRIVISI, baanbrekend ondernemen voor mens, milieu en maatschappij’ opgestart. Vanaf dan ontwikkelden drie pioniersgroepen een krachtige dynamiek rond de thema’s management van diversiteit, management van het leren en stakeholdersmanagement. Meer dan 200 Vlaamse bedrijfsmensen, academici, vertegenwoordigers uit de NGO-wereld en sociale partners ontwikkelden nieuwe instrumenten, vergeleken goede praktijken en pasten nieuwe concepten toe in hun bedrijf. Deze ervaringen werden op een TRIVISI-conferentie, waaraan ook internationale experts deelnamen, op 7 november 2001 samengebracht. Op 6 november 2001 vond er bovendien een expertenmeeting plaats waaraan een 40-tal internationale, Vlaamse en Belgische experts deelnamen.

De TRIVISI-pioniersgroep ‘diversiteit’ werkte aan een concrete invulling van diversiteitsmanagement binnen ondernemingen en ontwikkelde daarvoor diverse instrumenten en hulpmiddelen: een brochure waarin 10 kritische factoren voor het voeren van een diversiteitsbeleid worden toegelicht en geïllustreerd met goede praktijken; diverse checklists ter ondersteuning van het dagelijks HRM-beleid; een opleidingspakket rond communicatie en conflicthantering bij het voeren van een diversiteitsbeleid; een brochure met voorbeelden van samenwerkingsverbanden tussen werkgevers en intermediairs waardoor de instroom van personen uit de kansengroepen bevorderd werd.

Belangrijke onderdelen van deze instrumenten werden uitgetest in 11 leerprojecten en binnen een aantal diversiteitsplannen. Vanaf 2002 werden tal van projecten opgestart (onder andere binnen ESF Zwaartepunt 6) die deze instrumenten verder concretiseren in bruikbare (deel)methodieken waarmee ondernemingen direct aan de slag kunnen gaan.

De rol van het STC en de STC-TEAMS

De STC's (subregionale tewerkstellingscomités) en hun teams van projectontwikkelaars staan niet alleen in voor het sensibiliseren rond de jaarlijkse actieprogramma's en voor concrete ondersteuning en begeleiding van ondernemingen, maar zijn tevens de hefboom om in de regio andere partners te mobiliseren en op een creatieve wijze antwoorden te bieden op de regiospecifieke problemen. Daartoe stellen de STC's jaarlijks een subregionaal actieplan op.

De begeleiding van de uitvoering van de diversiteitsplannen en beste praktijken blijft een centrale opdracht van de 32 projectontwikkelaars van de STC's. De begeleiding houdt o.a. in:

- Ondersteuning bieden bij het opstellen van een diversiteitsplan of beste praktijk in samenwerking met de betrokken organisatie.
- Het aanbieden van tools, methodieken, vormings- en trainingspakketten e.d. om de evenredige arbeidsdeelname te realiseren.
- Ondersteuning bieden tijdens de uitvoer van het plan en bij de opmaak van het eind- en financieel rapport.
- Het opzetten van acties rond ervaringsuitwisseling tussen bedrijven, instellingen en lokale besturen die een diversiteitsplan of beste praktijk hebben afgesloten.
- In samenwerking met de sector eventuele nazorg bieden aan de organisaties die een diversiteitsplan of beste praktijk hebben afgerond.

De ontwikkeling van instrumenten en trainingsmodules

In de periode 2002 – 2003 werden tal van trainingen en vormingsmodules ontwikkeld en op ruime schaal geïmplementeerd. Een kleine selectie:

- Een modulaire training 'Diversiteitsmanagement' voor direct leidinggevend (meestergasten, ploegbazen, afdelingsverantwoordelijken e.d.). Zij spelen een belangrijke rol bij de uitwerking van het dagelijkse diversiteitsbeleid op de werkvloer, bij het onthaal en de integratie van nieuwkomers, bij de omgang met weerstanden, communicatieproblemen en conflicten. De training, bestaande uit 5 modules, werd in elke Vlaamse regio minstens één keer gedurende 2 dagen georganiseerd.
- Het Overlegplatform Vlaamse Arbeidsbemiddelingsbureaus (OVA), waarin zowel de private als de publieke sector participeert, heeft een gezamenlijk sensibilisatie- en vormingsprogramma voor consultants en bemiddelaars opgestart. Honderden intermediairs hebben daardoor kennis gemaakt met de meerwaarde van een diversiteitsbeleid en hebben geleerd om op een correcte wijze om te gaan met (onbedoeld) discriminerende vacatures. Daarnaast hebben de OVA-partners elk apart en aangepast aan de eigen specifieke situatie een aantal trainingsinspanningen geleverd (SLN en OOTB hebben een gespreksmodel laten ontwikkelen om met weerstanden tegen allochtonen of andere kansengroepen om te gaan; de VDAB heeft er een vast onderdeel van haar vormingsbeleid van gemaakt; de uitzendsector (FEDERGON) heeft trainingen rond de brochure '10 stappenplan voor uitzendconsultanten. Diversiteit werkt' georganiseerd).
- Voor de projectontwikkelaars van de STC's worden aangepaste trainingen georganiseerd en wordt binnen de (maandelijkse) themagroep 'Kansengroepen en diversiteit', aangestuurd door de administratie Werkgelegenheid, gewerkt rond ervaringsuitwisseling en intervisie. Voor de diversiteitsconsultanten van de sectoren organiseert de SERV een 'Netwerk diversiteit', waar ervaringsuitwisseling en vorming centraal staat. Op initiatief van de administratie Werkgelegenheid worden alle 'veldwerkers' die rond diversiteit aan de slag zijn een tweetal keer per jaar uitgenodigd voor ervaringsuitwisseling en onderlinge afstemming.
- In alle STC's worden jaarlijks regionale initiatieven rond ervaringsuitwisseling en vorming of training georganiseerd. Het doelpubliek bestaat uit ondernemingen, organisaties met een diversiteitsplan, uit intermediairs en/of lokale besturen.

Een aantal vermeldenswaardige brochures en andere instrumenten:

- De Diversiteits-Audit, roepnaam DIVA, is een handig instrument om ondernemingen en organisaties door te lichten op de huidige stand van zaken van hun diversiteitsbeleid en op de mogelijkheden om dat beleid te optimaliseren. Diversiteitsbeleid is immers meer dan het binnenhalen van een aantal leden van de kansengroepen: effectiviteit en succes zijn afhankelijk van vele factoren in en rond de onderneming of organisatie. De belangrijkste van deze factoren zijn opgenomen in de DIVA-vragenlijst. Met behulp van de DIVA meet een individuele organisatie de aanwezigheid en de kracht van succesfactoren en mogelijke belemmeringen voor een diversiteitsbeleid; zo worden de (bedrijfsspecifieke) sterke en zwakkere punten in kaart gebracht, waarna een aantal tips op maat worden verstrekt waarmee de onderneming aan de slag kan gaan. De DIVA analyseert en biedt aanwijzingen waar de organisatie haar strategie en energie op zou moeten richten om het diversiteitsbeleid tot een succes te maken.
- Als sensibiliserend instrument voor ondernemingen werd de brochureset 'Kansengroepen in uw bedrijf. Diversiteit werkt' door de administratie Werkgelegenheid uitgegeven. In het 'Werkboek' krijgt de organisatie een aantal tips aangeboden waarmee ze direct aan de slag kan bij de inhoudelijke uitwerking van haar diversiteitsplan. In de 'Cases' wordt een zeer verscheiden staal van ondernemingen en instellingen aan het woord gelaten die kort hun ervaringen met evenredige arbeidsdeelname en diversiteit toelichten.
- In 2003 werd van start gegaan met het uitschrijven van een 'Draaiboek diversiteitsplannen'. Het moet een instrument worden dat de externe consultant (in de eerste plaats de projectontwikkelaars van de STC's en de diversiteitsconsulenten van de sectoren en van de vakbonden) én de interne trekkers binnen de organisatie heel concrete tips geeft bij de begeleiding van de uitvoering van een diversiteitsplan of beste praktijk. Tegen eind maart 2004 is deze handleiding in draft-versie klaar.

De voorbeeldfunctie van de overheden

In uitvoering van het decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, krijgen de Vlaamse diensten een 'voorbeeldfunctie' te vervullen. De acties die daarvoor al werden ondernomen komen aan bod in de bijdrage van de Dienst Emancipatiezaken (zie verder). Zij zijn immers bevoegd voor de stimulering van het beleid van gelijke kansen en diversiteit binnen het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en binnen de VOI's. Hier worden enkel die acties vermeld die binnen het domein werkgelegenheid ondernomen worden om deze voorbeeldfunctie mee vorm te geven. Toch vermelden we hier ook kort wat de Vlaamse overheid heeft ondernomen om de Vlaamse openbare sector open te stellen voor iedereen, en dus ook voor niet EER-onderdanen, aangezien dit een actie betreft die in de gemeenschappelijke platformtekst van 3 december 2002 expliciet werd opgenomen.

Toegang tot het openbaar ambt

Op 18 juli 2003 verleende de Vlaamse regering haar principiële goedkeuring aan een voorontwerp van decreet tot verruiming van de nationaliteitsvoorwaarde voor de toegang tot vaste betrekkingen in sommige Vlaamse openbare diensten. Daardoor zullen meer mogelijkheden ontstaan voor allochtonen om toegang te krijgen tot statutaire betrekkingen, ook bij lokale besturen. Het voorontwerp van decreet wordt thans onderworpen aan de adviesprocedure, waarna het bij het Vlaamse parlement kan ingediend worden. Krachtens artikel 10 van de Grondwet kunnen enkel Belgen benoemd worden tot ambtenaar, behoudens uitzonderingen bepaald bij wet of decreet. Als gevolg van de Europese regelgeving betreffende het vrij verkeer van werknemers binnen de Europese Economische Ruimte (EER) moet het Grondwetsartikel reeds zo gelezen worden dat onderdanen van andere lidstaten benoemd kunnen worden tot ambtenaar.

Het nieuwe ontwerp van decreet heeft tot doel het voor bepaalde functies mogelijk te maken dat ook personen die niet de nationaliteit hebben van een lidstaat van de EER kunnen aangeworven worden. Op die wijze kan het personeelsbestand van zowel de Vlaamse overheid als van de lokale besturen en de provincies een getrouwere afspiegeling vormen van de samenstelling van de bevolking in Vlaanderen. Functies die rechtstreeks of onrechtstreeks een deelname inhouden aan de uitoefening van het openbaar gezag of die werkzaamheden omvatten die verband houden met de bescherming van de algemene belangen van de overheid, worden uitgesloten.

Het diversiteitsplan en de voortrekkersrol van de administratie Werkgelegenheid.

De administratie Werkgelegenheid wil mee gestalte geven aan het Vlaamse beleid betreffende diversiteit en evenredige arbeidsdeelname. Dit gebeurt al sinds 1999 via bijvoorbeeld de VESOC-diversiteitsplannen die vanuit onze administratie worden gestimuleerd, opgevolgd en gefinancierd. Door als initiatiefnemer zelf het goede voorbeeld te geven laten wij zien dat het ons menens is met diversiteit. Het was dan ook een bewuste keuze om bij het opstellen van dit plan dezelfde werkwijze te volgen die aan bedrijven wordt voorgelegd. De procedure aan den lijve ondervinden heeft ook de belangrijke meerwaarde dat we ze grondiger kunnen evalueren. In het decreet van 8 mei 2002 op de evenredige arbeidsmarktparticipatie krijgt de Vlaamse overheidsadministratie daarenboven een voorbeeldfunctie toegewezen om een evenredige vertegenwoordiging van de verschillende kansengroepen in haar eigen diensten te realiseren.

De doelstelling van het diversiteitsplan van de administratie Werkgelegenheid kan worden samengevat als volgt: "Een personeelsbeleid voeren dat kansen biedt aan iedereen: mannen en vrouwen, allochtonen, personen met een handicap, kort geschoolden, lang geschoolden, met het oog op een evenredige participatie, én dat mogelijke drempels voor in- en doorstroom wegwerkt, waardoor de personeelssamenstelling een afspiegeling wordt van de maatschappij."

Dit is een zeer ambitieuze doelstelling waarvoor nog een hele weg af te leggen is. Daarom is het belangrijk met haalbare stappen te werken. Er is bewust voor gekozen om eerst stevige fundamenten te leggen. In het actieplan zijn dan ook nog geen grote kwantitatieve beloften en verblindende streefcijfers terug te vinden. Deze kwantitatieve bouwstenen liggen wel klaar voor een volgend actieplan.

In het eerste diversiteitsplan ligt de nadruk vooral op een aantal kwalitatieve acties die moeten bijdragen tot een omgangscultuur waarin respect voor iedereen centraal staat, waar verschillen worden gewaardeerd, waarin iedereen zich goed kan voelen en de nodige kansen krijgt. De acties hebben in het bijzonder tot doel de ogen te openen voor diversiteit en het pad te effenen naar een kwalitatieve en gediversifieerde instroom en doorstroom binnen onze organisatie.

Er is gekozen voor een brede, integrale aanpak waaraan zeer uiteenlopende acties werden gekoppeld. Sommige acties zijn nieuw in ons personeelsbeleid, andere zaken integreren en structureren duurzame initiatieven die in het verleden werden opgestart via o.m. het project Duurzaam Ondernemen. Werken aan een cultuur die meer warmte en aandacht binnen de organisatie brengt leidt tot betere resultaten en is een ideale voedingsbodem voor het opstarten van een diversiteitsplan. Zonder aangepast klimaat dreigt een diversiteitsplan immers snel te verzanden in dode letter en formalisme.

Het diversiteitsplan van de administratie Werkgelegenheid is terug te vinden op het intranet van het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap²:

² http://intra.ewbl.vlaanderen.be:80/werk_duurzaam_ondernemen/htm%20bestanden/d_i_v_e_r_s_i_t_e_i_t.htm

De administratie Werkgelegenheid wil de expertise die ze op het terrein van diversiteit en evenredige arbeidsdeelname in huis heeft inzetten om binnen de Vlaamse overheid voortrekker en stimulator te zijn in het voeren van een diversiteits- en gelijke kansenbeleid op de eigen werkvloer; dit in samenspraak met de dienst Emancipatiezaken. Vanuit de administratie werden en worden dan ook een aantal VOI's en andere administraties mee begeleid bij de vormgeving van hun diversiteitsbeleid.

Het strategisch project diversiteit van de VDAB.

Ook de VDAB geeft vorm aan haar voorbeeldfunctie als Vlaamse Openbare Instelling, zowel binnen haar intern personeelsbeleid als in haar externe rol van dienstverlener. Het 'Strategisch project diversiteit' (zie bijlage 2) bundelt de acties die op dit domein ondernomen werden of lopende zijn.

Enkele besluiten en een blik op de toekomst

In de paragraaf over de evolutie van het beleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit is aangegeven dat dit beleid een stevige juridische basis heeft, een breed draagvlak, een duidelijke doelstelling, een helder groeiscenario om die doelstelling te bereiken, een evenwichtige mix van instrumenten op de verschillende niveaus om een actief impulsbeleid te voeren, en veel aandacht voor mainstreaming en verankering. We hebben u daarvan in deze bijdrage hopelijk kunnen overtuigen. Dit betekent niet dat er geen werk meer te verzetten valt. De werkloosheidscijfers in de bijdrage van de VDAB (zie verder) spreken immers boekdelen.

Het gevoerde beleid kan nog het best vergeleken worden met een boom. Een nog kleine boom misschien, maar met toch al stevige wortels. De condities voor verdere groei zijn er. In het VESOC-actieplan 'Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2004' gaan we daar verder werk van maken door de al afgelegde weg verder te consolideren, verdiepen, verbreden en mainstreamen. Enkele voorbeelden van de geplande acties

Mainstreaming en consolidatie

- Verdere uitvoering van het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt (luik intermediairs). Dit houdt onder andere in: de OVA-partners ondersteunen bij de uitvoering van hun verplichtingen, verstrekken van informatie over gelijke behandeling en evenredige arbeidsdeelname aan het publiek, o.a. via een infocampagne, operationalisering van een proefregistratie allochtonen binnen de diversiteitsplannen en beste praktijken.
- De continuering van de structurele projecten van de sociale partners en de eigen organisaties van de kansengroepen
- Ondersteuning van (de ontwikkeling van) vormings- en trainingsmodules (met optimaal gebruik van al ontwikkeld materiaal)
- Ondersteuning van regionale ervaringsuitwisseling en intervisie via kleinschalige diversiteitsprojecten van de STC's.

Verdieping

- Continueren in aangepaste vorm van de maatregel diversiteitsplannen en beste praktijken in ondernemingen, (openbare) instellingen en lokale besturen. Aanpassingen zijn:
 - Een sterkere klemtoon op dwarsverbanden met EVC en competentie management, levenslang leren en het opleidingsbeleid van organisaties, loopbaandienstverlening en –ontwikkeling, en de kwaliteit van de arbeid (met o.a. aandacht voor de afstemming van arbeid en gezin). Acties op deze terreinen zullen gepromoot worden binnen de diversiteitsplannen en beste praktijken;

- Vereenvoudiging van de regelgeving op basis van de ervaringen van de projectontwikkelaars;
 - De mogelijkheid van geclusterde diversiteitsplannen en beste praktijken binnen een sector, met ondersteuning op maat vanuit de sector, wordt in de regelgeving voorzien;
 - Verder werk maken van de voorbeeldfunctie van de lokale besturen;
 - Faciliteren van de ondersteuning van de uitvoering van diversiteitsplannen en beste praktijken via het 'Draaiboek diversiteitsplannen'.
- De betrokkenheid van de kansengroepen bij het beleid wordt versterkt door het op kruissnelheid komen van de werking van de Commissie Diversiteit van de SERV (permanent aandachtspunt).
 - In de verlenging van de sectorconvenants voor 2004-2005 wordt extra aandacht besteed aan het aanscherpen van het diversiteitsluik. Dit vertaalt zich in concrete werkplannen en objectieven, en in een versterkte samenwerking tussen de projectontwikkelaars en de sectorconsulenten.

Verbreiding

- Verder ontwikkelen van trainings- en vormingsmateriaal en –modules.
- Continueren van de regionale ervaringsuitwisseling, met aandacht voor regionale afstemming tussen alle veldwerkers die rond diversiteit werken.
- Optimaliseren van de afstemming en samenwerking van de netwerken van consulenten (de medewerkers van de structurele projecten, de sectoren, intermediairs en de STC-projectontwikkelaars), onder andere via gemeenschappelijke uitwisselingsmomenten en trainingen.
- Verder uitbouwen van de kennis rond diversiteit bij de lokale besturen, o.a. via een aangepaste training voor de trekkers van de diversiteitsplannen binnen de lokale besturen.
- Verdere methodiekieintegratie in de diversiteitsplannen van (onderdelen uit) reeds ontwikkelde methodieken.

INITIATIEVEN BINNEN DE VLAAMSE OVERHEID TER BEVORDERING VAN GELIJKE KANSEN VOOR ALLOCHTONEN

Diversiteitsdoelstelling leidend ambtenaren

In 2002 legde de Vlaamse regering opnieuw een diversiteitsdoelstelling op aan haar leidend ambtenaren. Leidend ambtenaren werd gevraagd hun engagementen inzake diversiteit en gelijke kansen te vertalen in concrete acties. De dienst Emancipatiezaken bood hen ondersteuning aan bij het uitwerken van deze diversiteitsdoelstellingen.

Ook in 2003 werd een diversiteitsdoelstelling opgelegd. Daarbij werd speciale aandacht gevraagd voor een scherpere formulering van de resultaten, op een duidelijk evalueerbare manier. De dienst Emancipatiezaken bezorgde de leidend ambtenaren tevens suggesties voor acties en bood weer ondersteuning aan. Er werd beduidend meer contact opgenomen met de dienst Emancipatiezaken met vragen rond de uitwerking van de doelstellingen.

In 2004 wordt geen aparte doelstelling diversiteit opgelegd. Wel werd aan de leidend ambtenaren gevraagd om blijvende aandacht te besteden aan diversiteit. Door het verlaten van een specifieke doelstelling inzake diversiteit loopt de organisatie het risico minder duidelijke actiepunten inzake diversiteit terug te vinden in de persoonlijke planningsdocumenten van de leidend ambtenaren. Hierdoor worden de geleverde inspanningen minder zichtbaar / evalueerbaar.

Gelijke kansen verankeren in de nieuwe structuur

De dienst Emancipatiezaken werkte zowel in 2002 en 2003 aan de verankering van het beleid inzake gelijke kansen en diversiteit in de nieuwe organisatiestructuur. Daartoe worden de nodige elementen voorzien in het raamstatuut en de managementcode. Het is belangrijk dat de aandacht voor diversiteit een element wordt in de aansturingsinstrumenten van de leidend ambtenaren.

Belangrijke hefboom hierbij is het decreet van 8 mei 2002 inzake evenredige participatie op de arbeidsmarkt (zie hierboven). De dienst Emancipatiezaken werkte in 2003 samen met de administratie Statutaire Aangelegenheden aan het ontwerpuitvoeringsbesluit hiervan voor de Vlaamse overheidsadministratie. Dit zou in 2004 moeten worden goedgekeurd. Het decreet kent aan de Vlaamse overheid aan belangrijke voorbeeldfunctie toe. Het ontwerpuitvoeringsbesluit legt een aantal minimumverplichtingen op inzake het meten, vergelijken, evalueren en eventueel bijsturen van de resultaten inzake gelijke kansen en diversiteit. Daarnaast voorziet het ook in een systeem van streefcijfers, een rapporteringsplicht en een interne emancipatiestructuur.

Startbanen

Ook in 2003 bleef de dienst Emancipatiezaken het project startbanen opvolgen. Er werd een mogelijkheid tot coaching voorzien bij tewerkstelling van allochtone of gehandicapte startbaners. Sinds eind 2003 worden de ingediende startbaanprojecten streng beoordeeld op hun aandacht voor het diversiteitsbeleid. De dienst Emancipatiezaken werkt mee aan deze advisering. Enkel projecten met sterke aandacht voor gelijke kansen en diversiteit komen nog in aanmerking. In 2004 wordt deze advisering verder gezet.

Bevorderen van de instroom van allochtonen

Er werden een aantal initiatieven genomen om de instroom van allochtonen te bevorderen.

- Er werd werk gemaakt van het opnemen van een standaardclausule in vacatureberichten om allochtonen aan te sporen zich kandidaat te stellen.
- Er werd ingegaan op aanvragen voor stageplaatsen voor cursisten van allochtone afkomst, waardoor zij niet alleen hun ervaring konden vergroten, maar ook de organisatie leerden kennen en vice versa. In 2003 werd door de administratie Personeelsontwikkeling actief gewerkt aan het aanbieden van stageplaatsen binnen de Vlaamse overheid. Bijna alle aanvragen van kandidaat-stagiairs kunnen ingevuld worden.
- In 2003 werd een arbeidsmarktcommunicatiecampagne gestart met als doel meer allochtonen te bereiken en warm te maken voor een job bij de Vlaamse overheid. Het campagnemateriaal werd onder andere verspreid via integratiecentra, allochtonenorganisaties en scholen.
- Er werden concrete afspraken gemaakt met een aantal allochtonenorganisaties en integratiecentra over het doorgeven van vacatures en andere relevantie informatie van de Vlaamse overheid aan allochtonen. Op basis daarvan werd een mailinglijst gemaakt.
- In 2003 werkte de administratie Statutaire Aangelegenheden aan het ontwerp van decreet tot verruiming van de nationaliteitsvoorwaarde voor de toegang tot vaste betrekkingen in sommige Vlaamse openbare diensten, dat mensen met een niet EU-nationaliteit de mogelijkheid biedt statutair ambtenaar te worden (zie hierboven). Het ontwerp van decreet zal in 2004 worden voorgelegd aan het Vlaams Parlement.
- In 2003 startte het onderzoek 'Test de test' naar de neutraliteit van aanwervingstesten voor onder andere allochtonen, in samenwerking met Vesoc. In 2003 kreeg men zicht op de feiten, in 2004 dient men inzicht te krijgen in de achterliggende mechanismen en mogelijke bijsturingen en vanaf 2004 en verder zal men de testen en het gebruik ervan bijsturen.

- In december 2002 vond een Rondetafelconferentie rond evenredige arbeidsdeelname van allochtonen plaats. Naar aanleiding daarvan werd de Platformtekst evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010 goedgekeurd (zie hierboven en zie bijlage). Deze bevat engagementen van de Vlaamse regering inzake evenredige vertegenwoordiging van allochtonen in het personeelsbestand van de Vlaamse overheid. In 2003 werd op basis daarvan een ‘aanvullend actieplan allochtonen’ gemaakt, met concrete actiepunten en initiatieven om de evenredige vertegenwoordiging van allochtonen binnen de Vlaamse overheid te bevorderen.

Registratie

Om het diversiteitsbeleid cijfermatig te kunnen opvolgen, is het belangrijk over de nodige kengetallen te beschikken. Tot nog toe had men enkel gegevens over nationaliteit, maar niet over eventuele allochtone afkomst van mensen met Belgische nationaliteit. Daarom werd een registratiesysteem uitgewerkt. In 2003 werd het registratiesysteem herbekeken en bijgestuurd in het kader van Vesoc. Er werden aanpassingen gedaan in het Vlimpers-personeelssysteem om de registratie van personeelsleden mogelijk te maken. In 2004 wordt gewerkt aan een nulmeting. Bedoeling is met ken- en stuurgetallen te werken.

Centraal meldpunt voor grensoverschrijdend gedrag

In 2002 werd het ‘Spreekbuis’ het centraal meldpunt voor ongewenst gedrag op het werk. Klachten rond discriminatie van allochtonen en racisme worden doorgegeven aan de dienst Emancipatiezaken en door de dienst verder behandeld.

In 2003 maakt de afdeling Communicatie en Ontvangst een gedragscode voor gebruik van e-mail en prikborden. Het tegengaan van racistische of discriminerende berichten is daarbij van groot belang, alsook de aanpak van meldingen ter zake.

Actiekit

In 2003 werd de ‘actiekit’ gepubliceerd. Dit is een informatiepakket inzake diversiteit en gelijke kansen voor leidinggevend en personeelsverantwoordelijken. Bedoeling is hen via een brochure en een website warm te maken voor het diversiteitsbeleid en hen zoveel mogelijk concrete instrumenten aan te bieden om dat beleid te doen slagen. De website wordt regelmatig geüpdatet.

Opmaak van diversiteitsplannen i.s.m. de administratie Werkgelegenheid

In 2004 zal de dienst Emancipatiezaken samen met de administratie Werkgelegenheid een aantal pilootprojecten ondersteunen binnen departementen en/of VOI's. Entiteiten die een diversiteitsplan willen opmaken zullen hierbij concreet ondersteund worden. De opgedane expertise zal voor alle partijen nuttig zijn wanneer in het kader van BBB de opmaak van een jaarlijks gelijkekansen- en diversiteitsplan verplicht wordt.

Vormingsaanbod management van diversiteit

In 2004 zal de afdeling Vorming een vormingsaanbod uitwerking rond management van diversiteit voor direct leidinggevend. Ook zal er een vorming inzake diversiteit worden georganiseerd voor het topmanagement.

BIJLAGE 1A

Gemeenschappelijke platformtekst afgesloten tussen de Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en de allochtone gemeenschappen met betrekking tot “Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010”

1. DOELSTELLINGEN

De Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners stellen vast dat de kansengroepen ondervertegenwoordigd zijn in het arbeidsproces. Daarom hebben zij bij het afsluiten van het pact van Vilvoorde op 22 november 2001 een duidelijk engagement opgenomen voor een verhoging van de arbeidsdeelname teneinde het recht op volwaardige arbeid voor iedereen daadwerkelijk gestalte te geven.

In dat kader onderschreven zij volgende doelstelling:

“In het Vlaanderen van 2010 heeft elke persoon op actieve leeftijd de gelegenheid om een volwaardige job uit te oefenen. De werkzaamheidsgraad ligt tegen 2010 zo dicht mogelijk bij de 70 procent.”

(doelstelling 3 van het Pact van Vilvoorde)

Anno 2001 bedraagt de globale arbeidsdeelname of werkzaamheidsgraad in Vlaanderen 63,3%. Het gemeenschappelijk gedragen objectief van 70% zo dicht mogelijk te benaderen tegen 2010 veronderstelt dus een groei van de arbeidsdeelname met jaarlijks 0,7 procentpunten tot 2010. Deze doelstelling kan enkel bereikt worden door een volgehouden actief werkgelegenheidsbeleid vanwege de overheden en de sociale partners.

Het Pact van Vilvoorde expliciteert ook de wijze waarop deze hogere arbeidsdeelname gerealiseerd dient te worden, inzonderheid via een meer evenredige arbeidsdeelname van de kansengroepen die momenteel zijn ondervertegenwoordigd op de arbeidsmarkt.

“In 2010 is de achterstand van vrouwen enerzijds en van kansengroepen (onder meer allochtonen, arbeidsgehandicapten, laaggeschoolden) anderzijds inzake deelname aan het arbeidsproces in belangrijke mate weggevoerd. Dit blijkt onder meer uit het feit dat zij niet langer oververtegenwoordigd zijn in de werkloosheid.”

(doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde)

De doelstelling van een hogere arbeidsdeelname is voor de Vlaamse regering en sociale partners dus onlosmakelijk verbonden met de doelstelling van een meer evenredige arbeidsdeelname. Het is dan ook het opzet om de aanzienlijke en vaak hardnekkige kloof voor een aantal kansengroepen (verder) te dichten.

Het komt er nu op aan om het engagement van de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners van 22 november 2001 met betrekking tot doelstelling 5 van het Pact van Vilvoorde concreet te vertalen in concrete en meetbare objectieven die gebaseerd zijn op het dichten van de participatiekloof van de betrokken kansengroepen. Deze objectieven vormen het gemeenschappelijk referentiekader om de evolutie van de werkgelegenheid van de kansengroepen te toetsen. Het betreft hier geen vrijblijvend referentiekader, maar wel een kader dat alle partners onderschrijven en mee tot hun kernopdracht maken. Zij drukken met deze verklaring hun vaste wil uit om deze objectieven in de feiten hard te maken en er constant over te waken dat de middelen hiertoe op de meest efficiënte wijze worden ingezet.

Binnen deze gemeenschappelijke gekozen vraag om de achterstelling van de diverse ondervertegenwoordigde kansengroepen op de arbeidsmarkt weg te werken, wordt in het kader van de Conferentie Kleurrijk Vlaanderen “Diversiteit op de arbeidsmarkt” van 3 december 2002 de nadruk gelegd op de bevordering van de evenredige participatie van allochtonen. De partners onderlijnen evenwel dat deze thematiek ook geldt en ter harte wordt genomen voor de andere kansengroepen.

De doelstelling van een evenredige arbeidsdeelname van allochtonen in 2010 wordt vertaald in drie concrete en kwantificeerbare objectieven, die bij de opvolging en evaluatie van dit gemeenschappelijke engagement expliciet aan bod zullen komen:

1. een substantiële vermindering van de kloof in de werkzaamheidsgraad;
2. het wegwerken van de oververtegenwoordiging in de werkloosheid;
3. een evenredige kans om aangeworven te worden bij de invulling van vacatures.

Anno 2001 is minder dan 40% van de bevolking van niet-EU nationaliteit tussen 25 en 64 jaar aan het werk, tegenover 70% bij de Belgen. Om deze aanzienlijke “nationaliteitskloof”³ tegen 2010 weg te werken of substantieel te verminderen is een jaarlijkse toename met 2.000 tot 5.000 werknemers van niet-EU nationaliteit noodzakelijk.

2. WEGEN NAAR WERK

De Vlaamse regering en de sociale partners verbinden zich ertoe de doelstellingen uit het Pact van Vilvoorde te behalen via een mix van maatregelen. Daarmee onderlijnen zij in dit kader ook de wil om gemeenschappelijk uitvoering te geven aan het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt. Dit decreet voorziet in de bestrijding van alle vormen van rechtstreekse en onrechtstreekse discriminatie en stelt de doelstelling van evenredige participatie voorop.

De Vlaamse regering en de sociale partners onderschrijven de noodzaak van een volgehouden en versterkt beleid om de arbeidsparticipatie van allochtonen te bevorderen. Zij benadrukken in dit verband volgende zes actiedomeinen:

2.1. BEVORDERING VAN DE STARTKWALIFICATIES

De meest proactieve aanpak inzake de bestrijding van de werkloosheid bij allochtone jongeren bestaat erin de achterstelling die zij in het onderwijs ondervinden, weg te werken. Daarom moeten in de lijn van doelstelling 2 van het Pact van Vilvoorde inzonderheid gewerkt worden aan een substantiële vermindering van de ongekwalificeerde uitstroom van allochtone jongeren in het onderwijs, de bevordering van hun startkwalificatie in functie van hun competenties en talenten en het aanbieden van een voltijdse inschakeling in de uitbouw van het alternerend leren.

2.2. ERKENNING VAN VERWORVEN COMPETENTIES

Door het uitwerken van procedures inzake erkenning van verworven competenties kunnen buitenlandse diploma's van nieuwkomers gehonoreerd worden op de arbeidsmarkt. Bovendien kunnen in dit kader ook de non-formele competenties verbonden aan werk en loopbaanervaringen in rekening worden gebracht. Zo ontstaat er een nauwkeuriger beeld over de reële competenties van de betrokkenen.

2.3. TAALVERWERVING

Een substantieel aanbod Nederlands Tweede Taal en functioneel Nederlands is nodig om de inschakeling in de samenleving én de arbeidsmarkt te faciliteren.

2.4. TRAJECTBEGELEIDING

Het optimaliseren van de toeleiding en inschakeling van allochtone werkzoekenden kan enkel maar gebeuren indien dit gestoeld is op maatwerk. De aanpak van individuele trajectbegeleiding staat dan ook centraal. Dit houdt niet alleen een warme overdracht in van de begeleidingsinstanties naar de werkgever, maar ook een voldoende hoge deelname aan kwalificerende en beroepstechnische trajecten die bijdragen tot de realisatie van evenredige participatie op de werkvloer.

2.5. INSTROOM

Er dienen instroombevorderende maatregelen genomen te worden bij de ondernemingen zelf.

Hiervoor zullen verschillende instrumenten ingezet worden die de feitelijke hinderpalen inzake de selectie en aanwerving van allochtonen wegnemen.

2.6. MANAGEMENT VAN DIVERSITEIT

Als sluitstuk van deze aanpak dient Management van Diversiteit via inzonderheid het instrument van de diversiteitsplannen in de onderneming gepromoot te worden. Deze aanpak op het niveau van de onderneming gaat verder dan enkel de instroom en bevordert de duurzame werkgelegenheid van de zogenaamde kansengroepen. Management van diversiteit werkt immers in op het personeels- en organisatiebeleid van ondernemingen en op de bewustmaking van het personeel in het omgaan met diversiteit. Dit houdt ook aandacht in voor de sensibilisering en vorming van collega-werknemers. Management van diversiteit houdt ook de bevordering van allochtoon ondernemerschap in.

³ Voor de kansengroepen van *allochtonen* is de periodieke berekening van de werkzaamheidsgraad onmogelijk. In de betrokken NIS-enquête is immers enkel de nationaliteit van de respondenten gekend. We beperken ons hier dus noodgedwongen tot een groeiscenario over de *nationaliteitskloof* in de arbeidsdeelname.

3. OVERLEG EN SAMENWERKING

De Vlaamse regering en de sociale partners engageren zich om gezamenlijk en gestructureerd een jaarlijks overleg te houden in de schoot van het Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité waarbij de verwezenlijking van de doelstellingen aan de hand van een overeengekomen set van indicatoren wordt nagegaan en tevens wordt nagegaan op welke wijze de overheid het beleid van de sociale partners kan flankeren. Zij engageren zich om hierbij de vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschappen te betrekken.

De sociale partners engageren zich om op de geëigende overlegniveaus (interprofessioneel, sectoraal) overleg te plegen en afspraken te maken omtrent de uitvoering van de doelstellingen en de maatregelen vervat onder punt 2 met het oog op evenredige en volwaardige participatie op alle niveaus op de arbeidsmarkt.

Via de oprichting van een Commissie Diversiteit binnen de SERV zullen de allochtone gemeenschappen door de sociale partners uitgenodigd worden om regelmatig te overleggen omtrent de uitvoering van dit akkoord.

4. CONCRETE ACTIES

Vlaamse regering

De Vlaamse overheid engageert zich om uitvoering te geven aan bovenvermelde doelstellingen.

Vooreerst gebeurt dit door de Vlaamse openbare sector open te stellen voor iedereen. De Vlaamse overheid zal in de loop van de maand januari gerichte maatregelen voorstellen om de instroom van allochtonen te bevorderen en de begeleiding van deze werknemers te garanderen. De Vlaamse overheid neemt op korte termijn een initiatief in het wegwerken van de belemmeringen voor de statutaire betrekkingen. Via gerichte actieplannen voor allochtonen en andere doelgroepen zal de Vlaamse overheid ook een beleid op langere termijn garanderen.

Verder zal de Vlaamse regering de nodige maatregelen nemen in uitvoering van het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt. Dit zal gebeuren via het stimuleren van een diversiteitsbeleid in ondernemingen en via het wegwerken van belemmeringen in de sectoren arbeidsbemiddeling, vorming en opleiding, beroepskeuzevoorlichting en loopbaanbegeleiding en via de verdere uitwerking van de onder punt 2 vermelde actiedomeinen.

Werknemersorganisaties (ABVV, ACLVB, ACV)

In de werknemersorganisaties zullen diversiteitsconsulenten worden ingezet om vrijgestelden en militanten te sensibiliseren rond het bewerkstelligen van een evenredige participatie van allochtonen aan de arbeidsmarkt. Zij zullen in de bedrijven worden ingezet om militanten te begeleiden en ondersteunen bij het creëren van een draagvlak bij de werknemers, het wegwerken van weerstanden en het ontwikkelen van diversiteitsplannen.

UNIZO

UNIZO zal een "KMO-Servicepunt Diversiteit" organiseren. Diversiteitsconsulenten moeten de stroom aan informatie en instrumenten filteren en verwerken op maat van de ondernemer, de beroeps- en regionale organisaties. Het servicepunt zal sensibiliseren, eerstelijnsinformatie verstrekken, ondersteuning bieden bij diversiteitsplannen en specifieke opleidingen organiseren. Daarnaast wordt een experiment opgezet "Nederlands op de Werkvloer" met een aantal kleine pilootbedrijven en wordt de klantenproblematiek nader bekeken. Er wordt maximale aansluiting gezocht met de UNIZO-acties naar allochtone ondernemers toe.

VEV

Via een draaischijffunctie zullen jobconsulenten de aanwerving van kansengroepen door bedrijven bevorderen. De consulenten zullen vanuit een functie van prospector de mismatch in de toegang tot een job aanpakken. De consulenten verzamelen vacatures van de bedrijven waarvoor kandidaten uit de kansengroepen in aanmerking komen en geven deze door aan relevante derden (VDAB, uitzendbureaus, allochtonenorganisaties, OCMW's,...) waar kansengroepen op zoek naar een job, bekend zijn.

Boerenbond

In de land- en tuinbouwsector zullen op structurele wijze initiatieven worden ontwikkeld om de participatiegraad van o.m. allochtonen en andere kansengroepen te verbeteren. De 0,10% en 0,15%-middelen zullen worden aangewend om de aanwerving en integratie van kansengroepen te ondersteunen, onder meer via de toekenning van tewerkstellingspremies aan ondernemingen die werknemers aanwerven uit de meest kwetsbare risicogroepen op de arbeidsmarkt.

5. OPROEP

De Vlaamse regering en de sociale partners nodigen de vertegenwoordigers van de allochtone gemeenschappen, maar ook de andere actoren inzake werkgelegenheid, opleiding en begeleiding uit om deze platformtekst te onderschrijven zodat hun krachten mee kunnen gebundeld worden voor het bereiken van deze doelstelling.

Brussel, 3 december 2002

Voor de Vlaamse regering,
de heer Patrick DEWAELE,
Minister-president van de Vlaamse regering

de heer Renaat LANDUYT
Vlaams minister van Werkgelegenheid en Toerisme

de heer Paul VAN GREMBERGEN
Vlaams minister van Binnenlandse Aangelegenheden,
Cultuur, Jeugd en Ambtenarenzaken

Voor de sociale partners,
de heer Xavier Verboven
Intergewestelijk secretaris ABVV

de heer Vital Peeters
Nationaal secretaris ACV

de heer Jan Vercamst
Gewestsecretaris ACLVB

de heer Noël Devisch
Voorzitter Boerenbond

de heer Kris Peeters
Gedelegeerd Bestuurder UNIZO

de heer Marc De Scheemaecker
Ondervoorzitter VEV

BIJLAGE 1B

Addendum vanwege de allochtone verenigingen bij de gemeenschappelijke platformtekst afgesloten tussen de Vlaamse regering en de Vlaamse sociale partners met betrekking tot “Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010”

Uitgangspunten

De vertegenwoordigers van het allochtoon verenigingsleven onderlijnen de noodzaak om de inspanningen in het kader van effectieve non-discriminatie en evenredige en volwaardige arbeidsdeelname op te drijven en te komen tot een weerspiegeling van de samenleving op de arbeidsmarkt. Hiervoor is een inhaalbeweging op het vlak van evenredige arbeidsdeelname noodzakelijk. Het allochtone middenveld erkent het belang van de effectieve realisatie van de platformtekst van 3 december 2002 en verklaart zich bereid om mee te werken aan de realisatie van zijn doelstellingen.

Overleg en samenwerking

De Vlaamse Regering, de Vlaamse sociale partners en de allochtone verenigingen onderstrepen in dit kader de noodzaak tot regelmatig, volwaardig en gelijkwaardig overleg en structurele samenwerking. Jaarlijks zullen de ondertekenende partijen een tussentijdse evaluatie van de aangegane verbintenissen opmaken. In dit kader engageren de betrokken partners zich om een jaarlijks overleg te houden in de schoot van het Vlaams Economisch en Sociaal Overlegcomité, zoals omschreven in de platformtekst (punt 3).

In dit overleg zullen de ondertekenende partijen een tussentijdse evaluatie van de aangegane verbintenissen opmaken. Deze evaluatie zal een beleidsadvies, een werkingsverslag en monitoring van de vooropgestelde doelstellingen inhouden en in voorkomend geval voorstellen tot bijsturing.

Verder engageren de 3 partijen zich om op regelmatige basis (trimestrieel) overlegmomenten te organiseren onder voorzitterschap van de Vlaamse Regering.

Rol allochtone verenigingen

De allochtone verenigingen zijn bereid de uitvoering van de platformtekst mee op te volgen. Dit omvat actieve monitoring via participatie aan overlegmomenten, advies en voorstellen van bijsturing. De allochtone verenigingen zullen deze taak vervullen vanuit de inbreng van hun basis. Ze zullen eveneens hun basis informeren om de doelstellingen van de platformtekst mee te realiseren.

Voor:

Associazioni Cristiane Lavoratori Italiani Vlaanderen vzw (ACLI-Vlaanderen vzw)
Associazioni Internazionali Federate vzw (A.I.F. vzw)
Federatie van Migrantenvrouwengroepen - Wereldvrouwen vzw (Federatie Wereldvrouwen vzw)
Federatie van Vooruitstrevende Verenigingen vzw (CDF vzw)
Federatie van Marokkaanse Democratische Organisaties vzw (FMDO vzw)
Federatie van Zelforganisaties in Vlaanderen vzw (FZO-VL vzw)
GHANABA vzw
Internationaal Comité vzw
Latijns-Amerikaanse Federatie vzw
Nationaal Comité van Woonwagenbewoners vzw
Platform van de Afrikaanse Gemeenschappen vzw
Raad van de Afrikaanse Gemeenschappen in Europa/Belgie vzw (RVDAGE vzw)
Unie der Turks Islamitische Culturele Verenigingen van België vzw (Turkse Unie Van België vzw)
Vereniging voor de Ontwikkeling en de Emancipatie van Moslims vzw (VOEM vzw):

Christopher Oliha,
Forum van Etnisch-Culturele Minderheden vzw

Voor de Federatie van Marokkaanse Verenigingen
Mohammed Chakkar

Voor de Unie van Turkse Verenigingen
Ekrem Koçak

BIJLAGE 2

VDAB – STRATEGISCH PROJECT DIVERSITEIT

Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit in uitvoering van het decreet van 8 mei 2002 Verslag van de acties, uitgevoerd of in uitvoering en de projecten in ontwikkeling

Algemeen kader

Binnen VDAB hebben een stuurgroep diversiteit, een projectleider diversiteit en een projectsponsor (adjunct-leidend ambtenaar) als opdracht:

- opvolging en coördinatie informatie inzake evenredige participatie, opvolging evolutie beleidskader ivm diversiteit, meer bepaald voorbereiding uitvoering decreet evenredige participatie en uitvoeringsbesluiten
- handzaam maken, visualiseren informatie
- rapportering aan het directiecomité
- aftoetsen en opvolgen implementatie
- stimuleren en opvolgen innovatieprojecten diversiteit

dit betreffende zowel diversiteitsaspecten van de dienstverlening op de domeinen geïntegreerde dienstverlening, trajectwerking, module-uitvoering, loopbaanbegeleiding als voor wat het interne personeelsbeleid betreft.

De stuurgroep ontwikkelde in 2003 een beleidsvisie diversiteit (diversiteitsmissie), alsook concrete beleidsstandpunten ivm uitrusting/algemene organisatie, richtlijnen ter ondersteuning van het HRM-beleid, standpunten ivm de dienstverlening aan werkzoekenden, actualisering van het VDAB-standpunt werkgeverslijn, richtlijnen ivm de taalproblematiek.

Beleidsvisie en specifieke richtlijnen werden goedgekeurd door het directiecomité d.d. 28.04.2003 en worden door de stuurgroep verder geconcretiseerd en geïmplementeerd.

Acties gericht op het eigen VDAB-personeel

Op dit vlak hebben de leidend ambtenaren persoonlijke diversiteitsdoelstellingen die vertaald worden in een jaarlijks actieplan dat wordt uitgevoerd door de personeelsdirectie (aansturing) en de dienst emancipatiezaken (aanleveren expertise).

De acties zijn gericht op het stimuleren en ondersteunen van de instroom van personeelsleden uit de doelgroepen, meer bepaald:

- formulering vacatures conform de diversiteitsnormen: de opleiding van de HRM-consulenten is afgerond; de aanbevelingen worden vertaald naar de praktijk
- recruteringsacties conform de diversiteitsdoelstellingen:
Vacature wordt in AMI geregistreerd en er wordt gekozen voor een zo ruim mogelijke verspreiding (vanzelfsprekend ook in WIS). Daarnaast wordt de vacature ook nog doorgegeven aan allerhande organisaties die zich bezighouden met de doelgroepen van diversiteit. Er wordt tevens een selectie gemaakt in AMI en 5 allochtonen die aan de aanwervingsvoorwaarden voldoen, worden steeds uitgenodigd voor de selectieproeven. Bij de selectieprocedure wordt de eventuele niet-perfekte kennis van het Nederlands niet als reden gebruikt voor het niet-slagen. Het is de geschiktheid voor de job die primeert. Bij opmaak van de rangschikking van de geslaagden wordt, bij gelijkheid van kandidaten, steeds voorrang gegeven aan de persoon die tot de doelgroep diversiteit behoort. Door de aanwervingsprocedure op deze manier te organiseren hopen wij ertoe te komen dat 50% van de nieuwe aanwervingen behoren tot de doelgroepen.
- gebruik maken van de toelidingskanalen die eigen zijn aan de doelgroepen o.m. systematische bekendmaking van de vacatures aan verenigingen van allochtonen en gehandicapten (er bestaat sinds december 2003 een rechtstreekse link tussen websites VDAB en KifKif, multiculturele website van Vlaanderen)
- labeling voorzitters en leden van de examenjury's: er wordt een volledig vernieuwde opleiding 'Leiden/voeren van jurygesprekken' aangeboden (verkorte versie voor LKC-directeurs, langere versie voor juryleden); doelstelling: labeling van alle juryvoorzitters tegen eind 2004

Recente cijfergegevens:

aantal medewerkers van vreemde origine op 21.12.2003: 155, waarvan 41 afkomstig uit de Europese Unie, 67 afkomstig uit Turkije en de Maghreblanden en 47 uit andere landen. In vergelijking met de toestand op 31.12.2002 is dit een toename met 19 eenheden, of 14%.

Daarnaast lopen een reeks aanvullende acties, met name

- definiëren monitoringparameters doelgroepen: uitbouw van een registratiesysteem op vrijwillige basis met goede communicatie rond de doelstellingen van de registratie en met waarborgen bij het gebruik van de gegevens: in uitwerking: het voorstel van aanpak dient nog getoetst te worden aan de uitvoeringsbesluiten en aan de wetgeving op de privacy

- ondersteuning van nieuwe personeelsleden via het peter-/meterschapsproject
- onthaal nieuwe medewerkers: opleiding startcompetenties werd geactualiseerd met VDAB-missie rond diversiteit
- diversiteitscriterium werd opgenomen in de personeelsevaluatie: ondersteuning evaluatoren bij de beoordeling; opleiding in ontwikkeling
- uitbouw van specifieke projecten voor de aanwerving en integratie van personen met een handicap in samenwerking met o.m. de Brailleliga: voorbereiding en opstart van een aantal concrete tewerkstellingsprojecten in 2004; op basis van de ervaringen die hieruit voortvloeien, zal een algemeen plan van aanpak uitgewerkt worden
- evaluatie startbanen met het oog op de integratie van de ervaringen in het HRM-beleid: afgerond in 2003 en conclusies werden ingebouwd in aanpak personeelsdienst
- opmaak van een handleiding voor leidinggevendenden ter ondersteuning van de praktische organisatie van deeltijdwerk (samenwerkingsverband VDAB, VIZO, DIGO, VWM, MVG): handleiding is bijna afgewerkt; in 2004: introductie van de handleiding bij de leidinggevendenden
- diversiteitsopleidingen: de opleidingsdienst SPOOR21 verzorgt sinds enkele jaren een cascade aan algemene opleidingen die de medewerkers moet toelaten om op een professionele manier met een verscheidenheid aan klanten om te gaan: Omgaan met interculturele verschillen, Andere culturen: kennis en begrip; beide opleidingen staan hooggenoteerd in de top 10 van de meest populaire opleidingen. Een ander onderdeel van het aanbod van SPOOR21 rond het thema diversiteit is maatwerk: coaching van teams rond diversiteit. Hierop hebben reeds verschillende LKC's ingespeeld (Antwerpen, Mechelen, ...), met o.m. een nieuw product als uitkomst, de toolmap voor trajectbegeleiders
- genderopleidingen: Rustig opkomen voor jezelf, Combinatie werk en gezin zijn klassiekers die jaarlijks aangeboden worden; een nieuw aanbod rond gendercommunicatie is in ontwikkeling
- elektronisch personeelstijdschrift GELIJKSTROOM rond gender- en diversiteitsthema's: verschijnt 5 maal per jaar sinds 1997
- meldpunt discriminaties en gelijke kansen voor medewerkers
- beleid rond geweld, pesten en OSGW

Acties gericht op de externe dienstverlening van VDAB

Bij de werkgeverslijn lopen volgende projecten die verband houden met evenredige arbeidsdeelname en diversiteit:

- Jobkanaal, een extra wervingkanaal, is een project opgezet door het VEV, met de bedoeling werkzoekenden uit de kansengroepen (ouderen, allochtonen en arbeidsgehandicapten) beter te laten doorstromen naar tewerkstelling. Het richt zich zowel op vacatures voor hooggeschoolde als laaggeschoolde functies voor kansengroepen, en dit in de verschillende sectoren van de economie.
In geval van een nieuwe vacature worden uitsluitend werkzoekenden uit die doelgroepen verwezen.
Bedoeling: meer kansen geven bij sollicitaties en een duurzame tewerkstelling realiseren voor personen uit de kansengroepen.
Uit de eerste resultaten blijkt Jobkanaal een succes te zijn: het voor 2003 gestelde objectief (1700 jobs) werd reeds overtroffen.
- Startbanen: vacatures voor het ministerie van Vlaamse Gemeenschap en de VOI's worden grotendeels centraal beheerd door onze dienst. Voor deze vacatures wordt er geselecteerd uit de werkzoekenden die behoren tot de doelgroepen allochtonen en arbeidsgehandicapten.

Inburgering is een specifieke manier van begeleiden

- optimalisatie begeleidingsmethodiek en trajectwerking, methodiek loopbaanoriëntering met portfolio: de methodiek van loopbaanoriëntatie met portfolio wordt uitgetest in 8 gemeenten met een hoog aandeel allochtonen, evaluatie in functie van beslissing over verdere veralgemening is voorzien tegen eind april 2004
- samenwerking met onthaalbureau en Huizen van het Nederlands wordt opnieuw bekeken door het interdepartementaal projectteam inburgering (met rapportering aan de Vlaamse Regering eind februari 2004), met als bedoeling meer inburgeringstrajecten op maat aan te bieden.
- momenteel worden inburgeringstrajecten aangeboden in alle LKC's. Hiervoor worden 32,2 consultants en 5 coördinatoren ingeschakeld. In 2003 werden 4551 trajecten opgestart met de ruime doelgroep inburgering (98,2 % van het jaarobjectief). 1677 van deze trajecten werden gerealiseerd via een warme overdracht van onthaalbureau naar VDAB.
- VESOC: middelen diversiteit: bijkomende acties met bijkomende dotatie: taalverwerving:

Onderstaande tabel geeft het aantal te realiseren acties per LKC

2003	trajecten eigen beheer				uitbesteding	Totaal
LKC	schakel-pakket	NODO werkstages en IBO	totaal WZ eigen beheer	NODW	schakel werkzoekenden	WZ en WN
Antwerpen	75	80	155	32	158	345
Gent	30	48	78	16	63	157
Brussel	15	32	47	0	32	79
Leuven	15	16	31	0		31
Vilvoorde	0	16	16	32		48
Sint-Niklaas	15	16	31	0		31
Mechelen	15	0	15	16		31
Hasselt	15	16	31	0	0	31
Totaal	180	224	404	96	253	753
2004	trajecten eigen beheer				uitbesteding	Totaal
LKC	schakel-pakket	NODO werkstages en IBO	totaal WZ eigen beheer	NODW	schakel werkzoekenden	WZ en WN
Antwerpen	150	200	350	60	280	690
Gent	60	120	180	30	112	322
Brussel	30	80	110	0	65	175
Leuven	30	40	70	0		70
Vilvoorde	0	40	40	60		100
Sint-Niklaas	30	40	70	0		70
Mechelen	30	0	30	30		60
Hasselt	30	40	70	0	0	70
Totaal	360	560	920	180	457	1557

De realisatie gebeurt zowel in eigen beheer als via uitbesteding.

- trajectbegeleiding en jobcoaching

		TRAJECTBEGELEIDERS				JOBCOACHES	
		2003		2004		2003	
Gemeente verblijfplaats	LKC	caseload :	50	caseload :	50	jobcoaches	
		TB	trajecten	TB	trajecten	2.003	2.004
ANTWERPEN	Antwerpen	12,0	600	20	1.000	11	11
GENT	Gent	4,5	225	8	400	6	6
BERINGEN	Hasselt	1,0	50	2	100	1	1
GENK	Hasselt	1,5	75	2	100	1	1
HEUSDEN-ZOLDER	Hasselt	1,0	50	1	50	1	1
MECHELEN	Mechelen	1,5	75	3	150	1	1
WILBROEK	Mechelen	0,5	25	1	50	1	1
LOKEREN	Sint-Niklaas	1,0	50	1	50	1	1
SINT-NIKLAAS	Sint-Niklaas	1,0	50	1	50	1	1
VILVOORDE	Vilvoorde	1,0	50	1	50	1	1
		25	1250	40	2.000	25	5*
							30

5*: de vijf bijkomende jobcoaches worden ingezet in Aalst, Brugge, Kortrijk, Leuven en Mechelen

- erkenning verworven competenties nieuwkomers: de resultaten en beleidsadviezen van een eerste experiment uitgevoerd in 2003 zijn beschikbaar. Het experiment had een beperkte schaalgrootte.

Een goede oriëntering van de cursist wordt mogelijk gevolgd door een gerichte opleiding NT2. Er wordt continu gewerkt aan de kwaliteitsverbetering van dit materiaal. Geplande acties 2004 ifv ontwikkelen/implementeren materiaal NT2:

- verdere ontwikkeling en implementatie NT2-pakketten, methodieken en testen
- De Lift: ontwikkelen ondersteunend materiaal, observatiefiche, implementatie
- social profit: verder ontwikkelen voortraject allochtone werkzoekenden
- implementatie test instroom bedienopleiding
- diagnostische instaptoetsen voor de verschillende schakelpakketten
- logopedie
- werkstages en IBO
- DIVA: NT2-beleid en Huizen van het Nederlands: binnen het Diva-overleg werken drie groepen (intake en registratie, afsprakenkader, registratiesysteem) aan een betere informatiedoorstroom en toeleiding van kandidaatcursisten NT2. Kennis Nederlands (en goede kennis van de opleidingsmogelijkheden) draagt bij tot een makkelijkere instroom op de arbeidsmarkt

Ervaringen opgedaan in (Europese) projecten:

- SAIDA: optimalisatie begeleidingsmethodiek en trajectwerking, methodiek loopbaanoriëntering met portfolio: de methodiek van loopbaanoriëntatie met portfolio wordt uitgetest in 8 gemeenten met een hoog aandeel allochtonen, evaluatie in functie van beslissing over verdere veralgemening is voorzien tegen eind april 2004; er werd verlenging van het federaal ESF3 –project (2004 – 2006) gevraagd. Volgende pistes worden daarbij verder onderzocht: efficiëntiebepaling traject na loopbaanoriëntatie, mogelijke organisatievormen voor loopbaanoriëntatie

Verder zijn er nog een reeks innovatieprojecten mbt de doelgroepen, nl.

- Actief 50+: ontwikkelen nieuwe begeleidingsmethodiek voor oudere werkzoekenden en afstemming met de bestaande organisatiestructuren; kwalitatief betere en effectievere begeleiding van oudere werkzoekenden naar de arbeidsmarkt.
- Adventure @ Work voor jongeren die moeilijk de weg naar de arbeidsmarkt vinden: cursuspakket contracttraining, opleiding eigen personeel en toolbox..
- Ariadne: informatieverstrekking aan en sensibilisering van werkzoekende vrouwen en tewerkstelling in mannenberoepen in de textielsector.
- Screening intakeleidraad op criteria voor diversiteit: in uitbesteding bij Impuls vzw: doorlichtingsfase is afgerond; implementatie conclusies in nieuwe tools dient opgenomen te worden.
- Project rond het cultuuronafhankelijk en genderneutraal maken van screenings
- Diversiteitsproject OVA (Overlegplatform Vlaamse Arbeidsbemiddelingsbureau's: een concreet samenwerkingsverband tussen publieke en private bureau's. Het project omvatte een sensibilisering van de consultants van de intermediaire organisaties rond de toepassing van het decreet evenredige arbeidsdeelname en de ruimere context van de federale antidiscriminatiewet en de Europese richtlijnen. Er was een opleidingsluik met 2 onderdelen, een 'train the trainer' en een opleiding voor de consultants, alsook een seminarie dat plaats had op 08.10.2003 en waarop een 80-tal kaderleden van de OVA-partners aanwezig waren. Het project is afgelopen en wordt momenteel geëvalueerd..
- Binnen VDAB wordt gewerkt aan een vervolg op het OVA-project onder de vorm van een uitdieping van het thema op niveau van de regionale beleidsteams.
- E-quality Career Time: instrumentenpakket voor loopbaanzelfsturing gesteund op empowerment.
- GEQUA (Gender Quality and Strategies in adult education and qualification): uitwisseling en analyse van concepten en goede praktijken; ontwikkelen van kwaliteitslabels voor good practice binnen gendermainstreaming.
- Jobsustaining network: jobcoachings- en nazorgmethodiek, draaiboek begeleiding op de werkvloer, inventaris instrumenten werking rond diversiteit.
- RE-IN +45: handleiding voor arbeidsmarkt bemiddelaars en arbeidsmarktintermediaren.
- Triple e-network: methodiek nazorg op de werkplek, samenwerkingsmodellen op het terrein.
- UPCA- opvolging cliëntvolgsysteem: uitbreiding cliëntvolgsysteem met specifieke module voor ATB waarin zij als LWW-partner gegevens kunnen wegschrijven die specifiek vereist zijn voor hun dienstverlening .
- Laageletterde autochtonen: actieplan uitwerken voor de integratie van de laaggeletterdheid binnen de trajectwerking, mogelijke samenwerking met de sectoren onderzoeken, samenwerking met de centra voor basiseducatie optimaliseren.

- Armoedebeleid: ontwikkeling knipperlicht checklist en opleiding trajectbegeleiders en instructeurs.
- Persoonsgerichte vorming: ontwikkelen van een totaalmodel dat garandeert dat het facet 'lerenleren' voor de doelgroep allochtonen optimaal en effectief gerealiseerd wordt.
- Externe communicatie ivm gender en diversiteit
 - o ESF-project gendercommunicatie (conceptiefase)
 - o gaan voor ZORRA-nominatie
- Screening gendergevoeligheid projecten innovatieplan: opleiding gendersensiviteit innovatievoorzitters is afgerond; implementatiefase
- Geïntegreerd klachtenmanagement met aandacht voor klachten ivm discriminatie

Ter ondersteuning van het voorgaande: uitbouw van IM-tools om het diversiteitsgerelateerde werk van de personeelsleden te ondersteunen

- o Community Nederlands op de werkvloer
- o Community intervisiebegeleiders
- o Community consulenten inburgering
- o Community diversiteit: uitbouw van een werkruimte voor de stuurgroep diversiteit en van een ontmoetingsplaats ter ondersteuning van medewerkers rond het thema diversiteit

WERKZOEKENDE ALLOCHTONEN

Allochtonen zijn personen die niet van Europese (EU) origine zijn. We operationaliseren die definitie via de ingangen nationaliteit en etniciteit.

Vertrekkend van de notie nationaliteit definiëren we de allochtone bevolking als alle personen die geen EU-nationaliteit hebben.

Wanneer de allochtonenproblematiek exclusief benaderd wordt vanuit het nationaliteitsgegeven is het verhaal echter onvolledig. Een ruimere definitie van de allochtonen via de notie 'etnische allochtonen' komt daar deels aan tegemoet. Minpunt is dat ook deze categorisering niet sluitend is.

De indeling volgens etniciteit is gebaseerd op nationaliteit, de vrijwillige registratie in het AMI-systeem en een door de dienst Databeheer en -analyse ontwikkeld namen-zoekprogramma. Hierdoor kunnen werkzoekenden met bijvoorbeeld een Belgische nationaliteit toch als etnisch “allochtoon” gedetecteerd worden. De etnische allochtonen zijn opgesplitst in twee subgroepen:

- Maghrebijnen (allochtonen afkomstig uit de Maghreb (Algerije, Marokko, Tunesië) en Turken (allochtonen afkomstig uit Turkije).
- Andere

Niet-werkende werkzoekenden worden afgekort als NWWZ. De NWWZ omvatten de uitkeringsgerechtigde volledig werklozen, de jongeren in wachttijd, de vrij ingeschrevenen en een reeks andere niet-werkende werkzoekenden.

Cijfers naar nationaliteit, toestand eind december 2003

Tabel 1: NWWZ naar nationaliteit, geslacht en leeftijd

		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
-25 jaar	Belgische nationaliteit	27.325	24.694	52.019
	Andere EU.-nationaliteit	442	483	925
	Nationaliteit buiten EU.	2.157	1.664	3.821
25 tot -40 jaar	Belgische nationaliteit	31.212	39.671	70.883
	Andere EU.-nationaliteit	1.386	2.074	3.460
	Nationaliteit buiten EU.	6.982	4.925	11.907
40 jaar en +	Belgische nationaliteit	26.902	35.487	62.389
	Andere EU.-nationaliteit	1.577	1.386	2.963
	Nationaliteit buiten EU.	3.124	1.697	4.821
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Tabel 2: NWWZ naar nationaliteit, geslacht en werkloosheidsduur

		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
-1 jaar	Belgische nationaliteit	53.545	56.853	110.398
	Andere EU.-nationaliteit	2.078	2.273	4.351
	Nationaliteit buiten EU.	6.930	5.076	12.006
1 tot -2 jaar	Belgische nationaliteit	16.654	20.990	37.644
	Andere EU.-nationaliteit	663	792	1.455
	Nationaliteit buiten EU.	2.727	1.727	4.454
2 tot -5 jaar	Belgische nationaliteit	10.280	13.258	23.538
	Andere EU.-nationaliteit	418	528	946
	Nationaliteit buiten EU.	1.821	1.011	2.832
5 jaar en +	Belgische nationaliteit	4.960	8.751	13.711
	Andere EU.-nationaliteit	246	350	596
	Nationaliteit buiten EU.	785	472	1.257
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Tabel 3: NWWZ naar nationaliteit, geslacht en studies

		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
Lager onderwijs (incl. 1e graad Sec.)	Belgische nationaliteit	19.985	22.130	42.115
	Andere EU.-nationaliteit	800	802	1.602
	Nationaliteit buiten EU.	2.915	1.899	4.814
Middenstandsopleiding	Belgische nationaliteit	3.229	2.483	5.712
	Andere EU.-nationaliteit	105	77	182
	Nationaliteit buiten EU.	46	16	62
Andere (buitenl, brevetten,...)	Belgische nationaliteit	2.764	2.183	4.947
	Andere EU.-nationaliteit	898	1.043	1.941
	Nationaliteit buiten EU.	5.569	3.024	8.593
2e graad Secundair	Belgische nationaliteit	20.458	21.616	42.074
	Andere EU.-nationaliteit	538	605	1.143
	Nationaliteit buiten EU.	924	715	1.639
3e en 4e graad Secundair	Belgische nationaliteit	25.697	36.161	61.858
	Andere EU.-nationaliteit	686	995	1.681
	Nationaliteit buiten EU.	1.968	1.729	3.697
HOBUE	Belgische nationaliteit	9.404	11.485	20.889
	Andere EU.-nationaliteit	236	299	535
	Nationaliteit buiten EU.	378	417	795
Universitair	Belgische nationaliteit	3.902	3.794	7.696
	Andere EU.-nationaliteit	142	122	264
	Nationaliteit buiten EU.	463	486	949
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Cijfers naar etniciteit, toestand eind december 2003

Tabel 4: NWWZ naar etniciteit, geslacht en leeftijd

		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
-25 jaar	Etnisch EU	25.066	22.168	47.234
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	3.771	3.786	7.557
	Andere Etnisch niet EU	1.087	887	1.974
25 tot -40 jaar	Etnisch EU	29.111	37.872	66.983
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	6.805	5.499	12.304
	Andere Etnisch niet EU	3.664	3.299	6.963
40 jaar en +	Etnisch EU	27.027	36.168	63.195
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	2.746	1.122	3.868
	Andere Etnisch niet EU	1.830	1.280	3.110
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Tabel 5: NWWZ naar etniciteit, geslacht en werkloosheidsduur

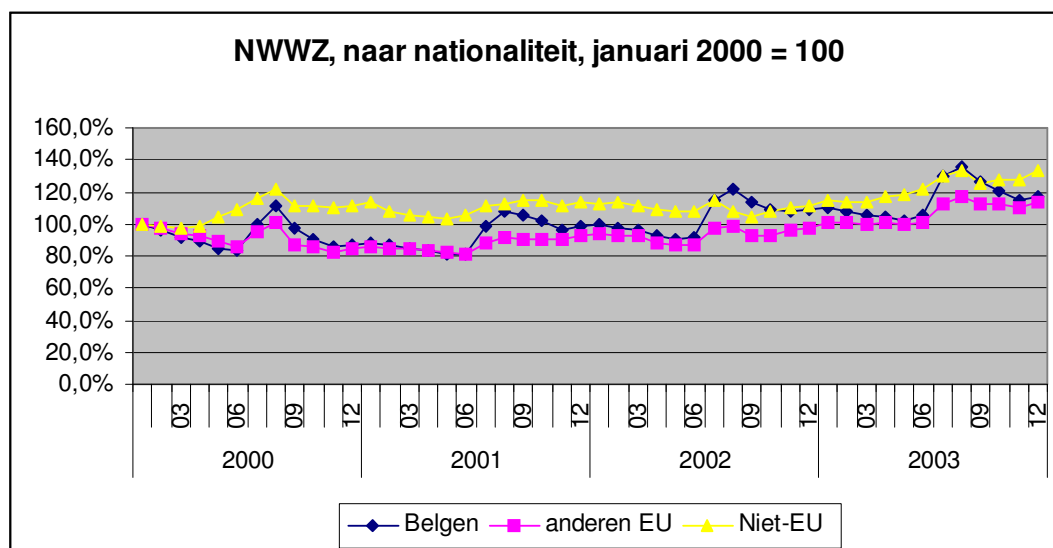
		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
-1 jaar	Etnisch EU	51.745	55.326	107.071
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	6.858	5.254	12.112
	Andere Etnisch niet EU	3.950	3.622	7.572
1 tot -2 jaar	Etnisch EU	15.291	19.750	35.041
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	3.214	2.617	5.831
	Andere Etnisch niet EU	1.539	1.142	2.681
2 tot -5 jaar	Etnisch EU	9.345	12.451	21.796
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	2.208	1.725	3.933
	Andere Etnisch niet EU	966	621	1.587
5 jaar en +	Etnisch EU	4.823	8.681	13.504
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	1.042	811	1.853
	Andere Etnisch niet EU	126	81	207
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Tabel 6: NWWZ naar etniciteit, geslacht en studies

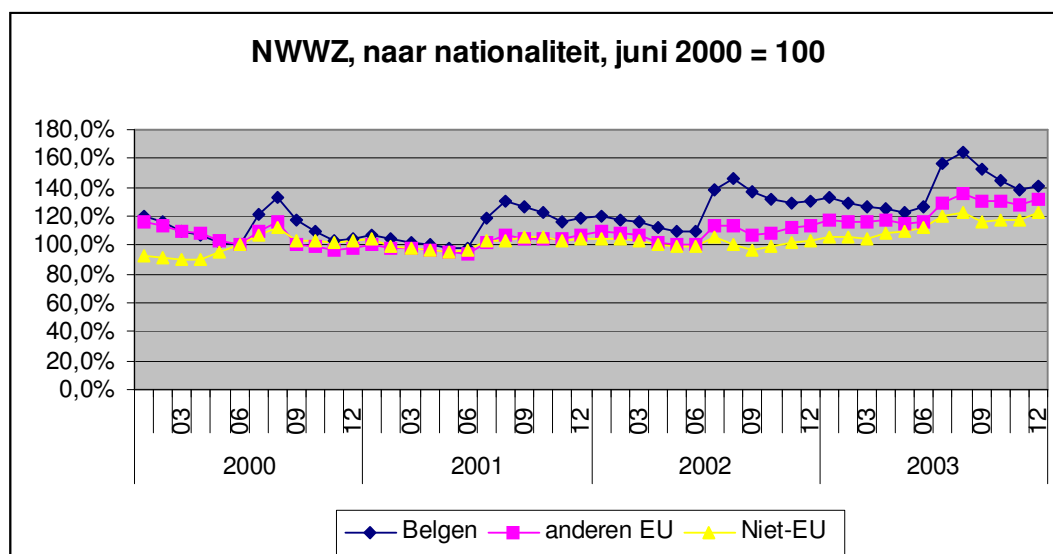
		Mannen	Vrouwen	TOTAAL
Lager onderwijs (incl. 1e graad Sec.)	Etnisch EU	18.868	21.377	40.245
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	3.625	2.460	6.085
	Andere Etnisch niet EU	1.207	994	2.201
Middenstandsopleiding	Etnisch EU	3.254	2.487	5.741
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	103	75	178
	Andere Etnisch niet EU	23	14	37
Andere (buitenl, brevetten,...)	Etnisch EU	1.672	2.253	3.925
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	4.213	1.670	5.883
	Andere Etnisch niet EU	3.346	2.327	5.673
2e graad Secundair	Etnisch EU	19.350	20.145	39.495
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	2.384	2.628	5.012
	Andere Etnisch niet EU	186	163	349
3e en 4e graad Secundair	Etnisch EU	24.663	34.516	59.179
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	2.547	3.241	5.788
	Andere Etnisch niet EU	1.141	1.128	2.269
HOBV	Etnisch EU	9.451	11.600	21.051
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	285	229	514
	Andere Etnisch niet EU	282	372	654
Universitair	Etnisch EU	3.946	3.830	7.776
	Etnisch Maghrebijnen en Turken	165	104	269
	Andere Etnisch niet EU	396	468	864
TOTAAL		101.107	112.081	213.188

Evolutie naar nationaliteit

Het aantal werkzoekenden van niet-EU-origine klimt sneller dan de Belgische en Europese onderdanen. Dit is zo wanneer men januari 2000 als vertrekpunt neemt.

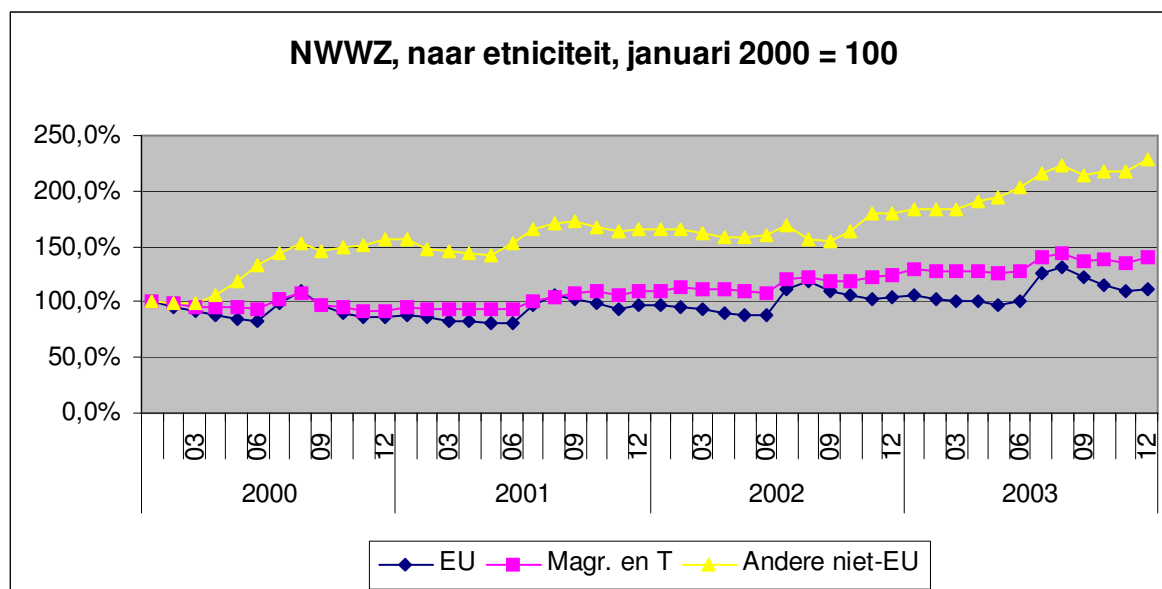
Wanneer men echter juni 2000 als vertrekpunt neemt, krijgt men een ander plaatje.

Conclusie kan zijn dat de evolutie van het aantal werkzoekenden naar nationaliteit, voor de verschillende subgroepen, binnen een nauwe bandbreedte verloopt. De twee grafieken illustreren echter vooral de relativiteit van cijfers naar nationaliteit, en – zoals we hierna zullen aantonen – de impact van de regularisatieprocedure en de snel-Belg-wet.

Evolutie naar etniciteit

Het criterium nationaliteit is, zo onderstrepen de twee grafieken hierboven, een te smalle basis om de werkloosheidssituatie van allochtonen op te volgen. Daarom hanteert de VDAB een methode om de genaturaliseerde allochtonen te “herkennen”. Het resultaat, de cijfers naar etniciteit, geven aan dat het aantal allochtone nwwz de voorbije jaren sneller klimt dan de EU-werkloosheid.

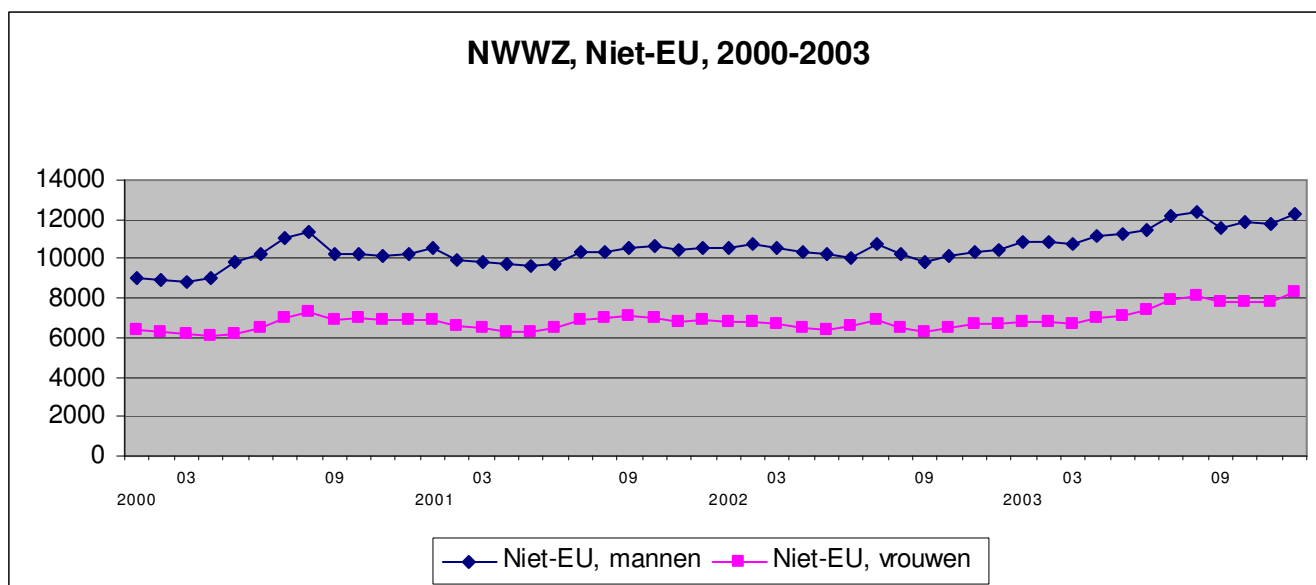
Vooraf de groep 'andere' laat een opvallende stijging noteren. De aangroei is toe te schrijven aan de immigratie van nieuwkomers (vooral asielzoekers) en aan de administratieve regularisatiecampagne voor illegaal in het land verblijvende vreemdelingen sinds april 2000.

Meer gedetailleerde informatie is op de volgende bladzijden terug te vinden

1. NWWZ in Vlaanderen volgens geslacht en nationaliteit (2000-2003)
2. grafiek NWWZ niet-EU volgens geslacht (2000-2003)
3. NWWZ in Vlaanderen volgens geslacht en etniciteit (2000-2003)
4. index nationaliteit
5. index etniciteit

Niet-werkende werkzoekenden in Vlaanderen, volgens geslacht en nationaliteit

jaar	maand	mannen			vrouwen			totaal			index			index juni 2000		
		Belgen	Andere EU	Niet-EU, mannen	Belgen	EU	Niet-EU, vrouwen	Belgen	EU	Niet-EU, vrouwen	Belgen	anderen EU	Niet-EU	Belgen	EU	Niet-EU
2000		62787	2801	9067	95456	3665	6368	158243	6466	15435	100%	100%	100%	120%	116%	92%
		60263	2761	8975	91818	3565	6284	152081	6326	15259	96%	98%	99%	116%	113%	91%
	03	57096	2666	8850	87493	3435	6148	144589	6101	14998	91%	94%	97%	110%	109%	90%
		55139	2596	9057	85248	3422	6108	140387	6018	15165	89%	93%	98%	107%	108%	91%
		52592	2511	9844	81724	3273	6201	134316	5784	16045	85%	89%	104%	102%	104%	96%
	06	50790	2396	10235	80618	3185	6506	131408	5581	16741	83%	86%	108%	100%	100%	100%
		62534	2681	11011	96029	3469	6974	158563	6150	17985	100%	95%	117%	121%	110%	107%
		70332	2819	11389	105229	3675	7321	175561	6494	18710	111%	100%	121%	134%	116%	112%
	09	61527	2449	10279	92212	3180	6865	153739	5629	17144	97%	87%	111%	117%	101%	102%
		58003	2411	10266	85863	3103	6972	143866	5514	17238	91%	85%	112%	109%	99%	103%
		54894	2372	10143	81336	2984	6915	136230	5356	17058	86%	83%	111%	104%	96%	102%
	12	55279	2372	10287	81646	3075	6926	136925	5447	17213	87%	84%	112%	104%	98%	103%
2001		56998	2454	10599	83022	3115	6907	140020	5569	17506	88%	86%	113%	107%	100%	105%
		55641	2416	9986	81372	3042	6587	137013	5458	16573	87%	84%	107%	104%	98%	99%
	03	55109	2415	9859	78623	3034	6471	133732	5449	16330	85%	84%	106%	102%	98%	98%
		54890	2366	9772	77423	2995	6299	132313	5361	16071	84%	83%	104%	101%	96%	96%
		53477	2314	9687	75802	2992	6297	129279	5306	15984	82%	82%	104%	98%	95%	95%
	06	53083	2296	9754	76044	2973	6455	129127	5269	16209	82%	81%	105%	98%	94%	97%
		65599	2501	10343	91117	3167	6885	156716	5668	17228	99%	88%	112%	119%	102%	103%
		72479	2619	10320	98946	3327	6999	171425	5946	17319	108%	92%	112%	130%	107%	103%
	09	71616	2602	10568	94773	3235	7123	166389	5837	17691	105%	90%	115%	127%	105%	106%
		70429	2627	10628	90195	3222	7027	160624	5849	17655	102%	90%	114%	122%	105%	105%
		67234	2687	10448	85030	3146	6790	152264	5833	17238	96%	90%	112%	116%	105%	103%
	12	69025	2769	10567	87124	3196	6885	156149	5965	17452	99%	92%	113%	119%	107%	104%
2002		69678	2821	10572	87997	3265	6807	157675	6086	17379	100%	94%	113%	120%	109%	104%
		68401	2774	10706	85989	3243	6763	154390	6017	17469	98%	93%	113%	117%	108%	104%
	03	67483	2765	10519	84391	3216	6667	151874	5981	17186	96%	92%	111%	116%	107%	103%
		65334	2664	10377	81370	3035	6512	146704	5699	16889	93%	88%	109%	112%	102%	101%
		63559	2597	10225	80241	3009	6439	143800	5606	16664	91%	87%	108%	109%	100%	100%
	06	63460	2569	10039	81303	3042	6559	144763	5611	16598	91%	87%	108%	110%	101%	99%
		81035	2876	10708	101368	3422	6939	182403	6298	17647	115%	97%	114%	139%	113%	105%
		86001	2913	10212	106632	3444	6504	192633	6357	16716	122%	98%	108%	147%	114%	100%
	09	81053	2715	9864	98895	3262	6319	179948	5977	16183	114%	92%	105%	137%	107%	97%
		78636	2795	10110	94162	3219	6489	172798	6014	16599	109%	93%	108%	131%	108%	99%
		77197	2891	10357	92648	3343	6675	169845	6234	17032	107%	96%	110%	129%	112%	102%
	12	78196	2962	10463	93521	3369	6687	171717	6331	17150	109%	98%	111%	131%	113%	102%
2003		79932	3060	10864	94642	3482	6790	174574	6542	17654	110%	101%	114%	133%	117%	105%
		77885	3045	10808	92190	3455	6780	170075	6500	17588	107%	101%	114%	129%	116%	105%
	03	76070	3088	10794	90372	3365	6731	166442	6453	17525	105%	100%	114%	127%	116%	105%
		75100	3104	11161	89982	3430	6956	165082	6534	18117	104%	101%	117%	126%	117%	108%
		72874	3028	11244	88404	3405	7074	161278	6433	18318	102%	99%	119%	123%	115%	109%
	06	74220	3025	11444	91950	3465	7427	166170	6490	18871	105%	100%	122%	126%	116%	113%
		92693	3340	12132	112601	3903	7902	205294	7243	20034	130%	112%	130%	156%	130%	120%
		97526	3484	12364	117876	4085	8142	215402	7569	20506	136%	117%	133%	164%	136%	122%
	09	91199	3324	11576	109407	3937	7804	200606	7261	19380	127%	112%	126%	153%	130%	116%
		87960	3392	11883	102892	3898	7834	190852	7290	19717	121%	113%	128%	145%	131%	118%
		83781	3289	11787	98140	3833	7849	181921	7122	19636	115%	110%	127%	138%	128%	117%
	12	85439	3405	12263	99852	3943	8286	185291	7348	20549	117%	114%	133%	141%	132%	123%

Niet-werkende werkzoekenden in Vlaanderen, volgens geslacht en etniciteit

Vlaanderen		mannen			vrouwen			totaal			index		
jaar	maand	EU	Magr. en T	Andere niet-EU	EU	Magr. en T	Andere niet-EU	EU	Magr. en T	Andere niet-EU	EU	Magr. en T	Andere niet-EU
2000		62392	9289	2974	95455	7722	2312	157847	17011	5286	100%	100%	100%
		59883	9156	2960	91773	7606	2288	151656	16762	5248	96%	99%	99%
	03	56805	8834	2973	87423	7388	2265	144228	16222	5238	91%	95%	99%
		54737	8821	3234	85168	7271	2339	139905	16092	5573	89%	95%	105%
		52200	8966	3781	81587	7105	2506	133787	16071	6287	85%	94%	119%
	06	50306	8896	4219	80389	7074	2846	130695	15970	7065	83%	94%	134%
		61883	9769	4574	95627	7766	3079	157510	17535	7653	100%	103%	145%
		69548	10201	4791	104694	8241	3290	174242	18442	8081	110%	108%	153%
	09	60826	8938	4491	91562	7531	3164	152388	16469	7655	97%	97%	145%
		57329	8753	4598	85254	7354	3330	142583	16107	7928	90%	95%	150%
		54263	8503	4643	80674	7183	3378	134937	15686	8021	85%	92%	152%
	12	54667	8516	4755	81079	7059	3509	135746	15575	8264	86%	92%	156%
2001		56237	8975	4839	82394	7171	3479	138631	16146	8318	88%	95%	157%
		54702	8834	4507	80574	7145	3282	135276	15979	7789	86%	94%	147%
	03	54032	8891	4460	77807	7066	3255	131839	15957	7715	84%	94%	146%
		53757	8856	4415	76545	7013	3159	130302	15869	7574	83%	93%	143%
		52190	8949	4339	74860	7016	3215	127050	15965	7554	80%	94%	143%
	06	51743	8720	4670	74994	7071	3407	126737	15791	8077	80%	93%	153%
		63933	9478	5032	89707	7707	3755	153640	17185	8787	97%	101%	166%
		70643	9593	5182	97331	8048	3893	167974	17641	9075	106%	104%	172%
	09	69493	10140	5153	92913	8241	3977	162406	18381	9130	103%	108%	173%
		68223	10415	5046	88456	8157	3831	156679	18572	8877	99%	109%	168%
		65104	10297	4968	83355	7897	3714	148459	18194	8682	94%	107%	164%
	12	66721	10648	4992	85285	8146	3774	152006	18794	8766	96%	110%	166%
2002		67457	10678	4936	86312	7989	3768	153769	18667	8704	97%	110%	165%
		65868	11005	5008	84027	8194	3774	149895	19199	8782	95%	113%	166%
	03	64933	10925	4909	82472	8118	3684	147405	19043	8593	93%	112%	163%
		62770	10807	4798	79308	8036	3573	142078	18843	8371	90%	111%	158%
		60989	10575	4817	78129	7970	3590	139118	18545	8407	88%	109%	159%
	06	60933	10380	4755	79122	8089	3693	140055	18469	8448	89%	109%	160%
		77996	11552	5071	98857	8972	3900	176853	20524	8971	112%	121%	170%
		82752	11623	4751	103920	9137	3523	186672	20760	8274	118%	122%	157%
	09	77678	11244	4710	96164	8840	3472	173842	20084	8182	110%	118%	155%
		75181	11372	4988	91310	8871	3689	166491	20243	8677	105%	119%	164%
		73356	11625	5464	89538	9040	4088	162894	20665	9552	103%	121%	181%
	12	74194	12008	5419	90463	9040	4074	164657	21048	9493	104%	124%	180%
2003		75677	12591	5588	91401	9382	4131	167078	21973	9719	106%	129%	184%
		73772	12433	5533	89009	9283	4133	162781	21716	9666	103%	128%	183%
	03	72006	12362	5584	87085	9291	4092	159091	21653	9676	101%	127%	183%
		71085	12492	5788	86813	9219	4336	157898	21711	10124	100%	128%	192%
		68962	12325	5859	85317	9116	4450	154279	21441	10309	98%	126%	195%
	06	70390	12319	5980	88585	9518	4739	158975	21837	10719	101%	128%	203%
		88424	13405	6336	108972	10351	5083	197396	23756	11419	125%	140%	216%
		93078	13813	6483	114049	10788	5266	207127	24601	11749	131%	145%	222%
	09	87028	12850	6221	105656	10371	5121	192684	23221	11342	122%	137%	215%
		83736	13118	6381	99151	10374	5099	182887	23492	11480	116%	138%	217%
		79650	12899	6308	94482	10185	5155	174132	23084	11463	110%	136%	217%
	12	81204	13322	6581	96208	10407	5466	177412	23729	12047	112%	139%	228%

		index			index, juni 2000 = 100		
		Belgen	anderen EU	Niet-EU	Belgen	anderen EU	Niet-EU
2000		100,0%	100,0%	100,0%	120,4%	115,9%	92,2%
		96,1%	97,8%	98,9%	115,7%	113,3%	91,1%
	03	91,4%	94,4%	97,2%	110,0%	109,3%	89,6%
		88,7%	93,1%	98,3%	106,8%	107,8%	90,6%
		84,9%	89,5%	104,0%	102,2%	103,6%	95,8%
	06	83,0%	86,3%	108,5%	100,0%	100,0%	100,0%
		100,2%	95,1%	116,5%	120,7%	110,2%	107,4%
		110,9%	100,4%	121,2%	133,6%	116,4%	111,8%
	09	97,2%	87,1%	111,1%	117,0%	100,9%	102,4%
		90,9%	85,3%	111,7%	109,5%	98,8%	103,0%
		86,1%	82,8%	110,5%	103,7%	96,0%	101,9%
	12	86,5%	84,2%	111,5%	104,2%	97,6%	102,8%
2001		88,5%	86,1%	113,4%	106,6%	99,8%	104,6%
		86,6%	84,4%	107,4%	104,3%	97,8%	99,0%
	03	84,5%	84,3%	105,8%	101,8%	97,6%	97,5%
		83,6%	82,9%	104,1%	100,7%	96,1%	96,0%
		81,7%	82,1%	103,6%	98,4%	95,1%	95,5%
	06	81,6%	81,5%	105,0%	98,3%	94,4%	96,8%
		99,0%	87,7%	111,6%	119,3%	101,6%	102,9%
		108,3%	92,0%	112,2%	130,5%	106,5%	103,5%
	09	105,1%	90,3%	114,6%	126,6%	104,6%	105,7%
		101,5%	90,5%	114,4%	122,2%	104,8%	105,5%
		96,2%	90,2%	111,7%	115,9%	104,5%	103,0%
	12	98,7%	92,3%	113,1%	118,8%	106,9%	104,2%
2002		99,6%	94,1%	112,6%	120,0%	109,0%	103,8%
		97,6%	93,1%	113,2%	117,5%	107,8%	104,3%
	03	96,0%	92,5%	111,3%	115,6%	107,2%	102,7%
		92,7%	88,1%	109,4%	111,6%	102,1%	100,9%
		90,9%	86,7%	108,0%	109,4%	100,4%	99,5%
	06	91,5%	86,8%	107,5%	110,2%	100,5%	99,1%
		115,3%	97,4%	114,3%	138,8%	112,8%	105,4%
		121,7%	98,3%	108,3%	146,6%	113,9%	99,9%
	09	113,7%	92,4%	104,8%	136,9%	107,1%	96,7%
		109,2%	93,0%	107,5%	131,5%	107,8%	99,2%
		107,3%	96,4%	110,3%	129,3%	111,7%	101,7%
	12	108,5%	97,9%	111,1%	130,7%	113,4%	102,4%
2003		110,3%	101,2%	114,4%	132,8%	117,2%	105,5%
		107,5%	100,5%	113,9%	129,4%	116,5%	105,1%
	03	105,2%	99,8%	113,5%	126,7%	115,6%	104,7%
		104,3%	101,1%	117,4%	125,6%	117,1%	108,2%
		101,9%	99,5%	118,7%	122,7%	115,3%	109,4%
	06	105,0%	100,4%	122,3%	126,5%	116,3%	112,7%
		129,7%	112,0%	129,8%	156,2%	129,8%	119,7%
		136,1%	117,1%	132,9%	163,9%	135,6%	122,5%
	09	126,8%	112,3%	125,6%	152,7%	130,1%	115,8%
		120,6%	112,7%	127,7%	145,2%	130,6%	117,8%
		115,0%	110,1%	127,2%	138,4%	127,6%	117,3%
	12	117,1%	113,6%	133,1%	141,0%	131,7%	122,7%

		EU	Magr. en T	Andere niet-EU
2000		100,0%	100,0%	100,0%
		96,1%	98,5%	99,3%
	03	91,4%	95,4%	99,1%
		88,6%	94,6%	105,4%
	06	84,8%	94,5%	118,9%
		82,8%	93,9%	133,7%
		99,8%	103,1%	144,8%
		110,4%	108,4%	152,9%
	09	96,5%	96,8%	144,8%
		90,3%	94,7%	150,0%
	12	85,5%	92,2%	151,7%
		86,0%	91,6%	156,3%
2001		87,8%	94,9%	157,4%
		85,7%	93,9%	147,4%
	03	83,5%	93,8%	146,0%
		82,5%	93,3%	143,3%
	06	80,5%	93,9%	142,9%
		80,3%	92,8%	152,8%
		97,3%	101,0%	166,2%
		106,4%	103,7%	171,7%
	09	102,9%	108,1%	172,7%
		99,3%	109,2%	167,9%
	12	94,1%	107,0%	164,2%
		96,3%	110,5%	165,8%
2002		97,4%	109,7%	164,7%
		95,0%	112,9%	166,1%
	03	93,4%	111,9%	162,6%
		90,0%	110,8%	158,4%
	06	88,1%	109,0%	159,0%
		88,7%	108,6%	159,8%
		112,0%	120,7%	169,7%
		118,3%	122,0%	156,5%
	09	110,1%	118,1%	154,8%
		105,5%	119,0%	164,2%
	12	103,2%	121,5%	180,7%
		104,3%	123,7%	179,6%
2003		105,8%	129,2%	183,9%
		103,1%	127,7%	182,9%
	03	100,8%	127,3%	183,0%
		100,0%	127,6%	191,5%
	06	97,7%	126,0%	195,0%
		100,7%	128,4%	202,8%
		125,1%	139,7%	216,0%
		131,2%	144,6%	222,3%
	09	122,1%	136,5%	214,6%
		115,9%	138,1%	217,2%
	12	110,3%	135,7%	216,9%
		112,4%	139,5%	227,9%

WELZIJN & GEZONDHEID

‘Welzijn’ gaat onder meer over kinderopvang, gezinsbeleid, gehandicaptenbeleid, ouderenbeleid, bijzondere jeugdzorg, forensisch- en algemeen welzijnswerk, samenlevingsopbouw en lokaal sociaal beleid.

Het aanbod van hulp- en dienstverlening in de welzijnssector is zeer uitgebreid. Voor diverse bevolkingsgroepen en voor diverse noden zijn er initiatieven en dit in allerlei vormen: naast diensten die openstaan voor alle burgers, zijn er gespecialiseerde en categoriale diensten die zich richten naar specifieke (doel)groepen, naast de institutionele sector is er de ambulante sector enz. Dit uitgebreide aanbod heeft echter ook een keerzijde. Het geeft aanleiding tot versnippering en onoverzichtelijkheid van hulp- en dienstverlening en hulpvragers lopen verloren in het bestaande kluwen van voorzieningen of worden van het spreekwoordelijke ‘kastje naar de muur getuurd’. Bovendien leiden onduidelijke taakafbakeningen tussen diensten tot overlapping en nog onoverzichtelijkheid. Daarnaast maken diverse uitsluitingsmechanismen, zowel op het niveau van de voorzieningen, op het niveau van de relatie tussen hulpverlener en cliënt, als cliëntspecifieke kenmerken, dat niet iedereen (gelijke) toegang heeft tot de bestaande welzijnsvoorzieningen.

Er zijn met andere woorden diverse drempels die de toegankelijkheid van bepaalde welzijnsvoorzieningen bemoeilijken. Sommige drempels zijn algemeen. Het gaat hier onder meer om de onoverzichtelijkheid van het aanbod, de afstand tot de voorzieningen, de onbekendheid van de diensten, wantrouwen in hulp- en dienstverleners, de kostprijs, etc. Sommige drempels zijn specifiek voor etnisch-culturele minderheden, o.m. het gebrek aan kennis van het Nederlands, het niet vertrouwd zijn met de ‘Westerse’ manier van hulpverlening (voornamelijk verbaal), het niet voorbereid zijn van hulpverleners op deze groep en culturele verschillen, etc.¹

Effectieve toegang voor etnisch-culturele minderheden tot de welzijnsvoorzieningen is een beleidsprioriteit voor het welzijnsbeleid. Het minderhedendecreet en het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid laten toe om specifieke acties in dit kader te financieren. Daarnaast kunnen de sectoren op eigen initiatief of hierin gestimuleerd vanuit het minderhedenbeleid initiatieven nemen om hun dienstverlening toegankelijker te maken. Welke inspanningen er in 2002 en 2003 geleverd werden om toegangsdrempels voor etnisch-culturele minderheidsgroepen zichtbaar te maken en de welzijnsvoorzieningen te interculturaliseren wordt hieronder uiteengezet.

Bij *gezondheid* wordt de nadruk gelegd op de preventie van zowel traditionele- als moderne beschavingsziekten. Hieronder vallen de organisatie van het ziekenhuiswezen, preventieve gezondheidszorg, geestelijke gezondheidszorg, de thuiszorg en het ouderenbeleid. (...) De Vlaamse Gemeenschap is bevoegd voor de preventieve gezondheidszorg. De middelen die we in onze samenleving uittrekken voor preventieve zorg zijn verwaarloosbaar in vergelijking met de 200 miljard dit we investeren in de curatieve zorg.²

Welke inspanningen er op het vlak van preventieve gezondheidszorg in 2002 en 2003 geleverd werden, komt eveneens in dit hoofdstuk aan bod.

¹ Sannen, L., Drempels naar welzijnsvoorzieningen: de cliënt aan het woord. Literatuurstudie en diepte-interviews bij kansarmen en etnisch-culturele minderheden, HIVA, Leuven, 2003.

² Uit: Martens, A., e.a. Het Vlaams Minderhedenbeleid gewikt en gewogen. Bijlage: Etnisch-culturele minderheden en gezondheid, welzijn en hulpverlening van 1996 tot 2003.

WELZIJN

Experimentele projectsubsidies

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 voorziet in artikel 43 dat tenminste 5% en ten hoogste 10% van het totale budget moet voorbehouden voor experimentele en vernieuwende initiatieven. Zowel in 2002 als in 2003 was het een uitdrukkelijke optie om met de experimentele projecten in de eerste plaats de zelforganisaties te versterken. Een overzicht van de subsidieverdeling in 2002 en 2003 vindt u hieronder. Verder in dit rapport komen we nog op een aantal van deze projecten terug.

Organisatie	Projecten	Subsidie (€)
Romano Dzuvdipe	Uitbouw van een laagdrempelige inloopplaats waar Kosovaarse Roma gezinsondersteuning krijgen	33.000
Turkse Unie van België	Ondersteuningsprogramma 'onderwijs en opvoeding' Turkse gemeenschap Limburg	48.945
Federatie van Migrantenvrouwen-groepen / Wereldvrouwen	Medet-foon	75.000
Almanar	Ouder worden in Vlaanderen als allochtoon	64.910
Vereniging voor Ontwikkeling en Emancipatie van Moslims (VOEM)	Ouder worden in Vlaanderen: een brug bouwen tussen allochtone senioren en ouderenvoorzieningen	36.100
Dünya	Mantelzorg? Vrouwtelzorg?	28.285
Antwerpriza – Russisch Cultureel Centrum	Jeugd Cultuur en Integratie	2.500
Nationaal Comité van Woonwagenbewoners	Directe hulp aan doortrekkers (woonwagenbewoners)	6.400
El Wahda- De Eenmaking	Opleiding van ervaringsdeskundigen en ontwikkeling van aangepaste methodieken voor vorming rond drugs en drugsgebruik gericht op allochtone jongeren en ouders .	65.000
Stichting Afrikaans Hoop vzw	Waardig Anders Ouder: een oriënterings- en bemiddelingsdienst voor bejaarden uit de doelgroep etnisch-culturele minderheden	19.600
Turks-Belgisch Cultuur-, Hulpverlenings- en Ontmoetings-centrum Heusden-Zolder	Taalstimulering voor 5 jarige allochtone kleuters	55.260
Gemeentebestuur Mortsels	Onderwijsproject ROM zigeuners	22.000
Intercultureel Centrum Migranten – Minderhedenforum	Voorbereiding van de verzelfstandiging en versterking van het Forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden	28.000
Initiatief	Gelijke Kansen debatten	21.138
Kerkwerk Multicultureel Samenleven	Omgaan met racisme	28.862
Totaal projectsubsidies 2002		535.000
Minderhedenforum	Impuls aan participatie	100.000
Minderhedenforum	Belangenbehartiging en beleidsopvolging door allochtone verenigingen	143.590
Vzw CISO –DIA	Oprichting en operationeel maken intercultureel meldpunt	125.000
Romano Dzuvdipe	Uitbouw van een laagdrempelige inloopplaats waar Kosovaarse Roma gezinsondersteuning krijgen	33.000
VOEM	Ouder worden in Vlaanderen: een brug bouwen tussen allochtone senioren en ouderenvoorzieningen	36.100
Nationaal Comité Woonwagenbewoners	Directe hulp aan doortrekkers	6.400
Federatie van Migrantenvrouwengroepen	Medet-foon	75.000
Almanar	Ouder worden in Vlaanderen als allochtoon	65.910
Turkse Unie van België	Onderwijs en Opvoeding	48.945
Totaal projectsubsidies 2003		633.945

Impulsfonds voor het Migrantenbeleid 2002 - 2003

Naar aanleiding van ‘migrantenrellen’ door Brusselse jongeren heeft de federale regering in 1991 een Impulsfonds voor het Migrantenbeleid opgericht dat bestemd is om projecten te financieren in het kader van het integratiebeleid voor jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst.

Op 14 januari 2002 heeft de interministeriële conferentie voor het migrantenbeleid beslist om met ingang van 2002 de koers en de principes van dit Impulsfonds te actualiseren aan de hand van het evaluatierapport van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding. Het Impulsfonds geeft voortaan de voorkeur aan projecten die klaar omlijnd en vernieuwend zijn en gericht op de integratie en de betrokkenheid van mensen van buitenlandse nationaliteit of afkomst. De nadruk ligt nog steeds op jongeren. Integratie ziet men hier als een proces van maatschappelijke aanpassing en betrokkenheid waarbij volgende aspecten bijzondere aandacht krijgen:

- eerbiediging van de geldende wetten en regels (zonder onderscheid);
- democratische waarden zoals vrijheid, rechtvaardigheid en gelijke behandeling van mannen en vrouwen;
- culturele verscheidenheid;
- participatie van mensen van buitenlandse nationaliteit of afkomst aan alle aspecten van het maatschappelijke leven;
- de groepsdynamiek binnen een wijk of een gemeente.

Ook de criteria waaraan projecten moeten voldoen, werden herzien. De projecten moeten niet langer gericht zijn op jongeren tussen 3 en 25 jaar en er is bijzondere aandacht voor projecten die specifiek op vrouwen zijn gericht of die aandacht schenken aan de man/ vrouw verhoudingen (genderaspect). Bovendien worden er slechts 2 thematische prioriteiten afgebakend:

1. De sociale en professionele inschakeling en participatie van jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst. Hierbij gaat bijzondere aandacht uit naar vorming, het voorkomen en bestrijden van discriminatie en schoolverzuim, interculturele bemiddeling, jeugdhulp en jeugdgezondheidszorg en intergenerationele projecten.
2. Investeringsuitgaven voor infrastructuur en aanleg van ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek, met sportieve, socio-culturele en educatieve bestemming ten behoeve van jongeren van vreemde nationaliteit of herkomst.

Sinds 2002 is bij de selectie van de projecten van het Impulsfonds een andere procedure gehanteerd, waardoor de beslissingsbevoegdheid voor de Nederlandstalige projecten volledig op Vlaams niveau ligt. Het Vlaams Impulsfondscomité legt de selectie van de Nederlandstalige projecten voor aan het federaal Impulsfondscomité. Het secretariaat van het Vlaams Impulsfondscomité wordt waargenomen door het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding. Daarenboven wordt er sinds 2002 rekening gehouden met het advies van de lokale besturen bij de selectie van de projecten.

Naar 2004 toe is het de bedoeling om voor de projecten in Gent en Antwerpen, en de Nederlandstalige projecten in Brussel de ‘de facto’-beslissing te verleggen van de Vlaamse Gemeenschap naar het bestuur van de 3 grote steden (in Brussel de VGC). Zo krijgen de lokale besturen een grotere verantwoordelijkheid en een bijkomend middel om hun stedelijk minderhedenbeleid vorm te geven.

Verdeling goedgekeurde Nederlandstalige projecten 2002

Zone Brussel	23 projecten	€ 702.020
Zone Gent	4 projecten	€ 326.811
Zone Antwerpen	26 projecten	€ 653.623
Zone Vlaanderen	46 projecten	€ 922.281
Totaal	99 projecten	€ 2.604.735

Van de geselecteerde projecten in 2002 heeft 40 % betrekking op investeringsuitgaven; een derde hiervan gaat naar het aankopen van sportmateriaal en –infrastructuur. 20 % van deze projecten hebben te maken met vorming (met inbegrip van alfabetisering, beroepsopleiding en taalonderricht). Tenslotte zijn er ook projecten die betrekking hebben op het bestrijden en voorkomen van discriminaties, het bestrijden van schoolverzuim en spijbelen, en jeugdhulp en jeugdgezondheidszorg.

Verdeling goedgekeurde Nederlandstalige projecten 2003

Zone Brussel	27 projecten	€ 702.060
Zone Gent	13 projecten	€ 326.830
Zone Antwerpen	16 projecten	€ 653.660
Zone Vlaanderen	58 projecten	€ 922.334
Totaal	114 projecten	€ 2.604.884

48 projecten hebben betrekking op investeringsuitgaven voor infrastructuur, waarvan bijna de helft voor sportmateriaal en –infrastructuur. 31 projecten hebben betrekking op vorming en het voorkomen en bestrijden van discriminatie en schoolverzuim. Tenslotte zijn er ook projecten die specifiek gericht zijn op vrouwen, vb. project ‘Praatcafé voor vrouwen van Vereniging van Turkse Arbeiders van Zele en Omgeving’, project ‘Bewuste vrouwen scherpen hun burgerzin aan en werken aan een betere toekomst voor de wijk’ van Dar al Amal en het ‘Moeders-project’ van Inter Sport Winterslag.

Enkele projecten hebben zowel in 2002 als 2003 subsidies van het Impulsfonds ontvangen.

Een eerste voorbeeld hiervan is het project ‘Jong talent’ van Hodari vzw - Vereniging van Congolese vrouwen in België. Hodari vzw werkt met schoolgaande jongeren tussen 12 en 17 jaar. Al enkele jaren merkt de vzw op dat jongeren van die leeftijd, tijdens hun puberteit, met heel wat vragen, twijfels en opmerkingen zitten naar hun rol in de maatschappij. Ze klagen vooral de onrechtvaardigheid aan. Om hierop in te spelen, wil men de jongeren preventief bereiken, zodat ze niet op straat of in het delinquentiemilieu terechtkomen. Men wil ze sensibiliseren via allerlei activiteiten. Jongeren voelen zich nu niet veilig in hun eigen wijk door de jeugdbendes. Hodari beschouwt het project als een project op langere termijn. Na een vijftal jaar wil men een pedagogisch document samenstellen en publiceren dat ouders kan helpen in de opvoeding van hun kinderen. In 2003 ligt de klemtoon van het project op discriminatie en racisme. Men wil de activiteiten ook uitbreiden naar ‘Het Rad’ te Anderlecht, naast Kuregem en Sint-Jans-Molenbeek.

Een ander project dat zowel in 2002 als in 2003 een subsidie ontvangen heeft van het Impulsfonds, is ‘Internetklas WWB’ (Partnership WWB, Wereld Wijde Buurt). De vereniging wil via internetklassen de Gentse kinderen, die omwille van verscheidene redenen achtergesteld zijn, de kans geven te leren werken met, en toegang geven tot, het internet. Deze kinderen bereikt men via de school. Iedere week worden aan een mix van kinderen cursussen gegeven. Op woensdagnamiddag kunnen tieners vrij gebruik maken van de computers. Vrijwilligers geven ook initiatiecursussen aan buurtbewoners. In 2003 wil men de computers met verouderde technologie vernieuwen, van windows 98 naar windows XP, en het project verder zetten. Ook laptops uitlenen aan ouders zodat ze samen huiswerk kunnen maken, behoort tot de mogelijkheden.

Algemeen beschouwd blijkt uit het evaluatierapport van het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding dat de balans van het Impulsfonds positief is. Het fonds biedt weliswaar geen oplossing voor alle moeilijkheden die in een multiculturele maatschappij aan bod komen, maar het is een middel om integratie aan te moedigen en om de samenleving van verschillende gemeenschappen in kwetsbare wijken in goede banen te leiden.

Taallessen Nederlands in Brussel

Art.56 §3 van het besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenning en subsidiëring van de centra en de diensten van het Vlaamse minderhedenbeleid van 14 juli 1998 bepaalt dat de minister, in overleg met de Vlaamse Gemeenschapscommissie, een toelage kan toekennen voor de organisatie en ondersteuning van de Nederlandse taallessen (NT2) in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

In 2002 werden voor de laatste maal middelen voorzien voor NT2 in Brussel. In de loop van 2001 waren er gesprekken tussen de vzw's NT2 Brussel en Centrum Nederlands voor Migranten, de kabinetten Onderwijs en Welzijn en de VGC in functie van een erkenning als vestigingsplaats van een erkend centrum voor volwassenenonderwijs. Deze gesprekken resulteerden in de beslissing om beide organisaties vanaf het schooljaar 2002 –2003 effectief te erkennen en te subsidiëren. In de overgangsfase naar een reguliere financiering van de taallessen in Brussel werd voor beide organisaties in 2002 voor de laatste keer vanuit Welzijn een ad hoc regeling uitgewerkt. Hiervoor werd 74.368 euro voorzien op programma 41.7, ba. 34.01 van de begroting 2002.

Succesvolle schoolcarrières en schoolopbouwwerk

In 2002 en de eerste helft van 2003 bleef de werkgroep 'Schoolopbouwwerk' op regelmatige basis samenkomen. Deze werkgroep wordt aangestuurd door het team stedenbeleid van de administratie binnenlandse aangelegenheden. De kabinetten Onderwijs en Welzijn, het departement onderwijs, de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn, het team stedenbeleid, het VIBOSO en het Vlaams Minderhedencentrum maken deel uit van deze werkgroep.

Uit het onderzoek in verband met 'de succesvolle schoolloopbaan' (cf. ICEM-rapport 2001) bleek al vlug dat er maar één optie was om betere schoolcarrières te realiseren: een inclusieve en geïntegreerde aanpak. Hierbij werd gekozen voor een lokale regie van de gemeenten, in nauwe samenwerking met de LOP's (lokale overlegplatforms) die in de meeste concentratiegemeenten opstartten. Deze regiefunctie werd verankerd via de convenanten van de lokale integratiediensten. In de zomer van 2003 werd een gezamenlijke brief van Onderwijs en Welzijn verstuurd naar alle lokale besturen die over een integratiedienst beschikken en een LOP op hun grondgebied hebben, met het aanbod om de verwachtingen t.a.v. het lokale besturen en de taakafbakening met de LOP's te komen toelichten. Begin 2004 gingen de gemeenten Maasmechelen, Ronse en Oostende op het aanbod in.

In een eerste fase wordt van lokale besturen en LOP's verwacht dat zij een grondige omgevingsanalyse opstellen onder meer om na te gaan waar zich de leemten in het lokale onderwijslandschap bevinden. Vervolgens kunnen het lokale bestuur, de onderwijspartners of de welzijnspartners de nodige initiatieven ontwikkelen. Dit kan resulteren in het opstarten of continueren van schoolopbouwwerkinitiatieven, maar ook in andere oplossingen. Om dit alles verder te verduidelijken wordt op initiatief van de cel stedenbeleid op 19 april 2004 een studiedag i.v.m. lokaal onderwijsbeleid georganiseerd.

Het Algemeen Welzijnswerk

Het Algemeen Welzijnswerk staat open voor elke burger met om het even welke vraag of probleem, maar dient zich tevens specifiek te richten naar bevolkingsgroepen met een verhoogd risico op verminderde welzijnskansen. Toch moet vastgesteld worden dat etnisch-culturele minderheden nog steeds onvoldoende terecht kunnen bij de centra voor algemeen welzijnswerk (CAW). De mate waarin het algemeen welzijnswerk etnisch-culturele minderheden bereikt, verschilt zeer sterk naargelang de werksoort of werkvorm en naargelang de regio.

Globaal genomen maken de etnisch-culturele minderheden (nog steeds) meer gebruik van het residentieel aanbod (directe opvang) dan van het ambulante aanbod. Hierbij springt één werksoort duidelijk in het oog, met name de opvangcentra voor vrouwen en kinderen (waaronder de vluchthuizen). De analyse van het ambulante aanbod geeft een heel ander beeld. Er kan gesteld worden dat allochtone burgers nog steeds zeer moeilijk de weg vinden naar de ambulante hulp- en dienstverlening (b.v. gezins- en relationeel welzijnswerk, jeugdhulpverlening, enz.). Toch hebben enkele autonome CAW een specifiek aanbod ontwikkeld inzake ambulante begeleiding van vluchtelingen en zijn andere werkingen die buiten het algemeen welzijnswerk werden ontwikkeld (o.a. vanuit de minderhedensector), ondertussen ingebed binnen een autonoom CAW.

Het open staan voor cliënten met een vreemde nationaliteit, vraagt dat hulpverleners meertalig zijn en/of beroep doen op sociale tolkdienstverlening en kennis hebben van andere culturen en specifieke wetgeving. Dit zijn nieuwe vaardigheden waarvoor de hulpverleners zich moeten bijscholen en verder bekwamen. Om beter aan te sluiten bij deze vragen en problemen, moet het algemeen welzijnswerk leren omgaan met de diversiteit die in onze samenleving aanwezig is.

Met het oog op de realisatie van een inclusief en integraal minderhedenbeleid werden de autonome centra voor algemeen welzijnswerk aangespoord om in hun beleidsplan 2003-2005 acties te bepalen om de diverse etnisch-culturele minderheden te bereiken of te betrekken in hun werking. In dit kader heeft het merendeel van de autonome centra doelstellingen en acties ontwikkeld die betrekking hebben op het verhogen van de toegankelijkheid van het hulpverleningsaanbod voor etnisch-culturele minderheden.

Projecten gericht op de interculturalisering van het algemeen welzijnswerk

CAW Metropool – Medet-foon

Het project Medet-foon is zijn vierde jaar ingegaan. Dit project van de Federatie Vrouwengroepen-Wereldvrouwen vzw wordt gefinancierd met experimentele subsidies minderhedendecreet (cf. supra). Dit project omvat enerzijds de hulplijn Medet-foon en werkt anderzijds aan een interculturaliseringsproces binnen de CAW opdat allochtonen die Nederlands spreken en een hulpverleningsvraag hebben bij de CAW terecht kunnen.

De hulplijn ‘Medet-foon’ biedt Turkse en Marokkaanse allochtonen in Vlaanderen en Brussel een laagdrempelig juridisch en sociaal advies en psychosociale hulp in eigen taal. Daarnaast vormt het een belangrijke toeleiding naar reguliere centra door de bellers te voorzien van informatie en advies over hulpverleningsorganisaties en hun hulpaanbod. Medet-foon wordt ook regelmatig gecontacteerd door hulpverleners uit verschillende organisaties met consultvragen over het eigen allochtoon cliënteel.

Uit de registratiegegevens van Medet-foon blijkt dat vooral vrouwen bellen voor hulp (slechts 29% mannelijke bellers), dat de overgrote meerderheid van de bellers tussen de 20 en de 40 jaar is en dat relatieproblemen het meest voorkomende probleem is waarmee vrouwen naar Medet-foon bellen.

In totaal wordt 59% van de bellers met hun hulpvragen doorverwezen naar reguliere zorg- en hulpverleningscentra. Van de cliënten die doorverwezen worden, heeft bijna 40 % psychosociale of psychologische begeleiding nodig. Taal en communicatie- en cultuurverschillen vertroebelen hier evenwel de hulpverleningsrelatie en bemoeilijken het doorverwijzen. Het doorverwijzen van anderstalige bellers die voor emotionele ondersteuning contact opnemen met Medet-foon is momenteel quasi onmogelijk, zij het dat het aantal vragen naar ‘een luisterend oor’ het voorbije werkjaar sterk gedaald is. Puur administratieve en juridische problemen geven minder doorverwijzingsproblemen: nagenoeg 47% van de bellers wordt toegeleid naar diensten die hen met dergelijke vragen verder helpen. Opvallend is ook dat een groeiende groep allochtone bellers nood heeft aan ondersteuning in de zoektocht naar geschikte hulp voor zichzelf of voor anderen.

Eenzijds hebben zij onvoldoende zicht op de organisatie van het hulpverleningsaanbod en een beperkte kennis van de hulporganisaties in de buurt. Anderzijds zijn ze soms op zoek zijn naar een hulpverlener van dezelfde etnische origine, jammer genoeg vaak uit reactie op een negatieve ervaring met een autochtone hulpverlener.

In 2004 wordt de juridische en psychosociale hulp en toeleiding van Marokkaanse en Turkse allochtonen te Antwerpen opgenomen binnen het onthaalaanbod van CAW Metropool. Professionele hulpverleners zullen dan instaan voor de eerste opvang. In functie van het telefonisch onthaal van anderstalige bellers en in afwachting van een meer bereikbare tolkendienst zal Medet-foon vanaf de start van het nieuwe onthaal haar vrijwilligsters als tolk inzetten. Hierover zijn reeds contacten gelegd met de Vlaamse centrale Tolkendienst, BaObel. Tegelijkertijd zal verder gewerkt worden aan de interculturalisering van het onthaalaanbod van CAW Metropool. Aandachtspunten hierbij zijn de sensibilisering van het doelpubliek, het verhogen van de interculturele competentie van de onthaalmedewerkers en van de coördinatoren van het onthaal, interculturalisering van het vormingspakket en het verhogen van de beschikbaarheid van tolken en /of het inschakelen van vrijwilligsters. De ervaringen en inzichten over interculturalisering van het algemeen centraal ambulant onthaal zullen ook neergeschreven worden in een draaiboek.

CAW De Mare – Interculturalisering binnen slachtofferhulp

Sinds november 2002 en nog tot eind oktober 2004 loopt in CAW De Mare (Antwerpen) een project m.b.t. het verhogen van de toegankelijkheid van slachtofferhulp voor allochtonen. Dit project wordt gezamenlijk gefinancierd vanuit Gelijkekansenbeleid (23.410 euro – uitgavenbegroting 2002) en vanuit Welzijn € 28.834 (uitgavenbegroting 2002) en € 40.000 euro (uitgavenbegroting 2003).

Dit project wil het aanbod slachtofferhulp binnen CAW De Mare toegankelijker maken voor allochtonen. Dit gebeurt o.a. door allochtone vrijwilligers en tolken in te schakelen voor de (telefonische) hulpverlening aan allochtone slachtoffers, door het opmaken van anderstalige brochures en het bekendmaken van het project, door de deskundigheid van de professionele hulpverleners te bevorderen. Een draaiboek waarin de evolutie van het project wordt geschetst en met goede praktijkvoorbeelden moet een verdere toepassing van de ontwikkelde methoden door andere diensten voor slachtofferhulp in Vlaanderen ondersteunen. Het project loopt nog tot 31 oktober 2004.

Enkele bevindingen uit de eerste fase van het project op een rijtje:

- Hulpverlening die de bad-brood-bed functie overstijgt en die meer specifiek werkt, is onbekend voor allochtonen. Dit geldt ook voor slachtofferhulp. Het is dan ook belangrijk om materiaal te ontwikkelen dat allochtone slachtoffers meer aanspreekt en hen beter bereikt.
- Het is belangrijk dat de hulpverlener ‘herkenbaar’ is voor allochtonen en kennis en vaardigheden over hulpverlening aan allochtonen bezit. Vorming van het professioneel team is aangewezen.
- Bij Medet-foon zijn op dit moment een niet onbelangrijk aantal aanmeldingen rond slachtofferproblematieken. Het is evenwel moeilijk om de vrijwilligsters van Medet-foon in te schakelen binnen slachtofferhulp. Het niet langer anoniem kunnen werken, wat bij Medet-foon wel het geval is, blijkt hierbij de grootste hinderpaal te zijn. Inspanningen om nieuwe allochtone vrijwilligers aan te trekken voor slachtofferhulp hebben niet het verwachte resultaat.

Naar een algemeen beleid van interculturalisering van het algemeen welzijnswerk

Doorgaans situeren de verschillende initiatieven binnen het algemeen welzijnswerk om etnisch-culturele minderheden te bereiken zich op projectniveau, en is dit niet gekaderd in een overkoepelend beleid. Om een overzicht te verkrijgen van al deze initiatieven deed het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk – op vraag van de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn en in samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum - in 2003 onderzoek naar de toegankelijkheid van haar centra.

Dit onderzoek naar *de toegankelijkheid van het algemeen welzijnswerk voor etnisch culturele minderheden*. (€ 19.000 – uitgavenbegroting 2002 – pr. 41.7 – ba 12.01) resulteerde in een ruim overzicht van methodieken en praktijken die worden aangewend om het algemeen welzijnswerk toegankelijker te maken voor etnisch culturele minderheden, een analyse van de knelpunten autonome centra voor algemeen welzijnswerk ervaren in hun werken naar etnisch culturele minderheden, en een aantal beleidsaanbevelingen. In dit kader werd in november 2003 eveneens een uitwisselingsdag georganiseerd voor het personeel van de autonome centra voor algemeen welzijnswerk. De bevindingen van dit project worden gebundeld in een publicatie die in het voorjaar 2004 door het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk op ruime schaal verspreid wordt.

Omdat dit project heel wat aanknopingspunten biedt om op het vlak van het interculturaliseren van het algemeen welzijnswerk meer gerichte ondersteunende initiatieven te nemen met een grotere kans op duurzame effecten, wordt dit project in 2004 gecontinueerd (46.000 euro - pr. 41.7- ba 12.01).

Bekendmaking van de allochtone holebi-groep Merhaba

In 2003 kende Gelijke Kansen in Vlaanderen aan vzw Merhaba een subsidie toe van € 3.000 voor het voorbereiden en uitvoeren van een campagne voor de bekendmaking van de allochtone holebi-groep Merhaba. (holebi staat voor homo's, lesbiennes en biseksuelen).

In de campagne staan volgende doelstellingen voorop:

- bijdragen tot een positieve beeldvorming over holebi's en meer specifiek over allochtone holebi's;
- meer openheid en aanvaarding creëren rond het thema homoseksualiteit in het algemeen en in het bijzonder allochtonen bewust maken van het bestaan van allochtone holebi's;
- via contacten met bestaande holebi-verenigingen de drempel naar bestaande holebi-initiatieven verlagen en zo allochtone holebi's een alternatief bieden voor het commerciële holebi-milieu;
- het bestaan van een allochtone holebi-groep in Vlaanderen communiceren;
- de naambekendheid en de positieve beeldvorming van allochtone holebi-groep vergroten.

De communicatie gebeurt in 3 fasen: eerst communicatie naar de holebi-verenigingen in Vlaanderen, vervolgens naar de sociale sector en tenslotte een persconferentie en infocampagne voor het brede publiek. Daarnaast wordt de MerhaBar-affiche verspreid naar de Roze Huizen, bibliotheken, uitgaansgelegenheden met gemengd of holebi-publiek en de organisaties die reageerden via de antwoordstrook van de mailings. Er wordt ook een advertentie geplaatst op de 'sociale advertentiepanelen' van de Brusselse metro.

Gezinszorg, ouderenzorg en thuiszorg

Gezinszorg

Allochtonen worden nog niet makkelijk bereikt door de diensten voor gezinszorg: ze stappen nog niet snel en uit eigen beweging naar zo'n voorziening wanneer ze hulp nodig hebben. Dit kan verbeteren door in de diensten voor gezinszorg de bewustwording over de specifieke eigenheid van vreemde culturen te vergroten, wat kan gestimuleerd worden wanneer binnen die voorzieningen ook allochtone verzorgenden werken.

Verschillende diensten voor gezinszorg hebben een eigen opleidingscentrum, waar cursisten een opleiding tot polyvalent verzorgende kunnen volgen. Een aantal van die opleidingscentra ontvingen in 2002 en 2003 financiële middelen van het Europees Sociaal Fonds (ESF) in het kader van de verbetering van de inzetbaarheid van werkzoekenden op de arbeidsmarkt. Deze opleidingscentra bieden een (geïndividualiseerd) traject op maat aan, waarbij bijzondere aandacht besteed wordt aan de sociale integratie van kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt, o.a. de etnisch-culturele minderheden.

In 2002-2003 werden Familiehulp, Familiezorg Oost-Vlaanderen, Familiezorg West-Vlaanderen, Gezinszorg Villers, Landelijke Thuiszorg, Solidariteit voor het Gezin, Sociale Familiezorg, Sowel

Thuiszorg en Thuishulp gesubsidieerd voor de opleidingen tot polyvalent verzorgende die zij organiseerden binnen het ESF-programma. Het VDAB-ESF-Agentschap trad daarbij op als regisseur en zorgde voor de ondersteuning en de opvolging van de ingediende projecten.

Daarnaast organiseren een aantal opleidingscentra ook opleidingen tot polyvalent verzorgende die zich specifiek tot etnisch-culturele minderheden richten. Zo organiseerde Familiehulp in 2002-2003 een deeltijdse opleiding voor hen. Verschillende opleidingscentra richtten ook een vooropleiding voor etnisch-culturele minderheden in, die gericht is op het verwerven van een basiskennis van de Nederlandse taal (taal-, leer- en communicatievaardigheden) en van praktische vaardigheden (persoonlijke, maatschappelijke en huishoudelijke vorming). Na afloop van deze vooropleiding kunnen allochtonen eventueel aansluiten bij de bestaande opleidingen tot polyvalent verzorgende.

Hoeveel allochtonen de opleiding voor polyvalent verzorgende volgen of effectief als verzorgende aan de slag gaat in een dienst voor gezinszorg, is niet bekend. Het voorzien in een adequaat registratiesysteem is dan ook een belangrijk aandachtspunt.

Ouderenbeleid

In opdracht van Minister Vogels werden door de 'werkgroep allochtone ouderen' eind 2001 een aantal aanbevelingen geformuleerd voor een ouderenbeleid dat ruimte biedt aan etnisch-culturele minderheden. Over de vernieuwing van het ouderenbeleid werden in 2002 en 2003 overleg gevoerd met alle betrokkenen.

Projecten naar allochtone ouderen

Het *thuiszorgdecreet* voorziet in de mogelijkheid tot het subsidiëren van projecten. Deze projecten worden gekenmerkt door een tijdelijk, vernieuwend en experimenteel karakter. Eén van de thema's in 2003 was "Het lokaal dienstencentrum en de zelforganisaties voeren een gezamenlijk beleid naar allochtone ouderen". Via dit thema wil men de allochtone ouderen en de (zorg)sector, in een vroeg en vrijblijvend stadium, laten kennismaken met elkaar. Drie projecten worden gesubsidieerd.

De Unie van Turkse Verenigingen vzw (Antwerpen) wil een bijdrage leveren aan de '**Participatie van de Turkse ouderen op sociaal en beleidsvlak**'. Vertrekkend vanuit een behoefteanalyse wil men initiatieven opzetten die bijdragen tot een verhoogde participatie van en informatie voor Turkse ouderen. Dit project is gestart op 1 juli 2003 en loopt nog tot 31 augustus 2004. Er werd 33.000 euro voor uitgetrokken.

De provincie Oost-Vlaanderen (Gent) probeert met '**Transculturele familiezorg thuis bij Turkse mensen**' een brug te slaan over de cultuurverschillen tussen de Turkse senioren/ mantelzorgers enerzijds en onze professionele hulpverleners anderzijds. Opzet van het project is de realisatie van een betere afstemming tussen deze beide partners in de toekomst. Het project is gestart op 31 oktober 2003 en loopt nog tot 1 oktober 2004. De subsidie bedraagt 9.350 euro.

Tenslotte is er nog het Brusselse project '**Samen oud in Molenbeek**', een initiatief van De Welvaartkapoen vzw (Sint-Jans-Molenbeek). In een omgeving waar meer dan de helft van de ouderenpopulatie een andere dan de Belgische nationaliteit heeft, is het noodzakelijk dat een dienstencentrum zijn werking aan zijn publiek aanpast. Op basis van een behoefteanalyse, die wordt uitgevoerd in samenwerking met allochtone vrouwen van de tweede generatie, peilt het dienstencentrum naar de actuele noden van de allochtone oudere buurtbewoners in het algemeen, en naar die van de hulpbehoevende Marokkaanse senioren in het bijzonder. Dit project loopt van 1 september 2003 tot 31 augustus 2004. De subsidie bedraagt 40.000 euro.

Enkele *experimentele projecten minderhedenbeleid* (cf. supra) richten zich eveneens naar ouderen. We belichten er hier twee.

Het project '*Ouder worden in Vlaanderen als allochtoon*' van Almanar-vzw is 4 jaar geleden gestart in het Brusselse en richt zich naar Marokkaanse ouderen van de eerste generatie. In 2002 breidde Almanar het werkingsgebied uit naar Antwerpen. Een 'ouderenadviseurdienst' heeft een brugfunctie tussen de ouderenvoorzieningen en de Marokkaanse ouderen. De ouderen kunnen terecht bij de organisatie voor vragen rond pensioen, erfrecht, thuiszorg en de mutualiteit. De ouderenadviseur heeft een toeleidingsfunctie naar de reguliere instanties. Op basis van de projectervaringen is men meer nadruk gaan leggen op informatieve, recreatieve en educatieve activiteiten. In het lopende projectjaar zal een concrete samenwerking worden uitgebouwd met minstens één dienstencentrum in Antwerpen. Deze samenwerking heeft betrekking op het organiseren van vrijetijdsactiviteiten, de dienstverlening aan allochtone ouderen door een ouderenadviseur en interculturele ontmoetingsactiviteiten. Verder dienen er ook nog een aantal vrijwilligers te worden opgeleid die als sleutelfiguren zullen fungeren voor de allochtone ouderen.

Het project '*Ouder worden in Vlaanderen. Een brug bouwen tussen allochtone senioren en ouderenvoorzieningen*' wordt uitgevoerd door vzw VOEM. Met medewerking van de stedelijke integratiedienst DIA wordt voorlichting gegeven aan de allochtone gemeenschap in Antwerpen-Noord.

Het gaat over 2 reeksen van 6 sessies van 2 uur voor resp. twee allochtone vrouwen- en twee allochtone mannengroepen (50-plussers) met een 12 tot 20-tal deelnemers. Een lokale werkgroep ondersteunt het project. In deze werkgroep zetelen vertegenwoordigers uit de verzorgingssector, de allochtone gemeenschap en de beleidsmakers. In het kader van het project wordt ook samengewerkt met minstens één dienstencentrum. Deze samenwerking heeft betrekking op het organiseren van vrijetijdsactiviteiten voor en met allochtone ouderen en interculturele ontmoetingsactiviteiten. De federatie heeft reeds ervaring via initiatieven in Lier, Mechelen en Mol. De werking van de lokale werkgroepen in deze 3 gemeenten zal via het project verder worden verzekerd.

Maatschappelijk opbouwwerk

In de periode 2002-2003 waren er 2 grote bewegingen inzake opbouwwerk en etnisch-culturele minderheden: de erkenningsronde 2003-2008 en de besprekingen over mogelijk samengaan tussen de sectoren maatschappelijk opbouwwerk en integratiecentra.

Erkeningsronde 2003-2008

Er werd al lang aan gedacht en gewerkt om de erkenningen van de organisaties voor maatschappelijk opbouwwerk en van de integratiecentra gelijk te laten lopen, om zo een gezamenlijk planningsproces mogelijk te maken als stap tot een verdere samenwerking.

Omdat het minderhedendecreet 1 januari 2003 bepaalde als ingangsdatum voor de nieuwe zesjarenplannen in de minderhedensector, werden de erkenningstermijnen van het maatschappelijk opbouwwerk hieraan aangepast. De nieuwe plannen konden zo gezamenlijk worden voorbereid en opgesteld, en ingediend tegen 1 juli 2002.

Ter voorbereiding hiervan werden door de minister omzendbrieven verstuurd betreffende het model strategische planning, het opstellen van de omgevingsanalyse in samenwerking tussen opbouwwerk, integratiecentrum en centra algemeen welzijnswerk en betreffende prioriteiten als vrijwilligers en in het bijzonder samenwerking tussen de sector opbouwwerk en de integratiecentra, die ook gezamenlijk werkingen moesten gaan ontwikkelen.

Gesprekken over de verhouding maatschappelijk opbouwwerk - integratiecentra

De minister kondigde begin 2002 een initiatief aan om te komen tot verdergaande samenwerking en integratie tussen het maatschappelijk opbouwwerk en de minderhedensector. Hiervoor ging op 17.09.02 een “Startdag” door te Antwerpen. In opvolging hiervan werden gesprekken georganiseerd in verschillende werkgroepen. Het geheel werd gestuurd vanuit een interne werkgroep en er werden twee externe deskundigen aangetrokken om dit alles te begeleiden. Hoewel het project niet tot aanpassingen in de regelgeving leidde, werden toch een aantal processen in gang gezet. Op een aantal plaatsen in Vlaanderen kwam een nauwere samenwerking tussen beide sectoren tot stand, met als opvallendste voorbeelden Antwerpen-Stad en Antwerpen-provincie.

Vanuit de administratie wordt gewerkt aan de afstemming van de subsidiemechanismen van beide sectoren. Zo zal in 2004 ook in het maatschappelijk opbouwwerk een enveloppenfinanciering ingevoerd worden. Deze zal identiek worden aan de enveloppenfinanciering die nu al in de minderhedensector wordt gehanteerd.

Een selectie uit de nieuwe meerjarenplannen

RISO Antwerpen heeft slechts twee strategische doelstellingen, nl. samenleven en participatie.

Om het samenleven te verbeteren kiest het RISO voor de uitbouw van geïntegreerde wijkwerking als knooppunt in de wijk, toegankelijk voor alle segmenten van de bevolking, van waaruit bewonersnetwerken worden ondersteund of opgezet.

Het RISO wenst zowel bij autochtone als allochtone bewoners de competentie te versterken om met diversiteit om te gaan in de omgeving waar ze wonen. Specifiek naar (niet-georganiseerde) nieuwkomers wenst het RISO hun noden in kaart te brengen en de eigen taak en mogelijkheden in deze materie scherp te krijgen. Het aanbod binnen de geïntegreerde wijkwerking moet toegankelijk gemaakt worden voor hen. Uiteindelijk doel is het samenleven tussen autochtone, gevestigde allochtonen en nieuwkomers in wijken en in de sociale huisvesting waar RISO actief is te verbeteren.

Om de participatie te verhogen zal gewerkt worden aan een betere aansluiting van onderwijs en tewerkstelling op de situatie van de jongeren. Verder wordt geijverd voor een vrijetijdsaanbod dat beter aansluit bij de jongeren die geen gebruik maken van het huidige aanbod. Extra initiatieven worden genomen om de participatie van nieuwkomers aan de samenleving te verhogen. Hierbij gaat bijzondere aandacht naar de Afrikaanse gemeenschap. Tenslotte zullen in samenwerking met de Dienst Samenlevingsopbouw de communicatiekanalen van het Stedelijk Wijkoverleg worden aangepast aan de diversiteit in de wijken en wordt de competentie van de bewoners versterkt om om te gaan met de bevoegdheden van hun district en stadsdiensten.

RISO Gent kiest voor een werking op meerdere domeinen.

- ✓ Bewonersondersteuning/ participatie: hierbij gaat de aandacht naar bewoners van de 19de eeuwse gordel, het verder uitbouwen en ondersteunen van georganiseerde bewonersgroepen en het ontwikkelen en continueren van de nodige samenwerkingsinitiatieven.
- ✓ Wonen: er wordt gewerkt in sociale hoogbouwcomplexen en met sociale huurders in het algemeen. Ook hier is netwerkvorming en overleg een aandachtspunt.
- ✓ Arbeid: het accent ligt op de ontwikkeling van sociaal-economische initiatieven en buurtdiensten voor bewoners van kansarme buurten.
- ✓ Intercultureel samenleven: ook hier wordt de buurt als uitgangspunt genomen. In de betrokken buurten zullen interculturele samenlevingsprojecten worden opgezet en gecontinueerd, dit in samenwerking met alle relevante actoren.

RISO Oost-Vlaanderen heeft de voor het minderhedenbeleid relevante doelstellingen gebundeld in het werkgebied leefbaarheid.

- ✓ Verhogen van de beleidsparticipatie van bewoners in het kader van lokaal beleid door middel van het creëren van de nodige randvoorwaarden, een ondersteuningsaanbod aangepast aan de doelgroep en optimalisatie van de methode 'Dorp Inzicht'.
- ✓ Verbeteren van de kwaliteit van het samenleven en de woonomgeving door de uitbouw van geïntegreerde basisvoorzieningen, structurele oplossingen voor bestaande buurtwerken, uitbouw van minstens één gemeenschapsvoorziening, pilootprojecten om het samenleven te verbeteren en pilootprojecten rond wijkbeheer.
- ✓ Wegwerken van maatschappelijke achterstelling en sociale uitsluiting d.m.v. pilootprojecten rond huisvesting en arbeid, buurtdiensten en schoolopbouwwerk.

RIMO Limburg en de 3 Limburgse instellingen (Buurtopbouwwerk Meulenberg, Opbouwwerk Noord-Limburg en Streekontwikkeling West-Limburg) hebben hun initiatieven voor en met etnisch-culturele minderheden ondergebracht in volgende twee strategische doelstellingen:

- ✓ Impulsgebieden: hierbij gaat de aandacht uit naar buurtwerking, ondersteuning van bewonerswerkingen voor de verbetering van de leefbaarheid en overleg met lokale besturen.
- ✓ Huisvesting: de aandacht gaat uit naar kamerwonen, huisvestingssituatie van kansarme groepen (o.a. woonwagenterreinen, weekendparken), bewonersparticipatie.

RISO Vlaams-Brabant verwijst niet specifiek naar etnisch-culturele minderheden en formuleert doelstellingen rond huisvesting, sociale cohesie in achtergestelde buurten en achtergestelde plattelandsgebieden en onderwijs. Samenleven in verscheidenheid meer als collectieve rijkdom ervaren, is wel een expliciete doelstelling.

De instelling IGO-M (intergemeentelijk opbouwwerk – maatschappelijk opbouwwerk) omschrijft sociale cohesie in achtergestelde buurten en achtergestelde plattelandsgebieden als strategisch.

RISO West-Vlaanderen formuleert doelstellingen rond wonen en leefbaarheid. Bij het wonen ligt de nadruk op kwetsbare groepen en lokaal woonbeleid. Er gaat veel aandacht naar de lokale besturen. Etnisch-culturele minderheden worden hier niet als afzonderlijke doelgroep benoemd. De doelstelling rond leefbaarheid verwijst wel uitdrukkelijk naar initiatieven die het onderling samenleven tussen de onderscheiden bevolkingsgroepen moeten verbeteren. Voorts wordt gesteld dat er rond onderwijs zal samengewerkt worden met het integratiecentrum.

RISO Brussel en de Brusselse instellingen (OW Brug en Buurtwerk Molenbeek-Centrum)

Het gemotiveerd advies over de opbouwwerkorganisaties in Brussel wordt opgesteld door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, wat maakt dat over deze instelling minder gegevens beschikbaar zijn. Wel is bekend dat de werking geconcentreerd is in 19-eeuwse wijken in Schaarbeek, Molenbeek en Anderlecht, met een grote concentratie aan doelgroepen van het minderhedenbeleid en dat samenleven en participatie belangrijke elementen zijn in de werkingen in deze wijken. De instelling OW Brug (die tot de organisaties rond De Foyer behoort) is erkend op grond van een categoriaal programma: "De opbouw van een weefsel tussen allochtone kinderen en ouders enerzijds, de Vlaamse gemeenschap te Brussel anderzijds".

Vlaams Instituut VIBOSO zal thematische ondersteuning geven op volgende terreinen:

- ✓ Wonen, met als operationele doelen: permanent campingwonen; bewonersparticipatie in de sociale huisvesting; deskundigheidsbevordering; kwaliteitsverhoging private woningmarkt.
- ✓ Arbeid, met als operationele doelen: beleidskader voor buurtontwikkelingsdiensten; ondersteuning.
- ✓ Samenleven, met als operationele doelen: opbouwwerkmethodiek verrijken; ontwikkelen blauwdruk wijkgerichte basisvoorziening; (later uit te werken) diversiteit.

- ✓ Onderwijs, met als operationeel doel oplossingsmogelijkheden aanreiken m.b.t. tot de missing link tussen onderwijs en maatschappelijk kwetsbare doelgroepen vanuit het perspectief van de doelgroep, met als onderdelen: analyse en duiding van veranderingsprocessen t.a.v. de probleemoplossers en t.a.v. de doelgroep; resultaten doorgeven aan schoolopbouwwerkers en ze inbrengen in het maatschappelijk debat; ze ook aanwenden voor de vorming.

Bijzondere jeugdzorg

In 2002 en 2003 werden vanuit de bijzondere jeugdzorg geen gerichte acties ontwikkeld, specifiek gericht op de groep van allochtonen en erkende vluchtelingen. Het principe blijft geldig dat elk kind of jongere in een problematische opvoedingssituatie recht heeft op kwaliteitsvolle hulp en de uitwerking van een hulpaanbod op maat en dicht bij huis. In functie van de drempelverlaging en de bereikbaarheid van rechtstreeks toegankelijke hulp werd in de pilootregio's intensief samengewerkt met de integrale jeugdhulpverlening (cf. infra).

Ook op het vlak van preventiewerking (Fonds Bijzondere Jeugdbijstand -Programma 41.2 ba 41.02 rubriek 'Uitgaven aan derden voor het opzetten van preventiecampagnes') werden in 2002 en 2003 geen initiatieven ontwikkeld die expliciet gericht waren op interculturaliteit, op allochtonen of op andere specifieke doelgroepen zoals niet begeleide minderjarige vreemdelingen.

Extra ondersteuning via de Ondersteuningsteams Allochtonen (OTA's)

Sinds 1998 sluit de Vlaamse overheid jaarlijkse overeenkomsten af met vier ondersteuningsteams allochtonen om de diensten (comités voor bijzondere jeugdzorg, bemiddelingscommissies, sociale diensten van de Vlaamse gemeenschap bij de Jeugdrechtsbank) en de voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand (ook gemeenschapsinstellingen) te ondersteunen.

De vier ondersteuningsteams zijn het OTA vzw Antwerpen, werkzaam in de provincie Antwerpen, het OTA vzw Limburg, werkzaam in de provincie Limburg, het OTA Oost-Vlaanderen, werkzaam in de provincies Oost & West-Vlaanderen en tenslotte het OTA Vlaams-Brabant, werkzaam in de provincie Vlaams-Brabant en Brussel hoofdstad. Voor de eerste twee OTA's is de contractant een vzw, voor de twee overige zijn het de provinciebesturen van Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant.

De maatschappelijke behoefte die aan de basis lag van de oprichting van de teams was, dat de diensten en de voorzieningen erkend binnen de bijzondere jeugdbijstand, geconfronteerd werden met een steeds groeiende moeilijkheidsgraad van de problematieken waarmee allochtone jongeren van de derde generatie en hun gezinnen te maken hebben. Ook komen er steeds meer hulpvragen bij de bijzondere jeugdzorg van minderjarige vluchtelingen, waarvoor bemiddeling van diensten die specifieke ondersteuningsmethodieken hebben ontwikkeld, nodig zijn. Deze maatschappelijke behoefte blijft onverminderd bestaan. De diensten en voorzieningen van de bijzondere jeugdbijstand worden kwantitatief en kwalitatief steeds sterker bevraagd.

Het nut van de ondersteuningsteams wordt ook door andere actoren uit het welzijnsveld bevestigd. In het onderzoek 'Integrale jeugdzorg voor jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen (ECM)' uitgevoerd door OASeS in opdracht van het Vlaams Minderhedencentrum en de Vlaamse Gemeenschap (Welzijn) wordt gesteld: "Opvallend is de cruciale positie die de ondersteuningsteams, zelfs bij ontstentenis van een reguliere erkenning, in het hulpverleningsaanbod innemen. Zij zijn duidelijk uitgegroeid tot een onmisbare partner in de hulpverlening aan jongeren uit ECM-groepen."

Het systeem van jaarlijkse (her)erkenning van de ondersteuningsteams leverde echter moeilijkheden op betreffende arbeidswetgeving en het rekruteren of in dienst houden van personeel. Bovendien leefden de teams voortdurend in de onzekerheid over het voortbestaan van hun werking en konden zij bij ontstentenis van perspectief eigenlijk geen beleid voeren op middellange of lange termijn.

Om de OTA's meer zekerheid te bieden over hun voortbestaan en hen toe te laten een beleid te voeren op langere termijn werd eind 2003 beslist de teams te erkennen voor een periode van drie jaar (2004 tot en met 2006). Aan de driejaarlijkse erkenning werd de voorwaarde gekoppeld dat de werking van de 4 teams voortaan gebaseerd zou worden op een gemeenschappelijk kerntakenpakket dat door elk ondersteuningsteam zou worden verzekerd.

In gezamenlijk overleg werden volgende **kerntaken** bepaald:

- *Ondersteuning* van de professionelen (uit zowel verwijzende instanties als uit voorzieningen) binnen de bijzondere jeugdbijstand in de concrete hulpverlening aan kinderen, jongeren en hun gezinnen uit etnisch-culturele minderheden.
- *Vorming* (op maat en 'on the job') van professionelen die werken met kinderen, jongeren en gezinnen uit etnisch-culturele minderheden.
- *Pro-actief en beleidsbeïnvloedend werken en pleitbezorger zijn* van kinderen, jongeren en gezinnen uit etnisch-culturele minderheden.

Daarnaast hebben de ondersteuningsteams het bestaande **concept** dat deel uitmaakte van de oorspronkelijke overeenkomst met de Vlaamse Gemeenschap in 2003 aangepast aan hun actuele werking. Dit moet de OTA's toelaten om op een efficiënte en effectieve wijze een antwoord te kunnen bieden op het appèl dat op hen wordt gedaan. Het moet hen tevens in staat stellen hun werkzaamheden naadloos te laten aansluiten op de hervormingen en evoluties binnen het preventie- en hulpverleningslandschap. De voornaamste elementen uit het vernieuwd concept zijn:

- De basisvisie, hulpverlening aan allochtone jongeren en gezinnen vergt specifieke inspanningen gezien de context waarin de opvoeding gebeurt, blijft ongewijzigd. Men wil de interculturele deskundigheid van hulpverleners verhogen of in het hulpverleningsproces extra interculturele deskundigheid toevoegen. Men pleit voor 'inclusief' werken. Aanvullend kan men categoriaal werken waar noodzakelijk, maar dat is niet de taak van de ondersteuningsteams.
- Waar in het oude concept het 'optimaliseren van de hulpverlening' in zijn algemeenheid als doelstelling geformuleerd werd, wordt nu ingezoomd op de noodzaak van 'interculturalisatie' van de sector. Er wordt uitdrukkelijk vermeld dat er een extra deskundigheid nodig is in het omgaan met de doelgroep.
- Profiel, aanpak en methodiek zijn niet fundamenteel veranderd maar er zijn accentverschuivingen in de manier waarop deze worden weergegeven. De uitgebreide situering van de OTA's in de bijzondere jeugdzorg is weggelaten. In het oude concept werd uitvoerig toegelicht hoe de diensten OTA's konden inschakelen. Er werd geoordeeld dat dit niet langer deel moet uitmaken van het concept maar wel van de concrete samenwerkingsafspraken.
- De uitgangsvisie wordt expliciet vermeld (aanvullend wordt in een bijlage bij het concept dieper ingegaan op de verhouding met het categoriaal werken). De doelgroep wordt opgesplitst in doelgroep (diensten en voorzieningen BJ) en doelwitgroep (allochtone jongeren en hun gezinnen). Hierdoor wordt de verhouding tussen beiden beter geschetst dan in het vorige concept. Er wordt duidelijk gemaakt dat de werking uiteindelijk in functie staat van de allochtone hulpvrager (minderjarige en zijn gezin). De doelwitgroep wordt niet meer benoemd als jongeren en hun gezinnen van Maghrebijnse afkomst, maar alle minderjarigen en hun gezinnen uit etnisch-culturele minderheden.
- De inhoudelijke werking wordt niet langer onderverdeeld in functies en methodiek, maar er wordt voortaan gesproken over opdrachten. De verschillende opdrachten worden ieder op een andere manier aangepakt. In het concept wordt ingezoomd op de belangrijkste opdracht 'Ondersteunen van de concrete hulpverlening'. Waar dit in het vorige concept één van de peilers van de werking werd genoemd, is het nu een opdracht die wordt waargemaakt door de specifieke methodiek.

Gemeenschapsinstellingen

De gemeenschapsinstellingen werken voor een aanzienlijk aantal jongeren uit etnisch-culturele minderheden. Vaak gaat het om jongeren met zeer verschillende nationaliteiten. Gezien de relatief korte verblijfsduur kan de populatie (en het aandeel van de verschillende nationaliteiten) sterk verschillen in de tijd. Prioritair is het uitbouwen van een degelijke hulpverlening aan de jongeren. Hierbij ligt het accent zowel op de accommodatie, op de deskundigheid van de hulpverleners als op contacten met het thuismilieu. In “De Hutten” wordt momenteel volop werk gemaakt van het laatste deel van de verbouwing waarbij veel aandacht gaat naar onderwijs en sportaccommodatie. In “De Markt” wordt voornamelijk het sport- en lesgedeelte uitgebouwd. Tegelijkertijd is men voor de meisjesinstelling in Beernem een totale vernieuwing van de infrastructuur aan het voorbereiden.

Naast kwaliteitsvolle infrastructuur, die uiteraard voor alle jongeren noodzakelijk is, wenst men de hulpverlening beter af te stemmen op de noden van de jongeren. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van geïndividualiseerde handelingsplannen. In deze handelingsplannen zijn aanbevelingen en doelstellingen opgenomen die een antwoord bieden op de specifieke noden van de jongeren uit etnisch-culturele minderheden. Momenteel is het aanwenden van deze plannen nog in een experimentele fase, maar in de komende jaren is het de bedoeling dat deze veralgemeend worden. Om effectieve resultaten te bekomen, zullen maatregelen nodig zijn om de kennis en de deskundigheid van het personeel te verhogen. De gemeenschapsinstellingen wensen dan ook beroep te doen op interculturele organisaties ten einde de kennis over andere culturen te verhogen, willen gerichte interculturele vorming organiseren en personeel aanwerven dat een interculturele meerwaarde biedt. Verder blijft men ‘Nederlands voor anderstaligen’ organiseren.

Een concreet initiatief dat nu al loopt is de basisopleiding jeugdvoetbal ‘Futurofoot’ in “De Hutten”. Dit initiatief is een onderdeel van het ‘jeugdactieplan van de Koninklijke Belgische Voetbalbond-visie’, waarmee een betere en snelle ontplooiing van jonge voetballers beoogd wordt en waarmee men voetbal plezieriger en attractiever wenst te maken. De opleiding richt zich specifiek naar allochtone jongeren en jongeren in problematische opvoedingssituaties. De training wordt gegeven aan 15 tot 18 jongeren en aan 6 personeelsleden.

Ten tweede wenst men een specifiek aanbod te ontwikkelen voor de ouders (het thuismilieu) van de allochtone jongeren. Men wil in de handelingsplannen ook initiatieven naar de ouders van de jongere opnemen. Zo werd in “De Zande” te Ruiselede een nieuwe videofilm gerealiseerd om de betrokken ouders, jongeren en andere geïnteresseerden te informeren over de toepassing van de methode van het “ervaringsleren” in de behandeling.

Integrale jeugdhulpverlening

Eind 2000 kreeg het Vlaams Minderhedencentrum van de Vlaamse overheid de opdracht om het in ontwikkeling zijnde beleid inzake integrale jeugdhulpverlening vanuit het perspectief van jongeren uit etnisch-culturele minderheidsgroepen van nabij mee op te volgen en op dit punt mee te beïnvloeden. De opdracht resulteerde in een rapport met 34 aanbevelingen voor het beleid (zie Jaarrapport 2001 van ICEM).

In het tweede projectjaar werd vooral gefocust op een actiegerichte medewerking in de drie pilootregio’s integrale jeugdhulpverlening (regio Antwerpen, regio Gent en regio Limburg) door:

- ✓ te participeren aan de regionale stuurgroepen en werkgroepen om de alertheid en aandacht voor de doelgroep etnisch-culturele minderheden te bewaken en op constructieve wijze mee na te denken en voorstellen te doen opdat de voorgenomen ontwikkelingen in de pilootregio’s positieve effecten zouden hebben voor de ECM-doelgroepen.
- ✓ de aanbeveling uit het onderzoeksrapport om per pilootregio klankbordgroepen te organiseren op het terrein uit te voeren.

Mede op vraag van de pilootleiders in de drie regio's werd het project eind 2002 voor een derde en laatste keer verlengd. Volgende opdrachten stonden dit keer centraal:

- ✓ Actieve deelname aan de regionale stuurgroepen
- ✓ Organisatie van klankbordgroepen
- ✓ Adequate informatieverstrekking naar de doelgroepen en hun organisaties
- ✓ Realisatie van een 'warme' overdracht naar de minderhedensector

Het project resulteerde in een aantal conclusies en aanbevelingen³.

1. De knelpunten die in de loop van dit project geduid werden in de hulpverlening aan kinderen en jongeren van etnisch-culturele minderheden situeren zich op alle niveaus van de organisatie: taal & communicatie, informatie, bereikbaarheid, onthaal, de kennis, opleiding en vorming van het personeel, de houding en mentaliteit van het personeel, de aanwerving van collega's, het omgaan met een multicultureel samengesteld team, een multiculturele staf, de ervaringswereld van de cliënt, enz. Voorzieningen via een interculturalisatieproces transformeren tot daadkrachtige interculturele organisaties is hierop het antwoord. Interculturalisatie wordt hierbij gezien als een proces dat ingrijpt op zowel de interne organisatie van de voorziening, het personeelsbeleid als de effectieve dienstverlening.
2. Willen de jeugdhulpvoorzieningen evolueren tot daadwerkelijke interculturele organisaties dan moet aan volgende kritische succesfactoren voldaan:
 - De aanname van een breed gedragen visie op een diversiteitsbeleid in het algemeen en op interculturalisering in het bijzonder, zowel op het niveau van de individuele jeugdhulpvoorziening als op het niveau van de jeugdhulpsector; een visie ook op de draagwijdte van dit beleid. Aanbevolen wordt om een begeleidingsstructuur te waarborgen, gestuurd vanuit het Vlaamse niveau, specifiek bedoeld voor de begeleiding van interculturaliseringsprocessen van de sectoren en de jeugdhulpvoorzieningen.
 - Het voorhanden zijn van een instrumentarium dat toelaat om een nulmeting uit te voeren op het niveau van de voorziening, waarop verbeteracties kunnen uitgezet en dat de effecten van deze verbeteracties kan meten. In het algemeen wordt aanbevolen om via het gebruik van een diversiteitsscan een O-meting en voortgangsmetingen inzake diversiteitsbeleid uit te voeren op voorzieningenniveau. In het bijzonder wordt aanbevolen om een eenduidig cliëntregistratiesysteem te ontwikkelen dat minstens de graad van etnisch culturele diversiteit in het bereikte publiek meetbaar maakt op het niveau van een individuele voorziening en dat de graad van diversiteit vergelijkbaar maakt binnen de sector van de jeugdhulpverlening.
3. Klankbordgroepen zijn een goede methodiek om in een ontwikkelingsproces cliënten of gebruikers te laten reflecteren op de ontworpen concepten. Het verhoogt hun betrokkenheid en leidt tot een efficiëntere besluitvorming met het oog op een latere implementatie. Als meer thematisch ingezette focusgroepen kunnen ze ook effectief zijn in de implementatiefase. In deze fase kunnen ze de concrete vertaling in de praktijk adviseren, specifiek voor de doelgroepen waarvoor men staat. Klankborden kunnen evenwel niet instaan voor de informatie naar de sectoren, noch voor de interculturalisering ervan.
4. Het cliëntperspectief binnen integrale jeugdhulpverlening houdt het volgende in:
 - Tijd, informatie en professionele ondersteuning als noodzakelijke voorwaarden
 - Operationalisering via klankbordgroepen
 - Operationalisering via vertegenwoordiging in structuren
 - Vorming en sensibilisering rond cliëntgerichte hulpverlening

³ Voor het volledige eindverslag verwijzen we naar de website minderheden (<http://www.minderheden.be>)

5. Binnen haar regie- en interculturaliseringsopdracht is de minderhedensector gevat in de verdere implementatie en opvolging van integrale jeugdhulpverlening.

Dit project kreeg volgende middelen toegekend (pr. 41.7–ba 12.01): € 240.457 (uitgavenbegroting 2000); € 37.184 (uitgavenbegroting 2001) en € 24.000 (uitgavenbegroting 2002).

Opvoedingsondersteuning

Eén van de bevindingen uit het eerste rapport over integrale jeugdhulp en etnisch-culturele minderheden had betrekking op opvoedingsondersteuning en stelde dat opvoedingsondersteuning, op het kruispunt van het brede welzijns –en integratiewerk en de jeugdhulpverlening, de jeugdhulpverlening efficiënter en effectiever kan maken.

Tot op heden blijft opvoedingsondersteuning evenwel een buitenbeentje. Voor dit jaarrapport werden we maar over 1 project geïnformeerd, met name het experimenteel project **‘Ondersteuningsprogramma: onderwijs en opvoeding Turkse Gemeenschap van Limburg’** van de vzw Turkse Unie van België.

In het eerste projectjaar heeft men hoofdzakelijk verkennend gewerkt rond opvoedingsondersteuning. De Turkse Unie van België heeft in dit eerste jaar ervaring opgebouwd in Genk i.s.m. de Cel Educatieve projecten van de stad Genk en heeft initiatieven genomen in het kader van het Turks Educatief en Cultureel Centrum. Tijdens het tweede (nog lopende) projectjaar zijn volgende zaken gepland: oudergroepen samenbrengen, methodieken uitproberen, voorlichtingsprogramma's aanbieden, ouderverenigingen stimuleren, participatie aan ouderinitiatieven op school stimuleren en educatieve voorzieningen (bijv. een speel-o-theek) en projecten voor de jeugd (het project van de Babbeldoos, studiebegeleidingsprojecten) mee uitbouwen. Daarnaast wil men met dit project ook materiaal en netwerken ontwikkelen en intervisie met partners opzetten. Hierbij wil men in het bijzonder de expertise van het Turks Educatief en Cultureel Centrum benutten.

Twee methodieken, de ‘Babbeldoosmethodiek’ en ‘hinkstapsprong’ worden concreet uitgewerkt. De ‘Babbeldoosmethodiek’ is een werkvorm, ontwikkeld door Schoolopbouwwerk Maasmechelen, waarbij men het taalniveau van kinderen van 5 jaar op een interactieve manier stimuleert.

De ‘hinkstapsprongmethodiek’ behelst een soort koffer met vnl. opvoedingsmateriaal die in de eerste plaats bedoeld is om ouders te informeren over het groeiproces van het kind.

Het stimuleren van lokale partners om meer educatieve of pedagogische preventieve acties te ontwikkelen en in functie hiervan samenwerkingsverbanden en netwerken te ontwikkelen is eveneens een prioritaire doelstelling. Er worden dan ook inspanningen gedaan om het project uit te breiden naar de 10 Limburgse gemeenten waar de Turkse Unie van België lokale afdelingen heeft. Samen met lokale partners wordt bekeken hoe de samenwerking kan verlopen. Er is ook overleg met het Provinciaal Integratiecentrum, het Steunpunt opvoeding en Onderwijs en de Cel Educatieve Projecten van de stad Genk. In een aantal gemeenten is men nog in de planningsfase.

Andere initiatieven in de welzijnssector

Onderzoeksinitiatieven

Het Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudies (CBGS) voerde op basis van de registratiegegevens van 1998 van 228 Vlaamse OCMW een vergelijkende analyse uit van de **Turkse, Marokkaanse en Belgische cliënten in de OCMW –dienstverlening**. De belangstelling voor de aanwezigheid van de Turkse en de Marokkaanse gemeenschappen in de OCMW-populatie komt voort uit het feit dat dit de twee grootste allochtone populaties zijn in het Vlaams Gewest.

Aan de hand van een nationaliteitsanalyse met de drie doelgroepen (Belgen, Turken en Marokkanen) in de focus, werd nagegaan of en in welke mate er differentiatie is in het hulpverleningsaanbod en het cliëntprofiel van het OCMW. Achtereenvolgens werd aandacht besteed aan drie luiken: de financiële steun; het dienstenpakket en de behandelde problemen. De gegevens omvatten niet alleen de burgers die in de loop van het jaar voor het eerst bij het OCMW zijn komen aankloppen maar ook de burgers met een lopend of een heropend dossier.

In 1998 werden 1.043 Turken, 952 Marokkanen en 56.099 Belgen geregistreerd in het financiële steunluik van de 228 registrerende OCMW. Omgerekend naar procentueel aandeel binnen de onderscheiden bevolkingsgroepen, blijkt dat 4,2% van de Turkse bevolking en 5,1% van de Marokkaanse bevolking geregistreerd staan als OCMW-steuntrekker tegenover slechts 1,4% van de Belgische bevolking. Zeer veralgemenend zou dit er kunnen op wijzen dat de armoederisico's onder beide allochtone populaties hoger liggen dan onder de autochtone populatie. Bijkomend onderzoek is noodzakelijk.

Uit verdere analyse blijkt dat niet iedereen die in het cliëntenbestand werd opgenomen ook effectief financiële steun vanwege het OCMW heeft ontvangen. Er is in dit geval een opvallende differentiatie tussen de Marokkanen in het bestand enerzijds -zij worden slechts in 77% van de gevallen financieel geholpen - en de Turken en Belgen anderzijds -zij krijgen in respectievelijk 96% en 93% van de gevallen financiële steun. Tevens blijkt verder dat het hulpverleningsaanbod vanwege het OCMW aan Turken en Marokkanen die wel als effectieve steuntrekker in het registratiebestand voorkomen hetzelfde patroon vertoont als het hulpverleningsaanbod toegekend aan de Belgische doelgroep. Ongeacht de nationaliteit gaat het in belangrijke mate om zogenaamde 'bijstandspopulaties', met name om burgers die geen eigen inkomen hebben of slechts een inkomen dat lager ligt dan de in ons land wettelijk gehanteerde armoedegrens. Aan deze personen en hun gezin wordt het bestaansminimum of zijn equivalent uitgereikt.

In opdracht van de Vlaamse overheid voerde de Onderzoeksceel Allochtonen van het Steunpunt Gelijkekansenbeleid in 2003 een literatuurstudie naar **'Huwelijksdynamiek in allochtone gemeenschappen in relatie tot faciliterende factoren met betrekking tot intra-familiaal geweld** (€ 17.415). Opzet van deze studie was het opmaken van een status quaestionis van de problematiek via een literatuuronderzoek in Vlaanderen en andere Europese landen en via het screenen van bestaand eigen onderzoek.

Studiedag 'interculturaliteit' georganiseerd door CVN

De Commissie Cultureel Verdrag Vlaanderen-Nederland (CVN) heeft de opdracht om beide regeringen te adviseren over cultuur, onderwijs, welzijn en wetenschappen. Wat welzijn betreft, werd een nota 'Welzijn in tijden van onbehagen' opgesteld die de leidraad vormt voor verdere advisering. Tijdens een aantal studiedagen werd dit thema verder uitgewerkt en werden er concrete beleidsaanbevelingen geformuleerd.

Op 14 november 2003 vond de studiedag 'Interculturaliteit' plaats. In de aanloop naar de aanbevelingen werden volgende uitgangspunten geformuleerd: "Het is de taak van de overheid – zowel op rijks- en federaal niveau als op provinciaal en lokaal niveau – om haar burgers op een adequate manier te bedienen waar behoefte is aan zorg en welzijn. Het is te verwachten dat de instroming in West-Europa van groepen van niet-westerse etnische en culturele achtergrond ook de komende jaren zal blijven doorgaan. De overheid moet hier in haar beleidsvoornemens zo goed mogelijk op inspelen. Deze taak zal ze ten dele uitbesteden aan organisaties, professionals en via geldstromen aan zorgverzekeraars.

Het proces waarbij rekening gehouden wordt met deze nieuwe situatie kunnen we omschrijven als interculturalisatie.

Daarmee bedoelen we dat instellingen en organisaties zich aanpassen aan deze maatschappelijke evolutie. Interculturalisatie omvat de zorg voor een goede toegankelijkheid van de instellingen voor etnisch-culturele minderheden, maar ook het voorzien in een aangepast aanbod en het hiermee rekening houden in personeelsbeleid, management, enz. “

Over het gewenste beleid om deze processen van interculturalisatie te stimuleren en mogelijk te maken, werden rond volgende thema's aanbevelingen geformuleerd:

- interculturalisatie van het hulpverleningsaanbod
- werkorganisatie interculturalisatie per sector
- opleidingen
- onderzoek naar de interculturele competentie in het onderwijs
- ruimte voor zelforganisaties van minderheden
- onderzoek naar niet-westerse geneeskunde
- uitbouw van een intercretair kenniscentrum
- organiseren van ontmoetingen

Het volledige verslagboek 'Interculturaliteit in het Welzijnswerk. Verslag studiedag Overijse, 14 november 2003' is te bekomen bij CVN (commissie@cvn.be).

KIND EN GEZIN

Binnen Kind en Gezin startte in de loop van 2002 een team Diversiteit en Kinderrechten. Dit team werkt nadrukkelijk naar een gelijke kansen beleid vanuit een diversiteits- en kinderrechtenbenadering. Het staat in voor de ontwikkeling van een doelgericht beleid met daaraan gekoppeld duidelijke acties.

Voor 2003 resulteerden de inspanningen van het team o.m. in de realisatie van een diversiteitsrapport voor Kind en Gezin en de opstart van een diversiteits- en kinderrechtenplatform binnen de eigen organisatie. Dit platform is belast met het opzetten van gecoördineerde acties binnen de organisatie en de dienstverlening met betrekking tot diversiteit en kinderrechten. Aan het platform nemen alle afdelingen en sleuteldiensten van de organisatie middels een eigen vertegenwoordiging deel.

Werken rond allochtonen en diversiteit binnen de organisatie

Mainstreaming

In de jaarplanning 2003 werd veel geïnvesteerd in de optimalisatie van de HR-processen met aandacht voor de mainstreaming van gender en diversiteit. Binnen HRM is een reflex ontstaan om regelmatig een gelijke kansenadvies te vragen voor emancipatiegevoelige HR-kwesties. Het registratiesysteem werd verder aangepast zodat de cijfers met betrekking tot gender voortaan kunnen aangewend om het beleid te verbeteren.

Diversiteit

Doelgroepneutraliteit” werd in 2003 opgenomen bij de (te ontwikkelen) competenties voor elke HR- (staf)medewerker. In het kader van deze ontwikkelingen hebben de medewerkers van de dienst HRM deelgenomen aan een dag rond diversiteitsperspectief.

Screening functieprofielen

HRM investeerde in 2003 daadwerkelijk in de al eerder aangekondigde actie 'functiebeschrijvingen screenen op gender- en doelgroepneutraliteit'. Het werd als jaarproject 2003 ondergebracht in het ondernemingsplan en van nabij opgevolgd door het management. De wisselwerking met een externe consultant die ruime know how in bracht op vlak van gelijke kansenmanagement voor gender én voor diversiteit, bracht een interessante interne ontwikkeling op gang.

Het screeningsinstrument werd niet alleen goedgekeurd door het directiecomité, gender- en doelgroepneutraliteit wordt nu als een vanzelfsprekend kwaliteitscriterium meegenomen in het hele project 'opmaak functieprofielen'. Daar alle functieprofielen in de komende periode 2003-2004 herzien worden, is dit een beloftevolle ontwikkeling. De nieuwe functieprofielen zijn immers sleutelinstrumenten en hefboomen voor gender- en doelgroepneutraliteit in het totale HRM-gebeuren (b.v. bij rekrutering en selectie, voor de functieclassificatie,...).

Om gender- en doelgroepneutraliteit in de volledige HR-cyclus op te nemen, werd ook naar het Competentiewoordenboek van de Vlaamse overheid gekeken. Kind en Gezin ging hierover gesprekken aan met het ministerie. Positief resultaat is dat de organisatie momenteel beschikt over een competentiewoordenboek aangepast aan adviezen met betrekking tot gender- en doelgroepneutraliteit.

Kind en Gezin zelf nam in het najaar nog een ander belangrijk initiatief. Het directiecomité besliste dat in elk functieprofiel de competentie 'respect voor diversiteit en kinderrechten' opgenomen wordt. Het volstaat niet om deze waarden alleen te kennen maar we verwachten van onze medewerkers dat ze deze waarden werkelijk uitdragen en dat ze tot uiting komen in hun houding naar klanten en collega's. Dit betekent concreet:

- bewust rekening houden met de diversiteit van onze klanten en al onze medewerkers, ongeacht hun geslacht, leeftijd, afkomst, geaardheid, levensvisie, levensstandaard, gezondheidstoestand of scholingsniveau. Dit is belangrijk omdat Kind en Gezin gelooft in de kwaliteiten van elkeen.
- kinderen beschouwen als volwaardige personen, hoe klein of onmondig ook

Ontwikkelingsinitiatieven

In 2003 namen 582 personeelsleden (waarvan 466 regioteamleden) deel aan externe vormingen in het kader van diversiteit met een totaal van 623 opleidingsdagen. Thema's in het kader van diversiteit kregen veel aandacht waaronder opvoedingsondersteuning in allochtone gezinnen en aandacht voor mensen zonder papieren. Verder organiseerden de provincies en de Kind en Gezin Academie in 2003 8 opleidingsinitiatieven waarin diversiteit en kinderrechten een belangrijke plaats kregen. In totaal namen 435 personeelsleden (hoofdzakelijk regioteamleden) deel aan deze initiatieven met een totaal van 362,5 opleidingsdagen. Tevens waren 9 interculturele medewerkers en 1 administratief medewerker ingeschreven in een Hogeschool om het diploma maatschappelijk werk te behalen.

Kinderopvang

Werken naar specifieke doelgroepen van gebruikers in de kinderopvang

Kind en Gezin blijft enkele projecten die zich toespitsen op het publiek van kansarmen en allochtonen ondersteunen in hun weg naar reguliere erkenning en subsidiëring. Op dit moment worden er 4 kinderopvanginitiatieven die niet binnen de reguliere structuren van Kind en Gezin vallen, bij wijze van project gesubsidieerd. Het gaat hier over buurtgebonden initiatieven die zich richten op kansarme gezinnen. Binnen deze initiatieven is de opvoedingsondersteuning iets intensiever dan binnen de gewone kinderopvang. Aangezien het hier gaat om kwetsbare kinderen wordt extra-aandacht geschonken aan ontwikkelingsstimulering bij deze groep. De inhoudelijke meerwaarde van deze projecten voor Kind en Gezin is duidelijk. De bedoeling is om de inhoudelijke meerwaarde van deze projecten over te dragen naar gans de sector van Kind en Gezin.

Afstemmen van vraag naar en aanbod aan kinderopvang op gemeentelijk niveau

Op het niveau van de gemeente speelt het lokale overleg zijn rol. In vele gemeenten werd het lokale overleg buitenschoolse opvang uitgebreid naar een lokaal overleg kinderopvang.

De lokale initiatieven met bijzondere aandacht voor diversiteit en toegankelijkheid werden in 2003 in kaart gebracht. Vanaf 2004 worden de beleidsopties van de lokale overleggroepen in een databank opgenomen. De beleidsopties met betrekking tot toegankelijkheid of diversiteit kunnen op die wijze ook consulteerbaar worden via de website van Kind en Gezin.

Wegwerken van financiële drempels voor de ouders

In juli 2002 werd het ministerieel besluit met het nieuwe systeem van ouderbijdrageregeling voor de kinderdagverblijven en de diensten voor opvanggezinnen van kracht. In dit systeem is bijzondere aandacht besteed aan gezinnen met een laag inkomen en aan gezinnen met meerdere kinderen met de bedoeling de opvangkosten voor deze gezinnen te verlagen.

In 2003 werd gestart met een onderzoek naar de toepassing van het sociaal tarief en de gratis opvang voor gezinnen in noodsituaties. De resultaten van dit onderzoek worden medio 2004 verwacht.

Partnerschap met het Vormingscentrum ter Begeleiding van het Jonge Kind (VBJK)

In 2002 werd de samenwerking die er sinds 1992 bestond tussen het VBJK en Kind en Gezin omgezet in een partnerschap. Eén van de belangrijkste opdrachten die VBJK in het kader van dit partnerschap realiseert is het op wetenschappelijk onderbouwde manier opzetten van projecten en aanleveren van didactisch materiaal met betrekking tot diversiteit in de opvoeding. Zo werd ter ondersteuning van de dagelijkse kinderopvangpraktijk in 2002 gestart met de aanmaak van een video over 'opvoeden zonder vooroordelen'. VBJK begeleidde ook een onderzoek naar uitsluitingsmechanismen in enkele kinderdagverblijven in het Brussel Hoofdstedelijk Gewest, waarvan de resultaten midden 2003 bekend werden gemaakt.

Allochtone gezinnen en kinderopvang

Uit de Kind en Gezin enquête "Gebruik kinderopvang voor kinderen van 0 tot 3 jaar" van het najaar 2002 blijkt dat allochtone gezinnen minder regelmatig gebruik maken van opvang in vergelijking met de Belgische gezinnen. De percentages bedragen respectievelijk 19,6% en 58,2 %. Bovendien blijkt dat 44 % van de kinderen uit een allochtoon gezin die op regelmatige basis gebruik maakt van opvang, wordt opgevangen door het informele netwerk. Op de tweede plaats komt het erkend kinderdagverblijf met 22,7%.

Allochtone begeleid(st)ers en maatschappelijk kwetsbare groepen in de kinderopvang

Momenteel zijn er geen gegevens beschikbaar over het aantal begeleid(st)ers van allochtone afkomst in de kinderopvang. In navolging van het MEQ-project startte VBJK in 2002 enkele projecten op om de instroom van allochtone begeleid(st)ers in de kinderopvang te verhogen. In overleg met de lokale STC's en VDAB probeert men door gerichte werving en een aangepast voortraject allochtonen en maatschappelijk kwetsbare groepen toe te leiden naar een job in de buitenschoolse opvang of als onthaalouder.

Preventieve gezinsondersteuning

Gezinnen in kansarmoede

Cijfergegevens

In 2002⁴ kwamen 3.380 kinderen ter wereld in een kansarm gezin. Dit betekent op een geboortecijfer van 60.364 ruim 5,6 % of ruim 1 kind op 20. In de provincie Antwerpen overtreft het kansarmoedepercentage scherp het percentage voor het Vlaams Gewest. De provincie Vlaams-Brabant scoort dan weer opmerkelijk laag. Onderstaande tabel toont een overzicht.

⁴ Bij de redactie van dit rapport waren de cijfers 2003 nog niet beschikbaar.

Tabel 1 Kinderen geboren in een kansarm gezin in 2002 – Vlaams Gewest

	Kinderen geboren in 2002	Kinderen geboren in een kansarm gezin 2002	%
Antwerpen	17.144	1.476	8,6
Vlaams Brabant	10.403	223	2,1
West-Vlaanderen	10.636	544	5,1
Oost-Vlaanderen	13.738	685	5,0
Limburg	7.804	450	5,8
Vlaams Gewest	59.725	3.378	5,7

Een stedelijke problematiek

Uit de registratiegegevens komt naar voor dat in 2002 ruim 40 % van de kinderen geboren in een kansarm gezin in twee grote steden woont, met name Antwerpen met 31,6 % en Gent met 8,5 %.

Nog eens 10 % woont in 5 gemeenten, met name Mechelen (3,3 %), Menen (1,9 %), Brugge (1,8 %), Sint-Truiden (1,8 %) en Heusden-Zolder (1,7 %).

Kansarmoedecriteria

Bij de toetsing van gezinnen wordt gebruik gemaakt van zes criteria: het inkomensniveau van het gezin, het opleidingsniveau van de ouders, de aard van tewerkstelling, de huisvesting, de gezondheidswaarde van de gezinsleden en de ontwikkeling van de kinderen. Indien een gezin beantwoordt aan drie van de zes criteria wordt het als kansarm beschouwd.

Voor 2002 worden de gegevens gehanteerd van de kinderen geboren in een kansarm gezin in het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Voor ongeveer acht op tien gezinnen vormt de arbeidssituatie en de inkomenssituatie een weinig benijdenswaardig gegeven. Bij welhaast zeven op tien gezinnen is het opleidingsniveau zwak. Zes op tien gezinnen zijn precair gehuisvest. Bij vier op tien kinderen stellen zich problemen op het vlak van de ontwikkeling en bij ruim twee op tien gezinnen vormt de gezondheid een kwetsbaar gegeven.

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van deze cijfers. De kolom SES geeft een kijk op het aantal gezinnen waar de globale sociaal-economische situatie zwak is. Dit zijn gezinnen die gelijktijdig beantwoorden aan de criteria inzake arbeidssituatie, inkomen en opleiding. Het gaat hierbij om ruim 4 op 10 gezinnen.

Tabel 2 Kansarmoedecriteria Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Provincie	Kinderen geboren in een kansarm gezin 2002	Arbeid %	Maand-inkomen %	Opleiding %	SES %	Huisvesting %	Gezondheid %	Ontwikkeling %
Antwerpen	1.476	80,8	81,4	67,4	46,6	57,0	23,9	35,0
Vlaams Brabant	223	82,5	83,4	64,6	48,4	52,0	26,0	47,1
West-Vlaanderen	544	77,6	79,2	63,4	37,7	57,7	25,2	41,0
Oost-Vlaanderen	685	76,8	77,1	75,0	46,3	55,5	23,9	48,9
Limburg	450	67,3	70,7	70,4	36,4	47,1	32,2	49,8
Vlaams Gewest	3.378	77,8	78,9	68,5	43,9	55,2	25,4	41,5
Brussel HG	316	93,0	94,6	56,6	48,4	70,3	17,7	16,1
Vlaamse Gemeenschap	3.694	79,1	80,2	67,5	44,3	56,5	24,7	39,4

Kansarmoede gekleurd

De moeder van ruim 5 op 10 kinderen geboren in een kansarm gezin had bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit. In vergelijking met de totaliteit van het aantal in 2002 geboren kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had en die gekend zijn bij Kind en Gezin, kan gesteld worden dat deze groep oververtegenwoordigd is binnen de groep kinderen geboren in een kansarm gezin. Niet de Belgische nationaliteit hebben, verhoogt ontegensprekelijk de kans om in de kansarmoede terecht te komen.

Onderstaande tabel toont het aandeel kinderen met een moeder met een Belgische nationaliteit bij haar geboorte en het aandeel kinderen met een moeder met een niet Belgisch nationaliteit bij haar geboorte.

Tabel 3 Kinderen geboren in een kansarm gezin - aandeel autochtoon-allochtoon

Provincie	Kinderen geboren in een kansarm gezin 2002	België	Marokko	Turkije	Rusland	Joegoslavië	Nederland	Frankrijk	Duitsland	Andere
Antwerpen	1.476	31,50	17,82	7,38	3,86	9,35	1,72	0,14	0,07	27,17
Vlaams Brab.	223	63,23	4,04	3,14	1,79	3,14	0,00	0,00	0,00	21,52
W.-Vlaanderen	544	68,93	2,39	0,55	2,39	4,23	0,27	2,02	0,18	18,57
O.-Vlaanderen	685	62,92	1,61	6,86	1,75	6,72	0,00	0,15	0,00	19,71
Limburg	450	50,67	5,33	20,44	2,44	3,11	2,19	0,00	0,89	15,56
Vlaams Gewest	3.378	48,55	9,47	7,64	2,87	6,75	0,85	0,41	0,18	22,35
Brussel HG	316	15,82	15,82	2,85	2,53	3,48	0,00	0,95	0,00	51,90
Vlaamse Gemeenschap	3.694	45,75	10,02	7,23	2,84	6,47	0,83	0,46	0,16	24,88

Acties

* Opvoedings- en gezinsondersteuning

Opvoedings- en gezinsondersteuning richt zich op het ondersteunen van het opvoedingsproces dat zich afspeelt tussen kinderen en opvoeders en op de ruimere omgevingsfactoren die daarop een invloed hebben. Armoede bemoeilijkt ontegensprekelijk het opvoeden. Bij de verdere uitbouw van de opvoedings- en gezinsondersteuning worden voor de regioteamleden binnen Kind en Gezin in 2002 middels een uitgezet traject de mogelijkheden rond opvoedings- en gezinsondersteuning verder ontwikkeld. Hierbij wordt nadrukkelijk de mogelijke impact van kansarmoede en het behoren tot een etnisch-culturele groep mee opgenomen.

* Prenatale zorg

In Vlaanderen zijn op dit ogenblik nog acht prenatale consultatiebureaus operationeel. Zij richten zich in principe op kansarme autochtone en allochtone gezinnen. In 2002 werd gestart met de ontwikkeling van een nieuw concept voor de prenatale consultatiebureaus zodat de doelgroep nog beter bereikt kan worden en het aanbod meer aansluit op de actuele behoeften die bij deze aanstaande moeders leven. In 2003 werd het concept gefinaliseerd. De doelgroep die hierbij beoogd wordt, zijn kwetsbare aanstaande ouders die zich niet of laatijdig medisch prenataal laten begeleiden. De drempel naar de reguliere gezondheidszorg is voor hen vaak te hoog. Kind en Gezin wil deze cliënten opvangen en zo actief mogelijk toeleiden naar de reguliere medische zorg. Enkel in grootsteden zullen dan nog eigen medische consulten georganiseerd worden in "prenatale steunpunten" en dit tot toeleiding naar de bestaande reguliere sector mogelijk wordt.

Vier uitgangspunten liggen aan de basis van dit concept:

- ondersteunen van de zelfredzaamheid van kwetsbare aanstaande ouders
- toeleiden naar de reguliere sector voor medische prenatale begeleiding
- investeren in netwerken
- differentiëren van de dienstverlening volgens kwantitatieve aanwezigheid van de doelgroep

De doelgroep van kwetsbare zwangeren komt niet overal in gelijke mate voor. Om een segmentering mogelijk te maken, werd aangesloten op het concept van het stedenfonds. De concrete organisatie van de dienstverlening zal daarom op 3 niveaus worden uitgebouwd:

- grootsteden: Brussel, Antwerpen, Gent
- centrumsteden: Aalst, Brugge, Hasselt, Genk, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout.
- andere gebieden

In de dienstverlening zullen vier basisfuncties worden onderscheiden. Een onthaalfunctie voorziet in een laagdrempelige loketfunctie waar kwetsbare zwangeren met al hun vragen terecht kunnen. In de grootsteden en centrumsteden zal dit structureel georganiseerd worden, in de andere gebieden wordt dit eerder ad hoc voorzien. Waar er een inloopteam is, zal deze functie door het inloopteam worden opgenomen en in de andere gevallen door de regioteamleden van Kind en Gezin.

Daarnaast wordt ook een medische prenatale functie voorzien. Op elk niveau zal er een netwerk van gynaecologen, huisartsen en vroedvrouwen worden uitgebouwd. Kwetsbare zwangeren zullen naar deze hulpverleners worden toegeleid voor de medische begeleiding. Enkel in grootsteden zullen er prenatale steunpunten kunnen functioneren.

Ten derde zal de sociale begeleiding sterker uitgebouwd worden. Dit heeft te maken met administratieve begeleiding, verwijzing naar andere hulpverleners en het uitbouwen van een ondersteunend netwerk, aandacht geven aan precare behoeften en gezondheidsvoorlichting en – opvoeding in functie van zwangerschap. Deze functie zal worden opgenomen door de regioteamleden en dit op alle niveaus.

Tenslotte zullen ook op de drie niveaus ruimere (regionale) netwerken met hulp-, welzijns- en gezondheidsorganisaties worden opgezet. Is er een inloopteam in de buurt dan wordt deze functie aan het inloopteam toevertrouwd. In de andere gevallen zal dit gebeuren door de regioteamleden.

In de aanpak zal 2004 een overgangsjaar zijn om het concept verder te verfijnen en de implementatie voor te bereiden. Prenatale steunpunten zullen in 2005 erkend worden op basis van een erkenningsdossier. Ook inloopteams in centrumsteden zullen een beleidsplan indienen. Voor de andere centrumsteden en de landelijke gebieden zal er projectmatig gewerkt worden. De algemene implementatie wordt voorzien vanaf 2006.

** Voedingsbeleid*

In het kader van de preventieve zorg vormt de voedingsthematiek een belangrijk gegeven voor de komende jaren. Gezien evenwel weinig gekend is rond de voedingssituatie van jonge kinderen van kansarme en allochtone gezinnen en de aanpak ervan, werden eerste stappen gezet om de gegevens van een behoeftenbevraging en de gegevens uit een beperkte studie voor te bereiden.

** Van preventieve zorgcentra (PZC) naar Inloopteams*

In het jaar 2000 werd het concept rond de preventieve zorgcentra verduidelijkt met de bedoeling om nog meer kansarme gezinnen op een kwaliteitsvolle manier te bereiken. Vanaf 2002 startten tien INLOOPteams hun werkzaamheden. Drie zijn gevestigd in Antwerpen, twee in Gent en telkens een in respectievelijk Ronse, Menen, Oostende, Mechelen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In de loop van 2002 werden een aantal kaders uitgewerkt in functie van de eventuele regelgeving, de evaluatie en de verdere inhoudelijke uitbouw. Eind 2003 werd een evaluatie doorgevoerd waaruit blijkt dat alle INLOOPteams de uitbouw van hun werking sterk in de steigers hebben gezet.

** De centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning (CKG)*

Deze 23 centra, erkend en gesubsidieerd door Kind en Gezin, bieden dag- en nachtopvang, semi-residentiële opvang (dag en nacht) en ambulante begeleiding bij probleem- of crisissituaties met jonge kinderen.

In de nieuwe profilering van de CKG's, waarvan de concepttekst in het jaar 2002 werd voorgelegd aan de Raad van Bestuur van Kind en Gezin, wordt de groep van kansarme gezinnen binnen het doelgroeppubliek van het CKG zeer centraal gesteld. Het gaat dan over kansarme gezinnen in opvoedingscrisis. Hierbij is er een trend naar meer vroegtijdige, intensieve concreet-praktisch-pedagogische ondersteuning (in tegenstelling tot de meer verbale ondersteuning die in situaties van kansarmoede niet steeds effectief is). Door de verdere uitbouw van de ambulante werkvorm en de nadruk op het zoveel mogelijk beperken van het residentiële komt men bijkomend tegemoet aan de vraag van kansarmen naar meer mogelijkheden voor ambulante ondersteuning in de gezinnen en het voorkomen van residentiële opnamen.

** Inzet van ervaringsdeskundigen en intercultureel medewerkers*

Reeds geruime tijd werkt Kind en Gezin binnen haar dienstverlening met ervaringsdeskundigen in de armoedebestrijding en interculturele medewerkers. Zij staan in voor een nauwer aansluiten van de dienstverlening bij de behoeften en verwachten van kansarme en allochtone gezinnen. In het kader van de actualisering van de dienstverlening werd in 2002 werk gemaakt van een inhoudelijke versterking van het werken met interculturele bemiddeling en ervaringsdeskundigheid. In 2003 werd een voorstel tot een vernieuwende inzet van ervaringsdeskundigen en intercultureel medewerkers door de Raad van Bestuur goedgekeurd. De uitvoering van dit plan moet leiden tot een uitbreiding van het aantal ervaringsdeskundigen en intercultureel medewerkers.

** Uitbouw prenataal aanbod*

In de regio Oudenaarde werd in 2002 werk gemaakt van de samenwerking met de zelfstandige vroedvrouwen en het ziekenhuis te Ronse. De samenwerking met het ziekenhuis te Ronse leidde tot de uitbouw van een prenatale werking voor kansarmen en allochtonen binnen de reguliere werking van het ziekenhuis te Ronse in samenwerking met het regioteam van Kind en Gezin. Dit ter vervanging van de werking van het prenataal consultatiebureau Abeelstraat te Ronse. Voor de doelgroep is de dienstverlening gratis. Er wordt gewerkt volgens de derdebetalersregeling. Wie in orde is met de mutualiteit overhandigt aan de dokter een klevertje. Voor wie niet in orde is, wordt het geld teruggevraagd aan het OCMW (via sociale dienst van het ziekenhuis). In bepaalde situaties werkt de dokter gratis.

Allochtone gezinnen

Cijfergegevens

Tabel 1 schetst de problematiek van kansarmoede en het feit dat tal van allochtone gezinnen te kampen krijgen met deze problematiek. Onderstaande tabel toont op zijn beurt de procentuele aandelen van bepaalde nationaliteiten in de groep kinderen geboren in een niet-kansarm gezin in 2003. In absolute aantallen gaat het om een totaal van 58.131 geboorten waarvan bij 9.386 geboorten de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had. Dit houdt in dat in het Vlaams Gewest ongeveer 15 % van de moeders bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.

Uit de cijfers blijkt tevens dat nog steeds de Turkse en Marokkaanse nationaliteit bij andere dan de Belgische het sterkst naar voren blijft komen. Toch kan niet worden voorbijgegaan aan het gegeven dat de andere nationaliteiten dan vernoemd minstens 5,8 % van de doelgroep uitmaakt.

Tabel 4 Aandeel van bepaalde nationaliteiten in de groep kinderen in 2003 geboren in een niet-kansarm gezin

Provincie	Belgisch	Turks	Marok- kaans	Russisch	Joego- slavisch	Neder- lands	Frans	Duits	Ander	Ont- brekend	Onbe- kend
Antwerpen	77,55	1,93	5,96	0,40	0,49	1,87	0,16	0,31	6,87	3,99	0,47
Vlaams- Brabant	82,21	0,57	1,80	0,17	0,22	0,90	0,40	0,74	8,22	4,38	0,37
West- Vlaanderen	93,71	0,14	0,78	0,35	0,43	0,30	0,16	0,64	3,10	0,37	0,03
Oost- Vlaanderen	87,18	4,16	2,35	0,27	0,39	0,44	0,13	0,20	4,22	0,60	0,07
Limburg	75,59	8,39	2,48	0,27	0,17	5,48	0,28	0,12	6,59	0,57	0,05
	83,23	2,72	3,01	0,30	0,36	1,55	0,21	0,40	5,80	2,19	0,23

Acties

* Groepsconsultatie voor kansarme (allochtone) gezinnen met jonge kinderen

Vanuit het beschikbare cijfermateriaal werd geconstateerd dat in regio Lummen, meerbepaald in de gemeente Heusden-Zolder, een behoorlijk percentage van de gezinnen geregistreerd staat als kansarm. In de gemeente organiseert het OCMW reeds een groepswerking voor kansarme autochtonen. Voor kansarme allochtonen bestond er nog niets. Het jaarproject / experiment 'groepsconsultatie' heeft tot doel om vanuit de empowerment-gedachte kansarme (vooral allochtone) gezinnen samen te brengen op een extra groepsconsult (10 maanden) teneinde informatie en ervaringen rond bepaalde opvoedingsthema's uit te wisselen.

* Groepswerking voor Turkse moeders (en vaders) Dilsen-Stokkem

Naar aanleiding van een vraag tot samenwerking van de Stedelijke Integratiedienst Dilsen-Stokkem met als doel de allochtone gezinnen optimaal te bereiken, werd een groepswerking opgestart in de fusie Dilsen. De keuze ging uit naar Turkse vrouwen, ten eerste omwille van de geslotenheid van de groep. De meeste moeders wonen immers geconcentreerd in bepaalde wijken. Door de moeders uit te nodigen, wordt hun sociaal isolement een stukje doorbroken. Ten tweede is de groep Turkse moeders een beperkte groep waardoor te allen tijde een overzicht kan bewaard worden. Tijdens de groepsbijeenkomst wordt er informatie gegeven door de regioverpleegkundige over een bepaald opvoedkundig thema, waarna de moeders met elkaar ervaringen en tips kunnen uitwisselen.

* Groepswerking voor Turkse moeders (en vaders) Maasmechelen

Vanuit het beschikbare cijfermateriaal m.b.t. de gezinnen met jonge kinderen woonachtig in Maasmechelen gekoppeld aan de ervaringen en vaststellingen van regioverpleegkundigen m.b.t. de aard van de opvoedingsvragen en -problemen, werd de vraag tot samenwerking gesteld aan het Netwerk Opvoedingsondersteuning Maasmechelen voor het organiseren van een groepsmoment voor Turkse moeders (en vaders). Het project situeert zich binnen een ruimer project van de DIP⁵ in samenwerking met Basiseducatie Maasland vzw, nl. Inburgering Anderstalige 'Oudkomers' (Nieuwkomers) Maasmechelen.

⁵ Doelgerichte Interventie Planning : participatieve planningsmethodiek in functie van gericht inspelen op door deelnemers geuite ondersteuningsvragen.

Doelstellingen van dit project zijn:

- informatie- en ervaringsuitwisseling m.b.t. onderwerpen i.f.v. welzijn, gezondheid en opvoeding van de baby
- maatschappelijke oriëntatie op die terreinen waar correcte en noodzakelijke informatie nodig is in functie van het welzijn en de ontwikkeling van baby's en jonge kinderen
- Nederlands als tweede taal (formeel Nederlands om beter te kunnen communiceren met instellingen en diensten voor jonge moeders en zwangere vrouwen (Kind en Gezin, ziekenhuis, kinderopvang.....).

** Informatiemomenten 'Kind op Komst' voor zwangere allochtonen*

Deze bijeenkomsten bieden aan alle allochtone zwangeren en hun partners informatie aan met een laagdrempelig karakter en dit in bepaalde wijken van regio Genk. Een flexibele organisatie op maat van het doelpubliek, gedragen door een netwerk van hulpverleners, maakt het mogelijk om in te spelen op de behoeften van het doelpubliek.

** Supervisie van de interculturele medewerkers*

De supervisie van de interculturele medewerkers ondersteunt hen in hun werk bij Kind en Gezin en dit op verschillende terreinen zoals bijvoorbeeld samenwerking met regioverpleegkundigen, positie in het team en binnen de instelling, afbakening van het takenpakket, etc.

** Groepsbijeenkomsten voor Turkse zwangere vrouwen*

Te Zele (Oost-Vlaanderen) biedt de prenatale werking groepsbijeenkomsten voor Turkse vrouwen die reeds zwanger zijn of moeder willen worden. Het is hierbij de bedoeling:

- hun bekwaamheidsgevoel in opvoeding te versterken;
- inzicht te geven dat opvoeden een wisselwerking is tussen kind, ouders en omgeving;
- steun te bieden vanuit hun eigen netwerken door het bevorderen van sociaal contact;
- hen inzichten en vaardigheden over opvoeding bij te brengen.

** Ontwikkeling pictografisch ABC*

In 2002 werd een aanvang genomen met de ontwikkeling van een pictografisch ABC. Hierbij worden de inhoud van het ABC-boek ten behoeve van anderstalige moeders omgezet in pictografische wegraven. In 2003 werd een eerste pakket gefinaliseerd dat begin 2004 wordt verspreid. Het aanbod van pictografisch materiaal wordt verder uitgewerkt in 2004.

** Vertaalde folders*

Kind en gezin wil het zorgaanbod zo uitwerken en ondersteunen dat de boodschap duidelijk en concreet wordt overgedragen naar de beoogde doelgroep door middel van vertalingen van bestaande folders en brochures binnen de organisatie. Het doel hiervan is de toegankelijkheid te vergroten voor anderstalige bevolkingsgroepen. In het concept wordt materiaal ontwikkeld waardoor anderstaligen ook geïnformeerd kunnen worden over het zorgaanbod van Kind en Gezin. In september 2002 gebeurde de eerste aanzet en werden de procedure-afspraken uitgeschreven. Voor 2004 is de verdere uitwerking van de thema's en de verdere ontwikkeling van het definitieve materiaal gepland. Diverse "experts" op vlak van begeleiding van desbetreffende groepen en begeleiding binnen de eerste lijn worden hierbij betrokken.

Vluchtelingen

Cijfergegevens

Accurate cijfers van het aantal door Kind en Gezin bereikte kinderen uit een gezin dat hier als vluchteling verblijft zijn niet beschikbaar. Dit heeft te maken met het gegeven dat niet steeds duidelijk is binnen welk verblijfsstatuut mensen zich bevinden. Enerzijds vormt dit verblijfsstatuut een moeilijk en complex gegeven, anderzijds speelt het geen rol met betrekking tot de dienstverlening van K & G.

Cijfergegevens zijn er wel met betrekking tot de zittingen en consultatiebureaus in asielcentra. Kind en Gezin voorziet op 7 locaties in Vlaanderen en 1 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest specifiek in hetzij zittingen in asielcentra (4), hetzij in een eigen consultatiebureau binnen het asielcentrum (4)

In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de gegevens voor de periode 1 juli 2002 - 30 juni 2003. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen het aantal ingeschreven kansarme kinderen en ingeschreven niet kansarme kinderen.

Gemeente	Straat en nummer	Kansarme inschr.	Niet kansarme inschr.	Totaal inschrijvingen
Retie	zittingen in asielcentrum van Arendonk	12	31	43
Sint-Niklaas	zittingen in Kasteelstraat -St. Nikl.	33	15	48
Middelkerke	zittingen in Zon en Zee – Westende	59	6	65
Ranst	zittingen in asielcentrum van Broechem	20	2	22
Antwerpen	Beatrijslaan 100	48	5	53
Sint-Truiden (Bevingen)	Montenakerweg 145	113	2	115
Kapellen	Kazerneweg 14	101	2	103
Brussel	9° Linielaan 27	204	11	215
Totaal		590	74	664

In totaal telden de zeven consultatiebureaus 664 kinderen die een beroep deed op de dienstverlening van Kind en Gezin. Hiervan werd ruim 88 % als kansarm geregistreerd.

Acties

- In de asielcentra te Westende, Menen en Wingene komt regelmatig de regioverpleegkundige langs bij de gezinnen met jonge kinderen. De preventieve gezinsondersteuning wordt er gebracht met behulp van aangepast educatief materiaal en tolken. Er is ook gestart met groepswork met jonge ouders rond bepaalde GVO- onderwerpen.
- In de “Passage” te Westende had 1 maal per maand een consultatie plaats.
- De maandelijkse nieuwsbrief in verband met Etnisch-culturele minderheden uitgegeven door het Provinciaal integratiecentrum West-Vlaanderen wordt systematisch intern verspreid.
- In de asielcentra te Sint-Niklaas en te Eeklo (Oost-Vlaanderen) werd telkens met het plaatselijke organiserend bestuur van het consultatiebureau een preventieve consultatie uitgebouwd die tegemoet komt aan de specifieke noden van de bewoners van dit centrum.
- In het kader van het onthaal van nieuwkomers wordt in Gent en in het Meetjesland samengewerkt met de onthaalbureaus. Daar worden nieuwkomers door medewerkers van Kind en Gezin wegwijds gemaakt in de dienstverlening van Kind en Gezin en het belang van preventieve zorg.
- Op de Provinciale Afdeling West Vlaanderen te Brugge werd in de loop van 2002 tweemaal een infosessie gehouden over Kind en Gezin voor een groepje nieuwkomers. Dit gebeurde op vraag van het regionaal Onthaalbureau “Yambo”. Deze info kaderde in de cursus “maatschappelijke oriëntatie”.

PREVENTIEVE GEZONDHEIDSZORG

Decreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid

De Wereldgezondheidsorganisatie tracht een globale strategie ingang te doen vinden waarbij een grotere gelijkheid in gezondheid tussen en binnen populaties wordt nagestreefd. Dit veronderstelt dat alle mensen dezelfde kansen krijgen om hun gezondheid te bewerkstelligen en te handhaven door een goede toegankelijkheid van het zorgaanbod voor iedereen. Voor die groepen die geconfronteerd worden met een minder gunstige uitgangspositie op gezondheidsvlak veronderstelt dit principe extra inspanningen om dit zorgaanbod even goed toegankelijk te maken.

Op 5 november 2003 heeft het Vlaams Parlement het decreet betreffende het preventief gezondheidsbeleid goedgekeurd. Dit decreet beoogt een verbetering van de volksgezondheid, meer bepaald het behalen van gezondheidswinst op Vlaams bevolkingsniveau, om zo te kunnen bijdragen tot een verhoging van de levenskwaliteit.

In §1 van artikel 7 van dit decreet staat dat de Vlaamse regering *bijzondere aandacht besteedt aan bevolkingsgroepen die kampen met kansarmoede, aan bevolkingsgroepen die in een grotere mate zijn blootgesteld aan bedreigingen van hun gezondheid en aan de toegankelijkheid van het aanbod in de preventieve gezondheidszorg.*

De kansarmoedebestrijding krijgt dus in dit decreet expliciet een gezondheidsdimensie toegewezen. De wijze waarop de aandacht voor de preventieve gezondheidszorg van kansarmen gestalte krijgt, zal onder meer tot uiting komen in de gezondheidsconferenties en in de beheersovereenkomsten met partnerorganisaties en organisaties met terreinwerking. Er wordt in dit decreet ook speciaal gelet op de toegankelijkheid van het aanbod in de preventieve gezondheidszorg, dat voor o.a. etnisch-culturele minderheidsgroepen dikwijls een probleem vormt.

Het decreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid *geeft iedere persoon, die voldoet aan één van de voorwaarden vermeld in artikel 9 en 10 van het decreet, een recht op een maatschappelijk aanvaard aanbod (of een beperkt aanbod) van preventieve gezondheidszorg.* Het aanbod van preventieve gezondheidszorg en de categorieën van personen die hiervoor in aanmerking komen worden bepaald door de Vlaamse regering.

Het decreet betreffende het preventieve gezondheidsbeleid is een kaderdecreet dat verder geconcretiseerd dient te worden via de opmaak van uitvoeringsbesluiten. Hiermee wordt gestart in 2004.

Netwerken voor lokaal gezondheidsoverleg

Met de oprichting van de LOGO's (netwerken voor lokaal gezondheidsoverleg) is gekozen voor een meer gestructureerde en gecoördineerde aanpak van de preventieve gezondheidszorg. Eén van de hoofdopdrachten van de LOGO's bestaat er in bij te dragen tot de realisatie van vijf prioritaire gezondheidsdoelstellingen, met name:

1. Verminderen van het aantal rokers in Vlaanderen
2. Minder vetrijke en meer vezelrijke voeding.
3. Doelmatiger borstkankerscreening
4. Verminderen van dodelijke ongevallen in de privé-sfeer (door o.a. co-intoxicatie en onveilige thuisomgeving) en in het verkeer
5. Verbeteren van preventie van infectieziekten

De doelgroep bij de realisatie van deze doelstellingen omvat de gehele Vlaamse bevolking, maar ook specifieke doelgroepen als ouderen, allochtonen en kansarmen. Er worden in die zin methodieken ontwikkeld die de LOGO's toelaten hun sensibiliseringstaken en andere activiteiten uit te voeren.

De LOGO's worden in deze taak bijgestaan door twee organisaties, namelijk het Vlaams Instituut voor Gezondheidspromotie (VIG) en de VZW Ondersteuningscel LOGO's (OCL).

Het VIG staat in voor de methodische ondersteuning van 3 van de 5 Vlaamse Gezondheidsdoelstellingen, namelijk de gezondheidsbevorderende gezondheidsdoelstellingen. Er werd geopteerd om geen specifieke pakketten te ontwikkelen voor bepaalde doelgroepen om geen stigmatiserend effect teweeg te brengen. Er wordt wel rekening gehouden met moeilijk te bereiken groepen waarbij de globale methode en de strategie om de doelgroepen te bereiken worden aangepast en een voldoende onderbouwd netwerk wordt uitgebouwd.

De Ondersteuningscel Logo's vzw (OCL) werd einde 2002 opgericht voor en door de LOGO's. OCL zorgt voor de methodische ondersteuning van de LOGO's op vlak van de 2 gezondheidsdoelstellingen rond ziektepreventiethema's, zijnde borstkankerscreening en vaccinatie. Daarnaast ondersteunt OCL de LOGO's ook op administratief vlak en is deze VZW ook juridische werkgever van de Medisch Milieukundigen van de eerste trap. Deze Medisch Milieukundigen werden einde 2003 toegevoegd aan de LOGO-teams als eerste aanspreekpunt voor de bevolking met vragen in verband met gezondheid en milieu.

Op 18 maart 2003 werd de omzendbrief in verband met de indicatoren verstuurd aan de LOGO's. In deze omzendbrief worden de indicatoren per gezondheidsdoelstelling besproken. Het meten van deze indicatoren maakt dat de vooruitgang van de gezondheidsdoelstellingen kan opgevolgd worden. Naast indicatoren rond de vijf gezondheidsdoelstellingen, werd er een extra indicator rond de doelgroep kansarmen mee opgenomen. Dit om een extra stimulans aan de LOGO's te bieden om te werken naar deze specifieke doelgroep.

RAIL, het registratiesysteem voor acties volgens de indicatoren van de LOGO's, werd einde 2003 gelanceerd. RAIL biedt o.a. de mogelijkheid om de acties van de LOGO's te registreren, maar ook de mogelijkheid om de LOGO-werking en de voortgang van de indicatoren van de gezondheidsdoelstellingen te meten. De invulling van RAIL is verplicht voor de LOGO's.

Kansarmen en etnisch-culturele minderheden zijn zeer vaak moeilijk te bereiken groepen. Er werd door VIG en VWGC (Vereniging voor Wijkgezondheidscentra) een werkgroep kansarmoede opgericht waarbij beroep gedaan wordt op het werkveld om theorie en praktijk aan elkaar te toetsen. Sedert 1 januari 2002 zijn VIG en VGWC samengesmolten tot één geheel.

Aids- en soapreventie

Etnisch-culturele minderheidsgroepen kenmerken zich door een moeilijke bereikbaarheid en toegankelijkheid voor preventie en hulpverlening. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door doelgroepspecifieke eigenschappen zoals cultuurverschillen, taalverschillen en een grote mobiliteit. Bepaalde categorieën van personen binnen deze minderheidsgroepen vormen echter een belangrijke risicogroep inzake besmetting met aids en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa). Dit plaatst de organisaties, bekwaam in het ontwikkelen van aangepaste en doelgerichte concepten, werkmethodes en -instrumenten, voor een grote uitdaging.

De opdracht om in Vlaanderen de preventie en hulpverlening van aids en seksueel overdraagbare aandoeningen te behartigen, wordt door de Vlaamse Gemeenschap toevertrouwd aan Sensoa als expertisecentrum en aan het Instituut voor Tropische Geneeskunde, de vzw Pasop en [GH@pro](#) als uitvoerende partners. Maar ook de Wetenschappelijke Vereniging Voor Vlaamse Huisartsen heeft een taak binnen deze opdracht. Nieuw is de link tussen drugs en aidspreventie door een project spuitenruil.

Tot einde 2001 functioneerden de drie uitvoerende partners op basis van een tijdelijk contract. Met ingang van 1 januari 2002 werd met deze organisaties een convenant afgesloten, waaraan een jaarlijkse subsidie is verbonden, voor een periode van vier jaar. Dit om hun werking meer structureel te verankeren binnen het preventieve gezondheidsbeleid.

De organisatie *Sensoa*, expertisecentrum inzake aids en soa, richt zich zowel naar het algemene publiek als naar specifieke doelgroepen. In overeenstemming met die holistische benadering lopen er heel wat initiatieven. Bij jongeren is de webstek www.condomobiel.be een groot succes als bron van informatie over seksuele gezondheid, en in het bijzonder over veilig vrijen. Naar mannelijke homo's toe loopt momenteel een campagne die zorgt voor een uitbreiding van specifieke HIV/AIDS-preventie naar een algemene preventie van SOA's, met de slogan 'Laat je nakijken'.

Maar nog ruimer dan dat worden de hoger genoemde problemen in verband met seks geplaatst in een positief concept van seksuele gezondheid en relationeel welzijn, wat uitgewerkt werd in de visietekst 'Goede Minnaars'. Op initiatief van *Sensoa* werd die visietekst uitgewerkt en gedragen door alle netwerken die betrokken zijn bij de gezondheid en het welzijn van jongeren die, aangezien ze aan het begin staan van hun seksueel actieve leven en bijzonder talrijk zijn, de belangrijkste doelgroep vormen inzake SOA-preventie. In 2003 en 2004 zal dat concept ook een specifieke variant krijgen voor holebi's. In alle gevallen wordt materiaal ontwikkeld voor de verschillende betrokkenen zodat eenzelfde concept op verschillende manieren kan worden geïmplementeerd, naargelang van de sector, cultuur van de instelling, etc. Het gaat daarbij niet alleen over kennisoverdracht, maar ook over vaardigheden (zoals eigen waarden aftasten, wensen kenbaar maken, grenzen stellen, negotiëren van veilige seks), iets wat in het verleden sterk verwaarloosd werd en waardoor kennis niet omgezet werd in praktijk. Seksuele en relationele vorming werd twee jaar geleden opgenomen in de eindtermen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs, maar het is duidelijk dat niet alle scholen al een manier hebben gevonden om die eindtermen op de juiste manier in te vullen. De ontwikkeling van bijkomend didactisch materiaal wil onder andere aan die behoefte tegemoet komen.

Een voorbeeld van een praktische uitwerking van het concept 'Goede Minnaars' is de 'Intieme Carroussel' die tot 17 augustus 2003 tentoongesteld stond in het Schoolmuseum van Gent, en daarna een tournee maakt langs Kinopolis-zalen. Centraal op die tentoonstelling staan verschillende kastjes waar mensen alleen of met twee binnen kunnen en telkens geconfronteerd worden met een brok informatie die hen uitnodigt zelf een mening te vormen en conclusies te trekken. De reacties van talloze jongeren, die de tentoonstelling bezochten op initiatief van scholen uit heel Vlaanderen, zijn erg positief, en de tentoonstelling brengt duidelijk discussie op gang.

De samenwerking met *Sensoa* is sedert 1999 vastgelegd via convenant en werd in 2002 eveneens hernieuwd voor een periode van vier jaar (2002-2005). Voor het jaar 2003 wordt voor *Sensoa* iets meer dan 2 miljoen euro voorzien als subsidie.

Naast *Sensoa* zijn er ook nog andere organisaties die meewerken aan seksuele gezondheid in Vlaanderen.

Sekswerkers hebben beroepsmatig veel wisselende seksuele contacten, waardoor de kans op besmetting met hiv of soa reëel aanwezig is. Net deze groep vertoont een diversiteit aan nationaliteiten, o.a. uit Afrika ten zuiden van de Sahara, uit Noord-Afrika en uit Oost-Europa. Binnen dit werkveld profileren de vzw *Pasop* (voor Oost- en West-Vlaanderen) en Gh@pro (voor Antwerpen) zich als organisaties met terreinwerking op vlak van preventie en hulpverlening. Deze organisaties krijgen subsidies voor de bevordering van seksuele gezondheid van prostituees, en daarmee ook voor de bevordering van de seksuele gezondheid van hun klanten en van de andere seksuele partners van klanten. Zowel *Pasop* als Gh@pro hebben consultatie-momenten waarop sekswerkers zich bij hen kunnen melden voor informatie of medisch onderzoek.

Daarnaast knopen zij ook op eigen initiatief contact aan met mensen in de raam- of straatprostitutie of in andere circuits van sekswerk. Ook worden informatiefolders en affiches geplaatst op strategische punten.

Het *Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)* kent een doelgroep die bijna uitsluitend bestaat uit Subsaharaanse Afrikaanse migranten. Via de 'community leaders approach' ontstaat de mogelijkheid om deze minderheden te bereiken. Om bij de Afrikaanse gemeenschap ingang te vinden als preventiewerker of hulpverlener is het noodzakelijk regelmatig overleg te plegen met de leidende figuren. De community leaders geven op hun beurt de relevante informatie en vorming door (methode bekend als 'peer-education'). De Subsaharaanse Afrikaanse migranten worden hierbij niet gezien als passieve ontvangers maar vooral als actieve deelnemers aan de aids- en soapreventie. Via deze hechte samenwerking met doelgroep zelf bindt het ITG de strijd aan tegen soa en aids bij de Afrikaanse gemeenschap in Vlaanderen.

De *Wetenschappelijke Vereniging voor Vlaamse Huisartsen* krijgt jaarlijks verschillende opdrachten, waarvan er één bestaat uit het ontwikkelen, valideren en implementeren van aanbevelingen en werkmodellen voor huisartsen met betrekking tot seksuele gezondheid.

Een ander project van de Vlaamse Gemeenschap is *sputenruil voor intraveneuze druggebruikers*, ter preventie van besmettingen zoals hepatitis B en ook HIV die overdraagbaar zijn via het gemeenschappelijk gebruiken van intraveneuze naalden.

Centra voor Leerlingenbegeleiding

De centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) organiseren algemene, bijzondere en verplichte consulten om de gezondheid, groei en ontwikkeling van de leerlingen te bevorderen, te bewaken en te behouden. De algemene en gerichte consulten zijn een verplichte opdracht waaraan alle leerlingen en ouders moeten meewerken. Op deze wijze wordt de gezondheidstoestand van alle kinderen die naar Vlaamse scholen gaan opgevolgd.

Ook het nemen van profylactische maatregelen ten aanzien van de leerlingen en het schoolpersoneel is een verplichting. In samenwerking met de gezondheidsinspectie kan een gerichte opsporing naar tuberculose georganiseerd worden voor kinderen die recent verbleven bij familieleden in landen waar deze ziekte nog endemisch is.

Via de CLB kan de schoolgaande jeugd kosteloos gevaccineerd worden. Naast de vaccinaties volgens het vaccinatieschema bieden de CLB ook inhaalvaccinaties aan. Vooral allochtonen bij wie in het land van herkomst niet veralgemeend gevaccineerd wordt, maken hiervan gebruik. Momenteel wordt in de CLB een grootscheepse vaccinatie tegen meningitis C voor alle kleuters en de adolescenten georganiseerd.

De CLB dienen jaarlijks gsystematiseerde gegevens van somatische, psychologische, pedagogische en sociale aard mee te delen. Hiervoor werd een registratiesysteem uitgewerkt dat moet toelaten ontwikkelingsparameters aan socio-economische gegevens te linken. Op die wijze kunnen gezondheidsdeterminanten in kaart gebracht worden en indien nodig kunnen remediërende acties met alle betrokkenen opgezet worden.

Verder heeft de CLB bijzondere aandacht voor bepaalde opdrachten in bepaalde groepen en voor de leerlingen die door hun sociale achtergrond bedreigd worden in hun ontwikkeling en hun leerproces. Extra aandacht voor mondgezondheidszorg en tandzorg bij bepaalde allochtone kleuters is daar een voorbeeld van. Ook het eetgedrag en voedingspatroon van de leerlingen wordt multidisciplinair opgevolgd. De centra hebben eveneens de plicht om in de scholen met preferentiegroepen optimaal aanwezig te zijn.

JEUGD – CULTUUR - SPORT

JEUGD

Zoals al vermeld in de rapporten 2000 en 2001 werd eind 2000 het eerste Vlaamse jeugdwerkbeleidsplan door de Vlaamse regering goedgekeurd. In dat plan zijn maatregelen opgenomen die voor de verdere legislatuur werden vooropgesteld. Eén van de uitgangspunten die als toetsteen werd geformuleerd, is het stimuleren van de toegankelijkheid van het jeugdwerk voor alle kinderen en jongeren. Met deze toegankelijkheid wil het Vlaamse jeugdwerkbeleid zich duidelijk identificeren met een multiculturele en open samenleving.

Het Vlaamse jeugdwerkbeleidsplan vormde de start voor de opmaak van een breder jeugdbeleidsplan dat het instrument wil zijn om te streven naar een geïntegreerd jeugdbeleid. In het jeugdbeleidsplan worden beleidsmaatregelen opgenomen die zich (ook) richten naar de jeugd. Ook hier wordt toegankelijkheid van het jeugdbeleid als een van de centrale uitgangspunten naar voor geschoven.

Projectsubsidies

Experimenteel of vernieuwend jeugdwerk

Vanaf 2000 is op de begroting jeugd een budget voorzien voor de subsidiëring van experimentele of vernieuwende jeugdwerkprojecten. Bedoeling is deze jeugdwerkinitiatieven tijdelijk een kans te geven om nadien op een structurele basis ondersteuning te verdienen. Deze vernieuwende initiatieven moeten inspelen op nieuwe ontwikkelingen en signalen die zowel binnen het jeugdwerk als meer algemeen bij kinderen en jongeren ontstaan. De initiatieven moeten methodisch of inhoudelijk vernieuwend werken (qua methodiek of doelgroep) en inspelen op nieuwe trends, signalen of subculturen. De initiatieven moeten tot doel hebben op Vlaams niveau relevantie te verwerven.

In 2002 werden 22 aanvragen gehonoreerd. Drie van deze projecten richten zich naar allochtone kinderen en jongeren.

- *Zelforganisatie van allochtone jongeren*, ingediend door Platform Allochtone Jongeren vzw. Bedoeling is het opzetten van een structuur voor de ondersteuning, begeleiding, coördinatie en belangenbehartiging van de zelforganisaties voor allochtone jongeren in Vlaanderen. De vereniging ontving hiervoor € 23.400.
- *Steunpunt allochtone meisjes en vrouwen vzw*: voor de ondersteuning van de *allochtone meisjeswerkingen* met het doel aansluiting te realiseren bij het reguliere jeugdwerk ontving het steunpunt € 37.000.
- *Een stem van de straat*, ingediend door Uit de Marge vzw. Bedoeling is het creëren van een jaarlijks moment waarop (kansarme) kinderen en jongeren rond een bepaald thema een stem krijgen, contact hebben met 'deskundigen' terzake en ervaringen en inzichten kunnen uitwisselen, wat moet uitmonden in een conceptnota daarover. Hiervoor werd € 18.600 uitgetrokken.

Jeugdcultuurprojecten.

Jongeren tussen 14 en 25 jaar of verenigingen die een artistiek project met of voor kinderen en jongeren willen realiseren, kunnen hiervoor een subsidie krijgen van de Vlaamse overheid. Een artistiek project is een activiteit of geheel van activiteiten binnen een artistieke discipline of een combinatie van disciplines, al dan niet resulterend in een artistiek product.

In 2002 werden 25 projecten gehonoreerd waarvan 2 expliciet naar allochtone jongeren:

- *Toneelproject "Knock Out"*, ingediend door de Vereniging van Marokkaanse Jongeren uit Sint-Jans-Molenbeek. Zij organiseerden een totaalspektakel waarin de leefwereld van Brusselse (allochtone) jongeren zowel verbaal (drama, improvisatie, rollenspel) als non-verbaal (muziek, circustechnieken) tot uiting komt. (€ 4.900)
- *Zigeunercultuur in Europa*, ingediend door Layla Aerts uit Gent. Het project omvat een fotoreportage van de zigeunercultuur in het buitenland, begeleid door teksten (zigeunerverhalen). Dit project zou dan in België verder worden gezet aan de hand van een fotoreportage van families binnen verschillende gemeenschappen. Dat moet uitmonden in een tentoonstelling. Bedoeling is de eeuwenoude en rijke cultuur voor te stellen en vooroordelen weg te nemen. (€ 4.000)

In 2003 werden 3 initiatieven gesubsidieerd.

- *Ine Dehandschutter* organiseert fotografietentoonstellingen op verschillende plaatsen na een reis door het naoorlogse Albanië en Kroatië, om aldus een commentaar te geven op de actuele vluchtelingenproblematiek. (€ 4.000)
- *Art Basics for Children* vzw biedt een ruime waaier aan kunsteducatieve activiteiten, met onder meer aandacht voor vluchtelingenkinderen uit het Klein Kasteeltje. (€ 137.500)
- *KifKif* vzw werkt een artistiek project uit dat via reportages, essays en fotografie positief wil berichten over migranten.

Informatie-, communicatie- en inspraakprojecten.

Om de betrokkenheid bij en de participatie van de jeugd aan het beleid te bevorderen en om de positieve beeldvorming over de jeugd te stimuleren, subsidieert de Vlaamse overheid verenigingen of projecten die tot doel hebben:

- participatie van de jeugd bij de voorbereiding of uitvoering van het Vlaamse jeugdbeleidsplan te bevorderen;
- de informatie naar de jeugd of communicatie over de jeugd te verbeteren.

In 2002 werden 20 projecten gehonoreerd. Een viertal projecten zijn te kaderen in het minderhedenbeleid.

- *Multicultureel samenleven*, ingediend door KSJ-KSA-VKSJ. Centraal staat het uitwerken en lanceren van een antidiscriminatie campagne. (€ 60.000)
- *Uitwerking draaiboek*, door het Centrum voor Maatschappelijke Gelijkheid en Jeugdwelzijn. Informatieverzameling rond goede methodieken en procesvorming met betrekking tot het verhogen van de toegankelijkheid van jeugdruimte voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, op lokaal vlak. (€ 25.000)
- *Addenda* vzw wil samen met jongeren objectieve informatie verstrekken rond jongeren en etnisch-culturele minderheden naar de brede publieke opinie. (€ 24.374)
- *Meisjesdag*, georganiseerd door het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen. Doelstellingen zijn ontmoeting, ontspanning en participatie. (€ 1.500)

Subsidies voor invoegafdelingen in de culturele sector.

Op 4 juli 2003 werd tussen de ministers Landuyt en Van Grembergen een samenwerkingsakkoord getekend “tot bevordering van de evenredige arbeidsdeelname en diversiteit van jongeren”.

Met dit akkoord geven de ministers gevolg aan de platformtekst van 3 december 2002 die werd afgesloten tussen de Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en de allochtone gemeenschappen met betrekking tot “evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010” (zie luik Werkgelegenheid).

In deze platformtekst werden een aantal actiedomeinen vastgesteld waaraan concrete acties werden gekoppeld. Hierbij werd onder meer gesteld dat de Vlaamse regering de nodige maatregelen zal nemen in uitvoering van het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt.

In het kader van dit samenwerkingsakkoord werkt de afdeling jeugd en sport samen met de afdeling tewerkstelling inzake de realisatie van tewerkstellingsprojecten voor jonge risicowerklozen. Vanuit de afdeling tewerkstelling wordt afhankelijk van de aard van het project gewerkt met de instrumenten van de invoegafdelingen, diversiteitsplannen en het ESF-programma doelstelling 3- zwaartepunt 6.

Daarbij sluit de afdeling tewerkstelling een overeenkomst met een werkgever om gedurende een bepaalde periode een vooraf bepaald aantal werknemers te werk te stellen. De afdeling tewerkstelling zal daarbij gedurende het eerste jaar 80%, het tweede jaar 60% en het derde jaar 40% in de loonkost betalen, de afdeling jeugd en sport zal dit bedrag aanvullen met het ontbrekende deel van de loonkost en dit voor een maximaal bedrag van € 5.500, € 11.000 en € 16.500 voor respectievelijk het 1ste, 2de en 3de jaar. De afdeling jeugd en sport volgt de dossiers inhoudelijk op.

In 2003 werden 3 dossiers goedgekeurd namelijk, vzw KIDS uit Antwerpen en vzw JONG uit Gent die beiden een overeenkomst sloten met de afdeling tewerkstelling om 8 voltijds equivalent invoegwerknemers te werk te stellen. Essentieel in beide projecten is de tewerkstelling van jongeren die overwegend van allochtone afkomst zijn. Daarnaast gaan de projecten door in wijken die als probleemwijken beschouwd worden. De werknemers worden ingeschakeld in jeugdwerkinitiatieven en krijgen daarnaast ook aangepaste vorming en begeleiding.

Een derde dossier betreft het project Cordoba waarbij de afdeling tewerkstelling een overeenkomst maakte in het kader van de diversiteitsprojecten. Dit project bestaat uit een praktijkgerichte opleiding die wordt gekoppeld aan tewerkstelling en dit voor een vijftal (voltijds equivalenten) allochtone cultuurfunctionarissen. Het gaat om een bijzondere en tijdelijke inhaalprocedure om rolmodellen te creëren, waardoor het op langere termijn mogelijk moet worden dat allochtonen via de reguliere kanalen hun weg vinden en aanvaard worden in de culturele sector. Voor het Cordobaproject treedt vzw steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid op als werkgever. Het gaat om een pilootproject voor 3 jaren en er werd geen specifieke aanvullende reglementering voor uitgewerkt.

Landelijk georganiseerd jeugdwerk

Het landelijk georganiseerd jeugdwerk wordt aangestuurd door het decreet op het Vlaams Jeugdbeleid en het besluit van de Vlaamse regering van 7 juni 2002. In tegenstelling tot het decreet van 1998 is in de huidige regelgeving geen extra subsidiëring voorzien. Het huidige decreet bepaalt evenwel dat bij de beoordeling van de beleidsnota's die de verenigingen indienen wel als criteria 'de aandacht voor de culturele diversiteit' en 'de mate waarin de maximale participatie van alle jongeren, in het bijzonder kansengroepen, wordt nagestreefd door de vereniging. In de praktijk betekent dit dat de subsidiëring van voorheen al specifiek naar minderheden gerichte werkingen gecontinueerd worden. Tegelijk wordt de aandacht voor de participatie van minderheden verbreed door er een specifiek beoordelingscriterium van te maken voor alle verenigingen. Aandacht voor de noden van de bijzondere doelgroep wordt aldus een opdracht van alle jeugdwerkverenigingen.

Lokaal jeugdbeleid

Op 6 juli 2001 werd het decreet van 9 juni 1993 houdende subsidiëring van gemeentebesturen en van de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, grondig gewijzigd. Op 13 juli 2001 keurde de Vlaamse regering twee nieuwe uitvoeringsbesluiten goed. De bepalingen in het herziene decreet gaan in vanaf de jeugdwerkbeleidsplanning 2002 – 2004.

In het gewijzigde decreet wordt expliciet gesteld dat in de jeugdwerkbeleidsplannen van *alle* gemeenten aandacht moet worden besteed aan de toegankelijkheid van het jeugdwerk voor *alle* kinderen en jongeren, dus ook voor die groepen kinderen en jongeren die moeilijker toegang hebben tot het reguliere aanbod. Art. 3,§ 3 van het decreet bepaalt dat het jeugdwerkbeleidsplan een apart hoofdstuk 'toegankelijkheid van het jeugdwerk' moet bevatten.

Aan de gemeentebesturen wordt gevraagd om in het jeugdwerkbeleidsplan expliciet aandacht te besteden aan de toegankelijkheid van de jeugdwerkinitiatieven voor alle kinderen en jongeren. Zij dienen zich af te vragen of er geen categorieën van kinderen en jongeren zijn die van deelname uitgesloten worden omwille van o.a. betaalbaarheid, werkingscultuur, bereikbaarheid, beschikbaarheid. Zij moeten meer doen dan alleen maar onderzoeken of er een probleem is, zij moeten er indien nodig ook concrete acties aan koppelen. De voorgestelde maatregelen dienen daarom ook stimulansen in te bouwen om deze kinderen en jongeren reële participatiekansen te geven.

Art. 6,§ 2, 3° van het gewijzigde decreet bepaalt dat "van het in 2° genoemde bedrag (d.i. 94 % van het totale budget na de voorafname van 6% voor de Vlaamse Gemeenschapscommissie ter uitvoering van het jeugdwerkbeleidsplan in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) ten hoogste 20 % en ten minste 2.851.000 euro op basis van sociaal-geografische indicatoren verdeeld wordt onder gemeentebesturen voor de ondersteuning van jeugdwerkinitiatieven die de toegankelijkheid van het jeugdwerk verhogen voor alle kinderen en jongeren en waarin gewerkt wordt met kinderen en jongeren die zich in een sociaal-cultureel of sociaal-economisch zwakke positie bevinden, onder de voorwaarden bepaald door de Vlaamse regering". Hiermee worden de subsidies voor jeugdwerkinitiatieven werkend met maatschappelijk achtergestelde kinderen structureel verankerd en wordt afgestapt van een prioriteitenregeling en een beperking in de tijd. De lokale gemeenschappen (o.a. bestuurders, ambtenaren en jeugdwerkers) krijgen het vertrouwen om, binnen de centraal gestelde spelregels, plaatselijk de aanwending van deze middelen te bepalen.

In het besluit van de Vlaamse regering van 13 juli 2001 ter uitvoering van bovenvermeld decreet wordt beschreven hoe voor elke gemeente de relatieve maatschappelijke achterstelling van kinderen en jongeren wordt vastgesteld aan de hand van 9 jeugdspecifieke indicatoren. De keuze van de indicatoren en de bepaling van de relatieve waarde ervan gebeurde op basis van de beschikbaarheid van gegevens, de kennis van het veld en een factoranalyse. De twee eerste indicatoren verwijzen naar de allochtone afkomst van kinderen en jongeren en bepalen samen voor een zesde de selectie van de gemeenten en het subsidiepercentage uit het genoemde krediet voor de betrokken gemeenten:

- 1° het gemiddeld aantal inwoners, jonger dan 25 jaar, met een Turkse, Marokkaanse, Algerijnse of Tunesische nationaliteit;
- 2° het gemiddeld aantal inwoners, jonger dan 25 jaar, uit een land dat niet behoort tot de groep van de rijkste landen, met uitzondering van de in 1° vermelde landen.

Voor enkele gemeenten die nog tot en met 2001 een garantieverplichting hebben op basis van het huidige besluit van 21 april 1998 werd wel een overgangsmaatregel ingelast om de overstap naar een structurele financiering van jeugdwerkinitiatieven werkend met maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren mogelijk te maken. De betrokken gemeenten krijgen (los van de nieuwe prioriteitenregeling) in 2002, 2003 en 2004 in totaal nog minstens hetzelfde subsidiebedrag als in 2000 ook als ze minder zouden scoren op basis van de jeugdspecifieke indicatoren.

Op die manier werden 3 gemeenten heropgevestigd, (Wetteren, Hamme en Veurne) die onvoldoende scoorden op de 9 indicatoren om geselecteerd te worden en werd het subsidiebedrag voor 4 gemeenten met een hoge concentratie aan allochtone kinderen en jongeren verhoogd (Mechelen, Maasmechelen, Genk en Houthalen-Helchteren). Op het niveau van de betrokken jeugdwerkinitiatieven komt vanaf 2002 de garantieverplichting te vervallen.

De extra subsidies blijven, net als in de eerder geldende prioriteitenregeling, voorbehouden voor ondersteuning van jeugdwerkinitiatieven die inspelen op de behoeften van allochtone kinderen en jongeren, laaggeschoolde jongeren en kinderen en jongeren die leven in een situatie van armoede, vermits de middelen worden verdeeld op basis van indicatoren die net deze problematiek meten.

I.c. zijn de extra subsidies gericht naar jeugdwerkinitiatieven die de toegankelijkheid van het jeugdwerk verhogen voor alle kinderen en jongeren, en waarin gewerkt wordt met kinderen en jongeren die zich in een sociaal-cultureel of sociaal-economisch zwakke positie bevinden, meer in het bijzonder kinderen en jongeren die leven in situaties bepaald door: 1° het behoren tot een etnisch-culturele minderheid; 2° armoede; 3° lage scholing.

- In de periode 1996-1998 betrof het de gegarandeerde ondersteuning voor een aantal die voorheen rechtstreeks werden gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap, na controle door de afdeling Jeugd en Sport;
- In de periode 1999-2001 betrof het de verdeling van de middelen op basis van indicatoren. Er zijn gemeenten met garanties, met nieuwe beleidsruimte, en projectgemeenten;
- Voor de periode 2002-2004 gaat het over extra subsidies voor 46 gemeenten die scoren op nieuwe indicatoren maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren;
- Voor de periode 2005-2007 gaat het over extra subsidies voor 41 gemeenten die scoren op geactualiseerde indicatoren

Voor deze extra subsidie werd volgend budget voorzien op pr. 45.1, Jeugd en Sport, BA 43.01:

1996	geen informatie
1997	geen informatie
1998	€ 2.358.201,43
1999	€ 2.375.241,30
2000	€ 2.394.512,63
2001	€ 2.421.542,90
2002	€ 2.847.627,00
2003	€ 2.918.503,00
2004	€ 2.962.260,00

Partners bij de uitvoering zijn de gemeentebesturen uit de geselecteerde gemeenten.

De maatregel werd geëvalueerd in 1997, 2000 en 2003. Op basis van de evaluatie leidde het bijsturen van de prioriteitenregeling voor elke planperiode tot een nieuw uitvoeringsbesluit. Zoals hierboven aangegeven is het uitvoeringsbesluit vanaf 2001 structureel verankerd in het decreet. Eveneens op basis van evaluatie zijn de garanties op niveau van de jeugdwerkinitiatieven vervallen en oordelen de gemeenten autonoom over de besteding van de extra middelen.

Overzicht van de lokale initiatieven om het jeugdwerk toegankelijker te maken

Onderstaand overzicht schetst op basis van de werkingsverslagen 2002 een beeld van de inspanningen die lokaal geleverd worden om het jeugdwerk toegankelijker te maken voor etnisch-culturele minderheden

Provincie Limburg

BERINGEN

Het stadsbestuur van Beringen koos ervoor de extra middelen waarop de stad aanspraak kan maken volledig te besteden aan de personeelskost van 1,5 voltijds equivalent personeel voor de ondersteuning van het jeugdwelzijnswerk. Het jeugdwelzijnswerk organiseert in een aantal kansarme buurten een aanbod naar de kinderen en jongeren. Dit aanbod bestaat uit spel, mogelijkheid tot ontmoeten, vorming en creatieve activiteiten. Het jeugdwelzijnswerk omvat 3 kinder-, 2 tiener-, 2 jongeren- en 2 meisjeswerkingen. Deze laatste worden mee ondersteund door Arktos vzw. Hiervoor ontvangen ook zij een vergoeding. Naast het direct werken met de doelgroep, blijft er aandacht voor uitwisseling met het klassieke jeugdwerk, vorming rond werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren en het geven van informatie naar jeugd en ouders toe. Er worden voornamelijk allochtone jongeren bereikt.

GENK

In Genk is in elk van de vijf impuls wijken een jeugdwelzijnswerking actief. Hun hoofddoelstelling is het verhogen van de ontplooiings- en ontwikkelingsmogelijkheden van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren via de organisatie van een behoeftedekkend vrijetijdsaanbod. Zij doen dit door het realiseren van ontmoetings-, ontspannings- en spelmogelijkheden en het aanbieden van creatieve activiteiten en vormingen voor kinderen en jongeren van voornamelijk allochtone origine. De middelen die de stad Genk ontvangt van de Vlaamse overheid voor de ondersteuning van doelgroepspecifiek jeugdwerk worden verdeeld over de verschillende wijkwerkingen.

GINGELOM

In Gingelom werden geen doelgroep specifieke werkingen uitgebouwd of ondersteund. Extra middelen werden niet aangewend.

HEUSDEN-ZOLDER

Het stadsbestuur van Heusden-Zolder maakt de middelen die het van de Vlaamse overheid ontvangt voor ondersteuning van werkingen met kansarme kinderen en jongeren, integraal over aan de vzw Kameleon. Deze vzw organiseert vormende en ontspannende activiteiten voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren, gericht op het verkleinen van hun maatschappelijke achterstelling. De werking richt zich voornamelijk naar die sociale woonwijken met een concentratie aan etnisch-culturele minderheden, waar nog geen reguliere jeugdwerking aanwezig is. Ze verzorgen in deze wijken een aanbod van spelmogelijkheden, creatieve activiteiten, amateuristische kunstbeoefening. Ze staan eveneens garant voor het creëren van ontmoetingsmogelijkheden en een vormingsaanbod. Waar mogelijk proberen zij uitwisselingen en contacten met het reguliere jeugdwerk te bewerkstelligen.

HASSELT

In Hasselt werd een nieuwe informatiecampagne opgezet waarin het jeugdwerkaanbod van de stad werd voorgesteld. De verspreiding van het promotiemateriaal gebeurde mee door de jeugdwelzijnswerkers en de straathoekwerkers van de stad, die de doelgroep beter weten te bereiken. Het werken met de doe-cheque werd gecontinueerd om mogelijke financiële drempels voor deelname aan het jeugdwerk weg te werken.

Om deze cheques zo efficiënt mogelijk te verspreiden werd beroep gedaan op enkele hulpverlenende instanties en sleutelfiguren in diverse wijken. De overige middelen werden via een projectsubsidie ter beschikking gesteld aan alle Hasseltse verenigingen en personen die acties of projecten wilden ondernemen ter bevordering van toegankelijkheid van het jeugdwerk. Hiervoor kwamen jammer genoeg geen aanvragen binnen. De geplande subsidie kon dan ook niet worden uitbetaald.

HOUTHALEN-HELCHTEREN

Het gemeentebestuur stort de extra middelen integraal door aan jeugdwelzijnswerk Meulenberg, een organisatie die haar werking ontplooit in de wijk Meulenberg en daar jaarlijks een 500 tal kinderen en jongeren bereikt, veelal van allochtone afkomst. Er is een divers aanbod voor diverse leeftijdsgroepen. Zo zijn er spelmomenten en creatieve activiteiten, voor de tieners wordt er gezorgd voor ontmoetingsmogelijkheid en voor alle geïnteresseerden is er wekelijks één vormingsmoment. Voor de kinderen is er ook naschoolse opvang voorzien.

LEOPOLDSBURG

In de gemeente Leopoldsburg werd de reeds bestaande kinderen en jongerenwerking gecontinueerd, dit jaar echter zonder de steun van Arktos vzw. De extra middelen waarop het gemeentebestuur aanspraak kan maken werden deels besteed aan de werkmiddelen voor de werking van Cobra en Cobra junior, werkingen voor allochtone kinderen en jongeren en aan de personeelskost van één jongerenwerker voor de begeleiding van deze werkingen. Twee maal per week werden activiteiten georganiseerd in het ontmoetingslokaal van het jeugdcentrum Woelingen. Er werd uit noodzaak voor gekozen om de woensdagavond activiteit van Cobra te laten samenvallen met de tienerwerking van het jeugdcentrum. Op die manier creëerde men voor de allochtone jongeren een introductie naar het jeugdhuis en leerden de tieners uit het jeugdhuis de jongeren van Cobra kennen. Zo leerden ze elkaar te respecteren en om te gaan met culturele verschillen. Het activiteiten aanbod was variabel en werd laagdrempelig gehouden voor de beide groepen.

MAASMECHELEN

De gemeente Maasmechelen sloot een contract af met drie vzw's die zorgen voor de verruiming van het vrijetijdsaanbod met specifieke aandacht voor de ruimere vragen en behoeften van deze doelgroep en die elk een deel van de extra middelen krijgen. Het gaat om vzw Thebe, speelpleinwerking vzw De Saenhoeve en vzw Jeugdorganen. Door de middelen te verdelen over deze drie organisaties wordt een gediversifieerde groep van kinderen en jongeren bereikt. Vzw Thebe richt zich voornamelijk op allochtone jongeren. Zo organiseren zij kadervorming met het doel allochtone jongeren op te leiden tot jeugdwerker en hen stage te laten lopen in het Maasmechelse jeugdwerk, waar ze vaak ook na hun stage als begeleider kunnen blijven meedraaien. Verder organiseren ze nog heel wat andere activiteiten voor zowel kinderen als jongeren. Tieners uit diverse impuls wijken vormen de belangrijkste doelgroep van vzw Saenhoeve. Het uiteindelijke doel is de tieners verantwoordelijkheid te laten opnemen op het speelplein. De vzw Jeugdorganen organiseert dan weer speelpleinwerking in de verschillende Maasmechelse impuls wijken en een laagdrempelig vrijetijdsaanbod in het jeugdcentrum Asteroïde B612.

TONGEREN

De werkingen of initiatieven voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren zijn hier niet gericht op etnische minderheden.

Provincie Vlaams-Brabant**DIEST**

Het project omvatte het opzetten van een buurtgerichte speelpleinwerking tijdens de schooluren en de vakantieperiodes (kleine vakanties en zomervakantie) voor voornamelijk Turkse kinderen in de wijken Hasseltsestraat noord, Hasseltsestraat zuid, Vervoortplaats, Mariendaalstraat en Leuvensestraat. In het totaal werden een vijftigtal Turkse jongens van 7 tot 14 jaar bereikt. Voor de begeleiding van het project werd een buurtspeelpleinwerker aangeworven. Er werden activiteiten ontwikkeld die aansluiting konden vinden bij het bestaande jeugdwerk- en sportorganisaties, die jongeren introduceerden in openbare infrastructuur (zoals cultuurcentrum, bibliotheek, zwembad...), die het gebruik van het Nederlands en sociale vaardigheden stimuleerden en die een dialoog met de ouders en buurtbewoners tot gevolg zouden kunnen hebben. Bij de aanleg van stedelijke spelinfrastructuur werd daarenboven steeds het advies van de buurtspeelpleinwerker ingewonnen. De buurtspeelpleinwerker stimuleerde ook de coördinatie van de speelpleinwerking Dassenarde (bedoeld voor kinderen die geen aansluiting vinden bij bestaande zomerwerkingen zoals grabbelpas en sportkampen) en de buurtgerichte speelpleinwerking tijdens de zomervakantie. Het project werd stopgezet toen de buurtspeelpleinwerker in september 2002 ontslag nam.

LEUVEN

Om het jeugdwerk toegankelijker te maken voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren werd geopteerd voor de verdere ondersteuning van kinderwerking Fabota en Jeugdhuis Den Tube. In beide werkingen staan het realiseren van ontmoeting, ontspanning, spel en creatieve activiteiten, naschoolse begeleiding, informatie en vorming, preventie, werken aan structuren en overleg voor maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren voorop. Het merendeel van hen zijn van allochtone afkomst. In het kader van het jeugd welzijnsoverleg dat in 2002 van start ging, stond vooral het afstemmen van de verschillende vergaderingen van de werkingen kansarme jeugd centraal, het opsporen van noden en overlappingsen, voorstellen van prioriteiten, zoeken naar middelen en methoden en de ontwikkeling van nieuwe initiatieven. In 2002 werden ook 2 gezamenlijke projecten uitgewerkt en uitgevoerd "de jongeren adventure trophy" en "de vaart op de vaartdag". Beide projecten hadden als doel om jongeren van reguliere jeugdwerkingen en jeugd welzijnswerkingen via gezamenlijke activiteiten kennis te laten maken met elkaar.

LANDEN

Geen specifieke acties voor de doelgroep.

TIENEN

In 2002 werden de vrijetijdsinitiatieven die in 2001 werden opgestart, gecontinueerd. De buurtgerichte speelpleinwerking " 't Pleintje" (voor 6 tot 12 jarige kinderen) werd tijdens de maand juli opnieuw georganiseerd. Op een laagdrempelige manier (niet inschrijven, gratis deelname, ophalen van de kinderen) werden thematisch gerichte activiteiten aangeboden. In totaal werden 73 kinderen bereikt. Het aantal kinderen uit een maatschappelijk kwetsbare buurt dat werd bereikt, bedroeg 60 %. Vooral kinderen uit de Potterijwijk en in iets mindere mate ook kinderen uit de Driemolenstraat en het Kapucijnenhof, werden bereikt. Er waren meer deelnemers van autochtone (66 %) dan van allochtone origine (34 %). In de Lunévillaan groeide het gevarieerde activiteiten aanbod uit tot een buurtwerking. Dit houdt de organisatie in van sportactiviteiten (buurtbal, ijsschaatsen, muurklimmen, etc.) en spelactiviteiten (gezelschapsspelenavond, flipperkasten maken, een quiz, etc.) met de kinderen (vanaf 3 jaar), jongeren en ouders uit de buurt, op avonden en in de weekends. Het aantal deelnemers per activiteit varieerde van minimum 8 tot maximum 22 deelnemers. Per activiteit namen gemiddeld 14 kinderen en jongeren deel.

De SWAP tienerwerking werd verder ontplooid via de instuifformule. In totaal werden hiermee 117 jongeren (67 % jongens, 33 % meisjes) bereikt. Wekelijks namen gemiddeld 20 jongeren van 12 tot 16 jaar deel aan de instuiven. Van de bereikte jongeren is 33 % van allochtone origine (Slovaken, Albanezen, Kosovaren, Tsjechen...) en is 26 % uit een maatschappelijke kwetsbare buurt afkomstig (Potterijwijk, Kapucijnenwijk en Driemolenstraat). Opvallend is ook dat 15 % van de jongeren uit Grimde kwam (Grimde heeft veel langdurig werklozen, alleenstaande ouders met kinderen, een hoog criminaliteitscijfer en een algemeen laag inkomensprofiel). In samenwerking met Arktos werd een filmproject opgezet. Tijdens het schooljaar werkten een 10-tal 14 tot 18 jarige jongeren van verschillende origine aan een film over diverse thema's zoals racisme, drugs, vandalisme... Jeugdhuis de Bleek werd hierbij gebruikt als vaste activiteiten - en werklocatie. Het eindproduct (de film) werd op 23 november vertoond.

VILVOORDE

Zingaro werd in 2002 als enige werking kansarme jongeren, verder financieel ondersteund. In december 2001 werd een jeugdwelzijnswerker aangeworven om projecten uit te werken om specifieke doelgroepen toe te leiden naar het reguliere jeugdwerk en het jeugdwelzijnswerk te coördineren. Zo heeft de jeugdwelzijnswerker een handleiding "werken met maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren" in een jeugdvereniging, uitgewerkt. De jeugdwelzijnswerker werkte samen met Chiro Houtem om maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren toe te leiden naar de Chiro (via deelname van deze jongeren aan 1 dag kamp van de Chiro en een intensieve begeleiding bij een eerste deelname aan Chiro-activiteiten). Een vijftal maatschappelijk kwetsbare jongeren zijn op die manier lid geworden van de Chiro. Anderzijds heeft de jeugdwelzijnswerker de Chiro gestimuleerd om meer deel te nemen en samen te werken met andere buurtgerichte initiatieven zoals het buurtfeest, de fakkeltocht/ kerstmarkt van het buurthuis.

Enkel de sociale woonwijk Houtem had in 2002 nog een jongerenwerker. De jongerenwerker werd van de dienst preventie naar de dienst jeugd overgeheveld. Daardoor werd de samenwerking met het reguliere jeugdwerk nog aangehaald zodat er verder werk kon worden gemaakt van de doorstroming van maatschappelijk kwetsbare jongeren naar het structurele vrijetijdsaanbod. Via de samenwerking Swap- Jongerenwerking Houtem werd de doorstroming van het maatschappelijk kwetsbare publiek van de Jongerenwerking naar de Swap-werking beoogd. De Jongerenwerking nam in de paas- zomer- en herfstvakantie wekelijks minstens twee maal deel aan Swap. Ruim 20 jongeren van Houtem kochten een swappas. Ook tussen Swap en het intercultureel Jeugdcentrum Zingaro werd een gelijkaardige doorstromingsactie opgezet met dezelfde bedoeling. Een 10 tal leden van Zingaro kocht een swappas. Een gelijkwaardige samenwerking met het Ontmoetings-, Onthaal- en Observatiecentrum 't Pasrel (instelling bijzondere jeugdzorg) werd gerealiseerd. Van 't Pasrel namen ook een 10 tal jongeren deel aan swap.

Provincie West-Vlaanderen

DE PANNE

Er zijn geen specifieke acties naar de doelgroep. Verschillende allochtonen komen vanuit Noord-Frankrijk, hebben hier een vriendenkring of lopen er school.

KORTRIJK

In Kortrijk worden de extra middelen voor MAJ zowel via de werkingtoelagen als via de projecttoelage besteed. De (hier) beoogde doelgroep komt occasioneel aan bod in de verschillende werkingen. Doch slechts één werking, de VCVL Meisjeswerking Kortrijk werkt specifiek met allochtone jongeren. Bij de projecten kregen de VZW Afrika Lisanga en de werkgroep Boksproject een toelage voor een initiatief gericht naar allochtone jongeren.

MENEN

De doelgroep, ook jongeren uit het opvangcentrum, wordt bereikt via de gewone werking (grabbelpas, speelpleinwerking, 'kleurpalletje op woensdag namiddag'). Dit is een bewuste keuze, na overleg, waarin de integratie centraal staat.

MESEN

Er werden geen uitgaven gedaan.

NIEUWPOORT

Er zijn geen specifieke acties naar de doelgroep maar er zijn ook geen problemen terzake. Via het project MAJ dat werd opgestart, werden 2-3 allochtone kinderen bereikt.

OOSTENDE

Er zijn geen specifieke projecten. Voor 2004 wordt wel een onderzoek gepland naar de noden en behoeften van allochtonen, gedeeltelijk met het oog op nieuwe jeugdwerkbeleidsplan.

SPIERE-HELKIJN

Er zijn geen specifieke acties voor deze doelgroep (slechts 1 jongere - inwoner in doelgroep).

VEURNE

Er zijn geen specifieke acties naar deze doelgroep. Wel wordt het jeugdhuis dat zich voornamelijk richt naar maatschappelijk achtergestelde jongeren ook bezocht door een tiental jonge asielzoekers. Zij maken dankbaar gebruik van de mogelijkheden, waarvan de kostprijs zo laag mogelijk (of zelfs gratis) wordt gehouden.

WERVIK

Voor de besteding van de extra middelen richt men zich in Wervik vooral naar de "kansarmoedegroep". In de stad bevindt zich echter ook De Bilck, een centrum voor minderjarige, alleenstaande asielzoekers. Ook deze jongeren tracht men te bereiken, vooral echter vanuit het algemene aanbod. Tevens bestaat er een systeem van tegemoetkomingen voor allerlei activiteiten, gericht naar de verschillende aanwezige instellingen, zowel naar de genoemde, maar ook naar bijvoorbeeld deze in de bijzondere jeugdzorg.

BRUGGE

Met de extra middelen uit de prioriteitenpot van de Vlaamse Gemeenschap ondersteunde de stad Brugge een aantal projecten die een werking ontwikkelen voor en met achtergestelde kinderen en jongeren. Door de stuurgroep werden 10 projecten goedgekeurd. Hierbij was er 1 project gericht naar vluchtelingenkinderen en allochtonen nl. M'bote. M'bote is een speelproject dat vooral activiteiten heeft in de vakanties.

BLANKENBERGE

Met de extra middelen uit de prioriteitenpot van de Vlaamse Gemeenschap worden geen initiatieven ondersteund die allochtone- of vluchtelingenkinderen of jongeren als doelgroep hebben.

KNOKKE-HEIST

Met de extra middelen uit de prioriteitenpot van de Vlaamse Gemeenschap worden geen initiatieven ondersteund die allochtone- of vluchtelingenkinderen of jongeren als doelgroep hebben.

Provincie Oost-Vlaanderen**GENT**

Werkingen Kansarme Jongeren krijgen middelen uit de 20%-regeling met de bedoeling in elke wijk een integraal en geïntegreerd jeugd(welzijns)werkenaanbod voor kinderen en jongeren te ontwikkelen. De doelgroep van deze werkingen zijn voornamelijk kinderen en jongeren uit een etnisch-culturele minderheid. Met deze initiatieven werd een convenant afgesloten. Deze organisaties werden ook vanuit het SIF gesubsidieerd. Door een ongelijke verdeling van middelen, te hoge loondruk,... worden nu verkennende oefeningen gemaakt om te komen tot een hernieuwing van het subsidiesysteem in samenspraak met de initiatieven. De bedoeling is ook om in samenspraak met de betrokken organisatie te komen tot een missie, visie, doelstellingen: een prioritaire opdracht voor het jeugdwelzijnswork in Gent binnen het kader van het stedelijk beleid in Gent. JOP is een gesubsidieerd opleidings- en tewerkstellingsproject voor laaggeschoolde jongeren, meestal van allochtone afkomst, met de bedoeling deze jongeren op te leiden als jeugdwerkers. De meisjeswerkingen van de stad worden erkend en krijgen subsidies. Voor anderstalige nieuwkomers was er overleg voor het optimaliseren van het vrijetijdsaanbod voor vluchtelingenkinderen en toeleiding van deze groep naar reguliere werkingen.

EEKLO

Met de extra middelen uit de prioriteitenpot van de Vlaamse Gemeenschap worden vooral initiatieven ondersteund die niet specifiek allochtone kinderen & jongeren of vluchtelingenkinderen & -jongeren als doelgroep hebben. Wel worden er via het asielcentrum gratis grabbelpassen verspreid.

ZELZATE

Met de extra middelen uit de prioriteitenpot van de Vlaamse Gemeenschap worden geen initiatieven ondersteund die specifiek allochtone kinderen & jongeren of vluchtelingenkinderen & -jongeren als doelgroep hebben.

AALST

In Aalst werd een deel van de extra middelen besteed aan de oprichting van een nieuwe vereniging met als doelgroep Turkse jongeren. In september 2002 gingen de integratieambtenaar, jeugddienst, brugfiguur van Kompas en enkele Turkse jongeren samen rond de tafel zitten wat uiteindelijk leidde tot de oprichting van ATJV (Aalsterse Turkse Jongerenvereniging). Het doel van de vereniging is Turkse jongeren beter te integreren in het jeugdwerk, door onder andere een samenwerking met enkele jeugthuizen en een actieve participatie aan de stedelijke jeugdraad. De jeugddienst verzorgt tijdens de vakanties ook speelpleinwerkingen waarvan vooral Ten Paulus een relatief groot bereik aan allochtone kinderen kent.

LOKEREN

De toegankelijkheid van het jeugdwerk en /of het voorzien van doelgroepspecifieke initiatieven in Lokeren blijven voor het stadsbestuur een hoge prioriteit aangezien er op dit vlak een duidelijke behoefte bestaat. De vzw Jeugdclubs Lokeren kon beroep doen op de extra subsidies van de prioriteitenregeling. In 2002 werd een samenwerkingsakkoord met het stadsbestuur afgesloten. In het kader van dit samenwerkingsakkoord wordt één fulltime beroepskracht gesubsidieerd. Daarnaast wordt ook een actieve samenwerking opgezet tussen de vzw Jeugdclubs en het jeugdwelzijnsinitiatief van de stedelijke jeugddienst. Er worden gezamenlijk activiteiten georganiseerd en vormingsinitiatieven opgezet. Ook de inspanningen om ondermeer de toegankelijkheid van de speelpleinwerking te verhogen, werden verder gezet.

SINT-NIKLAAS

Het stadsbestuur van Sint-Niklaas wil het bestaande aanbod uitbreiden naar kinderen en jongeren die voordien niet of weinig participeerden. De integratie van allochtone kinderen is daarin een belangrijke uitdaging. Jeugdbewegingen, speelpleinwerkingen en jeugthuizen spelen hierin een belangrijke rol en werden daar via een convenant extra voor ondersteund. Er werd naar gestreefd om geen enkele jeugdwerksector aan deze doelstelling te onttrekken en om een evenwicht te bekomen. De jeugdanimator van de jeugddienst zorgde er mee voor dat de verschillende acties die in dit kader werden ondernomen in 2002 beter op elkaar werden afgestemd. Waar nodig, nam hij ook een gedeelte van de begeleiding op zich.

RONSE

In samenwerking met het intercultureel centrum Kif-Kif werd een meisjeswerking opgestart. Met dit initiatief wil het jeugdcentrum zich via laagdrempelige activiteiten richten naar meisjes tussen 13 en 25 jaar die nu nauwelijks of niet worden bereikt. Elke activiteit wordt in onderlinge afspraak en samenwerking tussen het jeugdcentrum en Kif-Kif georganiseerd. Momenteel is het streefdoel maandelijks een filmvoorstelling en drie à viermaandelijks een andere activiteit in te richten. Mogelijk groeit hieruit op middellange termijn een autonoom draaiende meisjeswerking. In 2002 werden de volgende activiteiten opgezet: een filmvoorstelling (Save the Last Dance), een initiatie schoonheids- en lichaamsverzorging (7/04/02), een toelichting over druggebruik en preventie (19/05/02), deelname aan de Grote Meisjesdag te Gent (30/10/02), een Ramadanavond voorafgegaan door een kort vormingsmoment en gezamenlijk breken van het vasten (22/12/02), deelname aan de Ramadanmaaltijd van RAVIS (georganiseerd op 26/11/02 voor het stadsbestuur, de politie, de scholen, de sociale diensten) waarbij Memosa hielp bij het voorbereiden van de maaltijden en de bediening verzorgde. De meisjes konden daarna in informele gesprekken met de genodigden, Memosa ook bekend maken (een eetfestijn uitsluitend bedoeld voor meisjes en vrouwen).

De buurtspeelpleinwerking werd verder uitgebouwd. Het jeugdcentrum speelt hierin een belangrijke rol door het aansporen van nieuwe jongeren om als animator in deze werking te stappen en door de bestaande animatoren te stimuleren ook eens in deze werking mee te draaien. In 2002 werd een buurtspeelpleinwerking georganiseerd op zes verschillende locaties (in de Bredestraat, Scheldekouter, Floréal, op de binnenkoer van het jeugdcentrum in de Spinstersstraat, Vanhovestraat en op het Van Beverenplein) en dit telkens gedurende een tijdspanne van 2 uur. Gedurende de zomerwerking werden voor het eerst op regelmatige basis een aantal speciale activiteiten ingericht zoals een schattenjacht in het stadscentrum, paintball en zwemmen. De monitoren konden rekenen op een intensieve begeleiding vanuit het jeugdcentrum. Gemiddeld werden er een 70 tal kinderen bereikt. De voorbereiding en opvolging gebeurde door de projectverantwoordelijke van de buurtspeelpleinwerking en 2 hoofdanimatoren. Bij de samenstelling van de monitoren ploegen vormden de kennis van en voeling met een bepaalde wijk, de ervaring inzake spelbegeleiding en de individuele voorkeur van de monitoren belangrijke criteria. De monitoren stonden zelf in voor het voeren van de promotie voor de buurtspeelpleinwerking in de verschillende wijken.

De start van de zomerwerkingen (Speelpleinwerking "Pagadders", Buurtspeelpleinwerking, Grabbelpas en Swappas) werd ingeleid met een infoavond voor monitoren van alle werkingen waarbij de verschillende werkingen werden voorgesteld. De bedoeling was jongeren aan te moedigen en te overtuigen om eens binnen een andere werking actief te participeren en op die manier een betere mix te bekomen van autochtone en allochtone buurtspeelpleinbegeleiders. Praktisch de volledige groep allochtone monitoren koos voor de buurtspeelpleinwerking (terwijl de autochtone monitoren voornamelijk voor de andere werkingen kozen). De monitoren ploeg van de buurtspeelpleinwerking was aldus voor 90 % samengesteld uit allochtone jongeren.

De éézijdig allochtone samenstelling van de monitorenploeg heeft niet geleid tot een éézijdige samenstelling van het deelnemerspubliek. Immers op 5 van de 6 pleintjes was er een multiculturele samenstelling van de deelnemende kinderen. De uitzondering vormde het pleintje op het Van Beverenpleintje, een buurt waar er weinig of geen allochtone inwoners zijn, dat vooral autochtone kinderen bereikte.

STEKENE

Een specifieke tienerwerking wil de moeilijk bereikbare doelgroep (tieners tussen 12 en 16 jaar) kansen geven om zich in de vrije tijd te ontplooien via aangepaste, laagdrempelige accommodatie en een programma op maat gecoördineerd door een jeugdwerker met een agogische achtergrond (permanent verantwoordelijke). De tienerclub voor 13 tot 16 jarigen beoogt de organisatie van laagdrempelige activiteiten voor laaggeschoolde jongeren (Stekene scoort hoog wat betreft het aantal leerlingen in het beroepsonderwijs) op woensdagen, zaterdag en in de schoolvakanties. Het percentage allochtone jongeren is onbekend.

WETTEREN

De extra middelen gaan exclusief naar de werking van Habbekrats.

ZELE

In de vakantiespeelpleinwerking Marsupilami is de doelgroep goed aanwezig, waaruit men besluit dat er geen drempel is. De jeugdsportdag werd uitgewerkt samen met twee allochtone laatstejaarsstudenten L.O. van de Hoge School Gent, met als doel om zoveel mogelijk allochtone meisjes aan te zetten tot sport. Ook hier met positief resultaat. Ook voor de Roefeldag werd een extra inspanning geleverd: de allochtone ouders werden extra ingelicht en er werd gezorgd voor allochtone begeleiders. De resultaten waren positief maar toch besluiten ze dat blijvende inspanningen nodig zijn om de jongeren en de ouders opnieuw te motiveren om deel te nemen. Ook op het vlak van vorming werden er specifieke initiatieven genomen. Voor het startersaanbod JOZ, een werking met kwetsbare jongeren, werd er sportmateriaal en gezelschapsspellen aangekocht om de samenwerking te bevorderen bij hun werking met Turkse jongeren. Er werd een vormingsactiviteit voor JOZ georganiseerd, welke ook uitdrukkelijk open stond voor het gewone jeugdwerk. De jeugddienst organiseerde een ontmoetingsactiviteit voor de leiding van het jeugdwerk, waarbij men kennis kon maken met de Turkse keuken.

HAMME

De extra middelen gaan exclusief naar de werking van Habbekrats. Hoewel zij geen specifieke acties naar allochtonen voeren, komt deze doelgroep toch ruim aan bod in hun werking.

GERAARDSBERGEN

Er waren geen uitgaven terzake.

Provincie Antwerpen

ANTWERPEN

In Antwerpen werd de herstructurering van de WKJ-sector in 2002 verdergezet. De organisatieontwikkeling van de vzw Kids kan als afgerond beschouwd worden. Via deze koepelstructuur ondersteunt het stadsbestuur van Antwerpen de specifieke werkingen en initiatieven die ondermeer allochtonen en minderheden als doelgroep hebben. Vanuit het jeugdbeleid werd in 2002 ook het Platform Allochtoon Jeugdwerk ondersteund. Samen met middelen uit het Sociaal Impulsfonds kon het PAJ hierdoor werken met verschillende jeugdwerkers.

Het einddoel is de inschakeling van het allochtoon verenigingsleven in de structuren van het jeugdwerk. Het bedrag van de stedelijke toelagen oversteeg ruim de ontvangsten uit de 20%-pot die voorzien werd binnen de regeling rond extra middelen MAKJ van de Vlaamse Gemeenschap.

BOOM

De heroriëntering van het project voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren dat in 2001 onder de naam Den Uit van start ging, liep in 2002 met succes verder. De begeleiding stelt steeds vooraf en in samenspraak met de kinderen een zo gevarieerd mogelijk maandprogramma op. Het aantal deelnemers ging in stijgende lijn, tot ongeveer 40 kinderen eind 2002. Het gaat om allochtone kinderen en kinderen uit kansarme of éénoudergezinnen. In 2002 werd een convenant opgemaakt met de zelforganisatie voor jongeren Noûr. Deze convenant kan jaarlijks hernieuwd worden. De convenant legt ondermeer op dat de zelforganisatie moet werken rond het verhogen van de structurele toegankelijkheid, ondermeer door het aanbieden van een interessant activiteitenprogramma voor de doelgroep. Aan het uitvoeren van deze concrete actie werd een aanzienlijk subsidiebedrag gekoppeld. Hoewel de inhoudelijke werking met de doelgroep positief geëvalueerd wordt, moet vastgesteld worden dat het voorziene bedrag uit de prioriteitenregeling van de Vlaamse regering niet volledig werd opgebruikt.

NIEL

De gemeente Niel kon in 2002 voor de eerste keer beroep doen op extra middelen voor Maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren. Er werd voor gekozen om de middelen uit de prioriteitenregeling van de Vlaamse Gemeenschap te verdelen onder de verschillende jeugdwerkinitiatieven. Bedoeling is om de werking van de jeugdverenigingen gratis of tegen reductietarief ten dienste te stellen van de jongeren die financieel niet in de mogelijkheid zijn om in normale omstandigheden te kunnen deelnemen aan het verenigingsleven. In het werkingsverslag 2002 kon evenwel niet voor het volledige bedrag aangetoond worden dat de middelen effectief aan de doelgroep besteed werden.

TURNHOUT

De vzw Jeugdwelzijnswerk Turnhout, administratief, inhoudelijk en logistiek ondersteund door de jeugddienst, ging verder op de ingeslagen weg en voerde het stedelijk beleid t.a.v. maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren mee uit. Het aantal wijkspelotheek verdubbelde in 2002 tot 4 locaties en er kon een coördinator aangetrokken worden. In de Parkwijk werd een tienerwerking opgezet naar analogie met die in de wijk Den Brand. Het stadsbestuur kon extra middelen vrijmaken en uitkeren voor bijkomende ondersteuning van drie initiatieven die een aanbod deden naar de doelgroep. Het totale bedrag oversteeg zo ruim de middelen die door de Vlaamse Gemeenschap ter beschikking werden gesteld.

MECHELEN

Zoals de vorige jaren worden de middelen verdeeld over 4 erkende werkingen kansarme jeugd, namelijk het jeugdhuis Rzoezie, WKJ El-Kantra, WKJ Mechelen-Noord en WKJ Betha. Jeugdhuis Rzoezie ontwikkelde de voorbije 25 een brede basiswerking voor maatschappelijk achtergestelde kinderen en jongeren, veelal van allochtone afkomst. De tienerwerking binnen de globale jeugdhuiswerking heeft tot doel een opvang en instuifruimte aan te bieden aan allochtone jongeren die bij een 'klassieke' jeugdwerking geen aansluiting vinden door sociale, culturele en financiële drempels. De overige drie gesubsidieerde werkingen maken deel uit van de vzw Mooj. Elke werking heeft een toegewezen segment van het actieterrein met een doelgroepomschrijving en een doelstellingskader.

Algemeen wil de vzw activiteiten ondersteunen die gericht zijn op integratie en emancipatie van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren. Ook hier gaat het voornamelijk om allochtonen. Het is dan ook een doel van de werkingen om via hun activiteiten een betere verstandhouding te creëren tussen autochtone en allochtone Mechelaars.

SINT-AMANDS

In de gemeente Sint-Amandsberg werden in 2002 nagenoeg al de middelen en energie gestoken in de verdere uitbouw van een speltheek. Om ook allochtone kinderen te bereiken werden extra inspanningen geleverd. Zo werd er elke maand een spelnamiddag georganiseerd in samenspraak met enkele Turkse vrouwen. Ook werd de promotiefolder vertaald in het Turks en eveneens verspreid via de moskeeën. Om ook de speelpleinwerking toegankelijker te maken voor o.a. allochtone kinderen en jongeren werd er voor de monitoren een vormingsmoment georganiseerd dat werd begeleid door de Vlaamse Dienst voor Speelpleinwerking. Aangezien het hier om relatief nieuwe initiatieven gaat en het bereik van de speltheek nog beperkt is konden niet al de subsidies worden aangewend.

WILLEBROEK

In Willebroek worden de extra middelen verdeeld over verschillende initiatieven zowel gemeentelijke als particuliere. Zo werd er een vorming georganiseerd in samenwerking met Uit de Marge, rond werking met kansarme kinderen en jongeren. In het jeugdhuis perron, dat sowieso al heel wat kansarme jongeren bereikt werden extra activiteiten en workshops opgezet met het doel ook allochtone jongeren te bereiken. Verder sloot de gemeente een convenant af met de jongerenzelforganisatie Shorouk, het grootste deel van hun leden zijn jongeren van allochtone afkomst. Hun belangrijkste doelstelling is de inspraak en participatie van allochtone jongeren bevorderen. Ze worden betoelaagd door de gemeente en er wordt hen eveneens een lokaal ter beschikking gesteld. Ook de kinderwerking in het wijkcentrum van Willebroek-Noord wordt door de gemeente ondersteund en heeft als voornaamste doelgroep kinderen van allochtone afkomst.

Deeltijdse vorming

De deeltijdse vorming omvat een 30-tal vormingsprogramma's, ingericht door een 20-tal vormingscentra. Meerdere centra richten verschillende programma's in. De jongere krijgt na afloop een geïndividualiseerd getuigschrift waarin ook informatie over de arbeidsattitude is opgenomen. Hoewel dit getuigschrift geen wettelijke waarde heeft, blijkt dit door werkgevers wel geapprecieerd te worden. Sinds '97 zijn de bevoegdheid en het budget voor deeltijdse vorming overgeheveld van Onderwijs naar Cultuur. Vanaf 2004 wordt de bevoegdheid weer overgeheveld naar onderwijs.

Voor 2002 was € 4.010.000 ingeschreven op basisallocatie 31.02 van programma 45.1 (Jeugdwerk) voor de subsidiëring van de 'vormingsprogramma's die voor de vervulling van de deeltijdse leerplicht in aanmerking komen'.

Het vormingsaanbod

Het vormingsprogramma is niet opgevat als een vast leerplan. Wel moet elk programma een luik persoonlijke en maatschappelijke vorming en een luik beroepsgerichte vorming omvatten, waarbij rekenen en taal een geïntegreerd onderdeel van het programma uitmaken. De programma's vertrekken vanuit de ervaringen van de jongeren en worden opgesteld rekening houdend met hun noden en behoeften. Hierbij wordt veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van arbeidsattitudes. De centra kunnen zelf het volledige programma (het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming én het luik beroepsgerichte vorming) uitvoeren of enkel het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming inrichten en het luik beroepsgerichte vorming uitbesteden aan een samenwerkende partner (het centrum voor deeltijds beroepssecundair onderwijs).

Acht programma's worden volledig uitgevoerd door 5 centra en 12 programma's uitgevoerd door 12 centra omvatten enkel het luik persoonlijke en maatschappelijke vorming.

Binnen de programma's die volledig door de vormingscentra worden uitgevoerd, wordt in een aantal gevallen een onderscheid gemaakt tussen programma's voor werkenden en niet-werkenden (4 programma's). In de programma's voor niet-werkenden wordt extra aandacht besteed aan de ontwikkeling van arbeidsattitudes. Tewerkstelling wordt immers pas mogelijk mits een aantal arbeidsattitudes zoals op tijd komen, zich aan afspraken houden, ... worden nageleefd.

Een bijzondere plaats wordt ingenomen door de programma's die de vormingscentra organiseren in de observatie- en oriëntatiecentra voor jongeren die in een dergelijk centrum worden opgenomen. Het betreft hier 6 programma's uitgevoerd door 3 centra. Ook binnen deze programma's zijn er verschillen naargelang ze worden uitgevoerd in een observatie- dan wel een oriëntatiecentrum. Dit heeft te maken met het feit dat de opnameperiode in een observatiecentrum langer duurt.

Eén centrum richt een bijzonder programma in. Het betreft een programma voor vluchtelingen die geen Nederlands kennen en dat zich vooral richt op taalontwikkeling. Dit programma loopt reeds enkele schooljaren en richt zich uitsluitend tot allochtonen van verschillende nationaliteiten. Hun nationaliteit wisselt sterk van schooljaar tot schooljaar.

Programma's die zich specifiek tot allochtonen richten, worden ingericht door Vormingscentrum Foyer (St-Jans-Molenbeek). Dit vormingscentrum heeft als enige een opsplitsing in een meisjes- en een jongensgroep. De overige vormingscentra hebben een gemengde werking. Aanvankelijk namen enkel Marokkaanse jongeren aan deze programma's deel, maar geleidelijk aan worden - vooral in de programma's voor jongens - ook Belgische en Turkse jongeren aangetrokken.

De tewerkstellingskansen en de aard van tewerkstelling zijn zeer wisselend. Voor alle jongeren in de deeltijdse vorming is het een ernstig probleem om werk te vinden. Dit probleem stelt zich nog scherper bij allochtone jongeren. Bij allochtone meisjes is er het bijkomend probleem dat ouders met moeite toelaten dat de meisjes gaan werken. Bovendien trouwen veel van deze meisjes vrij vroeg waardoor zij zelf ook weinig geïnteresseerd zijn om te gaan werken.

De doelgroep

De deeltijdse vorming begeleidt die jongeren die in het voltijds of zelfs het deeltijds onderwijs uitvallen of een leercontract niet aankunnen. Bovendien is de doelgroep doorgaans te zwak om het luik beroepsgerichte vorming naar de VDAB over te dragen. Het vormingswerk blijkt m.a.w. de laatste opvang te zijn van jongeren die uit het reguliere onderwijs vallen. Lesgevers deeltijdse vorming wijzen op een grote taalachterstand bij deze jongeren, vooral bij die jongeren die nog niet zo lang in ons land verblijven. Deze gebrekkige kennis van het Nederlands draagt er ten dele toe bij dat zij in de onderwijsspiraal afzakken tot aan de deeltijdse vorming. Voornamelijk de programma's die volledig door de vormingscentra worden uitgevoerd en de programma's ingericht in de observatie- en oriëntatiecentra tellen heel wat autochtone jongeren uit achtergestelde, kansarme buurten. De gezinsachtergrond is vaak problematisch.

De instroom naar deeltijdse vorming gebeurt zowel spontaan (via vrienden, familie) als op basis van doorverwijzing door scholen (BSO, TSO, BUSO), PMS-centra, jeugdrechtbanken, comités voor bijzondere jeugdzorg en instellingen voor bijzondere jeugdzorg, Centra voor Middenstandsopleiding en leersecretariaten. Enkele vormingscentra (in Gent en Kortrijk) vangen enkel probleemjongeren op doorverwezen door de jeugdrechter of het comité voor bijzondere jeugdzorg. Eén vormingscentrum (in Leuven) werkt vooral met jongeren die worden doorverwezen door instellingen voor bijzondere jeugdzorg. De uitval is zeer wisselend per centrum. Wel wordt geconstateerd dat een aantal jongeren afhaken eenmaal ze 18 jaar zijn geworden. Wel blijkt de uitval laag te zijn bij de centra met een eigen programma. Ook het feit of men al dan niet deeltijds werkt, kan de uitval beïnvloeden.

SOCIAAL ARTISTIEKE PROJECTEN

Het reglement voor de financiële ondersteuning van sociaal artistieke projecten heeft als doelstelling het vergroten van de financiële armslag, de zeggingskracht en de effecten. Het bouwt verder op het uitgangspunt dat cultuur een fundamenteel grondrecht is voor iedereen en wil culturele uitsluiting tegengaan. Via de financiële ondersteuning van dergelijke projecten wil de overheid vanuit de culturele sector een bijdrage leveren aan het wegwerken van (sociaal-) culturele ongelijkheid. Men beoogt via een verhoging van de culturele competentie de emancipatie en integratie van bepaalde groepen te bevorderen. Tevens wordt de aandacht gevestigd op het belang van gemeenschapsvorming en -versterking in wijken, buurten en steden.

Het reglement werd het eerst van kracht in oktober 2000 en liep ten einde in oktober 2003, in afwachting van een decretale verankering in een nieuw kunstendecreet. In afwachting van dit decreet werd nog een overgangsreglementering van kracht voor de periode 2004-2005. Het reglement legde een aantal nieuwe accenten op. Zo is het de beleidsdoelstelling dat enkel projecten met een bovenlokale uitstraling worden gesubsidieerd; zuiver lokale projecten dienen te worden ondersteund op gemeentelijk niveau. Tegelijkertijd werd ook besloten, met het oog op de toekomstige integratie van deze projecten in het kunstendecreet, dat de nieuw ingediende dossiers door de afdeling Muziek, Letteren en Podiumkunsten worden behandeld.

Een nieuw samengestelde adviescommissie sprak in juni 2003 een beoordeling uit over de voorliggende dossiers en maakte haar selectie van projecten die een financiële ondersteuning verdienen in 2004. De minister besliste vervolgens 14 projecten te subsidiëren. Projecten die in 2003 reeds geld kregen en opnieuw werden geselecteerd voor 2004, krijgen bovendien voor een periode van 2 maanden (november en december 2003) een bijkomend overbruggingskrediet dat wordt geput uit de middelen van de Nationale Loterij.

In 2002 werden 27 projecten ondersteund. Een groot deel van deze projecten zijn ingebed in maatschappelijk achtergestelde wijken in de steden Gent, Antwerpen en Brussel. Op de begroting 2002 werd € 2.057.516 uitgetrokken voor deze projecten.

LOKAAL CULTUURBELEID

Het decreet van 13 juli 2001 houdende het stimuleren van een kwalitatief en integraal lokaal cultuurbeleid vraagt aan de gemeenten aandacht voor culturele diversiteit:

- M.b.t. het gemeentelijk cultuurbeleidsplan stelt het decreet de participatie van zoveel mogelijk groepen uit de bevolking bij de voorbereiding, de uitvoering en de evaluatie van het cultuurbeleidsplan voorop. Dit impliceert ook de etnisch-culturele minderheden.
- De definitie van het lokale gemeenschapscentrum geeft expliciet aan dat het bijzondere aandacht moet schenken aan de culturele diversiteit.
- M.b.t. het cultuurcentrum bevat het decreet 9 parameters die als aandachtspunten worden beschouwd bij het opstellen van het beleidsplan van het cultuurcentrum en bij de beoordeling van de aanvragen voor variabele subsidie. Eén van deze parameters is “de concretisering van de culturele diversiteit op het vlak van programmering, participatie, personeelsbeleid en bestuur”. Een andere parameter verwijst naar de gemeenschapsvorming als een manier waarop lokale gemeenschappen versterkt worden, met bijzondere aandacht voor moeilijk bereikbare doelgroepen.
- M.b.t. de ondersteuning van de bibliotheekwerking van de gemeente moet elke provincie het initiatief nemen tot een streekgericht bibliotheekbeleid. Eén van de opdrachten van dit streekgericht bibliotheekbeleid is het opzetten van samenwerkingsprojecten tussen bibliotheken en culturele of andere instellingen en organisaties, o.m. rond doelgroepenwerking.

Uit de ingediende beleidsplannen kan afgeleid dat vrijwel alle gemeenten hun cultuurbeleid richten naar de totale bevolking, met inbegrip van de etnisch-culturele minderheden. Exacte cijfergegevens zijn er op dit ogenblik echter niet.

Wat we wel registreren, is de besteding van de supplementaire subsidie (1 euro per inwoner bij een goedgekeurd beleidsplan) in grote categorieën. Eén van deze categorieën is “bijzondere doelgroepen / sociaal-artistieke projecten”. Deze categorie staat samen met “erfgoed” en “communicatie” bovenaan het lijstje. Bij de vijf categorieën die ook goed scoren horen “samenwerkingsinitiatieven” en “toeleiding / participatiebevordering / kunst- en cultuureducatie”.

De jaarlijkse gegevensregistratie bij bibliotheken en cultuurcentra bevat tot heden geen specifieke informatie waaruit het bereik van etnisch-culturele minderheden zou kunnen blijken.

SPORTBELEID

Maatregelen naar de sportfederaties

Het prioriteitenbeleid van de Vlaamse Regering heeft tot doel de sportparticipatie van bijzondere doelgroepen en hun aansluiting bij een sportclub te bevorderen. Bijzondere aandacht gaat hierbij naar het bevorderen van de gezamenlijke sportbeoefening van allochtone en autochtone bevolkingsgroepen in de sportclubs. In dit kader werden vanuit Bloso, afdeling Subsidiëring stimulerende maatregelen genomen naar de sportfederaties.

De facultatieve opdracht prioriteitenbeleid¹ voorziet dat de sportfederaties gestimuleerd worden om concrete initiatieven naar allochtone sporters in de sportclubs te nemen. Dit initiatief loopt van januari 2003 tot 31 december 2004.

De subsidies voor het prioriteitenbeleid worden jaarlijks toegekend met een maximum subsidiebedrag van 7400 euro per sportfederatie. Oorspronkelijk was voor 2003 in totaal 248.000 euro voorzien. Dit werd teruggebracht tot 15.000 euro, aangezien er slechts 2 sportfederaties op ingetekend hebben.

Maatregelen naar Initiators

Sinds de herwerking van de algemene gedeelten van de opleidingsstructuur, uitgewerkt door de pedagogische cel van de Vlaamse Trainersschool neemt Bloso – sinds januari 2002 - ook initiatieven t.a.v. Initiators. Voor deze maatregel is geen specifiek budget voorzien.

Jaarlijks leren ongeveer 2300 Initiators (eerste niveau van de opleidingsstructuur van de Vlaamse Trainersschool) omgaan met diversiteit, zodat ze in hun eigen club hun sportaanbod kunnen afstemmen op een breed publiek (recreatieve sporter, jonge kinderen, senioren, mensen van allochtone origine, mensen met een handicap, etc.). Zij leren oog hebben voor diversiteit en ontwikkelen de nodige vaardigheden om binnen de sportclub de activiteiten af te stemmen op de specifieke kenmerken van de sporters.

Binnen de cursus didactiek (algemeen gedeelte) leren de cursisten hoe ze concreet kunnen omgaan met diversiteit en hoe ze hun sportaanbod moeten afstemmen op de specifieke kenmerken van de sportbeoefenaar. Speciale aandacht gaat hierbij (onder de vorm van fiches) naar mensen van allochtone origine, waarbij de nadruk ligt op de interculturele communicatie. Hierbij wordt ondermeer het belang van duidelijke communicatie aangetoond en hoe je dat ook daadwerkelijk kan toepassen.

¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 31/5/02 tot bepaling van het prioriteitenbeleid zoals voorzien in artikel 2, 12° van het decreet van 13 juli 2001 houdende de regeling van de erkenning en subsidiëring van de Vlaamse sportfederaties, de koepelorganisatie en de organisaties voor de sportieve vrijetijdsbesteding en tot vaststelling van de voorwaarden tot het verkrijgen van de subsidies inzake prioriteitenbeleid.

De cursisten worden op het einde van de cursusmodule geëvalueerd. Hierbij wordt gepeild naar hun vaardigheden om met diversiteit om te gaan. Reacties binnen de cursusopdrachten zijn positief, maar zicht op de reacties binnen hun werkveld is er niet.

Zeker voor allochtonen is het belangrijk dat het opleidingsaanbod duidelijk gestructureerd en transparant is. Cursisten van allochtone origine geven unaniem aan dat ze het sterk appreciëren dat ze steeds kunnen terugvallen op een contactpersoon, die waar gewenst de nodige duiding kan geven. Deze rol wordt in de Vlaamse Trainersschool vaak opgenomen door de cursusverantwoordelijke.

MEDIABELEID

INITIATIEVEN VAN OF IN SAMENWERKING MET VRT

In 2002 en 2003 heeft de VRT zich in het kader van zijn gelijkekansenbeleid verder gefocust op de beeldvorming en participatie van allochtonen in de media.

Project allochtonen en media

Als verlengstuk op de ontmoetingsdag die in 2001 werd gehouden met vertegenwoordigers van het allochtone verenigingsleven en VRT-medewerkers, werden in de loop van 2002 een aantal provinciale ontmoetingsdagen ‘Allochtonen en Media’ georganiseerd (Antwerpen, Gent en Hasselt). Die ontmoetingsdagen kwamen tot stand onder impuls van het Minderhedenforum in samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum, het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding ICEM, SoCius, Georges Kamanayo en de Provinciale Integratiediensten van Antwerpen, Oost-Vlaanderen en Limburg. De ontmoetingsdagen konden ook rekenen op de financiële steun van de Koning Boudewijnstichting in het kader van het project “Tussen Woord en Daad”.

Het opzet van deze ontmoetingsdagen was driedelig:

- ontmoeten: mediamensen en allochtonen samen brengen,
- discussie: over de beeldvorming van allochtonen in de media
- actie: welke acties kunnen worden ondernomen om allochtonen meer te laten participeren aan het mediagebeuren.

Op de slotconferentie ‘Allochtonen en Media: een hink-stap-sprong’ die plaatsvond op 26 april 2003 in Brussel, ondertekende de gedelegeerd bestuurder van de VRT, de heer Tony Mary, het Charter Diversiteit van de VRT. Met dit Charter engageert de openbare omroep zich om te werken aan de beeldvorming en de tewerkstelling van allochtonen.

Met de conferentie wilden de organisatoren een concrete aanzet geven tot een daadwerkelijke ‘sprong’ voorwaarts. Zo werd geconcludeerd dat de media zelf een constante reflex moeten incorporeren naar diversiteit toe, waarbij zij welbepaalde drempels opsporen en wegwerken. De allochtonen zelf moeten op hun beurt meer vertrouwd geraken met de bestaande media, moeten werk maken van mondigheid en netwerkvorming en tevens zorgen voor een constante feedback (media-monitoring). Van de overheid ten slotte wordt verwacht dat zij ook een bijdrage leveren tot de culturele diversiteit in de media en inspeelt op de nood aan goede onderwijs- en tewerkstellingsprojecten om allochtonen meer aan de media te laten participeren. Het gebrek aan continuïteit en coördinatie, een professionele motor die systematisch impulsen geeft aan de verschillende actoren en die expertise opbouwt en deelt, wordt echter als een pijnpunt ervaren.

Cel Diversiteit

In april 2003 werd binnen de VRT de Cel Diversiteit opgericht. Deze cel heeft als opdracht het engagement dat de openbare omroep in zijn Charter Diversiteit heeft aangegaan om te zetten in concrete acties. De cel diversiteit geeft die opdracht vorm door te informeren, te adviseren, te sensibiliseren en op te leiden.

De cel diversiteit geeft advies aan programmamakers inzake beeldvorming door deel te nemen aan productievergaderingen en brainstormsessies, door advies te geven over scenario's enz. Daarnaast tracht de cel een netwerk met allochtone contactpersonen uit te bouwen en ter beschikking te stellen van de programmamakers.

Hieronder volgt een opsomming van een aantal concrete acties die de cel in 2003 heeft opgestart en die in 2004 worden verder gezet of uitgewerkt:

- Samenstellen van een informatiepakket met demografische gegevens, met tips inzake terminologie, basisbegrippen uit de islam en journalistieke regels inzake berichtgeving voor programmamedewerkers en journalisten. Dit informatiepakketje wordt toegelicht bij de verschillende programmaredacties en nieuwsdiensten van radio en televisie.
- Kennismaking en onderhouden van contacten met diverse allochtone verenigingen: Forum, Ghanaba, Federatie van Marokkaanse Democratische Verenigingen, Unie van Turkse Verenigingen, enz.. De cel diversiteit stelt zijn werking voor en nodigt de verenigingen uit om een bezoek aan de VRT te brengen. Op die manier wil de cel diversiteit zijn netwerk van contactpersonen en deskundigen uitbreiden en allochtonen de weg naar de VRT tonen.
- Opzetten van een monitoring onderzoek. In samenwerking met de VRT-studiedienst en onder begeleiding van een commissie van experts wordt in de loop van januari 2004 een onderzoek gedaan naar de zichtbare aanwezigheid van allochtonen op de belangrijkste Vlaamse tv-zenders, vertrekkend vanuit de perceptie van de kijker. Op die manier wil VRT een meetinstrument ontwikkelen dat doorheen de tijd aantoont in hoeverre de VRT zich houdt aan zijn voornemen geformuleerd in het Charter Diversiteit.
- Opstarten van een cursus interculturele communicatie (wordt in 2004 georganiseerd)
- Uitwerken van stage- en opleidingsmogelijkheden voor potentiële medewerkers van allochtone origine (uitwerking in 2004)
- Uitwerken van een informatiepakket over de VRT en zijn tewerkstellingsmogelijkheden voor scholen (2004)

Informatieweek

In maart 2003 werd voor de eerste maal een informatieweek voor een 20 tal allochtone leerlingen uit het laatste jaar van het secundair onderwijs georganiseerd. Het doel was tweevoudig: enerzijds de jongeren kennis laten maken met de verschillende jobs die men bij de VRT kan uitoefenen en anderzijds de eigen VRT-medewerkers in contact brengen met potentiële kijkers en luisteraars van allochtone origine. Dit initiatief werd zowel door de jongeren als door de VRT-medewerkers zeer positief ervaren en wordt in 2004 herhaald.

ANDERE INITIATIEVEN

Onderzoek naar allochtonen en nieuwsgaring

In opdracht van de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn deed het Steunpunt Gelijkekansenbeleid in 2003 een kortlopend onderzoek naar de nieuwsgaring bij allochtonen.¹

Concreet werd er nagegaan naar welke televisiezenders Nederlandskundige 18-28 jarigen van Turkse of Marokkaanse origine kijken om tegemoet te komen aan hun nieuwsbehoefte. In totaal werden 32 respondenten bevraagd.

Uit het onderzoek blijkt onder meer dat deze jongeren en jongvolwassenen feitelijk deel uitmaken van het publiek van Vlaamse televisiezenders. VTM en VRT blijken de basis voor nieuwsgaring te zijn, wat niet wegneemt dat sommigen hun nieuwsprogramma's (ook) op de satellietzenders volgen.

De Vlaamse zenders worden positief beoordeeld en is er sprake van een sterke zendergebondenheid. Kritiek is er wel t.a.v. de beeldvorming over allochtonen: te veel vooroordelen of stereotypen over de allochtone populatie en het beperken van de schermaanwezigheid tot 'typische' onderwerpen. Dit wordt ook bevestigd door andere studies die aantonen dat schermaanwezigheid van allochtonen in hoofdzaak beperkt is tot negatieve feiten zoals criminaliteit of rellen en tot bijzondere, exotische gebeurtenissen zoals de ramadan of een traditionele bruiloft.

Tot besluit pleiten de onderzoekers onder meer voor verder onderzoek rond deze thematiek, voor het beter bekend en toegankelijk maken van mediaraden, voor het ontwikkelen van een meetinstrument (Media Emancipatie Effect Reportage instrument), voor overheidscampagnes die een divers publiek aanspreken, voor het aanscherpen bij televisiezenders van het besef dat minderheden tot het doelpubliek van Vlaamse zenders behoren, voor een bijsturing van de negatieve beeldvorming, voor een hogere participatie van allochtonen in media, voor het ontwikkelen van een multicultureel programma en voor het monitoren van diversiteit.

Vademecum 'Gevestigde Waarden'

In opdracht van de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn heeft het Minderhedenforum in 2003 een Vademecum 'Gevestigde Waarden. Diversiteit in deskundigheid' samengesteld. Dit Vademecum (een CD-rom) wil journalisten de contactgegevens aanreiken van deskundigen van diverse origines rond de meest uiteenlopende thema's. Dit instrument moet er voor zorgen dat allochtonen rond meer verschillende thema's en in positieve rollen in de media komen en zo de beeldvorming verbeteren. De CD-rom werd op 2 april 2003 aan de pers voorgesteld.

Onderzoek 'Etnocommunicatie'

Vanuit de vaststelling dat organisaties en overheden het nog steeds moeilijk hebben om allochtonen op de juiste manier te benaderen en de overtuiging dat een betere dialoog tussen overheden, organisaties en bedrijven en allochtonen bijdraagt tot een betere integratie, wordt in het kader van de projecten allochtonen van de Cel Gelijke Kansen in 2002 –2003 onderzoek verricht naar etnocommunicatie. Etnocommunicatie wordt hierbij opgevat als een communicatief-strategisch beleidsinstrument om allochtone bevolkingsgroepen te informeren en hun houding of gedrag te beïnvloeden.

¹ Clycq, N., Allochtonen en nieuwsgaring. Komen de Vlaamse nieuwsprogramma's tegemoet aan de behoeften van jongeren van Turkse en Marokkaanse origine? Steunpunt Gelijkekansenbeleid, Consortium UA en LUC, 2003.

Uitgangspunt hierbij is dat de verschillende allochtone gemeenschappen verschillende karakteristieken en waarden, normen en gedragingen hebben en dat hun taal, cultuur en achtergrond een specifieke communicatiestrategie noodzakelijk maakt zodat zij voldoende geïnformeerd worden en het aanbod van maatschappelijke voorzieningen voor hen toegankelijker wordt.

Het onderzoek waarvoor € 35.000 ter beschikking wordt gesteld, wordt uitgevoerd door Verbal Vision en bevat volgende onderdelen:

- een theoretische onderbouwing van etnocommunicatie, vertaald naar de Vlaamse situatie;
- een overzicht van de kenmerken per doelgroep;
- een overzicht per doelgroep van de favoriete communicatiekanalen.

Het onderzoek bevat het volgende:

- internationaal literatuuronderzoek;
- inventaris van etnische kenmerken van alle allochtone Vlaamse gemeenschappen, die relevant kunnen zijn voor etnocommunicatie;
- onderzoek bij het middenveld en bij de allochtone gemeenschappen naar de nood aan etnocommunicatie en de kritische succesfactoren ervan.

Het onderzoek zal onder meer resulteren in een praktische handleiding over etnocommunicatie waarmee communicatieverantwoordelijken van organisaties, bedrijven, communicatiebureaus en overheden aan de slag kunnen. De handleiding wordt in het najaar 2004 verwacht.

HET BELEID VAN DE VGC

Beleidslijnen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie

De implementatie van het Vlaams inburgeringsdecreet, dat sinds 2001 een belangrijke nieuwe beleidslijn is, werd gecontinueerd. Verder werd het minderhedenbeleid gevoerd aan de hand van de beleidsbrief “Bruggen Bouwen” met als belangrijkste beleidslijnen:

- ✓ implementatie van het Vlaams minderhedendecreet;
- ✓ integratie in de Vlaamse gemeenschap bevorderen door subsidiëring van de nodige voorzieningen en projecten, voornamelijk aanvullend bij de ondersteuning door de Vlaamse Gemeenschap;
- ✓ opvang en begeleiding van vluchtelingen en woonwagenbevolking;
- ✓ stimuleren van taalverwervingsinitiatieven met aandacht voor de specificiteit van de doelgroep;
- ✓ initiatieven, gericht op het stimuleren van burgerzin en verdraagzaamheid naar waarde schatten.

Dit werd duidelijk gemaakt door in 2002 de tweede Kleurrijk Brusselprijs toe te kennen. De titel “Ambassadeur van de Verdraagzaamheid” werd voor de eerste maal toegekend aan een Brussels bedrijf.

Concretisering

Beleidsbrief ‘Bruggen Bouwen’

Het beleid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie ten aanzien van etnisch-culturele minderheden wordt gevoerd aan de hand van de Beleidsbrief “Bruggen Bouwen”. De conclusie van deze beleidsbrief, die de visie achter de tekst verduidelijkt, luidt als volgt:

“Binnen het klassieke samenlevingsmodel gaat men er nog te veel van uit dat de minderheidscultuur (de allochtonen) zich aanpast aan de meerderheidscultuur (de autochtonen). De Brusselse realiteit dwingt ons echter tot nadenken. Brussel is een smeltkroes van verschillende minderheden, waarbij geen enkele meerderheidscultuur domineert. Elke groep draagt een stuk geschiedenis, cultuur, godsdienst en wereldvisie met zich mee. Het is belangrijk ruimte te maken voor deze verschillen. Het is tijd dat het debat niet langer eenzijdig gevoerd wordt, dat men het niet langer vanzelfsprekend vindt dat de ene zich aanpast aan de andere. Integratie is een actief tweerichtingsverkeer. Dit veronderstelt respect en actieve openheid voor de culturele eigenheid van de andere. Integratie is geen onbeweeglijk gegeven, maar een beweging waar men naar elkaar toegroeit. Deze beleidsbrief is dan ook een oproep aan alle Brusselaars om deel te nemen aan de culturele uitwisseling en om de meerwaarde die Brussel biedt door zijn verscheidenheid, volop kansen te geven”.

De beleidsbrief ‘Bruggen Bouwen’ geeft ook de aandachtspunten weer waarmee de VGC rekening wil houden bij de verdere ontwikkeling en uitvoering van het inburgeringsbeleid in Brussel, met name:

- ✓ inspraak en participatie van de doelgroep
- ✓ het uitklaren van de rol van zelforganisaties
- ✓ de rol van vrijwilligers binnen het onthaalbeleid
- ✓ het uitbouwen van het gezondheids- en welzijnsaspect binnen het onthaaltraject
- ✓ aandacht voor een goede oriëntatie naar de arbeidsmarkt
- ✓ de problematiek van erkenning van diploma's

Vertaling van de beleidsbrief naar het beleidsdomein etnisch-culturele minderheden

- ✓ Continueren van een subsidiebeleid op basis van de verordening nr. 94/06 van 19 januari 1995 houdende de erkennings- en subsidiëringsvoorwaarden voor initiatieven die de integratie in de Vlaamse gemeenschap te Brussel bevorderen
- ✓ Aanvullende subsidies bij de Vlaamse Gemeenschap in het kader van de implementatie van het minderhedendecreet (€ 202.000) – 7 verenigingen
- ✓ Actie inzake verdraagzaamheidsbevordering via het stimuleren van samenlevingsinitiatieven. In 2002 werd zo aan 30 initiatieven een subsidie toegekend (€ 541.912). Bovendien werd dit jaar de overgang naar het reguliere kader van verschillende samenlevingsinitiatieven gerealiseerd.
- ✓ Subsidies voor initiatieven die bijdragen tot de realisatie van het minderhedendecreet in Brussel (€ 190.656) - 16 verenigingen.
- ✓ Aandacht voor taalbevorderingsinitiatieven (€ 235.000) - 2 verenigingen.
- ✓ Uitreiking van de Kleurrijk Brusselprijs aan TV-Brussel die in 2002 als laureaat uit 17 kandidaturen werd aangeduid (€ 3.000).
- ✓ Voor de eerste maal werd een bedrijf in de bloemetjes gezet. De eervolle vermelding van “Ambassadeur van de Verdraagzaamheid” ging naar Euroclean, een bedrijf gevestigd in Molenbeek. Aan deze titel is geen geldprijs verbonden.

In totaal werden er 55 initiatieven of verenigingen erkend en gesubsidieerd.

Toelagen voor initiatieven in verband met het minderhedenbeleid in Brussel

Onderstaande initiatieven werden door VGC gesubsidieerd voor een totaal bedrag van 190.656 euro.

- ✓ vzw Brussel Onthaal voor haar sociaal vertaalbureau
- ✓ vzw Pag-Asa voor de opvang en begeleiding van slachtoffers van internationale mensenhandel
- ✓ vzw Mentor Escalé voor de organisatie van een zomerkamp
- ✓ vzw Arthis voor het project Straatmuzikanten
- ✓ vzw Muziekpublique voor hun algemene werking rond wereldmuziek
- ✓ vzw Onder Ons voor hun project Emancipatie door vorming
- ✓ vzw Vlaams Minderhedencentrum voor hun opleidings- en tewerkstellingsproject voor Rom-zigeuners
- ✓ vzw Walhalla voor het opstarten van een speeltheek in Kuregem (Anderlecht)
- ✓ vzw Forum van Etnisch-culturele Minderheden voor de ondersteuning van het Brussels Platform

Samenlevingsinitiatieven

Er werd aan 30 initiatieven een subsidie toegekend. De thema's die in deze projecten aan bod komen gaan van integratie, emancipatie en participatie over racismebestrijding, interculturele communicatie en wijkgericht werken. De initiatiefnemers zijn gemeenschapscentra, zelforganisaties van allochtonen, culturele organisaties en andere welzijnsorganisaties.

Totaal bedrag: 541.912 euro

Taalverwervingsinitiatieven

De regelgeving inzake taalbevorderingsinitiatieven werd reeds in 2001 gewijzigd wat maakt dat vanaf het schooljaar 2001–2002 de beide traditionele partners, namelijk NT2 – Brussel (opvolger van CNM) en de vzw Taallessen Nederlands Jonge Migranten (TNJM), erkend werden als vestigingsplaats van een erkende CVO (Centrum Volwassenenonderwijs), respectievelijk van Anderlecht en Ganshoren en dus gesubsidieerd worden door de Vlaamse Gemeenschap.

Omwille van het inspelen op de stijgende vraag en de uitgebreide werking ontvingen beide organisaties toch nog een subsidie van de VGC. Aangezien de taallessen van NT2-Brussel pas in september 2003 volledig zullen worden overgenomen door het CVO Anderlecht, werd de structurele subsidiëring gecontinueerd tot augustus 2003 (235.000 euro).

DEEL 1 – HOOFDSTUK 2

Emancipatiebeleid naar de
trekkende bevolkingsgroepen

Stand van zaken en resultaten

INLEIDING

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 richt zich onder meer naar woonwagenbewoners. Deze doelgroep wordt als volgt gedefinieerd: personen met een nomadische cultuur die zich legaal in België bevinden en die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben, in het bijzonder de autochtone voyageurs en de zigeuners, en degenen die met deze personen samenleven of er in de eerste graad van afstemmen. Concreet gaat het om voyageurs, Manoesjen en Rom-zigeuners. Zij behoren tot de doelgroepen van het emancipatiebeleid.

Verder zijn er ook de Roma,¹ zigeuners uit Oost-Europa die vooral de laatste jaren – onder meer als vluchteling – naar West-Europa migreren. In hun land van herkomst wonen zij in huizen of appartementen. Zij vragen dan ook geen woonwagenterreinen, wel een adequaat onthaal en vestigingsmogelijkheid. Zij behoren eerder tot de doelgroepen van het onthaalbeleid en het opvangbeleid, de twee andere sporen van het minderhedenbeleid.

Foorreizigers, circuslui en binnenschippers behoren tot de trekkende beroepsgroepen. Als ‘travellers’ behoren zij eveneens tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid. Bij deze groepen hangt de manier van leven en rondtrekken vooral samen met de specifieke eisen van hun beroep. Onderzoek toont aan dat de subgroep van intergenerationeel arme foorreizigers door langdurige armoede dichter bij de voyageurscultuur is komen te staan.

Andere groepen die in een woonwagen of caravan leven, maar geen nomadische herkomst en cultuur hebben. (vb. campingbewoners) behoren niet tot de doelgroepen van het minderhedenbeleid.

In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de inspanningen die in 2002 en 2003 geleverd werden om de emancipatie van de trekkende bevolkingsgroepen te bevorderen.

WOONWAGENBEWONERS

Woonwagenbewoners zijn mensen met een eigen, nomadische cultuur die traditioneel in een woonwagen wonen of gewoond hebben. Het wonen in een woonwagen en het rondtrekken was vroeger een algemeen kenmerk van hun levenswijze, momenteel leeft het grootste deel van de woonwagenbewoners sedentair. Slechts een beperkt aantal woonwagenbewoners trekken gedurende een lange periode van het jaar rond.

Woonwagenbewoners zijn geen homogene bevolkingsgroep. Naast de Voyageurs die afstammen van de autochtone trekkende bevolking, zijn er nog twee groepen zigeuners: de Manoesjen die van Indische oorsprong zijn en in de 15de eeuw in onze streken arriveerden en de Rom-zigeuners die sinds het einde van de 19de eeuw via Oost-Europa naar West-Europa zijn gekomen en eveneens afkomstig zijn uit India. De Rom-zigeuners zijn te onderscheiden van de Roma, zigeuners uit Oost-Europa die vooral de laatste jaren, onder meer als vluchteling, naar West-Europa migreren.

Om een aantal redenen kan geen exact cijfer gegeven worden van het aantal woonwagenbewoners. Gegeven de ervaringen in de Tweede Wereldoorlog willen zij niet geregistreerd of geteld worden. Bovendien is hun identiteit een sociale identiteit en bestaat er geen vaste maatstaf om te bepalen of iemand als Voyageur, Manoesj of Rom moet getypeerd worden. Hij of zij identificeert zichzelf als dusdanig en wordt ook door anderen als dusdanig erkend. Tenslotte kunnen zij zowel in een woonwagen wonen als in een huis of appartement. In die zin mag de term ‘woonwagenbewoners’ niet strikt geïnterpreteerd worden.

¹ Het Vlaams Minderhedencentrum raamt het aantal Roma in het Vlaams en Brussels Hoofdstedelijk Gewest op ongeveer 20.000 personen.

Volgens schattingen van het Vlaams Minderhedencentrum leven er in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 8.000 Voyageurs, 1.200 Manoesjen en 800 Roms. De meeste woonwagenbewoners die permanent in het Vlaams en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen, bezitten de Belgische nationaliteit.

Opvallend is dat de woonwagenbevolking een jonge bevolkingsgroep is. Van de woonwagenbewoners betrokken bij de steekproef van het Vlaams Minderhedencentrum (eind 2001) ² zijn er 291 (47 %) jonger dan 19 jaar, 295 (47 %) tussen 19 en 60 jaar en slechts 35 (6%) ouder dan 61 jaar. De levensverwachting ligt een stuk lager dan bij de totale Vlaamse bevolking.

Volgens een telling georganiseerd door het Vlaams Minderhedencentrum tijdens de maanden december 2002–maart 2003 wonen 841 woonwagengezinnen *effectief in een woonwagen of caravan*. Eind 1999 hield het woonwagenwerk ook een telling van het aantal woonwagenbewoners in woonwagens. Er werden toen 750 gezinnen geteld in Vlaanderen. De nieuwe telling geeft dus een toename van het aantal gezinnen tot 841 gezinnen, dit is 90 gezinnen meer op iets meer dan drie jaar. Er is vooral een stijging van het aantal Rom-gezinnen in het Brusselse. In de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen stijgt het aantal gezinnen met resp. 25 en 30 gezinnen. Op basis van de huidige aantallen wordt tegen 2010 een natuurlijke aangroei met 275 gezinnen verwacht tot 1.116 gezinnen.

AANTAL WOONWAGENGESINNEN DIE IN EEN WOONWAGEN OF CARAVAN WONEN			
	1999	2003	2010
Provincie Antwerpen	211	213	294
Provincie Vlaams Brabant	129	152	204
Provincie Limburg	203	224	277
Provincie Oost-Vlaanderen	151	180	213
Provincie West-Vlaanderen	10	5	5
Brussels Hoofdsted. Gewest	26	47	86
Rondtrekkenden	20	20	37
Totaal Vlaanderen	750	841	1.116

Woonwagenbewoners leven in familieverband op woonwagenterreinen. In februari 2004 tellen we in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 418 standplaatsen op 28 gemeentelijke residentiële woonwagenterreinen³ (bestemd voor het permanent wonen in woonwagens). Dit betekent dat slechts de helft van de woonwagenbewoners die permanent in een woonwagen wonen, terecht kan op een legaal woonwagenterrein. De andere helft is aangewezen op niet-gereguleerde privé terreinen, die ze huren of kopen. In februari 2004 zijn er slechts drie private terreinen bekend waarvoor een bouwvergunning is afgeleverd: in Mechelen met 8 standplaatsen, in Vilvoorde met 5 standplaatsen en in Brussel-Haren.

Naast de residentiële woonwagenterreinen, waar woonwagenbewoners permanent kunnen wonen, zijn er ook doortrekkersterreinen nodig. Doortrekkersterreinen zijn terreinen die bestemd en ingericht zijn voor het *tijdelijk* verblijf van woonwagenbewoners. Jaarlijks zijn er namelijk ongeveer 1.000 doortrekkers die Vlaanderen aandoen. Ook de ongeveer 120 in Vlaanderen gedomicilieerde Rom-zigeunergezinnen leven nog sterk nomadisch.

² Steekproef georganiseerd door het Vlaams Minderhedencentrum eind 2001 in Brussel en in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg. Via deze steekproef werd bij 627 woonwagenbewoners (175 woonwagengezinnen) informatie bekomen over hun leeftijd, woonvorm, schoolparticipatie, opleidingsniveau, tewerkstelling en inkomensverwerving. Er werden zowel woonwagenbewoners bevraagd die op een woonwagenterrein wonen als woonwagenbewoners die in huizen wonen.

³ Een gemeentelijk woonwagenterrein is een woonwagenterrein aangelegd door gemeente en met een gemeentelijk huishoudelijk reglement.

Verskillende steden hebben in de loop van 2003 concrete initiatieven genomen m.b.t. doortrekkersterreinen. Enkele gemeenten hebben een regeling voor de opvang van doortrekkers op pleisterplaatsen. Dit zijn terreinen die hiervoor niet bestemd en uitgerust zijn, maar voor enkele weken beschikbaar gesteld worden voor woonwagengebwoners. De provincies en gemeenten worden jaarlijks via een omzendbrief van de Vlaamse minister bevoegd voor de bijstand aan personen aangespoord om pleisterplaatsen te voorzien voor doortrekkende woonwagengebwoners.

Het standplaatsenbeleid in Vlaanderen

De grote woononzekerheid is het centrale probleem van woonwagengebwoners en heeft een grote impact op andere levensdomeinen (onderwijs, tewerkstelling, etc.). Het standplaatsenbeleid, namelijk het voorzien in voldoende en degelijke legale woonwagenterreinen, is dan ook een belangrijke doelstelling van het Vlaams minderhedenbeleid.

In het Strategisch Plan Minderhedenbeleid van juli 1996 werd project nr. 7 opgenomen: 'voldoende duurzame en aangepaste woonwagenterreinen aanleggen'. Het project omvat een pakket maatregelen, activiteiten en middelen om een einde te maken aan de illegale en onzekere verblijfssituatie van woonwagengebwoners. In dit project werden volgende operationele doelstellingen opgenomen:

- a) Op korte termijn woonzekerheid bieden aan 600 gezinnen die ergens illegaal verblijven. Dit zou gebeuren via inventarisering, tijdelijke bouwvergunningen en voorlopige standplaatsen.
- b) In de periode 1997-2002 op 19 residentiële openbare woonwagenterreinen 216 bijkomende standplaatsen aanleggen.
- c) In de periode 1997-2002 op residentiële private woonwagenterreinen 376 standplaatsen aanleggen.
- d) In de periode 1997-2002 op 21 doortrekkersterreinen 415 standplaatsen aanleggen.

Aanbod aan standplaatsen

In de periode 1997-2002 werden 75 bijkomende standplaatsen op gemeentelijke residentiële woonwagenterreinen gerealiseerd. Dit betekent dat slechts 35% van de vooropgestelde 216 standplaatsen effectief binnen de vooropgestelde termijn gerealiseerd werd.

In 2002 waren er 416 standplaatsen op 28 gemeentelijke residentiële woonwagenterreinen. De renovatie van het woonwagenterrein van Maasmechelen ging gepaard met een uitbreiding van 2 standplaatsen op het terrein, waardoor het totaal aantal standplaatsen in 2003 toenam tot 418. De renovatie van het woonwagenterrein van Ham zal gepaard gaan met een uitbreiding met 1 standplaats. Het woonwagenterrein van Maaseik zal worden uitgebreid met 2 standplaatsen. Het residentieel woonwagenterrein in Gent wordt uitgebreid met 16 standplaatsen. De stad Dendermonde heeft beslist het terrein aan de Bruynkaai gedeeltelijk als residentieel, gedeeltelijk als doortrekkerterrein te gebruiken. In juli 2003 bakende het stadsbestuur 5 residentiële standplaatsen af. Er zijn nog geen infrastructuurwerken gebeurd, maar de gemeente voorziet in de aanleg van waterleiding en elektriciteitsaansluitingen. Dit zorgt ervoor dat in de loop van 2004 het totaal aantal standplaatsen op gemeentelijke residentiële woonwagenterreinen (vermoedelijk) zal stijgen tot 442. Daarnaast wordt ook de aanleg van een gemeentelijk woonwagenterrein gepland in Puurs (+ 8 standplaatsen), Herentals (+ 9 standplaatsen) en Zonhoven (+ 15 standplaatsen).

Het bijkomend aantal standplaatsen dat gerealiseerd werd op legale, private residentiële woonwagenterreinen is erg beperkt, nl. slechts 20 standplaatsen. Ongeveer de helft van de woonwagengebwoners leven dus nog steeds op private woonwagenterreinen die niet over een stedenbouwkundige vergunning beschikken en lokaal gedoogd worden.

Een aantal gemeenten hebben initiatieven genomen m.b.t. doortrekkersterreinen. Zo bakende in juli 2003 de stad Dendermonde 7 doortrekkersplaatsen af op het woonwagenterrein aan de Bruynkaai.

Er zijn nog geen infrastructuurwerken gebeurd, maar de gemeente voorziet in de aanleg van waterleiding en elektriciteitsaansluitingen. In december 2003 werd het gemeentelijke doortrekkersterrein van Haren opgesteld voor woonwagenbewoners (max. capaciteit 25 woonwagens). Enkele infrastructuurwerken zullen pas in de loop van 2004 aangevat worden zoals o.a. geschikte sanitaire voorzieningen, water en wegverharding op het terrein. Daarnaast zijn ook de initiatieven m.b.t. de inrichting van een doortrekkersterrein in de steden Antwerpen (bouwvergunning voor het doortrekkersterrein werd afgeleverd), Kortrijk (grond werd/wordt aangekocht) en Gent (in onderhandeling over de grondaankoop) verder gevorderd.

AANTAL STANDPLAATSEN OP GEMEENTELIJKE RESIDENTIËLE WOONWAGENTERREINEN (FEB. '04)		
Aalst	Zijpstraat	13
	Bergenmeerstenstraat	15
Aarschot	Gijmelhoekstraat	11
Antwerpen (Deurne)	Krijgsbaan	24
Antwerpen (Wilrijk)	Klaverbladdreef	14
As	Lanklaarsesteenweg	6
Bilzen	Vrankrijkstraat	2
Diest	Turnhoutsebaan	5
Genk	Horensberg	52
Gent	Vosmeers	12
Grobbendonk	Schmitzhove	10
Heist o/d Berg	Broekmansstraat	10
Hasselt	Crutzenstraat	18
Hasselt	Stadsheide	8
Ham	Eikendreef	7
Herentals	St.-Janneke	16
Leuven	Dijledreef	26
Maaseik	Wurfelder molenstraat	24
Maasmechelen	Forenzenweg	28
Mechelen	Grote Nieuwendijkstr.	20
Mortsel	Gasthuishoeve	26
Oud-Turnhout	Steenweg op Mol	8
Puurs	Lichterstraat	5
Rotselaar (Werchter)	Nieuwebaan	7
St.Jans Molenbeek	Nestelingenstraat	6
St. Katelijne Waver	Spoorweglaan	12
St.Truiden	Groenstraat	18
Wetteren	Zuiderdijk	15
TOTAAL		418

Bron: Vlaams Minderhedencentrum

Er zijn dus nog ruim onvoldoende standplaatsen op legale woonwagenterreinen voor de 841 woonwagengezinnen die op dit moment in Vlaanderen wonen. Bovendien is er nauwelijks perspectief op voldoende woonwagenterreinen voor de verwachte natuurlijke aangroei van de doelgroep (1.116 gezinnen in 2010).

Subsidiëring van woonwagenterreinen

De belangrijkste hefboom waarover de Vlaamse overheid beschikt om de gemeenten tot een realisatie van een woonwagenterrein aan te zetten, is de subsidiëring van de aanleg van woonwagenterreinen⁴. De Vlaamse overheid subsidieert de verwerving, inrichting, renovatie en uitbreiding van zowel residentiële woonwagenterreinen als doortrekkersterreinen. De provincies, de gemeenten, de OCMW's, een vereniging van gemeenten en OCMW's, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij en de door haar erkende sociale huisvestingsmaatschappijen komen als initiatiefnemer in aanmerking voor deze subsidie. De subsidie bedraagt 90% van de kosten voor de verwerving, inrichting, renovatie en uitbreiding van het woonwagenterrein.

In 2002 werd in totaal € 929.570 besteed aan de subsidiëring van woonwagenterreinen, in 2003 was dit € 761.258. Deze subsidiëring gebeurt vanuit programma 41.7, basisallocatie 63.01.

OVERZICHT VAN DE BESTEDING VAN DE SUBSIDIES (IN EURO) VOOR WOONWAGENTERREINEN IN 2002			
Gemeente	Omschrijving	Subsidie	Aantal standplaatsen
Aalst	renovatie res. wwt Bergenmeerstenstraat – waterleiding	12.453,09	15
Leuven	renovatie res. wwt Dijledreef – terreinverharding	21.901,95	26
	renovatie res. wwt Dijledreef - aanpassing sanitaire units	88.620,10	
Maaseik	renovatie res. wwt Engerhoven - sanitaire units	14.506,88	24
Mortsel	renovatie res. wwt Gasthuishoven - openbare verlichting	828,64	26
Maasmechelen	renovatie res. wwt – aanleg openbare verlichting	43.622,24	26 (28 na renovatie)
Antwerpen	aanleg doortrekkersterrein – wegenbouw	201.945,08	20
	aanleg doortrekkersterrein - renovatie hangar	59.677,02	
Ham	renovatie res. wwt Eikendreef - bouw sanitaire units	273.473,30	7(8 na renovatie)
Mechelen	renovatie res. wwt De Schans - deel 1	212.541,44	20
	TOTAAL	929.569,74	
OVERZICHT VAN DE BESTEDING VAN DE SUBSIDIES (IN EURO) VOOR WOONWAGENTERREINEN IN 2003			
Mechelen	renovatie res. wwt De Schans - deel 2	68.289,48	20
Leuven	renovatie res. wwt Dijledreef -aanpassing sanitaire units	683,13	26
Kortrijk	aanleg doortrekkersterrein - aankoop grond	115.605,00	20
Gent	uitbreiding res. wwt Vosmeers - aankoop grond	152.985,72	12 (28 na uitbreiding)
Ham	renovatie res. wwt Eikendreefaanpassing elektriciteitsnetwerk	14.073,24	7 (8 na renovatie)
	renovatie res. wwt Eikendreef - aanpassing waterleiding	14.408,98	
	renovatie res. wwt Eikendreef- aanpassing teledistributie	3.838,50	
	renovatie res. wwt Eikendreef - aanpassing gasleiding	32.661,85	
Antwerpen	aanleg doortrekkersterrein – oprichten gebouwen	292.021,79	20
Maaseik	uitbreiding res. wwt Wurfeldermolenstraat - dienstgebouw (ontwerp)	48.934,44	24 (26 na uitbreiding)
	uitbreiding res. wwt Wurfeldermolenstraat - infrastructuur (ontwerp)	10.380,30	
	uitbreiding res. wwt Wurfeldermolenstraat – elektriciteit en kabeldistributie	3.523,55	
	uitbreiding res. wwt Wurfeldermolenstraat – waterleiding (toewijzing)	3.851,87	
	TOTAAL	761.257,85	

De meeste subsidiedossiers betroffen de renovatie van bestaande residentiële woonwagenterreinen. De in 2002 en 2003 toegekende subsidies zullen aanleiding geven tot 21 bijkomende standplaatsen op residentiële woonwagenterreinen, waarvan er ondertussen al 2 gerealiseerd zijn (in Maasmechelen) en 40 standplaatsen voor doortrekkers.

⁴ Besluit van de Vlaamse regering van 12 mei 2000 houdende de subsidiëring van de verwerving, de inrichting, de renovatie en de uitbreiding van woonwagenterreinen voor woonwagengebouwen, Belgisch Staatsblad van 10 augustus 2000.

Om de realisatie van bijkomende standplaatsen verder vooruit te helpen, vond in de loop van 2002 twee maal overleg plaats tussen toenmalig Vlaams minister Mieke Vogels en de Bestendig Afgevaardigden van Welzijn in verband met het provinciaal woonwagengebeleid. In het bestuursakkoord rond kerntaken tussen de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, de Vereniging van Vlaamse Provincies en de Vlaamse regering is immers opgenomen dat de provincies zich engageren om de nodige initiatieven te nemen m.b.t. woonwagenterreinen. Het provinciaal ruimtelijk structuurplan, overleg met de gemeenten en een provinciale woonwagencommissie of een alternatief hiervoor zijn belangrijke hefboomen voor de realisatie van woonwagenterreinen. Dit overleg werd ook in 2003 en ook door Vlaams minister Adelheid Byttebier georganiseerd.

Vlaamse Wooncode

De Vlaamse regering erkende in haar vergadering van 11 mei 2001 de woonwagen expliciet als een volwaardige woonvorm. Het was dan ook belangrijk om dit te vertalen in de Vlaamse Wooncode, het decreet van 15 juli 1997 dat het recht op wonen in Vlaanderen regelt.

In december 2003 keurde de Vlaamse regering een ontwerp van decreet goed tot wijziging van de Vlaamse Wooncode. Door deze wijziging wordt de verbetering van de woonsituatie van bewoners die gehuisvest zijn in een woonwagen als doelstelling van het Vlaams woonbeleid opgenomen. In het ontwerp van decreet wordt de woonwagen gedefinieerd als een woongelegenheden, gekenmerkt door flexibiliteit en verplaatsbaarheid, bestemd voor permanente en niet-recreatieve bewoning. Deze omschrijving werd in 1998 als definitie door de Vlaamse woonwagencommissie voorgesteld en goedgekeurd door de Vlaamse regering. De omschrijving houdt rekening met de grote diversiteit in woonwagens, van rijcaravan tot chalet-op-wielen. In het ontwerp van decreet wordt aan de Vlaamse Wooncode toegevoegd dat het Vlaamse woonbeleid de voorwaarden schept voor de verwezenlijking van het recht op menswaardig wonen door initiatieven te ontwikkelen om de woonsituatie te verbeteren van bewoners die gehuisvest zijn in een woonwagen.

Het ontwerp van decreet tot wijziging van de Vlaamse Wooncode moet nog door het Vlaams Parlement bekrachtigd worden. Vanaf dan kunnen in het kader van het Vlaamse woonbeleid maatregelen worden genomen die het wonen in een woonwagen verbeteren.

In dit kader van de opmaak van een vernieuwd strategisch plan minderhedenbeleid werkte de Vlaamse Woonwagencommissie in 2003 en begin 2004 aan een actualisering van het Vlaamse standplaatsenbeleid met een geactualiseerd scenario voor de realisatie van een behoeftedekkend aanbod van standplaatsen.

Aanzet tot een emancipatiebeleid naar woonwagenbewoners.

De situatie van woonwagenbewoners op het gebied van onderwijs, sociale integratie, inkomen, tewerkstelling, gezondheid, etc., is zeer kwetsbaar. Naast het creëren van voldoende standplaatsen, moet het beleid ten aanzien van woonwagenbewoners ook maatregelen nemen om de maatschappelijke positie van deze bevolkingsgroep te versterken.

Initiatieven van de minderhedensector

Het minderhedendecreet van 28 april 1998 voorziet dat specifieke aandacht voor de nieuwe doelgroepen van het Vlaamse minderhedenbeleid onder meer wordt gestimuleerd door cellen voor woonwagenwerk verspreid over de regio's. Momenteel zijn er cellen in vijf regio's: stad Antwerpen, Brussel, Limburg, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. Elke cel beschikt over een voltijdse medewerk(st)er. De medewerker van de cel Oost-Vlaanderen neemt in de mate van het mogelijke ook de taak van de Cel Gent en de Cel West-Vlaanderen waar.

Het besluit van de Vlaamse regering van 14 juli 1998 betreffende de erkenning en subsidiëring van de centra en diensten voor het Vlaamse minderhedenbeleid stelt dat het werkgeverschap van het personeel van de cellen, uitgeoefend door het Vlaams Minderhedencentrum, na drie jaar zou geëvalueerd worden. Op basis van een evaluatie heeft toenmalig Vlaams minister voor Welzijn, Gezondheid, Gelijke Kansen en Ontwikkelingssamenwerking, Mieke Vogels, beslist dat het werkgeverschap van het personeel van de cellen vanaf 1 januari 2003 overgaat naar het provinciaal of lokaal integratiecentrum waarbij de cel is opgericht. Op deze manier wordt de structurele inbedding van de aandacht voor alle doelgroepen bij de integratiecentra beter gegarandeerd.

Op 3de lijnsniveau beschikt het Vlaams Minderhedencentrum over een stafmedewerker voor woonwagenterreinen die zorgt voor de ondersteuning van de cellen en van de openbare besturen i.v.m. de aanleg van residentiële en doortrekkersterreinen en over een coördinator Voyageurs en Zigeuners.

Eind september 2003 vierde het woonwagenwerk zijn 25-jarig bestaan. Naar aanleiding hiervan kwamen een honderdtal Voyageurs, Manoesjen en Rom samen in het domein Hengelhoef om zich beter bekend te maken aan publiek en politici. Er waren ook afgevaardigden van enkele steden en provincies. De Stad Leuven ontving voor haar inspanningen voor haar beleid t.a.v. woonwagebewoners de 'gouden woonwagen'.

Projecten

Twee projecten konden de voorbije 2 jaren rekenen op ondersteuning via tijdelijke projectsubsidies (minderhedendecreet).

- *Directe hulp aan doortrekkers*, een project van het Nationaal Comité voor woonwagebewoners vzw. Via een permanente telefoonlijn kunnen doortrekkers en woonwagebewoners op elk moment informatie krijgen. Het is tevens de bedoeling dat de doortrekkers in Vlaanderen een beroep kunnen doen op het project voor bemiddeling met de lokale besturen. Daartoe worden een aantal vrijwilligers geïnformeerd en opgeleid. Met de middelen 2003 wordt voornamelijk voorzien in werkingskosten en vergoedingen voor vrijwilligers.
- *Geïntegreerde opvang van woonwagebewoners in het basisonderwijs*, een project dat in Mortsel liep van 1 januari 2002 tot 30 juni 2002.

Werkgroep woonwagebewoners binnen ICEM

Om het beleid t.a.v. woonwagebewoners meer concreet vorm te geven, besliste toenmalig Vlaams minister Mieke Vogels, eind 2002 om een specifieke werkgroep op te richten binnen ICEM met als opdracht voorstellen aan te reiken om het emancipatiebeleid naar deze doelgroep verder vorm te geven. Onderwijs, tewerkstelling, gezondheidszorg en jeugd(welzijns)beleid werden hierbij als prioritaire thema's aangeduid.

De werkgroep ging van start in januari 2003 en had een beleidsvoorbereidende opdracht, namelijk de verschillende aspecten van het emancipatiebeleid naar woonwagebewoners in kaart brengen met een stand van zaken van het beleid op de prioritaire domeinen en het uitwerken van realistische en werkbare voorstellen om de emancipatie van deze doelgroep te bevorderen. De werkgroep was samengesteld uit minstens één vertegenwoordiger vanuit de betrokken administraties, terreindeskundigen en een vertegenwoordiger van het Minderhedenforum. Afhankelijk van het thema werden ook gastleden uitgenodigd (experten, specifieke terreindeskundigen, ambtenaren, ...). Voor de verschillende domeinen werden door de werkgroep aanbevelingen en projectvoorstellen geformuleerd

Telkens opnieuw stelde de werkgroep vast dat de beschikbare informatie fragmentair was en in belangrijke mate gebaseerd op veldwerk van het Vlaams Minderhedencentrum⁵. Bijgevolg formuleerde de werkgroep ook een overkoepelende aanbeveling om de situatie van woonwagenbewoners op de verschillende domeinen in kaart te brengen.

Toegang tot onderwijs voor woonwagenbewoners

Een relatief groot aantal kinderen van woonwagenbewoners - kleuters zowel als leerplichtigen - zijn niet ingeschreven in een school⁶, bovendien gaan veel kinderen die wel ingeschreven zijn niet naar school. Het gaat hierbij niet alleen om kinderen die met hun ouders rondtrekken (vooral Roms en voornamelijk in de maanden mei-september) maar ook om kinderen van rondtrekkende woonwagenbewoners buiten het 'trekseizoen' en om kinderen van woonwagenbewoners die niet rondtrekken. Dit geldt trouwens evenzeer voor kinderen van woonwagenbewoners die in huizen wonen, maar zij worden niet altijd (h)erkend als woonwagenbewoners. Het aantal kinderen van woonwagenbewoners dat effectief regelmatig school loopt, is niet gekend. En door de spreiding van de woonwagenbewoners zijn zij verdeeld over talrijke scholen.

Weinig kinderen van woonwagenbewoners kennen een succesvolle schoolcarrière. Zij zijn oververtegenwoordigd in het bijzonder onderwijs en ondervertegenwoordigd in het ASO⁷. Bovendien zijn er maar bitter weinig jongeren die het secundair onderwijs succesvol doorlopen hebben. Het deeltijds secundair onderwijs biedt mogelijkheden voor deze jongeren. Velen willen zich vestigen als zelfstandige, waarvoor het behalen van een bekwaamheidsattest noodzakelijk is. Maar ook hier blijft de participatie ondermaats.

** Projecten*

Er werden al meerdere onderwijsprojecten opgezet op woonwagenterreinen, o.a. het toeleidingsproject op het woonwagenterrein van Wilrijk door de integratiedienst van Antwerpen en projecten opgezet door het departement Onderwijs (geïntegreerde opvang van kinderen van zigeuners en woonwagenbewoners in het basisonderwijs) en onderwijsprojecten vanuit het Vlaams Centrum Woonwagenwerk, nu Vlaams Minderhedencentrum. Deze projecten hadden steeds tot doel de participatie van woonwagenkinderen in het onderwijs te vergroten.

Het Onderwijsproject Mortsels werd uitgevoerd in de gesubsidieerde officiële basisschool in Mortsels. Een voltijdse leerkracht werd ingezet in de toeleidingsklas en ter ondersteuning van geïntegreerde leerlingen. Een halftijdse leerkracht werd ingezet voor de gewone werking en zorgverbreding. Toeleiding naar school (door o.a. busvervoer en dagelijkse opvolging) was de belangrijkste doelstelling. Dit is bij deze doelgroep een doelstelling op langere termijn. Het project werd (en wordt) ondersteund en opgevolgd door een stuurgroep samengesteld uit vertegenwoordigers van de leefschole Lieven Gevaert, CLB, OCMW, stadsbestuur Mortsels, sociale dienst Mortsels en De 8 – cel woonwagenwerk. Vanaf november 2002 werd dit een gemeenschappelijke stuurgroep van het stadsbestuur en het OCMW. Deze stuurgroep heeft als opdracht bij te dragen tot de ontwikkeling, de uitvoering en de ondersteuning van een woonwagenbeleid.

⁵ We verwijzen hier o.m. naar de tellingen die het Vlaams Minderhedencentrum periodiek organiseert op de woonwagenterreinen en naar de steekproef die eind 2001 in Brussel en in de provincies Antwerpen, Oost-Vlaanderen, Vlaams-Brabant en Limburg georganiseerd werd.

⁶ Van de 284 kinderen en jongeren betrokken bij de steekproef van het VMC en waarover gegevens konden verzameld, was 45 % niet ingeschreven.

⁷ De steekproef van VMC geeft aan dat 14,5 % van de leerplichtige kinderen en jongeren die wel naar school gaan in het buitengewoon onderwijs zitten (10,7% van kinderen in de lagere school en 22,5% van de jongeren in het secundair onderwijs). Van de jongeren die secundair onderwijs volgen, zitten er slechts 2 (5%) in het ASO en 9 (22,5%) in het TSO.

In mei 2002 werd een stappenplan ontwikkeld om de voorwaarden te scheppen zodat de kinderen van het woonwagenterrein vanaf 1 september 2002 volledig geïntegreerd kunnen worden in het regulier onderwijs. Vanaf dit schooljaar wordt netoverschrijdend samengewerkt met verschillende scholen in Mortsel. De Romkinderen lopen dus school in één van de drie basisscholen i.p.v. in eenzelfde school en volgen onderwijs in de reguliere klassen. Er werden 'zorgpunten' opgesteld i.v.m. het schoollopen van de Romkinderen in het lager onderwijs. De kinderen werden 's morgens gewekt en met de bus naar school gebracht, onder begeleiding van iemand van de sociale dienst. Er was ook dagelijks contact met de ouders om hen bewust te maken van het belang van onderwijs en om in te spelen op concrete vragen.

Er werd geen vergelijking gegeven van aanwezigheden tussen het schooljaar 2001-2002 en 2002-2003, maar men ervaart wel een hogere deelname. Het project zal verder gezet worden (voor het schooljaar 2003-2004 komen 14 Romkinderen in aanmerking voor de basisschool), maar men is er zich wel van bewust dat dergelijk onderwijsproject pas echt kans op slagen heeft als de randvoorwaarden vervuld zijn en er een gestructureerde omkadering is (vb. vervoer en begeleiding moet op langere termijn geregeld worden, er moet een oplossing zijn voor openstaande schoolrekeningen, een aantal gezinnen kennen een penibele financiële situatie).

Uit de projecten is gebleken dat toeleiding naar de scholen een werk van lange adem is. De inzet van bemiddelaars/vertrouwenspersonen tussen school en ouders is hierbij belangrijk, net zoals de ophaling van de kinderen op de terreinen (busvervoer), zeker in de beginfase. De projecten waren echter steeds tijdelijke projecten, waardoor geen blijvende resultaten bereikt werden. Continuïteit en inbedding in het reguliere beleid zijn een noodzaak.

* *Gelijke Onderwijskansen*

Het Gelijke Onderwijskansendecreet van 28 juni 2002 bevat drie belangrijke krachtlijnen:

- het recht op inschrijving in een school naar keuze;
- de oprichting van lokale overlegplatforms die het gelijkekansenbeleid ter plaatse mee uitvoeren en een Commissie inzake leerlingen-rechten die waakt over de rechtsbescherming van de leerlingen;
- een geïntegreerd ondersteuningsaanbod dat de scholen toelaat een zorgbrede werking te ontwikkelen gericht op kansarme kinderen.

Vanaf 1 september 2002 traden 69 lokale overlegplatforms (LOP) in werking, verspreid over heel Vlaanderen. Ze kregen elk een welbepaald werkingsgebied van een aantal gemeenten of een regio toegewezen. Het lokaal overlegplatform heeft naast een onderzoeks- en adviesopdracht, ook een bemiddelende en ondersteunende rol in de realisatie van het inschrijvingsrecht. Het LOP vertegenwoordigt directies en inrichtende machten, schoolpersoneel, ouders en leerlingen, schoolopbouwwerk, integratiecentra, organisaties van armen, allochtonen, ... Het LOP is dus als forum de uitgelezen plaats om problemen omtrent woonwagengewoners ter sprake te brengen en lokaal aan oplossingen te werken. Enkele LOP-deskundigen hebben een werkgroep opgestart rond de leerplichtproblematiek. Het probleem van woonwagengewoners kan er aan bod komen.

Vanaf het schooljaar 2002-2003 worden alle vroegere, tijdelijke projecten met oog voor gelijke onderwijskansen vervangen door een geïntegreerd ondersteuningsaanbod. De ondersteuning die via het gelijke onderwijskansendecreet-I geboden wordt, richt zich naar autochtone en allochtone kansarme kinderen die omwille van hun sociale, culturele en economische omstandigheden leer- en ontwikkelingsmoeilijkheden ervaren of risico lopen in een achterstandspositie te raken. Daarenboven moeten ze voldoen aan één van de gelijke kansenindicatoren. Aan iedere indicator wordt een bepaald gewicht toegekend. Eén van deze gelijke kansenindicatoren is de volgende: 'de ouders behoren tot de trekkende bevolking: d.w.z. dat de ouders binnenschippers, kermis- of circusexploitanten of -artiesten, of woonwagengewoners zijn.' (voor deze indicator is dit 0,8).

Bij leerlingen die aan verschillende indicatoren voldoen, kunnen de gewichten gecumuleerd worden tot een maximum van 1,2. Dit is weliswaar beperkt tot het kleuter- en lager onderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs.

De extra-uren kunnen perfect gebruikt worden voor extra ondersteuning van kinderen van trekkende bevolking. Door de globale aanpak komen de extra middelen bovendien ten goede aan alle leerlingen en niet enkel voor de leerlingen die voldeden aan de gelijke kansenindicatoren.

Door het decreet van 28 juni 2002 betreffende Gelijke Onderwijskansen werd ook het decreet op het basisonderwijs van 25 februari 1997 gewijzigd. Voor de telling van de leerlingen werd bepaald dat onder andere de leerlingen waarvan de ouders tot de trekkende bevolking behoren, geteld worden als 1,5 voor het bepalen van de werkingsmiddelen en de lestijden.⁸ Elke basisschool die doorgeeft dat ze leerlingen heeft die kunnen meegeteld worden aan coëfficiënt 1,5 moet een schriftelijk bewijsstuk hiervoor hebben. Deze bewijsstukken blijven in de school ter beschikking. Zij worden voor alle leerlingen gevraagd die in aanmerking komen voor de telling 1,5. (*Omzendbrief van 16 oktober 2000 omtrent controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs.*)

Onderwijs op afstand?

Voor de Roms trekken rond en doen dit voornamelijk in de periode van mei tot september, waardoor de kinderen in deze periode niet aanwezig zijn op school. De afwezigheden in het basisonderwijs tijdens trekperiodes kunnen als wettig afwezig worden aangegeven op voorwaarde dat de situatie op voorhand goed met de school is besproken en dat er duidelijke afspraken zijn over hoe het kind in die periode met behulp van de school verder onderwijstaken zal vervullen en hoe de ouders verder met de school in contact zullen blijven. Deze afspraken moeten in een overeenkomst tussen de ouders en de school worden neergeschreven (Bijlage 6 bij omzendbrief van 16 oktober 2002 omtrent controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs). Deze regeling geldt niet in het secundair onderwijs.

Onderwijs op afstand is niet zomaar realiseerbaar voor deze doelgroep. Kinderen van het basisonderwijs kunnen nog niet zelfstandig werken en kunnen de nodige ondersteuning gebruiken wat impliceert dat de ouders zelf een zekere geschooldheid moeten hebben om die ondersteuning te kunnen aanbieden. Bij heel wat Rom-ouders is dit niet het geval. Bovendien is er geen aangepaste ondersteuning voor de scholen die kinderen willen voorzien van onderwijs op afstand en zijn de trekroutes niet gekend. In het secundair onderwijs moet men ook rekening houden met de complexiteit van de onderwijsmaterie. Om positief te kunnen meedraaien in een systeem van onderwijs op afstand is discipline en motivering noodzakelijk. Ten slotte is het moeilijk om te bepalen over hoeveel gezinnen en kinderen het nu precies gaat. Er moet dus nog verder onderzocht worden op welke manier onderwijs op afstand op een realistische en effectieve manier kan ingevuld worden voor deze doelgroep.

⁸ De telling aan 1,5 is van toepassing op kinderen:

- die verblijven in een erkend Centrum voor kindzorg en gezinsondersteuning.
- die verblijven in tehuizen voor kinderen van wie de ouders geen vaste verblijfplaats hebben.
- die geplaatst zijn door de jeugdrechter of door de comités voor bijzondere jeugdzorg.
- waarvan de ouders behoren tot de trekkende bevolking en die niet behoren tot één van de drie hierboven vermelde categorieën.

In het Decreet betreffende gelijke onderwijskansen wordt 'trekkende bevolking' gebruikt als een overkoepelend begrip. Het vervangt de vroegere omschrijving in het Besluit van 22.12.1993 'opvang van kinderen van zigeuners of woonwagenbewoners'. In het Decreet betreffende gelijke onderwijskansen geeft men volgende verduidelijking:

'de binnenschippers, de kermis- en circusexploitanten en -artiesten en de woonwagenbewoners bedoeld in artikel 2,3°, van het decreet van 28 april 1998 inzake het Vlaams beleid ten aanzien van etnisch-culturele minderheden'. In de omzendbrief 'Controle van de leerlingen in het gewoon basisonderwijs - 16.10.2000 hoofdstuk 3,6 wordt duidelijk omschreven wie in aanmerking komt als woonwagenbewoner voor de telling 1,5 en welke documenten hiervoor in de school ter beschikking dienen te zijn.

Toegang tot de arbeidsmarkt voor woonwagenbewoners

De tewerkstellingsgraad bij woonwagenbewoners is laag: uit de steekproef van het VMC (eind 2001) blijkt dat ongeveer 10% van de respondenten als arbeid(st)er in loondienst werkt en 32 % als zelfstandige (waarvan 70 % informeel). 50% van de volwassenen betrokken bij de steekproef heeft geen beroep. Uit dezelfde steekproef blijkt dat bijna 20 % van de respondenten geen inkomen heeft en dat 40 % een vervangingsinkomen heeft. Ongeveer 30 % haalt zijn inkomen uit zelfstandige arbeid en 10% uit loondienst. Belangrijk om weten hierbij is dat inkomen door de woonwagenbewoners niet verbonden wordt met tewerkstelling. Bijkomende inkomensverwerving gebeurt dikwijls door informele arbeid.

Uit deze gegevens kan afgeleid dat woonwagenbewoners het - ondanks hun grote flexibiliteit – niet gemakkelijk hebben op de arbeidsmarkt. Dit is o.m. te verklaren door de lage scholingsgraad. Werken aan hoogtechnologische producten (vb. moderne auto's) vraagt een degelijke schoolse opleiding. Bovendien heeft 'arbeid' niet alleen een band met 'onderwijs' maar ook met 'huisvesting'. Meer dan de helft van de woonwagenbewoners verblijft – door het gebrek aan legale woonwagenterreinen - op een illegale standplaats. De woononzekerheid is een sterke rem op inschakeling in het arbeidsproces.

Vele woonwagenbewoners willen zich vestigen als zelfstandigen, maar het statuut van zelfstandige is moeilijk toegankelijk voor (jonge) woonwagenbewoners. De nieuwe verstrengde vestigingswetgeving van 1999 bepaalt dat voor iedere zelfstandige activiteit een diploma bedrijfsbeheer en steeds vaker ook een bekwaamheidsattest vereist is. Voor jonge woonwagenbewoners is deze vestigingswet een ernstige hinderpaal. Velen zijn schoolmoe vanaf ongeveer 14 jaar, halen geen diploma, hebben niet het noodzakelijke attest om zich te vestigen als zelfstandige, maar hebben wel een inkomen nodig gezien zij een eigen gezin hebben.

Het attest van bedrijfsbeheer kan behaald worden bij VIZO, dat andere via opleidingen het zelfstandig ondernemerschap stimuleren. Drempels voor woonwagenbewoners om deze opleiding te volgen zijn:

- relatief hoge financiële kost;
- onvoldoende (huiswerk)begeleiding;
- niet-categoriale opleiding: een categoriale opleiding voor woonwagenbewoners kan een opstap zijn naar een verdere deelname aan het reguliere niet-categoriale vormingsaanbod;
- de taal voor de Roms, die thuis Romanes of Frans spreken. Een tolk of aandacht voor de taal in de opleiding kan nuttig zijn.

* *Projecten*

De woonwagenbewoners zijn opgenomen in de werking van een consortium dat gericht is op de begeleiding van **gevestigde en kandidaat-zelfstandige ondernemers** uit etnisch-culturele minderheden⁹. Hieraan wordt tegelijk de ontwikkeling van een kenniscentrum gekoppeld, dat de ambitie heeft om als platform te fungeren rond het fenomeen "ondernemen van etnisch-culturele minderheden". De cellen woonwagenwerk verzorgen voor de woonwagenbewoners het voortraject. Ze geven kandidaat-ondernemers basisinformatie i.v.m de voorwaarden om zich zelfstandig te kunnen vestigen. Een terugkerende struikelblok is het ontbreken van het attest bedrijfsbeheer.

De Cel Woonwagenwerk Oost-Vlaanderen nam deel aan twee **Interregprojecten** (Europees Sociaal Fonds voor de Euregio Scheldemond 1997 - 2001): een eerste voor toeleiding van Voyageurs en Zigeuners naar bij- en herscholing, een tweede rond trajectbegeleiding naar de arbeidsmarkt.

⁹ Het VMC is een van zes projectpartners en cofinancier naast UNIZO-vorming, Stebo vzw Genk, CISO vzw - Stad Antwerpen, Stad Gent – Dienst Economie, Werkgelegenheid en externe betrekkingen, UNIZO Regio Brussel-Halle-Vilvoorde, Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding.

De aangeboden trajectbegeleiding door de bemiddelaar was een intensieve en individuele begeleiding waarin het maatwerkprincipe centraal stond. Er werd uitgegaan van de behoeften van de cliënt. Uit de resultaten bleek dit een succesvolle manier van werken. In totaal werden een 100-tal personen in trajectbegeleiding genomen.

Met het **pilootproject toeleiding naar opleiding en tewerkstelling** in Leuven (RomProject) is het OCMW van Leuven gestart met een aangepast toeleidingsprogramma voor Roms die op het woonwagenterrein wonen (eerste werkjaar 2002-2003). Het project wil de Roms in Leuven voorbereiden om deel te kunnen nemen aan bestaande opleidingsprogramma's naar tewerkstelling. De hoofddoelstelling (op lange termijn) van het project is de Roms tussen 18 en 25 jaar toe te leiden naar bestaande opleidingsinstellingen in het reguliere circuit (VDAB, Centrum voor Basiseducatie, Centrum voor Middenstandsopleiding, ...)

Het project kwam tot stand dankzij financiële middelen van het OCMW en het ESF, doelstelling 3, zwaartepunt 6 (tot september 2004). In november 2002 ging de werking met de Roms van start. De Roms volgden tijdens het eerste schooljaar 3 halve dagen per week vorming: een halve dag algemene vorming en een dag garagewerking. Gezien de interesses van de Roms werd ervoor geopteerd om automechanica als invalshoek te nemen bij de uitwerking van het project. De algemene vorming wordt hoofdzakelijk besteed aan taallessen Nederlands. Roms spreken namelijk onderling Romanes en Frans is hun tweede taal.

De vorming automechanica gaat door in de garage van Syntra, Campus Leuven, en wordt gegeven door een leerkracht van Syntra. De algemene vorming gaat hoofdzakelijk door in Syntra en wordt uitgevoerd door Arktos Vlaams-Brabant. Het project schrijft zich in op de Wet op het Leefloon: regelmatige deelname aan de algemene vorming en de vorming automechanica is voor de deelnemers een voorwaarde om het leefloon te bekomen.

Het project wordt organisatorisch en inhoudelijk ondersteund door een stuurgroep en een intervisieteam. Tijdens het eerste werkjaar 2002-2003 lag de klemtoon op de volgende doelstellingen:

- het RomProject biedt een duidelijke structuur aan, die zekerheid en veiligheid biedt zowel aan de Roms als aan de begeleiders;
- de Roms en de begeleiders maken kennis met elkaar, Roms en begeleiders tonen wederzijds respect en kunnen elkaar vertrouwen;
- de Roms zijn, naast de extrinsieke motivatie, ook intrinsiek gemotiveerd om deel te nemen aan het RomProject;
- de Roms ervaren succes binnen het RomProject of het RomProject kan de Roms een positieve leerervaring bieden;
- de begeleiders krijgen zicht op de competenties en capaciteiten van de Roms.

In het tweede werkjaar (2003-2004) is de intensiteit opgetrokken van anderhalve dag naar een halve week. Dit met als doel de algemene vorming te kunnen uitbreiden enerzijds en de Roms toe te leiden naar het Leuvense Centrum voor Basiseducatie (Open School) anderzijds. In de algemene vorming gaat de aandacht uit naar vaardigheden zoals groepswerk, rekenen, metend rekenen en materialenkennis. Tevens wordt er gewerkt rond actualiteit, kennismaking met beroepen en beroepsopleidingen, maatschappelijke oriëntatie, computervaardigheden, ... Sedert oktober 2003 krijgen de Roms NT2 onderricht in een klas die, met het oog op groepsveiligheid, enkel voor hen is opgericht. Daarmee is de eerste stap van toeleiding naar Open School gezet. In het voorjaar van 2004 wordt nagegaan of de Roms kunnen doorstromen naar de reguliere klassen van Open School.

Naast de werking met de Roms besteedt het project veel aandacht aan netwerking, partnerschappen, uitwisseling van ervaringen met het woonwagenwerk in Vlaanderen en Nederland. Vanuit het RomProject wordt ook gewerkt aan methodiekwontwikkeling.

Voor 2004: worden volgende acties gepland

- stage bij een carrossier
- voorbereiding van de doorstroming naar de reguliere werking van Open School
- kennismaking met beroepen en beroepsopleidingen bij VDAB
- beroeps- en opleidingsoriëntatie bij VDAB
- bekendmaking van de resultaten via een toonmoment en persacties
- oprichting van een minionderneming met de Roms

Dit project dreigt in de zomer van 2004 ten onder te gaan als er in het voorjaar van 2004 geen nieuwe middelen gevonden worden. Het negatief klimaat ten aanzien van de Roms in het algemeen vormt een andere bedreiging.

* *Beleidsevoluties*¹⁰

Het decreet van 8 mei 2002 houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt moet nieuwe kansen bieden voor de consolidatie, de verdieping en de verbreding van de aanpak die binnen het impulsbeleid van evenredige arbeidsdeelname en diversiteit de voorbije jaren werd ontwikkeld. Meer en meer wordt het impulsbeleid vervangen door een structureel en inclusief beleid inzake bestrijding van discriminatie en bevorderen van een diversiteitsbeleid binnen het werkgelegenheidsbeleid. De centrale instrumenten voor de uitvoering van dit beleid zijn de structurele projecten van de sociale partners en de allochtone gemeenschappen in uitvoering van het groeiscenario 2010, diversiteitsplannen en beste praktijken in ondernemingen, (openbare) instellingen en lokale besturen, de concrete implementatie van het decreet houdende evenredige participatie op de arbeidsmarkt, de oprichting van een SERV-commissie “diversiteit” en het (decretaal en feitelijk) opzetten van een inwerkingsbeleid voor nieuwkomers en oudkomers.

De gemeenschappelijke platformtekst afgesloten tussen de Vlaamse regering, de Vlaamse sociale partners en de allochtone gemeenschappen met betrekking tot “Evenredige arbeidsdeelname en diversiteit 2010”, bevat een concreet groeiscenario om de werkzaamheidskloof tussen autochtonen en allochtonen tegen 2010 ongedaan te maken of minstens significant te verkleinen. Daarbij worden echter geen concrete cijfers vastgelegd per subdoelgroep, zodat ook voor woonwagenbewoners geen concrete streefcijfers werden vastgelegd.

De diversiteitsplannen vormen het sluitstuk van het gehele impulsbeleid voor een evenredige participatie van etnisch-culturele minderheden en andere kansengroepen op de arbeidsmarkt. De aandacht voor Voyageurs en Zigeuners daarin dient verhoogd te worden. Immers, hoewel het instrument de woonwagenbewoners niet uitsluit, worden deze groepen niet als prioritair aangemerkt, hoewel de problematiek daar het scherpst aanwezig is. Belangrijke oorzaken hiervan, zijn het gebrek aan kennis over de specifieke noden van deze groepen, een gebrek aan ervaring met het werken ermee, weinig of geen algemeen overdraagbare methodieken om deze groepen in een arbeidsmarktgericht traject op te nemen, vooroordelen en stereotypen bij werkgevers en vakbonden, de grote afstand tot de arbeidsmarkt van vele personen uit deze doelgroep, de prioritaire keuze voor een zelfstandig beroep van vele woonwagenbewoners.

Toegang tot de gezondheidszorg voor woonwagenbewoners

De levensverwachting ligt bij de woonwagenbewoners een stuk lager (ongeveer 20 jaar!) dan bij de Vlaamse bevolking. Het aantal personen ouder dan 60 jaar (bij de Roma ouder dan 55 jaar) is zeer gering. Het is niet duidelijk wat de oorzaken van deze lagere levensverwachting bij de woonwagenbewoners zijn.

¹⁰ zie ook hoofdstuk 1 - Werkgelegenheid.

Algemeen kan vastgesteld worden dat gegevens i.v.m. gezondheid van woonwagenebewoners ontbreken. Anderzijds is wel bekend dat woonwagenebewoners eerder van dag tot dag leven en minder op lange termijn denken, waardoor adviezen m.b.t. preventieve gezondheidszorg vaak niet opgevolgd worden. Dit wordt bevestigd door onderzoek van de VUB¹¹ waaruit blijkt dat algemene preventiecampagnes aan deze doelgroep voorbij gaan.

Woonwagenebewoners zetten niet makkelijk de stap naar reguliere gezondheidsvoorzieningen. Bij deze doelgroep is gezondheid een intiem gebeuren en een vrouwenaangelegenheid. Er is een vertrouwensrelatie nodig om over gezondheidsaspecten te kunnen spreken met een buitenstaander. Gezondheidswerkers zijn ook best vrouwen. Mannen worden niet aanvaard als volwaardige gesprekspartner in gezondheidszaken. Roms en Manoesjen (in mindere mate Voyageurs) vermijden contact met 'burgers' (smetvrees, ook wat 'burgers' aanraken wordt als onrein beschouwd) en dus ook dokters en verpleegsters.

Het woonwagenterrein (de ligging, inrichting van het woonwagenterrein) is een belangrijke factor voor de gezondheid van de bewoners. Vele woonwagenterreinen liggen in restgebieden en dus niet dicht bij de woonkern van de gemeente, zij het dat woonwagenebewoners veelal geen vragende partij zijn om dicht bij de woonkern te wonen. Geluidsoverlast is vaak een probleem doordat het terrein vb. vlak bij een spoorweg of autosnelweg ligt. Vervuiling van de ondergrond, door het storten van afval (in het heden of verleden), wordt ook op een aantal terreinen gemeld. Het inrichten van het woonwagenterrein met de nodige basisvoorzieningen (elektriciteit waterleiding, riolering, sanitair blok) is nodig om de gezondheid van de bewoners te garanderen. De hygiëne op woonwagenterrein (niet in de woonwagen) vormt ook vaak een probleem. Om hieraan te verhelpen pleiten woonwagenebewoners er voor om een terreintoezichter aan te stellen.

** Projecten*

Op de woonwagenterreinen in Antwerpen werd door Kind en Gezin een project uitgewerkt rond vier actiepunten: vaccinatie, borstvoeding, het gebruik van spoedhulp in ziekenhuizen en voeding. Uit dit project bleek dat een permanente aanwezigheid van een vrouwelijke gezondheidswerker nodig is en dat toeleiding naar het consultatiebureau moeizaam verloopt. Dit project i.s.m. het consultatiebureau in Antwerpen is ondertussen stopgezet.

In Leuven is een woonwagenwerkster actief. De ouders gaan naar de consultaties van Kind en Gezin, maar wel vóór of na de gewone consultatie-uren.

In Brussel heeft de celmedewerkster i.s.m. medewerkster van Kind en Gezin een inventaris opgesteld van alle Roms in en rond Brussel. Zij zijn nu in orde met de vaccinaties. De medewerkster van Kind en Gezin zal trachten deze groep verder op te volgen.

** Beleidsrevoluties*

De Vlaamse regering keurde op 27 juni 2003 een overeenkomst goed met het Wetenschappelijk Instituut voor Volksgezondheid voor de uitvoering van de Gezondheidsenquête 2004. Het is de bedoeling bij 10.000 mensen informatie te verzamelen over onder meer de gezondheidstoestand, de leefstijl, de zorgbehoeften, de socio-economische levensomstandigheden en de consumptie van preventieve en curatieve diensten. Het betreft hier een uitvoering van een opdracht van de WHO op basis van een protocol tussen de betrokken overheden van ons land. De WHO-doelstellingen voor de 21e eeuw bevatten een doelstelling 2: gelijkheid in gezondheid: 'tegen het jaar 2020 moet de kloof in gezondheid tussen de sociaal-economische groepen binnen de landen tenminste met één vierde verkleind worden in alle lidstaten, door het gezondheidsniveau van de achtergestelde groepen te verbeteren'.

¹¹ Louckx, F., Nieuwe kwetsbare groepen in de Belgische gezondheidszorg.

Toegang van woonwagenbewoners tot het jeugd(welzijns)werk

Algemeen kan worden vastgesteld dat de deelname van woonwagenbewoners aan het bestaande vrijetijdsaanbod beperkt is. Deelname van woonwagenbewoners aan het culturele aanbod is zelfs onbestaande. Jongeren nemen niet deel aan het regulier vrijetijdsaanbod samen met niet-woonwagenbewoners. Naargelang ze ouder worden plooiën ze zich zelfs meer en meer terug naar de groep en de traditionele waarden van woonwagenbewoners. In de lagere school nemen ze bijvoorbeeld nog deel aan activiteiten van leeftijdsgenoten niet-woonwagenbewoners, in de pubertijd zoeken ze aansluiting bij woonwagenbewoners van hun eigen groep (Voyageurs bij Voyageurs, Manoesjen bij Manoesjen, Roms bij Roms).

** Projecten*

Het woonwagenwerk werd nooit geconfronteerd met vragen naar vrijetijdsbesteding voor jongeren. Indien er een aanbod georganiseerd wordt, nemen zij wel deel aan de activiteiten. Er werden bijvoorbeeld op woensdagnamiddag activiteiten georganiseerd voor kinderen op de woonwagenterreinen van Hasselt, Genk en Maasmechelen. Deze activiteiten hadden een emancipatorisch doelstelling en kenden een groot succes (hoge deelname), ondanks het feit dat het aanbod niet vraaggestuurd was. In Leuven worden activiteiten georganiseerd door de terreinwerkster.

** Beleidsevoluties*

Binnen het Steunpunt Jeugd werd een platform Diversiteit opgericht. Het houdt zich bezig met vragen als: hoe kan het jeugdwerk zich richten naar specifieke doelgroepen?; hoe kunnen we deze doelgroepen laten aansluiten bij het andere jeugdwerk? Op dit platform kan het thema woonwagenbewoners en jeugdwerk aan bod komen.

Op 14 februari 2003 werd het decreet houdende de ondersteuning en stimulering van het gemeentelijk, het intergemeentelijk en het provinciaal jeugd- en jeugdwerkbeleid bekrachtigd door de Vlaamse regering¹² (BS van 24 maart 2003). Er werden 2 ontwerpen van uitvoeringsbesluit opgemaakt: het ene ontwerp behandelt het gemeentelijke luik van het decreet, het andere ontwerp het provinciale luik. Woonwagenbewoners werden echter niet opgenomen als bijzondere doelgroep. Bij een wijziging van besluit kan hieraan verholpen worden.

TREKKENDE BEROEPSGROEPEN

Initiatieven vanuit Onderwijs

De ondersteuning, die vroeger op projectmatige basis bestond, is structureel gemaakt.

Enerzijds is het "behoren tot een trekkende bevolkingsgroep" opgenomen als gelijkheidsindicator in het decreet betreffende gelijke onderwijskansen. Scholen die een gelijke onderwijskansenbeleid uitbouwen en trekkende kinderen onder hun leerlingenpopulatie tellen, kunnen daardoor op méér middelen rekenen dan scholen die dit niet doen (zie ook hierboven – woonwagenbewoners).

Anderzijds is aan de kinderen van binnenschippers een bijzondere weging van 1,5 gegeven voor de gewone omkadering. De betrokken leerlingen genereren daardoor voor de school zowel meer lestijden als meer werkingsmiddelen dan een leerling die niet tot deze bevolkingsgroep behoort.

¹² Dit decreet vervangt twee vroegere decreten, met name het decreet van 9 juni 1993 houdende subsidiëring van gemeentebesturen en van de Vlaamse Gemeenschapscommissie inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, gewijzigd bij decreet van 6 juli 2001 en het decreet van 17 december 1997 houdende subsidiëring van provinciebesturen inzake het voeren van een jeugdwerkbeleid, gewijzigd bij decreet van 19 december 1998 en 22 december 2000.

De Schroef

Sedert ruim 10 jaar organiseert vzw De Schroef, een Antwerpse schipperswerking, via een loonsubsidie en een detachering, onderwijs voor schipperskleuters. De Schroef heeft een onderwijsaanbod uitgewerkt dat tegemoet komt aan de specifieke noden van de betrokken groep kinderen en in de loop der jaren heel wat knowhow en expertise opgebouwd.

In 2003 heeft de onderwijsoverheid ervoor gezorgd dat deze expertise en kennis worden ingebed in het reguliere onderwijsaanbod. Zo kan de ontwikkelde werking structureel worden. In een eerste fase (vanaf 1 januari 2003 tot en met het einde van het schooljaar), neemt een bestaande school via een tijdelijk project de werkvorm van De Schroef over. De school kan hiertoe beschikken over 1 extra voltijdse equivalent kleuteronderwijzer en € 13.700 extra werkingsmiddelen. Dit bedrag is het equivalent van een normale werkingstoelage voor 42 kleuters voor een periode van 6 maanden. Het aantal kleuters in de berekening is de gemiddelde aanwezigheid van de schipperskleuters gedurende de laatste 5 schooljaren.

In een tweede fase zal het initiatief samenvallen met de reguliere werking van de school.

Klocodaris

Via een subsidie van € 38.908 in het begrotingsjaar 2002, is tijdens het schooljaar 2002-2003 de digitale leeromgeving "Klocodaris" verder ontwikkeld. Deze leeromgeving laat toe afstandsonderwijs te realiseren.

De digitale leeromgeving bevat 4 componenten:

- een "browser": overkoepelende software die het kind gebruikt om de lespakketten te doorlopen;
- een "package builder": software die de leerkracht toelaat lespakketten te ontwikkelen op een technisch laagdrempelige wijze
- lesinhouden
- een "leerlingvolgsysteem" dat evaluatiemogelijkheden bevat en de algemene opvolging van het leerproces toelaat

Deze vier componenten laten toe:

- de leerinhouden te beheren;
- het leerproces te plannen en te sturen (online agenda);
- verschillende types evaluaties in verband met het leerproces van het kind uit te voeren;
- te rapporteren over het leerproces naar alle betrokken partijen (ouders en begeleiders) op sterk geautomatiseerde wijze;
- de administratieve dossiers van het kind te beheren;
- op afstand met de kinderen te communiceren;
- een verzamelplaats te zijn voor alle personen die bij het leerproces betrokken zijn;
- mogelijkheden te creëren tot een leerlingvolgsysteem op lange termijn en dat ook in het secundair onderwijs kan worden gebruikt.

Inspanningen van Welzijn naar binnenschippers

Op basis van het minderhedendecreet van 28 april 1998 werd ook in 2002 en 2003 een subsidie toegekend aan vzw De Schroef voor het verder zetten van een aantal van hun permanente werkingen zoals een ligplaatskleuterklas voor schipperkinderen, het project afstandsleren, een jeugdwerking voor schippersjongeren, de bibliotheek voor varenden, ontspannings- en ontmoetingsactiviteiten voor schippersgezinnen en de uitgave van het tijdschrift "Schroefschrijfsels". Vanaf 1 september 2003 is de kleuterwerking van De Schroef een vestigingsplaats van de Stedelijke Basisschool te 2030 Antwerpen.

Een sociale assistente die verbonden was met CAW De Mare werkte van 2002 tot half 2003 voor De Schroef. Zij maakte een analyse van de hulpvragen en stelde vast dat de problematiek die de schipper aanbrengt bij de sociale dienst, niet erg verschilt van problematieken die zich manifesteren bij cliënten aan de wal.

Twee problematieken komen steeds terug, enerzijds psycho-sociale, anderzijds administratief-juridische problemen. Maar, omwille van de doelgroepstypische eigenschappen (trekkende beroepsbevolking, andere omgang met tijd en afspraken,...) verloopt de hulp- en dienstverlening anders dan normaal. Er werd met grotere flexibiliteit gewerkt, er werd rekening gehouden met de soms weinige tijd die een schipper heeft aan de wal, de schipper werd zelf vaak opgezocht, veel ondersteunende gesprekken en doorverwijzingen vonden plaats over de telefoon.

In de eerste plaats tracht de Schroef toch te bereiken dat schippers gebruik maken van reguliere voorzieningen aan de wal. Daarvoor heeft men gewerkt aan het bekendmaken van de binnenvaartproblematiek bij voorzieningen aan de wal. Verder werd ten behoeve van de doelgroep het tijdschrift Schroefschrijfsels gebruikt om items uit de geestelijke gezondheidszorg aan te kaarten, om “sociale weetjes” mee te delen en om een aantal organisaties van de wal voor te stellen.

DEEL 2

ONTHAALBELEID VOOR NIEUWKOMERS

STAND VAN ZAKEN EN RESULTATEN

INLEIDING

Aan nieuwkomers die via legale immigratie ons land binnenkomen, wil de Vlaamse overheid in de eerste periode van hun verblijf een aangepast onthaal aanbieden. Nieuwkomers zijn personen van vreemde herkomst die toegelaten worden tot het grondgebied, naar Vlaanderen komen met de bedoeling hier voor langere tijd te verblijven en geen of onvoldoende Nederlands kennen. Nieuwkomers met een reëel perspectief op langdurig wettelijk verblijf behoren tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid. Nieuwkomers die hier legaal verblijven maar (nog) geen perspectief hebben op langdurig verblijf behoren tot de doelgroep van het onthaalbeleid. Het onthaalbeleid is beperkter dan het inburgeringsbeleid.

In dit tweede deel staan we in de eerste plaats stil bij de ontwikkelingen op het vlak van inburgering. Gelanceerd in 2000 door de Vlaamse regering, was 2001 het jaar waarin het inburgeringsbeleid op het terrein experimenteel vorm begon te krijgen. 2002 en 2003 waren de jaren waarin dit experimenteel inburgeringsbeleid verder werd gezet. 2001 en 2002 waren ook de jaren waarin een ontwerp van decreet werd voorbereid. Op 28 februari 2003 werd het inburgeringsdecreet in het Vlaams Parlement gestemd. Op 1 april 2004 gaat dit decreet in uitvoering. Op dat ogenblik eindigt ook de experimentele fase van het inburgeringsbeleid.

Minderjarige nieuwkomers behoren ook tot de doelgroep van het inburgeringsbeleid. Het belangrijkste instrument voor een vlotte integratie van deze kinderen en jongeren in onze samenleving blijft ongetwijfeld het onthaalonderwijs. De inspanningen die op dit vlak geleverd zijn in 2002 en 2003 komen hieronder eveneens aan bod.

Het onthaalbeleid voor nieuwkomers die geen recht hebben op een inburgeringsprogramma, staat nog in de kinderschoenen. Een min of meer systematisch beleid is er op dit ogenblik enkel naar slachtoffers mensenhandel. We staan dan ook even stil bij de initiatieven die in 2002 en 2003 genomen werden om de slachtoffers mensenhandel een begeleide opstap te geven.

Met het inburgeringsbeleid is ook de aandacht voor de sociale tolkendienstverlening toegenomen. Met de start in 2001 van Baðbel, Vlaamse Centrale Tolkendienst, is het sociaal tolken in Vlaanderen in een stroomversnelling gekomen. We ronden dit tweede deel dan ook af met een overzicht van de evoluties die zich op het vlak van het sociaal tolken aan het ontwikkelen zijn.

HET INBURGERINGSBELEID

De experimentele fase

Met het Regeerakkoord en de Septemberverklaring van 1999 lanceerde de Vlaamse regering de idee van inburgering. De Afsprakennota Inburgeringsbeleid, goedgekeurd door de Vlaamse regering op 21 juni 2000, gaf die idee vaste vorm. Anderstalige nieuwkomers zouden een intensief onthaalprogramma aangeboden krijgen zodat ze snel inburgeren in hun nieuwe leefwereld. De regering koos hierbij voor een gefaseerd beleid met een experimentele fase als opstap naar een decreet.

In de experimentele periode hebben onthaalbureaus inburgeringstrajecten aangeboden aan meerderjarige nieuwkomers, werden pilootprojecten voor minderjarige nieuwkomers opgestart en werden een aantal ondersteunende maatregelen genomen. Tabel 1 hieronder geeft een overzicht van de middelen die voor het experimenteel beleid werden ingezet. Tabel 2 geeft aan hoeveel inburgeringstrajecten er tot nog toe gerealiseerd werden. Tabel 3 tenslotte geeft een overzicht van de instroom van nieuwkomers in de periode 01.09.02 - 31.10.03 en het aantal nieuwkomers dat de onthaalbureaus in deze periode bereikt hebben.

TABEL 1: UITGAVEN (IN EURO) TIJDENS DE EXPERIMENTELE FASE – UITGAVENBEGROTING WELZIJN					
Begrotingsjaar	Trajecten meerderjarigen	Ondersteuning PRIC's en VGC ¹	Ondersteunende maatregelen ²	Pilootprojecten minderjarigen	Totaal
2000	5.322.273,98	297.472,23	436.697,29		6.056.443,50
2001	6.777.409,02	297.473,72	347.633,95		7.422.516,69
2002	9.098.271,00	49.579,00	450.973,00	239.654,00	9.838.477,00
2003	9.153.229,00		325.736,14	239.654,00	9.718.619,14

TABEL 2: AANBOD INBURGERINGSTRAJECTEN AAN MEERDERJARIGE NIEUWKOMERS (EXPERIMENTELE FASE)			
Begrotingsjaar	Middelen (in euro)	Minimum aantal te realiseren trajecten	Gerealiseerde trajecten
2000	5.322.274	1.730	1.962
2001	6.777.409	2.256	2.506
2002	9.098.271	3.093	3.209
2003	9.153.229	3.093	? ³

Met inburgeringsmiddelen 2002 werd de werking van de onthaalbureaus (OB) van 1 september 2002 t.e.m. 31 oktober 2003 gefinancierd. Onderstaande tabel toont aan dat het Vlaams Gewest in die periode 14.856 doelgroepnieuwkomers telde. Hiervan hebben er zich 6.432 in 24 Vlaamse onthaalbureaus aangemeld. Daarnaast meldden zich 764 nieuwkomers aan bij de 2 Brusselse onthaalbureaus. In deze periode zijn er 4.205 nieuwkomers in een inburgeringstraject gestapt. Naast de 3.209 trajecten gefinancierd met inburgeringsmiddelen, zijn in dit aantal ook de trajecten begrepen die met andere middelen gefinancierd worden en de trajecten van nieuwkomers die zich al voor 1 september 2002 hadden aangemeld bij het onthaalbureau maar toen niet met hun inburgeringsprogramma konden starten. Uit de laatste kolom blijkt dat er op 31.10.03 in totaal 1.046 nieuwkomers nog op de wachtlijst stonden voor (een deel van) het inburgeringsprogramma.

TABEL 3: INSTROOM EN BEREIK VAN NIEUWKOMERS DOOR DE ONTHAALBUREAUS TUSSEN 01.09.02-31.10.03				
	Aantal doelgroep-nieuwkomers ⁴	Aantal nieuwkomers in OB aangemeld ts. 1/9/02 en 31/10/03	Aantal nieuwkomers in traject gestapt ts. 1/9/02 en 31/10/03 ⁵	Aantal nieuwkomers nog aan het wachten
Brussel	geen informatie	764	484	66
Stad Antwerpen	5.560	1.813	939	435
Prov. Antwerpen	1.512	572	274	66
Stad Gent	750	635	369	121
Prov. O.-Vlaanderen	1.127	669	264	36
Prov. W.-Vlaanderen	1.503	781	656	66
Prov. Limburg	1.553	1.353	782	194
Prov. Vl.-Brabant	2.851	609	440	62
	14.856	7.196	4208	1046

¹ Om de gemeenten te ondersteunen ontvingen de 5 provinciale integratiediensten (PRIC's) in 2001 en 2002 telkens een extra subsidie van 49.578 euro om een bijkomend personeelslid aan te werven. In Brussel werd hierover een convenant afgesloten met VGC die hiervoor in 2001, 2002 en 2003 dezelfde subsidie als de PRIC's ontving.

² De ondersteunende projecten omvatten o.m. beleidsgericht onderzoek, het project met Rijksregister en CEVI om de nieuwkomers te detecteren, het ontwikkelen van het cliëntvolgsysteem Traject2000 en het registratiesysteem Matrix.

³ De middelen voorzien op begroting 2003 kunnen aangewend worden tot november 2004. Het aantal gerealiseerde trajecten zal fors stijgen, omdat vanaf 1 april 2004 in een behoeftedekkend aanbod wordt voorzien.

⁴ Deze kolom geeft de totale instroom van doelgroepnieuwkomers zoals bepaald tijdens de experimentele fase van het inburgeringsbeleid en zoals gedetecteerd op basis van de elektronische lijsten die de onthaalbureaus via de gemeente ontving. Om deze lijsten samen te stellen bezorgde het Rijksregister de extracties van de doelgroepnieuwkomers aan CEVI die de gegevens tot bruikbare werkinstrumenten verwerkte. Deze detectie gebeurt enkel voor het Vlaams Gewest.

⁵ Deze kolom bevat alle inburgeringstrajecten ongeacht de financieringsbron en bevat ook de nieuwkomers die zich voor 1 september 2002 hadden aangemeld maar nog niet waren ingestapt in een inburgeringstraject.

De rapportages van de onthaalbureaus over de aanwending van de inburgeringsmiddelen 2002 bevatte ook informatie over de categorieën van nieuwkomers die zij bereiken. De informatie heeft enkel betrekking op de inburgeringstrajecten gefinancierd met inburgeringsmiddelen (N = 3.209)

Uit de tabellen hieronder blijkt dat bijna de helft (46,9 %) van de mannelijke nieuwkomers die tussen 1 september 2002 en 31 oktober 2003 een inburgeringsprogramma volgde, ontvankelijk verklaarde asielzoekers (OVA) waren, iets meer dan een vijfde (21,6%) gezinsvormers en 16,3 % gezinsherenigers.

Bij de vrouwelijke nieuwkomers is dit beeld anders. Iets meer dan een derde (34,4%) is hier gekomen in het kader van gezinsvorming en iets meer dan een vierde (26,8%) in het kader van gezinshereniging. 28,5 % heeft het statuut van ontvankelijk verklaarde asielzoeker (OVA).

Opvallend is ook – en dit zowel bij de mannen als de vrouwen – dat slechts een beperkt aantal geregulariseerden in deze periode een inburgeringsprogramma heeft gevolgd.

TABEL 4: NIEUWKOMERS INGESTAPT IN EEN INBURGERINGSTRAJECT 2002 NAAR STATUUT – MANNEN

	Gezins- vormers	Gezins- herenigers	OVA	Erkende vluchtelingen	Geregura- liseerden	Slachtoffers mensenhandel	Totaal
Brussel	3	39	159	4	49	4	258
Stad Antwerpen	74	40	186	12	64	2	378
Prov. Antwerpen	22	20	41	4	12	0	99
Stad Gent	65	16	91	5	9	1	187
O.-Vlaanderen	2	40	42	2	5	0	91
W.-Vlaanderen	53	17	130	11	26	0	237
Limburg	119	61	33	5	22	0	240
Vlaams-Brabant	21	38	97	5	11	0	172
Totaal	359	271	779	48	198	7	1662
Aandeel	21,6%	16,3%	46,9%	2,9%	11,9%	0,4%	100%

TABEL 5: NIEUWKOMERS INGESTAPT IN EEN INBURGERINGSTRAJECT 2002 NAAR STATUUT – VROUWEN

	Gezins- vormers	Gezins- herenigers	OVA	Erkende vluchtelingen	Geregura- liseerden	Slachtoffers mensenhandel	Totaal
Brussel	8	36	79	7	28	4	162
Stad Antwerpen	82	40	105	6	32	12	277
Prov. Antwerpen	29	23	18	3	7	1	81
Stad Gent	107	23	31	1	4	0	166
O.-Vlaanderen	11	73	20	2	1	1	108
W.-Vlaanderen	125	28	95	9	12	0	269
Limburg	118	99	27	3	12	0	259
Vlaams-Brabant	52	93	66	5	9	0	225
Totaal	532	415	441	36	105	18	1547
Aandeel	34,4%	26,8%	28,5%	2,3%	6,8%	1,2%	100%

Tijdens de experimentele fase van het inburgeringsbeleid werden 24 Vlaamse onthaalbureaus gesubsidieerd. Parallel met het experimentele inburgeringsbeleid in Vlaanderen, stimuleerde de Vlaamse Gemeenschap ook in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een gestructureerde aanpak van het inburgeringsbeleid. Vanuit de bekommernis om ook in Brussel het inburgeringsbeleid volwaardig te laten uitgroeien, werd in juli 2000 een convenant met de Vlaamse Gemeenschapscommissie afgesloten. Daarnaast werden er 2 Brusselse onthaalbureau gesubsidieerd.

Het inburgeringsdecreet voorziet echter in het bestaan van slechts acht onthaalbureaus. Naast de onthaalbureaus van de steden Gent, Antwerpen en Brussel, wordt er één per Vlaamse provincie erkend. Zij moeten alle gemeenten binnen hun werkingsgebied bedienen. De schaalvergroting, die aanbevolen werd vanuit wetenschappelijk onderzoek, betekent een meerwaarde voor de werking van de onthaalbureaus. Een groter team brengt meer mogelijkheden met zich mee tot het organiseren van maatschappelijke oriëntatie en trajectbegeleiding in verschillende talen. Daarnaast hebben de medewerkers van een onthaalbureau de kans om onderling ervaring en tips uit te wisselen binnen een teamoverleg of onder de vorm van begeleide interview.

In 2003 werd de schaalvergroting van de onthaalbureaus ondersteund door een procesbegeleider vanuit de Cel Inburgering. Wat deze reorganisatie betreft, zijn er (maart 2004) verschillende snelheden merkbaar op het terrein. De steden Antwerpen en Gent beschikken over een stedelijk onthaalbureau. In het tweetalig gebied Brussel–Hoofdstad werd de vzw BON opgericht op 6 februari 2004. In de provincie Oost-Vlaanderen werd een nieuwe vzw ONOV opgericht. In de provincies Limburg en Vlaams-Brabant wordt een onthaalbureau binnen de provincie opgericht. In de provincie Antwerpen is het onthaalbureau binnen het provinciaal integratiecentrum (PRICMA vzw) operationeel. In de provincie West-Vlaanderen wordt het provinciaal onthaalbureau eveneens binnen het provinciaal integratiecentrum (PIC vzw) opgericht.

HET PRIMAIRE INBURGERINGSTRAJECT VERDER VERFIJND

Het primaire inburgeringstraject bestaat uit trajectbegeleiding en een vormingsprogramma met drie componenten: maatschappelijke oriëntatie, loopbaanoriëntatie en Nederlandse taallessen.

Het aanbod Nederlands als tweede taal (NT2) richt zich niet alleen naar nieuwkomers maar ook naar allochtonen die hier al langer gevestigd zijn (de zgn. oudkomers) maar nog geen of onvoldoende Nederlands kennen. Voor een overzicht van de specifieke initiatieven die Onderwijs op het vlak van NT2 genomen heeft, verwijzen we naar deel 1 van dit rapport - Onderwijs (Gelijke kansen en levenslang en levensbreed leren).

Wat Brussel betreft, vraagt vooral de tweetalige context om extra aandacht. Kennis van het Nederlands is er immers geen “must” om zelfredzaam te zijn. Voor nieuwkomers lijkt Nederlands weinig meerwaarde te hebben. Toch opteren vele nieuwkomers, vooral diegenen die het Frans al machtig zijn, om Nederlands te leren met oog op betere tewerkstellingskansen.

Maatschappelijke oriëntatie (MO)

Maatschappelijke Oriëntatie is één van de elementen van het vormingsproces tijdens het primair inburgeringstraject en wordt in het inburgeringsdecreet als volgt gedefinieerd: “Maatschappelijke oriëntatie heeft tot doel het zelfstandig functioneren te verhogen, enerzijds door de kennis van de rechten en de plichten en de kennis van en het inzicht in onze samenleving en haar basiswaarden aan te reiken en anderzijds door een aanzet te geven tot het ontwikkelen van enkele competenties die noodzakelijk zijn voor de zelfredzaamheid van de meerderjarige personen van de doelgroep.”

Huidige stand van zaken

In de experimentele fase organiseren de onthaalbureaus het programma maatschappelijke oriëntatie voor alle nieuwkomers die een traject wensen te volgen. De cursus duurt ongeveer 60 uur en wordt zoveel mogelijk in de eigen taal van de nieuwkomers of in een contacttaal (een andere taal dan de moedertaal die de nieuwkomers begrijpen) georganiseerd. Tijdens deze cursus maakt de nieuwkomer kennis met het reilen en zeilen van onze samenleving. Zo behandelt de cursus bijvoorbeeld de werking van de gemeentelijke diensten, het onderwijssysteem, VDAB en de organisatie van de gezondheidszorg, de politieke structuur van België, de rechten en plichten van burgers. Maar ook praktische onderwerpen zoals het openbaar vervoer; de post, banken, verzekeringen, boodschappen doen, en zoveel meer komen aan bod.

Bepalen van einddoelen voor MO

* Fase 1: conceptontwikkeling

Aangezien er op centraal niveau nog geen duidelijke einddoelen MO waren opgesteld, werd MO op verschillende manieren ingevuld waarbij vaak voornamelijk aandacht besteed werd aan kennisoverdracht en minder aan de ontwikkeling van de vaardigheden en attitudes van de nieuwkomers.

Om hieraan te verhelpen nam de Vlaamse overheid in het najaar 2001 het initiatief om de einddoelen voor maatschappelijke oriëntatie (MO) uit te klaren. Hiertoe richtte de Cel Inburgering van de administratie Gezin en Maatschappelijk Welzijn een werkgroep op. Voor de uitvoering van deze opdracht werd beroep gedaan op de expertise van het Vlaams Ondersteuningscentrum voor de Basiseducatie (VOCB). Het eindproduct, de conceptnota met einddoelen MO bevat een lijst van zeven competenties die de nieuwkomer kan inoefenen in de verschillende leeromgevingen.

In de tweede plaats dienden deze einddoelen verder uitgewerkt te worden in een studiewijzer, verder docentenhandleiding genoemd. Bedoeling was om een concreet instrument uit te werken dat ter ondersteuning kon dienen voor de MO-docenten. Voor de vertaling van de conceptnota naar de praktijk werden in 2002 ontwikkelgroepen met docenten MO in het leven geroepen onder begeleiding van het VOCB. De docenten MO moesten de einddoelen MO vertalen naar concrete lesdoelen, wat resulteerde in een Docentenhandleiding MO. Deze docentenhandleiding voor maatschappelijke oriëntatie is verkrijgen bij de Cel Inburgering.

* Fase 2: voorbereiding van de implementatie

In 2003 werd aan Iteco, een vormingsinstelling, de opdracht gegeven om na te gaan hoe het concept MO, zoals conceptueel ontwikkeld door de onthaalbureaus geïmplementeerd kon worden. De vele gesprekken, bezoeken, try-outs en ervaringen die in het kader hiervan gebundeld werden, geven een totaalbeeld van de lessen MO als een zeer actief en essentieel onderdeel van het totale inburgeringsproces. De uitbouw van dit inburgeringsproces en in het bijzonder van de lessen MO gebeurde de laatste jaren op een zeer flexibele en creatieve manier, in nauwe interactie met het doelpubliek.

Naast het snel aanleren van de Nederlandse taal, wijst het onderzoek op het uitzonderlijk belang dat de nieuwkomers in hun eigen taal of in een gemeenschappelijke contacttaal actuele en concrete informatie krijgen en kunnen inoefenen rond een brede waaier van thema's die rechtstreeks met hun inburgeringsproces te maken hebben. De lessen MO betekenen een belangrijke hefboom naar verzelfstandiging en naar het vinden van een eigen plaats in de nieuwe samenleving. De nieuwkomers vinden dat ook zij een belangrijke bijdrage te leveren hebben aan de samenleving. De lessen MO brengen binnen de ruimere opdracht van de onthaalbureaus voor hen een noodzakelijke structuur en houvast binnen een soms overrompelende nieuwe realiteit.

De beste manier om aan het lessenpakket MO te werken blijft in elk geval de formule waarbij in een diverse groep, samen met een docent, aan kennis, vaardigheden en attitudes gewerkt wordt rond de voorgestelde leeromgevingen. Zo wordt het mogelijk proefondervindelijk en zelfstandig de eigen plaats in de nieuwe samenleving te zoeken en te vinden. Hiervoor moeten de cursisten de nodige tijd en aangepaste methodieken krijgen. Het werken aan vaardigheden en attitudes zou in de mate van het mogelijke moeten kunnen gebeuren in samenwerking met bestaande diensten en actoren uit de lokale samenleving. Hun aanwezigheid en reacties betekenen een verdieping van de aangeboden leerinhouden.

Het doorlopen van het programma van de lessen MO, waarbij de belangrijkste (en soms heel complexe) aspecten van de nieuwe samenleving toegelicht worden, de onderlinge uitwisseling binnen divers samengestelde leergroepen en het contact met de omringende samenleving betekenen een grote meerwaarde voor de nieuwkomers. Zo zijn ze op een reflexieve, open en rustige manier bezig met reële aspecten die met hun inburgeringsproces verbonden zijn.

Door deze onderwerpen in een afzonderlijk pakket MO aan te bieden, worden trajectbegeleiders, reguliere voorzieningen en NT2 leerkrachten sterk ontlast en komt er een correcter gebruik van sociale voorzieningen. Bovendien worden samenlevingsproblemen die het gevolg zijn van misverstanden of onwetendheid vermeden.

Ongeacht de samenstelling van de leergroepen en de tijd die kan besteed worden aan het pakket MO, verdient het aanbeveling zoveel mogelijk rekening te houden met competenties en leerbehoeften van elke afzonderlijke cursist. Maatwerk en het oordeelkundig inzetten van een gedifferentieerde pedagogiek zullen het leerproces daarbij vergemakkelijken. Het inbouwen van een speciaal naar de lessen gericht intake-moment verhoogt in grote mate de slaagkansen van het MO-programma en vandaar van het totale inburgeringsprogramma. Hierdoor worden de specifieke achtergronden, competenties en leerbehoeften van elke nieuwkomer beter in kaart gebracht, gevaloriseerd en ingezet binnen de leergroepen. Dit intake-moment wordt beter als een proces dan als een alleenstaand gesprek uitgebouwd.

Om deze moeilijke opdracht op een permanent flexibele manier te kunnen blijven waarmaken is het noodzakelijk dat de docenten MO de kans krijgen zich bij te scholen, hun didactisch materiaal kunnen uitwisselen en (samen met andere docenten) verfijnen en van een ondersteuning kunnen genieten wanneer dat nodig is.

Vorming voor docenten

*** Docentendag november 2002**

Op 29 november 2002 organiseerde de Cel Inburgering samen met een groep medewerkers van de onthaalbureaus, de leden van de werkgroep MO en het VOCB in Brussel een tweede docentendag voor docenten maatschappelijke oriëntatie en educatieve verantwoordelijken van de onthaalbureaus. In totaal kwamen er een 60-tal docenten af op deze vormingsdag.

Net als het jaar ervoor werden alle docenten MO van verschillende onthaalbureaus bijeen gebracht zodat zij onderling ervaringen, informatie en leermiddelen konden uitwisselen. Daarnaast werd op deze docentendag extra aandacht besteed aan het project rond de einddoelen voor het aanbod maatschappelijke oriëntatie en de bijhorende docentenhandleiding.

Het was dan ook de bedoeling om via concrete opdrachten de docentenhandleiding in de praktijk toe te passen. Het eerste gedeelte van de dag werd gemeenschappelijk gehouden; tijdens het tweede gedeelte kon er gekozen worden tussen één van de vier workshops, waarbij er telkens stil gestaan werd bij de vraag wat nu precies de taak en het profiel van “een goede lesgever MO” is.

* **Uitgebreide vorming in 2003**

Met het oog op de kwaliteitsbewaking en verdere professionalisering van het werkterrein werd in 2003 een uitgebreide vorming aan de docenten maatschappelijke oriëntatie (MO) opgezet. Deze vorming werd door de Cel Inburgering uitbesteed aan de Voortgezette Lerarenopleiding Basiseducatie (VOBE) van de Karel de Grote Hogeschool Antwerpen.

Opzet van deze vorming was dat de docenten na afloop van de cursus de didactische bagage zouden bezitten die nodig is om aan de nieuwkomers niet enkel kennis door te geven, maar hen vooral te trainen in vaardigheden en attitudes. Deze vorming vond plaats in april - juni 2003 in Brussel (45-tal docenten MO) en werd grotendeels herhaald in september 2003 in Hasselt en Gent (25-tal docenten MO). Onderwerpen die hierbij aan bod kwamen, waren:

- het belang van de groepsvorming en communicatie
- de didactische cyclus van Decorte
- analyse van de beginsituaties
- het onderscheid tussen vaardigheidsdoelen, kennisdoelen en houdingsdoelen
- het formuleren van doelstellingen en deze verwerken tot een concrete les
- gebruik van gevarieerde werkvormen
- rekening houden met leerstijlen
- differentiëren volgens kenmerken van de groep cursisten, enz.

Er werd zo praktisch mogelijk gewerkt en het was ook de bedoeling dat alles direct werd toegepast en uitgetoetst in de eigen lessen. De vorming werd positief onthaald door de deelnemers.⁶

Loopbaanoriëntatie (LO)

Samenwerkingsprotocol onthaalbureau - VDAB

In de experimentele fase van het inburgeringsbeleid werd een samenwerkingsovereenkomst tussen de VDAB / LKC / Lokale Werkwinkel en de onthaalbureaus afgesloten. Hierin werden de krijtlijnen voor de overdracht van de nieuwkomer naar het secundaire traject richting arbeidsmarkt geregeld en een eerste aanzet gegeven tot invulling van het aanbod loopbaanoriëntatie (LO). Er werd afgesproken dat het onthaalbureau verantwoordelijk zou zijn voor dit onderdeel en dat de VDAB een aanbod van 20 uur in samenwerking met het onthaalbureau zou ontwikkelen. In de eerste fase zou deze module gegeven worden door de VDAB, maar tegelijkertijd engageerde de VDAB zich om de medewerkers van het onthaalbureau voor te bereiden op deze opdracht.

Voor loopbaanoriëntatie richting arbeidsmarkt werd in de experimentele fase uitgegaan van een gemiddeld aanbod van 20 uur. De inhoud van LO was overal in grote lijnen dezelfde; het was meestal een combinatie van informatieve groepsessies (al dan niet geïntegreerd binnen het pakket maatschappelijke oriëntatie) en individuele co- gesprekken met de inburgeringsconsulent van VDAB en / of trajectbegeleider van het onthaalbureau. In concreto werd deze afspraak op het werkveld verschillend ingevuld. Op sommige plaatsen werden bezoeken aan VDAB afgelegd (opleidingscentrum) of kwam een gastspreker van VDAB naar het onthaalbureau. Op andere plaatsen bleef de inbreng van VDAB beperkt tot de zogenaamde co-gesprekken. Algemeen werd opgemerkt dat de LO binnen het primaire traject vnl. aandacht besteedde aan het informatieve luik en zich te weinig richtte op de feitelijke begeleiding van het keuzeprocess van de nieuwkomer. In de meeste regio's heeft het onthaalbureau inmiddels deze informatieve taak overgenomen van de VDAB. De excursies naar VDAB of andere tewerkstellingsinitiatieven worden lokaal zeer verscheiden ingevuld.

⁶ Meer info is te vinden op de website onder www.inburgering.be / inburgeringsprogramma / primaire traject / MO.

Conceptontwikkeling

Voortbouwend op dit samenwerkingsprotocol werd de afgelopen drie jaren het aanbod loopbaanoriëntatie uitgebouwd tot een volwaardig vormingspakket binnen het onthaalbureau.

De LO binnen het primaire traject kreeg een eigen finaliteit m.n. ze beoogt een individueel proces te ondersteunen en te begeleiden waarbij de nieuwkomer de eigen levensloopbaan uittekent en daarbij inzicht verwerft in de arbeidsmarkt en het onderwijssysteem en waarbij de reeds aanwezige competenties vertaald worden naar onze samenleving (o.m. diplomagelijkschakeling).

Met deze omschrijving wordt LO ruimer getrokken dan zoals opgevat in het protocol: het gaat over de oriëntatie van de nieuwkomer niet enkel richting tewerkstelling of opleiding maar ook richting onderwijs. Daarnaast wordt benadrukt dat LO meer is dan het verschaffen van informatie maar juist een begeleiding inhoudt van een individueel proces waarbij de nieuwkomer zelf alle relevante factoren op een rijtje zet en de beslissing neemt voor het vervolgtraject. Ook het opstarten van het proces rond het erkennen van eerder verworven competentie is hierbij belangrijk. LO kan tot slot best in de eigen taal van de nieuwkomer aangeboden worden. LO dient immers zo vroeg mogelijk in het traject van de nieuwkomer plaats te vinden, zodat het ganse inburgeringstraject gebaseerd is op de keuze en het perspectief van de nieuwkomer. Het werkt motiverender als deelnemers weten waar ze naartoe willen en het voorkomt dat ze vasthouden aan onhaalbare idealen. Dit is ook de visie van de Nederlandse Taalunie, die stelt dat het educatietraject snel moet toegespitst worden op de wensen en behoeften van de nieuwkomer, wat het rendement verhoogt.

Concrete toepassing in het Saida-project

Een concrete toepassing van deze “verruimde loopbaanoriëntatie” vond plaats binnen het kader van het Saida –project (Succesvol Anderstaligen Integreren naar Duurzame Arbeid) dat tot doel heeft het traject naar werk voor de nieuwkomers te optimaliseren.

In een eerste fase werd in samenwerking met de Cel Inburgering een traject uitgetekend waarbij de finaliteit van het aanbod LO op het onthaalbureau (keuze vervolgtraject en opstart diplomagelijkschakeling) en op de VDAB (verfijning van de keuze voor de trajecten naar werk) duidelijk werd afgelijnd. Op basis hiervan werd in samenwerking met enkele onthaalbureaus een methodiek uitgewerkt om dit keuzeproces te begeleiden (zgn. portfoliomethodiek). Enkele onthaalbureaus ontwikkelden zodoende - onder begeleiding van Cinop (Centrum voor Innovatie van Opleidingen te Nederland) het zogenaamde “Kiezen 1”-pakket. Dit pakket is opgesteld op basis van de finaliteit van het aanbod LO in het primaire traject en wordt in de moeder- of contacttaal van de nieuwkomer aangeboden. Deze methodiek werd uitgetest binnen enkele pilootprojecten.

De grote meerwaarde van het Saida-project blijkt uit het complementaire karakter van de LO-oefeningen op het onthaalbureau en op VDAB. Waar het onthaalbureau de LO aanbiedt in eigen taal – waardoor het begeleidingsproces van de nieuwkomer diepgaander plaats vindt en rekening kan houden met alle interne en externe factoren, kan de VDAB – in het Nederlands - verder bouwen op dit proces, wat meteen ook de taalverwerving ten goede komt. Het portfolio is een uitstekend communicatiemiddel tussen de nieuwkomer, onthaalbureau en VDAB en garandeert zo het efficiënt verloop van het traject van de nieuwkomer.

Het Saida-project werd in april 2003 uitgebreid voorgesteld. Tijdens deze “Tour de Flandre”, die georganiseerd werd door de VDAB en de Cel Inburgering, namen de trajectbegeleiders van onthaalbureaus en de inburgeringsconsulenten van VDAB elk de eigen opdracht m.b.t. LO onder de loep en werden de achterliggende principes van de portfoliomethodiek uitvoerig toegelicht.

Met oog op de uitvoering van het inburgeringsdecreet werd in mei 2003 een “doordenkdag voor de implementatie van het aanbod LO op de onthaalbureaus” georganiseerd door de Cel Inburgering. Tijdens deze dag werden verschillende “good practices” voorgesteld en kregen de onthaalbureaus de gelegenheid gezamenlijk een planning op te stellen voor de introductie van het aanbod LO.

Hierbij diende er rekening gehouden met de verdere evolutie van het Saida-project, het betrekken van andere tewerkstellings- en onderwijspartners en de schaalvergroting van de onthaalbureaus. Voor de concrete invulling van deze doordenkdag werd beroep gedaan op de expertise van Cinop.

Het vervolg?

Het uitvoeringsbesluit inburgering dat de Vlaamse regering op 30 januari 2004 definitief goedkeurde en de bijhorende nota aan de Vlaamse regering, vertrekt van een andere taakverdeling dan het Saida-project.

Binnen het nieuwe samenwerkingsverband (tussen onthaalbureau, Huis van het Nederlands en VDAB) heeft het onthaalbureau geen opdracht meer m.b.t. LO, maar wordt de uitvoering ervan toevertrouwd aan VDAB. De onthaalbureaus hebben de afgelopen drie jaar wel een deskundigheid opgebouwd m.b.t. loopbaanoriëntatie in het primaire traject. Het is dan ook belangrijk dat de overdracht van expertise goed begeleid wordt.

EVC voor anderstalige nieuwkomers

DIVA (Onderwijs) subsidieerde in 2003 in het kader van de projectoproep Erkenning Verworven Competenties, een project voor nieuwkomers, uitgevoerd door de VDAB.

Verder bouwend op het Saida-project (loopbaanoriëntatie bij nieuwkomers) is binnen het project een instrument ontwikkeld om de competenties van nieuwkomers te meten voor drie knelpuntberoepen: onderhoudselektriciën, residentieel en industrieel installateur.

De competenties van de nieuwkomers worden gemeten op het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar. De proef is op een taalonafhankelijke en cultuuronafhankelijke manier opgebouwd. Dit wil zeggen dat visualisering, schematisering en een ver doorgedreven praktische aanpak worden gebruikt. Deze EVC-procedure biedt de nieuwkomer een bijkomende kans op tewerkstelling.

DIVA investeerde iets meer dan € 34.000 in het project. De cofinanciering door de VDAB bedroeg iets meer dan € 28.000

Trajectbegeleiding

Vormingsproject met CICI in 2002

De individuele begeleiding op het onthaalbureau gebeurt door de methodiek van trajectbegeleiding. De concrete invulling van deze methodiek werd de voorbije jaren in enkele studies uitgewerkt.⁷

Een van de conclusies van de onderzoekers was dat het concept van trajectbegeleiding duidelijk was, maar dat een professionalisering van het terrein onontbeerlijk was. De Cel Inburgering nam dan ook het initiatief om een vormingsproject op te starten voor trajectbegeleiders om hen inzicht te geven en te bekwamen in de methodiek die ten grondslag ligt van de trajectbegeleiding. Deze opdracht werd uitbesteed aan CICI, het Centrum voor interculturele communicatie en interactie van de UG.

⁷ Onderzoek naar de plaats, rol en organisatie van maatschappelijke oriëntatie en trajectbegeleiding binnen het onthaaltraject voor nieuwkomers als doelgroep van het Vlaams minderhedenbeleid. (CICI, november 2000)
Onderzoek naar de lokale vormgeving van het Vlaams inburgeringsbeleid (CICI, juli 2001)
Onderzoek naar de finaliteit van het Vlaamse inburgeringsbeleid. (CICI, juli 2001)

In 2002 namen een 75-tal trajectbegeleiders deel aan de vorming (totaal 3 dagen). Voor een groep van nieuwe trajectbegeleiders (15-tal personen) werd een intensiever programma aangeboden (6 dagen). Tot slot werd ook een tweedaagse sessie opgezet voor de supervisoren / coördinatoren waar de deskundigheidsbevordering in teams centraal stond. Het accent lag hier op ondersteuning van trajectbegeleiders, kwaliteitszorg, personeelszorg, samenwerking in teams en netwerken, ...

Het resultaat van deze vorming is een handleiding die ook na de vorming gebruikt kan worden om nieuwe trajectbegeleiders op de onthaalbureaus in te werken. Het concept wordt hierbij vertaald in termen voor de praktijk en de fases van trajectbegeleiding worden beschreven en geïllustreerd met voorbeelden uit de praktijk. De handleiding voor trajectbegeleiders is te bekomen bij de Cel Inburgering.

* **Introductiecursus 2003**

Door de bijkomende aangroei van nieuw personeel werd op vraag van het werkveld een derde cursusreeks ingelast voor nieuwe medewerkers. Het programma werd opgesteld naar analogie met het aanbod van het Vlaams Minderhedencentrum die voordien de introductiecursus organiseerde waarbij telkens de verschillende facetten van de werking van het onthaalbureau worden toegelicht.

De cursus was bedoeld voor alle medewerkers van onthaalbureaus die recent in dienst waren getreden. De vorming wou de deelnemers informeren over en inzicht geven in het Vlaamse inburgeringsbeleid, de taken en de werking van een onthaalbureau, het inburgeringsprogramma, de methodiek van trajectbegeleiding, de belangrijkste partners van een onthaalbureau en het cliëntregistratiesysteem Traject2000. De cursus was een eerste inleiding; veel thema's werden aangeraakt, meerdere organisaties werden voorgesteld, maar niet elk aspect van de werking van een onthaalbureau kon even grondig worden uitgediept.

De vorming liep van januari tot maart 2003 en nam acht dagen in beslag die voor de trajectbegeleiders als een totaalpakket werd beschouwd. Voor andere nieuwe medewerkers, zoals bijv. docenten MO, bestond er de mogelijkheid om op voorhand een aantal modules uit te kiezen. In totaal namen een 40-tal personen deel aan de cursus; zij het niet allemaal de volledige achtdaagse. De cursus werd positief geëvalueerd.

Vrijwilligerswerk in het inburgeringsbeleid

Van december 2002 tot november 2003 lanceerde het Vlaams Minderhedencentrum een pilootproject om Brusselse nieuwkomers te motiveren om zich als vrijwilliger te engageren. Op de studiedag "Vrijwilligerswerk met Nieuwkomers" die op 28 november 2003 plaatsvond, werden de ervaringen en resultaten gepresenteerd.

Het Vlaams Minderhedencentrum pleit ervoor dat het project overgedragen wordt naar de onthaalbureaus. De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft reeds een projectsubsidie toegekend aan het Vlaams Minderhedencentrum om de overdracht voor te bereiden. Meteen zal het pilootproject, dat éénzijdig gericht was op toeleiding naar vrijwilligerswerk, worden opengetrokken naar de ruimere maatschappelijke participatie van nieuwkomers.

Vrijwilligerswerk als deel van het onthaaltraject

Vrijwilligerswerk door nieuwkomers heeft verschillende voordelen. De nieuwkomer heeft een zinvolle tijdsbesteding, tegelijk verwerft hij of zij nieuwe vaardigheden die zijn of haar arbeidsmarktwaarde ten goede komt en op basis van zijn interesses en talenten vormt de nieuwkomer een meerwaarde voor de organisatie. Ook als deel van het inburgeringstraject vormt vrijwilligerswerk een meerwaarde. De sociale interactie van vrijwilligerswerk bevordert integratie en de behoefte om Nederlands te leren en te kennen.

Ten slotte zorgt de inschakeling van nieuwkomers voor een eerste stap in het proces van interculturalisatie. Door een nieuwkomer op te nemen als vrijwilliger, brengt de organisatie immers diversiteit binnen in haar eigen rangen.

Het Brusselse pilootproject kende een groot succes. Dit was in de eerste plaats te danken aan de onverwacht grote belangstelling die de nieuwkomers, en vooral de asielzoekers onder hen, toonden. Sinds het project in mei 2003 echt operationeel werd, toonden 45 nieuwkomers interesse en werden in bemiddeling genomen, 17 van hen zijn effectief aan de slag gegaan als vrijwilliger, 3 daarvan hebben ondertussen afgehaakt.

De nood aan een zinvolle tijdsbesteding blijkt een eerste reden te zijn voor dit succes. Een tweede succesfactor is de individuele bemiddeling. De werving en plaatsing van de vrijwilligers gebeurde heel gericht. Op basis van de kwaliteiten van de nieuwkomer werd een organisatie gezocht die daar juist nood aan heeft. Tenslotte was ook de inzet van het onthaalbureau cruciaal voor het slagen van het project. Het personeel (en vooral de trajectbegeleiders) van de onthaalbureaus hebben hun cliënten warm gemaakt voor vrijwilligerswerk.

Hoewel de idee van het inzetten van nieuwkomers binnen het vrijwilligerswerk vele kiemen in zich draagt om tot een succesvol project te komen, blijven er ook knelpunten waarmee zeker rekening dient gehouden te worden. Het meest duidelijke probleem is uiteraard de taal. Vele geïnteresseerden kennen nauwelijks of geen Nederlands. Velen kunnen uiteraard met hun kennis van het Frans of het Engels wel terecht in de vele meertalige organisaties in Brussel.

Toch is het de bedoeling dat het Nederlands aangeleerd en geoefend wordt. Begeleiders dienen daar ook op te wijzen. Culturele verschillen of gedragspatronen kunnen soms ook een vlotte werking in de weg staan. Vooral perceptie en besteding van tijd kunnen verschillen. Hoewel het bij de meeste nieuwkomers lukte om betere afspraken te maken rond stiptheid, bleken enkelen niet in staat of niet genoeg gemotiveerd om die na te komen. Een derde knelpunt is de arbeidsintensiviteit die een dergelijk project vergt. Individuele bemiddeling blijkt de enige juiste aanpak te zijn. Gezien de vertrouwensband van de trajectbegeleiders met de cliënten is het wenselijk dat zij dit zouden opnemen, maar werkdruk staat dit meestal in de weg.

Op de studiedag werden een aantal beleidsaanbevelingen geformuleerd. De belangrijkste zijn:

- de onthaalbureaus de nodige middelen geven opdat de trajectbegeleiders de intake en begeleiding van vrijwilligers op zich kunnen nemen;
- het bestaande cliëntvolgsysteem aanpassen voor registratie van sociale trajecten;
- via een sensibiliseringscampagne vrijwilligersorganisaties warm maken om allochtone vrijwilligers aan te trekken;
- de steunpunten vrijwilligerswerk toerusten om organisaties die met allochtone vrijwilligers werken te ondersteunen;
- het steunpunt NT2 een testinstrument laten ontwikkelen om het benodigde taalniveau voor bepaalde vrijwilligerstaken vast te kunnen stellen;
- de bestaande rechtsonzekerheid van nieuwkomers die vrijwilligerswerk willen doen ongedaan maken. Wat dit punt betreft, werden ondertussen stappen ondernomen (zie deel 3 – Opvangbeleid – vrijwilligerswerk).

Inburgering van minderjarige nieuwkomers

Het inburgeringsdecreet bepaalt dat de trajectbegeleiding door het onthaalbureau wordt aangeboden. In sommige onthaalbureaus bestond er reeds enige expertise met betrekking tot het onthaal van minderjarige nieuwkomers. Op andere plaatsen echter werd deze opdracht opgenomen door een andere voorziening of zelfs niet opgenomen.

Om de onthaalbureaus op deze opdracht voor te bereiden kreeg OOPA vzw (Onderwijs Ondersteunende Projecten Antwerpen) de opdracht om een concept van inburgering voor minderjarige nieuwkomers te ontwikkelen.

Het actieonderzoek resulteerde in een rapport en draaiboek over de concretisering van het Vlaamse inburgeringsbeleid voor anderstalige minderjarige nieuwkomers én in een draaiboek voor onthaalbureaus. Rapport en het draaiboek werden in november 2002 gepubliceerd en verspreid bij de onthaalbureaus.

Om het rapport en het draaiboek aan de realiteit te toetsen, werd er in de steden Antwerpen, Gent en Kortrijk in september 2002 een pilootproject opgestart. Binnen de stedelijke context (Gent en Antwerpen) ligt de klemtoon op de trajectbegeleiding vanuit het huishoudenperspectief en op de trajectbegeleiding van specifieke doelgroepen. Binnen de intergemeentelijke context (Kortrijk) ligt de klemtoon op de uitbouw van een netwerk, relevant voor minderjarigen (onthaalonderwijs, lokale overlegplatforms, socio-culturele en gezondheids- en welzijnsvoorzieningen).

In september 2003 werden de drie pilootprojecten voor een jaar verlengd. Het totale budget bedraagt 239.654 euro per jaar.

Van een experimentele fase naar een inburgeringsdecreet

2003 is voor het inburgeringsbeleid een belangrijk jaar geworden. De ervaringen en know-how opgedaan tijdens de voorbije drie jaar, werden geconsolideerd in een regelgeving die een jong beleid een stap verder brengt.

De Vlaamse regering legde de eerste kiemen van een inburgeringsbeleid bij het regeerakkoord en in de septemberverklaring van 1999. De Afsprakennota Inburgeringsbeleid, goedgekeurd door de Vlaamse regering op 21 juni 2000, gaf die idee vaste vorm. Anderstalige nieuwkomers zouden een intensief onthaalprogramma aangeboden krijgen zodat ze snel inburgeren in hun nieuwe leefwereld. In het kader van de actieve welvaartstaat beschouwt de Vlaamse regering de inburgering van anderstalige nieuwkomers als een uitgangsbeginsel. Dit impliceert een volwaardige aanpak vanuit onderwijs, welzijn, cultuur en werkgelegenheid.

Na de eerste stappen, diende het kersverse inburgeringsbeleid een wettelijke omkadering te krijgen. Een eerste ontwerp van decreet werd op 17 december 2001 aan de Vlaamse regering voorgelegd. Hierin werd gesteld dat het inburgeringsbeleid dient gericht op het stimuleren van de inburgering van nieuwkomers in de samenleving, op het versterken van hun zelfredzaamheid vertrekkende vanuit hun mogelijkheden en aspiraties en op het bevorderen van een harmonieus samenleven.

Inburgering wordt aldus beschouwd als een eerste, begeleide, opstap naar volwaardige participatie aan de samenleving. Het is echter een interactief proces, waarbij ook de samenleving zich engageert om deze nieuwkomers als volwaardige burgers te erkennen. De Vlaamse regering ziet inburgering aldus als een proces met wederzijdse rechten en plichten. De overheid heeft de plicht de persoon van de doelgroep een kwalitatief inburgeringstraject op maat van zijn of haar noden aan te bieden. Op zijn beurt verbindt de nieuwkomer er zich toe actief deel te nemen aan het inburgeringstraject.

Deze visie resulteerde in het inburgeringsdecreet van 28 februari 2003. Vanaf 1 april 2004 zal het volgen van een primair inburgeringstraject (voor een deel van de doelgroep) verplicht zijn. Tegelijk wordt de doelgroep verruimd. Ook organisatorisch is er het een en ander veranderd. Allereerst worden er slechts acht onthaalbureaus erkend. Naast de onthaalbureaus van Brussel, Gent en Antwerpen, is er per provincie slechts één onthaalbureau. Daarnaast krijgen ook de Huizen van het Nederlands en de VDAB een rol in het inburgeringsbeleid.

Het primaire inburgeringstraject bestaat uit trajectbegeleiding en een vormingsprogramma met drie componenten: maatschappelijke oriëntatie, loopbaanoriëntatie en Nederlandse taallessen. De doelgroep van het inburgeringsbeleid is zeer heterogeen.

Het is dan ook de ambitie van de Vlaamse regering om de nieuwkomers een modulair programma en een traject op maat aan te bieden. Dit impliceert dat niet alle nieuwkomers het volledige inburgeringsprogramma doorlopen. Het inburgeringsdecreet bepaalt uitdrukkelijk dat, bij het bepalen van het vormingsprogramma, “rekening wordt gehouden met reeds verworven kennis of vaardigheden en met de kennis of vaardigheden die betrokkene aantoonbaar zal verwerven bij reguliere voorzieningen”. Er kan dus geheel of gedeeltelijk vrijstelling verleend worden. Het decreet geeft ook aan dat de nieuwkomers, die over voldoende vaardigheden beschikken, meteen overstappen naar een vervolgtraject.

Het uitvoeringsbesluit inburgering dat de Vlaamse regering op 30 januari 2004 definitief goedkeurde, concretiseert het inburgeringsdecreet. Hiermee gaat het inburgeringsbeleid in rechte lijn naar de start ervan op 1 april 2004.

De specificiteit van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest vertaalt zich uiteraard ook in het decreet van 28 februari 2003. Waar in Vlaanderen gemeenten binnen het nieuwe beleid een belangrijke rol toebedeeld krijgen, vormt in Brussel de VGC de tussenschakel. Daarnaast zorgt de specifieke situatie van Brussel ervoor dat het verplichte karakter van het beleid, wegvalt.

ONTHAALONDERWIJS VOOR MINDERJARIGE NIEUWKOMERS

Het onthaalonderwijs richt zich tot leerlingen die ingeschreven zijn in een school van de Vlaamse Gemeenschap en die aan de volgende voorwaarden voldoen:

- geen 18 jaar oud zijn,
- niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit bezitten,
- niet in België of Nederland geboren zijn,
- niet het Nederlands als moedertaal hebben,
- onvoldoende de onderwijstaal beheersen om met goed gevolg de lessen te kunnen volgen,
- nog geen volledig schooljaar onderwijs gevolgd hebben in een school met het Nederlands als onderwijstaal.

In de praktijk betreft het een zeer heterogene groep leerlingen, zowel naar leeftijd, onderwijservaring, alfabetisering, reden van verblijf in Vlaanderen, ... Hun gemeenschappelijk kenmerk is de onvoldoende beheersing van de onderwijstaal om de lessen met goed gevolg te kunnen volgen. Zij kunnen niet zonder meer aansluiten bij hun leeftijdgenoten in de reguliere leerlingengroepen of bij een niveau dat ze in het land van herkomst reeds hadden bereikt.

Binnen een onthaalperiode van één schooljaar krijgen deze leerlingen specifiek onderwijs in functie van het verwerven van de nodige taalvaardigheid en kennis van ons onderwijssysteem met als doelstelling de integratie van de leerlingen in de reguliere klassen.

Leerlingen die geen volledig schooljaar onthaalonderwijs volgden of onvoldoende Nederlands beheersen kunnen, op gemotiveerd voorstel van de school maximaal nog een (gedeelte van een) tweede schooljaar in het onthaalonderwijs verblijven.

Scholen die onthaalonderwijs organiseren ontvangen hiervoor aanvullende lestijden. In het basisonderwijs kan een school die ten minste zes anderstalige nieuwkomers heeft ingeschreven aanvullende lestijden verkrijgen. Autonome kleuterscholen en autonome lagere scholen met slechts één vestigingsplaats kunnen aanvullende lestijden krijgen van zodra er 4 anderstalige nieuwkomers zijn ingeschreven.

Per anderstalige nieuwkomer kan de school 1,5 aanvullende lestijden besteden in functie van het onthaalonderwijs. Deze omkadering kan in de loop van het schooljaar steeds aangepast worden op het ogenblik dat 4 bijkomende anderstalige nieuwkomers zich hebben ingeschreven.

Het intensieve leeraanbod Nederlands beslaat slechts een gedeelte van de schooltijd. Niet alleen zijn kinderen tussen 5 en 12 jaar te jong om op permanente basis in aparte groepen taallessen te volgen, ook de sociale integratie dient actief bevorderd te worden. Dit kan alleen als de kinderen een groot gedeelte van de schooltijd kunnen doorbrengen met hun leeftijdsgenoten in de reguliere klas. Scholen die onthaalonderwijs organiseren, verbinden er zich dan ook toe dat de anderstalige nieuwkomers slechts tot maximaal 12 lestijden kunnen afgezonderd worden van hun leerlingengroep.

Andere voorwaarden die de school moet realiseren, zijn het opmaken van individuele werkplannen in functie van de leervordering en sociale integratie van de anderstalige nieuwkomers en het voeren van een gericht nascholingsbeleid (taalvaardigheidsonderwijs en omgaan met sociale en culturele verscheidenheid) waaraan alle personeelsleden van de school kunnen participeren.

In het secundair onderwijs werden de anderstalige nieuwkomers gecentraliseerd op vaste onthaalpunten en in aparte onthaalklassen. Sinds het schooljaar 2001-2002 werkt men per scholengemeenschap. Scholen of scholengemeenschappen die op 1 oktober 25 anderstalige nieuwkomers ingeschreven hebben en hiertoe een aanvraag indienen, kunnen onthaalonderwijs organiseren. Ook op een later ogenblik in het schooljaar (als men de 25 anderstalige nieuwkomers heeft bereikt) kan een school of scholengemeenschap van start gaan met onthaalonderwijs.

Binnen de klassen ingericht voor onthaalonderwijs in het secundair onderwijs is het onderwijsaanbod wél zeer sterk en bijna uitsluitend gericht op het verwerven van het Nederlands. Integratie in de verschillende vakgebieden is immers pas mogelijk wanneer een redelijke taalvaardigheid in het Nederlands verworven is. Slechts een beperkt gedeelte (maximum 4 lestijden) van het onthaalonderwijs kan geïntegreerd in gewone vakken plaats vinden.

Per anderstalige nieuwkomer krijgen de scholen 2,5 bijkomende uren-leraar. Indien het aantal anderstalige nieuwkomers in de scholengemeenschap stijgt of daalt met een aantal van 4, volgt een herberekening van het aantal uren. Per scholengemeenschap staat één contactschool in voor de melding van de stijging en de daling en voor de verdeling van de uren over de scholengemeenschap. Daarnaast dienen de scholen hun nascholingsbeleid aan te passen (intercultureel onderwijs en taalvaardigheidsonderwijs) voor al hun personeel. Ook hier dienen de scholen de anderstalige nieuwkomers op te volgen via een werkplan, zodat zij tijdens en na het onthaaljaar de integratie van de anderstalige nieuwkomers gericht kunnen opvolgen en bevorderen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal anderstalige nieuwkomers in het lager en secundair onderwijs en het aantal toegekende lestijden of uren-leraar.

Onthaalonderwijs – aantal nieuwkomers en toegekende lestijden / uren-leraai				
maand	Basisonderwijs		secundair onderwijs	
	leerlingen	Lestijden	leerlingen	lestijden
schooljaar 1999-2000				
september 1999	1.214	2.125,5	578	1.447,0
oktober 1999	1.386	2.415,5	675	1.687,0
november 1999	1.472	2.578,5	758	1.895,0
december 1999	1.517	2.656,0	765	1.912,0
januari 2000	1.659	2.878,5	837	2.092,0
februari 2000	1.808	3.128,0	857	2.092,0
maart 2000	1.880	3.254,0	893	2.232,0
april 2000	1.927	3.352,5	897	2.242,0
mei 2000	1.954	3.381,0	897	2.242,0
juni 2000	1.954	3.381,0	905	2.262,0
schooljaar 2000-2001				
september 2000	1.786	3.077,5	1.141	2.852,0
oktober 2000	2.045	3.534,0	1.256	3.140,0
november 2000	2.231	3.873,0	1.390	3.475,0
december 2000	2.306	4.013,0	1.440	3.600,0
januari 2001	2.449	4.266,0	1.500	3.750,0
februari 2001	2.490	4.337,5	1.500	3.750,0
maart 2001	2.556	4.454,5	1.494	3.735,0
april 2001	2.647	4.611,0	1.530	3.825,0
mei 2001	2.671	4.653,0	1.571	3.927,5
juni 2001	2.671	4.653,0	1.578	3.945,0
schooljaar 2001-2002				
september 2001	1.893	3.205,5	1.389	3.472,5
oktober 2001	2.065	3.501,5	1.445	3.612,5
november 2001	2.190	3.711,0	1.549	3.872,5
december 2001	2.217	3.757,5	1.585	3.962,5
januari 2002	2.292	3.882,0	1.745	4.362,5
februari 2002	2.292	3.882,0	1.781	4.452,5
maart 2002	2.329	3.941,5	1.813	4.532,5
april 2002	2.388	4.040,0	1.853	4.632,5
mei 2002	2.418	4.087,0	1.877	4.692,5
juni 2002	2.431	4.110,5	1.889	4.722,5
schooljaar 2002-2003				
september 2002	1.223	2.084,5	1.341	3.352,5
oktober 2002	1.355	2.308,5	1.409	3.522,5
november 2002	1.503	2.554,5	1.567	3.917,5
december 2002	1.539	2.616,5	1.627	4.067,5
januari 2003	1.654	2.807,0	1.770	4.425,0
februari 2003	1.698	2.875,0	1.834	4.585,0
maart 2003	1.727	2.924,5	1.866	4.665,0
april 2003	1.741	2.945,5	1.930	4.825,0
mei 2003	1.762	2.981,0	1.982	4.955,0
juni 2003	1.775	3.000,5	1.986	4.965,0
schooljaar 2003-2004				
september 2003	1.105	1.870,5	1.448	3.620,0
oktober 2003	1.204	2.037,0	1.484	3.710,0
november 2003	1.306	2.210,0	1.564	3.910,0
december 2003	1.378	2.322,0	1.628	4.070,0
januari 2004	1.461	2.451,5		
februari 2004				

OPVANG VAN SLACHTOFFERS MENSENHANDEL

Zoals hierboven reeds gesteld is inburgeringsbeleid een selectief beleid en behoren mensen met een precair verblijfsstatuut niet tot de doelgroepen van het inburgeringsbeleid. Het feit dat ze een verblijfsstatus (zij het dan een voorlopige) hebben, maakt dat ze ook niet kunnen gelijkgesteld met mensen zonder wettig verblijfsstatuut. Om te vermijden dat deze groep tussen wal en schip valt, moet er een onthaalbeleid gevoerd. Het ontwikkelen van dit onthaalbeleid is een aandachtspunt voor de komende jaren.

Op dit ogenblik is er wel al enige beleidsaandacht voor de slachtoffers mensenhandel. De strijd tegen de mensenhandel en met name het (financieel) analyseren en ontmantelen van netwerken mensenhandel is een federale verantwoordelijkheid. Het humanitaire luik inzake de bestrijding van mensenhandel is een gedeelde verantwoordelijkheid. Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding heeft een coördinatieopdracht naar de drie gespecialiseerde centra voor de opvang en begeleiding van slachtoffers mensenhandel, met name Payoke in Antwerpen, Pag-Asa in Brussel en Sürya in Luik. De Gemeenschappen van hun kant hebben, via deze onthaalcentra en via eigen initiatieven, eveneens een specifieke verantwoordelijkheid t.a.v. de slachtoffers mensenhandel.

Enkel deze 3 gespecialiseerde centra zijn bevoegd om verblijfsdocumenten aan te vragen in het kader van de procedure mensenhandel. Bovendien is begeleiding van de slachtoffers door één van deze centra verplicht gedurende de hele verblijfsprocedure. Deze begeleiding bestaat enerzijds uit een administratieve en juridische opvolging, anderzijds uit een psychosociale begeleiding.

Via CAW de Terp is de Vlaamse Gemeenschap betrokken bij het gespecialiseerd onthaalcentrum Payoke. De Vlaamse Gemeenschapscommissie is betrokken bij Pag-Asa.

Daarnaast ondersteunt de Vlaamse Gemeenschap sinds 2000 via het Impulsfonds voor het Migrantenbeleid het tijdelijk project 'Netwerk Hulpverlening Mensenhandel' dat tot doel heeft een netwerk tot stand te brengen rond Payoke en Pag-Asa. Meer bepaald wil het Netwerk de samenwerking met structurele partners als het algemeen welzijnswerk, de minderhedensector, de OCMW's en diensten die voorzien in taallessen, beroepsopleiding en arbeidsbemiddeling of huisvesting, bevorderen en door een vlottere doorstroom beide gespecialiseerde onthaalcentra van een aantal taken ontlasten. Een belangrijke neventaak is de terugbetaling van advocaatkosten via dit project. Het Netwerk Hulpverlening Mensenhandel is ondergebracht bij het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk. Het project wordt begeleid door een stuurgroep waarin ICEM vertegenwoordigd is.

In samenwerking met het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding werd in 2002 gestart met het aanleggen van een databank met gegevens in verband met de aanmelding, het slachtofferprofiel, de begeleiding, het verloop van het juridisch dossier, etc. van de slachtoffers die in de loop van 2003 in begeleiding genomen werden. De gegevens werden aangeleverd door Payoke, Pag-Asa en Sürya en opgeslagen en beheerd door het Centrum.

Vanuit de Vlaamse Gemeenschap werd het Netwerk Hulpverlening Mensenhandel tijdelijk met een extra kracht uitgebreid om de databank aan te vullen met de registratie van alle dossiers van Payoke en Pag-Asa uit de voorafgaande jaren (1999-2002).

STRUCTURERING VAN HET SOCIAAL TOLKENLANDSCHAP

Taalbarrières staan een toegankelijke hulp- en dienstverlening aan anderstaligen nogal eens in de weg. Om hieraan te verhelpen worden er tolken en vertalers ingezet, vaak zogenaamde “gelegenheidstolken” (familieleden, vrienden, kinderen, medelandgenoten, mede-asielzoekers, ...) Wetenschappelijk onderzoek toont echter aan dat de manier waarop met taalbarrières wordt omgegaan en de kwaliteit van de aangewende instrumenten een belangrijke invloed hebben op de hulp- en dienstverlening zelf én op het resultaat ervan. Met het gebruik van tolken/vertalers als communicatie-instrument moet zorgvuldig omgesprongen. Zij zijn niet alleen een instrument tot communicatie, zij dragen ook bij tot de zelfredzaamheid en autonomie van de anderstalige cliënt, stellen deze in staat de verantwoordelijkheid voor de communicatie in eigen handen te houden en op basis van de zelf vergaarde informatie de nodige beslissingen te nemen. Zij leggen tevens – indien zij hun rol op correcte wijze vervullen - de realiteit van de ‘andere’ bloot via een efficiënte, rechtstreekse communicatie.

Onder impuls van ICEM werd de problematiek van het sociaal tolken in 1998 aangekaart in de toenmalige interministeriële conferentie voor het migrantenbeleid. De vraag lag toen voor om in samenwerking tussen alle overheden gezamenlijk te werken aan de uitbouw van de sociale tolkdienstverlening om zo de dienstverlening aan anderstaligen te optimaliseren. Het voorstel vond echter geen weerklank bij de andere overheden waarna Vlaanderen – op vraag van de toenmalige coördinerende minister voor het minderhedenbeleid - startte met een verkennend onderzoek naar de haalbaarheid van en een mogelijk concept voor een Vlaamse Centrale Tolkendienst.

Op basis van deze studies en in uitvoering van de Afsprakennota Inburgeringsbeleid van 21 juni 2000 werd eind 2000 beslist om te starten met de uitbouw - op projectmatige basis - van een Vlaamse centrale tolkdienst, enerzijds om het bestaande sociaal tolkaanbod te vergroten door een aanvullend aanbod aan telefoontolken te realiseren, anderzijds om de eerste aanzet te geven tot professionalisering van de sociale tolk- en vertaalhulp.

De opdracht werd toevertrouwd aan het Vlaams Minderhedencentrum. Na enkele jaren zou een voorstel voor definitieve positionering van de Vlaamse Centrale Tolkendienst voorgelegd worden.

Om deze positionering mee voor te bereiden en te onderbouwen, voerden Lessius Hogeschool Antwerpen, departement Toegepaste Taalkunde en de Hogeschool voor Wetenschap & Kunst, departement Toegepaste Taalkunde, Campus Vlekhoe-Brussel in 2003 in opdracht van minister Mieke Vogels een verkennende studie door. Het onderzoeksrapport ‘Sociaal Tolken en vertalen in Vlaanderen in Vlaanderen. Schets en model van een landschap’⁸ werd in juni 2003 afgeleverd en vormt de basis voor de verdere positionering van de Vlaamse Centrale Tolkendienst binnen het globale tolkenlandschap in Vlaanderen.

Het project Vlaamse centrale tolkentelefoon

Bij zijn start kreeg het project Vlaamse Centrale Tolkendienst, toevertrouwd aan het Vlaams Minderhedencentrum, een dubbele opdracht, m.n. enerzijds een centrale tolkentelefoon opstarten en uitbouwen en anderzijds het sociaal tolken in Vlaanderen ondersteunen en professionaliseren.

In september 2001 werd de Vlaamse Centrale Tolkendienst operationeel onder de naam ‘Ba@bel’.

⁸ Van Gucht, J., Hertog, E., Lannoy, K. en Uytterhoeven, E., Sociaal tolken en vertalen in Vlaanderen. Schets en model van een landschap, Brussel 2003

Evaluatie van het project Ba@bel, Vlaamse centrale tolkentelefoon

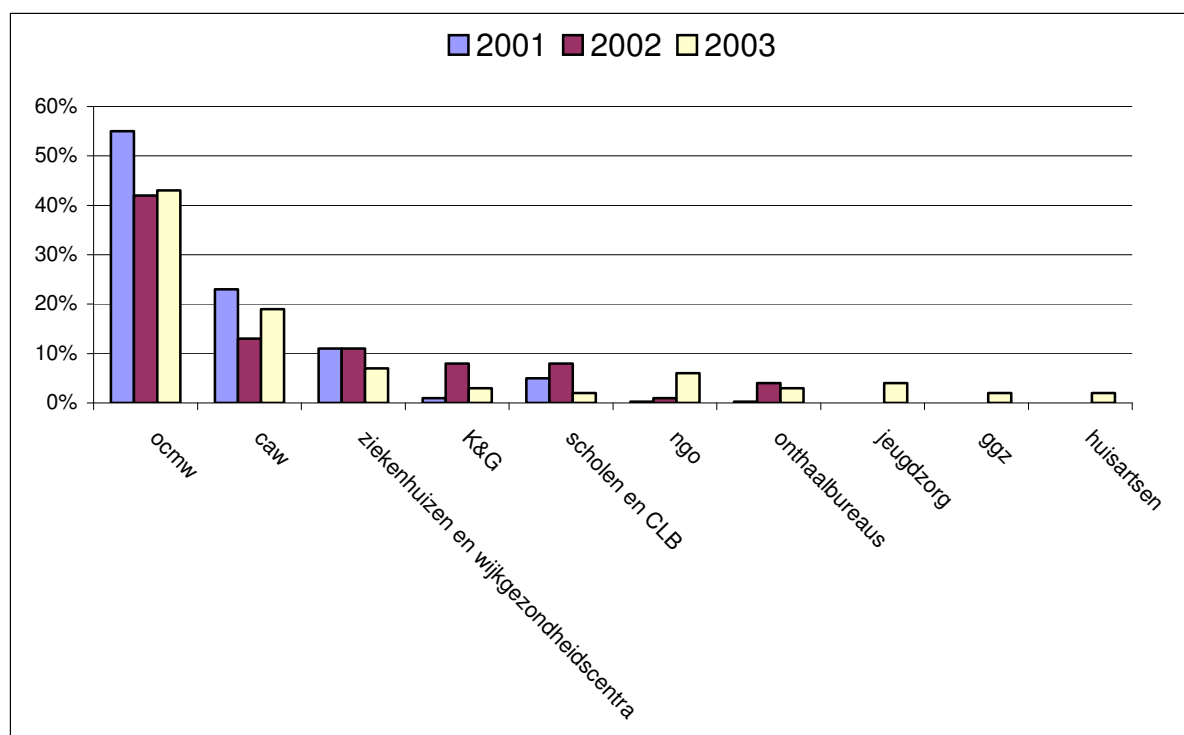
Ba@bel, centrale tolkentelefoon, biedt telefonische tolkondersteuning aan maatschappelijke voorzieningen in Vlaanderen en Brussel. Alle afnemers kunnen kosteloos beroep doen op de telefonische tolkdienst.

Sinds de start van haar werking in september 2001 heeft Ba@bel een ruim klantenbestand opgebouwd: van 97 voorzieningen ingeschreven als potentiële afnemer van tolkhulp in 2001 naar 1.109 potentiële afnemers eind 2003 waarvan er meer dan 500 ook effectief tolkhulp vroegen en kregen. Deze afnemers komen uit een ruime waaier aan sectoren.

Een blik op het aandeel van de belangrijkste afnemers van tolkhulp toont dat de “top-3” van de gebruikers van telefonische tolkdienst een constante is, zijnde OCMW's, CAW's en ziekenhuizen/wijkgezondheidscentra. Voor deze sectoren is de tolkentelefoon ondertussen een vertrouwd instrument in de dagelijkse werking, aanvullend op andere initiatieven die tolken ter plaatse kunnen sturen of die interculturele bemiddelaars ter beschikking stellen. Voor de overige sectoren is er nog geen lijn te trekken.

De drempel naar het telefoontolken blijft vooral voor organisaties zoals Kind en Gezin, scholen, CLB's vrij hoog. De demonstraties op de werkvloer waarmee in 2003 werd aangevangen moeten hierin verandering brengen. Opvallend is het stijgend gebruik in 2003 van de tolkentelefoon door organisaties voor integrale en bijzondere jeugdzorg, geestelijke gezondheidszorg en huisartsen. Ook andere sectoren vinden schoorvoetend de weg naar Ba@bel.

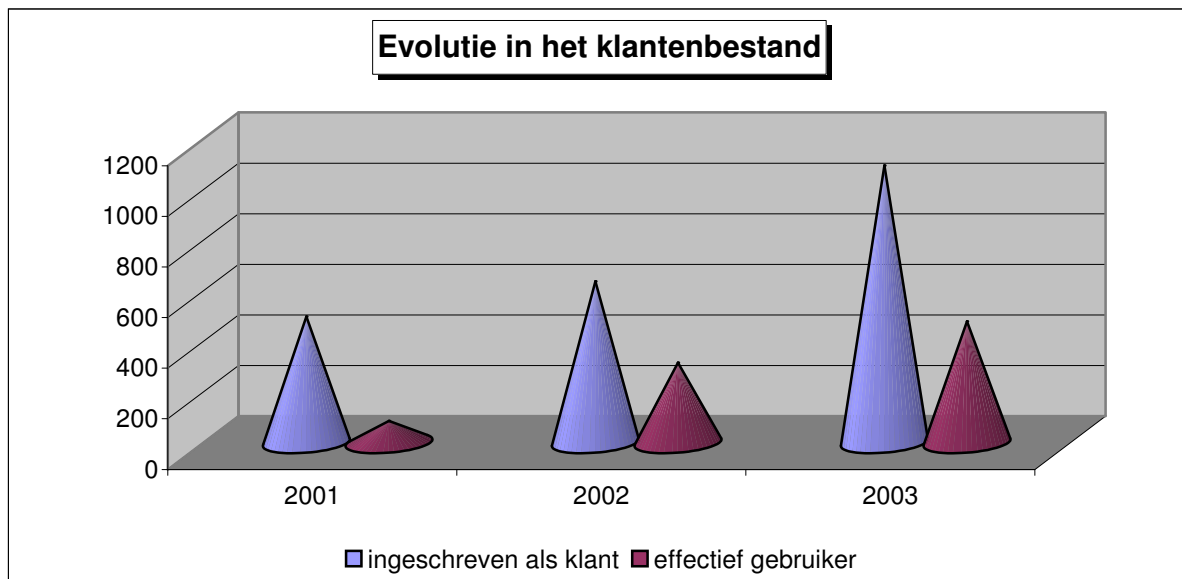
Evolutie van de sectoren die de voorbije jaren beroep deden op Ba@bel

Bron: VMC - Ba@bel

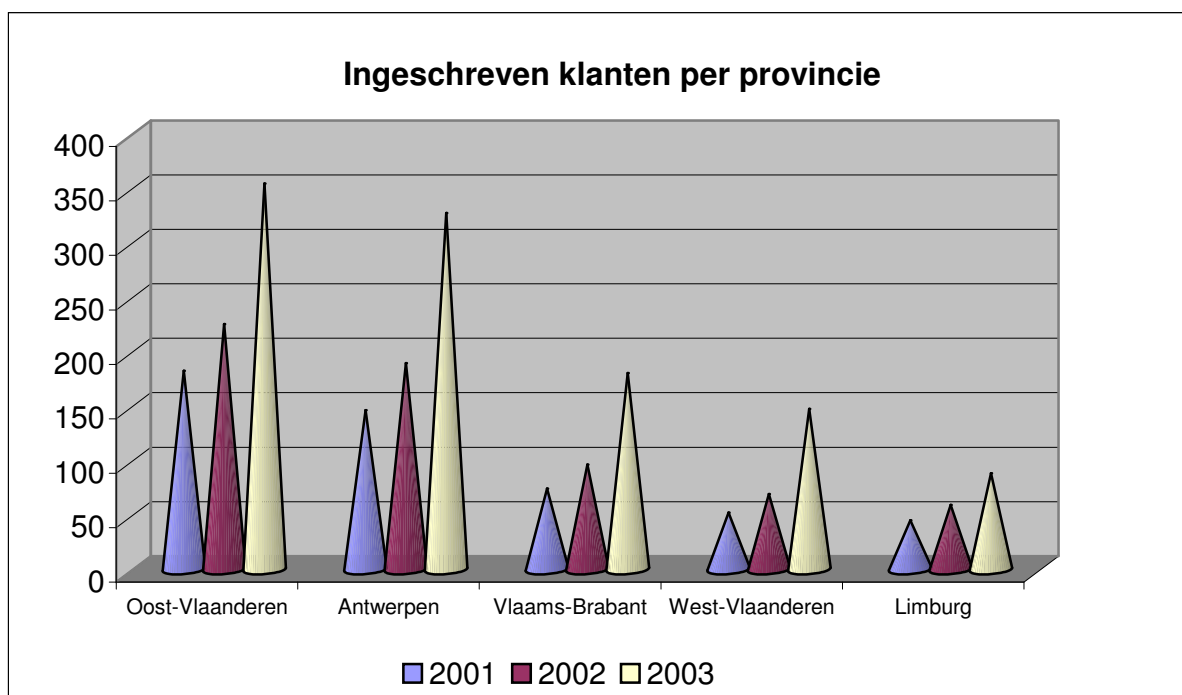
De evolutie in het aantal afnemers van telefonische tolkhulp vertaalt zich ook in toename van het klantenbestand van Ba@bel. Onderstaande grafiek illustreert hoe Ba@bel zijn klantenbestand op minder dan 2 jaar tijd zag verdubbelen. Belangrijker nog is de aanzienlijke stijging van het aantal effectieve afnemers van tolkhulp op het totale klantenbestand.

Daar waar bij de start van Baðbel in 2001 slechts 17% van de ingeschreven klanten naar Baðbel belde om een tolk te vragen, was dit 50% in 2002 en 44% in 2003.

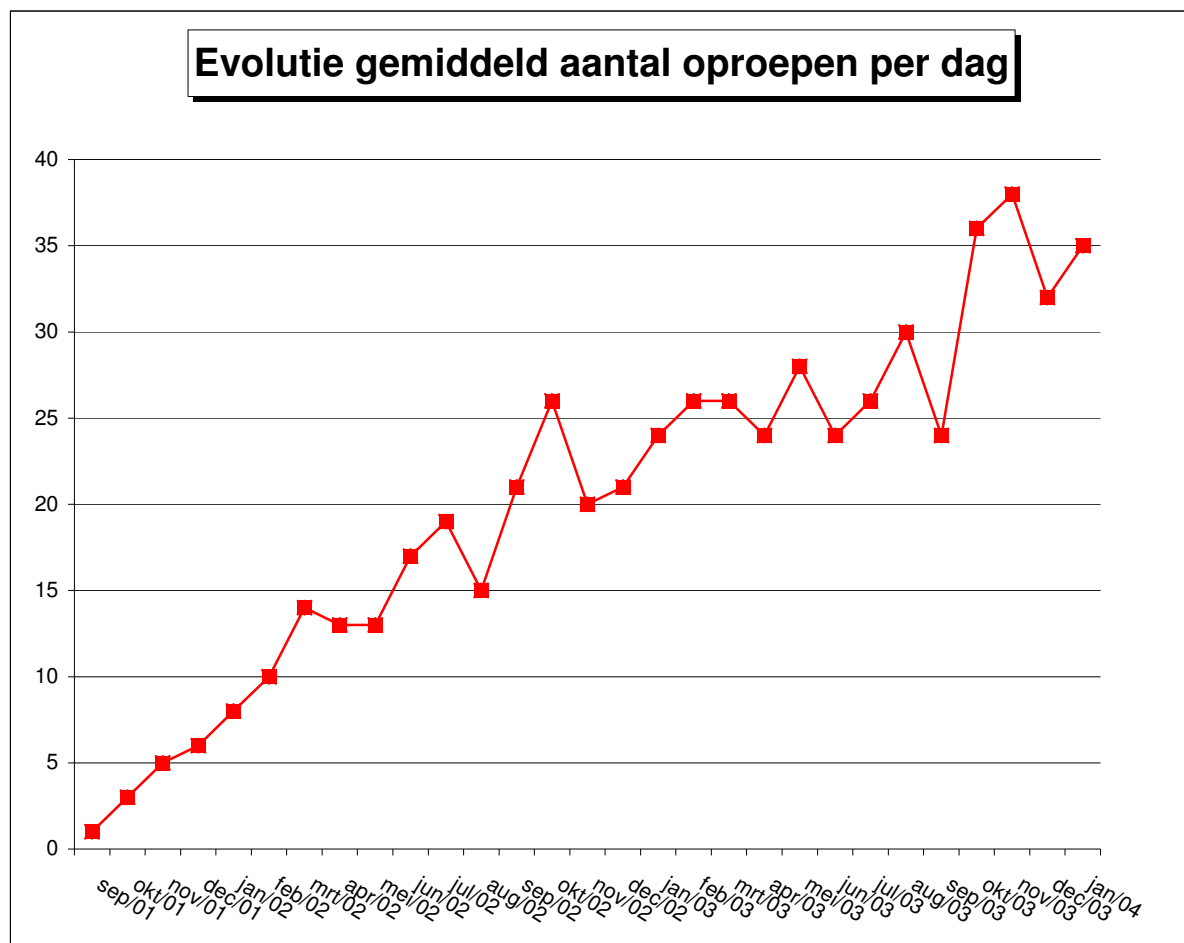
Bron: VMC - Baðbel

Bekijken we het aantal gebruikers per provincie, dan valt op dat de provincies gelijke tred hielden in de stijging van het aantal gebruikers dat zich voor de dienstverlening wenste in te schrijven. Van bij de start van Baðbel was wel duidelijk dat de provincies met al sterk uitgebouwde tolkdiensten, het gemakkelijkst en het meest voor het nieuwe medium inschreven. De provincies Limburg en West-Vlaanderen hinken achterop, maar vertonen niettemin dezelfde stijgende trend als de anderen. Eind 2003 startte in beide provincies een tolkdienst met een aanbod aan tolken ter plaatse. Verwacht wordt dat dit ook voor Baðbel tot een stijging van het aantal oproepen zal leiden.

Bron: VMC - Baðbel

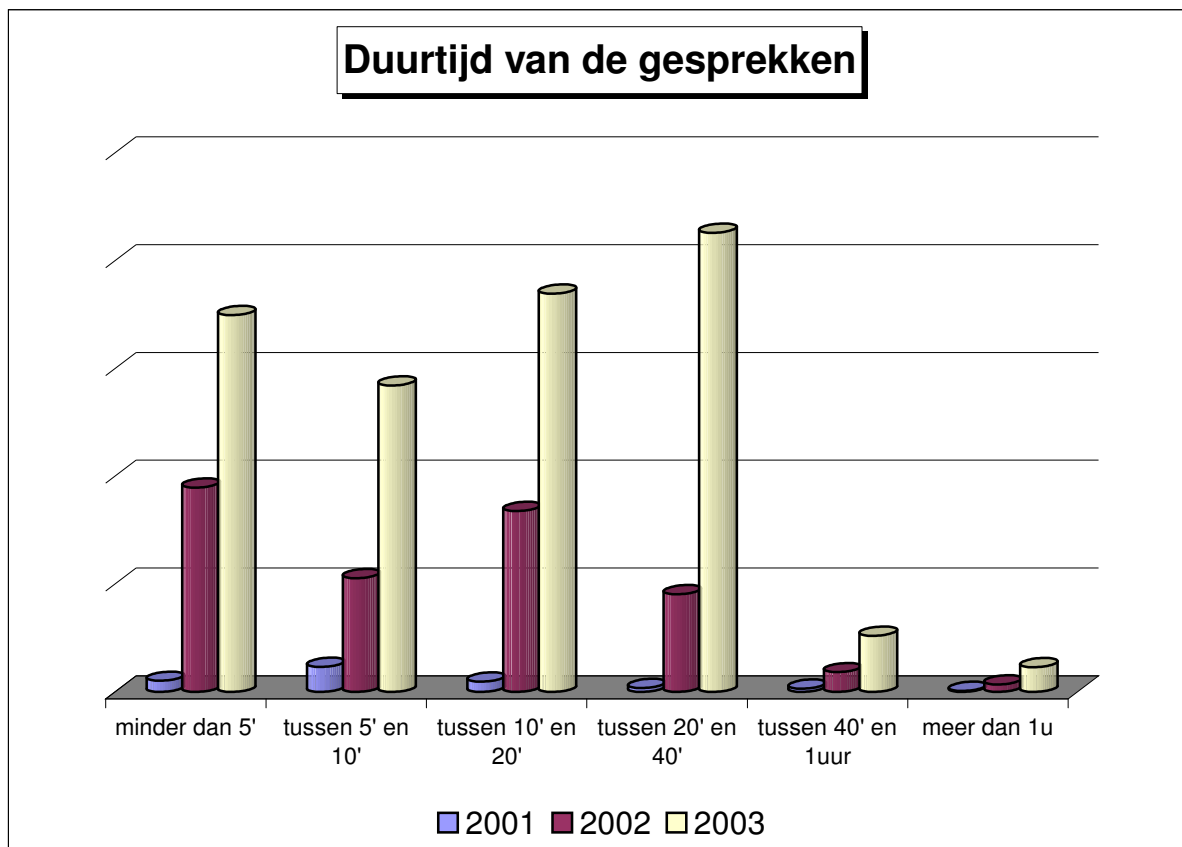
Het aantal oproepen voor telefonische tolkhulp steeg van 4.388 in de periode van september 2001-december 2002 naar 7.331 in 2003. Deze stijging vertaalt zich ook in het aantal oproepen per dag. Tijdens het voorbije jaar is het aantal oproepen gestegen van gemiddeld 20 per werkdag in januari naar 33 gemiddeld per werkdag in december 2003. Verwacht wordt dat het aantal oproepen in 2004 een gemiddelde van 40 gesprekken per dag zal overstijgen. Factoren die deze stijging in de hand werken zijn grotere bekendheid, hogere kwaliteit van de dienstverlening, sensibilisering van de gebruiker en stijgende vertrouwdheid met het instrument van de telefoontolk.

Bron: VMC - Ba@bel

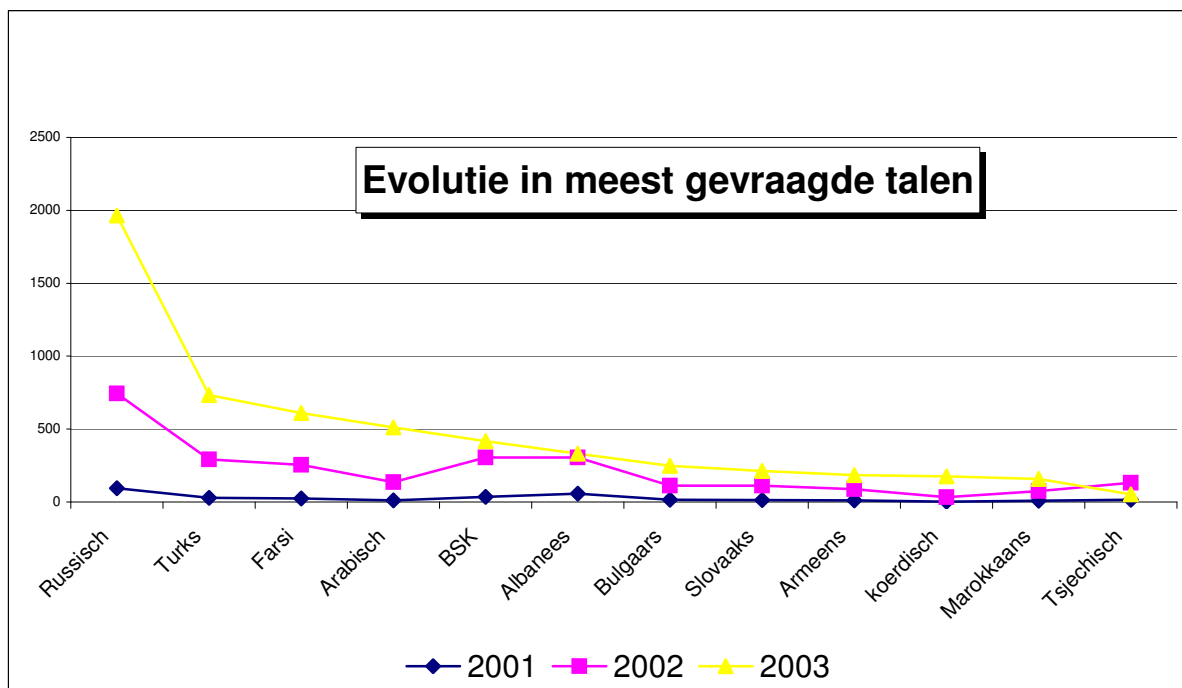
Het telefoontolken is een instrument dat per definitie het best te hanteren is bij kortere, neutralere gesprekken.

Uit onderstaande grafiek blijkt duidelijk dat het instrument daar ook voornamelijk voor wordt gebruikt. De grafiek toont echter ook dat het aandeel van de langere gesprekken tot 40' en langer op het totaal in 2003 opvallend is gestegen. Vastgesteld wordt dat het instrument van de telefoontolk hoe langer hoe meer wordt gebruikt voor gesprekken waar men liever en/of beter een tolk ter plaatse zou bestellen, maar die mogelijk niet heeft ofwel omdat er geen tolkdienst voorhanden is die dit soort dienstverlening aanbiedt, ofwel omdat men te ver op voorhand moet reserveren wat praktisch niet altijd haalbaar is.

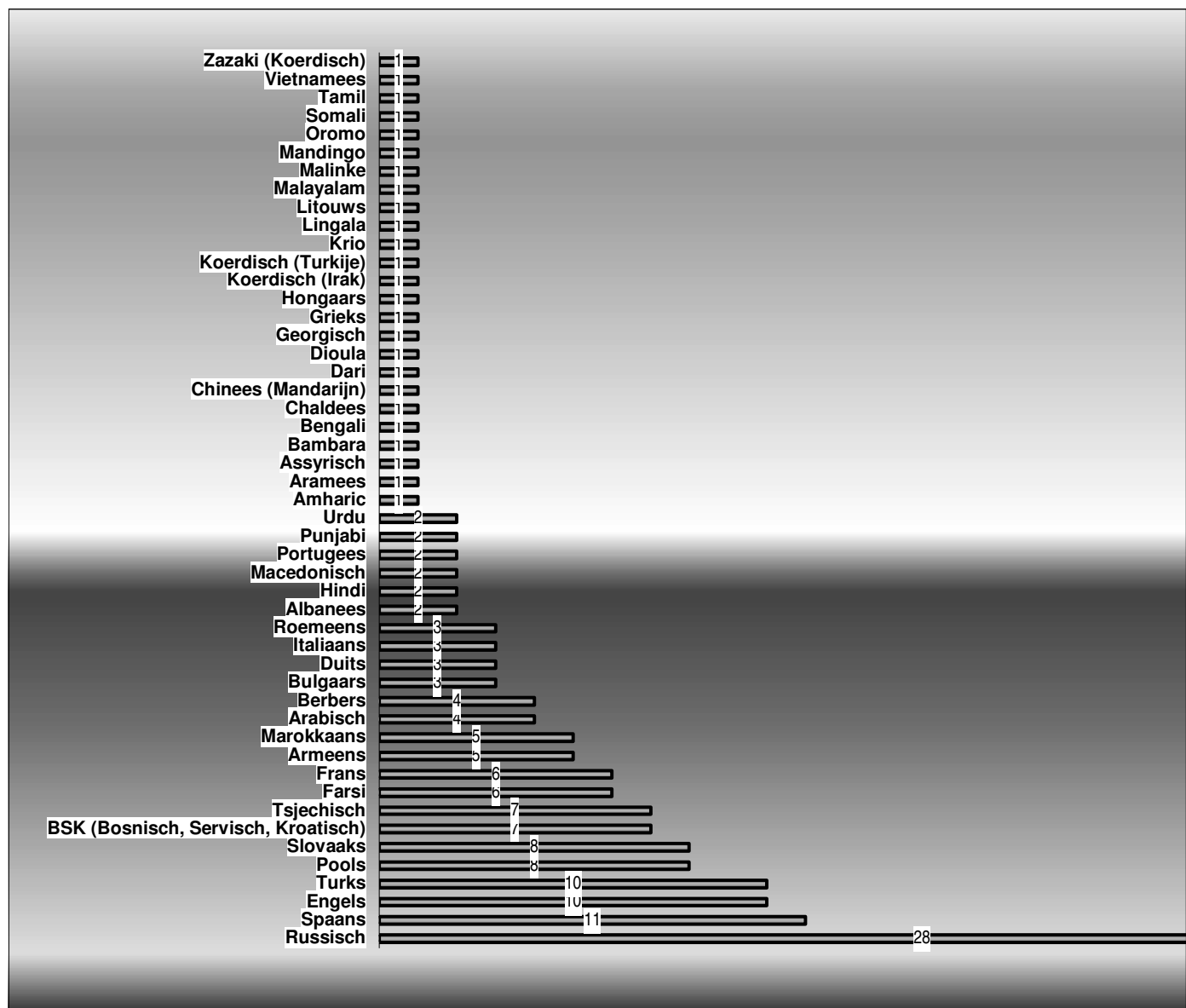
Bron: VMC - Baðbel

De top van meest gevraagde talen is vrij constant sinds de start van Baðbel. Opvallend is de constante piek van het Russisch en de scherpe stijging in 2002 van BSK (Bosnisch-Servisch-Kroatisch) en Albanees. Het Tsjechisch vertoont in 2003 een scherp dalende trend.

Bron: VMC - Baðbel

Baðbel kan een beroep doen op 106 zelfstandige tolken in een zeer grote variëteit aan talen. Hierdoor slaagt Baðbel erin 9 op 10 aanvragen voor telefonische tolkhelp onmiddellijk te beantwoorden.

Bron: VMC - Baðbel

Evaluatie van het project 'centrale ondersteuning in functie van professionalisering'

Naast het aanbieden van telefonische tolkendienstverlening had het project Baðbel ook de opdracht om initiatieven te nemen tot professionalisering van het sociaal tolken.

De nood aan professionalisering werd ook bevestigd in de studie van Lessius/Vlekho. De studie stelt immers dat het huidige tolkenlandschap versnipperd is, dat elke tolk- en vertaaldienst een eigen werkwijze en aanbod heeft en dat er te weinig afstemming en geen centrale sturing is, dus ook geen algemene norm. Initiatieven ontstaan vanuit een lokale behoefte, maar met beperkte middelen. Het inschakelen van vrijwilligers 'uit noodzaak' (en dus niet uit keuze) heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van het aanbod. Diensten hebben verschillende snelheden en verschillende normen afhankelijk van de beschikbare middelen.

De studie wijst er ook op dat hulp- en dienstverleners zich nog te weinig bewust zijn van het belang van een kwaliteitsvolle, efficiënte communicatie in functie van een kwaliteitsvolle dienstverlening. Gelegenheidstolken, contacttalen en het betere “handen-en-voeten-werk” blijken bij velen nog steeds de voorkeur te genieten boven professionele tolkhulp. Hulpverleners die wel overtuigd zijn van het belang van professionele sociale tolken/vertalers vragen garanties wat de kwaliteit betreft.

Met de start van het project BaObel werd de uitstippeling van een kwaliteitstraject ingezet. Een eerste belangrijke verwezenlijking in dit verband is het ontstaan van een overlegplatform, de zgn. ‘kwaliteitskring tolkendienstverlening’. Alle tolk en vertaaldiensten (naast BaObel twee stedelijke, een provinciale en een Brussels vrijwilligersinitiatief en enkele recente initiatieven op stedelijk en provinciaal niveau) zijn op voet van gelijkheid vertegenwoordigd in dit platform. Voordien hadden de bestaande diensten geen traditie van onderling overleg. Binnen dit overlegplatform is een visietekst ‘Sociale tolk- en vertaaldiensten’ opgemaakt waarmee het draagvlak wordt gecreëerd om enerzijds het tolkenlandschap in Vlaanderen te structureren en anderzijds de kwaliteit van de geboden hulp te verhogen.

Naast het – in samenspraak met de andere tolkendiensten uitwerken van een visietekst – heeft het project BaObel ook experimenteel toetsingsinstrumenten voor het sociaal tolken ontwikkeld, een deontologische code uitgewerkt, in samenwerking met de hogescholen Antwerpen, Gent en Brussel basisopleidingen aangeboden aan de eigen tolken en aan tolken van beginnende tolkendiensten, demonstraties op de werkvloer gegeven om de gebruikers te sensibiliseren voor het inschakelen van tolken in de dienst- en hulpverlening, ontmoetingsdagen tussen tolken en gebruikers georganiseerd en werkgroepen opgestart rond de opleiding, het statuut en de begeleiding van tolken. Deze initiatieven sluiten aan bij de bevindingen uit de studie van Lessius/Vlekho dat de kwaliteit van het aanbod aan sociale tolken en vertalers moet verbeterd en dat hiervoor centrale sturing en ondersteuning nodig is.

Subsidiëring van de Vlaamse Centrale Tolkentelefoon

Zoals hierboven al werd vermeld, startte het project BaObel bij het Vlaams Minderhedencentrum in uitvoering van de Afsprakennota Inburgeringsbeleid van 21 juni 2000. Het project werd gefinancierd via kortlopende projectsubsidies (pr. 41.7–ba 34.02).

Overzicht van de subsidies toegekend aan het VMC-project BaObel:			
Periode	Begrotingsjaar	Subsidie (€)	Subsidie per maand (€)
15.12.00 - 31.11.01	2000	169.807	Vorbereiding en start (september 2001)
01.12.01 - 31.07.02	2001	169.807	21.226
01.08.02 - 31.01.03	2002	146.824	24.471
01.02.03 - 31.12.03	2003	296.452	26.950
01.01.04 - 31.03.04	2004	91.500	30.500

Het Sociaal Vertaalbureau van Brussel Onthaal

Sinds 1980 werd binnen Brussel Onthaal een **netwerk van vrijwillige vertalers en tolken** opgebouwd, in eerste instantie om de buitenlander in zijn eigen taal te onthalen, later ook om tegemoet te komen aan het stijgend aantal vragen voor vertalingen. Het doelpubliek van dit Sociaal Vertaalbureau is geleidelijk aan verschoven van vnl. economisch, sociaal zwakke groepen naar organisaties die met deze groepen werken.

In 1999 kreeg Brussel Onthaal voor de eerste keer subsidies van de minister bevoegd voor Welzijn voor het ondersteunen van het vrijwilligersnetwerk binnen het Sociaal Vertaalbureau. Vanaf 2000 gebeurt de subsidiëring via ba 34.02 van pr. 41.7 (inburgering).

Overzicht van de subsidies voor het Sociaal Vertaalbureau van Brussel Onthaal vzw		
Werkingsjaar (01.01-31.12)	Begrotingsjaar	Toegekende subsidie (€)
2000	2000	66.931
2001	2001	66.931
2002	2002	39.665
2003	2003	39.665

Het operationeel worden van Baðbel (cf. supra) had zijn weerslag op het Sociaal Vertaalbureau. Om een maximale afstemming tussen het Sociaal Vertaalbureau en Baðbel te garanderen, sloten beide organisaties op 20 december 2001 een samenwerkingsovereenkomst af. Bovendien is de coördinator van het Sociaal Vertaalbureau actief betrokken bij de werkzaamheden van Baðbel inzake de professionalisering van de sociale tolkdienstverlening. Daar de voorkeur van het beleid eerder uitgaat naar het investeren in professionele tolkdienstverlening, werd in 2002 beslist om de subsidie aan Brussel Onthaal voortaan te beperken tot het ondersteunen van het netwerk van vrijwillige vertalers en tolken.

Het sociaal tolkenlandschap: opties voor de toekomst

In de studie van Lessius/Vlekho werden ook aanbevelingen geformuleerd over de structurering van het sociaal tolkenlandschap.

- Wat de positie van het project Baðbel in het Vlaamse tolkenlandschap betreft, pleiten de onderzoekers er voor om het telefoontolken voor heel Vlaanderen te centraliseren in 1 centrale tolktelefoon. Verder wordt aanbevolen om per provincie minstens één tolk- en vertaaldienst te voorzien, aangevuld met lokale initiatieven volgens lokale behoeften met minstens één dienst per grote stad. Deze diensten moeten instaan voor persoonlijk tolken en vertalen.
- Wat de centrale ondersteuning in functie van professionalisering betreft, pleiten de onderzoekers er voor dat de Vlaamse overheid zou optreden als “regisseur” van een structurering van het sociaal tolk- en vertaallandschap, dit echter in nauw overleg en in cofinanciering met de andere overheden. Uit de studie, bevestigd door de praktijk, blijkt ook dat de combinatie tolkverstrekker (als tolktelefoon) en centrale ondersteuning in de professionalisering van het sociaal tolken een duidelijke en degelijke structurering van het tolkenlandschap in de weg staat.

In opvolging van de studie van Lessius/Vlekho waarin voorgesteld wordt om 1 centrale tolktelefoon te voorzien en gegeven het feit dat het project Baðbel zijn plaats in het veld van de sociale tolk- en vertaaldiensten veroverd heeft en door de gebruikers beschouwd wordt als een onmisbaar instrument in hun dagdagelijkse dienstverlening, beschouwt het Vlaams Minderhedencentrum zijn taak als starter en begeleider van het project als volbracht. Op 4 februari 2004 is dan ook het initiatief genomen tot oprichting van een autonome vzw onder de naam ‘ Baðbel, Vlaamse Tolktelefoon’. De komende maanden vindt de ‘warme’ overdracht plaats van het oorspronkelijk project naar de nieuwe vzw.

Optimaliseren van het sociaal tolkenaanbod houdt ook in dat er een kwaliteitslabel wordt ontwikkeld en een kwaliteitstraject wordt uitgezet. In afwachting van meer duidelijkheid over de definitieve positionering van de ondersteuningsdienst, wordt er in een eerste fase voor geopteerd om de centrale ondersteuning op te starten als duidelijk afgelijnd project met een afzonderlijk budget binnen Baðbel, Vlaamse Tolktelefoon vzw.

Bij de redactie van dit rapport waren de voorbereidingen voor het concretiseren van deze opties volop aan de gang.

DEEL 3

OPVANGBELEID VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

STAND VAN ZAKEN EN RESULTATEN

INLEIDING

Ook in Vlaanderen verblijven er tienduizenden mensen die over geen legaal verblijfsstatuut beschikken. Het gaat hierbij om een zeer heterogene groep.

Afhankelijk van het feit of zij vroeger een legale (tijdelijke, voorwaardelijke of zelfs definitieve) verblijfsstatus bezaten of niet, behoren zij vooral tot één van onderstaande groepen: clandestiene migranten die nooit een verblijfsvergunning vroegen en ofwel clandestien ofwel als toerist België binnenkwamen; uitgeprocedeerde asielzoekers die een uitwijzingsbevel kregen waartegen geen schorsend beroep meer loopt; uitgeprocedeerde gezinsherenigers of samenwoners; buitenlandse studenten zonder verblijfsrecht; ex arbeidsmigranten; vreemdelingen die hun diplomatiek of consulaire statuut verloren zijn; ex *au pairs*; uitgeprocedeerde slachtoffers van mensenhandel; verbannen vreemdelingen die na een strafrechtelijke veroordeling ook hun verblijf verloren door een beslissing van Binnenlandse Zaken; ex gevestigde vreemdelingen die waren teruggekeerd naar hun land en die bij terugkeer naar België geen statuut krijgen.

Een specifieke categorie wordt gevormd door die mensen - in hoofdzaak Oost-Europeanen - die met een toeristenstatus legaal ons land binnengekomen zijn en al klussend langer blijven dan wettelijk mag. Zij zien hun aanwezigheid als tijdelijk en als bedoeld om op zo kort mogelijke termijn (veel) geld te verdienen waarmee ze dan in hun streek van herkomst iets kunnen opzetten of kopen.

Een aantal mensen zonder wettig verblijf zijn in staat op eigen kracht te overleven. De zelfregulerende werking van zowel een arbeidsmarkt die steeds op zoek is naar goedkope arbeidskrachten en een zekere absorptiekracht heeft als van etnische gemeenschappen met ook een zekere absorptiekracht, speelt hierbij ongetwijfeld een belangrijke rol.

Mensen zonder wettig verblijf kunnen ook in aanmerking komen voor regularisatie van hun verblijf in toepassing van artikel 9, lid 3 van de Verblijfswet of in toepassing van de regularisatiewet van 22 december 1999 (de zgn. regularisatiecampagne). Zij die door regularisatie recht op verblijf verwerven, behoren tot de doelgroep van het emancipatiebeleid. Zij krijgen ook de kans een inburgeringsprogramma te volgen.

Andere personen zonder verblijfsstatus leven in penibele omstandigheden of zijn slachtoffer van uitbuiting of mensensmokkel. Zij lopen het risico in een onmenselijke situatie terecht te komen. In beleidskringen groeit de laatste jaren, geleidelijk en aarzelend, het besef dat er – om te voorkomen dat de grondrechten van deze mensen geschaad worden – een gericht opvangbeleid moet gevoerd worden.

Om een coherent Vlaams opvangbeleid te helpen uittekenen, is in het voorjaar 2000 in de schoot van ICEM een *werkgroep 'Opvangbeleid'* van start gegaan. Deze werkgroep, waaraan zowel vertegenwoordigers van de voor het opvangbeleid relevante diensten van de Vlaamse overheid deelnemen als vertegenwoordigers uit het relevante middenveld en terreindeskundigen, heeft de opdracht de respectieve aspecten van het opvangbeleid te verkennen en in kaart te brengen om op basis hiervan realistische en werkbare beleidsvoorstellen te formuleren.

Daar het minderhedenbeleid een inclusief beleid is, berust de verantwoordelijkheid voor het nader afdrukken, verfijnen en verdiepen van deze beleidsvoorstellen en voor de implementatie ervan bij de functioneel bevoegde administraties en kabinetten die hiertoe de nodige initiatieven moeten nemen.

Welke inspanningen er in 2002 en 2003 geleverd werden om het opvangbeleid vorm te geven, wordt hieronder toegelicht.

OVERZICHT VAN DE VERSCHILLENDE INITIATIEVEN

Kerntaken voor het opvangbeleid

Omdat het niet alleen belangrijk is om te weten wat er moet gebeuren om de grondrechten voor mensen zonder wettig verblijf te effectueren maar ook wie hierbij verantwoordelijkheid moet opnemen, heeft de werkgroep Opvangbeleid in de loop van 2002 en 2003 voorstellen uitgewerkt over de kerntaken van de overheid naar deze doelgroep toe en de verantwoordelijkheid van de drie bestuursniveaus hierbij. Daarnaast werd ook stilgestaan bij de vraag naar de rol en opdracht van de minderhedensector en andere voor het opvangbeleid relevante ondersteuningsstructuren bij het voeren van een opvangbeleid naar mensen zonder wettig verblijf.

De resultaten werden gebundeld in het document *‘Kerntaken voor het opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf in Vlaanderen. Aanbevelingen over wie wat moet doen.’*

Deze nota (zie ook bijlage 1) bevat niet alleen een beschrijving van een aantal belangrijke aspecten van het opvangbeleid, maar ook concrete aanbevelingen. Voor het werkveld betekent dit document bovendien een concreet werkinstrument om het opvangbeleid op het terrein mee vorm te geven.

Daarnaast kan dit document ook in Europees perspectief als voorbeeldfunctie gebruikt worden en ingebracht worden in besprekingen rond de ontwikkeling van een Europees opvangbeleid. De Mededeling van de Europese Commissie over migratie, integratie en tewerkstelling (COM (2003) 336) biedt hiertoe een geschikte vertrekbasis. Omwille van dit Europees perspectief is het document in het Engels en het Frans vertaald.¹

Vrijwilligerswerk door mensen zonder wettig verblijf

Op dit ogenblik zijn mensen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut uitgesloten van vrijwilligerswerk. Al in juli 2001 stelde mevr. Simonne Creyf een parlementaire vraag of alle categorieën van vreemdelingen in ons land vrijwilligerswerk kunnen uitoefenen. Deze vraag kwam er uit de terechte bezorgdheid dat er geen duidelijkheid bestond of vreemdelingen zonder arbeidskaart, in de praktijk dus mensen met een precair of zonder verblijfsstatuut, wel op een legale manier vrijwilligerswerk konden verrichten.

Het antwoord op deze vraag en de ontwikkelingen die hierdoor in gang gezet werden, schiepen de gevraagde duidelijkheid: de juridische situatie van vreemdelingen die vrijwilligerswerk verrichten bleek nog minder voordelig dan tot dan werd aangenomen.

Een eerste conclusie is dat, indien het vrijwilligerswerk onder gezag gebeurt, de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers wel degelijk van toepassing is op vrijwilligerswerk. Deze wet verwijst in art. 3, eerste lid, 1° immers expliciet naar: "personen die anders dan krachtens een arbeidsovereenkomst arbeid verrichten onder het gezag van een andere persoon". Over zowel het feit dat vrijwilligerswerk arbeid is, als dat het in bijna alle gevallen onder gezag gebeurt, heerst een vrij grote juridische consensus.

De redenering dat vrijwilligerswerk niet onder gezag gebeurt omdat het louter op vrijwillige basis gebeurt, is juridisch zeer moeilijk hard te maken. Dit heeft tot gevolg dat, zoals ook uit het antwoord op de gestelde parlementaire vraag blijkt, de vreemdeling steeds over een arbeidskaart zou moeten beschikken om vrijwilligerswerk te verrichten. Daarin kan enkel individueel en bij gemotiveerde beslissing door de bevoegde overheid afgeweken worden.

¹ De Kerntakennota en de vertaling ervan in het Frans en het Engels zijn gepubliceerd op de website minderheden: <http://www.minderheden.be> (minderheden / doelgroepen / mensen zonder wettig verblijf)

Dit systeem van individuele behandeling van afwijkingsaanvragen is echter niet realistisch. Bovendien is de groep vreemdelingen die juridisch gezien geen vrijwilligerswerk mag doen ook veel groter dan eerst aangenomen.

Ook vreemdelingen die wel een arbeidskaart hebben, mogen immers geen vrijwilligerswerk doen, omdat in de uitvoeringsbesluiten bij de wet van 30/4/99 duidelijk vermeld wordt dat arbeidskaarten A en C enkel recht geven op het uitvoeren van arbeid in loondienst, terwijl voor het verkrijgen van een arbeidskaart B eerst een afgesloten arbeidsovereenkomst moet voorgelegd worden, criteria die onmogelijk kunnen vervuld worden in het vrijwilligerswerk. In de praktijk komt het er dus op neer dat enkel vreemdelingen met onbeperkt verblijfsrecht in België en gezinsvormers die huwen met een Belg of een EU-onderdaan vrijgesteld zijn van arbeidskaart en dus op legale basis vrijwilligerswerk kunnen verrichten.

Onder impuls van de werkgroep Opvangbeleid en op initiatief van het Vlaams Minderhedencentrum zijn stappen ondernomen om deze problematiek te kaderen binnen de huidige parlementaire besprekingen betreffende de rechten van vrijwilligers (wetsvoorstel Van Gool). De integratie van deze problematiek in een wet op de rechten van de vrijwilliger biedt immers de kans om komaf te maken met de juridische onzekerheid die momenteel heerst en die er vandaag de oorzaak van is dat heel wat vrijwilligersorganisaties weigerachtig staan tegen de inschakeling van mensen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut als vrijwilliger. Concreet pleit het Vlaams Minderhedencentrum er voor om via amendement "de wet betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers van 30 april 1999 en haar uitvoeringsbesluiten" toe te voegen aan de opsomming van wetten die niet van toepassing zijn op het vrijwilligerswerk in art. 9, eerste lid van het wetsvoorstel Van Gool. Als motivering voor dit amendement kan, naast bovenstaande juridische redenering, gerefereerd worden aan de internationaal en wetenschappelijk erkende voordelen die vrijwilligerswerk biedt aan vreemdelingen onder meer op het vlak van integratie, taalverwerving, doorbreken van sociale isolatie, uitbouwen van netwerken en het opdoen van ervaring die dienstig kan zijn op de arbeidsmarkt.

Recht op onderwijs

Toegang tot onderwijs

Alle kinderen die op het Belgisch grondgebied verblijven hebben recht op onderwijs. De grondwet verankert dit recht in art. 24, §3: "Ieder heeft recht op onderwijs, met eerbiediging van de fundamentele rechten en vrijheden. De toegang tot het onderwijs is kosteloos tot het einde van de leerplicht. Alle leerlingen die leerplichtig zijn, hebben ten laste van de gemeenschap recht op morele of religieuze opvoeding".

Het decreet van 28 juni 2002 betreffende gelijke onderwijskansen voorziet in een principieel inschrijvingsrecht voor alle kinderen in de school die het kind en zijn ouders verkiezen. Slechts in een beperkt aantal gevallen kan de school beslissen om een kind te weigeren of slechts voorlopig in te schrijven in het kader van een doorverwijzingsprocedure. Een inschrijving kan niet geweigerd worden op grond van de loutere vaststelling dat het verblijfsstatuut van de kandidaat-leerling of zijn ouders niet in orde is. De omzendbrief van 24 februari 2003 betreffende het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijfsstatuut bevestigt dit nogmaals.

Eens ingeschreven dienen deze leerlingen, zoals andere leerplichtige leerlingen, regelmatig aanwezig te zijn. Vanaf het ogenblik van inschrijving zijn deze kinderen voor de overheid subsidieerbaar in de gewone basisfinanciering van de school en kunnen scholen deze leerlingen – indien ze aan de voorwaarden voldoen – meetellen voor het verkrijgen van bijkomende financiële middelen (onthaalonderwijs, gelijke onderwijskansenbeleid, ...). Leerlingen die met succes een opleiding vervolledigen krijgen een diploma.

De inschrijving in een school biedt geen garantie voor de betrokken leerling of zijn/ haar familie met betrekking tot de asielpcedure of het verblijfsrecht. Anderzijds dienen scholen deze inschrijvingen van leerlingen zonder wettig verblijfsstatuut niet aan te geven aan de vreemdelingen- of politiediensten.

Oppakken van illegale vluchtelingenkinderen

Met het ministerie van Binnenlandse Zaken en de federale politie zijn afspraken gemaakt inzake het oppakken van illegale vluchtelingenkinderen. Een omzendbrief van 29 april 2003 bevestigt dat het niet toegestaan is leerplichtige kinderen van mensen zonder wettig verblijf tijdens schooltijd af te halen op school. Er dient bij voorkeur te worden opgetreden vóór schooltijd. Tevens wordt aangeraden om kinderen níet op te wachten aan de schoolpoort.

De betrokken politiedienst moet de schooldirectie voorafgaandelijk aan een optreden aan of in de nabijheid van de school inlichten en eveneens de directie op de hoogte brengen indien een kind niet meer naar school zal komen naar aanleiding van de uitvoering van een verwijderingsmaatregel. De Dienst Vreemdelingenzaken kan tenslotte beslissen de uitvoering van een verwijderingsmaatregel, genomen in de periode vanaf het begin van de paasvakantie tot het einde van het schooljaar, op te schorten tot het einde van het schooljaar als er schoolgaande kinderen van minder dan 18 jaar zijn.

Opleiding onder leerovereenkomst

Dankzij het "Koninklijk Besluit van 6 februari 2003 tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 juni 1999 houdende uitvoering van de wet van 30 april 1999 betreffende de tewerkstelling van buitenlandse werknemers" wordt gedoogd dat minderjarigen die onwettig in het land verblijven de mogelijkheid krijgen om een opleiding onder leerovereenkomst te volgen, een stage te doen of om alternerend te leren (deeltijds beroepssecundair onderwijs). Deze bepaling werd ook uitgebreid naar +18 jarigen om hen toe te laten een opleiding, aangevat voor de leeftijd van 18, te voltooien.

Recht op onderdak

Toegang tot de centra algemeen welzijnswerk

Mensen zonder wettig verblijf moeten in eerste instantie terechtkunnen op de normale huisvestingsmarkt. Voor begeleiding moeten deze mensen een beroep kunnen doen op de geëigende hulpverlenende instanties. Voor die mensen zonder wettig verblijf die nood hebben aan begeleiding en dakloos zijn, kan het algemeen welzijnswerk een oplossing bieden.

Eén van de voornaamste toegangsdrempels tot de thuislozenzorg is echter de afwezigheid van een regeling² voor de terugbetaling van de verblijfskosten. Om het recht op onderdak voor dakloze mensen zonder wettig verblijf vorm te geven, loopt het project 'Onderdak en oriëntatie van mensen zonder wettig verblijf die in een noodsituatie verkeren'. Dit project wordt gefinancierd via het federaal Impulsfonds Migrantenbeleid. Het project laat onder meer toe om tussen te komen in de verblijfskosten van mensen zonder papieren en wil in de eerste plaats een wettelijke regeling bekomen voor de betaling van de verblijfskosten in de onthaalhuizen van het algemeen welzijnswerk.

Prioriteit wordt gegeven aan personen met kinderen, personen die zwanger zijn of ziek zijn. Men wil deze mensen bovendien begeleiden naar een voor hen zinvol toekomstperspectief waaronder het activeren van het verblijfsdossier met het oog op een eventuele regularisatie of vrijwillige terugkeer.

² Cliënten in residentiële centra van het algemeen welzijnswerk betalen een dagprijs conform een protocol afgesloten met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Momenteel bedraagt de dagprijs 12,87 euro per dag met inbegrip van 1,67 euro zakgeld voor personen jonger dan 12 jaar en 20,91 euro per dag met inbegrip van 3,40 euro zakgeld voor personen van 12 jaar en ouder. Cliënten die een eigen inkomen hebben, betalen daarvan de dagprijs, voor cliënten die geen inkomen hebben wordt het bevoegde OCMW gecontacteerd.

Het project wil tevens de hulpverleners in het algemeen welzijnswerk en meer in het bijzonder in de onthaalhuizen bekwamen in het bieden van hulpverlening aan mensen zonder papieren. Het is anderzijds niet wenselijk om deze cliënten al te lang in een residentiële setting op te vangen. Eenmaal zij over de noodzakelijke vaardigheden beschikken om hun leven min of meer zelfstandig te organiseren, moeten zij – mits de nodige begeleiding – kunnen doorstromen naar de normale huisvestingsmarkt of naar begeleid zelfstandig wonen.

Via dit project worden in de onthaalhuizen te Brussel, te Gent en te Antwerpen 24 opvangplaatsen voorzien voor vreemdelingen zonder wettelijk verblijf in nood. Personen worden er maximum 6 maanden opgevangen.

In deze periode wordt het toekomstperspectief uitgeklaard en wordt naar dit perspectief toegewerkt. De betrokken personen krijgen sociale begeleiding bij de realisatie van hun project. Bij twee derden van de opgevangen personen werd aan een regularisatie van hun situatie gewerkt en een kleine 10% werkte aan een voorbereiding van een terugkeer naar het land van herkomst. Ongeveer 7% verliet het opvangproject en koos ervoor om hier verder clandestien te verblijven.

Toegang tot de sociale huisvesting

De standpunten, waarvan ook sprake in het jaarverslag 2001, m.b.t. mensen zonder wettig verblijf van (toenmalig) minister van huisvesting Jaak Gabriëls, zijn per omzendbrief dd. 31/01/2002 aan alle Vlaamse sociale huisvestingsmaatschappijen meegedeeld. Die standpunten luiden als volgt:

- een kandidaat-huurder, die (tijdelijk) legaal op het Belgische grondgebied verblijft en een officieel adres heeft, kan worden ingeschreven als kandidaat-huurder en aan hem kan een sociale woning worden toegewezen;
- een kandidaat-huurder, die illegaal op het Belgische grondgebied verblijft, kan niet worden ingeschreven als kandidaat-huurder, en aan hem kan geen sociale woning worden toegewezen, behalve in de 2 volgende situaties:
 - een kandidaat-huurder verblijft illegaal op het Belgische grondgebied en op basis van de wet van 22 december 1999 heeft hij een regularisatieaanvraag ingediend die nog niet definitief afgewezen werd;
 - een kandidaat-huurder waarvan de asielaanvraag afgewezen werd met een beslissing ‘weigering van verblijf’ zonder een bevel om het grondgebied te verlaten;
- de huur van een sociale woning kan worden stopgezet wanneer een vreemdeling zijn verblijfsrecht verliest tijdens het huren van een sociale woning.

Deze werkwijze wordt tot op heden nog altijd gehanteerd en is in de loop van 2002 nog verder toegelicht m.b.t. gehuwde en samenwonende koppels waarvan 1 persoon legaal op het grondgebied verblijft.

Van een samenwonend koppel, waarvan één partner niet aan de voormelde criteria voldoet, kan alleen de partner die er wel aan voldoet ingeschreven worden als kandidaat-huurder. Enkel deze laatste kan bij de toewijzing van een sociale woning huurder worden en hij alleen kan het huurcontract ondertekenen. Voor de berekening van de huurprijs wordt wel rekening gehouden met het inkomen van alle medebewoners.

Wanneer één van de partners van een gehuwd koppel niet aan de voormelde criteria voldoet, is hij bij de toewijzing van een woning, in afwijking van de voormelde regel voor samenwonenden, toch huurder.

Recht op gezondheidszorg

Medisch Steunpunt Mensen zonder Papieren – Brussel

Het Medisch Steunpunt zonder Papieren wil de toegang tot de gezondheidszorg waarborgen voor vreemdelingen zonder wettig verblijf die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen. Het Medisch Steunpunt wordt sinds 1994 erkend en gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Via het K.B. ‘dringende medische hulp’ of door haar medisch netwerk tracht het Medisch Steunpunt daadwerkelijk tussen te komen zodat ook mensen zonder wettig verblijf terecht kunnen in de bestaande gezondheidsstructuren. Tevens tracht het Steunpunt deze mensen te oriënteren naar een realistisch toekomstperspectief. Deze oriëntering gebeurt in samenwerking met Steunpunt Mensen zonder Papieren- Regio Brussel.

Via haar structurele werking ijvert het Medisch Steunpunt voor de erkenning van de gezondheidszorg voor vreemdelingen zonder wettig verblijf als basisrecht en voor het waarborgen van de gezondheidszorg doorheen het hele levensproject van de betrokkene, ook bij een eventuele terugkeer.

Het Medisch Steunpunt beschikt onder meer over folders in het Nederlands, Frans, Engels, Duits, Spaans, Russisch en Arabisch over ‘Dringende medische hulp’ aan vreemdelingen zonder wettig verblijf / Zwangerschap, bevalling en postnatale zorgen / De ziekteverzekering voor mensen zonder wettig verblijf / Het bekomen (of behouden) van een verblijf omwille van medische redenen / Visum om medische redenen en tenlasteneming.

Voor meer informatie over het Medisch Steunpunt zie: <http://www.medimmigrant.be/>

Ondersteuningspunt Medische Zorg - Antwerpen

Het Ondersteuningspunt Medische Zorg, een initiatief van lokaal integratiecentrum de Acht, is opgericht uit de bezorgdheid van een aantal sociale diensten die vaststelden dat mensen zonder wettig verblijf of met een precair verblijfsstatuut op heel wat drempels stoten als zij medische verzorging nodig hebben. Het Ondersteuningspunt beoogt een vlotte toegang tot de reguliere gezondheidszorg voor personen met een precair of zonder wettig verblijf, die in de stad Antwerpen wonen.

Taken van het Ondersteuningspunt Medische Zorg (zie ook www.de8.be/medischezorg.htm)

- De helpdesk beantwoordt vragen over de procedures die de toegang tot de gezondheidszorg voor mensen met een precair of zonder wettig verblijf regelen. Hij bemiddelt bij de betrokken diensten. Op vraag van en in overleg met sociale diensten en medische zorgverstrekkers verzamelt de helpdesk informatie die nuttig kan zijn in de contacten met deze doelgroep.
- Informatie en vorming: het Ondersteuningspunt geeft informatie en vorming over de procedures die de toegang tot de gezondheidszorg voor mensen met een precair of zonder wettig verblijf regelen en gaat in op vragen van diensten of organisaties om toelichting te komen geven.
- Promotie van de eerstelijns gezondheidszorg: de huisarts is een centrale figuur in de gezondheidszorg. Mensen met een precair of zonder wettig verblijfsstatuut komen moeilijk bij een huisarts. Het Ondersteuningspunt bereidt in samenwerking met enkele sociale diensten en huisartsenkringen een campagne voor, om deze personen naar de huisartsen toe te leiden.

Beschikbare folders: Dringende Medische hulp aan mensen zonder papieren: infobrochure voor zorgverstrekkers in Antwerpen / Zonder papieren en ziek: Hoe geraak ik aan de nodige medische zorgen? Infobrochure voor mensen zonder papieren in de stad Antwerpen (beschikbaar in 10 talen) / Overzicht van de verblijfsituaties en de toegang tot de gezondheidszorg / Zwangerschap, Bevalling en Postnatale zorgen / Visum om Medische Redenen / Het bekomen van een Verblijfsstatus omwille van Medische Redenen / Ziekteverzekering voor Mensen zonder Wettig Verblijf.

Oriëntatiepunt Gezondheidszorg Oost-Vlaanderen

Het Oriëntatiepunt Gezondheidszorg Oost-Vlaanderen, uitgebouwd door een samenwerking van het Provinciaal Integratiecentrum Oost-Vlaanderen vzw en het Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, maakte in 2003 een medische identificatiepas en attesten op maat (attesten voor zorgverstrekkers 'dringende medische hulp') voor het OCMW van Sint-Niklaas. De OCMW-raad heeft hieraan reeds zijn goedkeuring gegeven.

Verder is in het kader van het opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf vanuit het Oriëntatiepunt een schrijven gericht naar alle Oost-Vlaamse OCMW's met 2 concrete acties: deze medische identificatiepas bekend maken en het gebruik ervan stimuleren en de OCMW's stimuleren tot het afsluiten van conventies met zorgverstrekkers op het grondgebied. Hiertoe vond inmiddels een eerste overleg plaats tussen het Oriëntatiepunt en het OCMW van Ronse. Het is de bedoeling dat tegen de zomer van 2004 een algemeen instrument ter evaluatie van deze medische identificatiepas wordt aangemaakt en verspreid onder de gebruikers.

Acties van Kind en Gezin

Er werden geen specifieke acties opgezet in functie van de dienstverlening aan gezinnen die illegaal verblijven, met uitzondering van de ontwikkeling van pictografisch materiaal waarmee in 2002 werd gestart. Hierbij worden de inhoud van het ABC-boek ten behoeve van anderstalige moeders omgezet in pictografische wegraven. In 2003 werd een eerste pakket gefinaliseerd dat begin 2004 wordt verspreid. Het aanbod van pictografisch materiaal wordt verder uitgewerkt in 2004. (zie ook Welzijn en Gezondheid – deel 1).

Initiatieven van de minderhedensector

Initiatieven t.a.v. illegalen op doorreis

De provincie West-Vlaanderen heeft veel te maken met illegalen die via Zeebrugge de overtocht naar Groot-Brittannië proberen te maken. Op vraag van de scheepvaartpolitie van Zeebrugge is een samenwerking met het Provinciaal Integratiecentrum West-Vlaanderen tot stand gekomen, die zich vooral richt op de zogenaamde 'illegalen op doorreis', een specifieke groep van mensen zonder papieren. Die doelgroep is, gezien de verscherpte controles aan de buitengrenzen van het Schengengebied, aanzienlijk toegenomen en maakt op jaarbasis de grootste groep mensen zonder papieren in West-Vlaanderen uit.

Aangezien die groep in de meeste gevallen, na hun onderschepping in het havengebied of onderweg, geen beroep doet op de Belgische asielprocedures worden ze gerepatriëerd of krijgen ze een bevelschrift om het Belgisch grondgebied binnen de 5 dagen te verlaten. Het is de bedoeling de basisrechten van mensen zonder papieren, ondermeer op vlak van medische verzorging, te vrijwaren en de netwerkvorming tussen de verschillende betrokken instanties te bevorderen.

Op 12 mei 2003 organiseerde het Provinciaal Integratiecentrum West-Vlaanderen, samen met het provinciebestuur, een colloquium rond de problematiek van "Illegalen op doorreis – balanceren op het slappe koord tussen welzijn en justitie". Het was de eerste keer in Vlaanderen dat vertegenwoordigers van verschillende beleidsniveaus, de rechterlijke macht, het politiewezen, uitvoerende instanties en de welzijnssector elkaar vonden in een gezamenlijk streven om de schrijnende problematiek van illegalen op doorreis te bespreken. Het colloquium kon rekenen op veel interesse. Het provinciebestuur van West-Vlaanderen is bereid om in de toekomst de nodige impulsen en ondersteuning ter zake te blijven geven.

Sociaal-juridische dienstverlening

De provincie Limburg beschikt over een uitgebouwde juridische helpdesk. Zij zorgen voor sociaal juridische begeleiding waarbij het accent ligt op het regulariseren van illegaal verblijf (artikel 9§3 van de wet van 15 december 1980). Daarnaast wordt doorverwezen naar het provinciale netwerk voor voedsel, onderdak en medische zorgen, worden folders opgesteld en verspreid om de doelgroep te informeren over hun rechten en wordt het toekomstperspectief besproken.

Eén van de belangrijkste taken van de helpdesk bestaat er in om diensten en vrijwilligers te informeren over de rechten van mensen zonder wettig verblijf. Hiervoor worden naast de verspreiding van nieuwsbrieven en folders ook info- en vormingssessies aan eerste lijnsdiensten georganiseerd. Om meer zicht te krijgen op doelgroep in Limburg werd er een enquête georganiseerd bij OCMW's, spoedgevallendiensten en vrijwilligers. Via het provinciaal netwerk mensen zonder papieren wordt gewerkt aan gerichte doorverwijzing. Het netwerk intermedieert ook bij conflicten tussen diensten. Momenteel wordt gewerkt aan de aanbidding van individuele consulting aan advocaten voor hun deel in pro-deo. Doel hiervan is hen gevoelig te maken voor de doelgroep en hun deskundigheid te bevorderen via concrete dossieradvisering. Een laatste aandachtspunt is de initiatie van het lokale opvangbeleid. Hiertoe wordt regelmatig overlegd met lokale verantwoordelijken.

Receptenboek opvangbeleid

Onder impuls van RIC de Foyer is een "receptenboek" opgesteld dat als kader zou moeten fungeren voor de implementatie van een gemeentelijke opvangbeleid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het receptenboek bevat volgende aandachtspunten.

- *Principes van behoorlijk bestuur toepassen.* Dit gaat om klantvriendelijk onthaal, het inbouwen van garanties voor een correcte dienstverlening, het creëren van een 'loketboekje' met daarin een overzichtelijke uitleg die tevens kan dienen als checklist bij administratieve handelingen, redelijke prijzen voor de administratieve kosten, bespreekbaar maken van het thema, vorming van personeel, zinvolle doorverwijzingen en het aanstellen van een ombudsman in de gemeente.
- *OCMW.* Het OCMW garandeert de menselijke waardigheid door het afschaffen van de praktijk om alle hulpvragen die geen betrekking hebben op 'dringende medische hulp' af te wijzen omwille van het onwettig verblijf. Het OCMW dient een passende hulpverlening aan te bieden in schrijnende gevallen en zorgt ervoor dat de hulpvrager zich juridisch kan laten bijstaan. Er wordt aandacht besteed aan de uniformisering van de hulpverlening bij de verschillende OCMW. Het Recht op Dringende Medische Hulp dient correct toegepast te worden.
- *Onderwijs.* Initiatieven worden voorgesteld om de toegankelijkheid en toeleiding van kinderen zonder wettig verblijf naar onderwijs te verbeteren en om specifieke knelpunten op school aan te pakken en op te sporen.
- *Gezondheidszorg.* De gemeente moet in samenwerking met het OCMW streven naar harmonisatie van haar beleid t.a.v. de doelgroep. Bijzondere aandacht moet gaan naar informatieverstrekking.
- *Voedselzekerheid en materiele basisbehoeften.* De gemeente kan initiatieven nemen om problemen bij bedelingsorganisaties inzake bevoorrading, bewaring, opslag en transport aan te pakken en projecten lanceren om sociale tewerkstelling in dit kader aan te moedigen (implementatie van het model 'sociale kruidenierszaak').
- *Huisvesting.* Gezien dit nog steeds een groot probleem is voor de Brusselse doelgroep is uitbreiding van residentiele opvangmogelijkheden noodzakelijk. De gemeente zou deze initiatieven moeten ondersteunen. De gemeentelijke strijd tegen huisjesmelkers mag niet ontaarden in een klopjacht op de doelgroep.

- *Juridische bijstand.* Een gemeente die zelf een eerste lijnsdienst heeft, neemt initiatieven om haar hulpverlening te professionaliseren en haar toegankelijkheid te verhogen.
- *Jongeren.* In het najaar van 2003 publiceerde de Brusselse Welzijnsraad het rapport 'Jeugdhulpverlening: een recht voor alle Brusselse jongeren'. Hierin zijn een aantal voorstellen opgenomen m.b.t. hulpverlening aan jongeren zonder wettig verblijf.
- *Onderstandsfonds.* Er wordt voorgesteld een fonds op te richten om op basis van individuele dossiers de hulp te financieren die organisaties verlenen aan mensen zonder papieren. Een neutrale organisatie zou dit oprichten, de lokale besturen kunnen dit mee financieren.

Stappenplan opvangbeleid

Het provinciaal integratiecentrum Antwerpen (PRICMA vzw) heeft een stappenplan uitgewerkt dat als kader dient om met lokale besturen en de provinciale overheid in gesprek te treden over het vormgeven van het opvangbeleid. In een eerste hoofdstuk van dit stappenplan wordt het opvangbeleid en de doelgroep van dit beleid gesitueerd. Hoofdstuk 2 bevat een concreet stappenplan om een opvangbeleid te ontwikkelen. Het document wordt afgesloten met een aantal bijlagen (o.a. voorstel van beleidsvoorstel en voorbeelden van brieven).

Gezinsondersteuning voor Kosovaarse Roma

In het Waasland loopt het project 'uitbouw van een laagdrempelige inlooppaats waar Kosovaarse Roma gezinsondersteuning krijgen', van de zelforganisatie Romano Dzuvdipe vzw (Het leven van de Roma). Deze zelforganisatie, pas opgericht in 2000 en dus nog vrij jong, richt zich naar alle Joegoslavische Roma in Vlaanderen.

Dit project richt zich naar de naar schatting 700 Kosovaarse Roma in de regio. Meestal hebben deze mensen geen onthaalaanbod gekregen, hun statuut is precair, ze worden meestal gedoogd ondanks hun illegale verblijfstitel, hebben geen recht op legaal werk en geen direct recht op maatschappelijke steun. In het laagdrempelige inlooppaats kunnen de Roma terecht met hun hulpvragen en wordt een gerichte doorverwijzing naar het reguliere aanbod gerealiseerd. Er worden ook groepsgerichte vormingsactiviteiten georganiseerd rond (preventieve) gezondheidszorg en onderwijs.

In 2004 zal een concrete samenwerking met het CAW Waas en Dender vzw worden georganiseerd zodat Roma op regelmatige wijze bij het CAW terecht kunnen met hun hulpvragen. Het provinciaal integratiecentrum Oost-Vlaanderen financiert een deeltijds Roma-werker. Dit wordt aangevuld met een deeltijds projectmedewerker gefinancierd via de experimentele projectmiddelen (minderhedendecreet).

NIET BEGELEIDE MINDERJARIGEN

N.a.v. het uitwijzingsbeleid van de federale overheid t.a.v. niet begeleide minderjarigen (NBM) zonder wettig verblijf die een misdrijf pleegden (zomer 2002), pleit de ICEM-werkgroep Opvangbeleid er voor om het belang van de zorgvuldigheid in het uitwijzingsbeleid van NBM vanuit de eigen bevoegdheid voor het opvangbeleid sterker te benadrukken naar de federale overheid toe.

Om dit te concretiseren heeft de werkgroep Opvangbeleid een advies³ geformuleerd aan de minister bevoegd voor Welzijn. Dit advies is op het einde van dit deel als bijlage 2 opgenomen. De belangrijkste punten uit dit advies worden hieronder weergegeven.

- Het verdient aanbeveling om de vraag nader te onderzoeken of minderjarigen naar Belgisch recht überhaupt kunnen uitgewezen worden.

³ Het advies en de vertaling ervan in het Frans zijn gepubliceerd op de website minderheden: <http://www.minderheden.be> (minderheden / doelgroepen / mensen zonder wettig verblijf)

- Indien de bestaande praktijk zou bevestigd worden, met name dat het geoorloofd is om minderjarigen in bepaalde gevallen en onder welbepaalde omstandigheden uit te wijzen, dan moet de bestaande ‘snelrechtprocedure’ afgevoerd worden omdat ze haaks staat op de notie ‘zorgvuldigheid’.
- Het alternatief bestaat er in een **standaardprocedure** uit te werken voor het uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Dit betekent het toepassen van de wet op jeugdbescherming m.i.v. het zorgvuldig plaatsen van de jongere. Hierbij dienen de eigen diensten van de Gemeenschappen ten volle hun verantwoordelijkheid op te nemen.
- Het uitwerken van deze normale procedure dient **in overleg tussen de Gemeenschappen en Justitie** te gebeuren. Overleg en samenwerking tussen beide partners is immers een kritische succesfactor voor het slagen van deze procedure. In het kader van dit overleg dienen de verantwoordelijkheden van Justitie enerzijds en de Gemeenschappen anderzijds nauwkeurig bepaald. Het is aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn de minister bevoegd voor Justitie hierover aanspreekt.
- Voor het uitwerken van een normale, zorgvuldige procedure moet men kunnen terugvallen op **correcte richtlijnen en dienstorders**. Dit geldt ook wanneer het om het uitwijzen van minderjarigen zonder wettig verblijf gaat die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Het verdient dan ook aanbeveling dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn de minister bevoegd voor Binnenlandse Zaken aanspreekt over de hierboven vermelde dienstnota.
- Het zorgvuldig uitwijzen van niet begeleide minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, is mede afhankelijk van het zeer snel en efficiënt optreden van Justitie wat betreft de strafrechtelijke kant van de zaak met betrekking tot de georganiseerde criminaliteit. Momenteel is dat doorgaans niet het geval. Het voorzien in een **operationeel overleg tussen de Gemeenschappen en Justitie** in functie van de **synergie opvang** (Justitie – jeugdbescherming) en **strafrecht** (gerechtelijk onderzoek) kan hiertoe bijdragen. Het is aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn dit voorstel bepleit bij de minister bevoegd voor Justitie.
- Het zorgvuldig uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, is mede afhankelijk van het voorhanden zijn van **voldoende kwaliteitsvolle opvangvoorzieningen**. Het is derhalve aangewezen om méér opvangplaatsen te voorzien voor niet begeleide minderjarigen.
- Het is verder ook aangewezen dat voorzieningen die deze jongeren opvangen, de kans krijgen en zelf ook de nodige stappen zetten om de nodige competentie in huis halen om deze jongeren zorgvuldig op het vangen. Bij het uitwerken van dit zorgvuldig opvangaanbod kan inspiratie geput uit de aanbevelingen geformuleerd in het kader van het project ‘minderheden en integrale jeugdhulpverlening’ dat het Vlaams Minderhedencentrum in 2001 uitvoerde.
- Inzonderheid in de **gemeenschapsinstellingen** voor bijzondere jeugdbijstand is er behoefte aan meer specificiteit teneinde NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd zorgvuldig te kunnen opvangen. Het verdient aanbeveling dat de minister van Welzijn in samenspraak met de administratie en de betrokken instellingen een evaluatie doorvoert en een werkgroep opstart belast met het uitwerken van duidelijke procedures voor het uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

In opvolging van dit advies zal in 2004 bijzondere aandacht gaan naar het concretiseren van het aspect ‘kwaliteitsvolle opvang’ van niet –begeleide minderjarigen.

Niet begeleide minderjarigen in de jeugdzorg

De bijzondere jeugdbijstand wordt nog steeds geconfronteerd met hulpvragen van niet-begeleide minderjarigen. De asielwet van 15 december 1980 strekt zich immers niet uit tot hen. In afwachting van de voogdijregeling en de nog op te richten voogdijdienst regelt een nota van 1 maart 2002 de aanpak van niet-begeleide minderjarigen en kunnen uitgeprocedeerde en illegale jongeren bij de comités voor bijzondere jeugdzorg terecht.

Omwille van de nood aan specifieke opvang die rekening houdt met de gediversifieerde noden van deze jongeren zonder papieren – slachtoffer van mensenhandel, ontbrekend sociaal netwerk, administratieve regeling, repatriëring - subsidieert de Vlaamse overheid in toenemende mate gespecialiseerde opvangdiensten en projecten voor deze specifieke probleemgroep. In 2002 werd het private hulpaanbod van de bijzondere jeugdbijstand uitgebreid met initiatieven die zich specifiek op de begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen richten.

Vzw Joba – De Hand

Begin 2002 sloot Vlaams minister Mieke Vogels een overeenkomst af met vzw Joba-De Hand over de begeleiding van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen via een opvang in de formules ‘kamers met aandacht’ en ‘begeleid zelfstandig wonen’. Deze formule moet voorkomen dat de minderjarigen in het criminele milieu terechtkomen of misbruikt worden en moet zorgen voor voorbereidende en bevorderende begeleiding naar onderwijs, tewerkstelling en maatschappelijk oriëntatie. Het aanbod vertrekt vanuit een pleeggezinformule, waarna de jongeren kunnen overstappen naar begeleid zelfstandig wonen. Het pleeggezin kan dan nog als steungezin fungeren.

De doelgroep voor deze overeenkomst zijn niet-begeleide (niet vergezeld door ouders of voogd) minderjarigen vanaf 16 jaar en jonger dan 18 jaar die onderdaan zijn van een land dat niet behoort tot de Europese Unie, die geen asiel aangevraagd hebben, die uitgeprocedeed zijn of die clandestien in België verblijven.

Voor de uitvoering van deze overeenkomst ontvangt Joba-De Hand op jaarbasis 44.000 euro.

Minor Ndako vzw en 't Huis vzw

In 2002 werd de capaciteit van het private aanbod, ten gevolge van de ministeriële omzendbrief d.d. 27 maart 2002 ‘uitbreiding en versterking van het residentiële aanbod in de bijzondere jeugdbijstand voor de opvang van niet-begeleide buitenlandse minderjarigen’ uitgebreid met residentiële plaatsen voor de opvang de doelgroep.

't Huis vzw in Aalst, sedert 1 mei 1999 erkend als begeleidingstehuis in de categorie 1bis voor 15 niet-begeleide buitenlandse jongens en meisjes van 0 tot 18 jaar, kreeg op 1 september 2002 een uitbreiding van haar erkenning tot 20 plaatsen, waarvan maximum 5 in begeleid zelfstandig wonen. De vzw ontvangt hiervoor op jaarbasis ca. 650.000 euro.

De werking van 't Huis steunt op volgende peilers: open begeleidingstehuis, eerste opvang met klemtoon op veiligheid en tot rust komen van de cliënt, toeleidend naar onderwijs (inclusief taalonderricht) en respect voor culturele en religieuze eigenheid. De voornaamste doelstellingen van het aanbod zijn oriëntatie naar een zinvol toekomstperspectief, terugkeer naar het land van herkomst als daar een familiale begeleiding wordt gevonden of overgang naar een pleeggezin bij een langdurig verblijf in Vlaanderen.

Minor Ndako vzw in Brussel is sedert 1 september 2002 als begeleidingstehuis in de categorie 1bis erkend met een capaciteit van 15 jongens en meisjes van 12 tot 18 jaar, waarvan maximum 3 in begeleid zelfstandig wonen. De vzw ontvangt hiervoor ca. 510.000 euro op jaarbasis.

Als algemeen kader wenst de voorziening levensomstandigheden aan te bieden die zo dicht mogelijk de gewone omstandigheden en levenswijzen van de samenleving benaderen. Men werkt contextgericht, waarbij er, zolang er geen concrete aanwijzingen zijn dat een terugkeer tot de mogelijkheden behoort, gewerkt wordt vanuit de veronderstelling dat de jongere in België zal blijven. Bovendien vertrekt men vanuit het emancipatorische principe. Uit deze uitgangspunten volgt een structureel-gerichte werking. De hulpverlening wordt methodisch onderbouwd vanuit hulpverlening op maat, korte duurtijd, kleinschaligheid en een integrale benadering. Dit alles vertaalt zich in volgende pedagogische werkinstrumenten: een individuele en gedifferentieerde begeleiding (onthaalfase, begeleiding bij terugkeer naar het land van herkomst, begeleiding in het kader van opvang op langere termijn en begeleiding in specifieke situaties), leefgroepwerking, schoolnetwerking en studiebegeleiding, en netwerkvorming.

BIJLAGE 1

KERN TAKEN VOOR HET OPVANGBELEID VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF IN VLAANDEREN. AANBEVELINGEN OVER WIE WAT MOET DOEN.

TEKST GOEDGEKEURD DOOR DE ICEM-WERKGROEP OPVANGBELEID OP 20 JUNI 2003

☛ MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF: WIE ZIJN ZE?

1. Ook in Vlaanderen verblijven er tienduizenden mensen die over geen legaal verblijf beschikken. Het gaat om een zeer heterogene groep. Afhankelijk van het feit of zij vroeger een legale (tijdelijke, voorwaardelijke of zelfs definitieve) verblijfsstatus bezaten of niet, behoren zij vooral tot één van onderstaande groepen: clandestiene migranten die nooit een verblijfsvergunning vroegen en ofwel clandestien ofwel als toerist België binnenkwamen; uitgeprocedeerde asielzoekers die een uitwijzingsbevel kregen waartegen geen schorsend beroep meer loopt; uitgeprocedeerde gezinsherenigers of samenwoners; buitenlandse studenten zonder verblijfsrecht; ex arbeidsmigranten; vreemdelingen die hun diplomatiek of consulaire statuut verloren zijn; ex au pairs; uitgeprocedeerde slachtoffers van mensenhandel; verbannen vreemdelingen die na een strafrechtelijke veroordeling ook hun verblijf verloren door een beslissing van Binnenlandse Zaken; ex gevestigde vreemdelingen die waren teruggekeerd naar hun land en die bij terugkeer naar België geen statuut krijgen.
2. Een specifieke categorie wordt gevormd door die mensen - in hoofdzaak Oost-Europeanen - die met een toeristenstatus legaal ons land binnengekomen zijn en al klussend langer blijven dan wettelijk mag. Zij zien hun aanwezigheid als tijdelijk en als bedoeld om op zo kort mogelijke termijn veel geld te verdienen waarmee ze dan in hun streek van herkomst iets kunnen opzetten of kopen.
3. Voor veel mensen zonder wettig verblijf was de regularisatiewet van 22 december 1999 de opstap naar legaal verblijf. In totaal werden er nagenoeg 37.000 regularisatieaanvragen ingediend. Begin 2003 waren er in totaal 35.997 dossiers afgehandeld waarvan 25.350 positieve beslissingen. Een enquête van Kerkwerk Multicultureel Samenleven gehouden in het voorjaar 2000 toonde anderzijds aan dat een grote groep mensen zonder wettig verblijf géén aanvraag hadden ingediend, ook al beantwoordden ze misschien aan de criteria van de regularisatiewet.

Een belangrijk deel van de personen om wie het hier gaat, woont in Vlaanderen. Zij die door regularisatie recht op verblijf verwerven, behoren tot de doelgroep van het emancipatiebeleid. Zij krijgen ook de kans een inburgeringsprogramma te volgen. Personen zonder verblijfsstatus die in een onmenselijke situatie dreigen terecht te komen, behoren tot de doelgroep van het opvangbeleid.

☛ WAAROM EEN OPVANGBELEID AANGEWEEZEN IS

4. Niet alle mensen zonder wettig verblijf hebben nood aan een opvangbeleid. Een aantal onder hen is immers in staat op eigen kracht te overleven en vraagt dan ook geen bijzondere aandacht van de Vlaamse overheid. Anderen daarentegen lopen het risico in een onmenselijke situatie terecht te komen. Om te voorkomen dat de grondrechten van deze mensen geschaad worden, moet er een gericht beleid gevoerd worden⁴.
5. De grondwet, het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM), het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (HGEU), de VN-Convention inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden, het VN-Verdrag voor de Rechten van het Kind en - specifieke voor Vlaanderen - het minderhedendecreet, vormen het kader waarbinnen deze toenemende beleidsaandacht vorm krijgt. Dit kader maakt dat mensen zonder wettig verblijf onder het toepassingsgebied van een aantal grondrechten vallen en geeft de overheid de opdracht er over te waken dat deze grondrechten kunnen geëffectueerd worden.
6. Artikel 23 van de gecoördineerde Grondwet van 17 februari 1994 stelt dat ieder het recht heeft een menswaardig leven te leiden. Artikel 191 stelt bovendien dat iedere vreemdeling die zich op het grondgebied van België bevindt, de bescherming geniet verleend aan personen en goederen, behoudens de bij de wet gestelde uitzonderingen. Hieruit volgt dat alle vreemdelingen die zich in België bevinden, ook zij die geen wettig verblijf hebben, in principe dezelfde rechten hebben als de Belgen tenzij de wetten zelf daarop een uitzondering voorzien. Dit is een standpunt dat door het Arbitragehof bevestigd werd.

⁴ Vermeld dient ook dat artikel 77 van de Belgische vreemdelingenwet bepaalt dat het helpen of bijstaan van een vreemdeling zonder wettig verblijf niet strafbaar is als deze hulp of bijstand vanuit voornamelijk humanitaire (of menslievende) overwegingen werd verleend.

7. Artikel 1 van het EVRM stelt dat de in het verdrag opgesomde grondrechten moeten verzekerd worden ten aanzien van eenieder die zich onder rechtsmacht van de (Belgische) staat bevindt. Legaal verblijf kan dus geen *conditio sine qua non* zijn om over grondrechten te kunnen beschikken, een stelling die herhaaldelijk bevestigd werd door de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens te Straatsburg.
8. Artikel 1 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie stelt zonder enige voorwaarde of beperking dat de menselijke waardigheid onschendbaar is en dat zij moet worden beschermd en geëerbiedigd. De in het Handvest opgenomen grondrechten zijn niet enkel van toepassing op EU - onderdanen maar ze moeten door de Instellingen en de organen van de Europese Unie eveneens gewaarborgd worden ten aanzien van 'eenieder'. De enige uitzonderingen hierop zijn een heel beperkt aantal grondrechten die uitdrukkelijk voorbehouden werden aan EU- en/of niet-EU onderdanen die legaal verblijven in en reizen binnen de EU.
9. De Internationale VN-Conventie van 18 december 1990 inzake de bescherming van de rechten van alle arbeidsmigranten en hun gezinsleden beoogt de bescherming van de mensenrechten van elkeen die als arbeidsmigrant kan worden beschouwd, ongeacht zijn of haar legale verblijfsstatus.
10. Het VN-Verdrag inzake de Rechten van het Kind van 20 november 1989, in de Vlaamse Gemeenschap goedgekeurd bij decreet op 15 mei 1991, beoogt de rechten van kinderen te waarborgen en te promoten en dat voor alle kinderen zonder onderscheid. Artikel 2, lid 1 van het Kinderrechtenverdrag stelt dat de in het verdrag opgesomde grondrechten zonder enige discriminatie moeten gewaarborgd worden ten aanzien van ieder kind dat zich onder de rechtsbevoegdheid van de (Belgische) staat bevindt.
11. Het decreet inzake het Vlaamse beleid t.a.v. etnisch-culturele minderheden van 28 april 1998 tenslotte stelt dat het Vlaams minderhedenbeleid een spoor opvangbeleid omvat dat gericht is op de opvang en oriëntering van die mensen zonder wettig verblijf die wegens hun noodsituatie opvang en bijstand vragen. De notie 'oriëntering' geeft aan dat het begeleiden van mensen zonder wettig verblijf gekoppeld moet worden aan het uitwerken van een zinvol toekomstperspectief (regularisatie en integratie, overlevingsstrategie, terugkeer of migratie). Het opvangbeleid is een inclusief beleid dat prioritair gevoerd wordt op de beleidsdomeinen welzijn, gezondheidszorg en onderwijs. Bij dit alles staat respect voor de menselijke waardigheid en de fundamentele mensenrechten voorop.
12. Niet alleen de zorg voor het effectueren van grondrechten van mensen zonder wettig verblijf maar evenzeer de zorg voor het algemeen belang, verantwoorden de noodzaak van een opvangbeleid. Het zoeken naar wegen en instrumenten om ook mensen zonder verblijfsstatus te bereiken, komt immers de stabiliteit en sociale cohesie van de samenleving en de veiligheid en gezondheid van de andere burgers ten goede.
13. In volkswijken met een sterke concentratie mensen zonder wettig verblijf stelt zich immers een specifieke samenlevingsproblematiek. Er ontstaat een nieuwe kloof tussen de gevestigde (autochtone en allochtone) bewoners en deze nieuwe groep inwijkelingen die veelal als ongewenste indringers worden beschouwd. Bovendien maakt de overlevingsstrategie waarop mensen zonder wettig verblijf soms moeten terugvallen dat overlast en onveiligheid in de wijk daadwerkelijk kunnen toenemen.
14. Bevorderen van het harmonieus samenleven in deze wijken kan evenwel niet los van de mensen zelf gebeuren. Als mede-inwoners van de wijk moeten mensen zonder wettig verblijf mee betrokken worden bij initiatieven gericht op het bevorderen van het participatief burgerschap. Bovendien ontstaan er vanuit deze volkswijken soms ook netwerken die mensen zonder wettig verblijf ondersteunen en helpen. Het bereiken en betrekken van deze wijkbewoners en hun netwerken en het ontwikkelen van aangepaste methodieken van samenlevingsopbouw is een opdracht van de geëigende structuren voor samenlevingsopbouw.
15. Bevorderen van het harmonieus samenleven kan anderzijds niet losgekoppeld van het voeren van een opvangbeleid. Het in praktijk brengen van de kerntaken van het opvangbeleid zal immers de leefsituatie van mensen zonder wettig verblijf in nood verbeteren wat een positieve impact zal hebben op het samenleven in de wijk.

Besluit

16. *Internationale mensenrechtelijke engagementen binden ook de Vlaamse overheid*

Elke natuurlijke persoon die zich feitelijk op het Belgisch grondgebied bevindt, en dus ook elke veemdeling zonder wettig verblijf, beschikt t.a.v. de Belgische staat over een aantal grondrechten, rechten en plichten.

Maar ...

17. Het feit dat mensen zonder wettig verblijf onder het toepassingsgebied van een aantal grondrechten vallen, wil echter niet zeggen dat deze grondrechten zonder meer afdwingbaar zijn. Bovendien is er geen eenduidige en duidelijke afbakening van de ondergrens van beleidsvrijheid die een staat op het vlak van sociaal-economische grondrechten bezit.

Dat sociale rechten een ‘harde kern’ (een zogeheten minimum core) bezitten die de overheid moet effectueren, wordt algemeen aanvaard. Bepaalde van deze rechten zijn ondertussen vertaald in engagementen vanwege de overheid en in concrete regelgeving (vb. dringende medische hulp, toegang tot onderwijs voor minderjarigen). Op andere punten is dit (nog) niet het geval en is het minder duidelijk wat deze ‘minimum core’ kan inhouden. Voorliggende nota kan beschouwd als een aanzet om dit te verduidelijken.

18. *De internrechtelijke bevoegdheidsregeling maakt dat de Vlaamse overheid een beleid naar mensen zonder papieren kan voeren.*

De bevoegdheidsverdeling tussen Vlaams en federaal niveau maakt dat de Vlaamse overheid een beleid naar mensen zonder papieren kan voeren. De bijzondere wetgever laat bevoegdheidsruimte aan de Vlaamse overheid voor het voeren van een sociaal beleid naar mensen zonder wettig verblijf. Het minderhedendecreet omschrijft deze bevoegdheidsruimte voor wat de Vlaamse overheid betreft. De federale overheid van haar kant heeft - binnen haar eigen bevoegdheden - eveneens aandacht voor het effectueren van welbepaalde sociale rechten van de doelgroep.

19. *Het Vlaamse opvangbeleid is complementair aan het federale migratie- en asielbeleid*

Het Vlaamse opvangbeleid is complementair aan het federale migratie- en asielbeleid en tast dus geenszins de belangen van de federale overheid ter zake aan. Via de inhoud die de Vlaamse overheid via het minderhedendecreet gegeven heeft aan het opvangbeleid, kan niet anders dan vastgesteld worden dat dit beleid complementair is aan dat van de federale overheid en geenszins een tegenwerking inhoudt. Het feit dat een adequaat opvangbeleid niet alleen de betrokkenen maar ook de samenleving zelf ten goede komt, versterkt deze complementariteit.

De zorg voor het algemeen belang is immers een gedeelde zorg van alle bestuursniveaus. Het voeren van een opvangbeleid schaaft dan ook geenszins het beginsel van de federale loyaliteit, zijnde de plicht van de onderscheiden overheden om elkaars belangen niet te schaden.

In relatie tot het federale migratie- en asielbeleid laat het beginsel van de federale loyaliteit in casu in hoofdte van de Vlaamse overheid immers een zekere ruimte voor het nemen van een aantal sociale maatregelen naar mensen zonder wettig verblijf⁵.

Maar ...

20. Een complementair Vlaams beleid gericht op het effectueren van grondrechten van mensen zonder wettig verblijf zal effectiever zijn wanneer er gelijktijdig een realistisch migratiebeleid wordt gevoerd op het vlak van terugkeer, gekoppeld aan (ontwikkelings)samenwerking met de betrokken landen van herkomst, en op het vlak van het toekennen van verblijfsstatuten.

21. *Het voeren van een opvangbeleid is in hoofdzaak een kwestie van willen.* Wat wil de Vlaamse overheid doen om te verhinderen dat mensen zonder wettig verblijf in onmenselijke omstandigheden moeten leven en om te voorkomen dat het algemeen belang geschaad wordt?

Een Vlaamse overheid die verwacht dat lokale overheden in het kader van het Vlaams minderhedenbeleid inspanningen leveren om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijf te effectueren, zal de lokale besturen hierbij hoe dan ook – inhoudelijk en/of financieel - moeten ondersteunen.

➡ **WAAROM HET VOEREN VAN EEN OPVANGBELEID EEN KERNTAAK VAN DE OVERHEID IS**

22. Op 25 april 2003 ondertekenden de Vlaamse regering, de Vereniging van Vlaamse Provincies en de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten het “*Bestuursakkoord tussen het Vlaams, het provinciaal en het lokaal bestuursniveau omtrent een effectief en burgergericht overheidsbestuur in Vlaanderen*”. Dit akkoord vormt het resultaat van het kerntakendebat.

⁵ De federale loyaliteit wordt niet geschonden omwille van onderstaande redenen:

- de toekenning van sociale rechten genereert op geen enkele manier een wettig verblijf of een situatie van juridische onverwijderbaarheid die het verwijderingsbeleid zouden onmogelijk maken;
- het feit dat de Belgische staat een rechtsstaat is heeft voor gevolg dat de federale overheid haar verwijderingsbeleid beperkt ziet door gewaarborgde (sociale) grondrechten, wat weerspiegeld wordt in de structuur van de Grondwet;
- het principe van de federale loyaliteit annex het evenredigheidsbeginsel laten slechts een marginale toetsing toe wat inhoudt dat zij onderscheiden overheden enkel verbieden om maatregelen te treffen die een doelmatig beleid door de andere overheden buitenmate moeilijk maken, voor zover daartoe geen minimale redelijke gronden voorhanden zijn;
- federale loyaliteit impliceert niet dat het beleid van Gemeenschappen en Gewesten ondergeschikt zouden zijn aan het federale beleid;
- federale loyaliteit verplicht de Gemeenschappen en Gewesten niet maatregelen te nemen die de uitvoering van het federale beleid verderzetten of vergemakkelijken. Ter zake geldt immers het basisbeginsel van wederzijdse autonomie.

Het bevat de resultaten in elk van de verschillende beleidsdomeinen en concrete afspraken voor de implementatie en het stroomlijnt de verhoudingen tussen de drie bestuursniveaus. Bovendien wordt het overleg tussen de bestuursniveaus in de verschillende beleidsdomeinen geïnstitutionaliseerd waarbij de uitvoering van de thematische afspraken onder de verantwoordelijkheid van de werkgroepen onder voorzitterschap van de functioneel bevoegde ministers komt te liggen. De drie bestuursniveaus engageren zich ertoe de afspraken van het bestuursakkoord na te leven en te honoreren.

23. Afspraken over het minderhedenbeleid, als element van het horizontaal gelijkheidsbeleid, zijn opgenomen in de *Consolidatienota van de politieke thematische werkgroep Welzijn en Gezondheid* van 21.06.02. Wat dit horizontaal gelijkheidsbeleid betreft, stelt § 3.1 van deze consolidatienota volgende cruciale elementen voorop:

- de verantwoordelijkheid van elk bestuursniveau om hierin een voorbeeldfunctie op te nemen als werkgever en beheerder van voorzieningen t.a.v. elke burger (man/vrouw) en alle doelgroepen (allochtonen, mensen met een handicap, ouderen, kinderen, kansarmen, holebi's, ...)
- de Vlaamse, provinciale en lokale beleidsautonomie voor het voeren van een horizontaal gelijkheidsbeleid t.a.v. het eigen grondgebied, dat wil zeggen dat elk bestuursniveau de nodige aandacht voor gender en doelgroepen integreert in de beleidsvoering en daarvoor de nodige structuren en/of acties opzet om dit mogelijk te maken.

24. De Consolidatienota 'Welzijn en Gezondheid' gaat ook in op bij de consequenties van het kerntakendebat voor het Vlaamse, provinciale en lokale bestuursniveau

Vlaams bestuursniveau (§ 3.2)

(...) Daar waar een bestuursniveau beleidsautonomie heeft, heeft dat bestuursniveau ook de vrijheid om die kerntaak zelf in te vullen, dwz. van minimaal tot maximaal. Dit heeft als logisch gevolg dat wanneer het Vlaamse bestuursniveau oordeelt dat er bepaalde rechten of diensten moeten gewaarborgd zijn voor elke burger in Vlaanderen, die garantie op drie manieren kan worden gerealiseerd:

- a) door een Vlaams beleid te bepalen en zelf uit te voeren (vb. opvangbeleid t.a.v. illegale verblijvers uitstippelen of zelf opvang organiseren)
- b) door een Vlaams beleid te bepalen en een uitvoerende rol op te leggen aan de provincies en / of lokale besturen (vb. opvangbeleid t.a.v. illegale verblijvers uitstippelen en de lokale besturen verplichten een bepaalde vorm van opvang te voorzien)
- c) door een 'convenant' af te sluiten met één of meer provincies en/of één of meer gemeenten, vanuit de erkenning dat het gaat om een gedeelde verantwoordelijkheid (vb. inzake opvang van illegale verblijvers tot taakverdeling en afspraken komen tussen verschillende bestuursniveaus)

Als Vlaanderen geen 'harde garanties' noodzakelijk acht, dan kan men via Vlaamse regelgeving het gewenste beleid aanmoedigen, vb. door ter beschikking stellen van subsidies aan lokale besturen die illegale verblijvers opvangen. In die situatie maken de provincie en/of de lokale besturen zelf de keuze om hier wel of niet op in te tekenen.

Provinciale bestuursniveau (§ 3.3)

(...) De provincies profileren zich op het terrein van Welzijn en Gezondheid als besturen met bovenlokale opdracht (taken die ze zelfstandig kunnen opnemen), gebiedsgericht (met alle aanwezige actoren) en ondersteunend. De provincies hebben gedacht vanuit de invalshoek van functies⁶ die geconcretiseerd worden op actieterreinen. (...).

Lokale bestuursniveau (§ 3.4)

De lokale overheid staat mede garant voor een basisdienstverlening op het vlak van welzijn naar zijn burgers. Het bepalen van zekere minimumgaranties en het vastleggen van standaarden is mede de kerntaak van het lokaal bestuur. De uitvoering van die basisdienstverlening kan uitbesteed worden aan derden. Daar waar derden die rol niet kunnen opnemen, zal de lokale overheid zelf initiatief nemen. (...) In het lokale welzijnslandschap zijn veel private actoren bezig. (...) Op beleidsmatig vlak is er nood aan afstemming van al deze initiatieven met elkaar en met de publieke welzijns- en gezondheidsinitiatieven.

Complementariteit en gerichte doorverwijzing naar elkaar moet een belangrijke doelstelling zijn van een lokaal welzijnsoverleg. Een intens netwerk tussen al de welzijnspartners is nodig. Om dit op lokaal vlak mogelijk te maken is het noodzakelijk dat het lokaal bestuur vanuit het algemeen belang deze coördinerende taak opneemt. Coördineren wil ook zeggen: overaanbod vermijden, blinde vlekken invullen. Deze coördinerende taak duidelijk geëxpliciteerd opnemen is een taak van het lokaal bestuur. (...)

25. In de consolidatienota wordt tenslotte ook een opsomming gegeven van die specifieke dossiers waarin de verschillende bestuursniveaus engagementen opnemen. Het minderhedenbeleid is één van deze specifieke dossiers. Volgende (voor deze nota relevante) afspraken zijn opgenomen (§ 5.3):

- alle bestuursniveaus erkennen de voorbeeldfunctie die zij in dit dossier moeten opnemen

⁶ de functies waar het hier om gaat zijn: netwerking, planning en impulsbeleid

- Vlaanderen, de provincies en de lokale besturen engageren zich om te investeren in een inclusief en gecoördineerd minderhedenbeleid, voor wat de eigen bevoegdheden betreft (dwz. integreren van deze doelgroepen in de beleidsvoering op alle domeinen)
 - de lokale besturen engageren zich mbt. het opvangbeleid tav. illegale verblijvers, dwz. tot het samenbrengen van alle actoren op lokaal niveau die geconfronteerd worden met deze problematiek om in onderling overleg te zoeken naar wenselijke en haalbare oplossingen met het oog op het verstrekken van onderwijs, huisvesting, voedsel, gezondheidszorg, tewerkstelling en opleiding, ...
26. Het opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf maakt deel uit van het minderhedenbeleid. De afspraken opgenomen in de Consolidatienota 'Welzijn en Gezondheid' gelden bijgevolg ook voor het opvangbeleid.
27. Het is aangewezen om bij het bepalen van de opdrachten van de lokale overheid inzake opvangbeleid ook rekening te houden met de *aanwezigheid van de doelgroep*. Steden met een sterke concentratie mensen zonder wettig verblijf hebben een andere taakstelling inzake opvangbeleid dan steden en gemeenten waar er slechts een beperkt aantal mensen verblijven.
- Brussel buiten beschouwing gelaten, worden inzonderheid de steden Antwerpen en Gent met een grote aanwezigheid van mensen zonder wettig verblijf geconfronteerd. Ook in andere centrumsteden verblijven er heel wat mensen zonder verblijfsstatus.
28. De specifieke taakstelling van gemeenten en OCMW inzake opvangbeleid kan ook niet losgezien van de concrete vormgeving van het *lokaal sociaal beleid*. Hoewel alle lokale besturen een taakstelling hebben naar mensen zonder wettig verblijf die in de gemeente verblijven, zal de concrete invulling ervan mede afhankelijk zijn van de mate van concentratie van de doelgroep in de gemeente.

AANBEVELING 1

- a. In gemeenten waar een integratiedienst aanwezig is, moet het lokaal opvangbeleid gekaderd worden binnen het lokaal minderhedenbeleid. Het is aan de integratiediensten om in te staan voor de regie van het eigen opvangbeleid. Vanuit deze regisserende rol hebben moeten ze voldoende zicht hebben op de initiatieven die in de gemeente genomen worden naar mensen zonder wettig verblijf.
- b. In steden met een sterke concentratie mensen zonder wettig verblijf moet het lokaal opvangbeleid ook gekaderd worden binnen het stedenbeleid. Dit houdt in dat de middelen uit het stedenfonds ook moeten ingezet worden om te vermijden dat mensen zonder wettig verblijf in menonwaardige omstandigheden moeten overleven.
 - Het is aan de Vlaamse overheid om er voor te zorgen dat de steden de mogelijkheid hebben om de middelen uit het stedenfonds ook in te zetten voor initiatieven naar burgers zonder wettig verblijf.
 - Het is aan de lokale besturen om deze mogelijkheid op het terrein te benutten.
 - Het is aan VVSG om de lokale besturen hierbij te ondersteunen en te inspireren.
- c. Het provinciaal opvangbeleid moet gekaderd worden binnen het provinciaal minderhedenbeleid.
 - Het is aan de provincies om – vertrekkend van de taakstelling van de lokale besturen op het vlak van opvangbeleid – de eigen taken concreet in te vullen.
 - Het is aan VVP om de provincies hierbij te ondersteunen en te inspireren
 - Het is aan de provinciale integratiecentra en -diensten om het provinciaal opvangbeleid mee te stimuleren en te ondersteunen en om zicht te hebben op de initiatieven die in de provincie genomen worden naar mensen zonder wettig verblijf.

☛ HET VERSCHIL TUSSEN 'WAT MOET' EN 'WAT MAG' ALS UITGANGSPUNT BIJ HET BEPALEN VAN KERTAKEN VAN HET OPVANGBELEID

29. Het is een algemeen aanvaard uitgangspunt dat wat afdwingbaar is door de overheid *moet* georganiseerd worden, wat vanuit ethisch oogpunt wenselijk is, door de overheid *mag* georganiseerd worden. Dit geldt ook voor het opvangbeleid. Bij het afbakenen van taken tussen de overheid (op de drie bestuursniveaus) en het particulier initiatief dient steeds met dit principe rekening gehouden.
30. Lokale besturen moeten het nodige doen zodat mensen zonder wettig verblijf die op hun grondgebied verblijven de rechten kunnen effectueren die vertaald zijn in engagementen vanwege de overheid en dus als afdwingbaar kunnen beschouwd. In de context van een lokaal opvangbeleid zijn momenteel slechts een beperkt aantal rechten afdwingbaar, waaronder:
- recht op dringende medische hulp

- recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf (Omzendbrief van 24.06.99, vervangen door de Omzendbrief van 24.02.03)
 - recht op juridische bijstand⁷
 - recht op huwen
31. Vanuit ethisch oogpunt is het aanbevelenswaardig dat lokale overheden inspanningen leveren om het recht op een menswaardig leven, zoals bepaald in artikel 23 van de Grondwet, ook toe te kennen aan mensen zonder wettig verblijf die op hun grondgebied verblijven. Dit sociaal grondrecht, geëxpliciteerd in een aantal sociaal-economische rechten⁸ heeft evenwel geen directe werking. Anderzijds is het niet strafbaar om mensen in nood te helpen, ook niet als ze zonder wettig verblijf in de gemeente verblijven (art. 77 van de Vreemdelingenwet).

AANBEVELING 2

- a. Conform het kerntakendebat hebben lokale overheden in elk geval de opdracht om zich te engageren voor het opvangbeleid, d.w.z. tot het samenbrengen op lokaal niveau van alle actoren die geconfronteerd worden met deze problematiek om in onderling overleg te zoeken naar wenselijke en haalbare oplossingen met het oog op het verstrekken van om. onderwijs, huisvesting, voedsel, gezondheidszorg, tewerkstelling en opleiding,
- b. Wanneer men lokaal vaststelt dat het particulier initiatief er niet in slaagt om mensen zonder wettig verblijf in nood de basisvoorwaarden voor een menswaardig bestaan aan te bieden, heeft de lokale overheid de morele opdracht om dit alsnog zelf op te nemen. Dit sluit trouwens aan bij § 3.4 van de consolidatienota 'Welzijn en Gezondheid'
- c. Conform het kerntakendebat hebben provinciale overheden de opdracht om lokale besturen te ondersteunen bij het voeren van een lokaal opvangbeleid.
- d. In de context van het Vlaamse minderhedenbeleid is het aangewezen om voor wat de eigen bevoegdheden betreft en in afspraak met de provinciale overheden, de nodige instrumenten en middelen ter beschikking te stellen van de lokale overheid voor het voeren van een lokaal opvangbeleid. Dit sluit trouwens aan bij §3.2 van de consolidatienota 'Welzijn en Gezondheid', .
- e. In de context van het federale vreemdelingenbeleid is het aangewezen om tijdelijke verblijfsstatuten te voorzien voor mensen die (bijkomende) bescherming nodig hebben.

➡ PRINCIPES VAN BEHOORLIJK BESTUUR ALS UITGANGSPUNT VAN HET OPVANGBELEID

32. Net zoals andere burgers hebben mensen zonder wettig verblijf recht op een toegankelijke en correcte dienstverlening die het non-discriminatiebeginsel respecteert. Deze principes van goed bestuur gelden voor de drie bestuursniveaus.
33. *Toegankelijke dienstverlening* houdt in dat mensen zonder wettig verblijf – net zoals andere burgers - beroep moeten kunnen doen op die dienstverlening waar zij recht op hebben. Dienstverlening waarvoor in de wet geen uitzondering is voorzien voor mensen zonder wettig verblijf moet m.a.w. ook openstaan voor mensen zonder wettig verblijf.
34. Toegankelijke dienstverlening houdt ook in dat de administratieve praktijken dusdanig georganiseerd worden dat mensen zonder wettig verblijf niet de facto uitgesloten worden van deze dienstverlening. Administratieve hinderpalen, bijvoorbeeld het toekennen van een dienstverlening afhankelijk maken van het kunnen voorleggen van welbepaalde officiële attesten waarover mensen zonder wettig verblijf niet kunnen beschikken, creëren extra drempels en zijn uitingen van onbehoorlijk bestuur.

⁷ Juridische bijstand via pro deo is afdwingbaar als het verblijfsrecht betreft en voor OCMW-gerechtigden. In alle andere gevallen moet aangetoond dat de betrokkene over onvoldoende middelen beschikt (max. € 666/ maand voor alleenstaanden en € 857 voor gehuwden).

⁸ Dit algemeen sociaal grondrecht omvat:

- het recht op arbeid en vrije beroepskeuze in het raam van een werkgelegenheidsbeleid, gericht op maximale tewerkstelling, het recht op billijke arbeidsvoorwaarden en een billijke beloning, het recht op informatie, overleg en collectief onderhandelen;
- het recht op sociale zekerheid, bescherming van de gezondheid en sociale, geneeskundige en juridische* bijstand;
- het recht op een behoorlijke huisvesting;
- het recht op bescherming van een gezond leefmilieu;
- het recht op culturele en maatschappelijke ontplooiing.

35. *Correcte dienstverlening* houdt in dat er aan het toekennen van steun- of dienstverlening aan mensen zonder wettig verblijf geen onredelijke en/of willekeurige eisen worden gesteld die extra drempels creëren waardoor de toegang tot de dienstverlening extra bemoeilijkt wordt. Correcte dienstverlening houdt ook in dat klachtenprocedures openstaan voor en bekendgemaakt worden bij mensen zonder wettig verblijf.
36. *Respect voor het non-discriminatiebeginsel* vloeit voort uit het feit dat non-discriminatieregelgevingen eveneens van toepassing zijn voor mensen zonder wettig verblijf, ook al valt de verblijfsstatus als dusdanig niet onder de discriminatiegronden.

AANBEVELING 3

- a. Het is aan elke sector en elk bestuursniveau om er op toe te zien dat de principes van behoorlijk bestuur effectief worden toegepast bij de dienstverlening aan mensen zonder wettig verblijf.
- b. Het is aan de bevoegde ombudsdiensten om de dienstverlening op hun toegankelijkheid en correctheid te beoordelen.
- c. In uitvoering van de antidiscriminatiewetgeving hebben de drie bestuursniveaus de opdracht er over te waken dat mensen zonder wettig verblijf niet gediscrimineerd worden op basis van nationaliteit, herkomst, godsdienst of huidskleur.

➡ INFORMATIE- EN COMMUNICATIEBELEID ALS ONDERDEEL VAN HET OPVANGBELEID

37. Elke overheid heeft de plicht de bevolking op haar grondgebied correct en tijdig te informeren. Deze informatieplicht geldt ook t.a.v. mensen zonder wettig verblijf.
38. Voor lokale besturen houdt dit minimaal in dat zij mensen zonder wettig verblijf informeren over de stand van zaken in hun dossier en over de particuliere initiatieven waar zij terecht kunnen voor verder oriëntering en begeleiding en voor noodhulp.
39. De lokale overheid kan het particulier initiatief inschakelen als kanaal voor informatieverstrekking. Zij kan evenwel in geen geval de eindverantwoordelijkheid voor de informatieverstrekking overlaten aan het particulier initiatief.
40. Voor lokale besturen is het niet altijd even duidelijk hoe zij de principes van goed bestuur moeten toepassen wanneer het over mensen zonder wettig verblijf gaat. Duidelijke informatie naar de lokale besturen kan hieraan tegemoetkomen.
41. Het ter beschikking stellen aan de lokale ambtenaren van een 'loketboekje' waarin de verblijfswetgeving en de rechten op dienstverlening voor mensen zonder wettig verblijf op een bevattelijke en toegankelijke wijze zijn opgenomen kan hier een oplossing bieden. In Gent vb. werkt de dienst vreemdelingenzaken van de stad met een dergelijk loketboekje / checklist dat duidelijk aangeeft bij welke administratieve handelingen wat moet gevraagd en gecontroleerd. Dit boekje laat toe dat ambtenaren – zonder daarom deskundig te zijn in vreemdelingenwetgeving – een correcte dienstverlening aanbieden, ook aan mensen zonder wettig verblijf.
42. Dit informatiebeleid wordt best ondersteund door een aanvullend opleidings- en vormingsbeleid gericht op het verankeren van de principes van goed bestuur in de dagdagelijkse praktijk van ambtenaren.
43. Taalproblemen vormen een andere, bijkomende drempel om mensen zonder wettig verblijf een dienstverlening aan te bieden en om dit bovendien correct en klantvriendelijk te kunnen doen. Tolkdienstverlening en hieraan gekoppeld het uitwerken en implementeren van het sociaal tolken kan hier een oplossing bieden. Voor bepaalde vormen van dienstverlening kan aangepast ondersteunend materiaal (bv. pictogrammen) een hulpmiddel zijn.

AANBEVELING 4

- a. Om de principes van goed bestuur te verankeren in de dagdagelijkse praktijk van ambtenaren kunnen de bestaande provinciale en stedelijke vormingsdiensten het informatiebeleid ondersteunen via een aanvullend opleidings- en vormingsbeleid.
- b. Om de correctheid van de dienstverlening van lokale ambtenaren t.a.v. mensen zonder wettig verblijf beter te garanderen, kan de Vlaamse overheid – bij voorkeur in overleg met de federale overheid - een 'loketboekje' ter beschikking stellen van de lokale besturen. Het uitwerken, up to date houden, verspreiden, ... van dit loketboekje gebeurt bij voorkeur via een specifiek project in het kader van het minderhedenbeleid, in nauwe samenwerking met VVSG en het Vlaams Minderhedencentrum.

- c. Om taalproblemen die een adequate, correcte en klantvriendelijke dienstverlening in de weg staan te verhellen, moet er voorzien in een kwaliteitsvol tolkenaanbod.
Het voorzien in het kader voor een degelijke tolkdienstverlening is een opdracht van de Vlaamse overheid. Het voorzien in concrete tolkdienstverlening op het terrein en het uitwerken van ondersteunend materiaal is een gezamenlijke opdracht van de drie bestuursniveaus.

➤ VRIJWILLIGERSBELEID ALS ONDERDEEL VAN HET OPVANGBELEID

44. Bij de opvang van mensen zonder wettig verblijf spelen vrijwilligers een belangrijke rol. In tegenstelling tot het klassieke vrijwilligerswerk gaat het hier veelal om initiatieven van individuele mensen, los van organisaties of instellingen. Gezien het persoonlijk karakter is de betrokkenheid bij de doelgroep vaak zeer intensief maar ontbreken de mogelijkheden voor een goede begeleiding naar een toekomstperspectief. Een goed opvangbeleid moet bijgevolg ook een vrijwilligersbeleid zijn.
45. Bij de opvang van mensen zonder wettig verblijf spelen de eigen gemeenschappen eveneens een belangrijke rol. Het kan hierbij zowel gaan om socio-culturele verenigingen als om religieuze of andere levensbeschouwelijke groepen. Vaak zijn hun ontmoetingsplaatsen de eerste plaatsen van waaruit mensen zonder wettig verblijf ondersteuning krijgen. Het is aangewezen om bij het uitwerken van een vrijwilligersbeleid voldoende oog te hebben voor de eigen gemeenschappen.

AANBEVELING 5

- a. Het uitwerken van een vrijwilligersbeleid als onderdeel van het opvangbeleid is een taak van de Vlaamse overheid in samenspraak met de vrijwilligerswerkingen, de eigen gemeenschappen en de minderhedensector.
- b. De lokale overheid kan instaan voor de financiering van de vrijwilligerswerking naar mensen zonder wettig verblijf. Belangrijk hierbij is om enkel die werkingen te financieren die het aspect 'begeleiding en oriëntatie' mee opnemen. De minderhedensector heeft hierbij een faciliterende opdracht.

➤ AANDACHT VOOR HET TASTBAAR MAKEN VAN GRONDRECHTEN VOOR MENSEN ZONDER WETTIG VERBLIJF

46. Het op gang trekken en ondersteunen van emancipatieprocessen die mensen in staat stellen hun rechten op te nemen en waar te maken is een exclusieve opdracht van het particulier initiatief. Dit geldt ook voor de doelgroep mensen zonder wettig verblijf.
47. Voor mensen zonder wettig verblijf moet er een aangepast aanbod 'maatschappelijke oriëntatie' worden voorzien. Dit aanbod omvat enerzijds een luik informatieverstrekking over de samenleving waarin zij zich bevinden, de rechten die zij hebben in deze samenleving en de voorzieningen die hen kunnen ondersteunen bij het effectueren van hun rechten. Dit aanbod omvat anderzijds een luik oriëntering waarbij aandacht wordt besteed aan het uitklaren van het toekomstperspectief, hetzij regularisatie en integratie, hetzij terugkeer of migratie, hetzij de keuze voor een overlevingsstrategie.

Mensen die dit aanbod volgen en nood hebben aan individuele sociaal-juridische begeleiding of hulpverlening moeten systematisch doorverwezen worden naar de gepaste voorziening.

Dit aanbod wordt best daar georganiseerd waar de doelgroep het best te bereiken is. Wellicht is dit het wijkniveau. Voor ondersteuning moeten de aanbodverstrekkers terecht kunnen bij het Vlaams Minderhedencentrum⁹ dat hier een taak als aanspreekpunt en centrum van expertiseopbouw kan opnemen.

AANBEVELING 6

- a. Het is aangewezen om een aangepast aanbod maatschappelijke oriëntatie voor mensen zonder wettig verblijf te organiseren. Binnen het lokaal netwerk opvangbeleid kan bepaald worden welke partner het meest toegerust is om dit op zich te nemen.
- b. Onthaalbureaus kunnen - vanuit hun expertise - betrokken worden bij de ontwikkeling van dit aanbod. Het is evenwel geenszins aangewezen om onthaalbureaus op te dragen dit aanbod te organiseren.
- c. De Vlaamse overheid kan voorzien in een kader voor dit aangepast aanbod maatschappelijke oriëntatie voor mensen zonder wettig verblijf.

⁹ Voor zover het maatschappelijk opbouwwerk op het terrein optreedt als aanbieder 'aangepast MO voor mensen zonder verblijf', is hierbij ook een rol weggelegd voor VIBOSO.

➤ EFFECTUEREN VAN HET RECHT OP ONDERWIJS VOOR MINDERJARIGEN

48. Uitgaande van de fundamentele mensenrechten en in uitvoering van het kinderrechtenverdrag hebben alle minderjarigen recht op onderwijs. De Grondwet verankert dit recht op onderwijs in artikel 24,§3. Bij het effectueren van dit recht is zowel voor de Vlaamse, de provinciale als voor de lokale overheid een taak weggelegd. Onderwijskoepelorganisaties vervullen hierbij een ondersteunende opdracht.
49. De omzendbrief van 24 maart 2003 - het recht op onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf - verduidelijkt het recht op onderwijs in de leerplichtleeftijd. Het is de taak van de onderwijsoverheid om via sensibiliserende en informatieve activiteiten de openheid van scholen voor kinderen zonder papieren te bestendigen en te versterken.
Omdat het recht op onderwijs méér inhoudt dan het geven van recht op toegang tot dit onderwijs, moet de Vlaamse overheid bovendien ernstige inspanningen blijven doen om de bestaande financiële drempels in het leerplichtonderwijs weg te werken.
50. Lokale besturen kunnen een actieve rol spelen bij het helpen vinden van kinderen zonder wettig verblijf die hetzij niet ingeschreven zijn in de school, hetzij onregelmatig school lopen en bij het toeleiden van deze kinderen naar school. Politiediensten en meer in het bijzonder jeugdbrigades zijn vaak de eersten die merken dat kinderen niet naar school gaan. Daarnaast kunnen lokale besturen ook financieel tussenkomen in de schoolkosten van minderjarigen zonder wettig verblijf.
51. Lokale actoren kunnen vastgestelde problemen signaleren aan het lokaal overlegplatform (LOP) inzake gelijke onderwijskansen. In het kader van dit LOP kunnen scholen, in samenwerking met lokale sociale actoren, concrete afspraken maken en zoeken naar strategieën om minderjarigen zonder wettig verblijf naar de school toe te leiden.
52. De eigen gemeenschappen kunnen ouders en kinderen eveneens sensibiliseren om gebruik te maken van het recht op onderwijs.

AANBEVELING 7

- a. Om de openheid van scholen voor kinderen zonder wettig verblijf te bestendigen en te versterken is het aangewezen dat de onderwijsoverheid, hierin ondersteund door de onderwijskoepels, verdere sensibiliserende en informatieve activiteiten rond de concrete toepassing van het recht op onderwijs blijft ontwikkelen.
Van de ondersteuningsstructuren van de onderwijsnetten wordt verwacht dat zij de nodige kennis en competentie verwerven om binnen de eigen reguliere informatie- en sensibiliseringsopdrachten systematisch aandacht te besteden aan de inhoud en toepasbaarheid van de omzendbrief inzake het recht op onderwijs voor minderjarigen zonder wettig verblijf.
- b. Om een maximale toegankelijkheid van het onderwijs voor kinderen zonder wettig verblijf te garanderen, is het noodzakelijk de bestaande financiële drempels in het leerplichtonderwijs weg te werken. In het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding dat de Vlaamse regering op 23 februari 2001 heeft goedgekeurd, is de verdere realisatie van de kosteloosheid van het leerplichtonderwijs trouwens als doelstelling vooropgesteld.
Wat het secundair onderwijs betreft, kan dit onder meer door het stelsel van studietoelagen toegankelijk te maken voor minderjarigen met een precair of zonder wettig verblijf. Hiervoor kan beroep gedaan op artikel 1, 4° van het KB van 01/02/79 dat stelt dat 'diegenen die op de datum gesteld voor het indienen van de aanvraag sedert minstens 2 jaar met hun gezin in België verblijven ook recht hebben op een studietoelage', mits de notie 'verblijven' niet enkel geïnterpreteerd wordt als zijnde 'ingeschreven in het vreemdelingenregister'.
Wat het basisonderwijs betreft, kan de mogelijkheid onderzocht om een stelsel van studietoelagen in te voeren dat van meet af aan ook toegankelijk is voor minderjarigen met een precair of zonder wettig verblijf.
- c. Om zoveel mogelijk minderjarigen zonder wettig verblijf op de schoolbanken te krijgen en te houden, is het belangrijk dat lokale besturen de politiediensten, jeugdbrigades en lokale sociale partners degelijk informeren omtrent het recht op onderwijs en de plicht om, ééns ingeschreven in een school, de lessen regelmatig te volgen.
Het is ook belangrijk hieromtrent in het LOP goede afspraken te maken en te voorzien in een duidelijk contact- en doorverwijspunt, hetzij het CLB, hetzij een andere organisatie. Het is ook aangewezen om buiten de scholen aanspreekpunten te voorzien die vertrouwd zijn met de doelgroep.
Het is tenslotte belangrijk om de eigen gemeenschappen goed te informeren over het recht op onderwijs. Lokale besturen kunnen hiervoor een beroep doen op het eigen verenigingsleven, de minderhedensector of andere brugfiguren naar deze gemeenschappen.

➤ EFFECTUEREN VAN HET RECHT OP GEZONDHEIDSZORG

53. Gezondheidszorg is een fundamenteel recht, erkend door de belangrijkste multilaterale organisaties actief in de volksgezondheid zoals de Wereldgezondheidsorganisatie en de Raad van Europa. Dit basisrecht is omschreven in internationale verdragen.

Gezondheidszorg als basisrecht beperkt zich in België tot dusver tot het recht op 'dringende medische hulp'. Het recht op dringende medische hulp is bepaald in art.57, §2 van de organieke wet op de OCMW van 8 juli 1976. Het begrip 'dringende medische hulpverlening' van het artikel 65 van de wet van 15 juli 1996 kreeg door het Koninklijk Besluit van 12 december 1996 meer vorm. Dit KB trad op 10 januari 1997 in werking. Het KB en zijn toepassing is een federale aangelegenheid waar de Vlaamse overheid weinig vat op heeft.

Het KB van 12 december '96 bepaalt dat deze dringende medische hulp zowel van preventieve als van curatieve aard kan zijn en dat deze ambulante of in een verplegingsinstelling kan worden verstrekt. Het gaat hier dus om een ruim spectrum van zorgverstrekkingen. Enkel een erkende zorgverstrekker is bevoegd om aan de hand van een medisch getuigschrift de dringende noodzakelijkheid van de verstrekkingen te bepalen.¹⁰

54. Het is de taak van het OCMW om de dringende medische hulp ten laste nemen. Het OCMW kan haar kosten echter terugvorderen van de federale overheid. Het OCMW heeft eveneens een belangrijke rol in de uitvoering van dit KB, met name het verduidelijken van de regelingen en de termijnen waarbinnen zorgverstrekkers de documenten voor terugbetaling moeten indienen¹¹ en het bekendmaken van de regeling bij de zorgverstrekkers, sociale diensten en de mensen zonder wettig verblijf. Hiertoe kunnen OCMW's samenwerkingsverbanden of conventies afsluiten met zorgverstrekkers, folders verspreiden in verschillende talen naar de doelgroep toe of voor de zorgverstrekkers, etc.
55. Op het terrein stelt men vast dat de bekendheid van het KB nog te wensen overlaat, zeker in bepaalde regio's of bij bepaalde doelgroepen. Ook de toepassing van dit KB levert nog steeds moeilijkheden. Opgemerkt dient wel dat de omzendbrief van 9 juli 2002 'Dringende medische hulp verstrekt aan vreemdelingen die onwettig in het Rijk verblijven – bevoegdheidsregeling' van de Minister van Maatschappelijke Integratie, alvast grotendeels verduidelijkt welk OCMW territoriaal bevoegd is voor het toekennen van dringende medische hulp.

De federale verantwoordelijkheid in deze materie neemt niet weg dat Vlaamse voorzieningen inspanningen doen om de toepassing van het KB te verbeteren. Zo werkte Kind en Gezin in 2000 actief mee binnen een werkgroep rond de regeling dringende medische hulp en werden de regioteamleden van Kind en Gezin geïnformeerd over de toepassing van het KB.

56. Mensen zonder wettig verblijf hebben nog steeds quasi geen toegang tot de *residentiële*¹² geestelijke gezondheidszorg. De huidige bepalingen in het KB dringende medische hulp betreffende de verpleeginstellingen hebben tot gevolg dat heel wat voorzieningen voor geestelijke gezondheidszorg niet in aanmerking komen voor terugbetaling. Vanuit het werkveld werd hierover nochtans een concreet en eenvoudig voorstel van K.B. voorgesteld.

Mensen zonder wettig verblijf hebben wel toegang tot de *ambulante* centra voor geestelijke gezondheidszorg maar worden hier te vaak en te vlug doorverwezen. Het is dan ook aangewezen dat de ambulante centra inspanningen leveren om zelf deskundigheid op te bouwen in het hulpverlening aan mensen zonder wettig verblijf. Bovendien moeten de ambulante centra zich, meer dan nu het geval is, informeren over en inschakelen in initiatieven inzake taaltoegankelijkheid.

57. Op 15 december 2000 besliste de Vlaamse regering om bepaalde categorieën gehandicapte personen vrij te stellen van de verblijfsvoorwaarden om bijstand te genieten van het VFSIPH (Vlaams Fonds voor de sociale integratie van personen met een handicap).

¹⁰ Dit standpunt werd in de Kamercommissie op 29.01.03 bevestigd door minister Vande Lanotte, bevoegd voor Maatschappelijke Integratie. In antwoord op een parlementaire vraag van Anne-Mie Descheemaeker, stelde hij dat enkel de geneesheer kan beoordelen of er al dan niet sprake is van 'dringende medische hulp' aan vreemdelingen zonder wettig verblijf (cfr. begripsomschrijving van het K.B. van 12.12.1996). Verder stelde hij 'niemand anders moet dat beoordelen. Ik denk dat dat heel belangrijk is, want als iemand anders dat zou betwisten, zitten we met een zeer arbitrair gegeven en bestaat de mogelijkheid van ondeskundige en al dan niet vooringenomen beslissingen'.

¹¹ Elk OCMW bepaalt autonoom - binnen de wettelijk bepaalde termijnen - de termijnen voor het binnenbrengen van de documenten voor terugbetaling.

¹² Met uitzondering van de paaz-diensten (psychiatrie in Algemeen Ziekenhuis) zijn psychiatrische instellingen (psychiatrische ziekenhuizen, verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen en MPI's) immers niet toegankelijk voor mensen zonder wettig verblijf.

Voortaan kan de leidend ambtenaar vrijstelling van verblijfsduur verlenen en zo nodig van het bewijs van wettelijk verblijf op ons grondgebied als het gaat om kinderen die ingevolge een ernstige en meervoudige problematiek daadwerkelijk en binnen korte tijdsspanne nood hebben aan bijstand en waarvoor geen andere oplossing gevonden kan worden dan een vanuit het Vlaams Fonds verleende bijstand. Er dient vast te staan dat het kind niet in aanmerking komt voor andere gesubsidieerde bijstand noch in België noch in het land van herkomst.

Met deze beslissing is een stap vooruit gezet in het toegankelijker maken van gezondheidsvoorzieningen voor mensen zonder wettig verblijf, zij het dat deze maatregel enkel van toepassing is op kinderen en niet op volwassenen.

In de rand hiervan dient ook gewezen op enkele discriminerende bepalingen t.a.v. geregulariseerden met een Bewijs van Inschrijving in het Vreemdelingenregister (BIVR) en bijgevolg een verblijfsrecht van onbepaalde duur:

- Zij hebben enkel onmiddellijk recht hebben op een tegemoetkoming van het VFSIPH, voor zover zij 'met alle mogelijke middelen van recht' een verblijf van 5 jaar (ononderbroken) of 10 jaar (indien onderbroken) kunnen aantonen in België, dit in tegenstelling tot andere vreemdelingen met een BIVR die dit recht onmiddellijk krijgen.
- Zij hebben geen recht op een tegemoetkoming voor gehandicapten daar deze enkel voorbehouden is aan Belgen, EU-onderdanen, erkende vluchtelingen, staatlozen of mensen met onbepaalde nationaliteit. Het uitbreiden van de rechthebbenden tot de mensen met een vestigings- of verblijfsvergunning van onbepaalde duur kan hier een oplossing bieden.

58. De LOGO's – samenwerkingsverbanden voor gezondheidsoverleg en –organisatie op bovenlokaal niveau - staan in voor de coördinatie en ondersteuning van het lokaal gezondheidsoverleg. Het is de bedoeling dat de logo's in de eerste plaats mee acties verzorgen die aansluiten bij de prioritaire gezondheidsdoelstellingen en -thema's. Daarnaast kan een regio ook streekgebonden programma's uitvoeren.

Bij het realiseren van de gezondheidsdoelstellingen dienen de logo's aandacht te besteden aan etnisch-culturele minderheden, met bijzondere aandacht voor de specifieke situatie van mensen zonder wettig verblijf. Het bereiken van kansarme doelgroepen is een evaluatiecriterium voor het beoordelen van hun initiatieven in de gezondheidssector.

Daar er onvoldoende zicht is op de concrete programmatie van de logo's t.a.v. deze doelgroep kan er momenteel niet nagaan of en in welke mate mensen zonder wettig verblijf daadwerkelijk bereikt worden. Op het terrein wordt wel vastgesteld dat er binnen de logo's wel veel 'goodwill' maar niet veel ruimte is om de groep mensen zonder wettig verblijf te benaderen.

AANBEVELING 8

- a. Om het recht op gezondheidszorg voor mensen zonder wettig verblijf via het KB dringende medische hulp beter te garanderen, kan de Vlaamse minister bevoegd voor het gezondheidsbeleid bij de federale overheid aandringen op een interministeriële conferentie over het KB, zijn begripsomschrijving en zijn toepassing.
- b. Het informeren van zorgverstrekkers over het KB 'dringende medische hulp' is een publieke verantwoordelijkheid. Hierbij is een taak weggelegd voor het OCMW hierin ondersteund door VVSG.
- c. Om de bekendheid van het KB 'dringende medische hulp' te verhogen kan de Vlaamse overheid, aanvullend bij de opdrachten van de federale overheid en het OCMW, in het kader van haar informatiebeleid, en in samenspraak met de federale overheid, een 'loketboekje dringende medische hulp' ter beschikking stellen van de OCMW's en de gezondheidszorgverstrekkers om op die manier de vertaalslag van wet naar praktijk te faciliteren.
- d. Het is de taak van de particuliere sector om mensen zonder wettig verblijf toe te leiden naar de gezondheidszorg, de gezondheidssector te stimuleren om dit recht op gezondheidszorg effectief toegankelijk te maken en de OCMW's te stimuleren om hier de nodige inspanningen voor te leveren.

In de huidige situatie is de particuliere minderhedensector de meest aangewezen partner om dit op te nemen. Op termijn kunnen ook andere particuliere organisaties deze taak opnemen. De provinciale overheden kunnen deze taak mee financieren.

- e. Om de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg te verhogen, kan de Vlaamse overheid:
 - De (terug)-betalingen van de opvang van mensen zonder wettig verblijf in de psychiatrische ziekenhuizen, psychiatrische verzorgingstehuizen, initiatieven van beschut wonen en MPI's bepleiten bij de federale overheid. Het voorstel van KB dat een aantal initiatieven op het terrein gezamenlijk hebben uitgewerkt, kan hierbij inspirerend zijn.

- De uitbouw van een informatie- en meldpunt voor hulpverleners van de geestelijke gezondheidszorg faciliteren. Dit punt wordt best uitgebouwd binnen Platfora voor geestelijke gezondheidszorg zoals deze in elke Vlaamse provincie aanwezig zijn.
 - Het oprichten van een referentiecentrum voor observatie, diagnose en ondersteuning van asielzoekers, vluchtelingen en mensen zonder wettig verblijf faciliteren. Dit centrum heeft eveneens als taak om de expertise over te dragen naar de reguliere en specifieke gezondheidsdiensten inzake het werken met deze doelgroep. De inschakelijking van het Centrum voor Welzijnszorg te Laken is hier een mogelijke optie.
- f. Om de toegang tot de preventieve gezondheidszorg te bevorderen, is het aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor gezondheidsbeleid de logo's voldoende beleidsruimte geeft, zodat de op het terrein vastgestelde goodwill naar mensen zonder wettig verblijf, kan geconsolideerd en - meer dan nu het geval is - in concrete acties kan vertaald.
- g. Om de communicatie tussen gezondheidsverstrekker en betrokkene zo kwalitatief mogelijk te laten verlopen, wat een vereiste is voor een goede diagnose en behandeling, moet de Vlaamse overheid voorzien in het kader voor een degelijke tolkdienstverlening. Voorzien in concrete tolkdienstverlening op het terrein is een gezamenlijke opdracht van de drie bestuursniveaus. Uitwerken van ondersteunend materiaal is een opdracht van de gezondheidssector.
- h. Om de toegang tot de gezondheidszorg voor mensen zonder wettig verblijf op een meer structurele manier te bewerkstelligen, is het aangewezen dat de verschillende onderwijsinstellingen die gezondheidsverstrekkers opleiden in hun opleidingsaanbod voldoende aandacht besteden aan de gezondheidsrechten voor mensen zonder wettig verblijf en de wijze waarop die rechten kunnen gewaarborgd worden.

➤ VOORZIEN IN HUISVESTING EN RESIDENTIËLE OPVANG

59. Momenteel komen mensen zonder wettig verblijf te vaak – omwille van hun moeilijke materiële omstandigheden - op de secundaire huurmarkt terecht of worden zij in voor eigenaars lucratieve verhuursystemen (vb. matrasverhuur) uitgebuit. Indien zij betaalbare, fatsoenlijke huisvesting vinden, hebben zij geen nood aan specifieke woonbegeleiding. Voor deze mensen stelt zich enkel de vraag naar de toegang tot de normale huisvesting, wat mogelijk is daar nergens in de huurwetgeving noch in de sociale huurreglementering¹³, noch in de huursubsidie- en installatiepremieregeling¹⁴ melding wordt gemaakt van de voorwaarde van het bezitten van geldige verblijfspapieren.

¹³ Recentelijk werd de voorwaarde van bezit van geldige verblijfspapieren wel ingevoerd via: Omzendbrief 690 van de VHM betreffende de inschrijving van en toewijzing van sociale woningen aan kandidaat-politieke vluchtelingen en mensen zonder papieren van 31 januari 2002 geeft ter zake het standpunt van de Vlaamse minister bevoegd voor huisvesting weer:

- een kandidaat-huurder, die (tijdelijk) legaal op het Belgisch grondgebied verblijft en een officieel adres heeft, kan worden ingeschreven als kandidaat-huurder en aan hem kan een sociale woning worden toegewezen;
- een kandidaat-huurder, die illegaal op het Belgische grondgebied verblijft, kan niet worden ingeschreven als kandidaat-huurder, en aan hem kan geen sociale woning worden toegewezen, behalve in 2 volgende situaties:
 - a. een kandidaat-huurder verblijft illegaal op het Belgische grondgebied en op basis van de wet van 22 december 1999 heeft hij een regularisatieaanvraag ingediend die nog niet definitief werd afgewezen;
 - b. een kandidaat-huurder waarvan de asielaanvraag werd afgewezen met een beslissing 'weigering van verblijf' zonder een bevel om het grondgebied te verlaten;
- de huur van een sociale woning kan worden stopgezet in het geval een vreemdeling zijn verblijfsrecht verliest tijdens het huren van een sociale woning.

¹⁴ Recentelijk werd ook hier de voorwaarde van bezit van geldige verblijfspapieren ingevoerd. Een schrijven d.d. 24.06.02 aan de secretaris van ICEM geeft ter zake het standpunt van de minister bevoegd voor huisvesting weer:

- Het BVR van 11.12.1991 tot instelling van een eenmalige installatiepremie en een periodieke huursubsidie trad op 01.07.1192 in werking.
- De afdeling Financiering Huisvestingsbeleid heeft in februari 2002 gesteld dat enkel aanvragen van personen met een officiële verblijfplaats, zijnde de personen die legaal op het grondgebied verblijven, voor verder onderzoek in aanmerking komen. Dit standpunt werd bevestigd en verder gepreciseerd in een richtlijn, die in samenwerking met de hoofden van de 5 cellen Huisvesting in maart 2002 is opgesteld en vervolgens in het zgd. VADEMECUM werd opgenomen. Dit VADEMECUM geldt als handleiding voor de dossierbehandelaars en beoogt een uniforme afhandeling van de aanvragen tot het bekomen van de onderscheiden particuliere toelagen inzake huisvesting.
- De richtlijnen inzake de aanvragen voor een installatiepremie en een huursubsidie uitgaande van asielzoekers en vluchtelingen legt de verplichting op van, hetzij een inschrijving in het wachtregister voor asielzoekers, zijnde de personen voor wie de asielpprocedure nog lopende is, hetzij van een inschrijving in het vreemdelingenregister voor de als vluchteling erkende personen. Die inschrijving resulteert – naargelang de hoedanigheid van asielzoeker of

VVSG heeft hierbij de opdracht om de lokale besturen te informeren over de relevante omzendbrieven en regelingen op het vlak van sociale huisvesting.

60. Sommige OCMW's stellen in welbepaalde omstandigheden (nood)huisvesting ter beschikking of komen tussen in de huurkosten. In steden met een grote concentratie van mensen zonder wettig verblijf biedt de particuliere sector steun op het vlak van huisvesting op voorwaarde dat de betrokkene begeleiding vanuit de organisatie accepteert.

Daarnaast zijn er vrijwilligersinitiatieven en individuen die onderdak of huurgeld ter beschikking stellen aan mensen zonder wettig verblijf. Bij deze laatsten ontbreekt veelal het aspect begeleiding naar een toekomstperspectief.

61. Beschutte woonvormen krijgen geregeld de vraag om mensen zonder wettig verblijf op te vangen. Het tekort aan plaatsen in deze beschutte woonvormen maakt evenwel dat deze woonvormen weinig toegankelijk zijn voor mensen zonder wettig verblijf. In haar regeringsverklaring van juli 1999 heeft de Vlaamse regering nochtans uitdrukkelijk gesteld initiatieven te zullen nemen om het recht op wonen voor iedereen te realiseren, onder meer door een uitbreiding van de beschutte woonvormen en het aanbieden van woonbegeleiding en zorgwonen.
62. De crisisopvangcentra en onthaaltehuizen voor daklozen krijgen eveneens geregeld de vraag om mensen zonder wettig verblijf onderdak te bieden. De thuislozensector – hierin ondersteund door het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk - is bereid om zich structureel in te schakelen in het kader van de opvang van mensen zonder wettig verblijf op de dool en binnen de bestaande opvangcapaciteit van de thuislozenzorg ($\pm$ 2.300 plaatsen) 10 % van de totale opvangcapaciteit te voorzien voor deze doelgroep, op voorwaarde dat er structureel wordt voorzien in een tussenkomst voor de verblijfskosten van deze personen.
63. De sociale verhuurkantoren – hierin ondersteund door het Vlaams Overleg Bewonersbelangen - zijn eveneens bereid om een rol op te nemen bij de huisvesting van mensen zonder wettig verblijf, maar steeds binnen een tijdelijk en beperkt kader en binnen duidelijke krijtlijnen en dit op voorwaarde dat er een financiële tussenkomst is voor de huurrisico's door een door de Vlaamse overheid gespijsd fonds.

AANBEVELING 9

- a. De Vlaamse overheid heeft de (morele) opdracht om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijf, waaronder het recht op onderdak, te effectueren. Hiertoe kan zij volgende acties ondernemen:
- De mogelijkheid blijven voorzien voor mensen zonder wettig verblijf om zich in te schrijven in het register van de kandidaat-huurders van een sociale huisvestingsmaatschappij en een woning toegewezen te krijgen. Het blijven voorzien van deze mogelijkheid betekent niet dat van de sociale huisvestingssector voortaan verwacht wordt dat zij als enige het huisvestingsprobleem van mensen zonder wettig verblijf zouden moeten oplossen.
 - De installatiepremie en de huursubsidie blijven openstellen voor mensen zonder wettig verblijf die in een huisvestingssituatie verkeren die recht opent op deze huisvestingstoelagen.
 - Werk maken van het voornemen om het recht op wonen te realiseren, onder meer door het uitbreiden van de beschutte woonvormen en het aanbieden van woonbegeleiding en zorgwonen. Deze uitbreiding moet er ook toe leiden dat mensen zonder wettig verblijf die daarvoor in aanmerking komen beter toegang hebben tot deze woonvormen.
 - Uitwerken van een structurele regeling voor en financiering van de verblijfskosten van mensen zonder wettig verblijf in de crisisopvangcentra en de onthaaltehuizen.
 - Uitwerken van een structurele regeling voor en financiering van een fonds dat de huurrisico's dekt die sociale verhuurkantoren nemen wanneer zij huisvesting bieden aan mensen zonder wettig verblijf.
- b. Het Vlaams Overleg Bewonersbelangen (VOB) heeft de taak de aangesloten leden te informeren over en te sensibiliseren voor de huisvestingsproblematiek van mensen zonder wettig verblijf. Daarnaast heeft het VOB een signaalfunctie naar de relevante huisvestingsactoren.
- c. Het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW) heeft de taak de thuislozensector te informeren over, te sensibiliseren voor en te bewaken in het opvangen en begeleiden van mensen zonder wettig verblijf op de dool.

vluchteling, in verschillende verblijfsdocumenten, die het bewijs leveren van een weliswaar tijdelijk, maar niettemin geldig verblijf in België. De aanvragen van personen, die op de indieningsdatum van de aanvraag niet ingeschreven zijn in hetzij het wachtregister, hetzij het vreemdelingenregister en niet in het bezit zijn van een geldig verblijfsdocument, worden geweigerd.

➤ VOORZIEN IN NOODHULP¹⁵

64. Het uitgangspunt moet zijn dat mensen zonder wettig verblijf recht hebben op volwaardige hulp. Het verstrekken van noodhulp is alleen te verantwoorden wanneer er gelijktijdig een ruimer sociaal beleid wordt gevoerd om de basisrechten van diegenen die beroep moeten doen op deze noodhulp te garanderen.
65. Het is een feit dat er – zelfs in de rijke welvaarstaat die Vlaanderen is – mensen leven die beroep moeten doen op noodhulp om te kunnen overleven. Binnen de noodhulp neemt voedselhulp een belangrijke plaats in. Een sleutelrol is hierbij toebedeeld voor de Voedselbank, bemand door vrijwilligers en ressorterend onder de bevoegdheid van Economische zaken. De BIRB¹⁶ staat in voor de coördinatie van de voedselhulp. Ervaringen en onderzoek op het terrein geven aan dat de huidige werking van de Voedselbank de voedselzekerheid van mensen in nood onvoldoende kan garanderen. Specifiek naar mensen zonder wettig verblijf blijkt bovendien dat zij o.a. omwille van leefpatronen, vormen van gemeenschapsleven en /of voedingsgewoonten de weg naar de voedselbanken nagenoeg niet vinden. Wanneer zij de weg wel vinden, roepen zij (omwille van de taal, het vreemdeling zijn, ...) extra weerstanden op wat voor gevolg heeft dat er soms onredelijke eisen worden gesteld bij het toekennen van voedselhulp. Het optimaliseren van de werking van de Voedselbank is een bevoegdheid van de federale overheid. Dit belet niet dat er ook voor de Vlaamse, provinciale en lokale besturen een aantal taken zijn weggelegd op het vlak van het voorzien in noodhulp, waaronder voedselhulp.
66. Hoewel de programmawet van 30 december 1992 die de organieke wet op de OCMW van 8/7/76 en de Bijstandswet van 2/4/65 wijzigt, de OCMW-dienstverlening aan uitgeprocedeerde asielzoekers en andere illegaal verblijvende personen beperkt, kan de lokale OCMW-raad wel nog beslissen om binnen het pakket van OCMW-dienstverlening uit eigen middelen een beperkte steun te verlenen. Deze steun wordt niet terugbetaald door de federale overheid.
67. Momenteel sturen lokale overheden mensen zonder wettig verblijf veelal zonder meer door naar voedselbanken of andere noodhulporganisaties, die dan instaan voor de organisatie, territoriale spreiding, ... van de noodhulp.
Er over waken dat iedereen die doorverwezen wordt ook effectief noodhulp krijgt, rekenen zij minder tot hun verantwoordelijkheid. Het is evenwel de taak van de lokale overheid om er voor te zorgen dat *alle* mensen zonder wettig verblijf *in nood* effectief toegang hebben tot de materiële hulpverlening. Zij moet er ook op toezien dat de materiële hulpverlening aan een aantal kwaliteitsvoorwaarden voldoet. De lokale overheid kan beide taken maar opnemen voorzover er een goede samenwerking is met het particulier initiatief.
68. Het aanbieden van voedselhulp en andere noodhulp is een taak van het particulier initiatief waarbij zowel professionele– als vrijwilligersorganisaties worden bedoeld¹⁷. Het realiseren van deze opdracht veronderstelt een goede inbedding van de noodhulp in het bestaande lokale welzijnslandschap.
Het houdt ook in dat vrijwilligers ondersteund (ook op het vlak van taalproblemen) en begeleid worden om mensen zonder wettig verblijf toe te laten tot de voedselbedeling en andere noodhulp. Bovendien kan het particulier initiatief deze taak maar opnemen voorzover het hiervoor kan beschikken over de noodzakelijke middelen.
69. Het is niet alleen belangrijk dat mensen zonder wettig verblijf die daar nood aan hebben effectief toegang hebben tot de voedselbedeling en andere noodhulp. Het is ook belangrijk dat deze noodhulp niet losstaat van de sociaal-juridische begeleiding en het uitklaren van het toekomstperspectief van de betrokkene. Het netwerk moet bijgevolg ook oog hebben voor het gericht doorverwijzen van mensen zonder wettig verblijf. Dit houdt in dat vrijwilligers ondersteund en begeleid worden om de noodhulp niet los te zien van de verdere begeleiding die de betrokkene nodig heeft. Dit houdt ook in dat de reguliere hulpverlening, met name het algemeen welzijnswerk en de geestelijke gezondheidszorg, zich openstellen voor mensen zonder wettig verblijf.

¹⁵ Met noodhulp wordt hier de materiële noodhulp (voedsel, kleding, meubels, huisgerief, ...) bedoeld.

¹⁶ Het Belgisch Interventie- en Restitutiebureau (BIRB). is belast met de interventies in de landbouwvoedingssector voor economische operatoren die geen producenten zijn. Het betreft een overheidsinstelling met rechtspersoonlijkheid die het resultaat is van de omvorming van de vroegere Belgische Dienst voor het Bedrijfsleven en Landbouw (BDBL) en van de afdeling landbouw van de vroegere Centrale Dienst voor Contingenten van Vergunningen (CDCV).

¹⁷ Het verlenen van noodhulp wordt dus niet beschouwd als een kerntaak van de lokale overheid. Dit uitgangspunt belet individuele OCMW's niet om op eigen initiatief noodhulp te bieden aan mensen zonder wettig verblijf wanneer dit in de lokale context de best aangewezen oplossing blijkt te zijn.

AANBEVELING 10

- a. Om de voedselzekerheid voor mensen in nood, waaronder mensen zonder wettig verblijf, beter te garanderen, is het aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor het armoedebelief bij de federale overheid aandringt op een gestructureerd overleg over de organisatie van de voedselhulp in Vlaanderen en de wijze van samenwerking hieromtrent tussen de Vlaamse en de federale overheid.
- b. Omdat noodhulp, zelfs in Vlaanderen, voor sommige mensen een noodzaak is, is het aangewezen dat de Vlaamse overheid – in samenspraak met de federale overheid – de nodige middelen ter beschikking stelt voor het doeltreffend aanbieden van noodhulp aan mensen in nood.
- c. Provinciale besturen, hierin ondersteund door VVP, moeten instaan voor een goede coördinatie van de noodhulp in hun provincie. Het is aangewezen om de noodhulpinitiatieven, inzonderheid de voedselnetwerken, te betrekken bij de overlegtafels armoedebelief
- d. Lokale besturen, hierin ondersteund door VVSG, moeten instaan voor een goede coördinatie van de noodhulp in hun gemeente. Ze moeten er ook over waken dat deze noodhulp toegankelijk is voor al wie daar nood aan geeft, ongeacht het verblijfsstatuut, de godsdienst, de herkomst, ... van de persoon in nood. Het concreet aanbieden van voedselhulp en ander noodhulp is een taak van het particulier (professioneel en vrijwilligers) initiatief.
- e. In steden waar er al een overlegplatform 'noodhulp' bestaat, kan de lokale overheid dit platform concreet ondersteunen door bijvoorbeeld:
 - ✓ het ter beschikking stellen van een secretariaatsfunctie
 - ✓ het ter beschikking stellen van infrastructuur
 - ✓ het ter beschikking stellen van camionette en chauffeur (vb. via art. 60)
 - ✓ het maken van afspraken met voedselbanken wanneer het overlegplatform hierin niet lukt
 - ✓ het betrekken van de vrijwilligers in het lokaal vrijwilligersbeleid
 - ✓
- f. In steden waar er nog geen netwerk 'noodhulp' voorhanden is, maar er wel een grote vraag is naar noodhulp, kan de lokale overheid het plaatselijk particulier initiatief stimuleren om een overlegtafel te voorzien. De particuliere minderhedensector kan dit mee faciliteren.
- g. Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk heeft de taak te informeren, te sensibiliseren en te helpen zoeken naar instrumenten om het vrijwilligerswerk voor en met mensen zonder wettig verblijf te faciliteren. De provinciale steunpunten vrijwilligerswerk kunnen hierbij eveneens een informerende rol opnemen.

➡ AANBIEDEN VAN SOCIAAL-JURIDISCHE BEGELEIDING

70. Artikel 23 van de Belgische Grondwet voorziet het recht op juridische bijstand. Dit geldt voor iedere vreemdeling die zich op het Belgisch grondgebied bevindt (art. 191 GW). Mensen zonder wettig verblijf – minderjarigen zowel als meerderjarigen – kunnen terecht in de kosteloze juridische bijstand (pro-deo advocaat). Ze kunnen ook kosteloze rechtsbijstand (vermindering van procedurekosten) bekomen.

Heel wat mensen zonder wettig verblijf – meerderjarigen zowel als minderjarigen – hebben niet alleen of niet zozeer behoefte aan juridische bijstand s.s. maar (ook) aan sociaal-juridische begeleiding. De hulpvragen zijn immers veelal van administratief-juridische aard. Hiervoor kunnen zij terecht bij o.a. het algemeen welzijnswerk, ngo's, het OCMW, integratiediensten, ...

Daarnaast gebeurt er ook heel wat juridische (eerste lijn) hulpverlening door vrijwilligersinitiatieven die op hun beurt soms samenwerken met professionele diensten.

Juridische specialisatie in de hulpverlening en bijstand van vreemdelingen is echter schaars. Bovendien wordt de sociaal-juridische bijstand aan mensen zonder wettig verblijf en vreemdelingen in het algemeen belemmerd door het ontbreken van voldoende inzetbare tolkenondersteuning.

71. Voor juridische bijstand doen lokale besturen doorgaans beroep op het pro deo systeem. Dit systeem heeft evenwel een aantal nadelen die kunnen maken dat mensen zonder wettig verblijf geen volwaardige toegang hebben tot de juridische bijstand die ze nodig hebben. Het pro deo –systeem is ongetwijfeld goed als aanvullend systeem om mensen zonder wettig verblijf juridisch bij te staan tijdens het verloop van de procedure. Het mag evenwel in geen geval als enige systeem van juridische bijstand aanzien worden.

72. Het ontwikkelen van een sociale advocatuur is ongetwijfeld een belangrijke andere pijler om de juridische bijstand aan mensen zonder wettig verblijf beter te organiseren. Het ontwikkelen van een sociale advocatuur is evenwel een bevoegdheid van de federale overheid (Justitie) en valt derhalve buiten het bestek van dit document. *(ongewijzigd)*
73. De specificiteit en complexiteit van de sociaal-juridische begeleiding aan mensen zonder wettig verblijf noopt tot blijvende specialisatie en verantwoordt een categoriale aandacht. Hierbij wordt niet zozeer gedacht aan categoriale voorzieningen, dan wel aan categoriale acties binnen algemene voorzieningen. Vanuit haar expertise ter zake heeft het Vlaams Minderhedencentrum hierbij een ondersteunende opdracht. Het aanbieden van een juridische helpdesk (zowel derdelijnsondersteuning als gecentraliseerde eerstelijnsondersteuning), een gericht publicatiebeleid en vormingsaanbod en het uitbouwen van een netwerk inzake sociaal-juridische bijstand, zijn hierbij belangrijke instrumenten.
74. Vanuit het cliëntperspectief bekeken, heeft het particuliere initiatief in dezen ongetwijfeld een meerwaarde. Dit surplus (onafhankelijkheid van de aanbodverstrekker t.a.v. het beleid – betere standpuntbepaling t.a.v. het doelpubliek) is evenwel een onvoldoende reden om deze taak in een toekomstgericht denken exclusief aan het particulier initiatief toe te wijzen. Publiek en privaat blijven hier beiden aan zet.
75. Het behoort in elk geval tot de taak van het centrum voor algemeen welzijnswerk (CAW) (privaat) en het OCMW (openbaar) om sociaal-juridische begeleiding te bieden aan mensen zonder wettig verblijf. Het is aan respectievelijk SAW en VVSG om hun centra hierbij te ondersteunen.
76. Hic et nunc zijn CAW en OCMW evenwel onvoldoende toegerust om te voldoen aan de vraag naar sociaal-juridische begeleiding bij mensen zonder wettig verblijf. In afwachting van een afdoend regulier aanbod door beide partners is het aangewezen om de voorzieningen op lokaal en /of provinciaal niveau (vb. integratiediensten) die momenteel sociaal-juridische begeleiding aanbieden, eveneens meer slagkracht te geven. Lokale besturen van hun kant moeten er over waken dat het Sociaal Huis minimaal de toegangspoort is voor mensen zonder wettig verblijf die sociaal-juridische begeleiding nodig hebben.
77. Veelal zijn administratief-juridische vragen ook een toegangspoort naar andere hulpvragen. Hier ligt ongetwijfeld een belangrijke taak weggelegd voor het algemeen welzijnswerk. Het is aangewezen het algemeen welzijnswerk dusdanig te organiseren dat het ambulante hulpverleningsaanbod toegankelijker wordt voor mensen zonder wettig verblijf en de centra de nodige vaardigheden verwerven om met deze doelgroep te werken. Dit veronderstelt een doorgedreven beleid van interculturalisering.
78. Interculturalisering van het algemeen welzijnswerk betekent geenszins dat elke hulpverlener in elk centrum voor algemeen welzijnswerk voortaan tot expert in het sociaal-juridisch begeleiden van mensen zonder wettig verblijf moet worden opgeleid. Daarvoor is de problematiek te specifiek en te complex.
- Dit betekent wel dat het algemeen welzijnswerk zich dusdanig moet organiseren en structureren dat mensen zonder wettig verblijf die hulpvragen hebben hier effectief terecht kunnen en dat hulpverleners die geconfronteerd worden met mensen zonder wettig verblijf weten waar ze terecht kunnen voor ondersteuning en bijstand en naar welk gespecialiseerd CAW er desgevallend kan doorverwezen.
- Het behoort tot de opdrachten van het Vlaams Minderhedencentrum om - samen met het SAW - een netwerk juridische hulpverlening uit te bouwen waar juridische specialisten inzake vreemdelingenrecht instaan voor o.m. inter- of supervisie bij de sociaal-juridische begeleiding van mensen zonder wettig verblijf (en vreemdelingen in het algemeen).

AANBEVELING 11

- a. De Vlaamse overheid heeft de opdracht om de grondrechten van mensen zonder wettig verblijf, waaronder het recht op sociaal-juridische begeleiding te garanderen. Hiertoe kan zij volgende acties ondernemen:
 - De nodige instrumenten en middelen ter beschikking te stellen zodat de sociaal-juridische begeleiding van mensen zonder verblijfsstatus op het terrein effectief kan worden opgenomen.
 - Voorzien in een gespecialiseerd administratief-juridisch kennis- en informatiecentrum op centraal niveau. Dit tweedelijnscentrum moet toegankelijk zijn voor de diverse actoren die de sociaal-juridische begeleiding van mensen zonder wettig verblijf opnemen. Dat centrum kan zich eveneens toeleggen op de problematiek van buitenlandse niet-begeleide minderjarigen. Het kan eventueel gelinkt zijn aan de centrale tolkdienstverlening.
 - Voorzien in een kader voor kwaliteitsvolle en afdoende tolkdienstverlening.
- b. De lokale en provinciale besturen kunnen – via hun netwerk opvangbeleid - de vraag naar sociaal-juridische begeleiding van mensen zonder wettig verblijf en de nood aan ondersteuning(ssstructuren) ter zake in kaart brengen. De resultaten van deze analyse kunnen zij meenemen in hun sociale beleidsplanning en in hun minderhedenbeleidplanning

☛ DE KERTAKEN VERTAALD NAAR DE PARTICULIERE ONDERSTEUNINGSSTRUCTUREN

79. Met particuliere ondersteuningsstructuren worden hier volgende organisaties bedoeld : Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG), Vereniging van Vlaamse Provincies (VVP), de ondersteuningsstructuren van de onderwijsnetten, het Vlaams Overleg Bewonersbelangen (VOB), het steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW), de Steunpunten Vrijwilligerswerk (provinciaal en Vlaams), de particuliere categoriale sector en het Vlaams Minderhedencentrum (VMC).

80. **VVSG** is belangenbehartiger / vertegenwoordiger van de lokale besturen naar de hogere overheid toe. VVSG is derhalve ook pleitbezorger wat betreft de belangen van steden en gemeenten m.b.t. het voeren van een minderhedenbeleid, waaronder een opvangbeleid.

Bovendien is het aangewezen dat VVSG – naar analogie met de ondersteuning die VVSG aan OCMW's aanbiedt - de gemeentebesturen een geëigende methodologie aanreikt om een beleidsplan minderhedenbeleid / opvangbeleid op te maken, uit te voeren en op te volgen.

Daarnaast is het aangewezen dat VVSG de lokale besturen daadwerkelijk ondersteunt bij de concretisering van hun kerntaken op het vlak van opvangbeleid.

- ✓ *Recht op onderwijs* voor minderjarigen: VVSG heeft hier enkel een beperkte informatieopdracht. De feitelijke ondersteuning dient via het OVSG als afzonderlijke onderwijskoepel te verlopen (cfr. infra).
- ✓ *Recht op gezondheidszorg*: van VVSG wordt minstens verwacht dat zij het nodige instrumentarium voorzien om de OCMW's systematisch te informeren, te sensibiliseren en te stimuleren om dit recht te garanderen voor de mensen zonder wettig verblijf.
- ✓ *Recht op onderdak*: van VVSG wordt minstens verwacht dat zij de lokale besturen informeren over de relevante omzendbrieven op het vlak van sociale huisvesting.
- ✓ *Recht op materiële noodhulp*: van VVSG wordt minstens verwacht dat zij de lokale besturen (juridisch) informeren over het verstrekken van noodhulp en hen bijstaan bij de coördinatie van de noodhulp in hun gemeente.

Wat specifiek de voedselbedeling betreft, wordt van VVSG verwacht dat zij inspanningen levert om de afspraken en relaties BIRB- lokale verdeelpunten beter te stroomlijnen en dat zij lokale besturen sensibiliseert om bij overlegtafels rond lokaal armoedebeleid systematisch de voedselnetwerken mee uit te nodigen. Deze voedselnetwerken worden best ook betrokken bij de eigen overlegtafels en/of studie- en vormingsmomenten die VVSG rond lokale armoedebestrijding organiseert.

- ✓ *Recht op sociaal-juridische begeleiding*: van VVSG wordt minstens verwacht dat zij ondersteuning voorzien voor de OCMW's die sociaal-juridische begeleiding aanbieden.

81. **VVP** is belangenbehartiger / vertegenwoordiger van de provinciale overheid naar de hogere overheid. VVP is derhalve ook pleitbezorger wat betreft de belangen van provincies m.b.t. het voeren van een minderhedenbeleid, waaronder een opvangbeleid.

Bovendien heeft VVP de taak om de provincies te ondersteunen en te inspireren bij het bepalen van de eigen taakstelling inzake opvangbeleid. Dit houdt minstens in dat VVP de provinciebesturen een geëigende methodologie aanreikt om een beleidsplan minderhedenbeleid / opvangbeleid op te maken, uit te voeren en op te volgen.

Daarnaast is het aangewezen dat VVP de provincies daadwerkelijk ondersteunt bij de concretisering van hun kerntaken op het vlak van opvangbeleid.

- ✓ *Recht op onderwijs* voor minderjarigen: VVP heeft hier enkel een beperkte informatieopdracht. De feitelijke ondersteuning dient via de onderwijskoepel voor het provinciaal onderwijs te verlopen (cfr. infra).
- ✓ *Recht op materiële noodhulp*: van VVP wordt minstens verwacht dat zij een goede coördinatie van de voedselhulp op provinciaal niveau ondersteunt en dat zij de provincies sensibiliseert om bij overlegtafels rond provinciaal armoedebeleid systematisch de voedselnetwerken mee uit te nodigen. Deze voedselnetwerken worden best ook betrokken bij de provinciale overlegtafels en/of studie- en vormingsmomenten rond lokale armoedebestrijding.

82. De **ondersteuningsstructuren van de onderwijsnetten** (in de context van deze nota gaat het vooral over het Gemeenschapsonderwijs, het Provinciaal Onderwijs, OVSG en VSKO) zijn de officiële belangenbehartiger / vertegenwoordiger van hun onderwijsnet naar de hogere overheid.

In die hoedanigheid en vanuit hun dienstverlenende functie naar de scholen toe moeten zij er mede over waken dat het recht op onderwijs voor alle kinderen en jongeren geëffectueerd wordt

Wat specifiek de minderjarigen zonder wettig verblijf betreft, is het aangewezen dat de onderwijsnetten de nodige kennis en competentie verwerven om binnen de eigen reguliere informatie- en sensibiliseringsopdrachten systematisch ook aandacht te besteden aan de inhoud en toepasbaarheid van de omzendbrief inzake het recht op onderwijs voor kinderen en jongeren zonder wettige verblijfsstatus.

83. Het **Vlaams Overleg Bewonersbelangen (VOB)** is het overleg- en ondersteuningscentrum voor de Huurdersbonden en de sociale verhuurkantoren. In deze hoedanigheid neemt het VOB volgende taken op: informatieverstrekking, vorming en ondersteuning van de leden, methodiek- en werkontwikkeling, organisatie van overlegmomenten, studiewerk, vertegenwoordiging van de wooninitiatieven in advies- en overlegorganen, uitbouw van contacten en samenwerking met andere sociale woonorganisaties, belangenbehartiging. In het kader van het opvangbeleid heeft het VOB de opdracht de aangesloten leden te informeren over en te sensibiliseren voor de huisvestingsproblematiek van mensen zonder wettig verblijf. Daarnaast heeft het VOB een signaalfunctie naar de relevante huisvestingsactoren.
84. Centra voor **algemeen welzijnswerk** zijn als uitvoerder betrokken bij het opvangbeleid. Als niet-gouvernementele sector kunnen zij evenwel slechts rechten garanderen voor zover de overheid dit recht erkend heeft, voor de toekenning ervan een beroep doet op het algemeen welzijnswerk en hiervoor de nodige middelen voorziet. Het aanbieden van structurele ondersteuning aan de centra voor algemeen welzijnswerk is één van de kerntaken van het **Steunpunt Algemeen Welzijnswerk (SAW)**. In het kader van het opvangbeleid heeft het SAW t.a.v. de CAW's o.m. volgende ondersteunende taken: deskundigheidsbevordering, dataverzameling, onderzoek, overleg en beleidssignalering.
85. De **provinciale steunpunten vrijwilligerswerk en het Vlaams steunpunt vrijwilligerswerk** bieden een website aan, waarin vrijwilligersvacatures zijn opgenomen waaruit kandidaat-vrijwilligers kunnen putten. Provinciale steunpunten vrijwilligerswerk brengen kandidaat-vrijwilligers en organisaties die op zoek zijn naar vrijwilligers met elkaar in contact, zetten acties op om nieuwe vrijwilligers aan te spreken en organiseren vorming en ervaringsuitwisseling voor organisaties die over een vrijwilligerswerking beschikken of er één willen opzetten. Het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk heeft als hoofddoel het vrijwilligerswerk te promoten en te ondersteunen met als één van de kerntaken het ondersteunen van organisaties. Het stelt zich ook tot doel om een vrijwilligersvriendelijk klimaat te creëren, door het formuleren van voorstellen naar de beleidsmakers en door beleidsbeïnvloeding.
 Vrijwilligerswerkingen kunnen te maken hebben met mensen zonder wettig verblijf. In het kader van het opvangbeleid heeft het Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk de taak te informeren, te sensibiliseren en te helpen zoeken naar instrumenten om het vrijwilligerswerk voor en met mensen zonder wettig verblijf te faciliteren. De provinciale steunpunten vrijwilligerswerk hebben hier eveneens een informerende en ondersteunende taak.
86. De **particuliere minderhedensector** heeft in essentie een ondersteunende opdracht. Specifiek in het kader van het opvangbeleid heeft deze sector de taak om reguliere diensten en instellingen waar mensen zonder wettig verblijf terecht moeten kunnen, te sensibiliseren en te stimuleren om zich open te stellen voor deze doelgroep en er toe bij te dragen dat basisrechten van mensen zonder wettig verblijf geëffectueerd worden. De concrete taken kunnen evenwel niet los gezien van de algemene taakstelling van deze sector, een taakstelling die momenteel verder verfijnd wordt.
 Op sommige domeinen zijn de reguliere diensten op dit ogenblik evenwel nog niet voldoende toegerust om de rechten van mensen zonder verblijf te effectueren. Om ter vermijden dat de rechten van mensen zonder wettig verblijf hierdoor geschaad worden, kan de particuliere minderhedensector – naast zijn ondersteunende opdracht – tijdelijk ook nog specifieke acties ontwikkelen. Het spreekt voor zich dat overleg en netwerkvorming met de reguliere aanbieder(s) in functie van overdracht van taken en knowhow inherent deel uitmaakt van deze uitvoerende taken.
87. .Ertoe bijdragen dat mensen zonder wettig verblijf menswaardig worden opgevangen en begeleid is één van de terreinen waarop het **Vlaams Minderhedencentrum (VMC)** zijn kerntaken realiseert. Als ondersteuningscentrum voor de integratiecentra- en diensten en het vluchtelingen- en woonwagenwerk moet het VMC minstens de categoriale sector ondersteunen daar waar zij taken inzake opvangbeleid opnemen.
 Naar elk van de hier behandelde thema's toe heeft VMC minstens de opdracht om – als verzamelpunt van expertise – de eigen sector en andere relevante actoren te informeren, te sensibiliseren en te wijzen op tekortkomingen of problemen. Wat specifiek de sociaal-juridische begeleiding betreft, moet VMC – minstens in samenwerking met SAW – een netwerk juridische hulpverlening uitbouwen. Bovendien moet VMC zelf op de tweede lijn een gespecialiseerde aanbod sociaal-juridisch advies voorzien.

BIJLAGE 2

ADVIES VAN DE ICEM-WERKGROEP OPVANGBELEID AAN DE VLAAMSE MINISTER BEVOEGD VOOR WELZIJN BETREFFENDE DE UITWIJSPOLITIEK T.A.V. NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN ZONDER WETTIG VERBLIJF DIE EEN ALS MISDRIJF OMSCHREVEN FEIT HEBBEN GEPLEEGD ADVIES GOEDGEKEURD DOOR DE PLENAIRE WERKGROEP OPVANGBELEID OP 24 APRIL 2003

DE FEITEN

In de periode juni – augustus 2002 werden er in het gerechtelijk arrondissement Antwerpen een kleine vijftigtal niet-begeleide jongeren zonder wettig verblijfsstatuut (NBM) opgepakt en binnen een tijdsspanne van 24 uur na hun arrestatie gerepatriëerd zonder bevel, op basis van de wet op de jeugdbescherming (terugbrenging naar het thuismilieu). Sinds augustus zijn er nog 8 repatriëringen geweest. De meeste NBM werden op heterdaad betrapt. De meest voorkomende inbreuken waren: openbreken van de parkeermeters (+ 50 %), losrukken van handtassen (vaak met geweld), gauwdieven en inbraken in appartementen. Meer dan 90 % van deze minderjarigen hebben de Roemeense nationaliteit maar er zijn ook een aantal Bulgaren en Slovakken gerepatriëerd. Albanezen zijn –om praktische redenen¹⁸– nog niet op deze manier gerepatriëerd. Het is meerdere keren voorgekomen dat een NBM die gerepatriëerd werd na enkele weken weer in Antwerpen betrapt werd op heterdaad en opnieuw gerepatriëerd werd.

Deze ‘snelrechtprocedure’, zoals het gerecht in Antwerpen het zelf noemt, komt er op neer dat deze jongeren wanneer ze opgepakt worden, onmiddellijk voor de jeugdrechtsbank voorkomen en dat de jeugdrechter een beschikking neemt tot terugbrenging naar het thuismilieu. Deze beschikking is onmiddellijk uitvoerbaar met als gevolg dat deze jongeren binnen de 24 uur gerepatriëerd worden. Bij het eventuele onderzoek ten gronde oordeelt men niet meer over de maatregel getroffen bij beschikking. Uit navraag blijkt dat de snelrechtprocedure in de meeste gevallen niet afgehandeld werd binnen de 24 uur en dat volgende regeling werd gehanteerd: de eerste beschikking de 24 uur en repatriëring binnen de 24 uur (na de beschikking). Bijgevolg ging het in de meeste gevallen over een periode tussen 24 uur en 48 uur.

Verder blijken er ook heel wat repatriëringen van NBM uitgevoerd naar andere landen, zij het dat dit niet kan volgens de versnelde procedure. De jongere wordt eerst opgesloten in een gesloten instelling in afwachting van de nodige documenten en/of vlucht. In afwachting van de repatriëring kan de jongere drie maanden opgesloten worden. Deze periode kan verlengd worden met drie maanden indien de jeugdrechter kan motiveren dat er een gevaar bestaat voor de maatschappij. Deze zes maanden kunnen telkens verlengd worden met één maand indien dit nodig is voor de veiligheid van de maatschappij.

In het gerechtelijk arrondissement Brussel blijken er géén repatriëringen in uitvoering van een beschikking van een jeugdrechter te gebeuren. Wél gebeuren er uitwijzingen binnen een zeer korte tijdsspanne maar dan wel met een bevel om het grondgebied te verlaten. Het zou enkel gaan om jongeren in de leeftijdscategorie tussen 16 en 18 jaar. Voor deze categorie blijkt Dienst Vreemdelingenzaken vrij gemakkelijk over te gaan tot het afleveren van een bevel om het grondgebied te verlaten omwille van het feit dat de jongere over voldoende maturiteit zou beschikken. Deze interpretatie van art. 118 van het KB van 08.10.91 zou ook gevolgd worden door de Raad van State. Het blijkt ook regelmatig voor te vallen dat NBM 24 uur worden vastgehouden en binnen die tijdsspanne voor de jeugdrechter zouden moeten geleid worden maar dit niet kunnen wegens het niet voorhanden zijn van een tolk. Deze jongeren worden dan opnieuw vrijgelaten. De feiten waarvoor jongeren worden opgepakt kunnen vrij banaal zijn (vb. diefstallen voor bedragen van minder dan 25 euro).

In het gerechtelijk arrondissement Gent blijkt men geen weet te hebben van de ‘snelrechtprocedure’.

ACHTERGROND VAN DE FEITEN

De actie in Antwerpen tijdens de zomermaanden was vooraf aangekondigd door de federale regering en ontlokte heel wat vragen en bedenkingen bij ngo's. De overheid zelf gaf weinig of geen afdoende uitleg over de zorgvuldigheid die aan de dag zou gelegd zijn en de garanties omtrent een behoorlijke opvang van de minderjarigen in hun land van herkomst. Een moeizame zoektocht naar informatie leidde ons tot enkele documenten die enig licht werpen op de handelwijze van de overheid.

¹⁸ Vluchten naar Albanië maken een tussenlanding in Rome. Albanese jongeren zouden bijgevolg telkens moeten vergezeld zijn van een escort. Nu is het zo dat de luchthavenpolitie de jongeren vergezelt tot aan het vliegtuig en zich dan terugtrekt. Niemand vergezelt de jongere op het vliegtuig. Het is zeer de vraag of de jongere opgewacht wordt wanneer het vliegtuig landt.

Deze “snelrechtprocedure” gebeurde in uitvoering van een beschikking van de jeugdrechter op verzoek van het parket van Antwerpen. De eigenlijke uitwerking van deze procedure gebeurde pas drie maanden later in de dienstnota nr. 49/2002 van 30 september 2002 uitgaande van het parket van Antwerpen¹⁹. Nog een maand later, op 16 oktober 2002, volgde een dienstnota van het Ministerie van Binnenlandse Zaken waarin de medewerking van de Dienst Vreemdelingenzaken aan de uitvoering van deze gerechtelijke beslissingen werd vastgelegd. Hierin wordt expliciet vermeld dat de dienstnota van “justitie” enkel de parketten uit het gerechtelijk arrondissement Antwerpen bindt en voor de overige slechts tot aanbeveling zou strekken.

Of deze feiten de emanatie zijn van de beleidsvisie van de bevoegde minister van Justitie en van Binnenlandse zaken is ons niet duidelijk. Volgens de nota van justitie is de stijging van het aantal ernstige misdrijven gepleegd door ‘niet-begeleide illegale minderjarige criminelen’ gepaard gaande met het acute plaatsgebrek in gesloten instellingen en het feit dat een repatriëring na een gewone plaatsingsmaatregel teveel tijd in beslag neemt, de aanleiding tot het ontwikkelen van deze nieuwe ‘versnelde’ praktijk. Heeft het Jeugdparket van Antwerpen op de eerste plaats de bedoeling zoveel mogelijk NBM uit te wijzen? Zo ja, dan is dit een onethische doelstelling. Of beoogt men eerder een ontradend effect te creëren naar criminele milieus? Zo ja, is dit wel een realistische doelstelling?

In hetgeen volgt zal worden nagegaan of deze ‘snelrechtprocedure’ voldoende garanties biedt op een zorgvuldige repatriëring en of deze geen afbreuk doet aan de internationale verplichtingen zoals omschreven in het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind en de Resolutie van de Raad van de Europese Unie van 26 juni 1997 inzake niet-begeleide minderjarige onderdanen van derde landen.

DE ARGUMENTEN

➤ Onzorgvuldige toepassing van de wet op de jeugdbescherming

De ‘snelrechtprocedure’ maakt **oneigenlijk gebruik van de wet op de jeugdbescherming** daar de essentie zelf van deze wet niet kan gewaarborgd. Het is immers de bedoeling dat de rechter een maatregel neemt met kennis van zaken, in het belang van het kind en met het oog op een duurzame oplossing. Om deze reden is er een voorlopige maatregel mogelijk, kan er een maatschappelijk onderzoek worden bevolen, is er een sociale dienst die de zaak ook kan opvolgen, ... Dit alles is volstrekt onmogelijk in de uitgestippelde procedure. Bovendien blijken dossiers van jongeren die geen verblijfplaats in België hebben onmiddellijk geklasseerd te worden en niet overgedragen te worden aan de sociale dienst. Hoe kan een maatschappelijk onderzoek worden uitgevoerd op minder dan 24 uur? Hoe kan er een begeleiding worden opgezet als dossiers onmiddellijk geklasseerd worden?

Beslissingen genomen in het kader van de wet op de jeugdbescherming moeten steeds in het belang van de jongere zijn. Om dit te garanderen voorziet de wet dat elke jongere recht op een grondig sociaal onderzoek ten behoeve van de beslissing die de jeugdrechter moet nemen. Deze vreemde jongeren dit recht ontnemen, getuigt dan ook van een negatieve discriminatie.

De uitgewerkte regeling is niet enkel een oneigenlijk gebruik van de wet op de jeugdbescherming (zie hierboven), ze betekent ook een *de facto* **uitholling van het recht op hoger beroep**. Ook in de wet op de jeugdbescherming is dit recht principieel gewaarborgd (art. 58).

Gezien het i.c. gaat om een voorlopige maatregel heeft het aantekenen van hoger beroep geen opschortende werking, dit wil zeggen dat de beschikking kan worden uitgevoerd en de repatriëring gewoon kan doorgaan, ook al werd er beroep aangetekend. Wat is dan nog de zin van het beroep? Wat zal men doen indien de rechter in beroep een andere mening is toegedaan? De minderjarige terughalen?

Bovendien heeft de minderjarige in deze procedure minder tijd dan de regel is om hoger beroep in te stellen. Hoewel de minderjarige voor het instellen van hoger beroep de wettelijke termijn heeft, zal dit toch binnen de periode die nog rest van die 24 uur, moeten gebeuren. Nadien zal die minderjarige immers gerepatriëerd zijn.

Deze praktijk is manifest in strijd is met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens, meer bepaald artikel 13 (recht op daadwerkelijk rechtsmiddel) juncto 14 (discriminatieverbod), en met het discriminatieverbod in de Belgische grondwet (disproportionele beperking van de beroepstermijn in vergelijking met van Belgische jongeren én jonge vreemdelingen met niet-precair legaal verblijf).

Tenslotte ligt de meer algemene vraag voor of het jeugdrecht überhaupt toepassing heeft buiten het Belgisch grondgebied.

¹⁹ De nota van het parket van Antwerpen ligt op dit ogenblik voor onderzoek bij het College van Procureurs-generaal.

➤ Onzorgvuldige toepassing van de vreemdelingenwet?

Het verdient aanbeveling te onderzoeken of het algemeen uitgangsprincipe zoals verwoord in Dienstnota n° 10-09 van het ministerie van Binnenlandse Zaken, punt II A. “ (...) *De Dienst Vreemdelingenzaken moet dus geen enkele beslissing op basis van de wet van 15/12/1980, die in dit verband trouwens geen rechtsgrond biedt, nemen.*”, correct is.

Vanuit de optiek dat de vreemdelingenwet wel moet worden toegepast, kunnen volgende argumenten ontwikkeld.

De vreemdelingenwet voorziet dat elke persoon die zich op het Belgisch grondgebied bevindt, uit het land kan worden verwijderd wanneer hij/ zij o.a. niet beschikt over de juiste verblijfsdocumenten. Dit dient t.a.v. vreemdelingen zonder vestigingstitel of zonder machtiging /toelating tot een verblijf van meer dan drie maand te gebeuren op basis van een **bevel om het grondgebied te verlaten**, dat uitgeschreven wordt door de Minister of zijn gemachtigde. (artikel 7 van de wet van 15 december 1980, artikel 117 van het KB van 8 oktober 1981). Tegen dit bevel kan onder andere²⁰ een **beroep** tot schorsing en tot vernietiging ingediend worden bij de Raad van State. Dit schorsingsberoep heeft een de facto²¹ schorsende werking wanneer het door een uitgeprocedeerde asielzoeker is ingediend bij uiterst dringende noodzakelijkheid.

Artikel 118 van het KB van oktober 1981 geeft een extra bescherming aan minderjarige²² vreemdelingen: deze kunnen geen bevel om het grondgebied te verlaten betekend krijgen, behoudens bijzondere beslissing van de Minister of zijn gemachtigde. Dit bevel wordt dan vervangen door een **bevel tot terugbrenging** (bijlage 38) dat betekend wordt aan een volwassene die een “hoederecht” over de betrokken minderjarige bezit en die de minderjarige dan terugleidt naar zijn /haar land van herkomst.

Samengevat betekent dit dat de Vreemdelingenwet vereist dat ten aanzien van de hoger bedoelde minderjarige vreemdelingen ofwel een bevel tot terugbrenging ofwel een bijzonder gemotiveerd bevel om het grondgebied te verlaten, betekend wordt (artikel 21 + 22 KB. juncto artikel 118 KB.). Het bijzonder gemotiveerd bevel vereist volgende elementen van zorgvuldigheid: individueel onderzoek, maturiteit, leeftijd en identiteit van de jongere in kwestie. Dit impliceert dat de verwijderingsbeslissing überhaupt aan de betrokken vreemdeling ter kennis moet gebracht worden (artikel 62 vreemdelingenwet).

Door de toepassing van de wet op de jeugdbescherming zonder dat de vreemdelingenwet er een rol bij speelt, wordt deze door de vreemdelingenwet voorziene bescherming van de minderjarige en meteen ook het concept rechtsstaat, buiten spel gezet.

➤ Afbreuk aan internationale verplichtingen

Het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) en de Resolutie van de Raad van de Europese Unie van 26 juni 1997 inzake niet-begeleide minderjarige onderdanen van derde landen, maken dat niet begeleide buitenlandse minderjarigen onder het toepassingsgebied van een aantal grondrechten vallen en geven de overheid de opdracht er over te waken dat deze grondrechten kunnen geëffectueerd worden.

De belangrijkste bepaling in het IVRK is ongetwijfeld terug te vinden in artikel 3, dat ook aangehaald wordt in de Europese resolutie: **bij alle maatregelen betreffende kinderen**, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, **dienen de belangen van het kind de eerste overweging te vormen**.

Bij de uitvoering van alle andere bepalingen moet daar dus rekening mee gehouden worden. Het is dan ook de vraag of het belang van het kind goed gediend is wanneer de hele procedure van arrestatie tot repatriëring in 24 uur moet gebeuren. Hoe kan men een degelijk onderzoek van het thuismilieu garanderen wanneer dit, via liaisonofficiërs, moet gebeuren op zo'n korte termijn?

Anderzijds zijn de uitgangspunten van de nota niet noodzakelijk in strijd met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind en de resolutie. Het IVRK stelt dat staten zo mogelijk hereniging met ouders/personen in land van herkomst moeten bewerkstelligen; dat opsluiting slechts gehanteerd moet worden als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke duur; dat wanneer een kind wordt verdacht van of vervolgd wegens het bestaan van een strafbaar feit, de aangelegenheid zonder vertraging moet worden beslist.

²⁰ In de praktijk is er naast het objectief contentieux voor de Raad van State ook een kortgedingprocedure op grond van de schending van een subjectief recht bij een rechtbank van eerste aanleg of het EHRM mogelijk.

²¹ De schorsing is de facto vermits de automatisch schorsende werking niet in de wet op de Raad van State voorzien is maar enkel steunt op een beleidsintentie van de regering (Ministerie van Binnenlandse Zaken, Algemene Directie van de Dienst Vreemdelingenzaken, Dienstnota 01.08.2002 betreffende Richtlijn van de Minister betreffende de uitvoering van bevelen om het grondgebied te verlaten die werden genomen t.a.v. bepaalde uitgeprocedeerde asielzoekers.)

²² Artikel 118 K.B. spreekt over vreemdelingen die minder dan 18 jaar oud zijn of die conform hun personeel statuut minderjarig zijn.

Dit alles dient echter te gebeuren op een zorgvuldige wijze. De ‘snelle procedure’ kan deze zorgvuldigheid evenwel geenszins garanderen.

Niet alleen het IVRK maar ook het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens is hier in het geding. Zoals hierboven reeds werd aangegeven, betekent de ‘snelrechtprocedure’ eveneens een inbreuk op het EVRM, meer bepaald artikel 13 (recht op daadwerkelijk rechtsmiddel) juncto 14 (discriminatieverbod).

➤ **Onzorgvuldige invulling van het begrip ‘misdrijf’**

De ‘snelrechtprocedure’ maakt het voor de jeugdrechter quasi onmogelijk om in te schatten of het om criminaliteit (individueel dan wel in georganiseerd verband) gaat dan wel om exploitatie, een onderscheid dat evenwel van cruciaal belang is in deze aangelegenheid.

Voor zover NBM **dader** zijn van een individueel en of vrijwillig misdrijf (MOF) in georganiseerd verband moet de zaak volgens de geldende rechtsregels, i.c. de **wet op de jeugdbescherming**, behandeld worden. Door de ‘snelrechtprocedure’ komt dit rechtsprincipe onder druk te staan.

De jongere wordt immers gerepatriëerd in uitvoering van de voorlopige maatregel opgelegd in de beschikking en de zaak wordt pas op een latere datum ten gronde behandeld. Omdat de jongere op dat ogenblik niet meer in het land is, worden veel zaken gesloten en komt er geen behandeling ten gronde meer. Andere zaken komen wel voor (vnl. wanneer iemand zich burgerlijke partij stelt), maar daar de jongere niet aanwezig is, moet de advocaat zich terugtrekken en worden de feiten voor bewezen geacht. Daar het om een vonnis bij verstek gaat, kan de advocaat hiertegen niet in beroep gaan en de jongere pas wanneer het vonnis betekend is.²³

Niet begeleide buitenlandse minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit plegen, kunnen evenwel ook uitgestuurd zijn door een georganiseerd crimineel netwerk dat hen exploiteert. Deze minderjarigen kunnen dan slachtoffer van mensenhandel zijn. Wanneer er een vermoeden is van mensenhandel zoals omschreven in de wet van 13 april 1995 dan hebben deze jongeren recht op een zorgvuldige benadering via de **procedure mensenhandel**. In bepaalde gevallen kan het bovendien aangewezen zijn de personen die medewerking verlenen aan het gerechtelijk onderzoek ook op te nemen in de procedure voor slachtoffers van mensenhandel.

Dit houdt in dat de standaardprocedure m.b.t. niet-begeleide minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit pleegden, moet voorzien in een link met de procedure mensenhandel. De huidige snelrechtprocedure ontnemt evenwel ieder mogelijk slachtoffer volledig de kans om eventueel een dergelijke bescherming te genieten. In beide dienstnota's ontbreekt immers een verwijzing naar het beschikbare instrumentarium om mensenhandel te bestrijden. Vanuit het oogpunt van criminaliteitsbestrijding en de jeugdbescherming zou het trouwens de prioritaire doelstelling moeten zijn om de organisatoren van deze activiteiten op te sporen en te vervolgen.

➤ **Aantasting van het principe van gelijke behandeling**

De dienstnota 49/2002 is een richtlijn voor het parket van Antwerpen en is geheel niet bindend (slechts adviserend) voor de andere parketten. Uit de praktijk blijkt ook dat sommige parketten absoluut geen weet hebben van dit advies en geheel anders opereren t.a.v. NBM die een als misdrijf omschreven feit pleegden, terwijl andere parketten onverwijld overgaan tot deze maatregel. De ‘snelrechtprocedure’ creëert m.a.w. ongelijkheid tussen NBM in diverse regio's (gerechtelijke arrondissementen) in België en Vlaanderen.

➤ **Gebrek aan opvang**

Het zorgvuldig uitwijzen van niet begeleide minderjarigen die een misdrijf hebben gepleegd, wordt ook gehypothekeerd door een gebrek aan voldoende kwaliteitsvolle opvangvoorzieningen voor deze jongeren. Luidens dienstnota nr. 49/2002 was het acute plaatsgebrek in de gesloten instellingen trouwens een argument om een versnelde procedure van repatriëring uit te werken.

ADVIES AAN DE MINISTER BEVOEGD VOOR WELZIJN

1. Het verdient aanbeveling om de vraag nader te onderzoeken of minderjarigen naar Belgisch recht überhaupt kunnen uitgewezen worden.
2. Indien de bestaande praktijk zou bevestigd worden, met name dat het geoorloofd is om minderjarigen in bepaalde gevallen en onder welbepaalde omstandigheden uit te wijzen, dan moet de bestaande ‘snelrechtprocedure’ afgevoerd worden omdat ze haaks staat op de notie ‘zorgvuldigheid’.

²³ Daar de jongere niet meer in ons land verblijft, is de kans klein dat het vonnis betekend wordt. Wanneer de jongere later vb. terug het land binnenkomt en het vonnis hem betekend wordt, kan hij er op dat ogenblik tegen in beroep gaan. Indien het hem nooit betekend wordt, kan het niet tegen hem gebruikt worden. In de praktijk zal het vonnis wel in het jeugddossier van de jongere worden opgenomen.

3. Het alternatief bestaat er in een **standaardprocedure** uit te werken voor het uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Dit betekent het toepassen van de wet op jeugdbescherming m.i.v. het zorgvuldig plaatsen van de jongere. Hierbij dienen de eigen diensten van de Gemeenschappen ten volle hun verantwoordelijkheid op te nemen.
4. Het uitwerken van deze normale procedure dient **in overleg tussen de Gemeenschappen en Justitie** te gebeuren. Overleg en samenwerking tussen beide partners is immers een kritische succesfactor voor het slagen van deze procedure. In het kader van dit overleg dienen de verantwoordelijkheden van Justitie enerzijds en de Gemeenschappen anderzijds nauwkeurig bepaald. Het is aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn de minister bevoegd voor Justitie hierover aanspreekt.
5. Voor het uitwerken van een normale, zorgvuldige procedure moet men kunnen terugvallen op **correcte richtlijnen en dienstorders**. Dit geldt ook wanneer het om het uitwijzen van minderjarigen zonder wettig verblijf gaat die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd. Het verdient dan ook aanbeveling dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn de minister bevoegd voor Binnenlandse Zaken aanspreekt over de hierboven vermelde dienstnota.
6. Het zorgvuldig uitwijzen van niet begeleide minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, is mede afhankelijk van het zeer snel en efficiënt optreden van Justitie wat betreft de strafrechtelijke kant van de zaak met betrekking tot de georganiseerde criminaliteit. Momenteel is dat doorgaans niet het geval. Het voorzien in een **operationeel overleg tussen de Gemeenschappen en Justitie** in functie van de **synergie opvang** (Justitie – jeugdbescherming) en **strafrecht** (gerechtelijk onderzoek) kan hiertoe bijdragen. Het is aangewezen dat de Vlaamse minister bevoegd voor Welzijn dit voorstel bepleit bij de minister bevoegd voor Justitie.
7. Het zorgvuldig uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, is mede afhankelijk van het voorhanden zijn van **voldoende kwaliteitsvolle opvangvoorzieningen**. Het is derhalve aangewezen om méér opvangplaatsen te voorzien voor niet begeleide minderjarigen. Het is verder ook aangewezen dat voorzieningen die deze jongeren opvangen, de kans krijgen en zelf ook de nodige stappen zetten om de nodige competentie in huis halen om deze jongeren zorgvuldig op het vangen. Bij het uitwerken van dit zorgvuldig opvangaanbod kan inspiratie geput uit de aanbevelingen geformuleerd in het kader van het project ‘minderheden en integrale jeugdhulpverlening’ dat het Vlaams Minderhedencentrum in 2001 uitvoerde.
8. Inzonderheid in de **gemeenschapsinstellingen** voor bijzondere jeugdbijstand is er behoefte aan meer specificiteit teneinde NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd zorgvuldig te kunnen opvangen. Het verdient aanbeveling dat de minister van Welzijn in samenspraak met de administratie en de betrokken instellingen een evaluatie doorvoert en een werkgroep opstart belast met het uitwerken van duidelijke procedures voor het uitwijzen van NBM die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd.

DEEL 4

VERSTERKEN VAN HET DRAAGVLAK VOOR HET MINDERHEDENBELEID

STAND VAN ZAKEN EN RESULTATEN

INLEIDING

De mate waarin er, zowel politiek als maatschappelijk, een draagvlak is voor het beleid, heeft een grote impact op de doeltreffendheid van dit beleid. Dit geldt ook voor het minderhedenbeleid.

Het minderhedendecreet van 28 april is een eerste belangrijke hefboom voor het versterken van het draagvlak. Het minderhedendecreet stuurt de minderhedensector aan. De ontwikkelingen in deze sector in de loop van 2002 en 2003 worden hieronder toegelicht.

Het lokale niveau is ongetwijfeld een tweede belangrijke hefboom voor het realiseren van de doelstellingen van het minderhedenbeleid en voor het versterken van het draagvlak voor dit beleid. De nieuwe ontwikkelingen op het vlak van het lokaal sociaal beleid en de evoluties binnen het lokaal minderhedenbeleid komen hieronder ook aan bod.

Het minderhedenbeleid moet tenslotte ook oog hebben voor het creëren van een voldoende groot maatschappelijk draagvlak voor het samenleven in diversiteit en voor de uitgangspunten, doelstellingen en strategie van het minderhedenbeleid. In dit 4^e deel wordt dan ook ingegaan op enkele concrete initiatieven om het samenleven in diversiteit te bevorderen. Ook nu weer moeten we vaststellen dat deze initiatieven in aantal en impact in schril contrast staan met vaststelling dat dit draagvlak onder druk staat.

MINDERHEDENSECTOR

De prioriteit van de minister lag de afgelopen jaren op een nauwere samenwerking met andere welzijnssectoren, in het bijzonder met het Maatschappelijk Opbouwwerk (zie ook deel 1 – Welzijn) en op het verder versterken van het lokale niveau.

In 2002 liepen de eerste convenanten af en moesten nieuwe plannen worden ingediend. Begin 2003 startte voor alle centra en de meerderheid van de integratiediensten een nieuw convenant voor 6 respectievelijk 3 jaar. De timing van de meerjarenplannen van integratiecentra en Maatschappelijk Opbouwwerk werd op elkaar afgestemd.

Tevens werd in 2002 gestart met de enveloppenfinanciering voor de integratiecentra en het Vlaams Minderhedencentrum. Intussen wordt ook in het Maatschappelijk Opbouwwerk een enveloppenfinanciering voorbereid, zodat uiteindelijk beide sectoren van een gelijke financiële regeling kunnen genieten.

Op het lokale niveau kreeg het lokale minderhedenbeleid meer en meer vorm. Niet alleen werden op belangrijke plaatsen nieuwe integratiediensten opgestart, ook bestaande integratiediensten werden versterkt. Intussen wordt in 29 Vlaamse gemeenten vanuit een integratiedienst aan een eigen lokaal minderhedenbeleid gewerkt.

Het Vlaams minderhedencentrum

De werking van het Vlaams Minderhedencentrum in 2002 en 2003

Het Vlaams Minderhedencentrum maakte in 2000 een coördinatieplan op voor de periode 2001 tot 2006. Dit wordt elk jaar geconcretiseerd in jaarplannen. Deze vormen de basis voor de werking van het Vlaams Minderhedencentrum. Naar aanleiding van de nieuwe meerjarenplannen van de integratiecentra, die in 2002 van start gingen, zorgde het Vlaams Minderhedencentrum in 2003 voor een actualisering van zijn coördinatieplan. Het coördinatieplan is de basis voor het convenant die de Vlaamse overheid met het Vlaams Minderhedencentrum afsluit.

De activiteiten van het Vlaams Minderhedencentrum zijn geordend onder informatieverzameling en informatiedoorstroming, adviesverlening en juridische ondersteuning, methodiekontwikkeling en vorming, sectorontwikkeling en samenwerking, en projecten.

Informatieverzameling en –doorstroming

De website, de tweemaandelijks nieuwsbrief en de veertiendaagse elektronische nieuwsbrief vormen samen de ruggengraat van de informatiedoorstroming.

De website www.vmc.be werd vanaf 2002 meer dan vorige jaren een nuttig instrument voor informatieverspreiding en aankondigingen. Veel geraadpleegde rubrieken zijn onder meer de agenda, de vacaturerubriek en de adressenbestanden, evenals de aangekondigde vorming en andere initiatieven van het Vlaams Minderhedencentrum. Het bezoekersaantal schommelt rond de 100 à 120 per dag, met pieken tot 250. In 2003 werd gewerkt aan een stroomlijning en beperkte revisie van de lay-out van de site.

DIVERS, de nieuwsbrief van het Vlaams Minderhedencentrum brengt tweemaandelijks actualiteitsinformatie over minderheden bij zowat 650 abonnees uit de minderhedensector en uit geïnteresseerde organisaties en instellingen. Er werd bij elk nummer gewerkt met een thematisch dossier. In 2002-2003 kwamen onder meer volgende thema's aan bod: inburgering, allochtone jeugd, allochtoon verenigingsleven, onderwijs, rechtshulpverlening, diversiteit, inburgering.

In mei 2002 startte de veertiendaagse elektronische nieuwsbrief Diagonaal. Deze is erop gericht om op korte termijn actuele informatie te brengen bij de medewerkers uit de minderhedensector.

Het Vlaams Minderhedencentrum beschikt over een bibliotheek met focus op het thema etnisch-culturele minderheden. Deze bibliotheek wordt vooral door het eigen personeel gebruikt, maar ook door mensen uit de minderhedensector, het welzijnswerk of door studenten. Er zijn afspraken gemaakt met de bibliotheek van Viboso, dat in hetzelfde gebouw gevestigd is en er wordt momenteel onderzocht op welke wijze de keuze om tot één bibliotheek te komen in het kader van de gerenoveerde achterbouw kan gerealiseerd worden.

Zes maal per jaar, wordt ook het tijdschrift "De Trekhaak" bij 1.250 woonwagengezinnen verspreid. Het tijdschrift werd overgenomen van het Vlaams Centrum Woonwagenwerk en bevat specifieke informatie voor deze gezinnen.

In 2002-2003 heeft het Vlaams Minderhedencentrum een aantal publicaties tot stand gebracht, waarvan we hieronder er enkele vernoemen:

- ✓ Overzicht van verblijfsstatuten en verblijfsprocedures in België, Dmitry Neuckens, editie januari 2002
- ✓ Laat de was maar hangen, Dirk Beersmans; Gert Devolder; Kim Janssens; Toon Machiels; Jeroen Michels, 2002.
- ✓ De asielprocedure in België, Dmitry Neuckens, Caroline Koopman, editie januari 2003.
- ✓ Jaarboek Vlaams Minderhedencentrum, Piet Janssen ea., edities april 2002 en april 2003.
- ✓ In Slechte Papieren, Wolf Bruggen, Dmitry Neuckens en Eric Somers, editie maart 2003.
- ✓ Vademecum Lokaal Sociaal Beleid, Dirk Beersmans, editie september 2003.

Deze publicaties kunnen online besteld worden.

Adviesverlening en juridische ondersteuning

De adviesverlening en juridische ondersteuning zijn één van de vaste pijlers van de werking van het Vlaams Minderhedencentrum. Het team rechtspositie verzorgt een juridische helpdesk rond de rechtspositie van vreemdelingen. Er worden jaarlijks meer dan 2000 adviezen verstrekt aan mensen uit de hulpverlening en uit de advocatuur. Tweederde hiervan betreft vragen rond verblijfsrechten en -procedures.

Daarnaast verzorgt het team rechtspositie een aantal publicaties en zorgt het voor een vormingsaanbod en een juridische platformgroep van de minderhedensector. Deze platformgroep richt zich onder meer op het verbeteren van de rechtshulpverlening. In 2003 werd met het oog daarop een bevraging gedaan bij OCMW's en centra algemeen welzijnswerk over hoe zij de rechtshulpverlening naar vreemdelingen organiseren en welke problemen zij zien. Daaruit worden voorstellen opgemaakt om deze te verbeteren.

Tenslotte worden ook knelpunten inzake vreemdelingenwetgeving gesignaleerd aan de verantwoordelijke beleidsniveaus. Het meest systematische daarvan is de medewerking die het Vlaams Minderhedencentrum verleende aan het voorstel van modernisering van de verblijfsstatuten voor vreemdelingen. Dit voorstel is terug te vinden op www.wet80.be. Het is een belangrijk instrument om de rechtszekerheid van vreemdelingen te verhogen. Tijdens het laatste formatieberaad was er enig oor naar deze voorstellen. Het is evenwel ondertussen nog niet in concrete beleidsinitiatieven omgezet.

Het Vlaams Minderhedencentrum staat ook in voor de redactie van het Tijdschrift voor Vreemdelingenrecht.

Vorming en methodiekontwikkeling

Het Vlaams Minderhedencentrum heeft van bij de start een groot belang gehecht aan het organiseren van vorming. Daaronder nam een basisopleidingsprogramma voor de sector een bijzondere plaats in. Ook in 2002 en 2003 werd deze basisopleiding georganiseerd voor nieuwe werknemers in de sector.

Naast de basisopleiding en specifieke vormingen op vraag van de sector, werden er in 2002 ook "bijspijkerdagen" georganiseerd. Deze hebben als doel een overzicht te geven en aandacht te besteden aan aspecten zoals veranderingen in wetgeving, verschuivingen in bevoegdheden enz., rond thema's die van belang zijn voor de sector. Zo kwamen in 2002 onder meer het onderwijsbeleid en het federale asielbeleid aan bod.

Vanaf 2003 werd het VTO-aanbod (vorming, training en opleiding) meer gestructureerd en onderverdeeld in vier rubrieken gericht op verschillende gebruikers:

1. Werken MET etnisch-culturele minderheden (zowel voor mensen binnen als buiten de minderhedensector)
2. Werken IN de minderhedensector (cursussen specifiek voor de werkers in de minderhedensector)
3. Werken IN de maatschappelijke context (voor een ruimer publiek)
4. Werken AAN eigen functioneren (specifieke trainingen voor mensen uit de minderhedensector)

Onder de eerste rubriek vallen te vermelden:

- Een studiedag over het vrijwilligerswerk voor nieuwkomers
- Een uitwisselingsdag over toegankelijkheid van de CAW's, in samenwerking met het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk
- Een studiedag over de participatie van etnisch-culturele minderheden in het lokaal sociaal beleid, in samenwerking met de cel Lokaal Sociaal Beleid van de Vlaamse Gemeenschap
- De juridische werkgroep (vier maal per jaar wordt een expert uitgenodigd rond een juridisch thema)
- De vorming vreemdelingenrecht : een aanbod op vraag

Zijn voorzien in 2004 :

- Regionale vormingsdagen over de lokale overlegplatforms
- Vormingsdag over het opvangbeleid voor mensen zonder wettig verblijf
- Inleiding in de verblijfsstatuten en de rechtspositie van vreemdelingen
- Studiedagen over vreemdelingenrecht in de praktijk

Onder de rubriek ‘werken in de minderhedensector’ vallen onder meer de basisopleiding, studiedag over integrale jeugdhulpverlening ten aanzien van etnisch-culturele minderheden en ondersteuning door de sector, werken met raden van bestuur. In 2004 is voorzien: gemeentelijke regie voor lokale integratiediensten, een cursus projectmatig werken en netwerken van organisaties (ism Viboso).

Onder de rubriek ‘werken in de maatschappelijke context’ vallen vormingen inzake veranderingen in de samenleving die hun weerslag hebben op de werking van de integratiesector. Het gaat b.v. over een studiedag over de nieuwe antidiscriminatiewet en een studiedag over de wettelijke regelingen met betrekking tot de organisatie van de Islam. Zijn voorzien in 2004: de nieuwe vzw wetgeving en het decreet lokaal sociaal beleid.

Onder ‘werken aan eigen functioneren’ vermelden we vormingen i.v.m.:

- Hoe beweeg ik mij in mijn werk met etnisch-culturele minderheden?
- Motivationale gespreksvoering
- Werkbegeleiding voor leidinggevenden

Er wordt ook een ruime inventaris bijgehouden van het relevante aanbod aan vorming, training en opleiding (VTO) binnen en buiten de sector. Daarnaast werden door verschillende medewerkers van het Vlaams Minderhedencentrum een aantal vormingen verzorgd ten behoeve van diverse organisaties binnen en buiten de welzijnssector.

Op het vlak van methodiekontwikkeling werd in 2002 resoluut de weg ingeslagen om op dit terrein zelf een bijdrage te leveren. Basis hiervoor was de vaststelling dat methodiekontwikkeling op vele plaatsen in de minderhedensector als een belangrijk element van de werking van de sector wordt aangegeven. De voorbereidende fase hiervan, op basis van de analyse van de meerjarenplannen, gesprekken met medewerkers in de sector, onderzoek naar ontwikkelingen op analoge terreinen buiten de minderhedensector, maakte duidelijk dat het Vlaams Minderhedencentrum zich als belangrijkste domeinen voor methodiekontwikkeling dient te richten op de aspecten interculturalisering van voorzieningen, sociale en beleidsparticipatie en methoden van basiswerk. In 2003 werd de eerste basis gelegd voor een verdere ontwikkeling op deze domeinen. Er wordt aandacht besteed aan een regelmatige output ten behoeve van de minderhedensector en aanverwante sectoren. De studiedagen rond interculturalisering (met inbegrip van de studiedag in het kader van het Cultureel Verdrag Vlaanderen – Nederland) stonden in dat teken. Ze hadden onder meer tot doel om het antwoord op de vragen naar een ‘kenniscentrum en kennisnetwerk interculturalisering’ in een eerste fase af te toetsen.

Sectorontwikkeling en samenwerking

Het Vlaams Minderhedencentrum ontwikkelde van bij de start kanalen via dewelke signalen uit de sector etnisch-culturele minderheden kunnen gebundeld worden met als doel ze in te brengen in raden en werkgroepen van de overheden. Ook uitwisseling en het ontwikkelen van visies, methodieken en instrumenten kwamen daarbij aan bod.

Naast permanente overleggroepen met de integratiecentra en de integratiediensten waren platformgroepen actief rond onder meer inburgering, onderwijs, schoolopbouwwerk (i.s.m. Viboso), participatie, opvangbeleid en Roma. Het gemeenschappelijke in deze platformgroepen is het vervullen van een scharnierfunctie tussen beleidsontwikkelingen en hetgeen op het terrein gebeurt. Al naargelang het betreffende domein en de actualiteit gaat de aandacht op bepaalde ogenblikken meer naar de beleidsontwikkelingen, dan wel naar de implementatie op het terrein.

Doorheen deze acties besteedt het Vlaams Minderhedencentrum bijzondere aandacht aan de samenwerking met de verenigingen van etnisch-culturele minderheden. Dit uit zich enerzijds in de ondersteuning die ter zake aan de sector geboden wordt en anderzijds in een samenwerking met de organisaties die op Vlaams niveau werkzaam zijn, zoals het Forum van etnisch-culturele minderheden en SoCius, steunpunt voor sociaal-cultureel werk.

Aanverwante sectoren waarmee een meer permanente samenwerking wordt ontwikkeld, zijn het algemeen welzijnswerk (overleg met het Steunpunt Algemeen Welzijnswerk), het maatschappelijk opbouwwerk (samenwerking met VIBOSO) en, in functie van het lokaal minderhedenbeleid, de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten.

Het Vlaams Minderhedencentrum vertegenwoordigt de minderhedensector in het platform “Initiatief”, een ruim samenwerkingsverband van heel wat organisaties rond de multiculturele samenleving. In afspraak met dit platform heeft de integratiesector zich mee geëngageerd voor de organisatie van “gelijke kansen”-gesprekken in 2004. (zie verder –maatschappelijk draagvlak).

Cellen voor vluchtelingenwerk en voor woonwagenwerk

In december 2002 werd de werking van de cellen voor vluchtelingenwerk en woonwagenwerk ingebed in het respectievelijke integratiecentrum waarbij de cel actief is

Inhoudelijk verdiepten de cellen vluchtelingenwerk zich op twee sporen : psycho-sociale hulpverlening en rechtspositie. Naast deze thema's was er voortdurend aandacht voor opvang- en onthaalbeleid. De cellen woonwagenwerk legden zich toe op een aantal thema's zoals onderwijs, tewerkstelling en inspraak en stimuleerden via de provinciale woonwagencommissies mee de uitbouw en verbetering van woonwagenterreinen.

Aanpassing van het coördinatieplan van het Vlaams Minderhedencentrum in 2003

In de overeenkomst met de Vlaamse Gemeenschap, die voor de periode 2001-2006 werd afgesloten, werd bepaald dat het Vlaams Minderhedencentrum in 2003 zijn coördinatieplan moest actualiseren. Dit moest gebeuren op basis van de inventarisatie van de gemeenschappelijke knelpunten en doelen uit de meerjarenplannen (2003-2009) van de integratiecentra en integratiediensten.

Op grond van deze inventaris heeft het Vlaams Minderhedencentrum het coördinatieplan aangepast voor de periode 2004 - 2006.

In het proces van de aanpassing van dit coördinatieplan werd de missie als volgt geherformuleerd : “Het Vlaams Minderhedencentrum wil, als gesubsidieerde particuliere organisatie op landelijk vlak, vertrekkend van de mondiale migratiecontext en de etnisch-culturele diversiteit die in Vlaanderen en Brussel aanwezig is, bijdragen tot een samenleving waarin rechten en gelijke kansen aan alle doelgroepen van het minderhedenbeleid verzekerd worden. In dialoog met de minderhedensector, met organisaties van etnisch-culturele minderheden, met overheden en met relevante actoren, stimuleert, ondersteunt en bewaakt het Vlaams Minderhedencentrum een inclusief minderhedenbeleid in de daartoe relevante geledingen van onze samenleving. Het Vlaams Minderhedencentrum werkt als Vlaams ondersteuningscentrum samen met de minderhedensector, die de prioritaire partner is.”

Voor de aanpassing van het coördinatieplan werden ook de voorstellen tot aanpassing van het Strategisch Plan voor het Vlaamse Minderhedenbeleid (voorjaar 2003) in rekening gebracht.

De missie van het Vlaams Minderhedencentrum werd vertaald in vier algemene doelstellingen, op basis waarvan er vier kernresultaatsgebieden werden geïdentificeerd. Daarnaast werden er ook twee kritische succesgebieden afgebakend, die betrekking hebben op de organisatorische en contextuele voorwaarden tot het volbrengen van de gemeenschappelijke opdrachten van de minderhedensector.

De vier kernresultaatsgebieden omvatten volgende domeinen:

1. Het Vlaams Minderhedencentrum draagt bij tot de versterking van de rechtspositie en rechtsbescherming van etnisch-culturele minderheden.
2. Het Vlaams Minderhedencentrum draagt bij tot de bevordering en creatie van (voor etnisch-culturele minderheden) behoeftedekkende en toegankelijke reguliere diensten en maatschappelijke voorzieningen.

3. Het Vlaams Minderhedencentrum draagt bij tot de bevordering van de sociale en beleidsparticipatie van etnisch-culturele minderheden.
4. Het Vlaams Minderhedencentrum draagt bij tot de interculturalisering van de samenleving en haar maatschappelijke instellingen.

De sectorondersteuning en –coördinatie, het kwaliteitsbeleid en de profilering worden als belangrijke voorwaarden voor succes aangeduid. Ook werd de interne organisatie (het organogram) aangepast aan de nieuwe accenten. Het Vlaams Minderhedencentrum werkt met vijf afdelingen: methodiekontwikkeling, beleidsontwikkeling, rechtspositie en rechtsbescherming, informatie en communicatie en tenslotte logistiek.

Op basis van het nieuwe coördinatieplan wordt het convenant tussen het Vlaams Minderhedencentrum en de Vlaamse Gemeenschap voor de periode 2004 tot 2006 aangepast.

Tenslotte is te vermelden dat het Vlaams Minderhedencentrum met het Forum van etnisch-culturele minderheden, het Viboso (Vlaams Instituut ter Bevordering en Ontwikkeling van de Samenlevingsopbouw) en Babel, de Vlaamse Centrale Tolkendienst, een nauwere samenwerking uitbouwt in functie van de renovatie van het gebouw in de Vooruitgangsstraat 323 te Schaarbeek. De renovatie is in 2003 ingezet en zal in 2004 mogelijkheden bieden tot secretariaatsruimte voor de onderscheiden organisaties en gemeenschappelijke ruimten voor vergaderingen, vormingslokaal, bibliotheek en infrastructuur voor personeel (zoals bijv. een refter). Het is een basis voor verdere samenwerkingsvormen in de toekomst. De renovatie wordt mee mogelijk gemaakt door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

Integratiecentra en lokale integratiediensten

Vanaf 1 januari 2000 wordt binnen elke provincie een provinciaal integratiecentrum (PRIC) erkend en gesubsidieerd. Het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad wordt als provincie beschouwd. In de steden Antwerpen en Gent wordt telkens één lokaal integratiecentrum (LIC) erkend en gesubsidieerd. De integratiecentra hebben een ondersteunings- en stimuleringsopdracht t.a.v. lokale besturen opdat deze besturen een kwaliteitsvol lokaal minderhedenbeleid zouden kunnen uitbouwen.

De integratiecentra werken nauw samen met de doelgroep(organisaties) en zetten met hen resultaatgerichte doelgroepwerkingen op. Tenslotte detecteren zij binnen de hun toegewezen regio de problematiek en hebben zij een signaalfunctie.

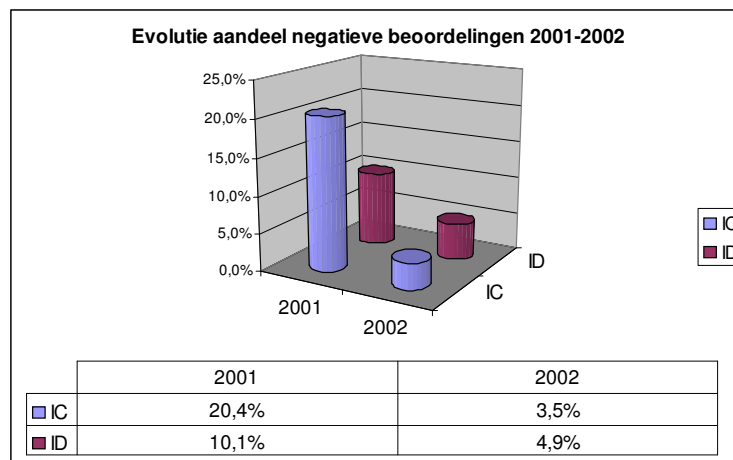
Het minderhedendecreet voorziet verder de mogelijkheid om lokale integratiediensten te erkennen en subsidiëren. Op 1 januari 2000, bij de inwerkingtreding van het minderhedendecreet, waren er 14 erkende integratiediensten. Dit aantal was eind 2003 toegenomen tot 26. Drie gemeenten ontvangen een werkingstoelage om een integratiedienst op te starten, zodat eind 2004 29 integratiediensten zullen gesubsidieerd worden.

Integratiediensten hebben in eerste instantie als opdracht het lokaal minderhedenbeleid te ondersteunen. Ze werken aan de toegankelijkheid van de eigen lokale voorzieningen, creëren inspraakkanalen, werken mee aan een informatie- en sensibiliseringsbeleid en stimuleren het inclusieve minderhedenbeleid binnen de lokale besturen.

Evaluatie van de eerste overeenkomsten (2000-2002)

De eerste overeenkomsten van de integratiesector liepen van 1 januari 2000 tot en met 31 december 2002. De administratie evalueerde jaarlijks de indicatoren van de resultaatgebieden vermeld in de overeenkomsten. Eind 2002 liepen deze eerste convenanten af en kon een balans van de nieuwe manier van werken opgemaakt worden.

Globaal gesteld waren de eindresultaten goed tot uitstekend. Terwijl de resultaten in 2001 even een inzinking vertoonden, herstelden de meeste centra en diensten dit tegen het einde van hun convenant. In de onderstaande grafiek wordt die tendens summier weergegeven:

Er wordt op de volgende manier gequoteerd:

Code **AA** staat voor een volledig behaald resultaat, code **A** voor een gedeeltelijk behaald resultaat en code **0** voor een resultaat dat niet werd behaald. Code **A** wordt ingedeeld in de codes **A1**, **A2** en **A3**. Code **A1** geeft aan dat er een aanvaardbare verklaring is over bijzondere omstandigheden die het behalen van het resultaat bemoeilijkten. Code **A2** wijst op vertraging. **A3** is de code voor een uitvoering die ad-hoc is en niet systematisch. Code **0** wordt ingedeeld in de codes **01**, **02**, **03** en **04**. Code **01** wordt gebruikt als er onduidelijkheid is over de behaalde resultaten. Code **02** wijst erop dat de door de dienst of het centrum in kwestie beschreven resultaten niet overeenstemmen met de ingediende bewijsstukken. Code **03** geeft aan dat het resultaat niet werd bereikt, maar mits een duidelijke planning alsnog kan worden behaald. **04** is de code voor een niet behaald resultaat waarvan niet wordt verwacht dat het nog zal worden bereikt, en aldus is dit de meest negatieve beoordeling die kan worden toegekend.

De onderstaande tabel geeft de resultaten weer van alle evaluaties van de jaarverslagen in het jaar 2002 (afgeronde waarden):

2002	Neg					Pos					Totaal
	01	02	03	04	Totaal	AA	A1	A2	A3	Totaal	
IC	0	4	5	0	9	197	28	12	9	246	255
ID	9	5	8	1	23	363	25	40	22	450	473
Totaal	9	9	13	1	32	560	53	52	31	696	728

	Neg					Pos					Totaal
	01	02	03	04	Totaal	AA	A1	A2	A3	Totaal	
IC	0%	2%	2%	0%	4%	77%	11%	5%	4%	96%	100%
ID	2%	1%	2%	0%	5%	77%	5%	8%	5%	95%	100%
Totaal	1%	1%	2%	0%	4%	77%	7%	7%	4%	96%	100%

Voor 2002 werden in totaal 728 indicatoren geëvalueerd. (2001: 565; 2000: 377). Het totaal aandeel van de AA categorie bedraagt 77% (2001: 58%; 2000: 67%), hetgeen nogmaals wijst op een goed resultaat. Ook de gemiddelde score van 96% voor de gehele A categorie toont aan (AA, A1, A2, A3) dat de overgrote meerderheid van resultaten geen negatieve score kreeg.

Indien we de quotering per resultaatgebied nader onderzoeken bekomen we de onderstaande tabel:

INTEGRATIE- CENTRA

Resultaatgebied	SO	OO	SA	ON	OP	KW	AE	TB	MD	PD	COM	Totaal
Absoluut aantal	79	7	4	4	16	46	17	37	7	38		255
Relatief aandeel categorie	31%	3%	2%	2%	6%	18%	7%	15%	3%	15%		100%
# pos	77	6	4	4	15	43	17	35	7	38		246
# neg	2	1	0	0	1	3	0	2	0	0		9
Aandeel negatieve beoordelingen	2,5%	14,3%	0,0%	0,0%	6,3%	6,5%	0,0%	5,4%	0,0%	0,0%		3,5%

INTEGRATIEDIENSTEN

Resultaatgebied	SO	OO	SA	ON	OP	KW	AE	TB	MD	PD	COM	Totaal
Absoluut aantal	172			69				24	5	132	71	473
Relatief aandeel categorie	36%			15%				5%	1%	28%	15%	100%
#pos	160			66				24	5	126	69	450
#neg	12			3				0	0	6	2	23
Aandeel negatieve beoordelingen	7,0%			4,3%				0,0%	0,0%	4,5%	2,8%	4,9%

Opmerkingen:

Het VMC werd uit de tabel van de IC's gehouden omdat het bijzondere resultaatgebieden heeft.

Zoals uit de tabellen blijkt, verschillen de resultaatgebieden van de IC's van die van de ID's. Daarom is er geen gezamenlijke tabel met totalen.

De codes in bovenstaande tabel hebben de volgende betekenis:

SO	Stimuleren en ondersteunen van het minderhedenbeleid
OO	Ontwikkeling van de eigen organisatie
SA	Samenwerking met de overheden
ON	Onthaalbeleid
OP	Opvangbeleid
KW	Kwaliteitsbeleid
AE	Analyseren en evalueren van het minderhedenbeleid
TB	Toegankelijkheidsbeleid
MD	Maatschappelijk draagvlak vergroten
PD	Participatie van de doelgroepen vergroten
COM	Informatie verstrekken aan de bevolking en de doelgroepen inzake het minderhedenbeleid

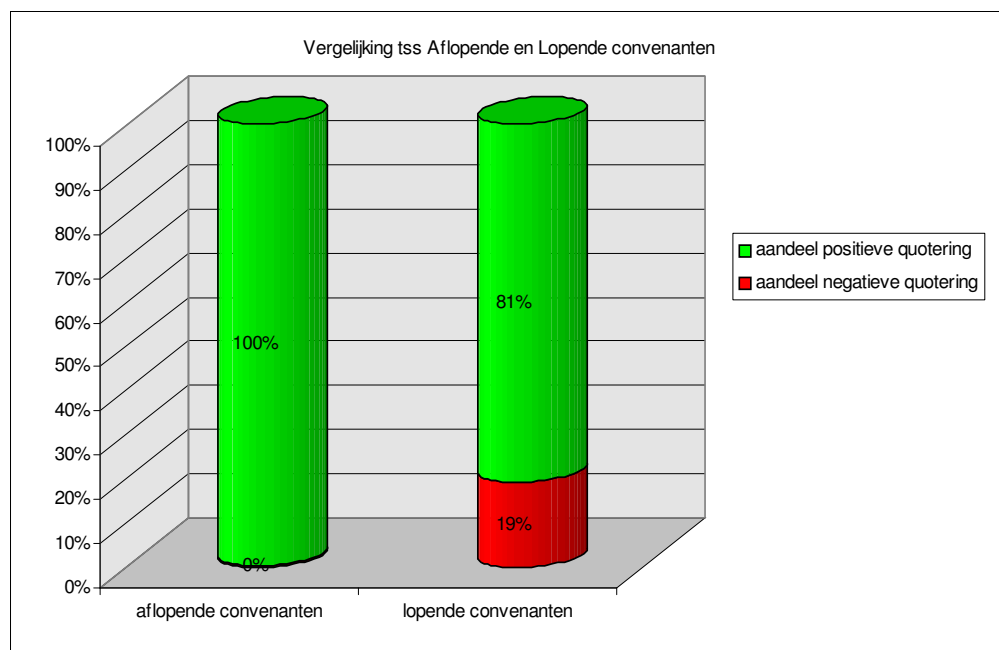
Uit de bovenstaande tabel blijkt dat het resultaatgebied 'Ontwikkeling van de eigen organisatie' bij de integratiecentra het zwakkere broertje is, zij het dat het relatief aandeel van dat resultaatgebied slechts 3%.

Meer significant zijn de resultaatgebieden 'Kwaliteitsbeleid' en 'Toegankelijkheidsbeleid' die bij de integratiecentra respectievelijk 6,5% en 5,4% negatieve beoordelingen toebedeeld krijgen, met een relatief aandeel van telkens 18% en 15%. Op analoge wijze kunnen we opmerken dat bij de integratiediensten het resultaatgebied 'Simuleren van het minderhedenbeleid' minder goed scoort. Met een relatief aandeel van 36% wordt een negatieve score van 7% behaald.

Hetzelfde geldt voor het resultaatgebied 'Participatie van de doelgroepen', waarbij met een relatief aandeel van 28% een negatieve score van 4,5% wordt behaald.

Het totaal aandeel van de negatieve beoordelingen voor de integratiecentra en –diensten over het jaar 2002 is respectievelijk 3,5% en 4,9%. De diensten scoren dus iets zwakker. Dit moet echter genuanceerd worden: terwijl de convenanten voor alle integratiecentra op 31 december 2002 afliepen (en vertraging van resultaten dus niet meer in te halen viel binnen dit convenant), was dit voor de diensten niet altijd het geval. Een aantal nieuwe diensten startte eerst na 1 januari 2000 op, waardoor hun convenant nog niet afgelopen is. Nadere analyse toonde aan dat alle niet behaalde resultaten, op één na, op rekening kwamen van deze nieuwe integratiediensten. Onderstaande tabel en grafiek tonen dit aan.

Overzichtstabel (Afgeronde waarden)															
2002	Neg					Pos					Totaal		Aantal diensten		
	01	02	03	04	Totaal	AA	A1	A2	A3	Totaal					
AFLOPENDE	0	0	0	1	1	290	22	30	16	358	359		17		
Lopende	9	5	8	0	22	73	3	10	6	92	114		5		
Totaal	9	5	8	1	23	363	25	40	22	450	473				
	Neg					Pos					Totaal				
	01	02	03	04	Totaal	AA	A1	A2	A3	Totaal					
AFLOPENDE	0%	0%	0%	0%	0%	81%	6%	8%	4%	100%	100%		17		
Lopende	8%	4%	7%	0%	19%	64%	3%	9%	5%	81%	100%		5		
Totaal	2%	1%	2%	0%	5%	77%	5%	8%	5%	95%	100%				

Conclusies en tendensen

Uit bovenstaande analyse kan geconcludeerd worden dat de resultaten bij de aflopende convenanten over het algemeen uitstekend waren. Voor de diensten werd bijna de maximumscore behaald, terwijl de centra boven de 96 % scoren. Uit de evaluatie van de afgelopen jaren komen wel een aantal aandachtspunten naar voor.

- Een regelmatige opvolging en begeleiding is noodzakelijk. Dit werd scherp gevoeld na het tweede werkjaar. Naar aanleiding van de teruglopende resultaten werden het Vlaams Minderhedencentrum en de centra geïnformeerd over de knelpunten in de resultaatgebieden. Het VMC kreeg hierbij een uitdrukkelijke ondersteuningsopdracht. Vanuit de administratie werd het aantal contacten opgedreven om zo sneller op de bal te kunnen spelen.
- Er is nood aan scholing in strategisch plannen. Daarbij is een afstemming op Vlaams niveau (dezelfde planningswijze en terminologie in alle sectoren) een belangrijk aandachtspunt.
- Er is verdere verfijning nodig van de mogelijke sancties bij het niet behalen van resultaten op het einde van het convenant.
- Het kwaliteitsdecreet treedt op 1 januari in werking voor de integratiesector. Uit de evaluatie is gebleken dat dit nog een hele kluit zal zijn. Zowel centra als diensten hebben hier problemen mee. Voor de integratiediensten speelt nog een extra moeilijkheid: doordat zij slechts één dienst zijn binnen het lokale bestuur, kunnen zij een aantal minimale kwaliteitseisen enkel halen indien afspraken voor het gehele bestuur gelden (cfr. personeelsstatuut e.d.).
- Integratiecentra zullen zich in de toekomst nog meer knowhow moeten ontwikkelen inzake het 'werken aan toegankelijkheid'.
- Voor de integratiediensten zal hun regisseursrol in het lokale minderhedenbeleid nog versterkt moeten worden.

Nieuwe accenten voor de komende jaren

Op 17 september 2002 organiseerde de minister een toekomstdag voor de minderhedensector. Op deze dag werden een aantal belangrijke accenten gelegd: enerzijds werd gekozen voor een nauwere samenwerking met het maatschappelijk opbouwwerk, anderzijds werd geopteerd voor een verdere uitbouw van het lokale minderhedenbeleid via de versterking van integratiediensten. Voor de integratiediensten werd een voorlopige programmatie voorgesteld.

In opvolging van deze 'startdag' vonden in het voorjaar van 2003 vele gesprekken plaats en werd gebrainstormd over inhoud en samenwerking van de sector. Op het terrein werd in een aantal regio's al nauw samengewerkt met het maatschappelijk opbouwwerk via gezamenlijke meerjarenplanning. De nodige middelen werden uitgetrokken voor versterking en uitbreiding van de integratiediensten. Binnen deze context werden eind 2002 en begin 2003 nieuwe overeenkomsten onderhandeld met de centra en de grote meerderheid van de integratiediensten. Uitgangspunt voor de nieuwe overeenkomsten werd gevormd door de meerjarenplannen 2003-2008 van de centra en de minderhedenbeleidsplannen 2003-2005 van de integratiediensten. Elke overeenkomst werd bijgevolg op maat van de gemeente of het integratiecentrum opgesteld.

Dit neemt niet weg dat er toch een aantal grote accenten zijn die in alle overeenkomsten terug te vinden zijn. De strategische doelstellingen, zoals geformuleerd in het strategisch plan minderhedenbeleid van 1996 en de beleidssporen uit het minderhedendecreet van 1998 vormden nog de leidraad van ieder plan. Vertaald naar de overeenkomsten betekent dit dat resultaten opgenomen werden inzake opvangbeleid, onthaalbeleid en emancipatiebeleid. Rond de versterking van het maatschappelijke draagvlak werd een aparte doelstelling geformuleerd. Ook het voldoen aan de minimale kwaliteitseisen werd in de overeenkomsten opgenomen.

Uitdrukkelijk accenten vanuit het beleid zijn de aandacht voor onderwijs en tewerkstelling. De lokale besturen worden verondersteld inspanningen te doen om de onderwijskansen van allochtonen te verbeteren. Zij hebben hierin een regiefunctie, waarbij nauw samengewerkt wordt met de lokale overlegplatforms. Op tewerkstellingsvlak trachten de meeste besturen via een aantal maatregelen te komen tot een grotere aanwezigheid van allochtone werknemers in de gemeentelijke diensten. De integratiecentra hebben als uitdrukkelijke opdracht de diensten hierin te ondersteunen. Sommige centra organiseren eigen schoolopbouwwerkinitiatieven of tewerkstellingsinitiatieven.

Zoals reeds aangegeven, wordt in de convenanten dieper ingegaan op de versterking van het maatschappelijk draagvlak. In het verleden bleef dit onderdeel meestal beperkt tot het (sporadisch) verstrekken van informatie over het gevoerde minderhedenbeleid. Nu wordt gekozen voor een duidelijke profilering op het vlak van racismebestrijding en sensibilisering. Hiertoe wordt gewerkt met provinciale actieplannen die door de integratiecentra ontwikkeld worden. De lokale besturen concretiseren dit voor hun grondgebied met eigen actieplannen.

Bij de centra ligt, meer nog dan in het verleden, de nadruk op methodieontwikkeling i.v.m. toegankelijkheid. De meeste centra hebben pilootprojecten lopen i.s.m. een CAW. Ook het verder ontwikkelen van expertise in het kader van het opvangbeleid is een belangrijk aandachtspunt. In de convenanten van de integratiediensten werd de regiefunctie van de gemeente op dit terrein voor het eerst uitdrukkelijk ingeschreven.

Bij de integratiediensten gaat voorts bijzondere aandacht naar de voortgang van het inclusieve minderhedenbeleid. Participatie van de doelgroepen is hierbij één van de doelstellingen. Er wordt concreet aangegeven met welke gemeentelijke of OCMW-voorzieningen men tot resultaten wenst te komen. Indien de gemeente woonwagengebieden wonen, worden ook hier rond resultaten geformuleerd.

Een laatste nieuw element is de formulering van effectindicatoren. Meer dan in het verleden werd van de lokale besturen en de integratiecentra verwacht dat zij de beoogde effecten van initiatieven wisten te benoemen. Hiertoe zijn bij elke strategische doelstelling effecten voor de komende drie, resp. 6 jaar bepaald. Het is de bedoeling dat dit wordt nagestreefd, het niet behalen van een effect heeft geen financiële repercussies.

Personeelsformatie en spreiding van integratiecentra en diensten

Het Vlaams Minderhedencentrum, de provinciale en lokale integratiecentra en de lokale integratiediensten worden op basis van het minderheden decreet gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. Vanaf 1 januari 2002 ontvangen de centra en diensten een subsidie-enveloppe voor infrastructuur-, werkings- en personeelskosten. Het totale bedrag voor de subsidiëring in 2003 van de onderstaande centra bedroeg 8.390.101,62 euro, met inbegrip van de subsidiëring van De Schroef vzw en de vzw Forum van Etnisch-Culturele Minderheden.

In 2001 is begonnen met de uitvoering van het Vlaams Intersectoraal Akkoord voor de Social Profitsector 2000-2005. Door de volledige opname van de werknemers met een vroeger DAC-statuuut (regularisatie) is het decretaal personeelsbestand van de centra gestegen met 18,5 VTE. Over een periode van vijf jaar worden de loonschalen van de sector opgetrokken tot de loonschalen in de rest van de welzijnssector. Dit betekent voor sommige personeelscategorieën een belangrijke loonsverhoging. Daarnaast krijgt de sector een vergoeding voor opleiding en management, wordt er een arbeidsduurvermindering doorgevoerd en is er een compensatie uitbetaald voor de onvolledige indexatie van de werkingskosten in het verleden.

Tabel 1: Overzicht van het aantal personeelsleden (VTE) bij de centra van het Vlaamse minderhedenbeleid

Centra	Statuut	Personeel VTE	Raming subsidies 2003
PIC West-Vlaanderen (Roeselare)	PrIC	8,25	404.429,09 euro
PICO Oost-Vlaanderen (Sint-Niklaas)	PrIC	21	1.037.541,94 euro
Intercultureel Netwerk Gent	LIC	10,5	539.482,17 euro
PRIC Vlaams-Brabant (Provincie – Leuven)	PrIC	15	761.096,40 euro
PRIC Limburg (Provincie – Hasselt)	PrIC	10,5	522.673,58 euro
LIC De Acht Antwerpen-stad (Borgerhout)	LIC	34,5	1.719.510,10 euro

Centra	Statuut	Personeel VTE	Raming subsidies 2003
PRICMA Antwerpen-prov (Boom)	PrIC	20	1.007.314,89 euro
PIC Brussel Foyer (Molenbeek)	PrIC	13,8	857.993,69 euro
Vlaams Minderhedencentrum (Schaarbeek)	VOC	21	1.324.213,80 euro
Totaal centra		156,55	8.174.255,66 euro
De Schroef vzw (schipperswerking)		1	53.183,93 euro
Forum van Etnisch-Culturele Minderheden vzw		3	162.662,04 euro
Totaal		160,55	8.390.101,62 euro

Voor de *integratiediensten* geldt een enveloppenfinanciering, waarbij een vast bedrag is bepaald volgens het aantal personeelsleden. Bovendien moeten de gemeenten instaan voor een cofinanciering, daar de Vlaamse gemeenschap maximaal 2/3 van de gemaakte kosten financiert.

De Vlaamse Gemeenschapscommissie voorziet in een aanvullende subsidiëring in het kader van het minderhedendecreet voor een totaalbedrag van € 202.000 voor:

- PIC Brussel Foyer en de 4 lokale steunpunten
- Steunpunt Mensen zonder Papieren vzw
- Vlaams Minderhedencentrum vzw

Tabel 2 Overzicht van de integratiediensten erkend tot eind 2003 met erkenningsdatum, personeelsformatie en subsidiebedrag

Integratiediensten	Datum erkenning	Personeel VTE	Subsidiebedrag 2003
Aalst	1/10/2001	1,00	51.390,72 euro
Antwerpen	1/09/2000	4,50	220.335,12 euro
Beringen	1/01/2000	2,00	102.781,44 euro
Dilsen-Stokkem	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Genk	1/01/2000	6,00	290.867,33 euro
Gent	1/01/2000	4,00	196.824,39 euro
Halle	1/09/2000	1,00	51.390,72 euro
Hasselt	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Heusden-Zolder	1/01/2000	4,00	196.824,39 euro
Houthalen-Helchteren	1/01/2000	2,50	126.292,18 euro
Kortrijk	1/01/2001	1,00	51.390,72 euro
Leopoldsborg	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Leuven	1/07/2000	2,00	102.781,44 euro
Lokeren	1/08/2001	1,00	51.390,72 euro
Lommel	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Maaseik	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Maasmechelen	1/01/2000	3,00	149.802,91 euro
Mechelen	1/09/2000	2,50	126.292,18 euro
Mol	1/01/2000	1,00	51.390,72 euro
Oostende	1/04/2001	1,00	51.390,72 euro
Ronse	1/12/2002	1,00	51.390,72 euro
Sint-Niklaas	1/01/2000	2,00	102.781,44 euro
Temse	1/10/2002	1,00	51.390,72 euro

Integratiediensten	Datum erkenning	Personeel VTE	Subsidiebedrag 2003
Vilvoorde	1/10/2002	1,50	77.086,08 euro
Willebroek	1/01/2000	1,50	77.086,08 euro
Zeile	1/06/2003	1,00	30.189,93 euro
Totaal		49,50	2.468.024,31 euro

In 2003 werd een werkingstoelage voor de oprichting van een integratiedienst toegekend aan Sint-Truiden, Lier en Boom van telkens 20.528 euro.

LOKAAL BELEID

Lokaal sociaal beleid

De uitbouw van een vernieuwd lokaal sociaal beleid vindt zijn wortels in het Vlaams regeerakkoord van 1999. In dit regeerakkoord werden een aantal opties genomen die aan de basis ervan liggen, met name de hervorming van het Sociaal Impulsfonds en de introductie van het Sociaal Huis.

Decreet lokaal sociaal beleid

Op 13 juli 2001 legde de Vlaamse regering de uitgangspunten voor een decreet lokaal sociaal beleid vast. Op 20 juni 2003 werd het ontwerpdecreet goedgekeurd door de Vlaamse regering en werd het in het Vlaams parlement ingediend. Momenteel wordt het daar besproken.

Het decreet lokaal sociaal beleid is een kaderdecreet. Het wil een kader creëren voor het voeren van een coherent, democratisch en efficiënt sociaal beleid. Het decreet vertrekt vanuit de sociale grondrechten die zijn opgenomen in de grondwet. De reden voor deze benadering is dat de ongelijkheid tussen burgers voor wat betreft de toegang tot en uitoefening van hun basisrechten, zoveel mogelijk moet worden vermeden en weggewerkt. Daarover waken is een kerntaak van Vlaanderen én van de lokale besturen. Dit betekent ook dat alle burgers aangemoedigd en ondersteund worden om hun rechten uit te oefenen en dat op alle beleidsdomeinen aandacht moet gaan naar het bereiken van kwetsbare groepen. Dit uitgangspunt brengt mee dat het lokaal sociaal beleid niet alleen de acties omvat die gericht zijn op het zogenaamde “klassieke” welzijns- en gezondheidsbeleid via publieke en private voorzieningen, maar ook betrekking heeft op andere beleidsdomeinen. Aldus wordt een lokaal sociaal beleid gekenmerkt door integraliteit en inclusiviteit.

Het ontwerpdecreet wordt opgebouwd rond vier pijlers:

♦ Coördinatie

Bij de coördinatie staat in eerste instantie de planning centraal. Aan het lokale bestuur wordt de opdracht gegeven om een lokaal sociaal beleidsplan op te maken. Gemeente én OCMW krijgen hier samen de verantwoordelijkheid voor de opmaak van dit plan.

Afhankelijk van de lokale dynamiek en de betrokken personen kan de gemeente of het OCMW een trekkende rol vervullen bij de opmaak van het plan, maar het plan moet gedragen zijn door de gemeente- en OCMW-raad samen.

De Vlaamse regering beoogt met dit decreet niet alleen een meer intensieve samenwerking tussen gemeente en OCMW maar ook een vermindering van de plankosten en het verhogen van de planbaten. In dit opzicht wordt het lokaal sociaal beleidsplan niet gezien als een zoveelste plan in de rij van plannen die een gemeente en/of OCMW moet opmaken. Het lokaal sociaal beleidsplan krijgt de status van koepelplan of basisplan waarop andere plannen zullen geënt worden.

Gekoppeld aan de verantwoordelijkheid van de beleidsplanning rond het sociaal beleid, krijgt het lokaal bestuur de coördinatie inzake het beleid zelf. Ook hier wordt dit een gedeelde verantwoordelijkheid van gemeente en OCMW. Het concreet uitwerken van de coördinatiesystemen zal de Vlaamse regering verder opnemen via de sectorale regelgeving.

♦ **Samenwerking**

De samenwerking tussen de gemeente en het OCMW wordt door de invoering van de gedeelde verantwoordelijkheid decretaal vastgelegd. Om de doelstelling van het decreet -namelijk het voeren van een coherent, democratisch en efficiënt lokaal sociaal beleid- te kunnen bereiken, wil de Vlaamse regering ook de mogelijkheid voorzien om samenwerkingsafspraken te maken tussen de erkende voorzieningen onderling of tussen erkende voorzieningen en het lokaal bestuur. Ook hier wordt er voor gekozen om de procedures voor het maken van afspraken sectoraal te regelen.

♦ **Sociaal Huis**

Als antwoord op het streven naar een betere toegankelijkheid van de dienstverlening, wenst de Vlaamse regering in elke gemeente een Sociaal Huis op te richten. Een Sociaal Huis moet minimaal een loket- en doorverwijsfunctie uitbouwen. De uitbouw van een loketfunctie betekent dat de burger op een vlottere manier toegang moet krijgen tot de sociale dienstverlening van het lokaal bestuur: centraliseren van de informatie, beter doorstromen en afstemmen. De dienstverlening naar de burgers toe moet zich ook verder uitstrekken dan het aanbod van het lokaal bestuur. Daarom wordt in het decreet expliciet de doorverwijsfunctie opgenomen. Deze functie moet gerealiseerd worden door het tot stand brengen van een ruime samenwerking met lokale actoren.

De Vlaamse regering kiest ervoor om de lokale dynamiek maximaal te laten spelen en legt dan ook geen eenvormig kader op. Anderzijds zal de regering wel een kader uitwerken waarin de minimale voorwaarden van de loket- en doorverwijsfunctie zijn opgenomen. Om de lokale besturen te stimuleren om creatief en kwaliteitsvol werk te maken van een Sociaal Huis zal er een kwaliteitslabel ontwikkeld worden door de Vlaamse regering.

♦ **Participatie**

Als rode draad door het ontwerp van decreet loopt het overleg. Op lokaal niveau geeft de Vlaamse regering aan dat burgers en lokale actoren actief moeten betrokken worden bij de realisatie van een lokaal sociaal beleid(splan) en een Sociaal Huis.

Vlaams Actieplan Lokaal Sociaal Beleid

De Vlaamse regering nam de beslissing om gekoppeld aan het ontwerpdecreet ook een Vlaams Actieplan Lokaal Sociaal Beleid te ontwikkelen. Dit actieplan heeft als doel aan de lokale besturen en actoren antwoorden te bieden op de reële noden die ze ervaren gedurende het gehele implementatieproces van het vernieuwd lokaal sociaal beleid.

De praktische uitwerking van het Actieplan, ligt in handen van de cel Lokaal Sociaal Beleid die binnen de Vlaamse administratie werd uitgebouwd. Bij het uitstippelen van het Actieplan staat de samenwerking met verschillende partners en ervaringsuitwisseling centraal. Het Vlaams Actieplan is opgebouwd rond de vier pijlers waaruit het decreet steunt.

Eén van de pijlers is de participatie van de diverse doelgroepen aan dit lokale beleid. In het traject "participatie" komen alle typische elementen van participatie aan het sociaal beleid aan bod. De Cel Lokaal Sociaal Beleid wil vernieuwende en smaakmakende voorbeelden, om zelf aan de slag te gaan, aanreiken. Het gevarieerd aanbod aan organisaties en doelgroepen levert een grote rijkdom van zeer diverse, goede voorbeelden van 'participatie' voor de lokale besturen.

Op 11 december 2003 werd er een studie- en ontmoetingsdag voor de minderhedensector georganiseerd. Het was een gezamenlijke verkenning van mogelijkheden en valkuilen in het interactieve proces van het betrekken van etnisch-culturele minderheden bij het Lokaal Sociaal Beleid. Deze studiedag had als doel informatie, praktijkvoorbeelden en visie-elementen aan te reiken ten behoeve van lokale besturen die in de nabije toekomst een sociaal beleid willen realiseren dat mee gedragen wordt door etnisch-culturele minderheden en dat ook op hun noden en behoeften is afgestemd. Deze studiedag werd georganiseerd door de Cel Lokaal Sociaal Beleid in samenwerking met het Vlaams minderhedencentrum.

Vanaf de opstart van het traject “Participatie” werden de lokale besturen opgeroepen om deel te nemen aan de campagne “Onderweg met overleg”. De bedoeling is om in de loop van het voorjaar 2004 een actie op te zetten die blijkt geeft van hun intentie om burgers en/of specifieke doelgroepen bij de ontwikkeling van het Lokaal Sociaal Beleid of het Sociaal Huis te betrekken. Uiteraard kan deze activiteit kaderen binnen een breder proces van inspraak en betrokkenheid, waarin zeker ook de “sociale thema ’s” aan bod komen. Deze campagne is de laatste fase van het traject participatie maar kan evenzeer het begin zijn van een traject om tot een lokaal sociaal beleidsplan te komen.

Lokaal minderhedenbeleid

Het Sociaal Impulsfonds, het nieuwe Gemeentefonds en het Stedenfonds

2002 was het laatste jaar van de SIF-beleidsovereenkomsten 2000-2002. De beschrijving van de aandacht voor lokaal minderhedenbeleid in deze overeenkomsten is reeds toegelicht in het ICEM-jaarrapport 2001.

Sinds 1 januari 2003 is **het SIF-decreet** opgeheven en is het bedrag van het SIF-waarborggedeelte opgenomen in het Gemeentefonds. Het SIFplus-gedeelte is de basis geworden voor het Stedenfonds.

De integratie van het SIF-waarborggedeelte in **het Gemeentefonds**, hét instrument van de Vlaamse regering voor de algemene ondersteuning van lokale besturen, is het resultaat van de optie van de Vlaamse regering om de bestuurskracht van de lokale besturen te versterken. Daartoe is het Gemeentefonds vernieuwd via het decreet van 5 juni 2002 en als dusdanig op 1 januari 2003 in werking getreden. Uitgangspunten bij de vernieuwing waren ondermeer een betere financiële ondersteuning van lokale besturen en het aanbieden van een grotere autonome beleidsruimte.

De betere financiële ondersteuning komt tot uiting in het feit dat het nieuwe Gemeentefonds een samenvoeging is van vroegere fondsen met het doel lokale besturen sneller in staat te stellen middelen te bekomen uit de Vlaamse begroting. Het betreft een samenvoeging van de middelen van het oude Gemeentefonds, het Investeringsfonds en het waarborggedeelte van het Sociaal Impulsfonds. Bovendien worden er jaarlijks meer middelen voorzien voor het Gemeentefonds. Hiervoor is in het decreet een groeimechanisme voorzien.

De verdeling van de middelen gebeurt volgens bij decreet vastgestelde criteria, waaronder sociale criteria, fiscale armoede en de centrumfunctie van gemeenten. De aanwezigheid van minderheden is als dusdanig niet als criterium opgenomen.

De grotere autonome beleidsruimte komt tot uiting in het feit dat lokale besturen vrij beslissen over de besteding van de middelen. De Vlaamse regering gaat er hierbij echter van uit dat lokale besturen rekening houden met het bestuursakkoord, dat in het kader van het kerntakendebat op 25 april 2003 is afgesloten. Dit bestuursakkoord bepaalt onder meer dat lokale besturen het engagement opnemen om te investeren in een inclusief en gecoördineerd minderhedenbeleid.

Daarnaast hanteert de Vlaamse regering een specifieke financiering m.n. **het Vlaams Stedenfonds** ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en 13 steden.

Dit zijn de grootsteden Antwerpen en Gent en de centrumsteden Aalst, Brugge, Hasselt, Genk, Kortrijk, Leuven, Mechelen, Oostende, Roeselare, Sint-Niklaas en Turnhout. Dit Vlaams Stedenfonds is geregeld via het decreet van 5 juli 2002 en in werking getreden op 1 januari 2003.

Via dit fonds wil de Vlaamse regering deze steden stimuleren om een stedenbeleid te voeren, dat duurzaam is en dat inspeelt op problemen én op potentialiteiten van de stad en dit zowel vanuit een sociale, culturele, economische, ecologische als fysiek-ruimtelijke invalshoek. Een duurzame stad is een stad waarin tegelijkertijd economische ontwikkeling, sociale rechtvaardigheid en ecologische kwaliteit worden gerealiseerd (Memorie van toelichting decreet). Vanuit deze visie kunnen steden het Stedenfonds aanwenden voor strategieën om de leefbaarheid te verbeteren zowel op stadsniveau als op wijkniveau en om dualisering tegen te gaan. De Vlaamse regering acht een goede bestuurskwaliteit met aandacht voor het opzetten van partnerrelaties met lokale actoren en voor het organiseren van betrokkenheid van de bevolking, hierbij een noodzaak. (Memorie van toelichting decreet). Ook dit decreet bevat geen bepalingen, die betrekking hebben op de aanwezigheid van minderheden en op het voeren van een lokaal minderhedenbeleid.

In 2003 is met de Vlaamse Gemeenschapscommissie en alle 13 steden een beleidsovereenkomst afgesloten voor een periode van 5 jaar. In deze overeenkomsten is bepaald welke strategische effecten deze steden voorop stellen en welke prestaties zij daartoe willen bereiken. Onderstaand overzicht geeft aan in welke mate etnisch-culturele minderheden als expliciete doelgroep in prestaties vermeld zijn.

Inclusief beleid

Genk stelt dat elke opdrachthouder een samenwerkingsovereenkomst afsluit met het engagement een inclusieve aandacht voor de participatie van allochtonen te garanderen.

Betrokkenheid bij beleid

In de beleidsovereenkomsten van Aalst, Antwerpen, Genk, Gent en Oostende is het betrekken van allochtonen bij besluitvormingsprocessen in een wijk of in de stad als dusdanig opgenomen. In Antwerpen, Gent en Oostende ook onder vorm van een permanente dialoog tussen stad en allochtonen.

Tewerkstelling

Aalst, Genk, Leuven, Mechelen en Gent vermelden allochtonen als specifieke doelgroep in hun tewerkstellingsbeleid.

Onderwijs

Leuven, de VGC, Antwerpen, Gent en Genk vermelden allochtone leerlingen als specifieke aandachtsgroep in hun onderwijsbeleid.

Onthaal van nieuwkomers

Antwerpen, Gent, Mechelen, Oostende, Genk en de VGC investeren Stedenfondsmiddelen in facetten van het onthaal van nieuwkomers.

Personeelsbeleid

Aandacht voor allochtonen in het personeelsbeleid komt aan bod in de beleidsovereenkomst van Gent, Antwerpen en Sint-Niklaas.

Dienstverlening

De specificering van aandacht voor allochtonen in de dienstverlening is opgenomen in de beleidsovereenkomst van Genk, Leuven, de VGC en Gent.

Antwerpen vermeldt allochtonen als specifieke aandachtsgroep in haar communicatie omtrent het gevoerde drugsbeleid.

Cultuur

Gent en Genk investeren Stedenfondsmiddelen in het ondersteunen van zelforganisaties.

Antwerpen heeft aandacht voor kansen voor alloctonensportclubs.

De VGC, Oostende en Gent leggen nadruk op de deelname van alloctonen aan het sociaal-culturele aanbod.

Mechelen besteedt aandacht aan de participatie van allochtone jongeren aan het particuliere jeugdwerk.

Huisvesting

Gent vermeldt alloctonen als specifieke aandachtsgroep op vlak van huisvesting.

Naast de vermelding van etnisch-culturele minderheden als expliciete doelgroep hanteren een aantal steden ruimere doelgroepformuleringen zoals 'risicogroepen op de arbeidsmarkt', 'leerlingen met schoolse achterstand'. In de praktijk zullen ook etnisch-culturele minderheden hier deel van uitmaken.

Het actieprogramma Stedenbeleid

Naast het partnerschap met de steden maakt de Vlaamse regering ook werk van afstemming van het stedenbeleid op Vlaams niveau. Hiertoe is een actieprogramma Stedenbeleid opgesteld, waarin alle Vlaamse ministers aangeven welke acties zij ten voordele van de steden inzetten. Dit actieprogramma bestaat uit 30 acties, waaronder actie nr. 12 'Minderhedenbeleid'.

Witboek stedenbeleid

Eind november 2003 is het Witboek 'De eeuw van de stad. Over stadsrepublieken en rastersteden' voorgesteld. In dit Witboek worden de gewenste ontwikkelingen binnen een perspectief van 20 jaar geschetst om naar meer dynamische, evenwichtige en leefbare steden te evolueren. Er worden 6 invalshoeken gehanteerd om de hedendaagse Vlaamse stad te vatten. Eén van deze invalshoeken is de pluriculturele stad, waarin aandacht besteed wordt aan de nood om vaardigheden te ontwikkelen om met diversiteit en verandering te kunnen omgaan. Een andere invalshoek is de solidaire stad, waarin aandacht gaat naar het belang om het overleg tussen de diverse sociaal-ruimtelijke groepen in steden, waaronder groepen die bedreigd worden door sociale uitsluiting, te stimuleren. Tot deze groep behoren vaak arbeidersmigranten van de jaren 60 en 70, nieuwkomers via gezinshereniging en huwelijksmigraties, vluchtelingen en allerhande 'zorgmigranten' die de stad opzoeken omdat die meer overlevingskansen biedt. Een derde invalshoek is de deelnemende stad, waarin aandacht gaat naar het ontwikkelen van aangepaste kaders voor maatschappelijke deelname en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Vanuit deze analyse worden strategieën voor stedelijk beleid ontwikkeld. Het Witboek plaatst deze strategieën op 6 beleidsassen en omschrijft een beleidsas als een drager van stedelijk beleid. In het kader van deze bijdrage worden 2 assen kort toegelicht. Het zijn de as 'identiteit vanuit diversiteit' en de as 'de solidaire stadspolis'.

♦ Identiteit vanuit diversiteit

Het Witboek vertrekt van het gegeven dat een stad een smeltkroes is van culturen. Nergens is het samenleven met het 'vreemde' en het 'andere' zo uitgesproken en zo divers. Nergens is er meer cultuur die zowel aanwezig is via de pluriculturele bevolking als via het formele en informele cultuuraanbod.

Toch is investeren in de identiteit van de stad cruciaal. In het kader van de mondiale economie en cultuur heeft iedere stad nood aan een duidelijk profiel. Dat 'imago' dient de externe communicatie. Maar dat imago moet ook voor de eigen bewoners en gebruikers herkenbaar zijn. Elke gemeenschap heeft behoefte aan herkenbaarheid, aan identiteit. Deze laat zich niet opleggen, maar moet van onderuit kunnen groeien.

De identiteit van een stad komt tot uiting in expressieve plekken. De stadsbewoners heeft meestal een zeer ruime actieradius en gebruikt de verschillende plekken in de stad voor telkens andere activiteiten. Het is die verbinding tussen plekken en activiteiten die de stad tekent en tezelfdertijd de veelzijdige identiteit van de stedeling mogelijk maakt. De identiteit van een stad is dus meervormig en steunt op een ruime diversiteit.

Die diversiteit wordt vandaag –soms terecht– als een bedreiging ervaren. De fascinatie en kansen die uitgaan van diversiteit, kunnen ondergeschikt worden aan deze bedreiging, waardoor de omgang met diversiteit steeds moeizamer verloopt. Daarom is het belangrijk om met diversiteit te leren omgaan.

Om die identiteit te laten groeien pleit het Witboek ervoor om actief te investeren in kunst en cultuur en om hiervoor een maatschappelijk draagvlak bij de bevolking te creëren. Ook pleit het Witboek ervoor om bestaande verschillen tussen groepen en tussen buurten eerder te beschouwen als aan kans om identificatie mogelijk te maken dan als een bedreiging. Culturele eigenheid moet nu eerder komen vanuit het samenleven van verschillende groepen in hetzelfde territorium dan vanuit voorbijgestreefde denkpatronen over verschillende culturen, waarbij de ene zich moet aanpassen aan de andere. Vanuit deze visie stelt het Witboek concreet een aantal pistes voor.

- Bouw aan culturele identiteit, die rekening houdt met de bestaande culturele diversiteit, dwz de cultuur die bestaat in alle sociale lagen, bevolkingsgroepen (autochtone en allochtone), taalgemeenschappen en buurten. Zoek daarbij nieuwe vormen van individuele en collectieve identiteit. Schenk aandacht aan alledaagse cultuur.
- Investeer in publieke ruimte als platform voor ontmoeting en maak diversiteit en identiteit herkenbaar in de bebouwde ruimte.
- Keer de huidige tendens van het reserveren van ruimtes in een stad voor specifieke functies, omdat dit het risico inhoudt dat interactie tussen maatschappelijke groepen verhinderd wordt. Zoek combinaties van functies met een juiste dosering van gentrification en sociale mix. Hierdoor kan een constructieve confrontatie, kan dialoog tussen bewoners, gemeenschappen en buurten kansen krijgen.

♦ **Solidaire stadspolis**

Deelnemen in de stad wordt veelal gelijkgeschakeld met de bestuurlijke component. Het Witboek heeft het over deelname in de fundamentele betekenis van sociale rechtvaardigheid: uitsluiting tegengaan, ervoor zorgen dat iedereen in de stad basisrechten op werk, wonen, gezondheid en degelijk onderwijs kan realiseren.

Betrokkenheid ook in de betekenis van solidariteit in de stad tussen stadsbewoners en stadgebruikers. Alle sociaal-ruimtelijke groepen en genetwerkte burgers in de stad maken deel uit van de stad. Er is evenwel een fundamenteel probleem van ongelijke deelname, waardoor er sprake is van deelnetwerken en deelterritoria, waarin de sterksten, de elites, het laken in de stedelijke arena te veel naar zich toetrekken. Dat zijn de meer onzichtbare elementen van dualisering.

Deelnemen betekent in het Witboek investeren in nieuwe vormen van solidariteit die gericht zijn op de creatie van sterke stedelijke ontwikkelingscoalities. Die coalities moeten gericht zijn op een breed perspectief van integratie die niet alleen via de reguliere arbeidsmarkt kan verlopen.

Deelname in de stad en het opbouwen van solidariteit hangen in belangrijke mate samen met het opbouwen en het vergelijken van individuele en collectieve kennis en ervaringen: het motief om continu te investeren in kaders voor de lerende stad.

Tenslotte kiest het Witboek ook voor de hertekening van de fiscale stromen: de keuzes in het fiscale beleid moeten het resultaat zijn van overwegingen over solidariteit: tussen rijk en arm, tussen delen van de rasterstad (buurten, wijken, stad en platteland, stad en rand), tussen bewoners en gebruikers. Fiscaliteit moet stedelijkheid en solidariteit ondersteunen, niet uithollen.

Vanuit deze visie stelt het Witboek een aantal pistes voor.

- Onderzoek en stimuleer nieuwe vormen van verbondenheid tussen stadsbewoners en –gebruikers, onder andere via buurtbeheer, culturele investeringen, hedendaagse consumptieactiviteiten en de vrijetijdsbesteding. Gebruik de organisch groeiende solidariteit om tot nieuwe vormen van georganiseerde solidariteit te komen.
- Maak werk van organisatiecapaciteit om coalities te ontwikkelen tussen publieke en private actoren om nieuwe investeringen en beslissingsmacht aan te trekken. Betrek de weinig geschoolde burgers bij die coalitie.
- Zet vanuit die coalitie economische stadsprojecten op, waarin de civiele maatschappij en buurten participeren.
- Maak werk van een stedelijke ethische reflex voor de overheid in de stad en moedig een dergelijke reflex aan bij de stedelijke ondernemers waarbij minder kansrijke burgers van de stad op basis van hun capaciteiten beoordeeld worden en niet op basis van hun uiterlijke kenmerken. Laat commerciële activiteiten die plaats bieden aan laaggeschoolde jobs tot ontwikkeling komen in de stad in plaats van ze te verplaatsen naar de rand van de stad.
- Bouw drempelverlagende initiatieven uit, gericht op de overgang van de informele naar de formele economie.
- Ontwikkel nieuwe vormen van maatschappelijke integratie. Ontkoppel maatschappelijke integratie van reguliere arbeidsparticipatie en waardeer vormen van sociaal nuttige bezigheden
- Maak van open onderwijs een cruciaal onderdeel van de maatschappelijke integratie.
- Ondersteun contexten voor informele leerstrategieën en voor sociaal leren waarbij uitgegaan wordt van een competentiebenadering, van het potentieel voor probleemoplossing dat in mensen en groepen aanwezig is. Investeer actief in de ontwikkeling van een discussiecultuur.

♦ Bestuur en burgerschap in de stadsrepubliek

Het Witboek schenkt aandacht aan de bestuurlijke vormgeving, waarbinnen deze strategieën hun uitwerking kunnen krijgen. Het Witboek lanceert hierbij ‘de stadsrepubliek’ als centraal begrip, waarmee gepleit wordt voor een sterke lokale democratie en burgerschap met het doel dat zowel burgers als gebruikers meer, anders, beter betrokken worden bij de ontwikkeling van stadsvisies, stadsprogramma’s, besluitvorming.

Bedenkingen

In tegenstelling tot het SIF-decreet zijn in het Gemeentefonds en het Stedenfonds geen criteria opgenomen, die betrekking hebben op de aanwezigheid van etnisch-culturele minderheden. Ook vervalt, zoals in het SIF-decreet bepaald was, voor lokale besturen op wiens grondgebied meer SIF-vreemdelingen wonen dan gemiddeld in Vlaanderen, de verplichting om een lokaal minderhedenbeleid te voeren. Kortom, de Vlaamse regering grijpt beide fondsen dus niet aan met de expliciete bedoeling om lokale besturen te stimuleren een lokaal minderhedenbeleid te voeren.

Lokale besturen kunnen het Gemeentefonds en het Stedenfonds inzetten om lokaal minderhedenbeleid te voeren. Wat het Gemeentefonds betreft, is niet duidelijk in welke mate zij dit doen, omdat het niet tot de opdracht van de administratie Binnenlandse Aangelegenheden behoort om de aanwending van het Gemeentefonds inhoudelijk op te volgen. Wat het Stedenfonds betreft, blijkt uit screening van de convenanten dat naast de VGC de helft van de 13 steden het Stedenfonds inzetten voor –zij het soms beperkte- facetten van hun lokaal minderhedenbeleid. De keuze hiervan is gemaakt door de lokale besturen zelf. Hierover is in tegenstelling tot de SIF-periode geen overleg gepleegd met de administratie Welzijn. Het Stedenfonds wordt dus complementair aan andere financieringskanalen ingezet.

Wat het actieprogramma Stedenbeleid betreft, wil de Vlaamse regering met de opname van de actie nr 13 'Minderhedenbeleid' de aandacht vestigen op de specifieke rol die de steden kunnen spelen. Deze specifieke stedelijke reflex moet echter nog vorm krijgen. Mogelijks kunnen de denkpistes, die het Witboek aanreikt, als voedingsbodem dienen. Het Witboek kiest hierbij nadrukkelijk niet voor een doelgroepenbeleid, maar probeert het denken in doelgroepen (en sectoren) te overstijgen.. Het Witboek stelt een geïntegreerde stedelijke benadering voor en schuift hiervoor een nieuwe democratische vorm 'de stadsrepubliek' als bestuurlijk organisatiemodel naar voor. Deze vernieuwde visie op besturen en politiek en op burgerschap evenals de geïntegreerde stadsprogramma's kan de 'empowerment' van etnisch-culturele minderheden ten goede komen.

VERHOGEN VAN HET MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Initiatieven van de integratiecentra en -diensten

In de nieuwe convenanten van de integratiecentra en integratiediensten heeft het verhogen van het maatschappelijk draagvlak een prominente plaats gekregen. Enerzijds nemen zij initiatieven om de participatie van etnisch-culturele minderheden te verhogen, anderzijds ligt het accent op informatieverstrekking en sensibilisering van de autochtone bevolking.

In meerdere gemeenten lopen reeds kleinschalige initiatieven rond gerichte informatieverstrekking, sensibiliseringscampagnes en onveiligheids(gevoel). In hun contacten met de lokale pers trachten ze de objectiviteit van de berichtgeving over de doelgroepen te vergroten. Bij de meeste lokale besturen lopen ook interculturele vormingsinitiatieven voor het eigen personeel. Om dit geheel van losstaande initiatieven tot een coherent beleid om te vormen werd in de convenanten van de integratiecentra ingeschreven dat zij samen met de diensten een provinciaal actieplan rond discriminatie, racismebestrijding en sensibilisering dienen te ontwikkelen. De lokale besturen zullen hier vervolgens een eigen invulling aan kunnen geven, via een lokaal actieplan. Het is de bedoeling zo meer slagkracht te ontwikkelen en concrete effecten te na te streven.

Daarnaast zijn gemeenten met een integratiedienst via het minderhedendecreet verplicht om een structureel overleg met de etnisch-culturele minderheden te organiseren. Vele gemeenten hebben een eigen migrantenadviesraad of een ander adviesorgaan waarbinnen de doelgroep haar stem kan laten horen.

Velen ontwikkelden daarnaast ook alternatieve inspraakvormen, bijv. overleg van sleutelfiguren met bevoegde schepenen en burgemeesters, wijkoverleg, contacten met zelforganisaties en moskeeverenigingen.

In de overeenkomsten is hier als effectindicator vaak ingeschreven dat tevredenheidsmetingen bij de doelgroep worden gedaan: er moet m.a.w. nagegaan of de doelgroep zich voldoende gehoord weet.

In bijna alle gemeenten wordt daarnaast ook getracht de participatie van de doelgroep aan de andere gemeentelijke overlegstructuren te verhogen. Ook hier wordt geopteerd voor een coherenter beleid. Werkt een integratiedienst aan het verhogen van de participatie aan sportinitiatieven, dan zal terzelfdertijd ook de sportraad hervormd worden; legt men daarentegen prioriteit op de bejaardeninitiatieven dan wordt meteen de seniorenraad in dit proces meegenomen.

Integratiedienst Antwerpen (DIA) -bemiddelingsteam

De culturele verscheidenheid die Antwerpen kenmerkt, heeft twee kanten: ze is een verrijking voor de stad, maar ze kan tegelijk een bron zijn van spanningen en conflicten tussen bewoners. De stad wil in zijn diversiteitsbeleid met deze schaduwzijde van diversiteit rekening houden.

In de stad werken al buurt- en flattoezichters, pleinanimatoren, straathoekwerkers, etc. aan het samenleven van de diverse bewoners. Wat op dit ogenblik niet bestaat is een gecoördineerde aanpak of een gemeenschappelijke methodiek om met spanningen en conflicten om te gaan. Hierbij valt de grote nood aan aanspreekbare sleutelfiguren in verschillende allochtone gemeenschappen op, evenals de nood aan een bemiddelende instantie die tussen de partijen in kan komen staan.

Vandaar het initiatief van DIA, integratiedienst Antwerpen, om een intercultureel meldpunt op te richten als centrale draaischijf voor het signaleren, opvolgen en bemiddelen van samenlevingsproblemen. In het voorjaar van 2002 werd het concept uitgedacht en uitgeschreven.

Iedere Antwerpse organisatie of dienst kan het bemiddelingsteam aanspreken over interculturele conflictsituaties in de openbare ruimte (bijv. voetballende kinderen op de binnenkoer van een sociale woningblok met verschillende beschadigingen en toenemende spanningen tussen de bewoners tot gevolg). Klachten van individuen (bijv. burenruzies) verwijst het team door naar het buurttoezicht of andere lokale actoren die hier bemiddelend kunnen optreden indien nodig (een soort van buurtbemiddeling).

Integratiedienst Antwerpen (DIA)-communicatieplan

Ieder jaar maakt de dienst Integratie Antwerpen een communicatieplan. Hierin zijn niet alleen de stadsdiensten betrokken, maar ook andere lokale partners die deelnemen aan het regie-overleg inzake diversiteitsbeleid en gelijke kansen.

Het jaarplan 2003 is opgebouwd rond drie actiepijlers:

- Externe communicatie algemeen: publieksvoorlichting, sensibilisering en bekendmaking DIA
- Doelgroepencommunicatie
- Interne informatiedoorstroming en sensibilisering van andere stadsdiensten.

Externe communicatie algemeen

In de stedelijke communicatiekanalen bewaakt DIA dat er voldoende aandacht is voor het minderheden- en diversiteitsthema. Daarnaast organiseert DIA sensibiliserende campagnes en acties.

Voorbeelden hiervan zijn :

- ✓ Het uitreiken van een diversiteitsprijs.
- ✓ De Campagne “Kleur Scoort” over een positieve omgang met diversiteit in sportclubs. Op een trefdag in mei 2003 gingen een 90-tal allochtone jongeren en vertegenwoordigers van sportclubs in debat over drempels voor doorstroming van allochtone sporters. Deze dag was de officiële start van de diversiteitswerking binnen de sportdienst.
- ✓ Een cartoonactie waarbij aan een aantal cartoonisten gevraagd werd om een cartoon op te stellen, waarin men op een humoristische wijze de aandacht op diversiteit tracht te trekken, met de bedoeling het thema bespreekbaar te maken op de werkvloer. Hiervan werden postertjes geproduceerd, waarop men kan reageren. De communicatiecel onderhoudt een discussieforum op het intranet naar aanleiding van de reacties op de posters.
- ✓ De campagne “Stadsklap” die bestaat uit een serie dubbelinterviews met allochtone en autochtone Antwerpenaars in de Gazet van Antwerpen en op radio Multipop.
- ✓ Stadsdebatten georganiseerd door DIA in samenwerking met de partners van het regie-overleg.

Platform beeldvorming allochtonen (De Acht, Dia en andere partners van het regie-overleg)

Het lokaal integratiecentrum De Acht zal in samenwerking met de partners van het regie-overleg in Antwerpen en de lokale media (ATV, Radio 2 Antwerpen, radio centraal, regionale afdelingen van de kranten) een platform beeldvorming allochtonen opstarten. Bedoeling is dat de partners uit het regie-overleg aanspreekpartners hebben binnen de verschillende media inzake migrantenthema's in de stad Antwerpen. Met deze partners starten zij regelmatig overleg, waar vooral informatiedoorstroming, netwerking en vorming aan bod komen.

De media worden immers vaak geconfronteerd met de nood aan informatie of een goede gesprekspartner binnen de allochtone gemeenschap. Nu komen vaak dezelfde figuren aan bod, terwijl de allochtone gemeenschap heel divers is en verschillende gemeenschappen, verschillende woordvoerders naar voor schuiven. Vooral van nieuwe bevolkingsgroepen zijn de woordvoerders en de organisaties nog weinig bekend en moeilijk te vinden of aan te spreken. Een goed netwerk kan hier antwoorden op geven.

Integratiedienst Oostende – Project ‘Allo-auto’

Door de negatieve beeldvorming die er over allochtonen bestaat, besliste de Minderhedenadviesraad van Oostende om een multiculturele theatervoorstelling te realiseren, waarin aspecten van verschillende culturen aan bod komen. Diverse verhalen werden in elkaar verweven tot een verhaal met een boodschap. Er werden op een artistieke wijze een aantal maatschappelijke problemen en culturele rijkdom aan een publiek vertolkt. Deze theatervoorstelling werd opgenomen in het programma van Theater aan Zee. Hierdoor bereikte de voorstelling een groot en gedifferentieerd publiek.

Integratiedienst Oostende – Project Fotografie

In 2003 werd het project Fotografie uitgevoerd. Het doel van deze activiteit was de mensen in contact brengen met verschillende culturen en fotografie. Via de opleiding fotografie laten de allochtone deelnemers zien hoe zij het thema ‘Ontmoeting’ invullen. Voor iedereen – klein of groot, jong of oud, van verschillende culturen – kan dit een andere invulling krijgen.

Het project Fotografie is geen losse activiteit op zich, maar werd gekoppeld aan de ‘Week van de Bibliotheek’. De gemaakte foto’s werden in de bibliotheek tentoongesteld. Door middel van de fototentoonstelling werd duidelijk gemaakt dat een bibliotheek meer is dan een boekenwinkel waar men niet hoeft te betalen. De bibliotheek is een ontmoetingsplaats waar iedereen welkom is.

Integratiedienst Heusden-Zolder

Het is belangrijk om een heel laagdrempelig medium te hebben om mensen te informeren en stil te laten staan bij aspecten van multiculturaliteit. Burgers en organisaties informeren over migratie, integratie en het gevoerde minderhedenbeleid is belangrijk om het draagvlak voor een multiculturele samenleving te verhogen. Daarom werd er in de gemeente Heusden-Zolder geopteerd voor dagboekpublicaties van allochtone en autochtone fictieve inwoners.

Het opzet is om dagdagelijkse herkenbare situaties (dagboek) te laten vertellen door een Belgische en Turkse buurvrouw (verschillende gezichtspunten van éénzelfde situatie). Deze situaties zijn wat doorspekt met klassieke vooroordelen van beide kanten. Het is de bedoeling om de inwoners van Heusden-Zolder te laten nadenken over dagdagelijkse confrontaties met het multicultureel samenleven. Daarnaast ontstaat ook de mogelijkheid om actuele gebeurtenissen en gevoelige thema’s te kaderen en te nuanceren.

Pricma i.s.m. PRISO – Project Samen Werken Aan De Buurt

Het provinciaal integratiecentrum Pricma (Antwerpen) werkt i.s.m. PRISO (regionaal instituut voor maatschappelijk opbouwwerk– prov. Antwerpen) een opbouwwerkproject uit in de wijk Mechelen Zuid. Een projectplanning werd opgesteld in november 2002. Er werd gefocust op een territoriale aanpak (wijkgericht werken). Het project omvat 3 projectsporen:

- een harmonieuze culturele samenleving is meer realiteit geworden;
- de woonkwaliteit in de woningen en appartementen van de Mechelse Goedkope Woning is duurzaam verbeterd;
- onder verantwoordelijkheid van en in samenwerking met de wijkmanager is er een structuur ontwikkeld die het samenleven en de leefbaarheid in de wijk Tervuursesteenweg verbetert.

Provinciale integratiedienst Limburg

De gehele werking van PRIC-Limburg werkt direct of indirect aan de verhoging van het draagvlak bij bestuur en publieke opinie. Dit doet zij in samenwerking met de lokale besturen en andere relevante partners. Hieronder volgen directe voorbeelden vanuit de werking van PRIC-Limburg.

Informatieverstrekking en -vergaring

In de omgevingsanalyse wordt systematisch informatie verzameld en geanalyseerd om op basis daarvan beleidsprioriteiten van het PRIC te bepalen.

In 2003 werd de werking van het documentatiecentrum gecontinueerd. Ongeveer duizend bezoekers hebben de verschillende deelcollecties geraadpleegd (achtergrondinformatie, Nederlandse taallessen voor volwassenen, gezondheidsvoorlichting, vormingsmaterialen voor leerkrachten en hulpverleners, taalvaardigheid voor kinderen, en intercultureel onderwijs.) De belangrijkste groepen bezoekers zijn: leerkrachten (26%), studenten (25%) lesgevers volwasseneneducatie (11%), personen op zoek naar zelfstudiemateriaal Nederlands (9%) en onderwijsbegeleiders (9%).

PRIC ontwikkelde een communicatieplan om zoveel mogelijk informatie over de etnisch-culturele minderheden te verspreiden via de media. Sinds mei 2001 beschikt het PRIC bovendien over een eigen website (www.limburg.be/pric) die in 2003 werd heringericht en aangevuld. Voor de volgende jaren zal dit spoor aangehouden worden. Het is de bedoeling dat zoveel mogelijk PRIC-informatie online beschikbaar komt. Momenteel bezoeken gemiddeld 22 personen per dag de website.

Er gingen in 2003 studiedagen door over rondhangende jongeren en de organisatie van een moslimperceel op de begraafplaats. Hiermee werd een breed publiek bereikt binnen de 44 gemeenten.

Provinciaal actieplan voor informatie, sensibilisering en bestrijding van discriminatie

Samen met de hele Limburgse integratiesector wordt gewerkt aan een omvattend plan rond beeldvorming, zowel naar sector als doelgroepen. 2003 werd benut om de nodige contacten met externe partners uit te bouwen, zoals de afdeling commerciële communicatie van de Limburgse Hogeschool (ook studenten werken mee aan het project) en begeleidingsinstanties. In ruwe vorm werd reeds een voorstel van mediaplan geformuleerd. Concrete acties zullen in 2004 uitgewerkt worden. Momenteel zijn de bevestigingen van de integratiediensten en het PRIC over hun gevoerde informatie- en sensibiliseringsbeleid afgerond. De bevestiging gaat om een inventaris van eigen communicatiemiddelen (infoblad, website, folders/brochure), televisie, media, events. De analyse gebeurt door een expert.

Initiatieven om het veiligheidsgevoel in de multiculturele samenleving te bevorderen

2003 was het verkennende jaar op vlak van 'veiligheid - leefbaarheid'. Veiligheid is een uitgebreid thema. Maar de grote versnippering van initiatieven en de moeilijke afbakening van het begrip 'veiligheid - leefbaarheid' maakt het thema onoverzichtelijk. Vandaar dat het PRIC dit thema heeft afgebakend naar de leefbaarheid verhogen in de dancings. Concreet gebeurt die via gegevensverzameling (welke situaties doen zich waar voor om zo zicht te krijgen op het deurbelied, discriminatie en politieoptreden); organisatie van praktijktesten door samen met jongeren en politie discriminaties te registreren aan de dancings; sensibilisering van de jongeren en vorming van de politie.

Meldpunt Racisme Limburg

Het PRIC en de Limburgse Integratieraad oordeelden dat er eerst een evaluatie van het Meldpunt nodig is, vooraleer er een publiciteitscampagne georganiseerd wordt. Hoe ziet men het Meldpunt Racisme en op welke manier kan de doelgroep het best worden bereikt? Afhankelijk van die resultaten zal er gewerkt worden aan gerichte publiciteit rond het Meldpunt.

Het PRIC registreert structurele patronen en mechanismen van discriminatie en onderzoekt hoe hiertegen actie te ondernemen. De klachten bij het Meldpunt worden opgevolgd en geanalyseerd. Het Meldpunt Racisme Limburg stelde een overzicht op voor wat betreft de klachten binnen de provincie Limburg. Het Centrum voor Gelijkheid van Kansen en Racismebestrijding koppelde de Limburgse klachten, die rechtstreeks op het Centrum arriveren, terug naar Limburg. Het Centrum maakt een overzicht op federaal niveau.

Integratiedienst Halle

De integratiedienst van Halle heeft enkele succesvolle initiatieven opgestart die de sensibilisering en positieve beeldvorming moeten bewerkstelligen aan de hand van uitwisselingsactiviteiten en multiculturele projecten:

- *Jongerendag*. Op 26 juli 2003 organiseerde de integratiedienst een jongerendag rond de thema's integratie, racisme, ontwikkelingssamenwerking door middel van workshops. Het was de bedoeling om Vlaamse jongeren te laten kennis maken met andere culturele achtergronden en allochtone jongeren kennis te laten maken met het jeugdhuis.
- *Knud o/d vlucht zkt ths*. Via een gezamenlijk project van het OCMW van Halle en de federatie Pleegzorg worden pleegouders voor niet begeleide buitenlandse minderjarigen gezocht. Het is de bedoeling de opvangcapaciteit voor die doelgroep te verhogen.
- *Project ontwikkelingseducatie*. Doel van het initiatief is het veranderen van de houding en gedragingen van de Hallenaren opdat zij zouden meewerken aan de opbouw van een meer solidaire en duurzame mondiale samenleving. Dit gebeurt onder meer door middel van een nieuwsbrief, een website en een jongerenweekend rond ontwikkelingseducatie. Tegelijkertijd is dit een platform dat organisatorische en financiële ondersteuning biedt voor het volgen van vormingscursussen met betrekking tot ontwikkelingssamenwerking.

Andere initiatieven

Gelijke-kansen-gesprekken

Binnen 'Initiatief', een ruim samenwerkingsverband van heel wat organisaties rond de multiculturele samenleving loopt het project 'gelijke-kansen-gesprekken'. Het project richt zich naar mensen die het eens zijn met de principes van non-discriminatie en gelijkberechtiging en die een discriminatievrije samenleving willen, waar voor wie de weg naar een dergelijke samenleving niet zo duidelijk is, of die door eigen ervaringen of door de mediaberichtgeving met een aantal problemen of vragen zitten. Via gelijke-kansen-gesprekken wil men de discussie aan de basis stimuleren. Uitgangspunt is het voorkomen van discriminatie.

Op vier belangrijke domeinen (onderwijs, arbeid, politieke rechten, migratie- en asielbeleid) werden discussiepakketten uitgewerkt. Er wordt een pool van gevormde gespreksbegeleiders samengesteld. Deze zullen de discussies op lokaal niveau begeleiden, waar zoveel mogelijk organisaties aan deelnemen. Na de effectieve discussieronde is het de bedoeling te komen tot gemeenschappelijke, beargumenteerde standpunten. Dit zal worden vertaald in een politieke boodschap in de pers en naar de politici.

Van Welzijn (pr. 41.7 ba 34.03) ontving 'Initiatief' een subsidie van € 21.138 voor de voorbereiding van deze gelijke-kansen-gesprekken. Gelijke Kansen in Vlaanderen kende een subsidie van € 10.500 toe aan dit project.

Effectief omgaan met racisme

Effectief leren omgaan met racistisch gedrag is een belangrijk aandachtspunt binnen het Vlaamse minderhedenbeleid. Kerkwerk Multicultureel Samenleven vzw heeft een interactief, vormingsgericht, experimenteel en vernieuwend aanbod inzake effectief omgaan met racisme uitgewerkt. Om dit aanbod op ruimere schaal te kunnen aanbieden, ontving Kerkwerk Multicultureel Samenleven vzw van Welzijn (pr. 41.7- ba 34.03) een subsidie van € 28.862.

Kerkwerk Multicultureel Samenleven (www.kms.be) is een open solidariteitsbeweging voor kerk en samenleving die met de methodieken van het sociaal-cultureel werk, in een geest van gelijkwaardigheid zonder racisme en in respect voor de mensenrechten, de interculturele samenlevingsopbouw wil bevorderen. Zij doen dit door een intercreatieve relatieopbouw met de verschillende cultuurgroepen, religies en levensbeschouwingen. Het concept van de interculturele samenlevingsopbouw is erop gericht personen en groepen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en hen aan te moedigen engagement op te nemen om bij te dragen tot de opbouw van de samenleving, lokaal en globaal. Inter-creatief leren omgaan verwijst naar het leren in een verbond met de andere te stappen zodat je eigenheid ook versterkt wordt (de zgn. bondgenotenstrategie).

Door deze subsidie was het mogelijk om het open aanbod door een meer gerichte promotie op onderwijs en sociaal-cultureel werk beter bekend te maken waardoor er een grotere diversiteit (qua leeftijd, herkomst, beroep, ...) was onder de deelnemers in het open cursusaanbod. Bovendien werd een gerichte zomercursus inzake aanpak van racisme en diversiteit ingericht voor personen actief in de welzijns- en gezondheidssector en de arbeidsbemiddeling. Door de contacten in het kader van dit project met het (allochtone) middenveld, wordt de bondgenotenstrategie in het omgaan met racisme ervaren als een valabele en effectieve weg om racisme te keren. Tot slot werd de start van een Netwerk Racisme Keren voorbereid. Ondertussen is dit Netwerk, dat personen ondersteunt die actief wensen te werken aan een racismevrije samenleving, operationeel.

Gegeven de positieve evaluatie van dit project is voor 2004 opnieuw een subsidie (€ 29.000 - pr. 41.7 – ba 34.03)) toegekend aan KMS.

DEEL 5

BETREKKEN VAN DE DOELGROEPEN BIJ HET BELEID

STAND VAN ZAKEN EN RESULTATEN

INLEIDING

De Vlaamse overheid hecht er veel belang aan om de doelgroepen, de derde pijler van het minderhedenbeleid, op een volwaardige manier bij het beleid te betrekken. Om deze betrokkenheid te verbeteren worden een aantal instrumenten ingezet waaronder het allochtoon verenigingsleven, het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen, erkend als officiële partner voor het voeren van een gelijke kansenbeleid voor allochtone vrouwen, en het Minderhedenforum, de officiële gesprekspartner van de Vlaamse overheid over alle gelegenheden die de etnisch-culturele minderheden aanbelangen. Welke inspanningen er in 2002 en 2003 geleverd werden om de derde peiler van het minderhedenbeleid te versterken, kan u hieronder lezen.

HET ALLOCHTOON VERENIGINGSLEVEN

De rol van het sociaal-cultureel werk in de samenleving is belangrijk. Werken aan zingeving en emancipatie in functie van persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing staan daarbij voorop. Bij dit alles speelt het sociaal-cultureel verenigingsleven een belangrijke rol. Dit geldt voor iedereen die in Vlaanderen woont, dus ook voor allochtonen.

Sinds zij in 1980 bevoegd werd voor het integratiebeleid heeft

de Vlaamse overheid het eigen organisatieleven binnen de verschillende nationaliteitsgroepen ondersteund om zo de migranten zelf te betrekken of verantwoordelijkheid te geven bij hun integratieproces. Eigen sociaal-culturele verenigingen, zo werd gesteld, spelen een belangrijke rol in het definiëren van de eigen culturele behoeften, maar moeten ook een rol spelen in het tot stand komen van culturele programma's. Dit moet bereikt worden door een grotere aanwezigheid in de culturele sector. Daarenboven spelen zij een fundamentele rol in het kunstzinnig gebeuren zowel wanneer het gaat over educatieve aspecten als in verband met cultuurspreiding.

Met de komst van buitenlandse werkrachten kwam het ontstaan van verenigingen in de schoot van de gemeenschappen spontaan op gang. In een eerste fase (vóór de jaren '80) ontwikkelden deze verenigingen zich op basis van structuren uit het moederland. In een tweede fase ziet men de groei van autonome verenigingen, gedragen door jongeren en jongvolwassenen, veelal geïnspireerd door de integratiegedachte en de participatiegedachte. Ook binnen de zogenaamde 'oude' verenigingen evolueren de doelstellingen van de verdediging van de traditionele culturele en religieuze waarden naar belangenverdediging binnen de gegevenheid van de interculturele samenleving. Mettertijd gingen er steeds meer stemmen op om tot een structurele ondersteuning van het allochtoon sociaal-cultureel leven te komen. Begin 1992 werd binnen Welzijn een experimentele en tijdelijke regelgeving voor eigen verenigingen van kracht. In 1993 werd het Intercultureel Centrum voor Migrantanten (ICCM) opgericht en met het decreet van 19 april 1995 op de verenigingen heeft de regelgeving voor allochtone verenigingen een structurele basis gekregen.

De beleidsnota Cultuur 2000-2004 stelde een herwaardering van het verenigingsleven en het beter inbedden in het lokale weefsel voorop. De contourennota voor het sociaal-cultureel volwassenenwerk, uitgaande van de minister van cultuur, geeft meer concrete invulling aan de doelstellingen vervat in deze beleidsnota. In het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk wordt, wat betreft de erkenning – en subsidiëringvereisten niet langer een onderscheid gemaakt worden tussen het Vlaamse en het allochtone verenigingsleven. Er blijven evenwel twee uitzonderingen hierop.

De verenigingen van allochtonen krijgen tot eind 2007 (het einde van de eerste beleidsperiode) de tijd om hun werking aan te passen aan de minimale normen voor erkenning. Deze aanpassing wordt jaarlijks financieel ondersteund via een bijhorende subsidieaanpassing.

Tevens wordt - alleszins al voor de eerste beleidsperiode - voorzien in een bijkomende subsidiëring van dertig procent voor heel concrete ondersteuning vanuit de landelijke vereniging aan de lokale aangesloten afdelingen of groepen. Dit voor zover deze projecten betrekking hebben op domeinen die vooraf in overleg met de administratie, het steunpunt en de wetenschappelijke wereld, op basis van wetenschappelijk onderzoek, zijn bepaald en afgesproken.

Landelijke verenigingen van allochtonen

Een degelijke ondersteuning van het lokale verenigingsleven veronderstelt het voorhanden zijn van goed uitgebouwde tweedelijnsstructuren. Door het decreet op de verenigingen konden lokale verenigingen of kernen die zich in een landelijke vereniging wensten te organiseren een erkenning met de daarbij horende subsidies verkrijgen mits zij voldeden aan de in het decreet opgelegde voorwaarden. In eerste instantie waren de federaties bijna uitsluitend een mannenaangelegenheid. Geleidelijk aan kwam ook bij jonge allochtone vrouwen de behoefte om zich te verenigen, los van de welzijnswerkingen.

Met toepassing van het decreet Verenigingen werden er in 1995 8 landelijke migrantenverenigingen erkend. Sindsdien is dit aantal telkens met 1 toegenomen in '96, '98 en '99. In 2000 kwamen er nog eens 3 landelijke verenigingen bij en in 2001 nog 1. Begin 2002 zijn er in totaal 14 erkende landelijke verenigingen: 3 Turkse, 2 Marokkaanse, 2 Italiaanse, 2 interculturele en 2 Afrikaanse landelijke verenigingen, 1 landelijke moslimvereniging, 1 landelijke vrouwenvereniging en 1 landelijke Latijns-Amerikaanse vereniging. In 2002 telden deze landelijke verenigingen samen 593 aangesloten afdelingen of kernen. Voor deze 14 landelijke verenigingen werden in 2002 in totaal 15 voltijdse eenheden educatief personeel en 6,5 voltijdse eenheden administratief personeel gesubsidieerd. In 2002 kregen de 14 verenigingen gezamenlijk 851.918 euro.

Lokale migrantenverenigingen

Voor activiteiten in 2002 werden 3.176 aanvragen ingediend. Op basis van 2.608 ingediende verslagen werd aan 464 lokale migrantenverenigingen in totaal 665.822 euro subsidies toegekend, ofwel gemiddeld 255,30 euro per activiteit en 1.435 euro per organisatie.

Intercultureel centrum voor migranten (ICCM)

De werking van het in 1993 opgerichte Intercultureel Centrum voor Migrantten of ICCM werd in 2002 een laatste keer gesubsidieerd als steunpunt voor de allochtone gemeenschap. Begin 2002, en nadat hiertoe al signalen waren gegeven over het ter beschikking stellen van budgettaire middelen, besliste de toenmalige minister van Cultuur dat de werking van het ICCM zou opengeplooid worden naar de bestaande steunpunten in het culturele veld. De motivering hiervoor was dat de aandacht voor de culturele diversiteit niet alleen mag gericht zijn naar de verenigingen van migranten maar ook aanwezig moet zijn in theater, muziek, amateurkunsten, lokaal cultuurbeleid, erfgoed ... Om groter effect te ressorteren was het openplooiën van deze werking aangewezen. Hierdoor verdwijnt voor een steunpunt het excuus om niet zélf structureel het thema van de culturele diversiteit in de werking op te nemen. Het bevordert tevens intern, in de eigen werking de confrontatie tussen sectorspecifieke en doelgroepspecifieke deskundigheid.

In de loop van 2002 ondernam de minister, in nauwe samenspraak met de administratie, de nodige initiatieven om het openplooiën van de werking van het ICCM via een detachering en tewerkstelling van de personeelsleden in een ander steunpunt te vertalen. Op die manier werd de werking van SoCius, het Vlaams Centrum voor Volkscultuur, het Vlaams Centrum voor Amateurkunsten, Cultuur Lokaal en het Vlaams Theaterinstituut versterkt met medewerkers voor culturele diversiteit.

ONDERSTEUNINGSSTRUCTUREN

Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen

Het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen (SAMV) wordt gesubsidieerd vanuit het Vlaamse Gelijke Kansenbeleid. Op 8 maart 2002 werd het SAMV erkend als officiële partner voor het voeren van een gelijke kansenbeleid voor allochtone vrouwen. Het SAMV geeft als opdracht om het emancipatie- en participatieproces van allochtone meisjes en vrouwen te onderbouwen door enerzijds in te spelen op specifieke noden en behoeften en door anderzijds de groep van allochtone vrouwen zichtbaar te maken binnen onze multiculturele samenleving. De focus ligt op de dubbele discriminatie waarmee allochtone vrouwen en meisjes te kampen hebben. Binnen dat kader ondersteunt en begeleidt het steunpunt het verenigingsleven van allochtone vrouwen en meisjes.

Het SAMV (www.samv.be) werkt globaal gezien op 2 sporen. Het eerste spoor is het werken aan *empowerment* van allochtone meisjes en vrouwen door middel van specifieke emancipatieondersteuning. Deze ondersteuning bestaat uit: sensibilisering, informatiedoorstroming, visieontwikkeling, inhoudelijke ondersteuning en/of procesbegeleiding van allochtone vrouwenverenigingen of vrouwenplatforms, methodiekontwikkeling, ontwikkeling en organisatie van vormingssessies en netwerkontwikkeling, zowel tussen allochtone vrouwen(verenigingen) onderling als met de Vlaamse vrouwenbeweging. Het tweede spoor is het ontwikkelen en verspreiden van deskundigheid m.b.t. de link tussen gender en etniciteit, als onderdeel van het diversiteitsdenken. Het SAMV wil een bewustwordingsproces op gang brengen en instrumenten ontwikkelen om een genderbewuste en interculturele samenleving te realiseren.

Tot november 2002 voerde het Steunpunt ook het project Medetfoon (hulplijn voor allochtonen – zie ook deel 1 - Welzijn) uit.

Voor de verdere uitbouw en continuering van de werking ontving SAMV in 2002 een subsidie van 92.478 euro en in 2003 een subsidie van 98.000 euro.

Minderhedenforum

Om de communicatie met en de betrokkenheid van de doelgroepen en hun organisaties bij het minderhedendecreet te verzekeren, heeft de Vlaamse regering in uitvoering van artikel 9 van het minderhedendecreet van 28 april 1998 een forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden erkend. Dit Minderhedenforum biedt een kader om overleg te plegen en visies of standpunten te ontwikkelen en naar buiten te brengen over alle aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en die de integratie in de samenleving bevorderen. Het komt tegemoet aan de vraag van de doelgroepen om zelf te kunnen beschikken over een instrument voor belangenbehartiging op Vlaams niveau.

Het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 houdende de erkenning en subsidiëring van het forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden (BS 10.09.99) geeft uitvoering aan deze bepaling uit het decreet. Hiermee krijgen de doelgroepen - via hun vertegenwoordigers - een structurele plaats binnen het minderhedenbeleid. Het besluit trad in werking op 1 juli 1999. Het Forum werd erkend vanaf 1 augustus 2000.

De doelstellingen van het Forum zijn:

- Beschikken over een instrument voor belangenbehartiging op Vlaams niveau.
- Verhogen van de betrokkenheid van de etnisch-culturele gemeenschappen in hun geheel bij het minderhedenbeleid.
- Verhogen van het maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak voor het minderhedenbeleid.
- Bevorderen van de emancipatie en participatie van minderheden in de samenleving.

- Bieden van een kader om overleg te plegen en visies en standpunten uit te brengen over alle aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en die hun integratie in de samenleving bevorderen.

Deze doelstellingen vertalen zich in volgende opdrachten:

1. Bijdragen tot het ontwikkelen van een communicatienetwerk tussen organisaties, georganiseerd zowel op lokaal als op landelijk vlak en tot het organiseren van overleg tussen de organisaties, zowel binnen elke doelgroep als tussen de doelgroepen.
2. Op basis hiervan visies ontwikkelen en standpunten bepalen m.b.t. aangelegenheden die de doelgroepen aanbelangen en de integratie in de samenleving bevorderen.
3. Minstens éénmaal om de twee jaar een Openforumbijeenkomst organiseren, waarop alle organisaties en individuele leden die tot de doelgroepen behoren en wegens hun deskundigheid of positie kunnen bijdragen tot het realiseren van de doelstellingen van het Forum, worden uitgenodigd. Op die bijeenkomst worden de resultaten van de werking besproken en worden belangrijke standpunten of visies voorgelegd.

Op 3 oktober 2003 werd het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 gewijzigd. Tot 2002 gebeurde de subsidiëring van het Minderhedenforum via de vzw Intercultureel Centrum voor Migranten (ICCM), het ondersteuningscentrum voor de organisaties van etnisch-culturele minderheden binnen de regelgeving van het sociaal-cultureel werk. Na een herstructurering van de sociaal-culturele sector heeft de vzw ICCM echter op 13 februari 2003 besloten tot vrijwillige ontbinding van de vereniging. Hierdoor kon het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 niet meer worden toegepast voor de subsidiëring van de werking van het erkende Minderhedenforum.

Anderzijds had het erkende Minderhedenforum zelf het statuut van vereniging zonder winstoogmerk aangenomen vanaf 28 oktober 2002. Om een verdere erkenning en subsidiëring van het forum mogelijk te maken was een wijziging van het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 dan ook noodzakelijk. In het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999 zijn de verwijzingen naar de vzw Intercultureel Centrum voor Migranten geschrapt en werden de opdrachten en bevoegdheden van het 'uitvoerend comité' overgenomen door de raad van bestuur van de erkende vzw.

Naast deze noodzakelijke juridisch-technische aanpassingen werd voor de subsidiëring van het Minderhedenforum de enveloppenfinanciering ingevoerd. Deze vorm van financiering werd ook al voor het jaar 2002 toegepast in het ministerieel besluit van 15 mei 2002 tot toekenning van een subsidie voor het jaar 2002 aan vzw ICCM voor de werking van het forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden. Nu worden de modaliteiten van subsidiëring opgenomen in het besluit van de Vlaamse regering van 29 juni 1999. Deze modaliteiten van subsidiëring zijn identiek aan deze voor de centra van het Vlaamse minderhedenbeleid. Via een wijziging van artikel 2 werd de opdracht om minstens éénmaal om de twee jaar een open-forumbijeenkomst te organiseren verruimd tot de opdracht om de visies en standpunten bekend te maken via bijeenkomsten, waarop alle organisaties en individuele leden die tot de doelgroepen behoren en wegens hun deskundigheid of positie kunnen bijdragen tot het realiseren van de doelstellingen van het forum, worden uitgenodigd. Dit biedt meer mogelijkheden om thematische bijeenkomsten te organiseren.

Het Minderhedenforum heeft een permanente signaalfunctie. Het wil de noden, knelpunten en behoeften van de verschillende doelgroepen aankaarten bij de bevoegde instanties en bij de politieke besluitvormers. Ook het stimuleren, opzetten en continueren van samenwerkingsinitiatieven rond een bepaald thema en met bestaande structuren die in het kader van het minderhedenbeleid actief zijn, is een prioritair aandachtspunt.

In de loop van 2003 is het personeelsbestand van gevoelig uitgebreid. Terwijl er in 2002 slechts 1,5 VTE werkzaam waren, is het secretariaat van het Minderhedenforum in 2003 versterkt tot een ploeg van 8,5 voltijds equivalenten, aangevuld met twee gedetacheerde leerkrachten. Tegelijkertijd is de subsidie vanuit het minderheden decreet gestegen van 71.250 euro in 2002 naar 162.662 euro in 2003.

Een Vrouwenplatform en een Brussels Platform opgestart

In het kader van een experimenteel project 'Impuls aan participatie' (subsidie van € 100.000) is in 2003 het Vrouwenplatform van start gegaan. Dit platform moet er over waken dat het Minderhedenforum woordvoerder is van alle etnisch-culturele minderheden, dus ook van meisjes en vrouwen. Het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen was nauw betrokken bij de oprichting van dit platform en zetelt hierin als externe deskundige.

In 2003 werd in de schoot van het Minderhedenforum en met de steun van de Vlaamse Gemeenschapscommissie een Brussels Platform van allochtone verenigingen opgestart. Bedoeling van dit Platform is de participatie van de Brusselse verenigingen te verhogen, dit zowel met het oog op aanvulling van algemene standpunten van het Minderhedenforum gericht aan Vlaamse of andere overheden, als met het oog op het maken van nieuwe, specifieke standpunten voor Brussel.

Een Minderhedenparlement voor een dag

Open Forumbijeenkomsten hebben tot doel de voltallige Vlaamse regering te sensibiliseren voor de breed maatschappelijke thema's van het minderhedenbeleid en te betrekken bij de inbreng van etnisch-culturele minderheden op alle bevoegdheidsdomeinen van de Vlaamse overheid. Op die manier krijgt het Forum een actieve rol in de besluitvorming van het beleid.

Op zaterdag 8 november 2003 was het Vlaams Parlement voor een dag een Minderhedenparlement. Het Minderhedenforum organiseerde immers zijn tweede Open Forumdag, een 'Minderhedenparlement voor een dag'. Er waren een 250-tal deelnemers, zowel individuen en verenigingen van etnisch-culturele minderheden, als mensen die professioneel of in hun vrije tijd met etnisch-culturele minderheden werken, én beleidsverantwoordelijken.

Tijdens de Open Forumdag waren er vijf thematische werkgroepen om over evenveel thema's te discussiëren, met name onderwijs, tewerkstelling, jongeren, huisvesting voor mensen zonder papieren en allochtone ouderen. In de voormiddag werd vooral een interne discussie gevoerd, binnen de etnisch-culturele minderheden. In de namiddag werden de conclusies van de voormiddag geconfronteerd met de visie van beleidsmedewerkers en van mensen uit het veld. Dit resulteerde telkens in boeiende discussies, waarvan de conclusies werden samengebracht in het plenum. Een kleine greep uit de conclusies:

- De positie van allochtone werkzoekenden moet verbeterd worden via meer en betere (intensief en praktijkgerichte) Nederlandse taallessen, en via een betere erkenning van elders verworven competenties (zowel diploma's als ervaring).
- Alle actoren op de arbeidsmarkt moeten hun verantwoordelijkheid opnemen: ondernemingen (die een 'diversiteitslabel' moeten kunnen krijgen), werknemers (bij wie nog vaak een mentaliteitswijzing nodig is) en de overheid, die initiatieven moet faciliteren en zelf een voorbeeldfunctie heeft.
- In het onderwijs staan het leren van Nederlands en van de eigen taal niet tegenover elkaar. Het verdient aanbeveling dit laatste in te passen binnen het curriculum, bijvoorbeeld als keuzevak.
- De wettelijke hindernissen voor allochtone ouderen om te pendelen tussen hun land van oorsprong en België, moeten opgeheven worden.
- Er moet nog deze legislatuur effectief een ouderendecreet komen, dat rekening houdt met de diversiteit van de groep ouderen.

- Er moet streng opgetreden worden tegen misbruik van de kwetsbare situatie van mensen zonder wettig verblijfsstatuut, in het bijzonder tegen huisjesmelkers. Daarbij moet de bestraffing exclusief bij de schuldige komen, en moeten de slachtoffers juist bescherming krijgen.
- Er moet binnen het jeugdwerk een plaats zijn voor een mozaïek aan jeugdwerkvormen, ook eigen allochtoon jeugdwerk.

Het verslagboek van dit ‘Minderhedenparlement voor een dag’ wordt in het voorjaar 2004 gepubliceerd (www.minderhedenforum.be).

Het Minderhedenforum nam de conclusies ook mee naar de plangroep die de actualisering van het strategisch plan voor het Vlaams minderhedenbeleid voorbereidde en neemt ze ook mee in zijn eisenpakket voor de regionale en Europese verkiezingen van 13 juni 2004 en.

Overleg met beleidsverantwoordelijken

Eind december 2002 werd de afspraak gemaakt dat er tussen de Vlaamse regering en het Minderhedenforum een regelmatig overleg zou plaatsvinden. In opvolging hiervan vond een bijeenkomst plaats waar o.m. werd gesproken over de structurele participatie van de allochtone verenigingen aan het onderwijsbeleid. In het najaar 2003 werd afgesproken dat de voorkeur voortaan uitgaat naar bilaterale contacten en dat het voltallig overleg slechts wordt samengeroepen bij een specifieke aanleiding.

HET BELANG VAN EEN STERK ALLOCHTOON MIDDENVELD

Advies over de Vlaamse overheid en het allochtoon middenveld

Op vraag van de coördinerende minister voor het minderhedenbeleid heeft ICEM in 2003 een werkgroep samengebracht om een advies te formuleren over de plaats, rol en opdrachten van het allochtoon middenveld binnen het minderhedenbeleid. Het ‘allochtoon middenveld’ verwijst hierbij naar dat deel van het maatschappelijk middenveld waarin het allochtoon zijn, of het behoren tot een bepaalde groep binnen de brede categorie etnisch-culturele minderheden, voor de betrokkenen ten minste één van de bepalende factoren is om aan te sluiten. Het volledige advies is als bijlage opgenomen. De belangrijkste elementen worden hieronder weergegeven.

Een eerste vaststelling in het advies is dat we (te) weinig weten over het allochtoon middenveld in Vlaanderen. Dit werd ook bevestigd in het evaluatieonderzoek minderhedenbeleid¹ waarin vastgesteld werd dat de kennis over de zelforganisaties van etnisch-culturele minderheden (het zgn. middenveld) problematisch is. Geen enkele instantie blijkt over een degelijke geactualiseerde lijst van zelforganisaties te beschikken en het zicht op dit middenveld blijkt in de praktijk veel te beperkt om uitspraken te doen over de relevantie en het mogelijk nut van dit middenveld. De onderzoekers bevelen dan ook aan dat de overheid inspanningen levert om de kennis over het allochtoon middenveld te verhogen en om aandacht te hebben voor een permanente monitoring van dit veld.

Over heel Vlaanderen zijn er wellicht een 1.000-tal grote en kleine “allochtone” verenigingen actief, de meeste op lokaal niveau. Deze verenigingen vertonen een zeer grote diversiteit. Het verschil zit hem niet alleen in de grootte of de mate van stabiliteit, maar ook in de samenstelling en de kracht van de vrijwilligerskernen en het publiek. De allochtone verenigingen organiseren sterk uiteenlopende activiteiten, van louter ontmoetend en ontspannend, over cultureel en educatief, naar gemeenschapsvormend en politiserend.

¹ Martens, A., e.a., Het Vlaams minderhedenbeleid gewikt en gewogen. Evaluatie van het Vlaams minderhedenbeleid (1996-2002), K.U.L. Leuven, 2003.

Sommige verenigingen zijn zeer actief, heel wat andere beperken zich tot enkele activiteiten per jaar. Bij de meeste wisselen periodes van verhoogde activiteit af met periodes van sluimerend voortbestaan. De vele allochtone basisinitiatieven (van volwassenen) laten zich niet gemakkelijk in een hokje stoppen.

Voor de overgrote meerderheid van de vandaag bestaande verenigingen in het allochtone middenveld, is “*sociaal-cultureel werk*” de “grootste gemene deler”. Geschat wordt dat ongeveer de helft van alle allochtone verenigingen aangesloten is bij een erkende landelijke vereniging. De andere helft doet het, uit vrije wil of bij gebrek aan aanbod, zonder dit soort van ondersteunend netwerk. Voor zover bekend zijn de 14 landelijke verenigingen de enige gestructureerde netwerken van allochtone verenigingen die min of meer op Vlaams, landelijk, niveau opereren. Buiten het kader van het sociaal-cultureel werk zijn er wel twee landelijke netwerken in wording: enerzijds het Platform Allochtone Jongeren, anderzijds een Vlaams overlegforum van Maghrebijnse moskeeverenigingen.

Landelijke verenigingen erkennen dat de functies van het sociaal-cultureel werk voor hen belangrijke functies zijn, maar ze wijzen er ook op dat zij daarnaast ook nog andere functies vervullen.

Zo gaat er bij alle landelijke verenigingen, en bij een deel van de aangesloten verenigingen, heel wat energie naar de functie van *belangenbehartiger*, niet alleen voor de eigen organisatie, maar meer algemeen voor (een deel van) de doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid. Het Vlaams decreet op het minderhedenbeleid erkent het allochtoon verenigingsleven ook officieel in een rol van *beleidsadviseur*, zij het dan via het kanaal van het Minderhedenforum. Beide rollen zijn niet ongewoon voor verenigingen uit het sociaal-cultureel werk maar in het geval van de allochtone verenigingen ligt hier toch duidelijk een extra klemtoon. Het grootste verschil ligt hierin dat allochtone verenigingen heel vaak opgeroepen worden als adviseurs, op zeer uiteenlopende beleidsdomeinen, en derhalve een agenda “opgedrongen” krijgen die niet altijd overeenkomt met hun eigen agenda of die van hun achterban. Dit is veel minder het geval bij “Vlaamse” sociaal-culturele verenigingen.

Opvallend is verder dat nogal wat allochtone verenigingen, landelijke en andere, door overheden en reguliere voorzieningen gebruikt worden als *doorgeefluik voor informatie*. Instanties die de eigen werking bekend willen maken bij etnisch-culturele minderheden, of die met een specifieke actie ook deze mensen willen bereiken, komen vaak terecht bij deze verenigingen. Nogal wat landelijke verenigingen vervullen vandaag ook een zekere *dienstverlenende functie* t.a.v. hun achterban. Die feitelijke functie heeft zowel te maken met strategieën van ledenbinding, als met het feit dat heel wat reguliere voorzieningen nog onvoldoende afgestemd zijn op de multiculturele realiteit.

Recent zijn een aantal allochtone landelijke verenigingen ook aangesproken in een *beleidsuitvoerende rol zoals* vb. de toeleidingsprojecten naar startbanen die enkele landelijke verenigingen momenteel uitvoeren in opdracht van de minister van tewerkstelling. Ook op lokaal, vooral grootstedelijk, niveau zijn hiervan voorbeelden te vinden.

Tot slot, en enigszins samenhangend met het vorige punt, is er de *innoverende functie* die het verenigingsleven (in het algemeen) kan spelen t.a.v. het beleid. In verenigingen groeien ideeën, van mogelijke oplossingen voor problemen waarmee de achterban zich geconfronteerd ziet. Ook dit is een spontane functie van het verenigingsleven. De voorbije jaren heeft de overheid deze functie, via de experimentele projectsubsidies in het kader van het minderhedenbeleid, bovendien extra gestimuleerd. Met die subsidies worden de allochtone verenigingen niet alleen aangespoord om ideeën te leveren (dat kan nog tot hun gewone beleidsadviserende functie gerekend), maar ook om die ideeën in de praktijk en in opdracht van de overheid uit te testen.

Vanuit bovenstaande vaststellingen en rekening houdend met de opdrachten van het Minderhedenforum (zie hierboven) worden in het advies (zie bijlage) volgende aanbevelingen geformuleerd:

1. De Vlaamse overheid geeft een onafhankelijke voorziening de opdracht een grondige analyse uit te voeren van het bestaande allochtone middenveld. Die analyse wordt vervolgens permanent geactualiseerd
2. De Vlaamse overheid waakt er over dat de middelen die vanuit het sociaal-cultureel werk worden ingezet ter ondersteuning van het allochtoon middenveld, integraal gebruikt worden voor de versterking van de basisfuncties van de verenigingen, d.w.z. van hun emancipatorische, gemeenschapvormende, culturele, maatschappelijke activerende en educatieve functies. Gezien de specifieke positie van deze verenigingen en de hoge verwachtingen m.b.t. hun adviserende rol t.a.v. het inclusief minderhedenbeleid, voorziet de Vlaamse overheid bijkomende structurele middelen om deze verenigingen toe te laten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur ten volle te spelen.
3. De Vlaamse overheid waakt er over dat projectmiddelen aansluiten bij de directe bekommernissen van de eigen achterban, dat de projecten zoveel mogelijk gericht zijn op het versterken van de achterban in hun participatie aan en relatie met reguliere instellingen en de samenleving als geheel en dat de projectontwikkeling niet gebeurt ten koste van de gewone kerntaken van de vereniging.
4. De Vlaamse regering voorziet extra middelen –bovenop de middelen van het sociaal-culturele werk– die de allochtone landelijke verenigingen moeten toelaten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur effectief waar te maken. In ruil voor deze extra middelen verwacht de Vlaamse overheid van de allochtone landelijke verenigingen dat zij: actief meewerken aan de activiteiten van het Forum van Etnisch-culturele Minderheden; kunnen aantonen dat zij hun achterban actief betrokken hebben bij het formuleren van hun standpunten en adviezen; de stem van de vrouwen uit de aangesloten verenigingen op een gelijkwaardige manier meenemen naar de overlegfora.
5. De Vlaamse regering voorziet bijkomende middelen om het Forum van Etnisch-culturele Minderheden toe te laten de nodige deskundigheid in huis te halen om op een volwaardige manier aan belangenbehartiging en beleidsadvisering te doen, en dit in permanente wisselwerking met datgene wat de meewerkende landelijke verenigingen van onderuit aan informatie en standpunten naar boven brengen. In ruil voor deze middelen verwacht de Vlaamse overheid van het Minderhedenforum dat het ten minste de helft van de allochtone landelijke verenigingen van het sociaal-cultureel werk vertegenwoordigt; voldoende oog heeft voor de globale diversiteit en inspanningen levert om het democratisch potentieel dat leeft bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het minderhedenbeleid naar boven te brengen; we denken hierbij in het bijzonder aan jongeren, vrouwen, mensen zonder papieren, woonwagenbewoners; kan aantonen dat de standpunten van het Minderhedenforum gebaseerd zijn op de inbreng van en discussies tussen de lidorganisaties.
6. De Vlaamse minister bevoegd voor de coördinatie van het minderhedenbeleid organiseert een dialoog binnen de Vlaamse regering, met als doel te komen tot een gemeenschappelijke en éénduidige houding van de hele Vlaamse overheid t.a.v. het allochtoon verenigingsleven. De rol die de Vlaamse overheid toekent aan het allochtoon verenigingsleven, wordt op een actieve en gerichte manier gecommuniceerd aan andere overheden, aan de voorzieningen en aan de bevolking, allochtoon én autochtoon.

7. Van zodra de toekomstige rollen en taakomschrijvingen van enerzijds de structuren van het sociaal-cultureel werk en het Minderhedenforum en anderzijds de minderhedensector, duidelijk en door iedereen aanvaard zijn, worden er concrete overgangsmaatregelen uitgewerkt met het oog op een maximale continuïteit in de ondersteuning van het lokaal verenigingsleven en een goede overdracht van de bestaande know how.
8. De Vlaamse overheid stimuleert lokale en provinciale overheden om hun eigen inclusieve minderhedenbeleid zoveel mogelijk te laten adviseren door de aanwezige allochtone verenigingen. Voor overheden die subsidies ontvangen vanuit het Vlaams minderhedenbeleid is dit een verplichting, die zij verder autonoom vorm geven.
Vlaanderen zelf trekt ook voor het provinciale en lokale niveau consequent de kaart van de federatievorming in het kader van het sociaal-cultureel werk. Van de landelijke verenigingen wordt verwacht dat zij hun aangesloten verenigingen ook voor wat de beleidsadvisering op de lagere bestuursniveaus betreft, terdege ondersteunen.
9. Op provinciaal en/of lokaal niveau wordt de organisatievorming bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid gestimuleerd en ondersteund worden, en dit in overleg met de bestaande landelijke verenigingen en met het Minderhedenforum.

Het advies werd op 1 juli 2003 aan de minister Adelheid Byttebier, coördinerend minister voor het minderhedenbeleid, overgemaakt. Gezien de betekenis van dit thema voor het toekomstig minderhedenbeleid en het belang van een breed draagvlak voor dit advies, nam de minister het initiatief om de adviestekst op ruimere schaal en gezamenlijk te laten bespreken door de betrokken sectoren: het allochtoon middenveld, de publieke en private minderhedensector en het maatschappelijk opbouwwerk. Hiertoe organiseerden het Minderhedenforum en het Vlaams Minderhedencentrum samen met ICEM eind 2003 4 provinciale rondetafels.

Belangenbehartiging & Beleidsopvolging Allochtone Verenigingen

In het verlengde van aanbeveling 4 uit het hierboven geciteerde advies van ICEM is eind 2003 binnen het Minderhedenforum een experimenteel project van start gegaan dat tot doel heeft de landelijke verenigingen die actief zijn in het Minderhedenforum reeds een beperkte versterking te bieden. Hiervoor worden drie projectmedewerkers regionaal ingezet.

- Antwerpen: ten dienste van de federaties van VOEM vzw, LAF vzw en het Afrikaans Platform.
- Limburg: ten dienste van AIF vzw, IC Wereldvrouwen vzw, Turkse Unie vzw en ACLI vzw.
- Brussel: ten dienste van Ghanaba, FMDO en de algemene coördinatie.

De medewerkers zullen eveneens samenwerken met het Vrouwenplatform en het Brussels Platform van het Forum en met andere nuttige werkgroepen.

Het project moet toelaten bruikbare ervaringen te verwerven en concrete resultaten te bereiken op het vlak van de participatie aan het Minderhedenforum en op het vlak van het overleg met de achterban in al zijn diversiteit in functie van de activiteiten van het Minderhedenforum. Doel is het genereren van een duidelijk proces van doorstroming van visies en standpunten vanuit de basis van het allochtoon verenigingsleven via de federaties naar het Minderhedenforum, met als eindproduct de realisatie van concrete standpunten (beleidsaanbevelingen) rond de gekozen thema's.

Het project loopt nog tot eind oktober 2004.

BIJLAGE

DE VLAAMSE OVERHEID EN HET ALLOCHTOON MIDDENVELD

Advies van de ICEM-werkgroep ‘Allochtoon verenigingsleven’ aan de coördinerend minister voor het Vlaams Minderhedenbeleid (juni '03)

1. Definities en beknopte voorstelling van de in de nota genoemde actoren

Allochtoon

In deze nota gebruiken we het niet helemaal correcte adjectief “allochtoon”, in plaats van het onhandige “van etnisch-culturele minderheden” of “van de doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid”. Zoals de term hier gebruikt wordt, verwijst “allochtoon” m.a.w. zowel naar allochtonen in de meer strikte betekenis van het decreet op het Vlaams minderhedenbeleid, als naar asielzoekers en vluchtelingen, woonwagenbewoners en mensen zonder papieren.

Maatschappelijk middenveld

In deze nota hanteren we een brede definitie van het “maatschappelijk middenveld”, als zijnde het geheel van het verenigingsleven in Vlaanderen, voor zoverre dit (ten minste tot op grote hoogte) gestuurd en beheerd wordt door de vrijwillig aangesloten leden. Hoewel de bestaansredenen, de omvang en de aard van deze verenigingen* sterk kunnen verschillen, vervullen ze allemaal in meerdere of mindere mate een aantal functies, die het gevolg zijn van het loutere feit dat ze mensen op vrijwillige basis en met een gemeenschappelijk doel bijeen brengen. Ook zonder dit bewust na te streven vormen zij een schakel tussen de individuele burger en de brede maatschappelijke en politieke structuren waarin hij of zij leeft.

Allochtoon middenveld

Met “*allochtoon** middenveld” bedoelen we dat deel van het maatschappelijk middenveld* waarin *het allochtoon zijn, of het behoren tot een bepaalde groep binnen de brede categorie etnisch-culturele minderheden*, voor de betrokkenen ten minste één van de bepalende factoren is om aan te sluiten.

Vereniging

In deze tekst gebruiken we de term “vereniging” meestal in zijn alledaagse betekenis, d.w.z. als een neutrale term voor wat het niveau of het type van organisatie betreft. Dit in tegenstelling tot het gebruik van de term in het decreet op het sociaal-cultureel werk*, waar hij gereserveerd wordt voor een “netwerk van afdelingen of groepen”. Wanneer wij het over de “netwerken” hebben, spreken we consequent van “*landelijke verenigingen*”.

Sociaal-cultureel werk en sociaal-culturele verenigingen

Sociaal-cultureel werk is een verzamelterm die vele ladingen dekt (zie hiervoor het hoofdstuk “sociaal-cultureel werk, wat” op de website van SoCiuS, www.socius.be). Hier wordt hij gebruikt in de betekenis die eraan gegeven wordt in het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk, dat op 2 april 2003 in het Vlaams parlement werd goedgekeurd. In dit decreet wordt een onderscheid gemaakt tussen sociaal-culturele verenigingen, bewegingen en vormingsinstellingen. Voor de verdere tekst zijn alleen de “verenigingen” van belang. Volgens het decreet zijn dit netwerken van hoofdzakelijk plaatselijke afdelingen en kernen, die worden gerund door een (plaatselijk) bestuur van vrijwilligers. Die vrijwilligers programmeren en organiseren activiteiten voor een ruimer publiek, en worden daartoe ondersteund vanuit een landelijk secretariaat. Die ondersteuning is erop gericht een reeks positieve functies van het verenigingsleven *an sich*, uit te diepen en kwalitatief te versterken. De functies die in het decreet met name worden genoemd, zijn: een gemeenschapsvormende functie, een culturele functie, een maatschappelijke activeringsfunctie en een educatieve functie. Globaal genomen worden ze – nog steeds volgens het decreet – betoelaagd omwille van “de bijdrage die ze leveren tot de vorming van een gemeenschap van competente en geëmancipeerde personen die zich maatschappelijk engageren”. Op dit ogenblik zijn binnen dit beleidskader – zij het op basis van de oude regelgeving – 56 landelijke verenigingen erkend, waarvan 14 “van migranten”.

Eén van de opvallende verschillen tussen de “allochtone” en de “autochtone” landelijke verenigingen, is dat er aan allochtone kant minder sprake is van afdelingen en kernen, dan wel van min of meer autonome (lokale) verenigingen* die relatief recent een landelijke vereniging hebben gevormd, of zich hebben aangesloten bij een bestaande landelijke vereniging.

Precies daarom maken we in de tekst een consequent onderscheid tussen landelijke allochtone (sociaal-culturele) verenigingen en lokale² allochtone (sociaal-culturele) verenigingen. “Landelijke verenigingen” staat dan voor de 14 erkende verenigingen uit het sociaal-cultureel werk. Bij de “lokale verenigingen” maken we een onderscheid tussen “aangesloten” verenigingen en “niet-aangesloten verenigingen”. De “aangesloten verenigingen” zijn dan logischerwijze die lokale verenigingen die zijn aangesloten bij één van de 14 erkende “landelijke verenigingen”. De niet-aangesloten verenigingen zijn die verenigingen die op vergelijkbare domeinen actief zijn, met vergelijkbare functies en methodieken, maar die om de ene of de andere reden *niet* zijn aangesloten bij één van deze landelijke verenigingen.

SoCiuS

SoCiuS is het Steunpunt voor Sociaal-Cultureel Werk en heeft als kernopdrachten praktijkondersteuning, praktijkontwikkeling en communicatie. Het Steunpunt richt zich met zijn activiteiten naar het sociaal-cultureel werk, op de eerste plaats naar het sociaal-cultureel volwassenenwerk. De sector van het sociaal-cultureel volwassenenwerk bestaat uit de Vlaamse sociaal-culturele verenigingen en de verenigingen van migranten, de sociaal-culturele vormingsinstellingen en de sociaal-culturele bewegingen.

SoCiuS realiseert zijn kerntaken door middel van activiteiten op het vlak van deskundigheidsbevordering, begeleiding, kwaliteitszorg, gegevensverzameling, studie en onderzoek, informatie en communicatie, vertegenwoordiging en internationale werking. De werking en subsidiëring van SoCiuS wordt geregeld binnen het decreet van 4 april 2003 betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

Sinds 1 januari 2003 kunnen de verenigingen van migranten bij SoCiuS terecht voor hun inhoudelijke en methodische ondersteuning. Het doel is de uitbouw van sterke sociaal-culturele verenigingen van migranten. In uitvoering van het decreet van 4 april 2003 heeft SoCiuS met de verenigingen van migranten daartoe een stappenplan opgesteld.

Federatie van Organisaties voor Volksontwikkeling (FOV)

FOV, de Federatie van Organisaties voor Volksontwikkelingswerk, is de door Vlaanderen, bij decreet van 6 juli 2001, erkende en gesubsidieerde belangenbehartiger van de erkende en/of gesubsidieerde verenigingen, bewegingen en vormingsinstellingen uit het sociaal-cultureel werk, waaronder de allochtone landelijke verenigingen.

Forum van Etnisch-Culturele Minderheden (Minderhedenforum)

Het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden, kortweg Minderhedenforum, is een belangrijk kanaal waarlangs de communicatie met en de betrokkenheid van de doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid en hun organisaties georganiseerd worden. Het ‘forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden’ is in het leven geroepen in opvolging van het decreet op het Vlaams minderhedenbeleid van 28 april 1998 en erkend in een Ministerieel Besluit van 29 juni 1999. Het ging effectief van start in augustus 2000.

De doelstellingen van het Minderhedenforum (volgens het Ministerieel Besluit en de statuten) zijn het ontwikkelen van een communicatienetwerk en het organiseren van overleg tussen organisaties van etnisch-culturele minderheden, o.m. via een tweejaarlijkse Open Forumdag, het ontwikkelen van visies en standpunten op basis van dit overleg, en het extern communiceren en verdedigen van die standpunten. Het Ministerieel Besluit bepaalt de samenstelling van het Minderhedenforum als volgt: “Het forum waarborgt in zijn samenstelling een maximale betrokkenheid van de doelgroepen. Naast organisaties actief in het sociaal-cultureel volwassenenwerk kunnen ook organisaties actief in andere domeinen, evenals individuele leden van de doelgroepen, aan de werking deelnemen. De organisaties actief in het sociaal-cultureel volwassenenwerk zijn evenwel de eerst betrokken partners bij de realisatie van de doelstellingen van het forum”. Als werkende leden laten de statuten van het Minderhedenforum toe: “verenigingen van etnisch-culturele minderheden die op bovenlokaal niveau actief zijn, de doelstellingen van het Forum onderschrijven en mee werken in een geest van loyaliteit.

² “Lokaal” is een niet helemaal correcte term. Een deel van de verenigingen waarover het hier gaat hebben immers een *bovenlokale* werking, zeker wanneer men “lokaal” gelijk zou stellen met “gemeentelijk”. “Lokaal” wordt hier m.a.w. gemakshalve gebruikt als restcategorie voor alles wat niet voldoet aan het criterium “landelijk” uit het decreet op het sociaal-cultureel werk.

Deze verenigingen dienen over rechtspersoonlijkheid te beschikken.”, als gecoöpteerde leden komen in aanmerking: “natuurlijke personen met het oog op de betrokkenheid van een of meerdere subgroepen, indien zij de doelstellingen van het Forum onderschrijven en meewerken in een geest van loyaliteit.” Het Minderhedenforum streeft naar een evenwichtige vertegenwoordiging van de verschillende subgroepen (volgens afkomst, levensbeschouwing, geslacht, migratiegeschiedenis, enzovoort) in alle statutaire organen.

Minderhedensector

De minderhedensector, is de sector die in het decreet op het Vlaams minderhedenbeleid van 28 april 1998 wordt aangewezen als één van de 3 grote pijlers voor het Vlaams minderhedenbeleid (naast de doelgroepen en de overheid). De sector omvat momenteel één Vlaams Minderhedencentrum (VMC), een 25-tal lokale integratiediensten, 6 provinciale integratiecentra (het tweetalig gebied Brussel-hoofdstad wordt decretaal beschouwd als een provincie) en 2 grootstedelijke integratiecentra (met lokale steunpunten).

De algemene opdracht van de sector bestaat uit: het stimuleren en ondersteunen van een inclusief minderhedenbeleid op alle bestuursniveaus; het ontwikkelen van methodieken om de doelgroepen van dat beleid op een evenwaardige manier bij het politieke en maatschappelijk leven te betrekken; het verhogen en bevorderen van de toegankelijkheid van algemene diensten en voorzieningen; het verhogen van het maatschappelijk draagvlak in de samenleving.

Vanuit de plaats die ze hebben is de taakstelling van integratiediensten en –centra verschillend. De kerntaak van de integratiedienst is, in opdracht van de lokale overheid, te zorgen voor de uitvoering van het inclusieve minderhedenbeleid en voor het betrekken van de doelgroepen bij dit beleid. Integratiecentra ondersteunen, stimuleren en bewaken het minderhedenbeleid in hun regio, werken aan toegankelijkheid en betrekken de doelgroepen daarbij. Zij werken daarvoor acties, methodieken en werkvormen uit volgens een meerjarenplan, op basis van de analyse van de achterstand en achterstelling van de doelgroepen.

Het Vlaams Minderhedencentrum (VMC) als ondersteuningsstructuur voor de integratiecentra en –diensten ondersteunt het allochtone verenigingsleven voornamelijk op onrechtstreekse wijze: via structurele samenwerkingsverbanden met het Minderhedenforum*, via ad hoc samenwerking met landelijke verenigingen, via ondersteuning van de minderhedensector die op zijn beurt op regionaal en lokaal vlak ondersteuning biedt aan en samenwerkt met landelijke en lokale allochtone verenigingen.

Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen (SAMV)

Het Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen (SAMV) wordt gesubsidieerd vanuit het Vlaamse Gelijke Kansenbeleid. Op 8 maart 2002 werd het SAMV erkend als officiële partner voor het voeren van een gelijke kansenbeleid voor allochtone vrouwen. Het SAMV geeft als opdracht om het emancipatie- en participatieproces van allochtone meisjes en vrouwen te onderbouwen door enerzijds in te spelen op specifieke noden en behoeften en door anderzijds de groep van allochtone vrouwen zichtbaar te maken binnen onze multiculturele samenleving. De focus ligt op de dubbele discriminatie waarmee allochtone vrouwen en meisjes te kampen hebben. Binnen dat kader ondersteunt en begeleidt het steunpunt het verenigingsleven van allochtone vrouwen en meisjes.

Het SAMV werkt globaal gezien op 2 sporen. Het eerste spoor is het werken aan *empowerment* van allochtone meisjes en vrouwen door middel van specifieke emancipatieondersteuning. Deze ondersteuning bestaat uit: sensibilisering, informatiedoorstroming, visieontwikkeling, inhoudelijke ondersteuning en/of procesbegeleiding van allochtone vrouwenverenigingen of vrouwenplatforms, methodiekontwikkeling, ontwikkeling en organisatie van vormingssessies en netwerkontwikkeling, zowel tussen allochtone vrouwen(verenigingen) onderling als met de Vlaamse vrouwenbeweging.

Het tweede spoor is het ontwikkelen en verspreiden van deskundigheid m.b.t. de link tussen gender en etniciteit, als onderdeel van het diversiteitsdenken. Het SAMV wil een bewustwordingsproces op gang brengen en instrumenten ontwikkelen om een genderbewuste en interculturele samenleving te realiseren.

2. Het allochtoon middenveld: waar hebben we het over?

We weten (te) weinig over het allochtoon middenveld in Vlaanderen, en dit ondanks het recente en degelijke onderzoek van Sven Sierens³. Zoals de meeste onderzoeken die hieraan zijn voorafgegaan, beperkt ook dit onderzoek zich immers grotendeels tot het landelijke, Vlaamse, niveau. Over de vele honderden verenigingen die op lokaal vlak actief zijn, vertelt het bestaande onderzoek ons weinig of niets.

Met deze blinde vlek werden ook de medewerkers van Albert Martens de voorbije maanden geconfronteerd. Zij probeerden zoveel mogelijk allochtone verenigingen te contacteren in het kader van de door de regering gevraagde evaluatie van het Vlaamse minderhedenbeleid⁴. Hun eerste vaststelling was dat er zelfs geen betrouwbaar, geactualiseerd adressenbestand beschikbaar was. Ze verzamelden iets meer dan 2.000 adressen, schreven die allemaal aan en vonden uiteindelijk een goede 1.000 organisaties terug. Dat laatste cijfer lijkt realistisch: het bevindt zich zowat in het midden van de meeste schattingen, die variëren van zo'n 700 tot 1.300 "initiatieven".

In wat volgt proberen we – ondanks de beperkte gegevens – toch een beeld te schetsen van het allochtoon middenveld in Vlaanderen. Het is voor een deel gebaseerd op de genoemde onderzoeken, aangevuld met informatie van bevoorrechte getuigen, waaronder de leden van de werkgroep.

2.1 De situatie op lokaal niveau

Grote verscheidenheid

We zeiden het al: over heel Vlaanderen zijn wellicht een 1.000-tal grote en kleine "allochtone" verenigingen actief, de meeste op lokaal niveau.

Uiteraard vertonen deze verenigingen een zeer grote diversiteit. Het verschil zit hem niet alleen in de grootte of de mate van stabiliteit, maar ook in de samenstelling en de kracht van de vrijwilligerskernen en het publiek. De allochtone verenigingen organiseren sterk uiteenlopende activiteiten, van louter ontmoetend en ontspannend, over cultureel en educatief, naar gemeenschapsvormend en politiserend. Sommige verenigingen zijn zeer actief, heel wat andere beperken zich tot enkele activiteiten per jaar. Bij de meeste wisselen periodes van verhoogde activiteit af met periodes van sluimerend voortbestaan.

Sierens spreekt met enige voorzichtigheid over twee grote types van verenigingen:

- verenigingen van het "oude type" waarin vooral eerste generatiemigranten een stuk geborgenheid en veiligheid vinden;
- verenigingen van het "nieuwe type" van waaruit vooral tweede en derde generatiemigranten aan belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding proberen te doen.

Hij ziet het tweede type geleidelijk aan aan belang winnen t.a.v. het eerste type, mede onder invloed van de federatievorming (waarover verder meer). De verenigingen van recent aangekomen groepen passen echter niet helemaal in deze tweedeling: deze verenigingen worden vanzelfsprekend geleid door mensen van de eerste generatie, maar combineren niet zelden van meet af aan beide hierboven genoemde soorten doelstellingen.

Opvallend is verder dat de overgrote meerderheid van de lokale verenigingen, zowel voor wat de vrijwilligerskernen als het publiek betreft, mono-etnisch is, ondanks een voorzichtige tendens naar meer multiculturaliteit. Ook hier zijn het de recent aangekomen groepen die voor een versnelde evolutie zorgen.

Naast vele mannen- en een beperkt aantal gemengde organisaties, is er ook een groeiend aantal verenigingen van allochtone vrouwen en meisjes:

- sommige van deze verenigingen staan volledig op zichzelf, andere zijn aangesloten bij een landelijke vereniging uit het sociaal-cultureel werk, nog andere worden professioneel ondersteund door de minderhedensector of het jeugdwerk;
- volgens het steunpunt allochtone meisjes en vrouwen zou de meerderheid van deze organisaties voor wat het soort activiteiten betreft eerder tot het "oude type" behoren.

In vele organisaties speelt religie een belangrijke rol. Dit geldt uiteraard voor moskeeverenigingen, maar niet voor hen alleen. Heel wat Marokkaanse verenigingen bijvoorbeeld profileren zichzelf duidelijk als "islamitisch", ook wanneer ze zich formeel buiten en soms zelfs tegenover het netwerk van moskeeverenigingen situeren.

Ten slotte zijn er nog het groeiend aantal allochtone jeugdverenigingen. Soms gaat het hier om autonome jeugdverenigingen, soms ook om "afdelingen" of deelwerkingen van volwassenenorganisaties.

³ Het onderzoek werd in de loop van 2001 uitgevoerd in opdracht van Minister Anciaux. De resultaten zijn verwerkt in Sven Sierens, *Effecten van het sociaal-cultureel beleid voor allochtonen. Eindrapport* (Gent, december 2001).

⁴ De resultaten van deze evaluatie worden momenteel nog door de onderzoekers verwerkt.

“Sociaal-cultureel werk” als grootste gemeenschappelijke deler

De vele allochtone basisinitiatieven (van volwassenen) laten zich niet gemakkelijk in een hokje stoppen. Wie er echter met een open blik naar kijkt, zal moeten erkennen dat “sociaal-cultureel werk” voor de overgrote meerderheid van de vandaag bestaande verenigingen in het allochtone middenveld, geen slechte “grootste gemene deler” is.

We gaan er daarbij vanuit dat de verenigingen uit het sociaal-cultureel werk, in hun brede definitie, dat deel van het maatschappelijk middenveld vormen waarin “het verenigen” zelf, met alle positieve functies die daaraan verbonden zijn, centraal staat. Een aantal van die positieve functies worden in het recente decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk met name genoemd: de *gemeenschapsvormende functie*, de *educatieve functie*, de *culturele functie* en de *maatschappelijke activeringsfunctie*. In de algemene omschrijving van het decreet wordt ook nadrukkelijk gewag gemaakt van de *emancipatorische functie*. De verenigingen die in de Vlaamse institutionele context tot de sociaal-culturele verenigingen worden gerekend, zijn die verenigingen (van volwassenen) voor wie precies deze functies de belangrijkste bestaansredenen vormen. Voor de vele andere actoren uit het middenveld die *niet* tot de sociaal-culturele verenigingen worden gerekend, ligt de *eerste* bestaansreden ergens anders. We denken dan bijvoorbeeld aan mutualiteiten, middenstandsverenigingen, vakbonden enz.

Bij ons weten bestaat dat laatste soort van organisaties niet binnen het allochtone middenveld. Wanneer mensen ervoor kiezen lid te worden van een “allochtone” vereniging, is het groepstoehoren meestal niet zomaar “een” reden om toe te treden, maar integendeel, de “belangrijkste” reden. Voor andere – meer thematische of sectorale – doelstellingen richten ze zich tot algemene “autochtone” verenigingen. Dit laat de allochtone verenigingen toe “levensbreed” bezig te zijn, en verklaart voor een deel de grote diversiteit in het soort van activiteiten en de thema’s die aan de orde zijn, ook binnen één en dezelfde organisatie.

De enige volwassenenverenigingen uit het allochtone middenveld die het “allochtoon zijn” nadrukkelijk combineren met één of andere sectorale of thematische doelstelling zijn, voor zover ons bekend: sportverenigingen, moskeeverenigingen en een beperkt aantal culturele verenigingen (een theatergezelschap, bijvoorbeeld). De hoger vermelde tendens naar een meer multiculturele samenstelling van het publiek is – logischerwijze – vooral bij deze meer “thematisch” omschreven verenigingen merkbaar⁵.

Binnen dit geheel nemen de moskeeverenigingen een wat aparte plaats in. Een aanzienlijk deel van deze verenigingen is niet louter bezig met de organisatie van de eredienst, maar ontwikkelt daarnaast ook een vrij brede waaier van socio-culturele en andere activiteiten. Dat laatste blijkt o.m. uit het feit dat nogal wat (vooral Turkse) moskeeverenigingen aangesloten zijn bij de landelijke verenigingen uit het sociaal-cultureel werk.

Daarnaast zijn er, zoals gezegd, de allochtone jongerenverenigingen. In feite vervullen zij dezelfde functies als de organisaties binnen het sociaal-cultureel volwassenenwerk, maar dan t.a.v. een jongere doelgroep. Door de manier waarop het sociaal-cultureel werk in Vlaanderen geïnstitutionaliseerd is, kunnen jongerenverenigingen daar echter formeel niet toe gerekend worden. Zij horen structureel thuis binnen het jeugdwerk.

Dit belet evenwel niet dat ook heel wat allochtone jongerenverenigingen vandaag aangesloten zijn bij de landelijke verenigingen uit het sociaal-cultureel werk.

Jong, slecht omkaderd en overbevraagd

De overgrote meerderheid van de allochtone verenigingen mag theoretisch dan wel thuis horen bij het sociaal-cultureel werk, dat betekent nog niet dat deze verenigingen zichzelf allemaal tot deze werksoort bekennen, of dat ze allemaal als dusdanig worden erkend. De meeste commentatoren gaan ervan uit dat ongeveer de helft van alle initiatieven aangesloten is bij een erkende landelijke vereniging. De andere helft doet het, uit vrije wil of bij gebrek aan aanbod, zonder dit soort van ondersteunend netwerk.

Maar of ze nu gefedereerd zijn of niet, het blijft voor de vrijwilligers van vele lokale allochtone verenigingen een hele opdracht, vaak alleen nog maar om de vereniging in stand te houden. Het gaat immers om een relatief jong verenigingsleven, dat bovendien niet altijd gemakkelijk aansluiting vindt bij tradities, noch bij die uit het land van herkomst, noch bij die welke doorheen de eeuwen in Vlaanderen gegroeid zijn. Sommige groepen (vooral uit recente herkomstgebieden) wonen te zeer verspreid over Vlaanderen om tot leefbare, stabiele organisaties te komen.

⁵ Dat laatste geldt echter niet voor een bepaald soort van “culturele” verenigingen dat zich exclusief toelegt op het geven van lessen in de eigen taal en cultuur aan vooral kinderen en jongeren van de tweede en derde generatie. Volgens sommige leden van de werkgroep zou dit type van vereniging duidelijk aan een opmars bezig zijn.

Het aantal (potentiële) kaders is beperkt, en diegene die er zijn, zijn vaak te weinig geschoold in het verenigingsleven. Zij en hun achterban zijn te weinig vertrouwd met de lokale instellingen en beleidskaders, en vinden niet altijd hun weg naar mogelijke ondersteunings- en subsidiekanalen. Niet zelden is er ook een taalprobleem.

Hun opdracht wordt nog verzaamd door de grote verwachtingen die in de buitenwereld leven t.a.v. deze verenigingen. Zo worden heel wat verenigingen bijvoorbeeld geacht te participeren aan allerlei lokale overlegfora, ook wanneer ze helemaal niet met het oog daarop zijn opgericht.

Over het algemeen klagen de lokale verenigingen over een gebrek aan infrastructuur en financiële middelen. Met de afschaffing eind 2002 van de zogenaamde “activiteitsubsidies” vanuit Vlaanderen, zijn deze klachten uiteraard nog toegenomen⁶.

Een en ander heeft voor gevolg dat het lokaal allochtoon verenigingsleven vandaag in sterke mate steunt op de minderhedensector, zowel op de lokale integratiediensten, als op de integratiecentra en hun lokale steunpunten. Beroepskrachten uit deze sector ondersteunen vrijwilligers van beginnende en bestaande (gefedereerde en niet-gefedereerde) verenigingen, wijzen de weg naar de officiële subsidie- en overlegkanalen, staan in voor het doorgeven van relevante beleidsinformatie, enz. Dit zorgt voor spanningen met de landelijke verenigingen, die aangeven dat zij liever zelf en autonoom willen instaan voor de ondersteuning van ten minste de aangesloten lidorganisaties, maar daar door de beperkte middelen die ze ter beschikking hebben, niet of onvoldoende toe in staat zijn.

Volledigheidshalve moeten we aan dit plaatje nog toevoegen dat lokale vrouwen- en meisjesverenigingen kunnen rekenen op (ook weer beperkte) ondersteuning vanuit het Vlaamse Steunpunt Allochtone Meisjes en Vrouwen.

2.2 De situatie op provinciaal en Vlaams niveau

14 allochtone “landelijke” sociaal-culturele verenigingen

Op Vlaams niveau zijn momenteel 14 allochtone landelijke verenigingen erkend in het kader van het sociaal-cultureel volwassenenwerk. Omdat het ook hier, zoals op lokaal niveau, om jonge organisaties gaat die met de nodige “handicaps” aan de start verschijnen, zijn in de regelgeving terzake overgangsmaatregelen voorzien. Het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk dat op 1 januari 2003 in werking is getreden, geeft de allochtone verenigingen nog tot eind 2009 de tijd om zich volledig aan te passen aan de algemeen geldende criteria.

Deze 14 landelijke verenigingen zijn vandaag, en voor zover ons bekend, de enige gestructureerde netwerken van allochtone verenigingen die min of meer op Vlaams, landelijk, niveau opereren.

Buiten het kader van het sociaal-cultureel werk zijn er wel twee landelijke netwerken in wording: enerzijds het Platform Allochtone Jongeren, anderzijds een Vlaams overlegforum van Maghrebijnse moskeeverenigingen.

Aan de kant van het allochtoon jeugdwerk worden sinds enige jaren pogingen ondernomen om het Antwerpse PAJ (Platform Allochtone Jongeren) tot het Vlaamse niveau uit te breiden en te laten erkennen als landelijk jeugdwerk. Het PAJ is gestart als een samenwerkingsverband van Marokkaanse en Turkse jongerenverenigingen, maar probeert ook in toenemende mate open te staan voor andere nationaliteitsgroepen.

Moslims van Maghrebijnse herkomst verenigen zich sinds een paar jaar in provinciale unies (UMIVA, UMIVOW en UMIVEL, afkortingen van Unie van Moskeeën en Islamitische Verenigingen van respectievelijk Antwerpen, Oost- en West-Vlaanderen, Limburg). Samen met de Maghrebijnse moskeeën uit Vlaams-Brabant hebben ze een Vlaams overlegforum. Dit overlegforum is vooral gericht op de erkenning van de islam. Zoals we al aangaven voor een deel van de *lokale* verenigingen, nemen ook de *unies* een aantal functies op die het kader van de organisatie van de eredienst overschrijden. Precies daarom zijn de voorbije jaren stemmen opgegaan die pleiten voor een erkenning in het kader van het sociaal-cultureel volwassenenwerk.

⁶ Onder de oude regelgeving op de Volksontwikkeling konden lokale allochtone verenigingen onder bepaalde voorwaarden een beroep doen op Vlaamse “activiteitsubsidies”, tot een maximaal bedrag van 100.000 Belgische frank per jaar. Met het in werking treden van het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk op 1 januari 2003 is aan dit systeem van rechtstreekse financiering een einde gekomen. In ruil voor deze afschaffing wordt een kwalitatief betere ondersteuning beloofd vanwege de landelijke verenigingen, die hiervoor extra middelen krijgen. Voor de rechtstreekse ondersteuning van de lokale, ook allochtone, verenigingen wordt voortaan gerekend op de lokale overheden, via het decreet op het lokaal cultuurbeleid. Volledigheidshalve moet hieraan worden toegevoegd dat sommige lokale overheden ook onder de oude regelgeving reeds voorzagen in een zekere (financiële) ondersteuning van het eigen allochtoon verenigingsleven, hetzij categoriaal (via het lokaal minderhedenbeleid), hetzij inclusief (via cultuur, jeugd, sport...).

Gelijkenissen en verschillen

Zoals de lokale verenigingen, vertonen ook de landelijke verenigingen zeer grote verschillen, zowel intern als tussen de verenigingen onderling. Ook hier is de meerderheid mono-etnisch, zij het dan met een flexibele invulling van het begrip (cf. het “Afrikaans” Platform). Onder de landelijke verenigingen die momenteel erkend zijn, tellen we 2 Italiaanse, 3 Marokkaanse, 3 Turkse, 1 Latijns-Amerikaanse, 1 Afrikaanse, 1 Ghanese, en 3 “internationale”, waaronder 1 vereniging van vrouwenorganisaties. Een aantal van deze landelijke verenigingen hebben de voorbije jaren inspanningen gedaan om ook verenigingen van allochtonen uit andere herkomstgebieden aan te trekken, maar voor leden van kleinere en recent aangekomen gemeenschappen blijft het voornamelijk moeilijk om een eigen plaats te vinden binnen dit historisch gegroeide landschap. Gegeven de erkenningsstop, én het feit dat het aantal erkende landelijke verenigingen niet eindeloos kan worden opgedreven, ligt hier een grote uitdaging voor de nabije toekomst. Nu al hebben een aantal verenigingen uit specifieke herkomstgebieden zich aaneengesloten in “platforms” die niet meteen een plaats vinden binnen de bestaande landelijke verenigingen, maar die wel een erkenning nastreven in het kader van het sociaal-cultureel werk. We denken daarbij aan het (Antwerps) Platform van Russischtaligen en aan het Berbers Platform in wording.

Het is al vaker gezegd: de bestaande allochtone landelijke verenigingen zijn deels kunstmatige constructies, die mede als gevolg van keuzes in de Vlaamse regelgeving tot stand zijn gekomen. In zijn onderzoek wijt Sven Sierens een aantal “tekortkomingen” die hij bij deze landelijke verenigingen moet vaststellen, mede aan dit kunstmatige karakter: geen eensgezinde maatschappijvisie binnen de landelijke verenigingen, veel papieren leden, doorgaans weinig uitgewerkte visie(s) op de eigen rol van het allochtoon verenigingsleven (wat overeenkomt met de zeer vage “opdrachten” uit de Vlaamse regelgeving).

Het verschil met “autochtone” landelijke verenigingen lijkt op het eerste gezicht groot, maar moet anderzijds toch ook gerelativeerd worden (ook “Vlaamse” verenigingen kunnen, bijvoorbeeld, grote interne verschillen vertonen). Een belangrijk verschil is wel dat het, op enkele uitzonderingen na, niet gaat om organisaties met “afdelingen”, maar eerder om losse verbanden van autonome verenigingen. Mede daardoor is de band tussen de individuele leden (van de aangesloten organisaties) en hun landelijke vereniging meestal beperkter dan dit bij de “autochtone” landelijke verenigingen het geval is. Zo hebben allochtone landelijke verenigingen meestal geen ledenblad dat aan de individuele leden bezorgd wordt, en is ook het fenomeen van landelijke ontmoetingsdagen en/of gemeenschappelijke jaarthema’s er weinig of niet bekend. Daardoor kan het al eens voorkomen dat alleen een heel beperkt aantal sleutelfiguren op de hoogte is van de aansluiting bij een landelijke vereniging, terwijl voor het gros van de leden en het publiek de lokale vereniging zelf het enige referentiepunt is.

Verder moet worden erkend dat een groot deel van de allochtone “landelijke” verenigingen in de feiten eerder regionaal (stedelijk, provinciaal) georiënteerd is dan wel landelijk-Vlaams. Het feit dat de allochtone inwoners in Vlaanderen zeer ongelijk verspreid wonen over het grondgebied, gecombineerd met het veelal mono-etnisch profiel van de verenigingen in kwestie, vormt hier de belangrijkste verklaring voor. De bestaande landelijke verenigingen hebben hun sterkste basis in de steden of provincies waar hun secretariaat gevestigd is, en/of waar de organisaties die het initiatief namen tot de federatievorming actief zijn. Het is daar waar het gros van de aangesloten verenigingen zich bevindt en waar de landelijke vereniging zelf actief is in overleggraden allerhande. De provinciale en lokale overheden erkennen deze realiteit door precies deze “eigen” landelijke verenigingen ook financieel en logistiek te ondersteunen. Het gevolg van één en ander is dat lokale verenigingen die zijn aangesloten bij landelijke verenigingen die hun eigenlijke machtsbasis in een andere stad of provincie hebben, op meerdere manieren in de kou blijven staan.

Opvallend ten slotte is dat het professioneel en vrijwilligerskader van de landelijke verenigingen vaak bestaat uit mensen van de 2de of de 3de generatie (met uitzondering van de verenigingen van recent aangekomen groepen), die in de eerste plaats gericht zijn op belangenbehartiging voor hun gemeenschap(pen). Dit profiel komt meestal niet of maar gedeeltelijk overeen met het profiel van de vrijwilligers in de aangesloten verenigingen, waarvan de meerderheid behoort tot de eerste generatie, en vooral gericht is op ontmoeting en herkenning.

Overbevraging en discussie over taakafbakening en beschikbare middelen

Algemeen wordt aangenomen dat het professioneel én het vrijwilligerskader van de allochtone landelijke verenigingen zwaar overbevraagd is. Dat heeft in de eerste plaats te maken met het feit dat zij verwacht worden op een groot aantal overlegfora, sectoraal en algemeen, zowel op landelijk, provinciaal als lokaal niveau (dat laatste deels als gevolg van de relatieve zwakte van de vrijwilligerskaders in de aangesloten verenigingen).

Daardoor komen de landelijke verenigingen (ook naar eigen zeggen) onvoldoende toe aan de kerntaken waarvoor ze via het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk erkend en gesubsidieerd worden, met name: ondersteuning van de organisatievorming binnen de gemeenschappen van etnisch-culturele minderheden, en van het vrijwilligerswerk in de bestaande en aangesloten verenigingen.

Liever dan te schrappen in opdrachten die allemaal als zeer relevant worden ervaren, engageren de meeste landelijke verenigingen zich dan maar in een permanente en tijdrovende zoektocht naar bijkomende middelen, via zeer diverse, Vlaamse, provinciale en lokale kanalen. Dat wil wel eens lukken, maar de gevonden (project-)middelen volstaan nooit om het algemeen tekort aan middelen en personeel te compenseren, en brengen niet zelden heel wat extra lasten met zich mee, die de verenigingen soms nog verder van hun eigenlijk doelstellingen dreigen af te leiden (zie verder).

Hier ligt een belangrijke verklaring voor de al lang aanslepende discussies met de minderhedensector, die verhoudingsgewijs over heel wat meer middelen beschikt dan het verenigingsleven. Een deel van deze middelen wordt momenteel op provinciaal en lokaal niveau ingezet voor het stimuleren van organisatievorming bij de doelgroepen en voor het ondersteunen van het bestaande verenigingsleven, conform de decretale opdracht van de sector om de maatschappelijke participatie van de doelgroepen te verhogen. Hiermee beweegt de minderhedensector zich duidelijk op een terrein dat – via het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk – ook is toegewezen aan de allochtone landelijke verenigingen.

Er zijn in het verre en nabije verleden al heel wat pogingen ondernomen om op dit gemeenschappelijke terrein tot duidelijke afspraken en samenwerking te komen. Maar deze afspraken bestaan lang niet overal, en waar ze bestaan vormen ze niet altijd een garantie voor blijvende goede relaties. Bekeken vanuit de verenigingen blijft het hier immers gaan om een soort van noodoplossing, die zou kunnen vermeden worden indien ze zelf maar over voldoende middelen zouden beschikken.

Daar komt nog bij dat de provinciale integratiecentra het allochtoon verenigingsleven niet alleen ondersteunen, maar er ook mee samenwerken en proberen om dit verenigingsleven te betrekken bij de eigen activiteiten en bij het bestuur van de eigen organisatie (dit is voor hen een decretale verplichting). Het gevolg van één en ander is dat de integratiecentra enerzijds inspanningen moeten vragen van het verenigingsleven die de krachten van de vrijwilligers, maar ook van de beroepskrachten, soms ver te bovengaan, en anderzijds de rol van een deel van datzelfde verenigingsleven moeten overnemen, precies omdat dat verenigingsleven er niet in slaagt al zijn opdrachten waar te maken: een vicieuze cirkel, die in het belang van iedereen best zo snel mogelijk doorbroken wordt.

Bijkomende functies die de allochtone sociaal-culturele verenigingen vandaag vervullen

We hebben het allochtoon verenigingsleven hierboven vrij ondubbelzinnig gesitueerd in het kader van het sociaal-cultureel werk. Landelijke verenigingen van hun kant erkennen dat de functies van het sociaal-cultureel werk ook voor hen belangrijke functies zijn, maar ze benadrukken dat ze daarnaast ook andere functies vervullen. Op eigen initiatief, of op vraag van de overheid. En ook voor die andere functies vragen ze erkenning.

Bij alle landelijke verenigingen, en bij een deel van de aangesloten verenigingen, gaat heel wat energie naar de **functie van belangenbehartiger**, niet alleen voor de eigen organisatie, maar meer algemeen voor (een deel van) de doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid. Het Vlaams decreet op het minderhedenbeleid erkent het allochtoon verenigingsleven ook officieel in een **rol van beleidsadviseur**, zij het dan via het kanaal van het forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden. Dit zijn alle twee rollen die niet ongewoon zijn voor verenigingen uit het sociaal-cultureel werk, ook niet voor de “Vlaamse”. Ze hangen nauw samen met de “maatschappelijke activeringsfunctie”, maar in het geval van de allochtone verenigingen ligt hier toch duidelijk een extra klemtoon. Het grootste verschil ligt hierin dat allochtone verenigingen heel vaak opgeroepen worden als adviseurs, op zeer uiteenlopende beleidsdomeinen, en derhalve een agenda “opgedrongen” krijgen die niet altijd overeenkomt met hun eigen agenda of die van hun achterban. Dit is veel minder het geval bij “Vlaamse” sociaal-culturele verenigingen.

Opvallend is verder dat nogal wat allochtone verenigingen, landelijke en andere, door overheden en reguliere voorzieningen gebruikt worden als **doorgeefluik voor informatie**. Instanties die de eigen werking bekend willen maken bij etnisch-culturele minderheden, of die met een specifieke actie ook deze mensen willen bereiken, komen vaak terecht bij deze verenigingen.

Nogal wat landelijke verenigingen vervullen vandaag ook een zekere **dienstverlenende functie** t.a.v. hun achterban. Die feitelijke functie heeft zowel te maken met strategieën van ledenbinding, als met het feit dat heel wat reguliere voorzieningen nog onvoldoende afgestemd zijn op de multiculturele realiteit.

Recent zijn een aantal allochtone landelijke verenigingen ook aangesproken in een **beleidsuitvoerende rol**. Op Vlaams niveau denken we dan aan de toeleidingsprojecten naar startbanen die enkele landelijke verenigingen momenteel uitvoeren in opdracht van de minister van tewerkstelling, maar ook op lokaal, vooral grootstedelijk, niveau zijn hiervan voorbeelden te vinden.

Tot slot, en enigszins samenhangend met het vorige punt, is er de **innoverende functie** die het verenigingsleven (in het algemeen) kan spelen t.a.v. het beleid. In verenigingen groeien ideeën, van mogelijke oplossingen voor problemen waarmee de achterban zich geconfronteerd ziet.

Ook dit is een spontane functie van het verenigingsleven. De voorbije jaren heeft de overheid deze functie, via de experimentele projectsubsidies in het kader van het minderhedenbeleid, bovendien extra gestimuleerd. Met die subsidies worden de allochtone verenigingen niet alleen aangespoord om ideeën te leveren (dat kan je nog tot hun gewone beleidsadviserende functie rekenen), maar ook om die ideeën in de praktijk en in opdracht van de overheid uit te testen.

Lang niet alle bovengenoemde rollen worden momenteel door *alle* landelijke verenigingen opgenomen, laat staan door de lokale verenigingen. De rollen die hierboven bijeengebracht werden, vormen een allegaartje van rollen die deze landelijke verenigingen effectief opnemen, rollen waarop ze door de buitenwereld worden aangesproken, en rollen die ze wel zouden willen opnemen maar in de praktijk niet kunnen of maar zeer tijdelijk kunnen. Slechts een beperkt aantal lokale verenigingen wordt ermee geconfronteerd. Dat belet evenwel niet dat een toekomstig beleid best rekening kan houden met deze realiteit en derhalve moet stilstaan bij de vraag of het deze functies al dan niet wil honoreren.

Het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden

Een situatieanalyse m.b.t. het allochtoon middenveld kan op het Vlaamse niveau niet om het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden heen. Dit “forum van organisaties van etnisch-culturele minderheden” werd door het minderheden decreet in het leven geroepen met de bedoeling een structurele gesprekspartner van de Vlaamse overheid te creëren, over alle gelegenheden die de etnisch-culturele minderheden aanbelangen. Het Minderhedenforum steunt hiervoor in belangrijke mate op de landelijke allochtone verenigingen, maar wordt ook geacht de stem van niet of weinig georganiseerde doelgroepen van het minderhedenbeleid mee naar boven te brengen.

De voornaamste slaagfactoren voor het Minderhedenforum zijn een goede **interne** en **externe communicatie** en **erkenning**, en voldoende **expertise** over de relevante thema's.

Hoewel het Minderhedenforum zijn werking aan het uitbouwen is, komen uit haar korte geschiedenis enkele duidelijke pijnpunten naar voor.

Op dit ogenblik beschikt het Forum niet over de nodige **expertise** over de verschillende domeinen. Idealiter zou op het niveau van het Minderhedenforum de basisdeskundigheid van de landelijke verenigingen moeten kunnen aangevuld worden met een algemene en volledige kennis van o.m. de beleidscontext en –evoluties (op verschillende niveaus). Dit is in feite absoluut nodig voor de coördinatie en de continuïteit van de belangenverdediging. Het tekort aan deskundigheid maakt dat het Minderhedenforum vandaag aan de gesprekstafel vaak het ‘zwakkere broertje’ is. Het gevaar dreigt al snel dat de gesprekspartner herleid wordt tot een alibi, een pseudo-legitimatie van beleid – zelfs al is dit niet de bedoeling. Dergelijke situatie ondergraaft de legitimiteit van het Minderhedenforum bij zijn basis. Verder creëert dit een afhankelijkheidsverhouding met andere organisaties die over relatief meer middelen beschikken, in het bijzonder de minderhedensector. Dit is tegenstrijdig met de doelstelling van een onafhankelijke belangenverdediging vanuit de basis van de etnisch-culturele minderheden zélf. Verder hypothekeert een afhankelijkheidssituatie een vlotte samenwerking met andere organisaties, als gelijkwaardige partners.

Een **externe erkenning** door de **beleidsactoren** op de betreffende beleidsdomeinen is een andere belangrijke slaagfactor. De praktijk wijst uit dat dit op dit ogenblik lang niet voor alle beleidsdomeinen een evidentie is. Sommige overheidsverantwoordelijken zijn onvoldoende op de hoogte van het bestaan van het Minderhedenforum of vergeten de participatie van de “doelgroepen”, andere verkiezen andere gesprekspartners.

Het belang van de **communicatie** met, **participatie** van en **erkenning** door de **basis** voor een goede werking van het Minderhedenforum, kan moeilijk overschat worden. Dit brengt ons terug op de situatie van het allochtoon verenigingsleven. Zolang dit onvoldoende is uitgerust, blijft de doorstroming van de basis naar het Minderhedenforum gebrekkig. Bij dit alles is de diversiteit van de basis van groot belang. Indien het Forum onvoldoende is uitgerust, dreigen de specifieke problemen van de zwakste groepen als eerste van de agenda te verdwijnen, aangezien in een situatie van beperkte middelen automatisch de grote gemeenschappelijke bekommernissen prioritair zijn.

Beleidsaanbeveling 1:

De Vlaamse overheid geeft een onafhankelijke voorziening de opdracht een grondige analyse uit te voeren van het bestaande allochtone middenveld. Die analyse wordt vervolgens permanent geactualiseerd.

3. Het allochtoon verenigingsleven: waarom stimuleren en erkennen?

3.1 Wat verwachten we wel?

De eerste redenen waarom de Vlaamse overheid het verenigingsleven bij leden van etnisch-culturele minderheden wil promoten, zijn dezelfde als voor de bevolking in het algemeen:

- enerzijds wil de overheid het aansluiten bij het verenigingsleven stimuleren, omwille van de positieve effecten die “het verenigen op zich” meebrengt, zowel voor de betrokken individuen als voor de samenleving als geheel⁷;
- anderzijds vindt de overheid in het verenigingsleven een handig kanaal waarlangs ze geïnteresseerde burgers kan betrekken bij de voorbereiding, de advisering en het aftoetsen van haar beleid.

Bekeken vanuit de analyse onder punt 1 hierboven, betekent dit dat de Vlaamse overheid, met haar steun aan het verenigingsleven, vooral de functies van het sociaal-cultureel werk wil stimuleren, en dat diezelfde overheid er alle belang bij heeft dat de verenigingen hun **functies van belangenbehartiger en beleidsadviseur** zo goed mogelijk kunnen vervullen. De functies van het sociaal-cultureel werk, zijn diegene die worden opgesomd in het decreet: een **gemeenschapsvormende functie**, een **culturele functie**, een **maatschappelijke activeringsfunctie** en een **educatieve functie**.

Deze algemeen geldende doelstellingen vertalen zich t.a.v. etnisch-culturele minderheden meer specifiek in een 2-sporenbeleid:

- enerzijds wil de Vlaamse overheid zo veel als mogelijk bereiken dat het “algemene middenveld” ook leden van etnisch-culturele minderheden organiseert en hun belangen mede vertegenwoordigt;
- anderzijds beseft de Vlaamse overheid dat het allochtoon verenigingsleven van cruciaal belang is in het emancipatieproces van de doelgroepen van het minderhedenbeleid en bijgevolg dezelfde reële kansen moet krijgen als andere verenigingsvormen, ook wanneer dat in de praktijk betekent dat er bijkomende stimulansen moeten komen, of dat er een specifieke aanpak nodig is.

De emanciperende rol van het allochtoon middenveld als belangrijke verantwoording voor een specifieke aanpak

Art. 3 van het nieuwe decreet op het sociaal-cultureel werk geeft aan dat de Vlaamse Gemeenschap in het domein van het sociaal-cultureel volwassenenwerk “*organisaties wil ondersteunen die een bijdrage leveren tot de vorming van een gemeenschap van competente en geëmancipeerde personen die zich maatschappelijk engageren*”. Daarmee is aan de 4 reeds genoemde functies van het sociaal-cultureel verenigingsleven een 5de, overkoepelende, functie toegevoegd, met name de **emanciperende functie**.

In het geval van de allochtone verenigingen krijgt deze functie bovendien een extra dimensie. Hier gaat het immers niet alleen om de emancipatie van de aangesloten individuen, maar ook van de gemeenschappen waartoe ze behoren, gemeenschappen die in hun globaliteit af te rekenen hebben met achterstand en discriminatie. Het belang van het “eigen” verenigingsleven voor de emancipatie van deze gemeenschappen kan nauwelijks overschat worden. Dat hebben zowel de arbeidersstrijd, de vrouwenstrijd als de Vlaamse strijd in het verleden afdoende bewezen.

De voorbije jaren zijn daarenboven – en gelukkig maar – steeds meer stemmen opgegaan die waarschuwen tegen betutteling, en pleiten voor het versterken van de eigen kracht van de gediscrimineerde gemeenschappen. Die roep komt parallel met een evolutie binnen het allochtoon verenigingsleven, van verenigingen die vooral gericht waren op ontmoeting en herkenning, naar verenigingen die zich steeds nadrukkelijker opwerpen als woordvoerder en pleitbezorger.

In deze nota beperken we ons verder tot het 2de spoor, dat van het allochtoon verenigingsleven. Dit betekent niet dat we het 1^e spoor, dat van de “interculturalisering van het bestaande verenigingsleven” zeg maar, minder belangrijk achten. We rekenen er op dat dit spoor bij de aanpassing van het “strategisch plan minderheden” waaraan momenteel wordt gewerkt, in ieder geval de nodige aandacht zal krijgen.

Wanneer de Vlaamse overheid haar algemene beleidsdoelstellingen t.a.v. het verenigingsleven ook voor het allochtoon verenigingsleven wil waarmaken, staat ze voor 2 uitdagingen:

- enerzijds moet het allochtoon verenigingsleven voldoende stimulansen en ondersteuning krijgen om zijn positieve rol t.a.v. de leden van etnisch-culturele minderheidsgroepen ten volle – en in alle vrijheid – te kunnen spelen;

⁷ Cf. doelstelling 21 in het Pact van Vilvoorde: “In 2010 neemt meer dan één op twee Vlamingen actief deel aan het verenigingsleven. Door de versterking van het sociaal kapitaal is het vertrouwen van de burger in de samenleving en zijn instituties verhoogd. De burger voelt zich dank zij een actieve participatie aan en van het middenveld beter betrokken bij de gemeenschap. Hierdoor is het democratisch gehalte van Vlaanderen verbeterd”.

- anderzijds moet er een werkbare structuur opgezet worden waarlangs het allochtoon verenigingsleven op een volwaardige manier betrokken kan worden bij de advisering van het Vlaams beleid, en dit op alle voor de etnisch-culturele minderheden relevante domeinen.

3.2 Wat verwachten we niet?

In de analyse in deel 2 zagen we dat het allochtoon verenigingsleven vandaag ook andere functies vervult dan de hier genoemde. Dat is een realiteit waarmee de Vlaamse overheid best rekening kan houden, maar die ze niet *per se* hoeft te stimuleren. De meeste van de bijkomende functies zijn om te beginnen zeer tijd- en energierovend, zowel voor de vrijwilligers als voor het beperkt aantal professionele krachten binnen de verenigingen. Bovendien vragen deze bijkomende functies ook een specifieke deskundigheid die dikwijls niet ter beschikking is. Wanneer verenigingen deze functies opnemen, komen de eigenlijke kernfuncties van het verenigingsleven al snel onder druk te staan.

In de functie van doorgeefluik voor informatie schuilt daarenboven het gevaar dat de verenigingen in de plaats gaan treden van de reguliere voorzieningen en de onderscheiden overheden. Voor die laatsten is de weg via de verenigingen niet zelden een gemakkelijksoplossing, die hen ontslaat van de verplichting om het eigen communicatiebeleid terdege af te stemmen op de multiculturele realiteit.

Dienst- en hulpverlening aan de andere kant, moet gebeuren in professionele organisaties, met afdoende garanties voor kwaliteit, en voor eenzelfde mate van kwaliteit, voor alle burgers. Het is goed dat geïnteresseerde vrijwilligersverenigingen – allochtone of andere – betrokken worden bij het beleid van de professionele voorzieningen. Wanneer vrijwilligersorganisaties spontaan het initiatief nemen tot het uitbouwen van een dienstverlenende voorziening, is het niet aan de overheid om ze tegen te houden. Maar het is wel aan de overheid om algemeen geldende kwaliteitsnormen op te leggen, die het principe van het recht op gelijke behandeling van alle burgers respecteren. Dat laatste houdt o.m. in dat er professionele structuren worden opgezet die het kader van de vrijwilligersvereniging uit het sociaal-cultureel werk hoe dan ook overstijgen.

Dienstverlenende functies en de functie van doorgeefluik voor informatie, hangen nauw samen met een zekere beleidsuitvoerende en/of beleidsinnoverende rol, waartoe een aantal organisaties recent werden uitgenodigd⁸. In de huidige omstandigheden zijn (sommige) allochtone verenigingen geneigd op deze uitnodiging in te gaan, zelfs wanneer de link met de kernactiviteiten van de vereniging en de verwachtingen van de leden t.a.v. de vereniging niet altijd even duidelijk is. Ze doen het vooral omdat het één van de weinige wegen is naar “echte” erkenning (zowel “politiek” als financieel), met alle risico’s van dien: overbelasting van het professioneel kader van de verenigingen en van de vrijwilligers, deels kunstmatige creatie van categoriale voorzieningen (langs nationale en/of etnisch-culturele lijnen), versnippering van middelen, frustratie wanneer het experiment (altijd te vroeg) ophoudt te bestaan. Afdoende basisfinanciering voor de kernfuncties van het verenigingsleven (en meer specifiek ook voor de belangenbehartigende en beleidsadviserende functie) zou dit moeten helpen voorkomen.

Wanneer de overheid toch overweegt om deze basisfinanciering aan te vullen met op innovatie gerichte projectmiddelen, is het aan te bevelen om deze zo dicht mogelijk bij de kernfuncties van het verenigingsleven en de spontane interesses van de leden te laten aansluiten. Gedacht wordt dan vooral aan projecten die gericht zijn op participatie en op het versterken van de doelgroepen in hun relatie met de instellingen en de samenleving.

Beleidsaanbeveling 2a:

De Vlaamse overheid waakt erover dat de middelen die vanuit het sociaal-cultureel werk worden ingezet ter ondersteuning van het allochtoon middenveld, integraal gebruikt worden voor de versterking van de basisfuncties van de verenigingen, d.w.z. van hun emancipatorische, gemeenschapvormende, culturele, maatschappelijke activerende en educatieve functies. Gezien de specifieke positie van deze verenigingen en de hoge verwachtingen m.b.t. hun adviserende rol t.a.v. het inclusief minderhedenbeleid, stelt de Vlaamse overheid bijkomende structurele middelen ter beschikking van deze verenigingen die hen moeten toelaten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur ten volle te spelen.

Beleidsaanbeveling 2b:

Daar waar de structurele ondersteuning van het allochtoon verenigingsleven wordt aangevuld met Vlaamse projectmiddelen, wordt erover gewaakt dat:

- *het initiatief voor de projectontwikkeling komt van de verenigingen zelf en bijgevolg aansluit bij de directe bekommernissen van de eigen achterban*

⁸ De verenigingen zelf wijzen erop dat alle functies in de praktijk zeer nauw met elkaar verbonden zijn en in feite nauwelijks uiteen te trekken vallen.

- *de projecten zoveel mogelijk gericht zijn op het versterken van de achterban in hun participatie aan en relatie met reguliere instellingen en de samenleving als geheel*
- *de projectontwikkeling niet gebeurt ten koste van de gewone kerntaken van de vereniging.*

4. Het toekomstplaatje op Vlaams niveau

4.1 Welke spelers plaatsen we centraal?

De Vlaamse overheid wil het verenigingsleven stimuleren, zowel het algemeen verenigingsleven als het allochtoon verenigingsleven. Dat kan via algemene campagnes en een stuk algemene dienstverlening waarop alle verenigingen een beroep kunnen doen.

Daarnaast zal de overheid, wanneer het haar menens is met de uitbouw van een sterk allochtoon middenveld, ook gericht moeten investeren. Er moeten m.a.w. keuzes worden gemaakt.

Gegeven de situatie op het terrein en de analyse tot nog toe, lijkt het daarbij aangewezen dat de Vlaamse overheid nadrukkelijk en éénduidig kiest voor:

- de landelijke allochtone verenigingen (die erkend zijn in het kader van het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk), als verder te ondersteunen raamwerk voor de uitbouw van het verenigingsleven
- het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden (ook: Minderhedenforum) als kanaal waarlangs deze landelijke verenigingen hun beleidsadviserende en belangenbehartigende rol ten volle kunnen spelen⁹

Om dat laatste mogelijk te maken zullen extra-middelen nodig zijn, zowel voor het Minderhedenforum, als voor de (erkende) landelijke allochtone verenigingen die de belangrijkste input leveren voor dit forum.

De eerste keuze is een keuze die gemaakt is in het kader van de recente herziening van het decreet op het sociaal-cultureel volwassenenwerk en die we hier dus niet verder hoeven toe te lichten.

De keuze voor diezelfde landelijke verenigingen als prioritaire belangenbehartigers en beleidsadviseurs via het Minderhedenforum – en als enige organisaties die in aanmerking komen voor bijkomende financiering om die rol te kunnen spelen – motiveren we met 2 soorten argumenten:

- een pragmatisch argument: enkele uitzonderingen niet te nagesproken, is er buiten de momenteel erkende landelijke verenigingen uit het sociaal-cultureel volwassenenwerk, gewoon geen (landelijk) gestructureerd allochtoon verenigingsleven, of in ieder geval geen dat zich met een voldoende brede, een “levensbrede”, thematiek bezighoudt¹⁰;
- een inhoudelijk argument: door de manier van werken eigen aan het sociaal-cultureel werk, weten we dat deze verenigingen vertrouwd zijn met wat er leeft bij de doelgroepen van het minderhedenbeleid, weten we dat ze, op zijn minst tot op zekere hoogte, legitieme “woordvoerders” zijn voor deze doelgroepen.

Gezien de relatief lange periode die vooraf kan gaan aan de officiële erkenning van nieuwe landelijke verenigingen binnen het sociaal-cultureel werk, moet wel de mogelijkheid worden opgehouden om ook “landelijke verenigingen op weg naar erkenning” alvast als belangenbehartiger en beleidsadviseur te erkennen en te honoreren.

4.2 Onder welke voorwaarden?

Bijkomende verwachtingen t.a.v. de allochtone landelijke verenigingen

Aangezien in dit voorstel de erkende allochtone verenigingen uit het sociaal-cultureel werk precies omwille van hun “vertegenwoordigende rol” extra erkenning en financiële steun zullen krijgen, is het logisch te verwachten dat ze in ruil voor die erkenning en steun, hun vertegenwoordigende rol extra uitdiepen en aantonen.

We verwachten dat ze dit doen op 2 manieren:

- door mee te werken aan de belangenbehartigende en beleidsadviserende activiteiten van het Minderhedenforum;

⁹ Beide rollen (die van belangenbehartiger en die van beleidsadviseur) zijn belangrijk. Als belangenbehartigers ondernemen de verenigingen acties op eigen initiatief, vanuit de aangesloten leden, op hun ritme, volgens hun eigen agenda, t.a.v. zelf gekozen instanties (waaronder, maar niet uitsluitend, de Vlaamse regering). Hun rol van beleidsadviseur, spelen ze op vraag van de Vlaamse regering, die haar beleid t.a.v. etnisch-culturele minderheden gelegitimeerd wil zien door regelmatig en structureel overleg met gemandateerde vertegenwoordigers.

¹⁰ Naast de federaties van het sociaal-cultureel werk zijn ons alleen Het Platform Allochtone Jongeren en het overlegforum van de unies van Maghrebijnse moskeeverenigingen bekend als embryonale bovenlokale koepelstructuren van het allochtoon verenigingsleven (zie analyse in deel 2). Het Platform Allochtone Jongeren moet structureel betrokken worden bij de advisering van het jeugdbeleid, het overleg van moskeeverenigingen bij het beleid m.b.t. de organisatie van de eredienst.

- door aan te tonen dat de thema's waarrond ze adviezen en eisen formuleren, besproken zijn met, gedragen worden door, hun achterban;
- door er garant voor te staan dat de stem van de vrouwen uit de aangesloten verenigingen op een gelijkwaardige manier wordt meegenomen naar de onderscheiden overlegfora.

Beleidsaanbeveling 3:

De Vlaamse regering voorziet extra middelen – bovenop de middelen van het sociaal-culturele werk –, die de allochtone landelijke verenigingen moeten toelaten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur effectief waar te maken. In ruil voor deze extra middelen verwacht de Vlaamse overheid van de allochtone landelijke verenigingen dat zij:

- actief meewerken aan de activiteiten van het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden
- kunnen aantonen dat zij hun achterban actief betrokken hebben bij het formuleren van hun standpunten en adviezen
- de stem van de vrouwen uit de aangesloten verenigingen op een gelijkwaardige manier meenemen naar de overlegfora.

Democratische kwaliteitseisen t.a.v. het Minderhedenforum

De keuze voor het Minderhedenforum als uniek kanaal waarlangs de structurele beleidsadvisering t.a.v. de Vlaamse overheid vanuit de allochtone verenigingen moet plaatsvinden, heeft als gevolg dat ook dit forum aan een aantal “vertegenwoordigende kwaliteitsvereisten” moet voldoen.

Van het Minderhedenforum wordt verwacht dat het:

- een substantieel deel van de erkende landelijke verenigingen vertegenwoordigt (minimum de helft);
- kan aantonen dat de standpunten van het Minderhedenforum gebaseerd zijn op de inbreng van en discussies tussen de lidorganisaties;
- voldoende oog heeft voor de globale diversiteit en inspanningen levert om het democratisch potentieel dat leeft bij weinig of niet-georganiseerde categorieën binnen de etnisch-culturele minderheden naar boven te brengen; we denken hierbij meer in het bijzonder aan jongeren, vrouwen, mensen zonder papieren, woonwagenbewoners

Beleidsaanbeveling 4:

De Vlaamse regering voorziet bijkomende middelen om het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden toe te laten de nodige deskundigheid in huis te halen om op een volwaardige manier aan belangenbehartiging en beleidsbeïnvloeding te doen, en dit in permanente wisselwerking met datgene wat de meewerkende landelijke verenigingen van onderuit aan informatie en standpunten naar boven brengen.

In ruil voor deze middelen verwacht de Vlaamse overheid van het Minderhedenforum dat het:

- ten minste de helft van de allochtone landelijke verenigingen van het sociaal-cultureel werk vertegenwoordigt;
- voldoende oog heeft voor de globale diversiteit en inspanningen levert om het democratisch potentieel dat leeft bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het minderhedenbeleid naar boven te brengen; we denken hierbij meer in het bijzonder aan jongeren, vrouwen, mensen zonder papieren, woonwagenbewoners;
- kan aantonen dat de standpunten van het Minderhedenforum gebaseerd zijn op de inbreng van en discussies tussen de lidorganisaties.

Externe voorwaarden opdat de allochtone sociaal-culturele verenigingen hun rol ten volle zouden kunnen spelen

Naast interne voorwaarden, die gesteld worden aan het Forum en de landelijke verenigingen, zal ook aan een aantal “externe” voorwaarden moeten worden voldaan, wanneer we willen dat het allochtone verenigingsleven zijn rol als belangenbehartiger en beleidsadviseur ten volle gaat spelen:

- er moet een gecoördineerd beleid komen t.a.v. dit verenigingsleven (consistente houding van alle publieke actoren, eensgezindheid over de rol)
- er moet duidelijke communicatie komen over de officieel erkende rol(len) van de landelijke verenigingen, zo breed mogelijk (naar de publieke actoren, naar voorzieningen, het brede middenveld, de allochtone gemeenschappen...)
- de verwachtingen moeten haalbaar en realistisch geformuleerd worden / de formele erkenning van belangenbehartigers/beleidsadviseurs mag niet leiden tot het afschuiven van verantwoordelijkheden / externen moeten weten waarvoor ze wel en niet bij de verenigingen terecht kunnen

- er moeten instrumenten ontwikkeld worden ten behoeve van voorzieningen en actoren die ECM in hun netwerken willen opnemen, zodat die niet voor alles en nog wat bij de allochtone verenigingen terecht komen
- het verenigingsleven moet voldoende bekend en vertrouwd zijn met de bestaande kanalen voor beleidsbeïnvloeding
- de bestaande sectorale en thematische overlegorganen moeten effectief opengesteld worden voor vertegenwoordigers van ECM en binnen deze organen moet er voldoende aandacht komen voor problematieken die hen speciaal aanbelangen

Beleidsaanbeveling 5:

De Vlaams minister bevoegd voor de coördinatie van het minderhedenbeleid organiseert een dialoog binnen de Vlaamse regering, met als doel te komen tot een gemeenschappelijke en éénduidige houding van de hele Vlaamse overheid t.a.v. het allochtoon verenigingsleven.

De rol die de Vlaamse overheid toekent aan het allochtoon verenigingsleven, wordt op een actieve en gerichte manier gecommuniceerd aan andere overheden, aan de voorzieningen en aan de bevolking, allochtoon én autochtoon.

Conclusie m.b.t. de noodzakelijke ondersteuningsstructuren op Vlaams niveau

Toekomstplaatje

De resolute keuze voor de landelijke verenigingen enerzijds en het Minderhedenforum anderzijds, zoals die hierboven werd voorgesteld, heeft als logische consequentie dat er – op Vlaams niveau – 3 ondersteunende structuren voor het allochtoon verenigingsleven overeind blijven en verder ontwikkeld moeten worden:

- FOV, dat instaat voor de belangenbehartiging van de verenigingen uit het sociaal-cultureel werk als dusdanig
- SoCiuS, dat zorgt voor de inhoudelijke en methodische ondersteuning van de educatieve medewerkers van de landelijke verenigingen in het sociaal-cultureel werk, m.i.v. de methodische ondersteuning op het vlak van belangenbehartiging (van de doelgroepen) en beleidsbeïnvloeding (naar boven brengen van standpunten, beleidsadvisering van onderuit, ...)
- het Minderhedenforum, dat zorgt voor de inhoudelijke en thematische ondersteuning van de landelijke verenigingen i.f.v. belangenbehartiging en beleidsadvisering

Huidige situatie

In de situatieanalyse onder deel 2 vermeldten we reeds dat de “landelijke” allochtone verenigingen op dit ogenblik ook op diverse manieren ondersteuning krijgen vanuit de minderhedensector. Om uiteenlopende redenen die we hier niet gaan herhalen, nemen provinciale integratiecentra en lokale integratiediensten zelfs een aantal taken van die landelijke verenigingen over, vooral dan op het vlak van de ondersteuning van de lokale verenigingen en het stimuleren van nieuwe organisatievorming. Het Vlaams Minderhedencentrum (VMC) ondersteunt de landelijke verenigingen niet rechtstreeks, maar wel onrechtstreeks via de ondersteuning van de minderhedensector en via allerlei samenwerkingsverbanden met het Minderhedenforum enerzijds, afzonderlijke landelijke verenigingen anderzijds.

Overgangsperiode

De keuze die in deze nota wordt gemaakt voor een volwaardige uitbouw van de landelijke allochtone verenigingen en van het Minderhedenforum moet bovenstaande oneigenlijke situatie op middellange termijn uit de wereld helpen. Ondertussen is het van het grootste belang dat in de overgangsperiode:

- gezorgd wordt dat de *know how* die zich vandaag binnen de minderhedensector bevindt zo goed mogelijk wordt overgedragen naar de landelijke verenigingen en naar de nieuwe of vernieuwde ondersteuningsstructuren
- gezorgd wordt dat de landelijke verenigingen en de nieuwe of vernieuwde ondersteuningsstructuren voldoende toegerust en voorbereid worden om hun rol op een volwaardige manier te kunnen spelen
- goede afspraken worden gemaakt over de taken die elk van de actoren in deze overgangsperiode al dan niet opneemt.

Deze keuze levert op haar beurt een tweetal nieuwe voorwaarden op t.a.v. de gereorganiseerde bovenbouw:

- het Minderhedenforum moet voldoende (inhoudelijke, thematische) competentie in huis hebben om op een deskundige manier aan beleidsadvisering te kunnen doen, en dit in permanente wisselwerking met datgene wat de verenigingen van onderuit aan informatie en standpunten naar boven brengen
- er moet regelmatig overleg komen tussen FOV, SoCiuS en het Minderhedenforum, waarbij in de overgangsfase ook de minderhedensector en het SAMV dienen betrokken te worden.

Beleidsaanbeveling 6:

Eén keer de toekomstige rollen en taakomschrijvingen van enerzijds de structuren van het sociaal-cultureel werk en het Minderhedenforum en anderzijds de minderhedensector, duidelijk en door iedereen aanvaard zijn, moeten er concrete overgangsmaatregelen worden uitgewerkt met het oog op een maximale continuïteit in de ondersteuning van het lokaal verenigingsleven en een goede overdracht van de bestaande know how.

5. En wat op lokaal niveau?**5.1 Doortrekken van de Vlaamse beleidskeuzes, met respect voor de lokale autonomie**

Het kan uiteraard niet de bedoeling zijn dat er alleen op het Vlaamse niveau een bloeiend allochtoon verenigingsleven ontstaat.

De bestaansgrond van de landelijke allochtone verenigingen zit hem in de aangesloten verenigingen, en in wat zij op lokaal niveau voor hun leden betekenen. Wanneer de landelijke verenigingen, via het Minderhedenforum, een unieke positie verwerven als Vlaamse beleidsadviseurs, dan is dat ook en niet in het minst vanwege hun nauwe band met het *lokaal* allochtoon middenveld.

Anderzijds moeten ook lokale overheden, in het kader van de promotie van het actieve burgerschap, kunnen rekenen op georganiseerde leden van etnisch-culturele minderheidsgroepen voor de advisering en aftoetsing van hun inclusief minderhedenbeleid. En zoals dat ook voor andere beleidsthema's het geval is, zijn het die lokale overheden zelf die het beste geplaatst zijn om te bepalen hoe ze dat willen doen.

De Vlaamse overheid kan beide doelstellingen het best met elkaar combineren door enerzijds de autonomie van de lokale overheden ten volle te respecteren en door anderzijds zelf resoluut de kaart te trekken van de lokale verenigingen die aangesloten zijn bij de door haar erkende landelijke verenigingen. Dit houdt logischerwijze ook in dat er vanuit het Vlaams minderhedenbeleid op middellange termijn niet langer een opdracht wordt geformuleerd m.b.t. de ondersteuning van *bestaande* lokale verenigingen die niet *wensen* aan te sluiten bij een erkende landelijke vereniging.

T.a.v. de lokale (en bij uitbreiding de provinciale) overheden levert dit volgende Vlaamse boodschap op:

- vanuit het Vlaams minderhedenbeleid worden deze overheden aangespoord om een beleid te voeren in structureel overleg met *verenigingen* van de doelgroepen – niets belet hen van ook andere initiatieven van ECM en/of individuele sleutelfiguren bij dit beleid te betrekken, maar de verenigingen zijn hoe dan ook een must, zeker voor gemeenten met een door Vlaanderen erkende integratiedienst
- *hoe* de gemeenten hun verenigingen betrekken en ondersteunen, en *welke* verenigingen ze daarvoor in aanmerking laten komen, is een zaak voor de lokale autonomie
- lokale organisaties die aangesloten zijn bij de erkende verenigingen uit het sociaal-cultureel werk worden via deze verenigingen en hun ondersteuningsstructuren geholpen, ook voor wat het deelnemen aan lokale overlegfora betreft – voor de ondersteuning van eventuele andere organisaties moeten de lokale en provinciale overheden zelf instaan
- daar waar provinciale en lokale overheden in de huidige situatie vaak rekenen op de door Vlaanderen gesubsidieerde particuliere minderhedensector voor de ondersteuning van het *bestaande* allochtoon verenigingsleven in hun provincie of gemeente, zal deze ondersteuning in de toekomst tot het exclusieve takenpakket van de landelijke allochtone verenigingen behoren – het is aangewezen om tijdens de overgangsperiode naar de nieuwe regeling goede afspraken te maken met alle betrokkenen, ten einde de continuïteit van de ondersteuning te garanderen en de bestaande know how niet te laten verloren gaan

Ten aanzien van de Vlaamse structuren van het sociaal-cultureel werk (SoCiuS en de landelijke verenigingen) en het Minderhedenforum is de boodschap als volgt:

- van de landelijke verenigingen wordt verwacht dat zij hun aangesloten verenigingen ook ondersteunen in hun belangenbehartigende en beleidsadviserende rol op lokaal niveau
- van het Minderhedenforum en SociuS wordt verwacht dat zij de meewerkende of aangesloten landelijke verenigingen ook op dit vlak ondersteunen, elk vanuit zijn specifieke positie als resp. belangenbehartiger en steunpunt.

Beleidsaanbeveling 7:

Lokale en provinciale overheden worden door de Vlaamse overheid gestimuleerd om hun eigen inclusieve minderhedenbeleid te laten adviseren door de aanwezige allochtone verenigingen. Voor overheden die subsidies ontvangen vanuit het Vlaams minderhedenbeleid is dit een verplichting, die zij verder autonoom vorm geven. Vlaanderen zelf trekt ook voor het provinciale en lokale niveau consequent de kaart van de federatievorming in het kader van het sociaal-cultureel werk. Van de landelijke verenigingen wordt verwacht dat zij hun aangesloten verenigingen ook voor wat de beleidsadvisering op de lagere bestuursniveaus betreft, terdege ondersteunen.

5.2. Het lokale niveau als broeikas

Tot nog toe hebben we het consequent en uitsluitend gehad over *bestaande* verenigingen, en een beleid dat erop gericht is deze verenigingen sterker te maken. Daarnaast moet er ook ruimte zijn voor nieuwe organisaties en organisatievormen, rond nieuwe thema's, vanuit nieuwe groepen. Zeker de maatschappelijk zwakste groepen zullen daarvoor ook in de toekomst een duwtje in de rug nodig hebben.

Dat duwtje in de rug kan best op lokaal (of regionaal) niveau gegeven worden. We denken dan aan volgende functies, die niet eenvoudigweg door de bestaande landelijke verenigingen kunnen worden opgenomen:

- ondersteunen van nieuwe organisatievorming (organiseren van een eerste aanspreekpunt, ondersteunen van de vrijwilligers, vertrouwd maken met bestaande kanalen, ...)
- toeleiden van nieuwe organisaties naar de bestaande of nog op te richten landelijke verenigingen
- toeleiden van bestaande niet-gefedereerde lokale verenigingen naar een landelijke vereniging

Op dit ogenblik worden bovengenoemde functies opgenomen door zowel de minderhedensector, als het maatschappelijk opbouwwerk. Een verdere uitklaring van de resp. opdrachten van deze beide sectoren op dit vlak is wenselijk, een goede afstemming van de ondersteuningsactiviteiten in ieder geval noodzakelijk.

Bovengenoemde opdrachten moeten opgenomen worden in permanent overleg en in samenwerking met de landelijke allochtone verenigingen en hun ondersteuningsstructuren. Gegeven het feit dat het aantal door Vlaanderen erkende landelijke verenigingen niet eindeloos kan worden uitgebreid, verdient het aanbeveling dat de bestaande landelijke verenigingen, het Minderhedenforum, SoCiuS en het FOV op korte termijn samen op zoek gaan naar aangepaste structuren, die aan nieuw aangekomen dezelfde kansen moeten geven om zich te organiseren als aan de reeds langer gevestigde groepen.

Ook de lokale besturen hebben hier – vanuit het lokaal cultuurbeleid – een rol te spelen, vooral op het vlak van dienstverlening t.a.v. beginnende en reeds bestaande verenigingen.

Beleidsaanbeveling 8:

Op provinciaal en/of lokaal niveau moet de organisatievorming bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid gestimuleerd en ondersteund worden, en dit in overleg met de bestaande landelijke verenigingen en met het Minderhedenforum.

6. Overzicht van de beleidsaanbevelingen

Beleidsaanbeveling 1

De Vlaamse overheid geeft een onafhankelijke voorziening de opdracht een grondige analyse uit te voeren van het bestaande allochtone middenveld. Die analyse wordt vervolgens permanent geactualiseerd.

Beleidsaanbeveling 2a

De Vlaamse overheid waakt erover dat de middelen die vanuit het sociaal-cultureel werk worden ingezet ter ondersteuning van het allochtoon middenveld, integraal gebruikt worden voor de versterking van de basisfuncties van de verenigingen, d.w.z. van hun emancipatorische, gemeenschapvormende, culturele, maatschappelijke activerende en educatieve functies.

Gezien de specifieke positie van deze verenigingen en de hoge verwachtingen m.b.t. hun adviserende rol t.a.v. het inclusief minderhedenbeleid, stelt de Vlaamse overheid bijkomende structurele middelen ter beschikking van deze verenigingen die hen moeten toelaten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur ten volle te spelen.

Beleidsaanbeveling 2b

Daar waar de structurele ondersteuning van het allochtoon verenigingsleven wordt aangevuld met Vlaamse projectmiddelen, wordt erover gewaakt dat:

- het initiatief voor de projectontwikkeling komt van de verenigingen zelf en bijgevolg aansluit bij de directe bekommernissen van de eigen achterban
- de projecten zoveel mogelijk gericht zijn op het versterken van de achterban in hun participatie aan en relatie met reguliere instellingen en de samenleving als geheel
- de projectontwikkeling niet gebeurt ten koste van de gewone kerntaken van de vereniging.

Beleidsaanbeveling 3

De Vlaamse regering voorziet extra middelen – bovenop de middelen van het sociaal-culturele werk –, die de allochtone landelijke verenigingen moeten toelaten hun rol van belangenbehartiger en beleidsadviseur effectief waar te maken.

In ruil voor deze extra middelen verwacht de Vlaamse overheid van de allochtone landelijke verenigingen dat zij:

- actief meewerken aan de activiteiten van het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden
- kunnen aantonen dat zij hun achterban actief betrokken hebben bij het formuleren van hun standpunten en adviezen
- de stem van de vrouwen uit de aangesloten verenigingen op een gelijkwaardige manier meenemen naar de overlegfora.

Beleidsaanbeveling 4

De Vlaamse regering voorziet bijkomende middelen om het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden toe te laten de nodige deskundigheid in huis te halen om op een volwaardige manier aan belangenbehartiging en beleidsadvisering te doen, en dit in permanente wisselwerking met datgene wat de meewerkende landelijke verenigingen van onderuit aan informatie en standpunten naar boven brengen.

In ruil voor deze middelen verwacht de Vlaamse overheid van het Minderhedenforum dat het:

- ten minste de helft van de allochtone landelijke verenigingen van het sociaal-cultureel werk vertegenwoordigt
- voldoende oog heeft voor de globale diversiteit en inspanningen levert om het democratisch potentieel dat leeft bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het minderhedenbeleid naar boven te brengen; we denken hierbij in het bijzonder aan jongeren, vrouwen, mensen zonder papieren, woonwagenbewoners
- kan aantonen dat de standpunten van het Minderhedenforum gebaseerd zijn op de inbreng van en discussies tussen de lidorganisaties.

Beleidsaanbeveling 5

De Vlaamse minister bevoegd voor de coördinatie van het minderhedenbeleid organiseert een dialoog binnen de Vlaamse regering, met als doel te komen tot een gemeenschappelijke en éénduidige houding van de hele Vlaamse overheid t.a.v. het allochtoon verenigingsleven.

De rol die de Vlaamse overheid toekent aan het allochtoon verenigingsleven, wordt op een actieve en gerichte manier gecommuniceerd aan andere overheden, aan de voorzieningen en aan de bevolking, allochtoon én autochtoon.

Beleidsaanbeveling 6

Eén keer de toekomstige rollen en taakomschrijvingen van enerzijds de structuren van het sociaal-cultureel werk en het Minderhedenforum en anderzijds de minderhedensector, duidelijk en door iedereen aanvaard zijn, moeten er concrete overgangsmaatregelen worden uitgewerkt met het oog op een maximale continuïteit in de ondersteuning van het lokaal verenigingsleven en een goede overdracht van de bestaande *know how*.

Beleidsaanbeveling 7

Lokale en provinciale overheden worden door de Vlaamse overheid gestimuleerd om hun eigen inclusieve minderhedenbeleid zoveel mogelijk te laten adviseren door de aanwezige allochtone verenigingen. Voor overheden die subsidies ontvangen vanuit het Vlaams minderhedenbeleid is dit een verplichting, die zij verder autonoom vorm geven.

Vlaanderen zelf trekt ook voor het provinciale en lokale niveau consequent de kaart van de federatievorming in het kader van het sociaal-cultureel werk.

Van de landelijke verenigingen wordt verwacht dat zij hun aangesloten verenigingen ook voor wat de beleidsadvisering op de lagere bestuursniveaus betreft, terdege ondersteunen.

Beleidsaanbeveling 8

Op provinciaal en/of lokaal niveau moet de organisatievorming bij weinig of niet-georganiseerde doelgroepen van het Vlaams minderhedenbeleid gestimuleerd en ondersteund worden, en dit in overleg met de bestaande landelijke verenigingen en met het Minderhedenforum.